

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

At 9535

HEEK GENT

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXIX

publicata,

^{ac}
SERENISSIMO FRATRUM
PARI

DN. JOHANNI
GEORGIO IV

Electoꝛatus Saxonici Hæredi,

&
DN. FRIDÉRICO
AUGUSTO,

Ducibus Saxoniae &c. &c. &c.

DICATA.

*Cum S. Casarea Majestatis & Potentissimi Ele-
ctoꝛis Saxonie Privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLEDITSCHIUM.

Typis CHRISTOPHORI GÜNTHERI.

Anno MDC LXXXIX.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 1

LECTURE 2

LECTURE 3

*SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC DOMINIS*

DN. JOHANNI

GEORGIO IV

Electoꝛatus Saxonici Haeredi,

&

**DN. FRIDERICO
AUGUSTO,**

Ducibus Saxoniae, Juliae, Cliviae & Montium, nec non Angriae & Westphaliae, Landgraviis Thuringiae, Marchionibus Misniae, Superioris item & Inferioris Lusatiae, Comitibus Principalibus Hennebergicis, Comitibus Marcae, Ravensbergae & Barbiae, Dynastis in Ravens-
stein &c.

DOMINIS NOSTRIS CLEMENTISSIMIS,

Ujus Operis priora Volumina con-
secrare Vobis, SERENISSIMI
PRINCIPES, olim non dubita-
vimus: ejus Octavum Tomum
dum Excelsissimis Nominibus Ve-
stris inscriptum inus, temeritatis
fortasse alicujus, aut intempestivi minimum propo-
siti notam incurrere possemus. Eratis, CLEMEN-
TISSIMI DOMINI, cum adornare hæc Eruditorum
Acta primum instituissemus, ea aetate, quam in litte-
rarum studiis consumere Principes etiam juventutis
minime indecorum ducunt; futurumque nos credeba-
mus, ut hoc novorum librorum inventorumque
Recensu indoles Vestra ad excolendas litteras
ingenuas, a quibus cateroquin minime abhorrebat,
magis atque magis incitaretur. Neque spe concepta
nos excidimus. Juventam enim omnem non ingenii
oblitus, quod felicissimam ac plane divinam Vobis ob-
tigit, quam corporis honestissimis exercitationibus
exercistis, neque postquam virili aetati propius ad-
moti peregrinationes obire, ac exteras perlustrare re-
giones satagistis, alienam a litteris animum ostendi-
stis unquam. Verum ex quo tempore nonnisi Mar-
tem spirare, et iusta bellandi cupiditate ardere velut
cœpistis, subtimendi habere causam Musa nostra, nec
sine trepidatione quadam adrepere Vobis, visa sunt.
Tamet si enim excelsus quisque animus nunquam non
ad

ad arma tractanda & rem omnem in usum militari pos-
simum cognoscendam, pronus deprehenditur: feruor
tamen iste, bellicaeque studium, quorum illustria do-
cumenta hoc ipso anno Orbi praeuistis, inusitata pro-
fus erant, & fortasse sine exemplo. Nam **POTEN-
TISSIMUM** quidem **PARENTEM VESTRUM,**
DOMINUM NOSTRUM CLEMENTISSIMUM,
in campum Martium denuo proditurum, ex facili
conijciebamus. Quemadmodum enim, cum vergen-
te anno superiore Germaniam nostram, defensoribus
tum fere vacuum, solaque innocentia sua & inducia-
rum fide securam, Galli praeter omnem expectatio-
nem inuasisent, **HEROS** ille **SAXONICUS** superbo
hosti primus vim ac robur exercitus sui opposuerat,
hostiliumque armorum cutsum inhibuerat, amplis-
sime Imperii provinciis ac ciuitatibus praesentissimo,
quod imminebat, periculo ereptis: ita & hoc praesen-
ti, in depellendo longius a finibus Imperii truculento
hoste, & Moguntia cum primis, ubi arcem & bor-
reum belli constituerat, istius faucibus eripienda, suas
etiam partes cum admiratione omnium, & gloria sua
immortali, gesit explevitque. Ast de Vobis, **CELSIS-
SIMI PRINCIPES,** nihil obstare videbatur, quomi-
nus alia expectaremus omnia. Nam Tu, **SERENIS-
SIME ELECTOR ATUS HAERES,** Potentissimi Pa-
rentis vice in gubernandis hisce provinciis, quod fa-
cere summa cum dexteritate ac prudentia coeperas,
fun-

functurus porro, ac desideratissimi PATRIS PATRIÆ absentia anxios subditos, gratiosissima presentia Tua solaturus videbaris. Te vero, SERENISSIME FRIDERICE AUGUSTE, cum eo ipso tempore, post per agratam felici itinere Galliam, Hispaniam, Lusitaniam, peregrinationi per Italiam incumberes, quotuscumque credidisset ex illo Orbis Paradiso, cuius mediam vix partem perlustraveras, de repente rediturum in Germaniam, Itaque delicias cum vita castrensis, aspera illa, rigida & permolesta, commutaturum? Prævaluit nihilominus apud Utrumque Vestrum, DOMINI CLEMENTISSIMI, armorum studium, ut insuper habitis omnibus, quæ morari Vos aut retinere potuissent, honestissima militiam auspicandi occasione, cuius tyrocinia sub Paterno ductu ac disciplina posuisse non minori gloria quam fructui Vobis futurum esse videbatur, deesse nolueritis. Quod desiderium Vestrum cum tandem PARENS Optimus habuisset ratum, namque pietatis suæ erga AUGUSTISSIMUM CAESAREM, & amoris erga Sacrum Imperium, omni Posteritati admirandum monumentum erexit, quando eodem tempore pro salute publica, & Caput suum sacrosanctum, & Serenissima Domus pignora ac munimenta, Filios dilectissimos, & instructissimum denique exercitum, periculo baud levi, quod metuentum utique ab hoste erat, non per insidias minus agere quam aperto Marte grassari sucto, nullus dubitavit expo-

exponere. *Vestra vero illa, SERENISSIMI PRIN-
CIPES, ad vitandam rei militaris ex ipso usu scien-
tiam propensio, vigorque ille, quem in expugnatis
Magnantia mentibus praesenti ubique ac intrepido ani-
mo omnibus approbastis, in eam facile mentem addu-
cere nos poterat, ut consensuisse quodammodo & ex-
stinctum in Vobis esse affectum singularem vere-
mur, quo Musas humaniores prosequi consueveratis;
quodque nunc devotissimo cultu offerimus charta-
ceum munusculum, si non reiectum, at frigide qua-
dantenus exceptum iri. Sed quicquid id timoris
vani est, faceat procul. Servari enim a Vobis, DO-
MINI BENIGNISSIMI, litteris ingenuis, earumque
cultoribus benevolentiam pristinam illibatam, argu-
mentis adeo illustribus habemus cognitum, ut nullus
superfit de eo dubitandi locus. Neque ignorari a Vo-
bis potest, quantum emolumentum ad illos etiam, qui
arma non gregarii militis in modum, sed cum imperio
tractant, ex cultura optimarum artium redundet.
Alexandrum certe Magnum, at quantum Heroem!
nunquam non in expeditionibus bellicis Iliadem Ho-
meri habuisse nostis comitem; quam τῆς πολεμικῆς
ἀπερῆς ἐφόδιον, hoc est, militaris virtutis viaticum
dicere is non temere solebat. Xenophontis etiam
de Institutione Cyri libros in ipsis castris, inter classica
& sonitus tubarum, legisse meministis Scipionem, ad
imaginem optimi Principis, qualis in illis proponitur,
se to-*

*se totum competentem. Neque hoc ipso Actorum
fortean Volumine nulla pars continentur, qua mili-
taribus etiam viris esse queant usui. Itaque pari, qua
olim, ut animorum devotione, ita & fiducia, hunc
quoque Actorum Eruditi Orbis Torum CELSIS-
SIS SERENITATIBUS VESTRIS dicimus, maxime,
humillima offerimus; Diximus Nunc, ut necati, de
Germania nostra interna quies ac aurea tranquilli-
tas inconcussa semper constet. POTENTISSIMO que
PARENTI Vestra, DOMINO nostro INDULGEN-
TISSIMO, ditionibus, qua nuper ad Eum summo li-
quidissimoque apud omnes, extra studia partium po-
sitos, jure devoluta sunt, pacate frui, adeoque tanto-
rum in Imperatorem ac Imperium meritorum, vel
hunc qualemcunque fructum consequi liceat; adver-
sus quoscumque vero externos hostes felicissimis porro
utamur armorum successibus, ut una semper victoria
instrumentum sit alterius, Sacrumque hoc Imperium
decus suam pristinum omni ex parte recuperet & con-
stantissime tueatur.*

Dabamus Calendis Decembr.
A. 1689.

SERENISSIMARUM CELSITUDINUM
VESTRARUM

Subjunctissimi

ACTORUM COLLECTORES.

N. I.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Januarii Anni M DC LXXXIX.

HELENÆ LUCRETIAE CORNELIAE PISCO-
pia, Virginis pietate & eruditione admirabilis, Ordī-
ni D. Benedicti primatis votis adscriptæ, OPERA, quæ qui-
dem haberi potuerunt.

Parmæ, typis Hippolyti Rosati, A. 1688, in 2.

INter doctissimas seculi hujus feminas referri meruit Virgo illustriſſima *Helena Lucretia Cornelia Piscopia*, Johannis Baptistæ Cornelii, Divi Marci Procuratoris apud Venetos, filia. Hujus Opera tam Latina, quam Italica editurus D. Benedictus Bacchinus, Monachus Casinas clarissimus, vitam Helenæ tanquam eximium antepagamentum præmittere illis voluit. Equidem vitam ejusdem Italico idiomate conscriptâ superiore A. 1687 jam ediderat Vir Doctissimus *Maximilianus Deza*, Congregationis Sanctissimæ Matris Dei alumnus. Bacchinus autem, cum dignâ omnino censeret hanc vitam, quæ lingua ubiq; gentium nota celebraretur, Latine eandē reddidit, ita quidem, ut ea, quæ fufius memoraverat Deza, in compendiū redegerit, & quæ minus tacta ab illo fuerant, suis commode locis inseruerit. Gens, e qua Helena oriunda est, (placet enim compendium Bacchini adhuc magis compendifacere,) est Corneliorum apud Venetos, quæ originem debere creditur Cornelii florente olim Roma & ipsiſ florentissimis, inprimis C. Cornelio, qui Patavii Cæsaris de Pompejo victoriam per aves prædixerat. Ea sede in Venetiis recens conditis semel fixa, & opibus, & potentia, & fama immane quantum effloruit, e qua & fuit Cornelia Catharina Marci filia, cujus beneficio olim regnum Cypri Reipublicæ Venetæ accessit.

A

fit.

ACTA ERUDITORUM

fir. Gens eadem Piscopia dicta a feudo Piscopiæ, quod habuit. Est autem Piscopia, quæ & Episcopia scribitur, Telos insula, ut hodie audit, quæ in Carpathio mari non longe a Rhodo sita est. Nacta est Helena Cornelia Piscopia A. 1646, d. 5 Junii, ætatis novi, Parentibus illustrissimis Johanne Baptista jam dicto, & Johanna, Procuratoria dignitate apud Venetos conspicuis, usque adhuc superstitibus. In ipsa tenera ætate non indolis tantum divinæ, sed & virtutum scintillas de se emisit, pietatis inprimis Christiana fide dignæ, & mentis ab omni mundo muliebri at horrentis. Nacta præceptorē *Johannem Baptistā Fabris*, felicissimæ memoriæ mox edidit specimina, suavisque ideo ejusdem Fabris septennis literarum studio a parentibus fuit consecrata; & in Grammatica quidem Latina instituta est a *Johanne Valefio*, D. Marci Canonico, & *D. Bartolotto*; in Græca vero a *Fabris* jam dicto, & post fata hujus ab Abbate *Aloysio Gradenico*, natione Græco, & publicæ Venetiarum bibliothecæ Præfecto; nec desuerunt ei postdeinceps magistri linguæ Hebraicæ, Græcæ item vulgaris, ut & Hispanicæ, & Gallicæ atque Arabicæ. Addidit etiam has brevi temporis spatio, nec scribere tantum tot idiomata, sed loqui etiam expromte potuit; quibus & studium Calligraphiæ plane singulare addidit. Amavit tamen linguam inprimis Græcam, quod nec ipsa diffiteri in præfatione quadam potuit. Vacabat autem non linguis tantum atque artibus, sed & pietati cum maxime; & quoniam inter pias meditationes scitissimi juvenis *Aloysii Gonzagæ* vitam evolvens legerat, illum die Conceptionis B. Virginis perpetuæ castitatis voto se adstrinxisse, & ipsa eodem recurrente die eodem voto, anno ætatis XI necdum completo, se adstrinxit, confessariumque elegit *Carolus Franciscus Bosellum*, a quo in Mathematicis linguisque non minus, quam in studiis pietatis fuit formata. Ad altiora ut progredereetur, Theologiæ studio præmisit conjunxitque Philosophicū, ducemque in hoc nacta est *Carolus Rinaldinum*, Patritium Anconitanum & Philosophiæ Magistrum, qui tres Mathematicarum artis analyticæ partes edidit; in illo vero *D. Hippolytum Marchetum Camertem* Oratorii præbyterum, atque ut excellenti plane erat ingenio, ita in utroque studio ad stuporem usque profecit. Profectuum philosophicorum vel illud luculento indicio est, quod tanquam virgo exemplo plane novo,

certe

certe raro, laurea Magisteriali redimita a philosophis Patavinis fuerit. Castitatis voto licet adstricta, ad splendidum tamen tori ac nuptiarum consortium a parentibus evocabatur, cumque votum semel factum obstare diceret, dispensatio a Pontifice R. per Breve, ut vocant, impetrabatur. Helena autem in has angustias redacta, in consilium accito D. *Cornelio Codanino* Veneto, Benedictini ordinis, & Casinensis Congregationis &c. Benedictinis Sanctimonialibus privato voto solenniter se adscribi fecit, & *Scholastica* nomen monasticum Lucretiæ addidit, regulasque deinceps ordinis sui, quantum seculi species pateretur, observavit. Quia vero non linguas tantum 7 callebat, sed & Philosophiæ ac Theologiæ, imo & Musicæ, Mathematicæ & Astronomiæ erat gnarissima, a patre ad Doctoratum Philosophicum solenniter assumendum incitabatur. Ea renuebat quidem primitus, & votum suum denuo prætexebat; obedientiam tamen urgenti patri ut ne denegaret, Patavii in Basilica Matricis Ecclesiæ Patavinae, cum ex cathedra eam in rem extracta (nam publicæ scholarum ædes tantæ multitudini spectatorum, quæ undique confluerat, capiundæ erant impares) textum e Philosopho aliquem disertissime exposuisset, VII Kal. Julii, artium liberalium & Philosophiæ Magistra ac Doctrix quam sollemnissime, & rarissimo plane exemplo renunciata est. Recepta quoque deinceps est in ordinem Academicorum quorundam, quales in omnibus Italiæ nobilioribus oppidis clarent, Intronatorum puta Senensium, Dodonzorum & Pacificorum apud Venetos, apud quos & non semel sermones habuit, Recuperatorum Patavinorum atque aliorum. Celeberrimum sic nomen & monstrum quoddam sine vitio facta, magni æstimata est a summis Principibus, ab Imperatore videlicet Leopoldo, & Carolo V Lotharingiæ Duce, imo & literis salutata ab Innocentio XI, R. P. & Johanne III Poloniæ Rege, magnisque Principibus aliis, visitatione etiam in ædibus suis honorata a tribus Cardinalibus, Landgravio Hassiæ, Bullionio & Estrensi. Studiis autem intentissima cum fuisset semper, fonticum nata corpus conflictari cum morbo non uno necesse habuit; & quidem jam cum febris scorbutica, jam cum purpurea, jam cum corporis malis aliis, jam cum tabe lenta; quibus cum pestilens tandem bubo supervenisset, qui plane incurabilis erat, d. 26 Julii A. 1684, cum annos in his ter-

4
ACTA ERUDITORUM
 ris 38 eregisset, defecit. Corpus exanime Calinensium Monachorum habitu fuit indutum, interula videlicet lanæ, & nigro defupet cucullo. Scapulis epomis doctoralis imposita, caputq; duplici coronâ redimitum, altera ex liliis in virginitatis servatæ indicium, altera e lauris, ut lauræ magisterialis argumentum esset. Funus elatum est quatuor Philosophiæ magistrorum præclariorum humeris, & cadaver in templo D. Justinæ tota Italia celeberrimo tumulatum est, habita a nobili viro Campolongho de Campolonghis laudatione funebri. Tumulo tale inscriptum est epigramma, cujus autor D. Jo. Hieronymus Textoris, Monachus & Theologus Patavinus esse creditur:

D. O. M.
 HELENÆ LVCRETIÆ CORNELIÆ
 PISCOPIÆ
 JO. BAPTISTÆ D. M. PROCVRATORIS
 FILIÆ
 QVÆ MORIBVS ET DOCTRINA
 SVPRÀ SEXVM, ET LAVREA
 AD MEMORIAM POSTERITATIS INSIGNIS,
 PRIVATIS VOTIS, CORAM CORNE-
 LIO CODANINO
 ABBATE S. GEORGII MAJORIS EMISSIS,
 S. BENEDICTI INSTITVTVM
 AB INEVNTE ÆTATE COMPLEXA,
 ET RELIGIOSE PROSEQVVTÀ,
 IN MONACHORVM CONDITORIVM,
 VT VIVENS OPTAVERAT, POST
 ACERBA FATA
 ADMISSA EST. MONACHI H. M. P. P.
 ANNO D. 1684.

Plura adhuc addidit Bacchinus de moribus ejus ac vita monastica, nec non de ejus extremis, quibus evocatus ab ea D. Petrus Paulus Caldeus Ravennas, Scholasticarum antehac Professor, nunc totius Ordinis Comprocurator, in Monasterio Parmensi Theologus, adfuerit.

Sed ad opuscula tandem ipsa hujus Helenæ post vitam ejus ex Bacchino compendifactam, deveniendum est. Hæc inter primum obtinent

MENSIS JANUARIJ A. M DC LXXXIX.

obtinent locum *Academici Discursus* seu problemata aliquot in conventibus Academicis Italico sermone ab ea resoluta. Sequuntur Inscriptiones aliquot Latinæ, seu Magnorum Virorum elogia ab eadem scripta, quorum I. est D. Cæsaris Cardinalis de Estrees; II Innocentii XI, P. M. III Invisibilissimi Rom. Imp. Leopoldi I; IV Johannis III, Poloniz Regis; V Caroli Lotharingiz Ducis; VI Sylvestri Valerii, D. Marci Procuratoris, & Patavini Archilycei Moderato-
ris, tanquam Academiz Recuperatorum Patroni. **T**ercium hujus libri partem constituunt Helenæ ac illustriam Virorum epistolæ Italicæ ac Latinæ. Ad Helenam hic scriptæ reperiuntur epistola Latina Innocentii XI R. P. & Italica Johannis III Regis Poloniz, & quatuor Italicæ & una Latina Cardinalis Bullionii, nec non una Italica Sebastiani Fofcarini, duæ Latinæ Ludovici Espinzi Salsucii, duæ item Caroli Catonis Curtii, & una Joh. Baptistæ Beccii Abbatis Casinensis; Helenæ autem ipsius duæ ad patrem **B**aptistam Cornelium Piscopium, una ad D. Antonium Guilielmum de Este, una ad Joh. Baptistam Beccium Abbatem Casinensem, cæque omnes Latinæ. Epistolis hisce annexus est tractatus mysticus, seu Colloquium Christi nostri Redemptoris cum anima devota. Hic compositus fuerat a D. Johanne Laspergio Carthusiano in lingua latina; & postea in Hispanicum idioma translatus a F. Andrea Capiglia, Monacho de Certosa. Sed Helena devotissimis hujus libri meditationibus captæ, eundem Italico sermone reddidit, & Johanni Paulo Olivæ, Societatis Jesu Generali dedicavit, qui & Helenam hanc magni æstimavit, ut ex epistolis ejus publici juris factis sat abunde elucescit.

**THE COUNCIL OF TRENT EXAMIN'D
and disprov'd by Catholick Tradition.**

id est:

CONCILIUM TRIDENTINUM, AD TRADITIONEM Catholicam examinatum ac reprobatum;
opera & studio *Eduardi Stillingfleet.*

Londini, impensis Henrici Mortlock, 1688, in 4.

A 3

EVYNA

Σ *Ἐκκαθηλιώτες* erga Pontificios utuntur Protestantes, cum fidei Christianæ dogmata ad Traditionis Catholicæ trutinam expendi patiuntur. Dum enim illi, deficientibus probationibus ex Scriptura sacra petitis, ad Traditionem, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, hi ut istam quoque illis extorqueant, merito nituntur.

Præstitit id, post alios innumeros, clarissimus ecclesiæ Anglicanæ Theologus EDUARDUS STILLINGFLEET. Constituit autem celeberrimus Vir ostendere, partim, quod non detur Traditio catholica circa potiora controversiarum antipapæarum capita, prout ea in *Concilio Tridentino* decisa sunt, partim, quibus gradibus quave occasione dogmata illa aut ritus, de quibus controversamur, in ecclesiam irrepserint. Hac fini tria præmittit Postulata: (1) Traditionem catholicam esse, quæ a sanioribus ecclesiæ membris universaliter recepta sit. (2) Traditionis auctoritatem a sola certitudine deductionis materiarum fidei *ab ipso seculo Apostolico* petendam esse. (3) Theologos Catholicæ Ecclesiæ non potuisse non exploratum habere, quid *ipsorum ævo* Traditionis catholicæ nomine venerit.

Seligit dein controversias *sex*, suaque illas methodo dirimit, ac omnium primo aggreditur Decretum Tridentinum, TRADITIONES ESSE NORMAM FIDEI, ÆQUALEM SCRIPTURIS SACRIS. Hoc ex traditione catholica haudquaquam haustum esse, *Stillingfleetus* probat, tum ex eo, quod *Bertannus Fanensis & Naclantus* Claudii Fossæ episcopi, in ipsa Synodo Tridentina huic Collegarum opinioni (teste *Pallavicino* H. C. T. l. 6. c. 14. n. 3. 4.) acriter contradixerint, id quod facere veriti fuissent, si eam in rem catholicam haberi traditionem suspicati fuissent; tum ex quindecim Romanensium *Theologorum*, concilio antiquiorum, testimoniis, itemque octo locis *Corporis Canonici*, quibus Scripturam unicam fidei regulam esse asseritur; porro ex veteribus Latinæ Ecclesiæ *Officiis*, ubi Minister consecrandus spondet, docturum sese ad Scripturæ Sacræ ductum, de Traditionibus nec interrogatus nec stipulatus quicquam; e *Patribus* denique, sigillatim *Vincentio Lirinensi & Basilio Cesarensi*, quos, ut ut magnifice de Traditione loquantur, hanc tamen pro regula fidei a Scriptura Sacra distincta venditare nunquam ausos

ausos fuisse, demonstrat Noster. Dogmatis deinde hujus ortum hoc modo exponit: In Concilio *Nicano II* a. 787 cultus imaginum religiosus adstruendus erat. Hoc quia ex Scripturis fieri non poterat, ex Traditionibus fiebat, hunc in finem proterve confictis. Rescindebant equidem Ecclesie occidentales, in Synodo cum primis Francofurtana, conciliabuli illius acta: mox tamen tum iconolatria, tum probandi eam methodus, in Occidente quoque frequentatae fuere. Haecenus vero *Facienda* tantum traditione statumabantur. At cum *Lateranense consilium IV.* a. 1215 varia *Credenda* ἀγέεσθαι, & in his transubstantiationem, Christiano orbi obtrusisset, ac inter ceteros Theologos *Johannem Duns Scotum* ea propugnare oporteret, ad traditiones ille ἀγέεσθαι recurrendum, earumque beneficio dogmata, quae *implicite* in Scripturis latere dicebantur, eruenda ac *explicite* tradenda esse, ratus fuit. Verum enim vero paucos habuit sequaces, antequam Concilii *Constantiensis* Patribus idem *συμφωνήσαντων* placitis suis adhibere visum fuisset, a. 1414. His enim magistris edocti Tridentini, sesquiseculo post decrevere, *Traditiones & Scripturam Sacram pari pietatis affectu recipiendas esse.*

Progreditur deinceps Auctor ad *CANONEM SCRIPTURARUM V. T.* quem *Tobia, Judith, Sapientia Salomonis, Ecclesiastico, Maccabaicis, Baruch* auctiorem reddidere Tridentini; & frustra pro iis ad Traditionem provocatum iri, pronuntiat. Talis enim si extitisset, *Bertanus, Seripandus, Madruccius* haut quaquam canonem Judaicum retinendum esse, in ipso Concilio statuisent. Sed tantum abest, ut traditio hanc in rem catholica extiterit, ut potius perpetua universi Orientis traditio, totque testimonia quamplurimorum Occidentalium *Innocentio I. & Gelaso* Papis contradicentium, argumento in contrarium esse queant. Quisque autem gradibus (juxta *Stillingfleeti* calculum,) ad canonizationem Apocryphorum icum fuit. (1) Patres ea allegarunt & laudarunt, quamvis ad credendorum normam ea nullatenus adhiberent. (2) Mos in ecclesiis nonnullis invaluit, publice ea, non ut canonica, sed ut pia utiliaque scripta praelegendi. Quoniam vero a. 351 Concilio *Laodicensi* cautum fuerat, ne alii, praeter canonicos, libri praelegerentur, *Carthaginenses Patres* collegerunt a. 397, libros illos controversos pertinere ad canonem,

canonem, eo quod prælegi suevissent. Rem tamen nondum determinarunt, sed ulteriori examini *Bonifasii* aliorumque episcoporum transmarinorum subjecere. (3) Distingui cœpere ab Apocryphis, quo nomine tunc quandoque libri hæretici aut supposititii veniebant. (4) *Gelasius* una cum LXX. episcopis ea recepit in Canonem. Pauci tamen ex Italis, Hispanis, Gallis, Germanis, Anglis decreto Romanæ ecclesiæ assurrexere, *Hieronymique* autoritas potior iis habita autoritate papali. (5) *Eugenius IV* Canonis partem illa esse, *Armenios* in *Instructione* sua iterum docuit. Nihilominus *Antoninus* Florentinus Archiepiscopus, itemque Cardinales doctissimi *Ximenes* & *Cajetanus*, & quotquot concilii *Constantiensis* decreta religiose observabant, ad Judaicum modo V. T. canonem fidei capitâ exigenda esse sentiebant. Tridentinos ergo manere debebat gloria, absolute tandem ac *ἀναυλιότητος* decernendi, *res fidei & que bene ex recens - canonizatis illis, quam γνησίως - canonicis V. T. libris probari posse.*

Tertio de *LIBERO USU SCRIPTURÆ IN LINGUA VERNACULA* prohibito in concilio Tridentino agitur, evinciturque, interdictum illud catholicæ traditioni nullatenus superstrui. Si enim hæc unquam in ecclesia extitisset, Biblia nunquam in Latinam linguam (quamdiu vernacula erat,) aut quasvis alias vernaculas linguas conversa, & a quolibet Christiano impune & pro lubitu lectitata fuisset. Hoc autem factum esse, *argumento per inductionem* omnium orbis Christiani partium, probat Author. Narrat deinde, ut Latina lingua sensim toto passim Romano orbe vernacula esse defierit, utque Germani & Anglo-Saxones *Biblia* & *liturgiam*, Franci *Homilias Latinas* in vernaculam suam transfuderint, ipsisque Slavibus, ne Bulgarorum exemplo, morositatis Papalis pertasi, Græcæ Ecclesiæ accederent, *Biblia vernacula* facile indulserit Romanus Pontifex. Ast paulo post ad Bibliorum prohibitionem propius accessum fuit, cum *Gregorius VII* Bohemorum Regi usum *divinorum officiorum* in lingua Slavica concedere nollet, & Latina officia, ceu submissionis fedi Romanæ debitæ signum, abrogari, severe vetaret. Tandem, cum *Innocentius III* auspiciis, in concilio *Lateranensi IV* Inquisitio hæretica pravitatis esset instituta, Hispani Gallique Inquisitores mox Laicis universis, (quibus hætenus, modo opinio-

nibus

MENSIS JANUARI A. M DC LXXXIX.

nibus ecclesiæ fidem suam submitterent, Innocentii indultu, usu *divinorum officiorum* in lingua vernacula libere frui licuerat,) lectione Bibliorum V. T. in quacunque lingua interdixere, solius *Psalterii, Breviarii, Horarumque* usu, sed in Latina tantum lingua, permissio. Ita patet, quibus gradibus ad prohibitionem S. Codicis processerit Romana ecclesiæ, utque traditione catholica hac in partem tueri sese nequeat.

Quarto de MERITO BONORUM OPERUM disquiratur. Tridentini statuunt, hominem bonis operibus *vere* (h. e. ex condigno) mereri gratiam divinam & salutem æternam. Longe aliter Theologi veteres Latini, quos magno numero allegat Stillingfleetus, simulque ostendit, ut sola Scholasticorum ingenia hæc de Merito B. O. ex congruo aut condigno controversia exercuerit, ne tanti habita olim fuerit, ut in Concilio aliquo ventilaretur: donec tandem Patres Tridentini opinati sint, Thomæ Aquinatis sententiæ sub anathematis pœna esse subscribendum. Liqueat hinc, & hunc articulum catholicæ traditionis tibi cined: strui.

Quinto NUMERUS SACRAMENTORUM vere ac proprie talium SEPTENARIUS, Tridenti determinatus, sub examen revocatur. Traditionem igitur pro Pontificiorum opinione universalem nullam haberi, ostensurus Author, longam texti historiam litigiorum, quæ Theologis Latinæ Ecclesiæ & Canonistis inter se invicem, itemque Græcis & Latinis, quoad institutionem, materiam, formam, effectum, numerum denique Sacramentorum intercesserint. Arbitramur autem, Septenarium illum, præcise definitum, primitus abs *Hugone a Sancto Victore*, (qui Sec. XII paulo ante *Petrum Lombardum* vixit,) inventum esse. Eaque propter confert sententias antiquiorum, *Ruperti Tuitiensis, Fulberti Carnotensis, Walafridi Strabonis, Rahani Mauri, Paschasii Radberti, Isidori Hispalensis, S. Ambrosii, Cyrilli Hierosolymitani*, qui cum ex professo Sacramenta recensent, non nisi duo tria nominant; unde colligere facile est, septem Sacramenta universis illis ne fando quidem audita. Provocat etiam ad testimonia *Chrysostomi, Cyrilli Alexandrini, Leonis Magni, Aur. Augustini*, qui Sacramenta N. T. *aqua & sanguine* ex Christi latere fluentibus signari ajunt; at duo illa signa non possunt non nisi duo signare sacramenta, Baptismum nempe pe aqua

pe aqua, & coenam corporis & sanguinis Domini. Ad septenarium autem illum hac occasione peruentum esse, Stillingsfleetus iudicat: Primo observatum fuit, septenarium in sacrificiis & purificationibus Leviticis frequentissime reperiri, nec nullam analogiam inter ceremonias illas Leviticis & Sacramenta gratiam homini conferentia dari; congruum ergo esse visum fuit, ut & numero utcumque convenirent. Neglectum porro fuit discrimen inter Sacramenta proprie sic dicta, & inter ritus mysticos, imitandorum Apostolorum gratia in ecclesia servatos, quales sunt *Impositio manuum* in Ordinatione & Confirmatione, quodque non ultra secula dono miraculorum clara in usu esse debebat, *chrisma*, a Jacobo Apostolo, non ad expiationem reliquiarum peccati, sed ad ægri corporis curam commendatum. Denique Sacerdotes suæ exultationi, quin & commodo suo melius prospectum iri putarunt, si & extrema unctio & matrimonium inter sacramenta referrentur, singula vero sacramenta sacerdote ministro indigere, plebecula persuasum haberet.

Ultimo loco AURICULARIS CONFESSIO in controversiam venit. Cumque Tridentini pro ea allegent partim universalem consensum ecclesiæ, partim dictum *Job. XX, 22 23*; Stillingsfleetus ex non unius Doctoris Pontificii verbis monstrat, quanta inter præstantissimos Romanæ Ecclesiæ Theologos, ante Concilium Tridentinum defunctos, tum quoad confessionem ipsius auricularis institutionem ac necessitatem, tum quoad scopum dicti Johannis, sententiarum divortia fuerint. Sub finem libri multus est in historia confessionis auricularis, cujus summa huc redit: Antiquitus ii, qui post baptismum publice & cum scandalo infirmorum peccaverant, per disciplinam ecclesiasticam adacti fuerunt ad publicam poenitentiam, quæ *exomologesis* (Latine confessionem dixeris) appellari suevit, estque ab Auriculari Pontificiorum (quoad *causam impulsivam, modum ac obligationem*,) longe alia. Inventa namque fuit ad calumnias Gentilium (quibus ecclesia Christiana homicidarum & adulterorum colluvies audiebat,) ipso facto refellendas: nec toties, quoties vellent, sed semel duntaxat post baptismum, facinorosis indulta; nec ob singula peccata mortalia, sed ob publica tantum scandala imperata est; unde Veteres, quamvis semel iterumque lapsos ad exomologesin hincque dependentem communionem ecclesiæ

clēsiæ non admiserint, eos tamen a spē æternæ salutis, (si privatim & serio pœnitentiam egissent, extra communionem externam ecclēsiæ constituti,) nequaquam excluderunt. Interim privatorum delictorum sibi consciis hoc consilii dari solebat, ut, si vellent, sacerdotem in illorum conscientiam admitterent, quo eo melius verbi divini medicinam ulceribus istis occultis applicare nosset. Erant tamen, qui nec publice profiteri erubescabant clam a se perpetrata; non quasi sine publica exomologesi remissionem a DEo obtinere desperassent, verum ut eo certiores essent de seria sua pœnitentia, cui nec eatenus humiliari grave esset. In privatim confitentium gratiam constitutus erat *Pœnitentiarius*. Sed hoc officii genus Constantinopoli ab Episcopo Nectario, circa seculi IV finem, sublatum fuit, cum Pœnitentiarius ea, quæ sub confessionis sigillo ei revelaverat matrona aliqua, evulgasset, id quod pluribus recenset, (*adjuncta improprie haud iniqua*), *Socrates Scholasticus* H. E. l. 5. c. 19. Quo facto quemlibet oportuit semetipsum probare; sique dignum se credidit, mysteriorum divinorum particeps fieri potuit. Abrogata ergo confessione privata, publica exomologesis aliquantisper adhuc, in Oriente æque ac Occidente, usitata fuit, quod (cum a multis in dubium vocetur) *Stillingfleetus* probat ex D. *Chrysostomo*, Nectarii successore. *Homilia* enim 82. in *Mattheum* Ministris inculcat, ut notorios publicosque peccatores, nisi seriam eamque publicam pœnitentiam egissent, a communione S. Cœnæ arceant, aut si id facere vereantur, rem ad se deferant: vitam se potius amissurum, quam ut notorie indignus ad communionem admittatur, permissurum. Et in ejusdem *Liturgia* adhuc formula extat, qua Pœnitentes olim ante Eucharistiæ consecrationem templo exesse jubebantur. Abiit tandem & exomologesis publica in defuetudinem, eo quod delicatulis Christianis nimium gravis ac erubescenda videretur. *Johannes Jejunator* Episcopus Constantinopolitanus cum primis, seculo VI author fuit gravi conscientia laborantibus, ut confessione auriculari mentem exonerarent. Idem in Occidente factum esse, inde patet, quod seculo IX variis Conciliis de collata exomologesi publica integritati pristina restituenta, sedulo consultatum fuit, licet frustra. Interim privata illa confessio ut utilis tantum commendabatur, non ut absolute ad salutem vel participacionem

tionem S. Coenae necessaria exigebatur; quod tandem a Lateranenſibus ac dehinc Tridentinis patribus factum eſt. Cum autem poſt alios *Jacobus Boileau* in *Historia Confess. Auricularis* (ad Acta a. 1684 p. 172 relata) *ε. 29. p. 387. regetat, doctos piosque viros fovisse varias falsas de confessione opiniones, qua demum poſt deciſionem concilii haeretica & pernicioſa evaſerint*, Decanus Londinenſis avide hoc arripit; & ex hac *Decani Senonenſis* confessione hoc ſaltem elicit, non dari conſtantem, perpetuam, univerſalem traditionem circa confessionem auricularem; id quod ipſi hoc libello oſtendendum fuerat.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBRI XVI ad Familiares, ut vulgo vocantur: ex recensione Jo. Georgii Grævii, cum ejusdem animadverſionibus.

Amſtelodami, apud Henr. Wetſtenium, 1689, in 12.

Quas ante aliquot annos auguſtiores in habitum compoſitas, variis que doctorum virorum annotationibus & integris Manutii commentariis inſtructas, curante doctiſſimo *Grævio*, conſpeximus Ciceronis ad Familiares epistoſas; contractiori forma, non minus tamen nitido typo excuſas, jam haud ineruditus Bibliopola Batavus dedit. Nempe ut manibus eorum, qui Ciceronis ſcripta aſſidue ferunt, aptior redderetur liber, in quo praeter verba & diſtinctionem, queis Tullius ceteros omnes Latinos Scriptores longo poſt ſe intervallo relinquit, plurimum ineſt & ad publicas res & privatas judicii ac prudentiae. Is ergo ut terſior extaret, poſt innumeras editiones, emendatiſſimam ex melioribus codicibus tam impreſſam quam manu deſcriptis adornatam ſuam, quam anno 1676 cum Commentationibus evulgarat, denuo recensuit, cur meliorum Auctorum cultus ac nitor hodie debetur, ampliſſimus *Grævius*, minori que forma excudendam caſtigatiſſimam bibliopolae tradidit: ſubjectis ad calcem operis Annotationibus ſuis, ex ampliori illa editione deſumptis, paſſim tamen auctioribus, quibus loci obſcure explanantur, vitioſi autem emendantur, Latiniſque ſermonis proprietates & elegantia aut illustratur aut vindicatur. Eundem in modum eſſe formatam ad *Atticum* epistoſae ut has, quas ad *Familiares* vulgo vocare ſolent

solent, sequantur, sed & omnia Ciceronis opera pari cura adornata tandem prodeant, tamque emendata conspiciantur, rei literariae bono, & eorum qui Ciceronem unice in deliciis habent, commodo, a celeberrimo Editore exquisitissimis precibus flagitamus.

CORNELIUS NEPOS DE VITA EXCELLEN-
tium Imperatorum. Novis Commentariis, Indici-
bus & Tabulis Chronologicis ac Geographicis illustra-
vit Christophorus Cellarius.

Lipsiæ, apud Gleditschium, 1689, in 12.

CUm Editor clarissimus animadvertisset, Q. Curtium Rufum, Novis Commentariis & Geographicis Tabulis a se illustratum, & a nobis superioris anni mense Januario pag. 13. recensitum, non displicuisse elegantioris doctrinæ studiosis; pari cura *Cornelium Nepotem*, alterum scholis accommodatissimum scriptorem, aggressus fuit, ut hunc quoque ad usum scholasticum magis magisque præpararet. Methodo usus est eadem, qua in Curtio, ut abscessis ferme aut parce adhibitis, quæ alius studii ætatisque sunt, Philosophiæ observationibus, primum nova argumenta singulorum Ducum daret, deinde puram Latinitatem explicaret, tum Historiam perspicuam magis faceret, eamque cum primis Geographiæ lumine illustraret. Hæc enim præcipua putat capita esse, ad quæ respiciendum ei sit, qui veterem historiarum scriptorem scholasticæ juventuti explanabit. Ut ergo Geographiæ rationem, quam vulgo, majorem haberet, quatuor tabulas æte expressas addidit, & universalem quidem omnium regionum, quæ a Lusitania ad Massagetas sunt, & ab Scythiis ad Getuliæ fines; eo usque enim Nepotis historia progreditur: & tres minorum partium, Græciæ, Italiæ, & Asiæ citerioris, quod in his regionibus præcipue historia Cornelii Nepotis versata est. Præmisit brevem Chronologiam per Olympiadas; & judicia clarorum virorum, Savaronis, Vossii, & Andreæ Schotti, quibus planissime expõsita continentur, quæ de scriptoris hujus tum ætate, tum vero nomine ac aliis ejusdem libris disputari solent. Adjecit Fragmenta ab eodem Schotto collecta, quæ ipsa quoque notis

suis, ubi opus esse videbatur, clariora reddidit. Indicibus separavit res & historias a Latinitate, quæ plerique in scriptore hoc miscuerunt; ut distincte utraque cognosci, & in usum meliorem converti possint.

NICOLAI GRIMBERGH MED. DOCT. OBSERVATIONES Medica, quæ cum magna industria per aliquot annos ab eo collectæ & conscriptæ sunt.

Amstelodami, apud Jansonios Waesbergios, A. 1689, in 12.

Liber tibi hic L. B. exhibetur mole quidem parvus, ut pote quatuor folia non excedens, Observationibus tamen centum & quadraginta novem turgidus. Affectu quippe morbido, individuum aliquod determinatæ ætatis torquente, denominato, haud operose in causas inquiritur, sed remedia statim, præsentem quæ tulerunt opem, enarrantur. Sicut namque sanitatem a diæta exacta, ventriculum cibo & potu varii generis haud gravante, diuturnam reddi præfatio edocet; ita vix Autor iis videtur repugnaturus, qui primum morborum tantum non omnium ortum in ventriculo quærunt. Ast quo methodus in observationibus adhibita plenus innotescat, iudiciumque de iisdem a L. B. interponi queat, Observationes saltem quatuor, internorum duorum affectuum æque ac externorum totidem medelam tradentes, huc transcribere juvabit. Scilicet Obs. 37. in viro 39. annorum vehementem dolorem podagricum remediis adscriptis sistit sedatum: R. Aqu. flor. sambuc. ℥j. Sal. card. bened. fœnicul. ana gr. XV. Tinctur. anodyni ℥j. Antimon. diaphor. gr. XIIX. M. F. Sudoriferum semel assumendum. Externe R. Pingu. Lupi ℥ij. Spir. sal. armoniac. tartari camphorat. ana ℥ij. Sp. Corn. Cerv. ℥ij. Opii ℥ss. M. F. Linimentum quotidie usurpandū post pediluvium insequens: R. Sulphur. comm. Nitr. puriss. ana ℥ij. pulverisat. superaffunde Aqu. lumbric. terrestr. ℔ij. Coqu. per hor. sem. Obs. 40 in fœmina præclara 37 annorum cancrum ulceratum cum materia putrida, circa totam ulcerationem fluente, ita refert extirpatum; primo ordinavit: R. Essent. vulnerar. hypexiconis ℥ij. Solut. Myrrh. Aloes ana ℥j. in Spirit. Vin. solut. ℥ij. Mercur.

Mercur. præcipit. ʒiſſ. M. F. Effentia quotidie uſurpanda. R. Empl. de Ceruſſ. ʒij. R. Rob. Juniper. ʒſſ. Sal. Corn. Cerv. gr. xij. Tinct. bezoart. ʒſſ. M. F. Diaphoreticum una vice adhibendum; deinde ſequens: R. Pulpor. prun. ʒj. Refin. Scammon. gr. iij. Mercur. dulc. gr. xv. M. F. Bolus. Sic Obſerv. 50 virum 56 annorum pernione in pedibus cum ulcerationibus laborantem perhibet ſanatum: R. Aqu. roſar. opt. ʒiij. Tinct. Vitriol. Mart. ʒiſſ. Effent. myrrh. vulner. ana ʒij. Ol. carv. cumin. ana ʒſſ. M. F. Aqua quotidie uſurpanda. R. Empl. ſapon. ʒij. Malax. cum ol. tartar. fatid. ſuccin. ana ʒſſ. Obſ. 66 in viro 34 annorum Choleram cum convulſione ejuſmodi Mixtura mitigatam recenſet: R. Effent. roſar. ʒij. Effent. ſuccin. caſtoreat. ʒj. Aqu. foenicul. ʒiv. M. detur cochleatim; externe convulſionum ergo: R. Pingued. Lup. recent. ʒij. Ol. irin. verm. terreſtr. ana ʒſſ. pulv. Caſtor. ʒſſ. M. F. Linimentum.

SERVATII GALLÆI DISSERTATIONES DE SIBYLLIS earumque Oraculis, cum figuris æneis.

Amſtelod. apud Henricum & Viduam Theodori Boom, 1688, in 4

INter Scriptores, qui egregias ſuper Sibyllis commentationes cum erudito Orbe communicarunt, referri certe meretur clariffimus Gallæus. Is enim ſingulari prorfus ſtudio in materiam iſtam inquiſivit, & quæ ad illius pleniorẽ notitiã ullo modo facere videntur, in præſenti, quod exhibemus, opere, diligentiffime recenſuit. In cujus I. Cap. poſtquam generaliter de Sibyllarum nomine, exiſtentia, virginitate, numero multa notatu digna in medium attuliſſet, in ſequentibus decem capitibus ſpeciatim de decem a Lactantio ex Varrone citatis Sibyllis, & quidem in II. de Perſica, III. Libyſſa, IV. Delphica, V. Cumæa, VI. Erythræa, VII. Samia, VIII. Cumana, IX. Helleſpontica, X. Phrygia, XI. Tiburtina agere inſtituit: in cap. XII de quibusdam aliis Sibyllis, ſcilicet Epirotica, Europæa, Agrippina, Ægyptia; item Noachi uxore, Regina Sabæ, Johanna D'Arc Virgine Aurelianenſi, Hildegarde, Eliſabetha Schonaugienſi, Magdalena de la Cruz, Sancta Angela, Brigitta, Catharina Senenſi, Muliere Peruviana, inter Sibyllas falſo relatis, diſſerit

differit. *Cap. XIII.* in oraculis, & diversis modis quibus Deus hominibus se olim revelavit, exponendis occupatur, demonstratque quod diabolus, tanquam Dei simius, eadem imitari conatus fuerit. *Cap. XIV.* diversi generis honores Sibyllis a Gentilibus olim delatos exponit. Insequentibus aliquot capitibus testimonia, quibus Sibyllarum auctoritatem sartam tectamque cupit Crassetus, impugnat, & quidem in *Cap. XV.* ad Justini Martyris, *Cap. XVI.* Lactantii, *Cap. XVII.* Constantini Magni loca respondet, ostendendo, oracula Sibyllina, quæ nunc habemus, esse suppositicia nec a paganis Sibyllis profecta. *Cap. XVIII.* postquam observasset, famam de Rege aliquo venturo totum quidem peragrassè orbem, sed a paganis de Jesu Christo non fuisse intellectâ, nec inter oracula antiquarum Sibyllarum olim existitisse ejusmodi prophetiam, sed Gentiles a Judæis, illosque a Prophetis eandem accepisse; ex professio docere suscipit, in Ecloga quarta a Virgilio conscripta nihil de Messia Rege ex Judæis nascituro reperiri, verum quicquid in illa continetur, superstitionem & profanata gentilitatem redolere. *Cap. XIX.* S. Augustini & Hieronymi, *Cap. XX.* autem Apollodori & Pausaniæ testimonia sub examen revocat, iis ad conciliandam Sibyllinis oraculis fidem nullum inesse pondus evincens. *Cap. XXI.* an autorem oraculorum Sibyllinarum, & quo tempore illa fuerint reddita, inquirat, expositisque aliorum sententiis, judicat, *non simul uno eodemque tempore ab uno scriptore profecta fuisse hæc Sibyllina carmina, nec eo ordine in octo libros congesta fuisse conspecta, sed successu temporum, his illis quadam tanquam Sibyllina addentibus, fuisse a quodam collecta, & in illum ordinem, quo illa nunc supersunt, congesta.* *Cap. XXII. XXIII. & XXIV.* solide probat, Sibyllas non fuisse divinitus inspiratas. *Cap. XXV.* ad Johannis Crasseti, Jesuitæ, objectiones contra D. Johannis Marekii scriptum de Sibyllis propositas respondet. *Cap. ultimo* de Deo Hercule Magusano & de Dea Nehalennia inditote Maris Zelandici effossis tractat, perhibens Herculem Magusanum non eundem cum Thebano, sed hoc antiquiorem, eumque Phœnicium sive Tyrium fuisse, qui Mosi a nonnullis coævus judicatur. Magusanum hunc Phœnicium Punico vocabulo a navigatione appellari; in Chaldæa enim lingua, cui Phœnicum similis est, *ἰῆ* quæ idem significare ac *secare, abscindere, & hinc accipi*

accipi pro *transire*, *transfretare* scilicet flumina, mare, unde מַגִּיסָא *megisa* transvehentes & מַגִּיסָא *megisa* navem trajectoriam, scapham, item vadum, transitum notet. Magusanum igitur Herculem transfretatorem, qui e Phœnicia Colonias ad fretum Gaditanum & ulterius (si non ipse, ipsius saltim posterius, id fecerint) produxerit: eundem sub nomine Victoris & Portumni a Romanis fuisse cultum Dean Nehalenniam a vocabulo sive Hebræo sive Phœnicio נַהַל נַהַל quod *leniter & commode duxit*, significat, derivari, eo quod commode & leniter naves & merces ducere credita, vel ut hoc præstaret, invocata fuerit. Sub finem, ne quid in hoc elegantissimo opere desiderari queat, quadruplex index locorum Scripturæ Sacræ, autorum, rerum & verborum, & denique ipsarum dissertationum exhibetur.

LES OEUVRES POSTHUMES DE Mr.
Claude. Tom. II & III. i. e.

Operum posthumorum Joh. Claudii Tomus II & III.

Amstelodami, apud Petrum Savouret, 1688, in 8.

INDICATO jam superioris anni mense Novembri pag. 582 Operum horum Tomo I^{mo}, ob maximi momenti, quem tractant, Christianæ doctrinæ articulum de *Christo*, aliqualem II^{di} & III^{di} quoque conspectum subjungere, ab instituto nostro alienum non erit. *Quinque* vero præcipue capita consideranda proponuntur. I. *Adventus Christi Principium*. II. *Dispositiones seu Preparaciones*, quæ eundem præcesserunt. III. *Persona Christi & Natura*. IV. *Officia*. V. *Tom. II. Duplex Status*. *Quæstione, an Christus, etiamsi Adam non peccasset, in mundum venturus fuisset?* Lib. I. & Scholasticorum decisione affirmativa insuper habita, Auctor *Principium supernaturale* adventus Christi in libero Dei arbitrio constituit, per Psal. 40, 9; non exclusis tamen aliis rationibus, a sapientia, potentia, bonitate &c. petitis, quæ Deum ad missionem filii permoverint. *Quæstionem* autem, an Deus non alio medio, quam *morte* filii sui, homines salvare potuerit, inutilis curiositatis esse ait, adeoque sufficere, quod Deus aliud medium actu non adhibuerit, sed sola morte Filii sædus

pag. 8.
16.
25.

- cum hominibus denuo stabilire voluerit, cum satisfactionis pretium non nisi ab infinite dignitatis persona exolvi potuerit. Sed
- pag. 27, & amor hic locum esse, *Job. 3, 15*; & quidem ab amore *benevolentia*
31. missionem Christi, *beneficentia* electionem nostram ad fidem & conversionem, *complacencia* justificationem nostram actualem & salutem dependere, nec hunc ordinem confundendum esse, vel invertendum. Primam itaque gratiam, quæ Christum misit, esse *universalem*, quæ non restringatur ad certum numerum personarum particularium, sed indifferenter extendatur ad quoscunque, qui crediderint, ut tamen nemo a fide excludatur; at nihilominus *particularem*, quæ non universaliter ad omnia hominum genera se extendat, credentium aut non credentium, sed præcise ad ordinem credentium determinetur.
- 37.
- Lib. II. *Dispositiones* seu *Præparaciones* antegressæ ad sex Articulos reducuntur. Primus *Dispositiones* ex generali providentia Dei oriundas & omnibus hominibus communes continet, de quibus in Tractatu de *Justificatione* actum fuerit. II^{us} *Oracula* seu *Prædictiones* Propheticas. III^{us} *Typos*. IV^{us} *Rigorem* & *severitatem* Fœderis legalis cum Israelitis initi. V^{us} *Cerimonias* Mosaicas. VI^{us} *Dispensationem* Spiritus œconomiam legalem concomitantis. *Oracula*, secundum Sacræ Scripturæ seriem, ex Pentateucho, Hiebo, Psalmis, Cantico & Prophetis, XC enumerantur, observationibus lectionis haud poenitendæ subinde additis. Ita in vaticinio Gen. 3.
- pag. 53. verba: *ponam inimicitias inter te & mulierem*, principaliter dæmonem respicientia, de naturali illa hominum antipathia erga serpentes explicari non debere. Indignum enim Deo fuisse, rem adeo levem in sententia post gravissimum crimen pronunciata tam graviter exprimere. *Maledictionem* vero, de *incessu super pectus, & comestione terre*, prolatam, cujus serpens naturalis proprie capax non erat, instar maledictionis a Christo sicuti indictæ, typicam esse, & in ipsum dæmonem, qui horror & execratio naturæ factus in impuritatibus, spurcitie, opprobrio & doloribus incessurus sit, cadere.
64. Imprimis in prædictionis *Abrahamo* factæ enucleatione multus est
64. 90. Claudius. Ad *Pf. 40, 6* observat, id quod in fonte habetur, *aurem mihi perforasti*, LXX optime reddidisse *σῆμα κατηγοριῶν μου*; sicut enim *aureis perforatio* apud Hebræos perpetuæ servitutis signum erat,
140. ita

ita Gentiles mancipia sua *σώματα* vocasse: ideoque etiam Deum filio suo corpus per incarnationem dedisse, ut servus ipsius fieret. conf. *Es.* 49, 3. 5. Paulum vero ad *Hebr.* 10, 5. (in quem locum *Mestrezatii* maxime *Sermones* commendat) Versionem Græcam secutum fuisse, quod & usu obtinuerit inter Judæos, & a vero sensu Ebraico nullatenus discedat, quin eundem feliciter suppleat. *Es.* 7, 15. voces *mali & boni* non de rebus sed personis accipit, ideoque rejectionem mali exponit per rejectionem maximæ Judæorum partis ob incredulitatem ad excidium condemnatæ, & electionem boni per servationem *ἐκλογῆς* credentium Judæorum (*Rom.* XI, 7) ad vitam æternam. Hanc enim bonorum malorumq; distinctionem realem Immanuelis opus esse, patet ex *Matth.* III, 12. *Rom.* II, 4. 5. 6. IX, 27. 28. 29. pag. 169. 179.

Ab Oraculis ad *Typos* Autor progreditur, quæstionibusq; generalibus, an ex *instituzione divina*, & non potius *natura ipsarum rerum*, conformitatem inter has & Christum producente, extiterint? an fideles V. T. & quomodo eos cognorint? an & hodie ex nostro usu? an opera creationis Christum ejusque mysteria præfiguraverint? item regulis de justo typorum usu præmissis, speciatim ad ductum Scripturæ juxta triplicem Oeconomiam Dei in *natura*, *lege* & *gratia* eos persequitur. 259.

Rigorem seu severitatem *Fæderis legalis* dum considerat, antiqui Ministerii, sub quo Israelitæ vixerunt, IV partes, i. legem moralem. 2. Cerimonialem. 3. Judiciariam. 4. salutarem, misericordiz divinæ per Messiam manifestationem, exponit, & deinde concludit, quam indignum Deo & hominibus, nisi ad aliud respectum habuisset, Fœdus illud futurum fuisset. Docet, *Cerimonias* legales homines ad Evangelium duxisse per viam 1. *figura* & signi, res spirituales ab oeconomia *gratia* expectandas representantis. 2. *ratiocinii*; cultum Deo gratum in istis consistere non posse, ideoq; alium cultum solidiorem requiri. 3. *desiderii* liberationis ab intolerabili tot cerimoniarum jugo, idque ad recipiendum Evangelium insignem dispositionem procurasse; & hinc, quia Israelitæ usus hujus; quem Ministerium legale eos docere poterat, ob naturalem cæcitatem incapaces erant, Deum legem suam, ut efficax esset, certa mensura Spiritus sui, quem Paulus *Spiritum servitutis* *Rom.* 8, 15 appellet, committatum 298. 298. 302.

tatum fuisse: ubi simul fufius ostenditur, 1. ex quo principio processerit, 2. quos effectus produxerit, 3. cur ita appelletur, & quomodo a Spiritu adoptionis differat.

Lib. III. Contemplationem *Personæ* Christi VI Quæstionibus includit. 1. quid sit persona? 2. an Christus ante incarnationem persona vere subsistens fuerit? 3. an sit persona vere divina? 4. annon incarnatio duas personas in Christo constituerit? 5. annon incarnatio aliam personam, ab ea, quæ antea existerat, differentem produxerit? 6. an adorationis, quam Christo exhibemus, objectum formale sit præcise persona ejus, an persona sub officio Mediatoris? *Naturarum* consideratio IV Sectionibus absolvitur, quarum 1. quamlibet naturam in se, 2. in momento unionis, 3. post unionem, 4. usus ex doctrina incarnationis eruendos exhibet.

Lib. IV. De triplici Christi *Officio* acturus Auctor de officio *Mediatoris* quædam in genere præfatur. Et quidem 1. *Nomina* 17, quibus Scriptura hoc officium exprimit, recenset. 2. quo sensu terminus *Mediatoris* in applicatione ad Christum sumendus sit. Afferuntur tres diversæ Fœderis Dei cum hominibus species, *Natura* scilicet, *Legis* & *Gratiæ*. In priori *amorem naturalem*, quo Deus in creaturam suam ferebatur, ad illam in communionem recipiendam sufficere; Fœderis legalis Mediatorem fuisse *Mosen*, verius pro simplici interprete seu internuncio habendum, quam pro mediatore, quem titulum Christus unice mereatur. 3. *Actus mediationis* diversos enumerat, inter quos dum de illo actu agit, quo Christus sibi fideles unit unione spiritali & mystica, hanc veram esse dicit; alias, si solum in assumptione naturæ humanæ per incarnationem consisteret, infideles æq; ac fideles cum ipso unitos fore, quod dici non possit. 412.

414. Taxat Pontificios, quod unionem substantialem & corporalem inveniunt, qua corpus Christi corpori nostro per veram & immediatam positionem substantiæ suæ physicæ super nostram, se uniat. Consistere potius communionem nostram cum Christo in *mutua representatione* & in *vita spiritali*, cujus communicationem ab ipso, tanquam a fonte adipiscimur. 4. *Necessitatem Mediatoris*, tam ex parte Dei, quam nostri. 5. *Qualitates ejus* necessarias. 6. *Christi in officio Mediatoris introductionem*, quæ in momento incarnationis facta fuerit, expendit. Hinc tria *officia* Christi, tam in genere, & quomodo

443.
452.
468.

modo triplici malo humano *ignorantia, maledictionis, & servitutis peccati*, tribus gradibus ad plenitudinem salutis nostræ necessariis, *acquisitioni, revelationi, & applicationi*, tribus virtutibus Christianis *fidei, charitati, & spei*, & tribus principalibus virtutibus divinis, *Amori, Sapientia & Potentia* respondeant; quam *singula in specie*, accurato scrutinio ad ductum Scripturæ subjiciuntur; ita tamen, ut Tomus secundus in *prophætica officii descriptione* desinat, Tomo vero sequente *tertio* ad Sacerdotale & Regium munus accessus fiat.

Sacerdotale vero illud Mediatoris officium I. in se, II. ratione Actuum, & III. Effectuum consideratur. Quoad I. partem istorum 1. ejus Necessitas. 2. Excellentia 3. Typi, & 4. unitas. Ubi de constitutione Christi in hoc officio Auctor agit, dubium tollit, pag. 8. quomodo Hebr. 5, 5. in verbis Pl. 2, 7, de officio Regio potius intelligendis, Sacerdotium funderur; autumatque, fundamentum assertionis Paulinæ in voce *Filii* latere, quæ triplici officio respondeat. Ut *filium* enim Christum secretorum voluntatis paternæ participem, adeoque *Prophetam*, Matth. 3, 17; ut *filium*, esse hæredem Patris, Pl. 2, 8, & hinc Regem; denique ut *filium*, esse principium adoptionis, quam ut *Sacerdos* nobis conciliaverit. II^m partem actus Sacerdotii, *Sacrificium* videlicet, *Intercessio & Benedictio* absolvunt. Circa *Sacrificium* duo potissimum notanda, *Expiatio* nempe & *Impetratio*. *Expiationis* consideratio Quæstionibus: an *Justitia divina pro peccatis creaturarum suarum necessario satisfieri oportuerit? an non Penitentia loco satisfactionis suffecerit? an possibile fuerit, ut Deus satisfactionem hanc non ex ipsa Peccatorum, sed Christi, vadis eorum manus reciperet? &* an in effectu secundum Scripturam verum sit, Christum pro nobis satisfacisse? includitur. Necessitate puniendi peccata ex essentiali sanctitate Dei demonstrata, opinio hæretica id negantium pluribus diluitur, octo conditionum (quas legitima aliqua Satisfactio vicaria habere debet) explicatione, & applicatione ad Christum subjuncta. Sunt vero conditiones istæ sequentes: (1) ut peccatum puniatur. (2) ut supremus Magistratus in satisfactionem consentiat. (3) ut satisfactorius sponte ac lubens eam præstet. (4) ut idem sui sit juris. (5) ut nec hujus, nec alius criminis reus sit. (6) ut peccatores, quorum loco satisficit, illuc consentiant. (7)

Tom. III.

43.
46.

60.
90.

105.

ut major Dei gloria ex satisfactione vicaria, quam punitiōe peccatoris expectari possit. (8) ut inde nil, damai, multum potius commodum, in Republicam redundet. *Impetratio ad gloriam aeternam*, & quæ eam præcedunt, *beneficia gratis* respicit, seu quid Christus nobis *promeruerit*; ubi & Christum exaltationem suam economicam sibi meruisse, contra *Calvinum & Dallaum* asseritur. Porro Actum *Intercessionis* præcise Christum Sacerdotem constituere *secundum ordinem Melchisedeci*, eique unice competere, exclusis subalternis, quos in *Sanctis* Pontificii sibi fingunt, Intercessoribus, licet intercessionis eorundem efficaciam in merito Christi collocare videri velint. In *Benedictione* vero Christi *quadruplici*, cujus in Scriptura mentio fiat, benedictionis, votivæ, acclamativæ, paternæ, & officii ratione impertitæ, perfectiones eminenter concurrere. Sequitur contemplatio Actuum Sacerdotii ratione *extensivæ* suæ

115. 1. ad *omnia secula*, cum Pater sacrificium mortis filii sui jam ab orbe condito ceu actualiter præstitum respexerit. 2. *omnia loca*. 3. *omnia peccata*, excepto peccato in *Spiritum Sanctum*, pro quo Christus mortuus haud fuerit, ob fixam & præreticam mortis Christi, pro vere satisfactoria agnitæ, rejectionem; quo pacto ipsa mors Christi pars læsa fiat, ultionem a justitia divina exposcens; adeoq; non simul *λύτρωσις* esse possit. Circa *Universalitatis & Particularitatis* negotium ita procedit Auctor, ut *Arminianis* ad illam, diverso tamen modo, inclinantibus refutatis, plurimum inter Orthodoxos suos, quos vocat, mortem Christi ad solos *electos* referentium opinionem, ut multis inconvenientibus, (quæ distinctio inter *sufficienciam & destinationem*, inter *universalitatem omnium hominum & omnium electorum*, inter *singula generum & genera singulorum* non tollat,) obnoxiam & rigorosam, quibusdam Propositionibus temperare satagat. I. quando dicatur, Christum pro quibusdam mortuum esse, significationem vocabuli PRO accurate attendi debere, ut *vel hoc* velit: Christum revera *loco ipsorum* mortuum esse; *vel* simpliciter, mortem Christi ex parte Dei & Christi ipsius illis proponi, cum mandato ut acceptent, & declaratione sincera & seria, eam *ipsis*, qui acceptaverint, proficuum fore. *Priorem* significationem magis propriam & naturalem, *posteriorem* abusivam quidem, ordinario tamen *fatis loquendi usu* receptam esse. *Melioris illustrationis ergo* supponit

ponit *duas urbes*, quæ uni eidemque Regi subjectæ obsequii jugum excusserint. Regem *alteram* harum ita relinquere, ut plane gratiam ipsi facere nolit. Ad *alteram* mittere præcones, omnibus illis, qui armis positis ad clementiam Regis recursuri fuerit, criminis abolitionem proposituros. Hic *tria* hominum genera concipienda. *Primos* Rex justitiæ rigori committit. *Secundum* genus eos, qui oblatam gratiam actualiter arripiunt; *Tertium* eos, qui eam actualiter rejiciunt, complectitur. *Primis* nullo sensu gratia tribui potest; *Secundis* vero in propria significatione termini PRO, tanquam res quæ ad ipsos pertinet, cujusve possessionem jam obtinuerunt. *Tertii* in duplici tempore considerandi, aut *post*, aut *ante* actualem gratiæ oblatæ rejectionem. Respectu *prioris* temporis gratia, qua per rejectionem, quæ eos plane excludit, indignos se reddiderunt, ad eos non pertinet. Ratione *posterioris* temporis, gratia ipsis competit in sensu vocis PRO non proprio sed abusivo; h. e. quod Rex gratiam offerat, cum sincera intentione, ut ea acceptata fruantur. Aliud exemplum cum eadem applicatione subnectitur a divite quodam petito, qui duplici genere captivorum, *Gentilium & Christianorum* sibi oblato, *illis* insuper habitis, inter *hos* iis, qui compedibus abjectis servitute egressuri essent, insigne lytron destinaverit. Hinc in II. Propositione, per *urbem* rebellem & justitiæ traditam *Damones*; per *alterius* urbis incolas gratiam Principis actualiter amplexos, *Fideles*; per omnes ejus incolas ante distinctionem, qui gratiam arripiant vel rejiciant, consideratos, *omnes homines* in genere intelligit, ut *increduli* in *finali* incredulitate persistentes partem incolarum *post* rejectionem gratiæ consideratam constituent; & deinde concludit: Christum pro *Damonibus* nullo sensu; pro *Fidelibus* in sensu vocis *Pro* perfecto; pro *omnibus* hominibus ante incredulitatem *finalem* in sensu vocis *Pro* imperfecto; pro infidelibus in *finali* incredulitate consideratis nullo modo mortuum esse; diversis locis Scripturæ pro qualibet Propositionis parte confirmanda adductis, explicatis, & conciliatis. III. Missio Christi in mundum, asequam in ordine decretorum divinorum consideretur, ceu anterior distinctione hominum in electos & reprobos a Deo factâ, aliud *objectum materiale* habere non potest, quam homines *peccatores* quoscunque, nec consequenter aliud principium, quam misericordiam

pag. 157.

184.

193. diam omnibus communem, nec aliud *objectum formale*, quam *fideles* quoscunque, absque speciali ullius annoratione, ut salvetur aut a salute excludatur. IV. Missione Filii a Deo pro omnibus in ipsum credituris decreta, nec sapientiæ ejus, nec dignitati conveniens fuisset, hic subsistere, quia naturalis perversitas omnibus hominibus per se insita, illos omnes æque ad incredulitatem egisset. *Fidem* ergo, & per hanc meritum & satisfactionem Christi his aut illis in individuo dare constituit, cæteris in naturali conditione sua relictis.

196. V. Intentio Dei, cum filium mitteret, fuit 1. eum constituere *Vadem* & *Mediatorem* per sanguinè crucis pro omnibus in ipsum credituris 2. proponere ipsum indifferenter omnibus hominibus, eosq; omnibus modis invitare ad fidem, imprimis per *Ipem* inveniendi in Christo peccatorum remissionem & salutem; quæ duæ intentiones Deum ut legislatorem respiciunt. Facto vero decreto Electionis, qua toleret tales, ut fideles essent, particulariter selegit, 3. intentio ejus cœconomii fuit, ut filius horum talium determinate *Vas* & *Mediator*

198. foret, & pro illis, non autem pro aliis, moretetur. VI. Sic & Filii triplex intentio fuit 1. mori pro omnibus in se credituris, absque particulari determinatione. 2. ut mors ejus omnibus, citra ullius exclusionem proponeretur. 3. cum tales & tales videret, qui vi Electionis infallibiliter fideles esse deberent, mori pro illis nominatim

199. & non pro aliis. VII. Licet Scripturâ ipsa propositione conditionata utatur, *si credis, salvaberis*, cum tamen in materia decretorum divinatorum opinioni *Arminianorum* & *Jesuitarum* prima fronte favere videatur, propositio hypothetica in categoricam, utpote magis naturalem ita reducenda: *Deus misit filium pro credentibus; mors Christi omnibus credentibus imputabitur* &c. Sic & *Intercessio* & *Benedictio*, cum actualem cum Christo communionem non nisi per fidem, quæ Electorum tantum est, obtinendam supponant, non nisi ad fideles & electos extendenda erit.

201. *Effectus* Sacerdotii Christi, qui III Partem materiæ hujus efficiunt, glorificatione *Patris*, exaltatione *Filii*, & *Spiritus Sancti* ingressum in œconomiam suam, porro *illos*, pro quibus se immolavit, & deniq; reliquis *creaturis* omnes respiciunt. Effectus ratione eorum, pro quibus Christus mortuus est, vel *communes* sunt, ut promulgatio exterior Evangelii, & vocatio hominum ad fidem, vel *particulares*:
qui

qui vel *infideles* attinent, ut condemnatio, inexcusabilitas, & mors æterna, & quidem *per accidens*, quia in intentione Dei & Christi non fuerunt; (ubi in *materiam reprobationis negativæ* in præteritione seu non- electione, & *positivæ*, in voluntate determinata condemnandi consistentis, excurritur, cum explicatione loci Rom. IX. 17. de induratione Pharaonis:) vel *fideles*, quales sunt electio æterna, vocatio interior ceu decreti electionis executio, justificatio & sanctificatio. Quomodo vero reliquæ *creature* de effectibus mortis Christi participent, ex Rom. 8, 19. 22. & Col. 1, 20. demonstratur. pag. 224. 226.

Officium *Regium Christi* consideratur I. in se. II. respectu ad ipsam personam Christi ceu Mediatoris nostri habito. In I. Parte tractantur 1. Regni veritas. 2. necessitas. 3. natura. 4. finis. 5. extensio. 6. leges. 7. jura. 8. arma seu potentia. 9. hostes. 10. duratio. In II. Parte tria tempora observanda proponuntur; 1. quo jus ad Regnum accepit. 2. quò præludia quædam pleni exercitii præmisit. 3. quo solenniter inauguratus fuit. Subjunguntur typi, *David præsertim & Salomo*, ut & fructus ex doctrina hac propullulantes. 229. 247.

Duplex tandem Status Christi in disquisitionem venit, duabus itidem partibus constantem, de utroque statu in *genere*, & unoquoque in *specie* agentibus. *Prior* circa Quæstiones versatur, 1. quibus terminis Scriptura utrumque Statum exprimat? 2. in quo consistant? 3. quæ utriusq; necessitas? 4. annon humiliatio Christo indigna fuerit? 5. an humiliatio gloriam Christi prorsus extinxerit? 6. an ei exaltatio plus gloriæ, quam antea habuit, attulerit? 7. de cujusque Status duratione. 8. an, ut Christo conformes reddamur, per hos status & nos transire oporteat? *Posterior* 1. circa conceptionem & natiuitatem Christi. 2. priores vitæ annos ante baptismum. 3. annos Ministerii. 4. Mortem. 5. Resurrectionem. 6. Ascensionem. 7. Adventum secundum & œconomix clausulam occupatur. Pauca inde excerpemus, ne lectoris patientia abutamur. Notum est, Interpretes non unos verba Ps. 110. *de torrente in via bibet*, de statu exinanitionis explicare; hic vero ostenditur, non deesse, qui ad plenam victoriam ex hostibus reportandam ea referant, metaphora a duce exercitus petita, qui sitim ex persecutione hostium contractam aliquot guttis ex obvio torrente hausit sedans, hostes ulterius fugare pergat. Lib. V. pag. 255. 268.

- pag. 346. pergat. Circa *Inarnationem* diversas movet Quæstiones; cur Christus non immediate instar Adami a Deo creatus fuerit? cur Spiritum Sanctum in conceptione intervenire oportuerit? cur in utero virginis concipi voluerit? an ibi iisdem, quibus alii infantes, infirmitatibus expositus fuerit? quod affirmat, uti & veram & naturalem nativitatem, refutatis Pontificiis, absque apertura matricis & per penetrationem dimensionum eam contigisse asserentibus, cum alias virgq mansisse dici non possit; sed respondet, aperturam matricis per varia accidentia, & per morbum fieri posse, salva virginitate, quæ in non habito commercio, cum viro consistat.
353. Fugam in Ægyptum a Christo susceptam esse triplicem ob causam arbitratur, nimirum ut, quatenus Judæorum Messias est, in eo, ceu capite, typum potissimum fatorum, quæ universa natio habuit, reperire liceret; deia ut, quatenus Redemptor totius generis humani est, in ingressu ejus in Ægyptum (typum iræ ac maledictionis divinæ) & mox secuto egressu in Canaan, passio & exaltatio tanquam in speculo repræsentarentur; denique ut, quatenus est typus, cui conformes Christiani fieri debent, in eo adumbraretur, quomodo nos Pater transtulerit ex regno tenebrarum in regnū gratiæ, Coloss. I, 13. Verba, *Nazarenus Vocabitur*, (quæ ex Prophetis allegat Matthæus cap. II. v. ult.) non ἠντισ quidem in Prophetis extare asserit, extare tamen κατὰ διαβολῶν, dum Esaiæ LIII, 3. Psalm. XXII, 7. LXIX, 20. prædicatur, Messiam variis scommatibus proficissum iri, id quod contigit, cum *Nazarenus* Iudæi causâ vocaretur tum Judæis, tum Pilato, (*Job. XIX, 19.*) quasi diceret humuncionem nullius momenti inutileque terræ pondus. Æque enim male Nazaretha oriundi audiebant Judæis (vide *Job. I, 40.*) ac Cretenſes Græcis, proverbiali nempe scommate κατὰ θνητῶν & γαστέρας ἀργα) vocari soliti; Conf. *Tit. I, 12.* Ut igitur contumeliosissimum illud *Nazareni* nomen dari posset Servatori, Nazarethæ educari debuit. Sic non absque veri specie Claudius, qui de cætero Lectorem ad *Dubia Evangelica* Spanhemii remittit. *Resurrectionem primam*, Apoc. XX, 4. 5. prædictam, moraliter explicandam contendit, non per conversionem a peccatis, sed per justum astimum martyrum Evangelii causâ mortem & injurias varias perpefforum, in mentibus hominum iterum quasi resuscitandum, cum hætenus, antequam Christus Anti-Christum Spiritu oris sui confecisset, ob-

set, oblivione sepultum fuisset. Ad dubium contra resurrectionem carnis ab Anthropophagis peti solitum respondet, Deum non ex universa illa substantia, quæ ex alimentis successively cum corpore humano coaluit, corpus resurgens formaturum; sed tantum modo inde selecturum, quantum ad justam mensuram corporis sufficit. Cæteram substantiæ partem non resuscitatum iri. Et ad hanc posterius memoratam pertinere substantiam, quam Anthropophagi ex devoratis humanis carnibus nacti fuerint.

HISTOIRE DU DIVORCE DE HENRY VIII Roy d'Angleterre, & de Catherine d'Arragon, &c.

id est:

Historia de divortio Henrici VIII Angliæ Regis & Catharinæ Arragoniæ. Accessit Defensio Sanderi & Refutatio Historiæ D. Burneti de Reformatione Anglicana, cum copia documentorum.

Parisiis, apud J. Boudot &c. 1688, in 8. Tomi III.

Vir celeberrimus D. Burnetus, in *Critica Varillæsi* anno 1687 in Actis nostris p. 65 relata, mentionem facit colloquii, quod in bibliotheca regia Lutetiæ cum Abbate quodam, docto & candido habuerit, & quomodo ad dubia quædam, circa sententiam Theologorum Parisiensium de divortio Anglicano ipsi satisfecerit, Abbas vero communicationem documentorum comiter obtulerit. Idem fere refert Autor horum tractatum, qui in dedicatione & in privilegio regio *Joachimus Grandis* (Le Grand) vocatur, nullo tamen nec Abbatis, nec alio titulo adjecto. Sed non agnoscit, sibi a Burneto satisfactum, neque alia conditione documentorum copiam a se oblatam esse scribit, quam si Burnetus historiam suam revidere & corrigere vellet. Cum vero post triennii fere decursum nihil tale, sed potius e contrario comperisset, quod a Burneto veluti sponsor historiæ suæ allegetur, & sinistra de colloquio illo judicia spargantur, credidisse se ait permissum sibi, imo incumbere, ut documenta quæ Burneto opposuerit, publici juris faceret, & veritatis studio ista, quæ legimus, pro Sanderi & contra Burnetum scriberet. Laudes

pag. 2. ab hoc sibi attributas modeste accipit, nec sine usura rependit, magnam in Burneto ingenii vivacitatem, eximiam eloquentiam & indefessam industriam non uno loco prædicans. Fatetur præterea,

3. neminem reperiri potuisse, qui rerum seriem tam apte connectere, adversariorum defectus probabilius producere, suarum vero partium speciosius occultare aut defendere novisset. Reprehendit autem eundem, quod omni hoc artificio ad malæ causæ patrocinium abusus sit, magnamque illi non modo rerum extra Angliam, sed & intra.

Tom. I. P. 3. 4. 5. eam gestarum ignorantiam, tum iniqua judicia malamque fidem, & factionis Regi legitimo oppositæ studium imputat. Ab hac,

30. Tom. II. Part. I. ex qua Parlamentum anno 1680 conflatum esse cœnfet, elogium illud impetrasse eum scribit, quod historiæ suæ præfixerit. Dubitari non potest, habiturum esse D. Burnetum, quæ gravissimis

pag. 34. 51. 52. 60. inculpationibus opponat: hæ enim non ad memoriæ lapsus 251. 254. aut errores in factis, quorum nemo immunis est, aut contradictiones, in quas incauti haud raro incidimus, pertinent, sed

Part. II. pag. 174. conscientiam & famam haud leviter tangunt. Neque nos in his 187. 189. recensendis tempus cum fastidio lectorum consumemus. Summatim indicamus, tres hujus scripti partes esse. *Prima* (quæ *Tomo I.*

190. 191. exhibetur) luculentam historiæ de divortio Henrici VIII. cum Catharina Arragonia descriptionem continet. In *secunda* (sive *Tomi II.* parte I.) *Sanderi*, cui Burnetus CXXIII errores objecerat, apologia suscipitur, præmissa relatione de vita ejus. In *tertia* (quæ *Tomi II.* altera pars est) ex Burneti duobus prioribus libris CXXV puncta extrahuntur & refutantur. Succedunt *Tomo III.* Documenta, quibus pars I. potissimum confirmatur. Adjuncta tamen est *Tomo I.* versio Gallica longæ epistolæ *Cardinalis Poli* ad *Cranmerum Archiepiscopum Cantuariensem*, de qua infra aliquid dicemus. Judicari ex his potest, in quot capitibus per hoc Scriptorum, non male compositum, inter se dissentiant & certent. Nec levi industria in conferendis, quæ uterque produxit, documentis opus est ei, qui vel absolvere *Sanderum*, vel *Burnetum* condemnare velit. Discrepant non in rebus & factis tantum plurimis; sed & in judicio de omnibus fere personis, de quibus tractant; id quod ex iis, quæ de *Volsjo*, *Cranmero*, *Cromwello*, *Gardinero*, & de Regibus ipsis narrant & statuunt, facile intelligitur. Singularem studio *Grandis* famam *Campesii*

pegi Cardinalis vindicat, & pro calumniis habet, quæ illi a Burneto
 exprobrantur, in primis quod filium nothum Londinum secum ad-
 duxerit. Allegatur enim *Sigonius* in historia vitæ Campegii, qua
 probatur, hunc antequam sacros ordines susciperet, maritum &
 quinque liberorum legitimum parentem fuisse. Multa dissensus
 materia utrique ex diversitate religionis, quam profitentur, nata
 est. Gallus enim, etsi controversiarum tractationem a se removeat,
 nullam tamen facile occasionem disputandi adversus reformatio-
 nem, & tuendi quæ Romanæ Ecclesiæ a Protestantibus objici solent,
 omisit. Distinguit quidem ex Gallicæ Theologiæ (ut hodie maxi-
 me viget) placitis, Ecclesiam & Curiam Romanam, & dictum Chri. Tom. II.
 sti, *regnum meum non est de hoc mundo*, urget; agnoscit etiam *tribu-* Part. II.
alia inquisitionis mere Ecclesiastica non esse, neque eo nomine Pro- pag. 36.
 testantibus succenset, quod Pontificiæ potestatis extensionem in ju- & seqq.
 ra Regum & Principum non ferant; sed eosdem ab hæresi non ab-
 solvit, quod *autoritatem infallibilem, unitatem & visibilitatem Eccle-* Tom. II.
sia non admittant, tum quod *Sacrificium Missæ, transsub-* Part. I.
stantiationem, successionem ministerii, necessitatem missionum, meritum pag. 252.
operum, preces pro mortuis, venerationem reliquiarum, & cultum
imaginum negent & rejiciant. Sed hæc, quæ ille pro præcipuis errorū
 capitibus traducit, & quod omisit, purgatorium, Protestantes ita
 considerant, ut illorum omnium, & si quæ sunt similia, assertionem
 absque omni salutis dispendio carere se posse confidunt. De conju-
 gio Clericorum fatetur Autor, quod non nisi jure positivo prohibi- Tom. II.
 tum sit: contendit tamen, prohibitionem illam primis Ecclesiæ Part. II.
 institutis deberi: Capitales hæreticorum pœnas acriter defendit, pag. 11.
 consentientibus (ut cum aliis statuit,) *Calvino* & sequacibus, & ad
 Constantini Magni tempus initium illius rigoris refert. Luth- ibid.
 erum ex sectæ suæ instituto data occasione insectatur, neque tamen pag. 21.
 laudem improbatæ divortii Anglicani illi invidet, quam etiam a & seqq.
 Cochleo reportasse eum notat in libro, quem allegat, contra *Richar-* Tom. II.
dam Morisonum Anglum: sed sine causa miratur vir doctus, quod Part. I.
 Cochlei tractatus ille Lipsiæ A. 1538 a Principibus Saxonis impr- pag. 167.
 mi permissus fuerit, cum Caroli V. hostes essent. Nam neque an-
 te bellum Smalcaldicum, quod octo post annos secutum est, Princi-
 pes, quos innuit, hostes Imperatoris dici possunt, cui adversus Tur-

cas & Gallos intermedio illo tempore militarunt: nec Lipsia illis, sed viventi adhuc Georgio Duci subdita tum erat, adversæ factionis facile principi, & acerrimo Papismi defensori. In quaestione vero primaria, an dispensatio Pontificia locum habeat adversus leges de gradibus in conjugio cavendis, quæ in Levitico leguntur, affirmativam utique contra Henricum VIII. tuetur, & secum consentire maximam Theologorum & Canonistarum partem non dubitat; responsa vero pro Henrico producta non unius accusat de-

Tom. II. sectus. Fundamentum inter alia a *Carolo Molino* in Notis ad Consil.
Part. I. Decii 629. p. 602. indicatum affert, quod *de toto Veteri Testamento*
pag. 81. *nihil jure divino remanserit, præter Decalogum.*

Jam pauca de *Tomo III.* In hunc Autor plurima documenta conjecit, quibus paginæ plusquam 600. complentur, Maximam partem occupant epistolæ *Johannis Bellæji*, Episcopi *Bajonensis* & postea *Parisiensis*, ex quibus multa non solum de negotio illo Anglicano, sed & de aulis Regum memoratu digna disci possunt. Dialectus quidem horridior est, nec cum hodierno nitore linguæ Gallicæ comparari potest, habet tamen masculi & nativi candoris gratiam, Non minus merebitur de publico Autor, si ut promittit, aliud volumen epistolarum a Regibus & Magnatibus illo tempore scriptarum producturus est. Ad documenta etiam pertinet, quæ *Tomo I.*

Tom. III.
pag. ult.

annexa est versio Gallicæ epistolæ Cardinalis *Polii*, cujus supra meminimus: optandum tamen esset, Latinam edi, ut scripta est. Continet enim præter ea, quæ *Cranmero* exprobrantur, ad vocationem & mores ejus pertinentiâ, gravem & uberrimâ defensionem articuli de præsentia reali in Sacramento, cui etiam magna pars Protestantium posset subscribere; nec illubenter legentur, quæ pro facundia sua, illustris Scriptor pro asserenda transsubstantiatione & adoratione hostiæ commentatus est, vulgata illa quidem maxima ex parte, sed speciose elaborata. Præsupponit imprimis, adorationem primitivæ Ecclesiæ instituto deberi, ideoque idololatriæ minime suspectam esse, neque Deum permissurum fuisse, Ecclesiam tot sæculis in crimine illo relinqui. Urget maxime fidem, & philosophicæ ratiocinationis, cujus *Cranmerum* accusat, suppressionem, ex qua opinio illa de sensu figurato nata sit; eoque tandem

Tom. I.
pag. 327.

provehitur, ut dicat, mysterium illud, quod *Paulus* dicit gentilibus
& ju-

& Judæis stultitiam videri, non esse incarnationem aut passionem Christi, sed occultationem corporis & sanguinis ejus in speciebus panis & vini, sive transubstantiationem. Quod fidem documentorum, quæ producuntur, attinet, laudanda est diligentia Autoris, quod accurate indicet, ubi quæq; extent; nec absq; re est, quod in præloquio monet, magnam esse inter exempla, & quæ vocamus originalia, differentiam. Illa non sine mendis descripta & compilata in Bibliotheca regia legi posse, sed eum qui decipi nolit, authentica consulere debere, quæ in plurima Volumina dispersa reperiuntur. Multa etiam notis sive *ciphris*, quas vocant, exarata esse, ex quibus intelligi aut corrigi possint, quæ aperte scripta sunt. Neglexisse hoc notat illos, qui ad MSS. in Bibliotheca & speciatim ad *epistolam Belleji* provocent; quod haud dubie ad Varillasium pertinet, cujus allegationes marginales citat. Eundem vero expresse nominat, & cum Burneto fato quodam concurrere existimat; utrumque tamen & immodesti certaminis, & neglectæ veritatis insinuat, ac tertium aliquem censorem minatur, qui utriusq; famam imminuturus sit. Ista in præloquio leguntur, & levia sunt præ illis, quæ Tomo II. adversus scriptores Gallos pronuntiantur, qui hodie, ut ait, historias componunt, ut tractatus metaphysicos, & ideas fingunt, ex quibus haud veriora eliciant judicia. Tolerari potuisse, si profanas solum historias in fabulas heroicas (*Romans*) corrupissent, sed jam cum summo seculi & nationis Gallicæ dedecore etiam Ecclesiasticas perverti, & scribi quæ æternis tenebris digna essent. In hac occasione historiz de Wiclefo erumpit, novamque de isto & Husso a se promittit. Ne vero obscurum sit, in Varillasium istas censuras ferri, alibi historiam de Ludovico XII allegat, in cujus præfatione Autor (Varillasius utique) *celebre MSS. incomparabilis Saladini commendat*. Id eum legisse scribit, quemadmodum illa, quæ ex Bibliotheca regia allegaverit, id est, non legisse. Nullam enim extare Historiam Saladini MSS. sed in Bibliotheca, (quæ nominatur) *Villarmontis* Chronicon quoddam veteri lingua Picardica scriptum ostendi, quod ab initio mundi coeptum, in tempore Saladini finiatur, & de hoc paulo plura quam de aliis rebus narret. Hæc si ita sunt, spe quam nos & lectores, ex indicio Varillasii nuper in Actis anni 1687. pag. 663. relato, de raro illo MSS. concepimus, facile, ut apparet,

Tom. I.

pag. 24.

Ibid.

pag. 4. 5.

Tom. II.

Part. II.

pag. 23.

d. l. p. 49.

ret, frustrabimur. Alia non pauca ex Tomis hisce observari possunt, non vulgaris diligentiae & eruditionis. Inter alia egregie de *Erasmio Rotterodamo* judicat Autor, ita tamen, ut optet quaedam ab eo scripta non esse, v. g. *Encomium Moriae*, & Dialogos qui inscribuntur, Tom. II. *Naufragium*, *Funus*, *Miles*, *Carthusianus*, & alios a Theologis Parisi- Part. II. ensibus improbatos. Ad Chronologiae etiam rectitudinem perti- pag. 21. net observatio controversiae, de anno diversimode in curia Pontificia numerari solito; notat enim, in *Brevibus* sive rescriptis & epistolis annum a *Cal. Januarii*; in *Bullis* vero sive diplomatibus *Calendis Martii* computari consuevisse. Sed ista & plura alia legentium studio relinquenda sunt.

**DES ENFANS DEVENUS CELEBRES PAR
leurs Etudes ou par leurs écrits. i. e.**

**DE PUERIS, QUI STUDIIS SCRIPTISVE IN-
claruerunt, Tractatus historicus *Adriani Bailletti*.**

Parisiis, apud Anton. Dezallier, 1688, 12. maj.

Variam suam lectionem atque acere judicium erudito orbi dudum comprobavit clarissimus *ADRIANUS BAILLET*, viri illustri *Christiani Francisci de Lamoignon*, Regis Galliae Advocati Generalis bibliothecarius, dum A. 1685. & 1686. volumina octo *Judiciorum Eruditorum de scriptis primariis Auctorum* edidit, a nobis A. 1686. p. 251. seqq. & A. 1687. p. 573. seqq. recensita.

Promiserat plura. Dum autem in iis perpoliendis occupatur, anxie admiratorum suorum expectationi diutius deesse noluit, ideoque in lucem ab Antonio Dezallerio edi passus est hanc *Puerorum* (aut, si mavis, *Adolescentium*), qui ante vigesimum aetatis annum finitum, famam eruditionis sibi conciliarunt, *historiam*.

Epistolae in modum conscripta est. Debebat enim *dedicatoria* esse, libro de *Anonymis aut Pseudepigraphis Auctoribus*, quem ad praemum parat Bailletus, praefigenda. Inscribitur idcirco *PIERO* clari non minus sanguinis, quam indolis optima, *Christiani Francisci de Lamoignon* modo laudati *Filio*. Quo nomine proprio is appelletur, nobis non constat, cum, (quod factum nollemus,) reticuerit id *Bailletus*

letus; genealogia autem Lamoniāna, quam *Blanchartus* in *Historia Praesidum Parliamenti* habet, antequam ille natus esset, contexta fuerit. Non obscure tamen hoc passim libello innuitur, Papyrium illum *Lamonianum*, qui *Bailleti* ductu tanta in bonarum literarum studiis stadia tantilla ætate confecit, *annum decimum tertium* hoc ipso, quo scribimus, tempore vix excessisse. De illius ingenio judicare licebit, si, quam de marmore quodam tulit, sententiam, ex *Bailleti* relatione, his Eruditorum Actis inseramus. Repererat illud apud *Gruterum Inscript.* p. 332. n. 33. & *Vossium, Inscript. Poetic.* lib. 1. c. 10. §. 14. p. 44. hoc exemplo:

L. VALERIO. L. F. PVDENTI.

HIC. CVM. ESSET. ANNORVM. XIII.

ROMAE. CERTAMINE. IOVIS.

CAPITOLINI. LVSTRO. SEXTO. CLARITATE.

INGENII. CORONATVS. EST. INTER. POETAS.

LATINOS. OMNIBVS. SENTENTIIS. IVDICVM.

HVIC. PLEBES. VNIVERSA. HISCONIENSIVM.

STATVAM. AERE. COLLATO. DECREVIT.

CVRAT. R. P.

Pudentis nulla, extra hunc lapidem, mentio extare dicitur, ne quidem apud eos, qui ex professo poetarum catalogos congessere. Annorum is XIII. fuit *lustrum* (sive agone Capitolino quinquennali) *sexto*, h. e. (Lamonio censente,) anno Fl. Domitiani Imp. quinto in eunte, A. V. C. 839. Christi 86. Domitiano Cæs. & Corn. Dolabella CoSS. Sic enim de *Domitiano* Suetonius: *Instituit & quinquennale certamen Capitolino Jovi triplex, musicum, equestre, gymnium.* Equidem jam *Servii Tullii Romanorum Regis* ævo septem fere retro seculis ludi Capitolini in usu esse cœperant. At nondum poetis ac citharædis partes illic ac bræbea erant, quod demum factum tempore *Neronis*, (qui & ipse carmina pangebatur fidibusque canebatur,) A. V. C. 83. Christi 60. *Nerone* IVtum, Corn. Coss. *Lentulo* CoSS. Hoc ab ævo si numerare inceperis, *Domitiani* ludis *Lustrum VI.* titulum negare haudquaquam poteris. Addit huic alumpi sui conjecturæ conjecturam aliam *Bailletus*, inter *Pudentis* nempe antagonistas fuisse *Anneum Statium*, poetam inter classicos non postremum. Is enim (tum in poemate ad uxorem *Claudiam*, tum in alio in mortem

E

parentis

sis composito,) eo tempore in agone victum sese fatetur, causamque illius rei reddit, quod *Thebaida* tunc meditatus, omnes sui ingenii nervos in poema illud intendere nequiverit. Quod si verum est, Pudentem Statii victorem, poetam haud otivio fuisse consequetur. Cæterum lectu quam maxime digna est digressio Bailleti de computo Iustrorum, a p. 495. ad p. 508.

Unicum adjecisse non abs re erit, Lamonium eundem dubio procul intelligi, cum Auctor noster *Tomo V. de Poetis p. 271.* narrat, puerum quendam novennem, anno 1685. suoapte ingenio, nec frustra, inquisivisse in fontes, e quibus *Egidius Menagius* hauserit inventionem poematorum quorundam Græcorum, quæ inter ejus opera, (*anno 1687. p. 573.* nobis memorata,) extant.

Cæterum ipse libelli præsentis primarius scopus est probare, ipsa puerorum ingenia non incapacia esse Theologiæ, Jurisprudentiæ, Mathematicæ, Philosophiæ, Historiarum, & id genus aliarum scientiarum. Evincere id confidit Auctor exemplis circiter centum. Videas heic vitas Græcorum, Latinorum, Gentilium, Christianorum, Muhammedanorum, Principum, privatorum, veterum, recentiorum, marium, foeminarum, quandoque integras, ut plurimum tamen, & tantum non semper, non ultra annos juveniles pertextas. Ex his quidam tantam meritis majorem habuisse videntur Nostro: cum primis *Nicolaus Heliotus*, qui, *Naudæo* teste, in collegio Navaræo Universitatis Parisiensis, frequentissimo auditorio variarum linguarum, artium liberalium, Theologiæ, Juris Utriusque, Medicinæ, Philosophiæ callentissimus visus est anno 1343; item *Andreas, Petrus & Jacobus Casperi* fratres, quos decimo ætatis anno in omni, ut ajunt, scibili versatissimos fuisse, fide *Pauli Scatchi* refert *P. Colomesius*; denique *Quirinus*, qui 4500. theses Romæ proposuit publice & cum summo auditorum applausu defendit, si amico ejus *Petro Bembo* fides habenda. Ridendam etiam propinat *Bailletus* simplicitatem seculi decimi quinti, quo adolescens quidam anonymus, præter hominum illius ævi morem, & tantum non ad miraculum, omnium artium & scientiarum gnarus, pro *Damoni filio*, imo ipso *Antichristo*, habitus fuit A. C. 1445. Inter vere doctos pueros *Fortunius Licetus* comparet, de quo ex *Michaele Justiniano* de Scriptoribus Ligurinis p. 223. 488. notat, natum eum esse in con-

finiis

finis Genæ d. 3. Octob. 1577. cum nondum partui maturus, vixque se-
 ptimestris embryo esset, matre ob itineris, quod cum marito *Josepbo*
Liceto Medico gravida faciebat, incommoda, abortum patiente.
 Positum igitur fuisse recens - natum a patre in fornacem ad thermo-
 metrum uniformiter perpetuoque calefactam, sicque beneficio calo-
 ris corpusculum immaturi illius foetus ad perfectionem perductum
 esse, quemadmodum Ægyptii in fornacibus excludere solent ovis gal-
 linarum pullos. Neq; tamen ea propter brevis vita Fortuatio contigit.
 Obiit quippe Patavii circa annum demum 1656. Nec lectu injucunda
 sunt, quæ Bailletus memorat de *Alexandro Magno*, in cujus eruditione
 deprædicanda multus est, p. 15. seqq; de *Blasio Paschalis*, Mathematico
αὐτοδίδακτος, p. 303; de *Martino Antonio Delrio*, qui postquam de-
 cem minimum linguas addidicisset, innumeros auctores per legisset,
 libros suomet Marte edidisset, gradum Doctoris Juris cum laude ob-
 tinuisset, Jesuitarum societati accessit, & testandæ humilitatis suæ
 causa, studia sua in publicis scholis a primis elementis, instar rudis-
 simorum Novitiorum redorsus est, p. 198; ut alios brevitatæ studio
 omittamus. Ex hodie superstitibus celebriores sunt *Isaacus Vossius*,
Pompejus Sarcollus, *Armandus Bouthillier* de Rancé, Abbas de la
 Trappe, *Fatio de Duillier*, *Camillus de Louvois*, puer duodecennis,
 Bibliothecæ Regiæ præfectus, *Ludovicus* denique *Augustus Borbonius*,
 Dux Cenomanensis, Ludovico XIV. Regi Galliarum die 31. Martii
 1670. ex Francisca Athanasia de Rochechouart, Henrici Ludovici
 de Pardaillan Gondrin Marchionis de Montespan uxore natus,
 cujus opuscula in volumen collecta ante triennium edita sunt hoc
 titulo: *OEUVRES DIVERSES D' UN AUTEUR DE SEPT*
ANS. Recueil des œuvres de Monsieur le Duc du Maine qu'il a faits
pendant l' année 1677 & dans le commencement de 1678, i. e. OPE-
 RA VARIA AUTHORIS SEPTEM ANNOS NATI: Sylloge
 operum a Domino Duce Cenomanensi anno 1677, & anno 1678. in-
 eunte, compositorum. Latius ea commemoravit *Petrus Badius* in Ex-
 cerptis Reip. Literariæ Roterodamensibus.

Id denique notandum, classi huic puerorum doctorum primariæ
duas alias adjici; quarum *altera* viros complectitur, qui studiis,
 queis pueri inclaruerant, provectiori ætate aut repudium remisere-
 runt, aut pessime abusi sunt, *altera* illos, qui sero quidem animum

ad studia appulerunt, ingenio tamen suo felicissimo improboque labore ac diligentia tantum effecere, ut inter clarissimos ævi sui Eruditos eminuerint. Ex media illa classe est *Jacobus Marchifetto* Pisarenfis, Cardinali *Aldobrandino* Clementis VIII. P.R. Nepoti a Secretis. Abligatus fuerat Cardinalis in Galliam pacis inter Regem & Sabaudia Ducem componendæ causa, iterque ingressus comitibus suis serio injunxerat, ut a muneribus manus illibatas fervarent. At cum Marchifetto a Rege munus mille aureorum Hispaniensium (500. pistoles d' or) oblatum fuisset, eo quod hunc (uti Homerus Agamemnonem) *Regem Regum* in Oratione quadam salutasset, resistere *Giezi* ille *Italus* non potuit tot armatis, munusque regium facillimo negotio obtrudi sibi passus est; sed hoc nomine gratia Cardinalis excidit, & paulo post jacturæ tantæ æquo animo ferendæ impar, ex mœre obiit.

Laude dignum judicamus, quod ad marginem authores allegare studuerit *Bailletus*, quibus in concinnandis vitis adjutus fuit. Non autem cæco impetu vestigia eorum ubivis sequitur, quin plus simplici vice ab iis recedit & errasse eos ostendit. Exempli loco esto *Antonius Varillasius*, cujus nœvos certatim notarunt hætenus eruditi. Meminerat is, in *Anecdosis Florentinis*, *Johannis Pici Mirandulani*, *Angeli Bassi Politiani* & *Philippi Beroaldi junioris*; sed aliquoties in eorum vitis recensendis cespitaverat, quod *Bailletus* p. 76. 78. 81. 87. 96. observat. Sæpiuscule queritur, vitas virorum clarorum, e. g. *Nicolai Rigaltii*, *Gasparisque Scioppi*, non extare typis exscriptas, seque adeo de eorum ætate indubitato certiore reddere nequivisse lectorem.

G. G. L. DE LINEIS OPTICIS, ET ALIA;

Excerpta ex literis ad ———

Versanti mihi dudum in longinquo satis itinere, quod Serenissimi Principis mei jussu suscepi, & passim monumenta in Archivis & Bibliothecis excutienti, oblatis sunt ab amico quodam Actorum Lipsiensium menses, unde jam diu novorum librorum experts discerem, quid in Republica literaria ageretur. Inspicienti igitur Junium anni 1688 occurrit relatio de principiis Naturæ Mathematicis Viri Clarissimi *Isaaci Nevvtoni*, quam licet a præsentibus

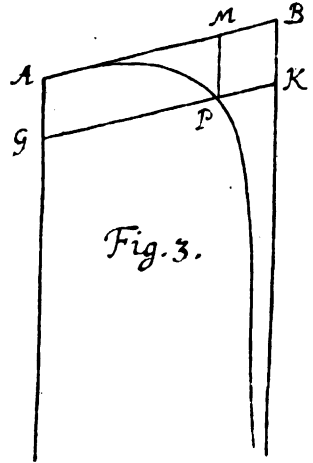
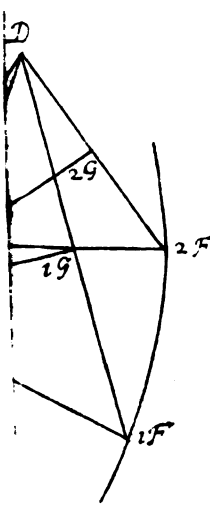

Fig. 3.

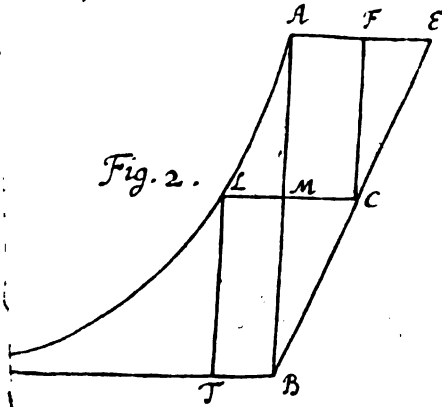

Fig. 2.

bus meis cogitationibus longe semotam, auidē & magna cum delectatione legi. Est enim vir ille ex paucorum illorum numero, qui scientiarum pomœria protulere. Quod vel solæ illæ series docere possunt, quas Nicolaus Mercator Holsatus per divisionem erat assecutus, sed Nevvtonus longe ampliore invento extractionibus radicum purarum pariter & affectarum accommodavit. A me, ut obiter hic dicam, methodo serierum promovendæ, præter transformationem irrationalium linearum in rationales symmetras (voco autem rationales, quarum ordinatæ semper ex abscissis haberi possunt in numeris rationalibus) excogitata est ratio pro curvis transcendentèr datis, ubi ne extractio quidem locum habet. Assumo enim seriem arbitrariam, eamque ex legibus problematis tractando, obtineo ejus coefficientes. Porro a præsentì opere Nevvtoniano præclara quæque expecto, & ex relatione Actœrum video, cum multa profus nova, magni sane momenti, tum quædam etiam ibi tradi, a me non nihil tractata; nam præter motuum coelestium causas, etiam lineas catoptricas vel dioptricas, & resistantiam medii explicare aggressus est. *Lineas illas Opticas* Cartesius habuit, sed celavit, nec suppleverunt commentatores; neque enim res communi analysi subest. Eas postea ab Hugenio (sed qui nondum edidit) & nunc a Nevvtono inventas intelligo. Etiam mihi, sed per diversam, ut arbitror viam, innotuere. Et habebam quidem methodos generales dudum, sed proprias perelegantes eruendi occasionem dedit egregium inventum Dn. Tschirnhausii nostri in Actis publicatum, qui integras lineas, tanquam focos considerat. Quid inde consecutus sim, exemplo explicabo, unde reliqua intelligantur. Sit punctum A & linea data BB, reflectens radios AB, quæritur linea CC, radios ABC iterum reflectens in unum commune punctum D. Solutio primæ aggressionis hæc est. Data linea BB, ejus respectu constat dari puncti A confocum linearem seu lineam EE. Rursus datis duobus confocis, uno lineari EE, altero puncto D, constat inveniri posse aliquam lineam CC, cujus sunt foci, quæ erit quæsitæ. Meliores autem constructiones prodeunt, nam $A1B + 1B1E + \text{arc. } 1E2E = A2B + 2B2E$, & $D2C + 2C2E + \text{arc. } 2E1E = D1C + 1C1E$, unde tota $AB + BC + CD$ semper est æqualis uni constanti rectæ. Si solum circumligatum sit lineæ EE simulque alligatum puncto D, tunc evolutio

TAB. I.
Fig. 1.

lutione curvæ EE, stylus filum intendens describet lineam CC. Sin filum idem altero extremo alligatum sit puncto A, stylus filum intendens describet lineam BB. Sed dissimulata curva EE, prodit *constructio simplicissima* talis: a data recta constante (æquali $AB + BC + CD$) detrahatur quævis data AB, residuæ sumatur æqualis BF ita ducta, ut ad PB curvæ BB vel ejus tangenti perpendicularem in B, faciat angulum FBP, ipsi ABP æqualem. Iungatur DF, & ex puncto ipsius DF medio G normaliter educta GC occurret ipsi BF in quæsito puncto C; & quidem patet, GC esse lineæ CC tangentem. Rotetur porro figura hæc circa axem AD, & quæ in lineis diximus, etiam in superficiebus genitis locum habebunt. Eadem & dioptricus applicari possunt. Lineam EE voco *Acampton*, quæ radios ABE sine reflexione & refractione accipit. Dantur & *Aclassa*, quæ eosdem non refringunt & tamen reflectunt, & sunt illæ quæ ipsius EE evolutione simplici describuntur, quod primus licet alio sine consideravit Hugenius. Talis est FF posita CF (in producta BC) = CD. Si pro A aut D punctis, aut alterutro, foci lineares darentur, aut punctum infinite abesses, ubi radii fierent paralleli, eadem suo modo locum haberent.

Quæ de Resistencia Medii peculiari scheda complexus sum, jam pro magna parte Parisiis duodecim abhinc annis eram assecutus, & Illustri Academix Regiæ nonnulla ex illis communicavi. Denique cum mihi quoque meditationes inciderint de causa physica motuum cœlestium, operæ pretium duxi peculiari schediasmate nonnullas ex illis in publicum proferre. Deceveram quidem premere, donec mihi liceret leges Geometricas diligentius conferre cum phænomenis novissimis Astronomorum. Sed (præterquam quod alterius plane generis occupationibus distringor, quæ vix quicquam tale sperare patiuntur) excitavit me Newtonianum opus, ut hæc qualiacunque extare paterer, quo magis collatione rationum excussæ emicent scintillæ veritatis, & ingeniosissimi viri acumine adjuvemur.

**G. G. L. SCHEDIASMA DE RESISTENTIA
Medii, & Motu projectorum gravium in medio
resistente.**

Galilæus

Galilæus cum regulas motus projectorum investigavit, resisten-
tiam mediæ seposuit; fecere idem Torricellius, & qui secuti sunt:
fatentur tamen aliqui defectum doctrinæ, atq; hinc orientes in praxi
errores. Blondellus quidem in libro de jactu bomborum putat, im-
pune posse negligi hanc considerationem, sed argumenta ejus non
sufficiunt, nec experimenta affert in magno sumta. Cæterum dif-
ficilior est rei Geometrica investigatio, quam ut ab illis, doctissimis li-
cet viris, expectari facile & sperari potuerit, nondum inventis tunc,
aut certe non satis passim notis subsidiis. Et tamen leges projecto-
rum veræ, & calculus experimentis consentiens, magno in balistica
& pyrobolicis usui futurus, hinc potissimum pendere videntur.

Ego jamdudum Inclytæ Academiæ Scientiarum Regiæ Parissi-
næ, cum apud illos agerem, de hoc argumento ratiocinationes com-
municavi, & modum æstimandi ex parte tradidi, speciesque distinxî.
Duplex igitur mediæ resistantia est, una absoluta, altera respectiva,
quæ plerumque concurrere solent. *Absoluta resistantia* est, quæ tan-
tundem virium mobilis absorbet, sive id parva sive magna velocitate
moveatur, dum modo moveatur, & pendet a *medii glutinositate*; perin-
de enim est, ac si partes filamentis motu mobilis perrumpendis, con-
nexæ essent inter se. Eadem locum habet in *friktionibus* superficierum
asperarû, in quibus mobilia decurrunt; nam obstacula sunt abraden-
da vel saltem deprimenda, ad instar pilorum elasticorum sese postea
rursus erigentium; ad elastrum autem deprimendum, vel ad filum
rumpendum, eadem semper vis impendenda est, nec refert quæ sit a-
gentis velocitas. *Resistentia respectiva* oritur ex mediæ densitate, &
major est pro majori mobilis velocitate, eo ipso quod partes mediæ
agitandæ sunt a penetrante, movere autem aliquid est vim impende-
re, & eo majorem, quo major communicatur motus mediæ partibus,
hoc est, quo celerior est motus penetrantis. Et resistantia fluidi qui-
escentis, erga corpus incurrens, est æqualis vi fluidi incurrentis in
corpus quiescens, quæ major est cum celerior est motus fluidi, ut vi-
demus corpora vento & aqua moveri, imo jactu aquæ satis impetu-
oso gravia sustineri; licet hic quæ se se absoluta resistantia im-
miscet, a qua tamen abstrahendus est animus, cum respectivam
æstimamus, quasi nulla esset mediæ tenacitas. Hoc quoque inter-
est inter duas resistantiarum species, quod absoluta habet quodam-
modo

modo rationem superficiei mobilis sive contactus; respectiva vero soliditatis. Utrobique paradoxum occurrit, quod mobile penetrans in medium uniforme ubique resistens, nunquam quidem ab eo redigetur ad quietem: a resistentia tamen absoluta corpus quod vi semel concepta movetur, neque aliunde acceleratur, certum habet limitem spatii sive penetrationis in medium, ita ut semper ad ipsum recta accedat, nunquam tamen eo perveniat, quam voco penetrationem maximam exclusivam, seu maximam quæ non; a resistentia vero respectiva coram uniformiter acceleratum (ut grave descendens) habet certum limitem velocitatis, seu maximam velocitatem exclusivam, ad quam semper accedit, (ut postremo differentia sit insensibilis,) ita tamen ut eam nunquam perfecte attingat. Et hæc velocitas est illa ipsa, qua motum fluidum, (ad instar jactus aquæ) possit grave sustinere, ne descendere incipiat. Utriusque motus leges primarias hic exponemus, quantum ista brevitatis patitur, nam cuncta distincte tradere res integri tractatus foret.

De Resistentia Absoluta.

Artic. 1.

Si motus Mobilis sit per se uniformis & a medio equaliter secundum spatia retardatus.

(1) Decrementa virium sunt proportionalia incrementis spatiorum (quæ est *Hypotesis* casus præsentis)

(2) Velocitates sunt proportionales spatiis: perditæ, percurfis; residuæ, adhuc percurrendis. Ponantur incrementa spatii esse æqualia, erunt decrementa virium æqualia (per proposit. 1.) jam si ejusdem mobilis decrementa virium sunt æqualia, etiam decrementa velocitatum sunt æqualia (sunt enim vires ut quadrata velocitatum, æqualibus autem existentibus quadratis etiam æqualia sunt latera) itaque elementa velocitatum amissarum sunt ut elementa spatiorum percursorum, residuarum ut adhuc percurrendorum. Ergo

Tab. I. velocitates sunt ut spatia. Nempe si in fig. 2 velocitas initio sit AE, Fig. 2. spatium integrum in medio percurrendum sit recta AB, ejus pars jam percurfa AM, adhuc percurrenda MB; velocitas residua MC (vel AF) amissa FE, erit ECB, recta.

(3) Si spatia residua (MB vel LT) sicut ut numeri, tempora insum-

insumta (ML vel BT) erunt ut logarithmi, nam si elementa spatii sint progressionis Geometricæ, erunt spatia residua ejusdem progressionis Geometricæ, ergo (per 2.) etiam velocitates residuæ, ergo incrementa temporis sunt æqualia, ergo tempora ipsa progressionis Arithmeticæ.

(4) Mobile M nunquam absolvit spatium percurrendum integrum (AB) et si semper accedat ad limitem (B) patet enim BT esse asymptoton lineæ logarithmicæ AL, scilicet ipsius AB logarithmus hic est 0, ipsius 0 logarithmus est infinitus, interim in praxi motus fit tandem insensibilis, ut & distantia a B, præterea nullibi datur medium perfecte uniforme.

(5) Si mobile moveatur motu composito ex uniformi & æqualiter a medio secundum spatia retardato, seu si mobile (M) feratur in regula rigida (AB) secundum Hypothesin præsentem (uti revera sic satis contingit ob frictionem, si globus in regula rigida horizontali recta moveatur) ipsa vero interim regula (AB) sibi parallela manens, uniformiter mota, uno extremo (B) incedat in aliqua recta (BT) describet lineam logarithmicam (AL) Generaliter enim, si mobile feratur motu composito ex uniformi & alterius legis, describet lineam ordinatis suis & abscissis relationem inter tempora & spatia dictæ legis experimentem, quod est memorabile theorema: habemus etiam hinc modum Physicum construendi Logarithmos, quos Geometria communis exacte construere non potest.

Artic. 11.

Si motus sit a gravitate acceleratus, & a medio æqualiter secundum loca retardatus.

(1) Est hoc loco *Hypothesis prima* eadem cum Hypothesi unica præcedenti, nempe decremента virium (id est hoc loco velocitatum) facta a resistentia absoluta, sunt proportionalia incrementis spatiorum.

(2) Accessiones velocitatum a gravitate sunt proportionalis incrementis temporis, estque *Hypothesis altera* ex natura motus gravium.

(3) Dantur rectæ proportionales temporibus insumtis, a quarum unaquaque si detrahatur recta æqualis respondententi spatio percurso a puncto mobili, residua recta erit proportionalis veloci-

tati acquisitæ; nam velocitates impressæ sunt proportionales temporibus (per 2) amissæ spatii percurfis (per 1 hic, ad modum proposit. 2 articuli præcedentis) ergo residuæ acquisitæ differentis.

(4) Si velocitatum acquisitarum complementa ad maximam sint ut numeri, tempora infumta erunt ut, logarithmi. Nempe *recenta figura priore* sit AB velocitas maxima (quam mox patebit esse talem exclusive) AM acquisita, BM vel TL adhuc acquirenda, seu complementum acquisitæ, BT & ML tempus impensum. Ex prop. 1 & 2 reperietur temporum BT incrementis sumtis æqualibus, velocitatum AM incrementa esse ipsis BM proportionalia. Ergo si BT logarithmi, erunt BM numeri. (5) Hinc patet (ad modum proposit. 4 Articuli præcedentis) ad velocitatem maximam AB nunquam perveniri, seu esse talem exclusive.

Artic. III.

Si grave projiciatur in medio resistentiam habente absolutam.

TAB. I. Hoc est si feratur motu composito, ex motibus duorum articu-
Fig. 3. lorum præcedentium. In *figura 3* ponatur grave in A positum, conans descendere in A G & parallelis, projici ex A directione AMB, angulo quocunque MAG, & describere lineam AP; sit AB via maxima exclusiva articuli primi, compleantur parallelogramma MAGP, BAGK.

(1) Recta horizonti perpendicularis (BK) per (B) limitem penetrationis (seu per punctum ad quod mobile motu per se uniformi, in medio uniformi & absolute resistente, in recta AM progrediens, penetrare non potest) est lineæ projectionis asymptotos, seu lineæ duæ, videlicet recta BK & curva AP, utcunque continuatæ sibi quidem semper accedunt, sese tamen nunquam attingunt, quia mobile ad partes B in AB & parallelis eodem modo tendit motu composito, ac si secundum solius articuli primi leges sine gravitate ferretur, nunquam ergo pervenit ad B, vel aliquod ei æquivalens punctum in recta BK utcunque producta.

(2) Linea projectionis non est ex numero conicarum; non utique parabola. circulus aut ellipsis, hæ enim carent asymptotis. Non hyperbola, neque enim hic ut in hyperbola per punctum aliquod

quod in recta utrinque indefinita BK sumtum, duci potest adhuc alia linea asymptotos.

(3) Datur certa quaedam *linea simplex* (hoc est paraboloides aut hyperboloides) cujus abscissæ, si sint proportionales spatiis (BM) residuis ad limitem penetrationis (AB) projectioni præscriptum, ordinatæ sunt proportionales velocitatibus adhuc deficientibus ad acquirendum limitem velocitatis descensui præscriptum: *Lineam simplicem* hic intelligo, cujus ordinatæ sunt in ratione quacunque multiplicata aut submultiplicata abscissarum. Itaque sensus est, velocitates descensui adhuc deficientes, esse in ratione spatiorum adhuc limiti penetrationis deficientium, secundum certum aliquem numerum constantem multiplicata. Hoc ex eo demonstratur, quod ambo possunt intelligi progressionis Geometricæ, si tempora insumta sint progressionis Arithmeticæ per art. 1 prop. 3. & artic. 2 prop. 4, & utrobique numeri maximi logarithmus est 0, minimi infinitus, per art. 1 prop. 4, & artic. 2 prop. 5. Cum numerus rationem multiplicans est rationalis, onitur aliqua linea paraboloides aut Hyperboloides Geometricæ communis. Porro hic numerus quibusdam experimentis inveniri potest.

(4) Inveniri potest *linea projectionis* AP, seu ratio inter coordinatas AG spatium descensus, & AM spatium progressionis per se uniformis. Nam artic. 2 prop. 3 datur ratio simplex inter tempus insumtum, spatium descensu percursum AG, & velocitatem descensu acquisitam in G. In hac relatione pro tempore substituat AM, ope relationis inter ipsa datæ artic. 1 propof. 3: restat ergo ratio inter AG & AM, quæ etsi sit transcendens, tamen nihil aliud supponit quam Logarithmos.

Artic. IV.

De Resistencia Medii respectiva, si motus per se uniformis a medio uniformes ardatur proportione velocitatis.

Quemadmodum fit considerata tantum medii densitate, nulla habita ratione tenacitatis.

(1) Diminutiones velocitatum sunt in ratione composita velocitatum præsentium, & incrementorum spatii. Quæ est *Hypothesis* casus præsentis.

(2) Si velocitates residuæ (ut MB seu LT *fig. 2*) sint ut numeri, spatia percurfa (BT seu ML) sunt ut Logarithmi. Eodem modo demonstratur, ut art. 1 propof. 3, si pro spatiis illic positis, ponas velocitates, & pro temporibus, spatia.

(3) Si tempora infumta, certa quantitate constanti aucta, sint ut numeri; spatia percurfa sunt ut Logarithmi. Nam spatii elementis existentibus æqualibus, temporis elementa sunt reciproce ut velocitates, hoc est crescunt progressionem Geometricam (per præced.) ergo (ex quadratura logarithmicæ) tempora constanti quantitate aucta etiam sunt progressionis Geometricæ.

(4) Hinc etiam tempora constanti quantitate aucta sunt reciproce ut velocitates residuæ. Patet ex consideratione præcedentis. Constans autem illa quantitas est tempus finitum quo percurreretur spatium infinitum, si prima velocitas ea proportione cresceret, qua nunc a resistentia medii diminuitur. Et potest inveniri hæc quantitas duobus experimentis, ex collatis spatiis & temporibus, imo unico experimento, in quo considerantur tempus & velocitas.

Artic. V.

Si motus a gravitate acceleratus a medio uniformi retardetur proportione velocitatis.

(1) Est hoc loco *hypothesis 1* eadem cum hypothefi unica articuli præcedentis.

(2) Et *hypothesis 2* est eadem cum hyp. 2 articuli secundî.

(3) Resistentia est ad impressionem novam, a gravitate eodem temporis elemento factam (seu diminutio velocitatis ad accessionem) ut quadratum excessus velocitatis maximæ super acquisitam est ad quadratum maximæ. Nam ex prop. 1 (hic) sequitur resistentias esse in composita ratione elementorum temporis & quadratorum velocitatum; at impressiones novæ sunt ut elementa temporis per prop. 2, & in casu maximæ velocitatis diminutio & accessio velocitatis sunt æquales. Unde facile concluditur propositum.

(4) Si rationes inter summam & differentiam velocitatis maximæ & minoris assumptæ, sint ut numeri; tempora, quibus assumptæ velocitates sunt acquisitæ, erunt ut Logarithmi. Cum enim incrementa

crementum velocitatis sit differentia inter impressionem & resisten-
tiam, hinc (ex præcedenti) statim sequitur impressionem esse ad in-
crementum velocitatis, ut quadratum velocitatis maximæ ad excess-
sum hujus quadrati super quadratum præsentis velocitatis assumptæ.
Ex quo scimus per quadraturas summam impressionum inde ab ini-
tio, quæ est proportionalis insumto tempore, esse ut Logarithmum,
si numerus sit qualem in propositione hac enunciamus.

(5) Velocitas maxima est talis exclusive, seu nunquam attin-
gi potest, etsi ad eam intervallo inassignabili accedatur. Nam cum
ratio est æqualitatis, seu cum velocitas assumpta est incipiens, si-
ve infinite parva, tempus (adeoque logar.) est 0, & præinde cum
sit ratio infinita, hoc est, cum velocitas assumpta est ipsamet maxima,
logarithmus rationis est infinitus. Itaque ad eam velocitatem ac-
quirendam infinito tempore opus foret. Inveniri autem potest
maxima velocitas per duo experimenta, collatis temporibus & velo-
citatibus, item per prop. 3.

(6) Si velocitates acquisitæ (AV *fig. 4*) sint ut sinus (arcu- TAB. I.
um HK portionum quadrantis circularis HKB) erunt spatia per- Fig. 4.
cursa (AS) ut Logarithmi sinuum complementi (VK) posito radium
seu sinum totum (AB) esse ut velocitatem maximam. Nam ex hy-
pothesi 2 sequitur incrementa spatii esse in ratione composita ve-
locitatum acquisitarum & impressionum gravitatis, sed impressio-
nes sunt ad incrementa velocitatis, ut enunciatum est in demon-
stratione prop. 4. Hinc sequitur incrementa spatii esse in ratione
composita incrementorum velocitatis & velocitatum directæ, &
reciproca ratione excessus quadrati maximæ velocitatis super qua-
dratum assumptæ. Unde scimus per quadraturas sequi propositum.
Patet hinc Logarithmum sinus totius esse 0 (cum velocitas est 0)
at evanescentis sinus complementi (cum velocitas est maxima) Lo-
garithmum seu spatium esse infinitum, unde rursus patet velocita-
tem maximam nusquam attingi.

(7) Si spatia percurra (AS *fig. 4*) sint ut Logarithmi sinu-
um (KV, arcuum BK) tempora insumta sunt, ut logarithmi ratio-
num, quæ sunt inter sinum versum (BV) & (VD) complementum
ejus ad (BD) diametrum, seu duplum sinus totius (AB) Patet ex
collatis propositionibus 4 & 6.

Artic. VI.

Si grave projiciatur in medio uniformi resistantiam habente respectivam.

Seu feratur motu composito ex motibus duorum articulorum præcedentium. Sit (*fig. 4*) projectio in AM & parallelis, descensus in AS & parallelis, angulo MAS quocunque; locus morus compositi P habetur completo parallelogrammo MASP.

(1) Inveniri potest linea projectionis (seu ratio inter AS & AM). Ex spatio AS datur (per artic. 5 prop. 6) AV velocitas descendendi in S, seu in P. Ex hac (per prop. 7) datur tempus insumtum. Ex hoc (per artic. 4 prop. 3) datur spatium AM seu SP. Ex datis igitur lineis abscissis AS, dantur ordinatæ SP; ac proinde linea puncta inveniri possunt.

(2) Inveniri potest lineæ tangens, seu ipsius mobilis in ea directio. In AM sumatur MN, quæ sit ad MP, ut velocitas in M, inventa per tempus insumtum (artic. 4 prop. 4) ad velocitatem in S inventam per idem tempus (artic. 5 prop. 4) & juncta NP tanget curvam in puncto P. Et cum eadem sit velocitas descendendi in P, quæ in S, itemque velocitas persequendi projectionis directionem in P, quæ in M, patet qualis illa sit in puncto P; patet etiam qua vi mobile in ipsa linea projectionis feratur, velocitas enim in lineâ est ad velocitatem descensus, ut NP ad MP.

Possimus etiam in unum componere resistantiam absolutam ex articulis 1, 2, 3, & respectivam ex artic. 4, 5, 6, uti certe revera concurrunt in natura, sed prolixitas hic vitanda est. Multa ex his deduci possent praxi accommodata, sed nobis nunc fundamenta Geometrica jecisse suffecerit, in quibus maxima consistebat difficultas. Et fortassis attente consideranti vias quasdam novas vel certe satis antea impeditas aperuisse videbimur. Omnia autem respondent *nostra Analyti infinitorum*, hoc est *calculo summarum & differentialiarum* (cujus elementa quædam in his actis dedimus), communibus quoad licuit verbis hic expresso.

Occasione eorum quæ de usu pulveris pyrii mechanico in Lipsiensibus pariter Actis, ac Roterodamensibus Novellis vidi, dicam primum celeberrimum Thevenotium, quod mihi constat, de talire cogitasse, ad Hydraulicâ negotia, unde & mihi aliqua porro medi-

sandi

tandi materia nata est, quam comprehendat *περιάνδρα κλειάνθηα*.
 Quod obiter hic adjicere volui.

ENTRETIENS SUR LA METAPHYSIQUE ET
sur la Religion, par le P. Malebranche &c.

hoc est:

Dialogi de Metaphysicis & Religione, auctore P. Malebranche Oratorii Presbytero.

Roterodami, apud Rein. Leers, 1688, in 12.

NON novum est in actis nostris Malebranchii nomen, quod dialogi isti præferunt, in quibus styli elegantia cum subtilitate rerum certare videtur; aliquoties enim commemoratum nobis est, cum controversiæ, quæ ipsi cum Arnaldo intercedunt, succincte fuerunt recensitæ. Quibus in locis licet hypotheses hujus Auctores strictim pariter enarratæ, ac fontes, ex quibus uberior earum cognitio petenda, indicati fuerint, non pigrabimur tamen etiam horum dialogorum summas referre, in quibus collocutores agunt Aristus & Theodorus (accedente in septem posterioribus Thestino) & Auctor, sub Theodori persona, hypotheses suas tantum non omnes, familiaris colloquii specie, proponit. In primo, probata animæ existentia & distinctione a materia per cogitandi proprietatem, ad naturam idearum explicandam accedit, easque revera existere ex eo concludit, quoniam, dum cogitamus, id de quo cogitamus non est nihil, sed v. g. circulus, quem concipimus, habet suas proprietates, & a quavis alia figura per easdem differt, id quod de nihilo dici nequit. Has vero ideas, quoniam ab anima nostra non producuntur, sed sunt in nobis, licet res quas repræsentant non existant, existentiam æternam & necessariam habere asserit, & esse extensionem illam intelligibilem, immutabilem & infinitam, ex qua non solum formamus ideas v. g. circuli & omnium figurarum pure intelligibilem, sed etiam figurarum omnium sensibilibium, quæ nobis adparent, dum mundum creatum adspicimus; quæ proinde sit in solo Deo, tanquam ratione universali, quæ omnia entia intelligentia illustrat, & in qua animæ nostræ habitant. Hæc ipsa vero res latius per-

us pertractatur in dialogo *secundo*, ubi docet, quamvis hæc extensio intelligibilis sit ipsa divina substantia, nos tamen proprie non videre, dum ideas contemplamur, substantiam DEI in se, sed solum sub ea ratione, quatenus repræsentat entia materialia atque ab ipsis participabilis est, præsertim cum substantia divina infinitas perfectiones contineat, quæ in extensione intelligibili non comprehenduntur. Accedit, quod Deus proprie non sit visibilis per ideam, quia infinitum sui ipsius idea est, nec archetypon habet, sed per se ipsum cognoscitur. Cum vero vulgo ex pluribus ideis particularibus generalem effingi statuunt, aliqui vero sentiant ideas generales esse perceptionem confusam plurium idearum particularium, hæc opinioniones non una ratione refelluntur. Dialogus *tertius* maximam esse differentiam inter ideas & modificationes animæ nostræ, inter scire & sentire, ostendit. Cum enim non habeamus ideam animæ nostræ, non possunt non relationes modificationum, quæ animam nostram efficiunt, nobis esse incognitæ. Hinc monet iudicium de rebus non esse ferendum ex perceptionibus illis confusis & obscuris, quæ in nobis excitantur objectis præsentibus, sed ex ideis quæ nobis illas clare repræsentant. Dialogus *quartus* ea, quæ naturam sensuum in genere concernunt, exponit, speciatim vero phænomeni illius rationem tradit, cur nobis in caliginoso loco constitutis, si Æculus certa ratione prematur, in opposita regione lumen ali- quod adpareat. Quæ cum ultimato huc redeat, quod certam pressionem nervi optici, atque sic commotionem partis cerebri nostri, certa sequatur perceptio in anima nostra, cum tamen inter motum alicujus corporis & spiritus sensationem nulla necessaria sit connectio, fatetur hic recurrendum tandem esse ad auctorem naturæ, cujus efficax voluntas sapientissime hanc stabilivit legem, ut modificationes animæ atque corporis essent reciprocæ, eum scilicet in finem, ut anima nostra per certos instinctus brevissima via admoneretur de relatione, quam corpora nos circumstantia ad corpus nostrum habeant, quatenus videlicet ad illius conservationem spectant. Verum cum ex illa lege videatur jam spiritus noster fere totus dependere a corpore, dum vel minima sensatione molesta distrahitur a contemplatione summi boni, ejus rei causam in lapsum nostrum refert, per quem mutatio aliqua in hac lege facta est. Ne
autem

autem ob hæcenus dicta sensus plane inutiles ad rerum cognitionem judicentur, in dialogo *quinto* explicatur, qua ratione sensus & imaginatio, attentionem in nobis excitando, indirecte nos ducere possint ad veritatis inventionem. Nam, quoniam una eademque extensio est, quæ nos diversimode afficit, quæque animam nostram modificat per colorem &c. mirum non esse, si illæ modalitates junctæ extensioni intelligibili, eamque sensibilem reddentes, nobis exhibeant ejusdem relationes; in quibus veritates Physicæ & Geometricæ consistant, ita tamen ut earum evidentia & generalitas nequaquam deducatur ex nigro aut albo colore, quem lineæ habent, sed ex generali & clare intellecta idea extensionis, ex æqualitate aut inæqualitate angulorum & linearum, &c. In dialogo *sexto* fuse disquirat Auctor, an corporum existentia exacte demonstrari possit, licet pauci tam philosophi fuerint, ut de hac materia dubitarint; idque negat ideo, quoniam existentia eorum arbitraria est, & a libera Dei voluntate dependet. Ipse ergo statuit, eorum existentiam nobis innotescere revelatione tam supernaturali in verbo Dei, quam naturali per sensationes, quæ a Deo secundum leges generales nobis cognitæ in anima nostra, ex occasione eorum, quæ in corpore nostro accidunt, excitantur. Non negat autem, hanc revelationem, quamvis in severissima sit, nobis aliquando occasionem erroris esse posse, vel quoniam non adhibemus eam ad illos usus, quibus destinata est, vel quia ita sumus per peccatum corrupti, ut non amplius debitam super cerebrum nostrum habeamus potestatem, quod advertere possimus, num cerebrum nostrum commotum fuerit a causa externa, an vero a motu spirituum, cui interna causa dedit originem. Quocirca tametsi nonnunquam non possimus esse satis certi per hanc revelationem de existentia hujus aut illius corporis, hoc tamen non obstare contendit, quominus certi simus de existentia corporum in genere, cum alias sequeretur Deum, quod absit, perpetuo nos fallere decrevisse, si nihil eorum, quæ percipimus, extra nos existeret. Sed probato corpora naturalia existere, inquirendum restabat, an efficaciam agendi aliquam haberent. Totus ergo dialogus *septimus* circa inefficaciam causarum naturalium demonstrandam occupatur. Auctori enim potentia motrix corporis nihil est aliud, quam efficacia voluntatis divinæ, quæ illud certo in loco conservat;

servat; nec proprie corpus unum alterum movet, dum in illud impellitur, sed causa tantum occasionalis est, ut Deus corpus illud alterum moveat. Hinc etiam porro concludit, non dependere unam creaturam ab altera, v. g. animam a corpore, aut contra, cum omnes æq; impotentes solique Deo immediate & directe unitæ sint, quamvis inter quasdam mutua possit esse modificationum reciprocatio, nixa fundamento immobili decretorum divinatorum, quæ usitata ratione loquendi unio vocatur. Dialogus *octava* a creaturis ad Deum adscendit, de ejusdem attributis agens, inter quæ etiam extensionem, non tamen corpoream, refert. A perfectionibus divinis ad operationes ejus transitus fit in dialogo *nono*, ubi traditur, Deum non agere, nisi secundum id quod est; nisi modo eo, qui characterem portat suorum attributorum; nisi ad gloriam, quæ ab ipso in relatione videtur, quam suum opus & viæ simul junctæ habent ad perfectiones quas possidet, & quas possidere sibi gloriæ ducit. Deum ergo, quamvis mundum ad suam condiderit gloriam, non tamen voluisse facere opus absolute perfectissimum, sed solum perfectissimum eo in respectu, ut posset produci & conservari per vias, quæ junctæ huic operi illi majorem conciliarent gloriam, quam ullum aliud opus alia via productum, adeoque illum etiam indirecte voluisse monstra, quia sunt naturalis sequela legum, quas ob effectus sapientia & bonitate sua dignissimos stabilivit. Interim cum universum hoc finitum sit, indignum utique fuisse actione Dei infiniti valoris, nisi unione cujusdam personæ divinæ dignum redditum fuisset, ut Deo placeret; atque hinc recte colligi, scopum principalem Dei fuisse incarnationem filii, qui utique sese fuisset uniturus operi Dei, etiamsi homo non peccasset, fortassis tamen absq; incarnatione. Hinc digressio instituitur ad Prædestinationem, quam ex similibus principiis Auctor optime explicari posse affirmat. Eam scilicet factam esse hoc & non alio modo, quia ab Ecclesia collecta per vias, quas Deus adhibuit, plus honoris in eum redundatum erat, quam ab ulla alia alio modo formata. Dialogus *decimus* Dei magnificentiam in magnitudine, & infinito numero diversorum operum conspicuam admiratur, quorum tamen omnium prima statim augmentur, auctaq; conservantur juxta leges generales motus, easq; simplicissimas, quæ ex unico hoc principio dependent, fortius debe-

debere vincere debilius, ita tamen, ut æqualis semper motus quantitas sit in hoc universo. Illustratur deinde hoc exemplo insectorum, maxime ex illa hypothese, quæ omnia sequentium temporum individua in primi animalis ovario fuisse supponit. Nam ipsam animalium & plantarum organisationem non dependere statuit Auctor ex motus legibus generalibus, sed aliis quas Deus in opere creationis secutus fuit, quod utique neque ex principiis Cartesianis, nec ullis aliis, ut aliqui frustra conantur, explicari possit. In hoc enim opere maxime eluxisse sapientiam Dei, dum non solum primos materiæ motus cum omnibus sequelis naturalibus & necessariis, sed & moralibus & supernaturalibus, in omnibus suppositionibus, comparavit. Id quod etiam in dialogo *undecimo* inculcatur, ubi iterum contemplationi insectorum Auctor inhæret, maxime bombycis, & illius insecti, quod formica leo dicitur. Rejicit autem hoc loco insectorum generationem ex putredine, cum longe facilius possit concipi, ferruginem mutari in horologium perfectissimum, quam putridam materiam in animal tanto organorum adparatu præditum. Perstringit quoque Cartesii de formatione foetus librum, variasque resolvit quæstiones: Num omnia propter hominem facta? Cur noxia animalia condita? Cur tantus insectorum numerus productus, quæ nulli videntur esse usui? concluditque docendo: creaturas, quæ nobis inutiles videntur, opus Dei reddere magis perfectum, exprimere perfectiones divinas, & esse quasi totidem emblemata Jesu Christi, cujus figuram gerunt. Porto hanc ipsam sapientissimam Dei providentiam non minus elucere ex legibus unionis animæ & corporis, per totum fere dialogum *duodecimum* probatur, quippe cum Deus non tantum his conformiter nobis det omnes sensationes objectorum, eadem ratione ac anima nostra eas datura sibi esset, si illa exactam haberet cognitionem omnium, quæ accidunt in corpore nostro, aut in principali cerebri parte, atque sic in cognitionem operum suorum nos deducat, sed etiam nos iisdem uniat multis variisque modis. Adfertur quoque hic doctrinæ de unione animæ nostræ cum sapientia æterna & ratione universali per leges generales, ubi attentio nostra causa occasionalis est præsentis idearum in animo nostro, & alia quoque hic disputantur, v. g. quomodo Deus per Angelos distribuat hominibus bona temporalia, &

per Jesum Christum gratiam interiorē & omnia alia bona? item, num Deus nunquam voluntate particulari, ne quidem in producendis sanctis in anima Jesu Christi desideriis agat? &c. Ceterum quum idea hæc philosophica Providentiæ divinæ secundum leges generales, vulgi captum transcendat, in dialogo *decimo tertio* modos loquendi vulgates, quibus identidem Deo particularis voluntas tribuitur, tolerandos censet, licet ex confuso proficiscantur conceptu, qui solutioni difficultatum ab improbis objectarum haut sit sufficiens. Deinde leges generales, secundum quas Deus mundum regit, repetit, atque ex ipsa divina providentiâ infallibilitatem Ecclesiæ deducere nititur; quoniam videlicet viâ examinis insufficientis sit ad simplices & indoctos ad salutarem fidei cognitionem perducentes, sicque nulla alia supersit, quam viâ auctoritatis Ecclesiæ, quam proinde infallibilem esse necesse sit. *Ultimus* dialogus circa veritatem Religionis Christianæ versatur, & mysteriorum incomprehensibilitatem pro argumento veritatis eorum Auctor habet. Fidei etiam articulos in Scriptura quærendos asserit, sed explicata per traditionem, h. e. concilia generalia, quæ procul dubio sensum ejusdem multo feliciter assecuta fuerint, quam aliquis privatorum. Tum de incarnatione Jesu Christi ejusque divinitate contra Socinianos disputat asserens, nullam creaturam, nec Angelos quidem, posse Deum adorare, nisi per ipsum, quoniam ille solus eos liberavit ab incapacitate naturali aliquam ad Deum relationem habendi; tandemque exponit, qua ratione fides in Jesum Christum nos Deo acceptos reddat.

CASPARIS SAGITTARII *Alt-Thüringisches*
Herzogthum / seu Antiquitates Ducatus
Thuringici.

Jenæ, typis J. Z. Nisii, 1688, in 4.

Cum Historiam Thuringicam clarissimus Auctor animam induxisset condere; causas gravissimas habuit, cur non uno eam opere complecteretur, sed per partes separatas ederet. Huc enim *Antiquitates Regni Thuringici*, huc *Gentilismi & Christianismi Thuringici Antiquitates* pertinent, quæ jam in Acta nostra A. 1685. pag. 162. 163. 164.

163. retulimus: cum quibus adeo hæc etiam *Ducatus Thuringici Antiquitates* sunt conjungendæ. Harum IV sunt libri distincti: quorum tribus explicatur, quicquid in Thuringia notabile (nonnulla etiam, quæ alibi contigere) ex quo ad Reges Francorum moderamen Thuringiæ pervenit. In his ordō servatur gestorum, uti anni fuerunt consecuti, & finis fit in morte Imperatoris Ludovici, Arnulphi filii, quæ A. Ch. 911. accidit. Quarto denique libro regiminis proponitur ratio.

Ad Francorum nimirum imperium (Regum puta Austrasiæ) Thuringi redierant, postquam Hermenfridus, indigena eorum Rex (uti fusius in Antiquitatibus Regni Thuringici Auctor enarravit) bello victus a Dieterico occubisset: non quod hinc partem regni Austrasici provinciæ constituerent Thuringicæ, sed quod illi Austrasiæ reges supremi plerumque domini illarum essent. Quare etiam factum fuit, ut cum a morte Clotharii terras Francorum filii ejus quatuor inter se partirentur, & Sigebertus regnum Austrasiæ fortiretur, ipse Thuringorum etiam Princeps fieret; quod sæpius legimus contigisse. Itaque vitæ horum regum per summas exhibentur, *Dieterici, Dietberti, Dietbaldi, Clotharii, Sigeberti, Childberti, Theadeberti*, fratrisque illius *Theoderici*. Hic vero, cum iniquo facinore imperium fratris affectasset, ac mox nactus esset, nihil ejus transmittere ad filios potuit, quicquid etiam Brunichildis, avia ipsius, illustre factiosæ mulieris exemplum, machinaretur. Proceres enim Francorum multi *Clothario* Neustriæ Regi magis cupiebant, quorum adeo ope accidit, ut is & Austrasiæ & Burgundiæ nancisceretur regna. Tanta imperii moles cum gravis ei esset, Austrasiæ regnum filio *Dagoberto* transmisit: quo nomine Dagobertus Thuringos etiam in ditionem suam accepit. Hoc sub Rege primum Sorbi, Veneda natio, pedem in has terras intulerant, qui quod tam infesti Thuringis incubarint, disertam rei historiam, breviter tamen, Auctor exhibet. Contra hos præcipue Dagobertus Ducem in Thuringia *Rudolfum*, strenuum hominem, crearat, sed qui cum bona fortuna diu usus esset, tandem etiam Regis ipsius (*Sigeberti*, filii Dagoberti) detrectavit imperium, eumque de Thuringia repulso, cum expeditionem ejus recuperandæ causa suscepisset. Cujusmodi bella mox a variis provinciarum præfectis certatim mota fuere:

fortasse quod exempla Majorum Domus eo invitarent, quicum ad summum jam pedetentim fastigium evassent, Reges & patiebantur, & rejiciebant, prout voluntas impelleret licentiosa. Atque hæc primo libro traduntur.

Alter liber a *Pipino* incipit, qui jam regiam consecutus erat dignitatem: cujus successor *Carobus M.* contra Sorbos rursus Thuringos defendere necesse habuit. Is cum præsens ipse in terris hisce diverteret, prope mortis incurrerat periculum, nisi mature parata conspiratio aliqua discussa fuisset. Natu major filius ejus, patri cognominis, & ipse Sorbos aliquando profligavit, ac duarum arcium condendarum auctor extitit, ad Albim alterius, alterius ad Salam, quas Wettinum aliqui & Wittebergam esse existimant. Quæ Caroli M. stirps usque ad *Ludovicum*, filium Imperatoris Arnulphi, in quo & desit, ordine continuo Thuringis præfuit. Plerique Cæsarum simul Romanorum vicem gessere, alii Reges Germanorum fuerunt, de quibus singulis abunde, ac ut series justa poscit, secundo illo, ut & tertio libro, Auctor clarissimus exponit.

Quarto denique libro de regiminis forma istius ætatis quæritur; cujus commentationis multa universim veterum Francorum imperii rationes illustrant. Nam de pagis, quos appellabant, eorum præfectis, Comitibus & Gravionibus, Scabinis, quique ab iis pendebant, Centenariis & Decanis aliisque Regum ministris, tum & solemnibus judicantium conciliis, plurima & acervantur diligentissime, & prudentissime judicantur. Ubi etiam controverso Julii Cæsaris loco, de *centum pagis* Suevorum, lux necessaria adfertur. *Graviones* enim isti fori præsides, ut *Duces* bellorum imperatores, erant; nisi quæ gravior lis intercederet, quam cui Gravio ordinarius satis esset decernendæ: tunc enim neque Ducibus ea potestas denegabatur. Additur, quo statu res Ecclesiæ, & monasteriorum ordines sub his Francorum regibus fuerint; qua de causa jam in prioribus etiam libris, de diversis eorum temporum Episcopis Moguntinis plene satis eratactum, Longum de cætero foret commemorare, quoties vulgarium historicorum errores corrigantur, quemadmodum veram Caroli M. patriam (quæ lis tam diu sub judice fuit) non nisi in Thuringia fuisse, prorsus ad liquidum perducitur. Inprimis fabula exploditur, quæ vulgo de Monasterio & Templo

Templo Erfurtino in monte S. Petri, a Dagoberto Francorum Rege condito jactatur. Non enim modo hic confirmantur, quæ jam Tritthemius contra *vodeian* diplomatis istius Dagobertini, quæ res nititur præcipue argumento, attulerat; verum iis etiam respondetur, qui ex recentioribus in asserenda veteri traditione laborarunt. Quæ, & alia plura, historiæ cupidis esse gratissima oportet; optandumq; merito omnibus, ut & ipsum opus historiarum vastius, ex quo Antiquitates hæ contractæ duntaxat sunt, & cætera, quorum spem celeberrimus Auctor facit, *Commentarium in Nucleum Historiæ Germanicæ, Notitiam Scriptorum Historiæ Ecclesiasticæ*, aliaque propediem indispiscamur.

HISTOIRE DU PATRIARCHE ABRAHAM.

id est:

HISTORIA ABRAHAMI PATRIARCHÆ,
sive, Quæstiones curiosæ, historicæ & morales in
Genesin. Autore R. P. *Antonio Massonio.*

Parisiis, apud viduam Claudii Thiboult & Petrum Eselassan,
1688, in 12.

Tertium volumen *Quæstionum enodatarum super Genesin* superiori Anno edidit *Antonius Massonius*, Ordinis Minimorum Sacerdos, S. Theologiæ Professor emeritus & Conventus Vicennensis Corrector. Priora duo non vidimus; creditu autem facile est, primum (*Christo* Servatori inscriptum) tempora *antediluviana* recensuisse, alterum (*Deipara* sacrum) *Noachi* & *Noachidarum* facta evoluisse; tertium denique *Abrahami* historiam complectitur, & *S. Franciscæ de Paula*, ordinis Minimorum Patriarchæ offertur. Constat illud libris tribus, e quibus prior itinera Abrahami, alter promissiones ipsi factas, tertius merita ejus atque gloriam divinitus concessam persequitur. Conferre cum eo quadantenus libet.

R. P. CORNELII HAZART, SOC. JESU THEO-
logi, Discursus morales in selectiora loca Genesin,
Exodi, Levitici, Numerorum.

Antverpiæ, apud Mich. Knobbarum, 1688, in 4.

Auctoris hujus per Scripta alia, tum *Æristica*, quibus Religionis Romano-Catholicæ dogmata propugnantur, tum ad *Historiam*

riam Ecclesiasticam spectantia, Orbi Litterato dudum cogniti, hoc libro institutum est, *selectiorum locorum* ex quatuor *Pentateuchi* libris excerptorum, *sensus* non literales, sed *tropologicos, allegoricos, anagogicos, metaphoricos, morales* indagare, eruere, dictisque Patrum Ecclesiæ illustrare. Selegit autem ex *Genesi* Historiam Josephi; ex *Exodo* servitutem Ægyptiacam Israelitarum eorundemque ex Ægypto egressum, una cum miraculis utrumque concomitantibus aut proxime subsequens; ex *Levitico* præcepta non pauca; ex *Numerorum* denique libro pleraque *murmurationum*, quibus in Deum insurrexit perfrictæ frontis gens, exempla. Quod si par hoc Scriptorum componere nobis integrum est, *elegantia* Hazartum Massonius: *eruditione* Massonium Hazartus superare videtur. Massonius laicis; clericis & concionatoribus Hazartus scripsit. Nobis utriusque libri argumentum breviter notasse sufficit; nec prolixioribus per angustiam chartæ esse licuit.

LIBRI NOVI.

Georgii Mackenzie Defensio Antiquitatis Regalis Scotorum Profapia, libris Episcopi Alaphensis & doctissimi Stillingfleeti opposita. Ex Anglica in Latinam linguam versa. Trajecti ad Rhenum, apud Franciscum Halma, 1689, in 8.

Petrus Ciacconius Toletanus de Triclinio, sive de modo convivendi apud præcos Romanos. Editio II. Amstelodami apud Henr. Wetstein, 1689, in 12.

Joh. Jacobi a Ryffel de Jure Naturæ & Gentium Libri duo, Lipsiæ apud R. Wächter, 1689, in 8.

Nouvelle Maniere de fortifier les places, tirée des Methodes du Chevalier de Ville, du Comte de Pagan & de Mr. de Vauban. Avec des Remarques sur l'Ordre Renforcé &c. A Paris, chez Est. Michallet, 1689, in 8.

Le Directeur general des Fortifications par Mr. de Vauban, Ingenieur general de France &c. Seconde Edition. A la Haye chez Adrian Moetjens, 1689, in 12.

Le Triomphe Hermetique, ou la Pierre Philosophale victorieuse. Traitté plus complet & plus intelligible, qu'il y en ait eu jusques ici, touchant le Magistère Hermetique. Amsterdam, chez H. Wetstein, 1689, in 8.

Oeuvres mêlées de Mr. l'Abbé de St. Real. Suivant la copie à Paris chez Cl. Barbin, 1689, in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anni M DC LXXXIX.

ACTA SANCTORUM MAII, COLLECTA, Digesta, illustrata a Godefrido Henschenio & Daniele Papebrochio, e Societate Jesu, Tomus VI & VII, operam & studium conferentibus Francisco Baertio & Conrado Janningo, ejusdem Societatis.

Antverpiæ, apud Michaelem Cnobarum, 1688, in fol. 2 tom.

Quod de seculis Tacitus affirmat, *nullum tam sterile esse virtutum, ut non bona exempla prodiderit*, id de omnibus anni diebus credere nos jubent qui per singulos dies Sanctorum, quos vocant, vitas digesserunt, & cuivis diei complurium vel opere vel morte insignium Beatorum memoriam alligarunt. Omnes hos, & omnia antiqua monumenta, e quibus beatorum martyrum, aut vitæ sanctimonia præ cæteris conspicuorum hominum, gesta cognoscere licet, in unum quasi corpus colligere, & *Acta Sanctorum* quæcunque scripta fuere unquam, edita atque inedita, unde quaque conquirere, eaque emittere in lucem, Notationibus illustrata, quibus & obscura explanarentur, & ambigua firmarentur, & pugnancia conciliarentur, & quæ ex iis percipi utilitates possent ostenderetur, inde usque ab anno hujus seculi trigesimo allaboravit doctissimorum Jesuitarum *Joannis Bollandi & Godefridi Henschenii* industria: qui Sanctorum acta sive ab aliis conscripta, sive suo stylo consignata, per singulos cujusvis mensis dies disposita, exhibere, & qua ratione arduum hoc & prolixum opus pertexendum sit, demonstrare fategerunt. Cumque multa etiam sedulo indagantes fugerent, quæ deinde absolutis tomis amicorum beneficio sunt con-

H

secuti

secuti, de vita sanctorum quorundam, translationibus, miraculis; ea in Appendices coniecere tomo cuiusvis subjectas, quorum quemvis sex Indicibus, onomastico, chronologico, historico, topographico, grammatico, & morali instruxerunt. Hunc in modum composita Acta sanctorum *Joannes Bollandus* in publicam emittere lucem anno 1643 coepit, & binos JANUARIi tomos, operam & studium conferente *Godefrido Henschenio*, evulgavit. FEBRUARIi Acta anno 1658 tribus tomis gemini hi ejusdem laboris Socii in publicum ediderunt. Vivis autem erepto anno 1665 Bollando, præclaram superstiti Henschenio operam in continuando isthoc studio præstitit *Daniel Papebrochius*: ac MARTII acta tribus tomis anno 1668 publicæ luci dedere, APRILIS etiam acta, totidem inclusa voluminibus, anno 1675 eidem exposuerunt. MAJUM, quod apparatus major esset, prolixiori opera illustrandum putarunt, ejusque millibus & sexcentis sanctis (ad quem numerum eorum copia exurgit, quorum nomina Majalibus diebus alligata sunt) *septem* volumina repleverunt: quorum *tria* priora, sedecim primos mensis dies complexa, anno 1680 prodire, a nobis in Actis Eruditorum anni 1683 p. 11. 12. memorata; *duo* media, octo medios quæ mensis dies continent, anno 1685 evulgata sunt, a nobis in Actis Eruditorum anni 1686 p. 270. & seqq. recensita; *duo* postrema, reliquos septem mensis dies pertextentia, superiore demum anno publicam lucem adspexerunt, Papebrochianum studium adjuvantibus egregiis sociis, quos is extincto Henschenio sibi adsciverat, *Francisco Baertio & Conrado Jamningo*.

In *Sexto* tomo, qui XXV, XXVI, XXVII & XXIIIX Maji dies continet, præ cæteris notatu digna occurrunt, prolixius etiam descripta exhibentur acta, martyria, miracula, translationes corporum seu reliquiarum, & hujus generis *αἰχμαλωτιστικὰ* alia, quæ contigerunt circa Urbanum I. Pontif. seculo tertio a p. 5. ad p. 23. & Gregorium VII. Pontif. Hildebrandum antea dictum (qui qua ratione Sanctis accenseatur, non intelligimus, inter plurimos etiam Pontificios scriptores non prospera fama gaudens, ut vel ex Natali Alexandro in Select. Hist. Ecel. cap. Sec. XI. part. 3. constat) seculo undecimo a p. 102. ad p. 159. cujus corpus post quingentos annos adhuc integrum, sacris vestibus amictum, M. Ant. Columna anno

1577 re-

1577 repertum, ad sacellum S. Michaelis Archangeli transtulit, & monumento ornavit, quod a Ferd. Ughello tom. 7. *Italia sacra*, & Lud. Jacobo in *Bibl. Pontif.* memoratur. Vita & gesta Mariæ Magdalenæ de Pazzis a p. 177. ad p. 351. copiose narrantur, ejus etiam effigies æri insculptæ p. 180. & 258. ostenduntur. S. Augustini Episcopi Cantuariensis, primi Anglorum apostoli, qui seculo sexto vixit, vita a Gocelino monacho descripta, e Mabillonii Act. Benedict. tomo I. depromta a p. 375. ad p. 443. sistitur. Philippi Nerii, d. 26. Maji 1595 mortui, effigies p. 461. vita ab Ant. Gallonio composita a p. 463. ad p. 524. & ab Hier. Barnabæo conscripta a p. 524. ad p. 649. exhibentur; imaginem ejus Neapoli sudasse & flevisse e Jac. Phil. Tomasini narratione p. 649. & seqq. refertur. S. Germani celeberrimi Parisiensis Episcopi seculo sexto vita, quam Venantius Fortunatus scripsisse fertur, e Manuscriptis profertur a p. 778 ad p. 787. de miraculis, & translatione corporis ejus, ex Gregorio Turonensi, Aimoino, & Mabillonio, multa afferuntur p. 787. & seqq. Lanfranci Episcopi Cantuariensis (cujus opera Parisiis anno 1648 Lucas Acherius emisit in lucem) seculi undecimi scriptoris vita, a Mil. Crispino & Eadmero scripta, ap. 832. ad p. 854. recensetur. Corollarii loco novus operis hujus Hagiographici socius Conradus Janningus S. Andreæ, quem *Sali* cognomine indigitant, qui seculo decimo Constantinopoli vixit, vitam e Græca lingua a se conversam, a Nicephoro Andreæ coævo conscriptam, cujus exemplaria duo e Vaticana & Mazariniana bibliothecis nactus fuerat, adjecit; eodemque studio, quo S. Symeonis Stylitæ hujusque matris S. Marthæ vitas e Græcis manuscriptis Vatic. & Florent. ediderat, Tomo V. Act. Sanct. Maji subiectas p. 307 & seqq. p. 403. & seqq. hanc quoque Andreanam vitam excoluit, exactam græcæ litteraturæ eruditionem suam doctioribus approbans.

Septimus tomus tres ultimos Maji dies continens contractior futurus erat, nisi Præliminares tractatus præmissi, & subiectæ Appendices paulo prolixiores, eundem ad parem cum cæteris amplitudinem promovissent. Henschenium enim vita defunctum, qui Bollandi *εργονώντων* vitam Martii Actis præmissam contexerat, imitaturus Papebrochius, ultimo huic Tomo *de vitæ & operibus Godefridi Henschenii*, qui octuagenario major anno 1681 decesserat, commentationem præposuit; effigiem etiam

oculis lectorum spectandam objecit; ejusdemque Exegesein historiam de *Episcopatu Tungrensi & Trajectensi*, quam sub nomine Diatribes anno 1653 peculiari libro Antverpiæ excuso vulgavit, proximo autem ante obitum anno recognoverat, præfixit. Subjecit Papebrochius Gottefridi Wendelini epistolam de *Dispargo* seu *Diesta*; ejusdemque iconem; excerpta item ex *Ægidii Voechrii descriptione comitatus Loffensis*, & *Alex. Wilthemii annalibus Imperialis abbatis S. Maximini prope Trevis*: qui ambo libri manuscripti in monachorum claustris delitescunt. Tandem chronologicam seriem *Episcoporum & Archiepiscoporum Mediolanensium* usque ad annum Christi 1261 deductam, ex vetustis Bibliothecæ Ambrosianæ catalogis manuscriptis, quos Henschenius transcripserat, & protulit & illustravit.

Inter ipsos Sanctos, quorum memoria his tribus ultimis Maji diebus recolitur, præ cæteris eminent S. Maximinus, Episcopus Trevirensis seculi quarti *p. 19. seqq.* B. Maria virgo Antiochena, cujus acta græcolatina exhibentur *p. 50. & seqq.* ab incerto auctore, incertum quo tempore, conscripta, ut proinde ingenua prorsus sit Papebrochii in præfatiuncula hujus Vitæ præmissa confessio: *Rem nullo scripto vetustiori traditam, styloque recentiori exornatam, eo habendam esse loco, quo multa in vitis Sanctorum Patrum; utilem quidem instructionem continentia ad formandos mores, sed ad historicam certitudinem parum aut nihil. Igitur istam quoque ut talem hic damus, liberum Lectori relinquentes, ut eam quo volet gradu crediturarius collocet.* Plane ut Suetonius in vita Claudii Cæsaris magis ne præmitteret quadam se referre affirmat, quam quia vera aut verisimilia putet. Eminent quoque in hoc recensu S. Theodesia virgo Constantinopolitana, cujus acta græcolatina proferuntur *p. 69. seqq.* Joachimus abbas, Ordinis Florentis seculo tertio decimo fundator *p. 89. seqq.* Pisanae duæ virgines S. Bona & B. Gerardisca *p. 144. seqq.* Petrus Petronius seculi decimi quarti Carthusianus *p. 188. seqq.* S. Isaacius Constantinopolitanus, quarti seculi confessor; cujus vita græcolatina *p. 247. seqq.* datur. Sed omnibus reliquis hoc mense memoratis Sanctis palmam præripit, regia etiam in his terris, dum vita maneret, dignitate conspicuus FERDINANDVS Castellæ & Legionis Rex, qui trigesimo Maji die anno 1552 ex vivis excessit

Hispani

Hispani, a Pontifice Clemente X anno 1671 in Divorum numerum colloceatus: nempe ut Hispani haberent, quem Gallis de Ludovico Sancto gloriantibus ostendent. Acta hujus gloriosissimi Regis vitæ singulari commentatione complexus quatuor abhinc annis seorsim evulgavit Papebrochius, relata a nobis in *Actis Eraditorum anni 1685. p. 433. seqq.* quam curis secundis revisam, auctam & recognitam huic Volumini, quod postremorum Maji dierum sanctos complectitur, inclusit a p. 280. ad p. 414. ejusque haud exiguam partem ea implevit.

Subjecit *Appendices*, quæ ad omnes evulgatos septem Maji tomos pertinent, exhibentes acta, quæ cum isti tomi in publicam lucem mitterentur, nondum ad manus erant, cuivis diei aliquando inferendas, ubi nova vasti hujus Operis adornabitur editio; quod futurum esse, quando Junius accesserit, & sacro semestri sua integritas conslitterit, sperare nos jubet Papebrochius p. 517. 518. Præ cæteris digna lectu est *Dissertatio p. 665. seqq.* exhibita, super quaestione: an Jobum & reliquos Veteris Testamenti sanctimonia conspicuos viros, colere ut sanctos liceat, iisque altaria erigere? quam Romæ agitatam & a præcellentibus doctrinæ fama hominibus, anno 1680 disceptatam ait. Prolixior est de S. Johanna Alphonfi V. Portugalliz Regis filia, quæ d. 12. Maji 1480. obiit, narratio a Margaritha Pineria virgine Lusitana patrio sermone conscripta, in Latinum conversa p. 719. seqq. Nec contemnendæ additiones, quas Gregorii Nazianzeni quarti seculi doctoris clarissimi actis, ad IX diem Maji *tomus 2. p. 369. & seqq.* editis, adjici p. 655. seqq. voluit.

Ultimum locum occupant *Paralipomena ad Chronologiam Pontificum*, quam sub *Conatus & Propylæi* titulo Maji actis præfigendam, aut seorsim peculiari volumini includendam, anno 1685 Papebrochius emiserat. Nempe cum impedita res sit, Pontificatum spatia per annorum, dierum & mensum calculos exacte subducere; facile accidere potuit, ut in studio hoc auctori alicubi ea exciderent, quæ aliter cuperet constituta. Igitur addenda, mutanda & corrigenda quæ essent in opere, quod tres ante annos emiserat, his paralipomenis inclusit, novas etiam *Dissertationes* antea evulgatis adjecit, præcipuas de genealogia Christi & annis nativitatis ac mortis ipsius controversias quæ exhibent, & chronologiam ac historiam Pontificum illustrant.

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ ET infimæ Græcitatæ. Accedit appendix ad glossarium mediæ & infimæ Latinitatis, una cum brevi Etymologico lingua Gallica ex utroque glossario, autore Carolo du Fresne Dn. du Cange, Regi a consiliis & Francia apud Ambianos Quæstore.

Lugduni, apud Anissonios, Johan. Posuel, & Claud. Rigaud.
1688, in fol.

Cum Græca lingua sub Alexandri M. & successorum imperio non amplius intra unius gentis limites consisteret, sed per Syriam, Ægyptum, Italiam, Galliam, Siciliam, aliasque regiones se diffunderet, fieri non potuit, quin tantum nativæ puritatis amitteret, quantum a peregrinis exterarum nationum vocibus & phrasibus hauriret. Neque minus postea Romanis Græciæ imperio potius, plurimæ Romanorum voces in Græcorum lingua dominari cœperunt. Imprimis vero magna linguæ Græcæ corruptio obtigit, ex quo Constantinus M. in Thracia imperii sedem constituens, plerisque & Senatoribus aliisque Proceribus Romanis in Græcicas secum provincias traduxit. Tunc enim ex perpetuo Græcorum & Latinorum commercio magna utriusque linguæ confusio nata est, quæ sequentibus seculis subinde aucta, sub barbararum gentium jugo in maximam barbariem degeneravit.

His igitur ex causis cum apud Græcos mediæ & infimæ ætatis scriptores passim vocabula barbara & semibarbara, vel Græcæ quidem originis, sed peregrinæ & inusitatæ significationis occurrant, non inutilem rei literariæ operam navarunt, qui peculiaribus glossariis exoticas illas Græcorum voces explicatum iverunt. Hinc nata *Caroli Annibalis Fabroti* in Theophylactum Simocattam, Cedream, Constantinum Manassem, Nicetam Choniatem, Laonicum Chalcondylam, & Anastasium Bibliothecarium cum Nicephoro, Georgio Syncello, & Theophane collatum, nec non *Petri Possini* in Annæ Comnenæ Alexiadem, & Georgii Pachymeris Michaelem & Andronicum Palæologos glossaria, *Nicolai Rigaltii* glossarium *Γλωσσὸν μὲν ὁ βιβλίον* de verborum significatione, quæ ad Novellas Im-

las Imperatorum, qui in Oriente post Justinianum regnaverunt, de re militari constitutiones pertinent, *Johannis Meursii* glossarium græco-barbarum, *Jacobi Gretseri* & *Jacobi Goari* ad Codinum de officiis Aulae & Ecclesiae Constantinopolitanae commentarii, ut *Stephani a Solio*, *Dionysii Godofredi*, *Christophori Germani*, *Gerasimi Vlasci*, *Simonis Portii*, aliorumque in ipsa Græciæ barbaris eruditionem suam literato orbi probantium labores taceamus.

Atque his nunc etiam accensendus *Carolus du Fresne* Dominus du Cange, Vir in omni & hoc imprimis literaturæ genere, dum viveret, versatissimus. Is enim glossario mediæ & infimæ Latinitatis Parisiis A. C. 1678 edito, & postea A. C. 1681. in Germania recuso, nunc etiam mediæ & infimæ Græcitatæ glossarium adjecit, *Emerici Bigotii* & *Johannis Baptistæ Cotelærii* hortatu id operis aggressus: in quo sic versatur, ut ad ea, quæ jam in glossario Latino & in historia sua Byzantina duplici commentario illustrata observavit, lectorem remittere, quam iterata lectione defatigare malit, alienis autem laboribus & parce & salva dissentiendi libertate utatur.

In præfatione non solum de causis corruptæ linguæ Græcæ, verum etiam de variis, quæ apud Græcos hujus ætatis vigent, dialectis nonnulla differit. Observat inter alia ex *Cabasila*, *Zygomala*, aliisque Græculis, Græcos qui sub Turcarum dominatione degunt, ab idiomate Turcico, eos autem qui Venetis subjecti sunt, ab Italico plurima mutuari, & istos quidem in majoribus oppidis Græcæ & Turcicæ, hos autem Græcæ & Latine vel Italiçæ, in pagis autem omnes Græcæ duntaxat loqui. Notat præterea, inter tot hodiernorum Græcorum dialectos eam nitidiorem esse, quæ Constantinopoli & Thessalonicæ, & in Macedonia ac Peloponneso obtinet, deterritam autem & omnium corruptissimam apud Athenienses deprehendi, qui olim sermonis elegantia cæteris omnibus superiores extiterunt. Animadvertit quoque, apud Græcos hodiernæ ætatis præter vulgarem linguam superesse antiquam & puram, cujus in Missa & sacris officiis usus vigeat, & Ecclesiasticam, quæ in concionibus & epistolis ecclesiasticis adhibeatur, antiqua quidem sed non adeo pura, quin vulgares dialecti subinde intermiscuantur. Postremo etiam de hodierno linguæ Græcæ neglectu queritur, qui obstiterit, quo minus Parisienses Typographi edendo hinc glossario operam suam impendere voluerint.

Præfa-

Præfationem excipit *Simonis Portii* Grammatica Græca, glossario huic eum in finem præfixa, ut appareat, quantum lingua Græcorum hodierna a puriori illa veterum Græcorum desciverit. In ipso vero glossario, quod ordine alphabetico digestum & in duos tomos divisum est, ex variis autoribus Græcis, editis pariter ac ineditis, quorum haud exiguum apparatus bibliotheca Regis Galliæ & Colbertina subministravit, vocabula græco-barbara, imprimis vero quæ vel ad liturgiam sacram, vel ad legum notitiam, vel ad Medicinam, Botanicam, & Chymiam, vel ad dignitates ecclesiasticas & politicas, vel ad rem militarem & monasticam pertinent, ita explicantur, ut plurimi ævi sequioris mores & ritus subinde illustrentur, aliaque observatione digna, & imprimis ad historiam Byzantinam spectantia, referantur.

Glossario huic præter geminam omissoforum & addendorum appendixem, notæ sententiarum Mathematicæ, Astronomicæ, Chymicæ, & Iatricæ, ex *Isidoro*, *Epiphanio*, *Salmasio*, *Crollio*, aliisque codicibus imprimis manuscriptis, nec non varii Auctorum, e quibus hoc glossarium colligitur, & rerum, quæ hoc glossario continentur, indices accedunt. Accedit quoque ad hoc Græcitatæ mediæ & infimæ glossarium Supplementum glossarii mediæ & infimæ Latinitatis, & dissertationis de inferioris ævi numismatibus, quæ Latino illi glossario subiecta legitur; & postremo loco Etymologicon vocabulorum linguæ Gallicæ, quorum origines in utroque glossario, locis indicatis prolixius reteguntur & illustrantur.

Maxime vero dolendum est, Virum celeberrimum, cui non modo prædicta glossaria, verum etiam illustre opus de Familiis Byzantinis & Constantinopoli Christiana, & doctissimas in Scriptores Gallos *Jonvillam* & *Villbarduinum*, & Byzantinos *Nicephorum Bryennium*, *Annam Comnenam*, *Johannem Cinnamum*, *Paulum Silentiarium*, & *Johannem Zonaram* observationes debemus, eo ipso anno quo glossarium mediæ & infimæ Græcitatæ absolutum est, vitæ quoque suæ curriculum absolvissè.

HISTOIRE DES VARIATIONS DES EGLISES

*Protestantes, par Mesire Jaques Benigne Bouffet,
Eveques de Meaux.*

id est:

Joh-

Jacobi Benigni Bossueti, Episcopi Meldensis, Consiliarii
Regii, olim Præceptoris Serenissimi Delphini, & primarii
Serenissimæ Delphinæ Eleemosynarii Historia de Vari-
ationibus Ecclesiarum Protestantium. Tomi II.

Ad exemplar Parisiense, ex officina Cramoisy, Anno 1688,
in 12.

Illustrior est Episcopi *Condomensis* olim, dein *Meldensis* fama,
quam ut de ea lectores doceri debeant. Judicium Regium, quod in
deligendis ministris raro aberrasse deprehensum est, sat magnum
Viro testimonium præbet, ad tot egregia munera evecto. Si quid
tamen accedere illi potest, ex elogio Pontificio desumendum esset.
Epistola enim regia nuper vulgata (de cujus fide non dubitamus) qua
Dn. *Bossuetus* ad amplissimum Episcopatum Argentoratensem, si is
promoto ad Coloniensem Archiepiscopatum Cardinali Furstenber-
gio vacaret, denominatur, testatum facit, a Pontifice cognomi-
natum esse *Flagellum hæreticorum*. Hoc si meritis est libro illo *Ex-*
positionum nemini ignoto, quid non hoc novo merebitur, quocum
ille comparatus *Flabellum* haberi potest? Sperat hoc ipse sine dubio,
agnoscens in præloquio, quod ab indole & regula sua, ommissa quam
sectatus erat moderatione, recesserit, & a disputatione de religio-
ne ad personarum accusationes delapsus videri possit. Id profecto
accidisse observabunt, qui in *Tomo operis primo* Lutheri & sociorum;
in *altero* Calvinii descriptiones legent. Scopum tamen suum in præ-
loquio jam allegato ita proponit Auctor, ut dicat, *se ex variationi-*
bus, subtilitatibus, equivocationibus & artificiis Protestantium Eccle-
siarum, characterem hæreticos demonstraturum esse. Tribuit vitia illa
humani ingenii naturæ, nova appetentis & nunquam acquiescentis;
producturum autem se illas tantum dissensiones esse profitetur, quæ
toti Ecclesiæ vel Lutheranorum vel Reformatorum imputari possint,
ex confessionibus & scriptis publicis, talesque quæ ad summam fidei
ex puro Dei verbo deducendam pertineant. Cum duobus autem
istis coetibus rem sibi esse dicit, non vero cum *Socinianis*, aliisque quas
enumerat sectis, in sinu, ut ait, Protestantium natis. Quibus ita-
que hæreticorum notam hoc libro inurat, obscurum non est, ne-
que aliud his solatium restat, hoc convitio per duo fere secula exagi-
tatis

§. 25.

§. 1.

§. 8.

§. 9.

- tatis, quam ut sibi Salvatoris nostri effatum Luc. VI, 22. 23. applicent. Licet vero, quæ inter utramque Protestantium Ecclesiam intercedunt, dissensus causas apprime noverit, utrique tamen nocere judicat, quæ alterutri objicit, & inprimis in *Reformatos* redundare simul contendit, quæ *Lutheranicæ* impingit, cum & illi *Augustanam* confessionem pro communi habeant fidei symbolo, & Lutherum
- §. 10. II. laudare non renuant. Probat hoc ex *Blondello*, & ex Syntagmate
12. 13. 14. Confessionum cum præfatione *Genevæ* anno 1654 edito. Tot vero formularum varietatem evitari potuisse arbitratur a Protestantibus, si judicium Ecclesiæ agnoscerè voluissent, cui a Deo primam de veritate cognoscendi gratiam collatam esse, & in qua simplicem veritatem deprehendi tradit. Certitudinem inde eorum, quæ ad versus dogmata & personas auctorum reformationis propositurus est, indubitam promittit, omnia probaturus ex illorum confessionibus, catechismis, *formula etiam concordia* & historia *Hospiniani*. Excusat, quod minuta aliquando sectetur; talia enim esse, quæ ad majora momentum habeant. Addit rationes, ob quas *Wiclessi*, *Albigensium* & *Hussitarum* mentionem fecerit, & quod methodum attinet, temporis ordinem, ut omnium planissimum, secutum se esse ostendit. Questionem vero capitalem de Ecclesia, & ubi ea ante reformationem subsisterit, ex qua omnes controversias
- §. 23. 24. pendere non dissimulat, Tomo II. tractandam sumit, in quo *Job. Claudii* & *Petri Jurii*, egregiorum inter Reformatos autorum, quos ab eruditione, industria & subtilitate, quanta in ullis ex Protestantium cœtu unquam reperta sit, haud perfunctorie laudat, novis respondet objectionibus aut systematibus. Excusat inde aut defendit, quod ut supra jam notavimus, severiori stylo & censura nuncutatur; exegisse id existimat materiæ asperitatem, & expedit ad agnoscendam perveritatem doctrinæ Protestantium,
- §. 26. Christianismo, ut ait, prorsus oppositæ. Compositum se tamen esse ait ad ferendas recriminationes & calumnias, ita tamen ut duo non inique ab iis se petere dicat, qui in se insurrecturi sint; primo, ne variationes Romanæ Ecclesiæ objiciant, nisi prius suas ab objectis purgaverint; secundo, ne conjecturis, sed, ut ipse fecerit, factis & documentis authenticis utantur. Si per hæc vel minimam variationem Ecclesiæ Catholicæ in dogmatibus, ab initio ejus usque
- ad no-

ad nostra tempora demonstraturi sint, tum se cessurum, suamque historiam penitus deleturum esse pollicetur. Hæc tanti Viri obtestatio movere vel sola Protestantium Theologos posset, ut desideria compotem eum facerent; nisi putent, actum se acturos, aut de præjudicio prius discoptandum, & conveniendum prius esse, quæ variatio (ab omni enim ne Romana quidem Ecclesia se immunem esse deprehendet) orthodoxum vel hæreticum faciat. Subjungitur magna de veritate & justitia causæ asseveratio, addita tamen benigna significatione, fore, ut hoc opus suum, licet contentiosum videatur, ad pacem tamen & conciliationem proficiat. Lutheranos enim deprehensuros esse sperat, ex ipsa *confessione Augustana*, plurimos Romanæ Ecclesiæ articulos probari, & controversias in arcum redigi posse, ex communibus principiis. Calvinianos vero hucusque, ut ait, erga Lutheranos indulgentes, Catholicis inexorabiles, moveri posse confidit, ut in his tam odiosa posthac non habeant, quæ in illis tolerant. Addit aliquid de emolumento, quod Catholici ad confirmandam fidei suæ professionem, ex hoc labore suo percepturi sint.

S. 27.

S. 28.

S. 29.

Jam *Tomus Primus* contenta referemus, ita tamen, ut defensionem Lutheranismi, quem nos profiteri haud obscurum est, hic non suscipiamus. Alio tempore & labore ad id opus est, dummodo ex re Lutherana id esse judicari possit, nec proposito tali obstet, quod Gallice scriptus, adeoq; paucis Lutheranorum Theologorum intelligibilis sit hic liber; dein quod nostratum operibus aditus in Galliam præclusus esse dicatur. Certe a candore Episcopi sperare licuisset, si ei cura aut otium fuisset, scriptores nostros, sepositis paululum præjudiciis quibus innutritus est, consulendi, multa eum non fuisse scripturum. Ea fiducia quædam ad historiam potissimum pertinentia, quæ in excerpando obiter observavimus, bona, ut confidimus, pace Viri, indicabimus, ad mitius forte judicium de nobis, aut indagandâ penitus veritatem profutura. *Tomus primus octo* habet *capita*, sive ut vocat libros, non magnos. Libro I, de gestis ab anno 1517 ad 1520 differitur. Candidius exorditur Dn. *Bossuetus*, quam Lutheranismi historiam *Maimburgius*. Cum enim hic felicem Romanæ Ecclesiæ statum ante Lutherum deprædicet, ille non negat reformationem Ecclesiæ a multis sæculis anxie efflagitam fuisse, & quidem

Lib. I. S. I.

dem in capite & membris. Citat hic Bernardum, & Gulielmum Durandum, cui ex concilii Viennensis decreto, & Pontificis jussu, præparatio quædam ad reformationis opus demandata fuit: addit quædam de actis concilii Basileensis. Negat quidem, ulli istis temporibus vel per somnium in mentem venisse aliam, quam disciplinæ reformationem, & doctrinam semper eandem, i. e. orthodoxam & puram fuisse contendit. Sed ostensum est ab aliis, & nuper ab Illustri Dn. Seckendorffo *Parte prima Commentarii Historici & Apologetici de Lutheranismis*, non exclusisse dogmatum emendationem, qui reformationem poscebant. Sane ipsa Parisiensis Academia appellatæ ad concilium, A. 1517 proxime ante Lutheri disputationes interposita, in fine aliquid tale indicat; & *Grammaticum Nationis Germanicæ* compilatores, nondum Lutherani, non paucos tangunt articulos, qui ad dogmata reformanda non poterant non pertinere. Vid. Dn. Seckendorff. d. l. p. 7. § 369. Urgebat quidem ignorantia, luxuria & avaritia Cleri, quæ tunc notoria & propemodum universalis erat, ut ad correctionem manifestissimorum defectuum ante omnia respiceretur. Secuta tamen per se doctrinæ emendatio fuisset, si reduci ad pietatem & sacrarum literarum debitam tractationem Prælati & Pastores potuissent. Sed ista obiter. Observamus etiam, ea quæ Episcopus de invidia adversus Dominicanos tradidit, quæ Lutherum, Augustinianum nempe, ad disputationis primordia incitaverit, non convenire eum regula in præfatione stabilita. Id enim ex suæ sectæ scriptoribus, non ex Lutheranis hausit; nam Paulum Sarpium Venetum pro Ecclesiæ nostræ membro non agnoscimus, licet nobis aut Reformatis *Libro 5. §. 109.* obtrudi videatur. Ita & a sinceritate Episcopi promittere nobis potuissimus,

- §. 2.
- §. 6.
- §. 19.
- ex quibus constat, duo potissimum ab illo in apparatu belli Turcici reprehensa fuisse; unum, quod Pontificum auspiciis eoque prætextu fieret, quasi proprium Christianorum officium esset, bella in Turcos gerere; alterum, quod etsi justa defensio adversus barbaras illorum irruptiones suscipiatur, nullum tamen studium ad emendationem internorum vitiorum nostrorum impendatur. Utrumque postea sæpius & prolixè, brevius autem in defensione articulorum suorum

suorum a Leone damnatorum tractavit Anno 1520. art. 34. Vid. Tom. L Lat. *Witteb. fol. 116. b.* ubi inter alia scribit: *quanto rectius faceremus, si primum orationibus, imo totius vite ratione Deum propitium faceremus.* Eadem æquitate non minus declarari potuissent, quæ Lutherus de vocatione sua immediata, itemque Papatus interitu, certis modis ac conditionibus jactasse aut prædixisse arguitur. Multoties enim ista eum in modum explicavit, ut ab irrisione & censura satis tutum se præstiterit. Semel etiam monuisse sufficiat (quod magnam argumenti de variationibus partem destruit) Lutherum non per entusiasmum, sed quod sæpissime professus est, per gradus, ad dogmatum veritatem magis magisque eruendam, & ad detegendos quibus insueverat errores profecisse, ordinariis nempe mediis usum, lectione Scripturæ, & accedente, quam precibus enixissimis exorabat, Spiritus Sancti operatione. Axioma igitur illud in præloquio propositum, *quod veritas Catholica a Deo revelata, prima statim vice pateat*, limitationem admittit, nec excludit profectum successivum & per gradus, quod vel Apostolorum exemplis confirmatur, totaque Dei œconomia in subroganda Legis disciplinæ Evangelii fide, quam cum die & luce, ut illam cum nocte comparat Apostolus. Eodem modo, & duobus pene verbis, altera quoque argumentationis acies hebetatur, quæ a moribus Lutheri aculeos sumit. Præterquam enim quod multa Luthero per calumniam & falso ab Adversariis, quos infensissimos habuit, objecta fuerint; ab ipso Episcopo non uno loco ut commune principium agnoscitur, quod doctrinæ veritas non pendeat a sanctimonia doctorum, talium præsertim, qui non noviter revelata, sed vetera ex Scripturis deducunt, & a pravis additamentis & interpretationibus purgant. *Liber II. ex historia A. 1520 ad 1529, Lutheri dogmata adversus transsubstantiationem in censuram vocat, ut & gesta cum Carolo studio.* Sunt tamen quæ in historia fugerunt Auctorem, v. g. quod *Carolo studio Wissteberga pulsus Orlamundam se receperit*; suo enim concessit arbitrato, jus ad parochiam ampli proventus, prætextu *Archidiaconatus Wittenbergensis* sibi collati, cui illa in fundatione Academica incorporata, ut loquuntur, erat, sibi insolenter arrogans. Neque primus fuit *Carolo studio* ex *Wittenbergensi Clero*, qui conjugem duxit, sed præcedentem habuit *Bartholomæum Feldskirchium*,

§. 7.

Lib. II.

§. II.

§. 13.

cbium, Præpositum Kembergensem. Ad ea, quæ de nuptiis Lutheri narrantur, innumeri responderunt; bis tamen erratur (d. §. 13. & Lib. III. §. 49.) in ætate Lutheri; non enim XLV, sed XLII. annos natus erat, cum uxorem duceret. Etiam quæ de causis belli rustici illi imputat, solide refutari possunt. Quæ de *Zwinglio & Oecolampadio*, & de sententia Lutheri circa præsentiam realem in Sacramento, & de *ubiquitate*, item de justificatione, contritione, certitudine salutis aliisque dogmatibus, hoc libro & sequentibus prolixè & subtiliter disputat, brevitatis studio non recensebimus. *Libro III.* ubi de historia *Augustana confessionis* tractatur, actum agere videtur Vir eximius, præsertim cum variatas editiones, & Melancthonis privata consilia & facta persequitur. Ista enim omnia quoties nostratibus examinata & refutata fuerint, dici non potest. *Lectione* tamen dignissima arbitramur, multorumque malignis relationibus præferenda, quæ de aliquibus Augustanæ confessionis capitibus differit. *Libro IV.* de gestis ab anno 1530 ad 1537 agitur; in primis de quæstione, *an armis defendi debeat religio*. Immerito autem exagitur Lutherus, qui pro diversa hypothesi, diversa respondit. Non pauca regeri possunt adversus ea, quæ denuo de præsentia reali, ejusque tempore seu momento, in usu S. Coenæ, ex Buceri & sociorum cum Luthero disputationibus afferuntur. Nihil vero minus ab Auctore gravissimo metuissent Lutherani, quam ut putidæ de Lutheri disputatione cum diabolo calumniæ calculum suam adderet, inter alia confidenter scribens, *vanum esse quod nostri rege- runt, Lutherum non instructum esse de abroganda Missa, sed ob eam olim celebratam tentatum fuisse, ut desperaret*. Hoc enim omnes, qui relationem Lutheri Germanicam, aut integre versam, sine præoccupatione perlegerint, Sole meridiano clarius deprehendent. Demonstravit hoc novissime, adversus recoctas a *Cordemoyo* in Gallia nugas, post alios Lib. I. Comm. de Lutheranismò §. CII. & in Addit. p. 178. & seqq. *Dn. Seckendorffius*. Nec abs re fuerit legi, quæ in Actis hisce A. 1686. pag. 606. seqq. ea de re dicta sunt. Operosus est Episcopus *Libro V.* in enarrandis *Philippi Melancthonis* querelis & hæsitationibus, quas plerasque ex epistolis ejus, familiari libertate ad *Camerarium* scriptis exculpit. Videbit autem Vir magni judicii, quod & hic nihil a de-
 quibus doctorum moralibus ad pravitatem doctrinæ con-

Lib. IV,
 §. 17

nã concludi possit, nec latebit eum, quam multa ex *Camerarii* historia de vita *Philippi*, aliisque non levibus scriptoribus, pro excusatione ejus afferre liceat. Laudanda interim est ingenuitas, qua non dissimulat, a prædicatoribus ante *Lutheri* tempora, sanam doctrinam non satis explicatam fuisse. *Plurimi*, scribit, (& rectius omnes dixisset) non nisi indulgentias, peregrinationes & eleemosynas monachis erogandas, atque adeo pro fundamentis accessoria proponebant, nec quantum opus erat, de gratia *Christi* docebant. Parum certe abest, quin hæc agnoscens, simul necessitatem reformationis aperte fateatur, quam tamen summo opere in omnibus scriptis suis elevare annixus est. Universalem illam in Ecclesia ejus temporis doctrinam ad populum fuisse, innumeris præterea fabulis & superstitionibus corruptam, quibus remedium a paucorum rectius scriptis vel dictis afferri non poterat, liquidissime demonstrari potest. Publico ihî malo si rejectis nugis manum admovere, & verbi divini simplicem prædicationem, ad Protestantium enixam postulationem admittere voluissent Pontifices & Episcopi, ad ingens illud schisma perventum non fuisset; evitari etiam multa in ipsis Protestantium Ecclesiis potuissent, quorum præcavendorum causa non *Melanchthon* solum, sed & *Lutherus*, Episcoporum jurisdictionem, salva dogmatum veritate, tolerare non recusarunt. Verum tamen est, non eadem fiducia erga Episcopos eorumque moderationem alios fuisse, & quod *Melanchthon* questus est, civitates maximas illorum restitutionem prorsus averfatas esse. Fallitur tamen Auctor, cum putat odiosos urbibus fuisse Episcopos, non ut Pastores, sed ut Principes Principatus enim jus nullum, sed solummodo Diœceseos habuisse Episcopos in civitates amplissimas, *Norimbergam*, *Augustam*, *Argentoratum*, *Frankfurtum*, *Ulmam*, *Hamburgum*, *Lubecam* aliasque, neminem in Germania latet. Immerito etiam exprobratur Protestantibus, quod intra annos sexdecim a cæpta reformatione de visitatione Ecclesiarum ne somniaverint quidem. Excusabilis fuisset cunctatio spe lætatis, fore ut æquissimis postulatis tandem cessuri essent Episcopi. Principes vero inveterata persuasionem repleti tunc erant, se non nisi apparitores quasi Episcoporum esse. Præjudicio illo retardari se passus est *Fridericus* Saxonie Elector, sapientissimus licet, ut ab anno 1517 ad mortem usque suam A. 1525 negotium visitationis

V. §. 1.

§. 9.

§. 9.

§. 9.

- tationis, dolente Luthero, procrastinaverit. Frater vero & successor ejus *Johannes* nihil prius habuit, quam ut visitationem illam perficeret, quamprimum nempe rusticorum seditionem composuisset. Confectum itaque negotium fuit annis 1527 & 1528, ut ex publicata illo tempore & in *Tomum IV Oper. Germ. Lutheri* relata formula percipere potuisset Episcopus; verum illi (festinanti forte,) secunda ejus editio A. 1538, quæ Tomo VII. inserta est, occurrit, & censuræ non meritiæ occasionem dedit, quasi illo demum anno visitatio suscepta fuerit. Mirandum tamen non est, Viro, licet laboriosissimo, vastorum Lutheri & Melanchthonis voluminum plenam lectionem nimis molestam, & Germanica forte plane ignota fuisse, in quibus visitatorius ille libellus bis editus reperitur. Inter multa alia de-
- §. 13. &prehendisset in Luthero non mitiores, quam in Erasmi, Buceri & Melanchthonis epistolis, quas allegat, querelas, quod puritatem doctrinæ non ea, quam sperabant, morum correctio sequeretur. Altiores radices egerat, quæ pastorum culpa invaluerat, ignorantia & impietas in populo, quam ut evelli tam brevi posset tempore. Videmus etiam, omnibus fere Ecclesiæ ætatibus, optimos & sanctissimos quosque Antistites in eadem de moribus lamentationes etiam cum hyperbole quadam erupisse, licet in doctrina nullos notarent defectus. Vellemus tamen, ut hæc redargutio cœtus nostros magis magisque excitaret, ut dogmatum qua fruuntur puritatem sanctimonia vitæ & disciplinæ ornarent, & adversariis censuræ occasionem, quanta maxime possent diligentia, præciderent. An vero magis culpari mereantur Protestantium mores, quam illorum, qui sub Romanæ Ecclesiæ Hierarchia continentur, nolumus hic contendere; neque enim quod Autor prædicat, externum illud regimen effectus ad doctrinam aut mores habet, quos illi tribui videmus. Scribit quidem Episcopus & veluti exoptulat, *cur principium illud non agnoverit Melanchthon aut Protestantes cum illo? Cur Ecclesia minus ordinata esse deberet quam Imperia? Cur successioni legitima Magistratuum non aequè in illa ac in politia locus esset?* Sed ad ista toties, & insolentius ab aliis, objecta, imo violenter obtrusa, dudum responsum est, non placuisse istam formam illi qui dixit: *regnum meum non est de hoc mundo, &c: Reges gentium dominantur coram, vos autem non sic.* Nemo dubitat, si ad Imperiorum ideas ordinari debeat Ecclesia, plus illi
- §. 23.

illi potestatis ad externa concordia in professione dogmatum, ut & in cultu & disciplinae specie futurum esse. Neque enim parum valent coronæ, purpura, insula; plus etiam fasces & secures, & militum copia. Sed contenta fuit vera Christi Ecclesia verbo & calamo, accedente Spiritus Sancti cooperatione. Dein si alterum ex duobus incommodis vitari non potest, tolerabilior est dissensionum licentia, & scandalorum quæ vitari non possunt intemperies, quam dominatio cruenta, quæ cum cæco obsequio, in maxima populi parte summam mysteriorum divinarum ignorantiam, & coactam parit hypocrisin. De *Libro VI*, qui historiam ab anno 1537 ad 1546 pro objecto habet, pauca dicemus. Totus enim fere in historia *Bigamia Hassiaca* consumitur, cujus memoriam sepultam relinquere satius erat. Refodit eam *Varillasius* in nupera de hæresibus historia; supplet eam hic Episcopus ex libro sub nomine *Daphnai Arcuarii A. 1679* edito, cujus verum auctorem nominat *Laurentium* VI. §. 2. *Beger*. Errat tamen, cum ultimum qui mortuus est Electorem Palatinum vocat *Carolus Ludovicum*. Successit enim ei, ut notum est, & aliquibus annis supervixit filius *Carolus*. Erunt forte, qui istis omnibus respondebunt. Ad religionis interim caput non pertinet, si quid humani passi sunt, in actionibus aut consiliis circa mores, Principes aut Theologi; nec exemplum Hassiacum sequelas apud nostrates habuit, in dogmate aut facti imitatione. Documento interim Magnatibus esse potest evulgatio tam fera actorum, quantumque diligentia quondam celatorum, posse etiam post unum alterumque seculum errata sua in publicum produci, quæ adulatione vel metu occultantur, aliquando etiam virtutum pallio induta procedunt. *Librum VII*. intactum pene relinquere poteramus; nil aliud enim, quam animadversionem in historiam D. Burneti de reformatione Anglicana exhibet, qualem nuper ex libris *Joachimi le Grand* mense hujus anni Januario, pag. 27. seqq. retulimus. Ominosa est clausula, qua liber hic finitur, hoc præsertim tempore, quo totus orbis motum Angliæ attonitus intuetur. Scribit enim Episcopus: *Deus potentissime operatur ad salutem Angliæ; dedit ei Regem incomparabilis fortitudinis & pietatis. Venit tandem tempus ultionis; evanesceat illusio, & Deus Sanctorum gemitus exaudiet.* Horum verborum, quæ nuper quidem, alio tamen Angliæ statu scripta sunt,

sunt, interpretatio & eventus a Divina expectandus est providentia. *Libro VIII.* referuntur quædam ex actis annorum 1546 & sequentium ad 1561. Puta, de *Hermanni* Archiepiscopi Colonienſis transitu ad Protestantes, de bello *Smalcaldico*, de edicto *Carolino*, quod *Interimisticum* vocatur, de conventu Principum Protestantium *Numburgico*, & iterum de variata *Augustana Confessione*; deinde de *Osiandro*, *Staphylo*, *Illyrico* & rixis cum Melanchthone, de Colloquio *Wormatiensi* aliaque; item de confessione Saxonica & *Wirtenbergenſi*.

- VIII. Fallitur tamen Auctor, cum hanc omiſſa litera canina, *Witembergensem* vocat, & a metropoli Ducatus denominari putat, ejusdem cum *Wittenberga* ad *Albim* appellationis; nulla est enim nec urbs nec oppidum, quod *Wirtenberga*, multo minus *Witenberge* nomen, in celeberrimo illo *Sueviæ* Ducatu habeat, sed arx vetusta haud procul *Stutgardia*, Principum sede, alto monti imposita, quæ *Wirtenbergæ* nomen retinuit, & regioni dedit. De dogmatibus multa hoc libro disputat Episcopus, inprimis de libero arbitrio & de conversione hominis, ita quidem, ut explicatione mutua fieri posse putet, ut ne umbra quidem difficultatis inter Romanam & Protestantium doctrinam superfutura sit. Hoc si ex Auctoris sententia in dogmatibus capitalibus, quorum decisionem utraque pars ex sacris literis haurire vult, locum habet; quid sperandum sit de illis, quæ mera traditione & temporum præscriptione, (quam in veritatis præjudicium Protestantes non admittunt,) nituntur, alii judicabunt. Confirmat hæc *Dn. Bossueti* facilitas studium pacis, quod in exordio *Libri*, ut diximus, professus est. Ex paragrapho ultimo hujus libri conjicimus, ignotum fuisse Auctori, quod libro *Rudolfi Hospiniani* Theologi *Tigurini*, cui *concordiæ discordiæ* titulum fecit, jam dudum responsum sit a primario, dum viveret, *Wittenbergenſis* *Academiæ* Theologo *D. Leonbarde Huttero*, Volumine integro, quod *concordiæ concors* inscribitur, & *Wittebergæ* anno clō Iōc XIV primum prodiit. Ibidem *D. Johannem Ernestum Gerbardum* filium, Patris loco videtur allegare, *Johannis* nempe *Gerhardi*, cujus venerabilis est eritque in Ecclesiis nostris memoria, ob insignia & plurima, quibus eam locupletavit, scripta; a filio, non degenerare sane, in compendium redacta, aut de novo edita. Hæc ex primo hujus operis Tomo sufficiant; de altero proxime & brevius agemus.

VERI-

MENSIS FEBRUARII A. MDC LXXXIX. 75
VERITAS EVANGELICA TRIUMPHANS DE
erroribus quorumvis seculorum. Opus historico-theo-
logicum in duos tomos distributum, quo principia Fidei Refor-
mata demonstrantur &c. opera & studio Melchioris
Leydeckeri SS. Theol. D. & Prof.

Trajecti ad Rhenum typis Rudolphi a Zyll, 1688, in 4.

Quinque anni effluxerunt, quod clarissimi Autoris, *Melch. Ley-*
deckeri, sex libros de *Oeconomia Trium Personarum in negotio salu-*
tis humana, in Actis nostris, anno nempe 1683; p. 47. seq. recensuimus,
animadvertentes simul, *Virum hunc non incelebrem* hypothesin Cal-
vinianorum de absoluto prædestinationis decreto, & qui inde flu-
unt errores, vel substravisse vel passim admiscuisse suæ doctrinæ par-
tibus. Quod notatum fuisse a nobis, etsi illi minus nunc probari
videtur; memores tamen, ceu optat, veri quem vocat, Protestan-
tissimi contra Ecclesiam Romanam, non tantum ad animum nobis
revocamus, nos esse, quod audimus, veros Evangelicos constantes,
a Pelagianorum & Semi-Pelagianorum hæresi alienissimos; sed
profitemur etiam nunc universalem ac sufficientem (sed cui resisti
possit) Dei gratiam, & electionem ex fide prævisa, in S. literis luculen-
tissime assertam, negata omni virium liberi arbitrii in conversio-
nis negotio virtute cooperativa; firmiter credentes, Deum non
aliter salutis humanæ decretum ab æterno formasse, quam illud in
tempore exsequi promisit, hoc est, *sub conditione fidei*. His occa-
sione præfationis ab Autore Tomo II præmissæ, monitis, argumen-
tum, ordinem & scopum *operis nominati* indicare instituti nostri
ratio poscit. In quo notata prius Ecclesiæ Romanæ tradendi do-
ctrinam Christianam, horrenda & Evangelio Christi inimica metho-
do, Autor tum veteres Antitrinitarios & Pelagianos, tum recen-
tiores Socinistas, Arianos rejicit; quippe quorum docendi ratio
Naturalismum stabiliat: contra vero *solam religionem Reformatam*
vere Evangelicam esse, adstruere laborat. Totius ergo operis in du-
os divisi tomos hæc œconomia est. Primus *Præparationem Evange-*
licam; alter *doctrinam Evangelicam de œconomia SS. Trinitatis in ne-*
gotio salutis, juxta mentem Autoris continet. In *Præparatione*, de

vero Christianismi principio, & methodo Ecclesie Reformatæ; deinde de principiis Pseudo-Christianorum falsis, eorumque processu in Religione agit, tria falsa horum principia discutiens: Primum eorum *Enthusiasmum*, alterum *Naturalismum*, tertium *dominatum in conscientias* nominat. Ex primo Fanaticos sua deliria derivare; ex secundo Antitrinitarios & Pelagianos seu veteres seu recentes scita sua deducere; ex tertio Pontificios suos stabilire errores, affirmat. Hinc *lib. I* de Theologia, Scriptura sacra, de methodo & demonstratione religionis Reformatæ, Enthusiasmo, Naturalismo & abusu rationis & philosophiæ in Theologia, de hæresi Ariana, Pelagianismo, Semi-Pelagianismo, Socinismo, Arminianismo, Papiismo seu principiis Ecclesie dominantis, de principio fidei ex doctrina veterum agit. *Libr. II.* de Theologia naturali illustrata per revelationem pertractare instituit. Existimat enim, jactis recte in Theologia dicta fundamentis, per τὸ γνωστὸν τῷ Θεῷ bene agnitum, plurimas ψευδολογίας facile refelli posse. Quapropter de existentia Dei ex notitia Dei insita & acquisita agit: quam contra veteris & recentioris atheismi insaniam vindicat, atheorum sceleratam impietatem impugnando. Hac occasione de idea seu conceptu Dei in mente humana, notionibus vel perfectionibus Dei primis; attributis & providentia tractat. Cui tractationi subjungit aliquot Exercitationes, unam de verbis Mosis Deuteron. VI, 4. *Audi Israel Jehova Deus, Jehova unus est*, quæ fidem Israelis velut simbolo contineri probat: alteram de Ecclesie Christianæ per Judaismum & Gentilismum oppugnatione & corruptione, unde multarum hæresium originem deducit, quæ Ecclesiam turbant.

In *II. tomo* aggreditur doctrinam de œconomia Trium Personarum in salutis negotio, quam diluendis controversiis majorem usum præbere putat, quam qui omnem Theologiam ad *œconomiam Fœderum Dei* reducant; cum hæc illam præsupponat, quippe quæ in ista manifestetur πολυμερῶς καὶ πᾶσι τῶν ἐθνῶν, imo addit, nunquam recte œconomiam Fœderis intelligi posse, quin prius œconomia SS. Trinitatis sit cognita, nisi falli aliquando velimus. Quare non dissimulat, in Belgio aliquos in doctrina hac & de statu Patrum hallucinatos esse, quod non hac methodo, quam ipse præsit, Θεολογῆν sustinuerint. Sic enim vidissent, Filium ex promissore fuisse, non fide-

fidejussorem, & trinam Trium Personarum gratiam semper viguisse ad Patrum uti sanctificationem & salutem, sic etiam plenariam justificationem. At cum ab œconomia fœderis illi tractare Theologiam cœpissent, disputatum fuisse de *παράθεσι* Patrumque reatu, nimium oculis defixis in fœderis legalem dispensationem, usque adeo, ut hinc œconomia Trium Personarum sit impetita, Patri in V. T. negata plenaria justificatio, Filio mediatorii muneris executio & expromissoria sponso, & Spiritus Sancti *ὑποθέσεως* testimonium cum conscientiarum tranquillatione. Atque inde fusus hanc suam laudatam œconomiam in hoc *secundo tomo* explicare nititur, veritatem scilicet Reformatæ religionis demonstraturus. Itaque totius Evangelii summam esse doctrinam de SS. Trinitate, & ejusdem trina operatione, qua peccator ad vitam æternam perducitur, contendit. Hinc *libro I* ostendit, quanti in Christianismo sit momenti articulus de SS. Trinitate: *lib. II* œconomiam Dei Patris creatoris ac judicis exponit, agens de creatione hominis ad imaginem Dei, fœdere operum, lapsu primorum parentum, peccato originali, servoque arbitrio: *lib. III* œconomiam Dei Patris ut Salvatoris tradit, & quicquid ad fœdus gratiæ & Testamentum Dei, vocationem efficacem, justificationem, reconciliationem atque adoptionem spectat, juxta hypothesin suam explicat: *lib. IV* Filii Dei œconomiam pertractat, eumque esse verum Messiam, contra Judæos probat: *lib. V* de Spiritus Sancti œconomia agit, explicatis tam donis salutiferis, quam communibus & extraordinariis, ut vocat: *lib. VI* de œconomiz objecto & effectu, h. e. Ecclesia tractat, impugnato Romanensium cœtu, qui Ecclesiæ catholicæ titulo superbiat: *lib. VII* claudit omnia cum seculorum omnium fine & consummatione, ubi de statu animæ post mortem, de signis temporis ultimi, de adventu Christi ad judicium, de resurrectione mortuorum & vita æterna.

Ceterum cum in præfatione tomi II methodum suam docendi commendasset, §. 24. conqueritur, in Anglia Pelagianismum palam doceri, deficientibus Episcopalibus tam a suis majoribus, quam Calvino: Anglos admirari H. Grotii, S. Episcopii, Steph. Curcellæ scripta: Quæstiones de natura & gratia ad summum Scholasticas cœneri: accedere Latitudinariorum dogmata, quibus Christianismus vertatur in Naturalismum. §. 27. seqq. Pajonistarum

(qui a Claudio Pajonio nomen indepti sunt) errores Pelagianos, ex Amyraldi Universalismo enatos esse notat. Tandem §. 34. Coccejanos notat, eorumque placita aliquot perstringit; id quod obiter simul referre placuit.

THEOLOGIA SYMBOLICA LUTHERANA;
hoc est, Ecclesiae Lutherano-Catholicae Libri Symbolici, in ordinem & compendium redacti a Bernhardo von Sander/ SS. Theologiae D. & Prof. P. ordinario in Academia Borussiae Regiomontana &c.

Francofurti & Lipsiae, impensis J. A. Pleneri, Bibliopolae Stetin.
 1688, in 4.

AD doctrinae sinceritatem, & harmoniam in militante Ecclesia Christi retinendam, non parum adjuvanti afferre Libros, quibus propriae ejusdem tesserae ac symbola genuina continentur, certum est. Cum enim rivi sint, ex Scripturarum fonte intra ripas Ecclesiae manantes, a quibus tutus semper regressus ad ipsam datur scaturiginem, non potest dubitari, quin proximum a Scripturarum autoritate locum illi ipsi mereantur. Paucis vero, praestantibus praesertim in republica gubernanda viris, cum tantum otii concessum sit, ut emergente dubio de sanitate alicujus dogmatis, aut phraeos etiam, consulere queant singulos, nedum totos percurrere: liberum praeterea sit cuilibet, nec fruge cassum, nocturna eos diurna que versare manu; dispendium operae minus se facturum Clarissimus Autor judicavit, si doctrinam in iis per latiores quasi campos hactenus diffusam, in compendium aliquod redigeret, ex quo cognoscere unusquisque via brevi posset, quae nam circa hoc, vel illud doctrinae caput eorundem sit sententia. Definit itaque initio Ecclesiae Lutheranae Libros Symbolicos, quod forma sint ac regula quadam sana ad Lect. doctrinae, & sanorum loquendi modorum, consitut a potissimum in gratiam doctorum, ut exinde controversas Theologicas dijudicare, & Ecclesias orthodoxas ab heterodoxis discernere queant. Vel, ut alibi idem pag. 220. loquitur, consitut a eo sine, ut Ecclesias orthodoxas ab heterodoxis discernant, & in una atque unanimi professione contineant illos, qui ad eandem

eandem Ecclesiam Lutheranam pertinent. Ne quis vero canonicam Scripturæ auctoritatem, quod sola sit & unica regula atque norma controversiarum omnium, labefactari ullo modo aut convelli assignato genere existimet, normam *πρώτως καὶ κυρίως* ita dictam, a norma *δευτέρως καὶ ἐσωμένως* tali discernit: normam iudicis, a testi- Præf. ult. monii; normantem a normata, mensurantem a mensurata. Quod quidem rationis lumine non reluctante factum arbitreris, utpote quod conclusioni rite semel demonstratæ, alias demonstrandi vim non adimit, ut subalternis in scientiis maxime est perspicuum: quodque, vel ipso indicante Stagirita, ad demonstrationem non vera tantum & prima, seu, quod idem est, veritates primas exigit; verum ea etiam quæ a quibusdam veris & primis sui cognitionis principium sumerunt (*ἂν διὰ τῶν πρώτων καὶ ἀληθῶν τῆς πρὸς αὐτὰ γνώσεως τὴν ἀρχὴν ἔληφθῃ*) non immerito admittit, conceditque propterea *ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένων* aliquid interdum demonstrare. I. Poster. Unde & alibi pro demonstrativa propositione habendam eam docet, X, 4. quæ vera est, & per initio positas hypotheses veras fuit sumpta: neque L. Prior. aliud volunt Logicorum optimi, demonstrandi principia duorum I, 6. facientes generum, nonnulla nominantes *absolute prima*, nonnulla I. Poster. *ab his primis orta.* In quibus tamen ad rem præsentem applicandis, II, 13. probe semper illud Philosophi, *Unumquodque primum in suo genere est mensura reliquorum*, attendendum esse intelligitur.

In digerendis doctrinarum capitibus, quas Libri Symbolici comprehendunt, tria potissimum, fidem, sacramenta, & mores: seu credenda, mysteria, & agenda Autor respicit, horumque intuitu Theologiam aliam theoreticam appellat, aliam mystagogicam, & aliam moralem: ac earum partium diversitate motus, hujus Theologiæ suæ Capita & Locos tribus omnino Sectionibus distinxit. Quarum *Prima* de articulis ad Theologiam & œconomiam pertinentibus, nimirum de norma credendorum & in universum religionis Christianæ, de Deo & Divinis attributis, de Mysterio SS. Trinitatis, de Christo, de Prædestinatione, de Conversione hominis ad Deum, de Justificatione hominis peccatoris coram Deo, de Ecclesia, de Novissimis: *Media*, de Sacramentis in genere, de Sacro Baptismo, & de Sacra Cœna Domini: *Postrema* vero, de peccato, de lege Dei, in genere ac illius & Evangelii discrimine, de Decalogo in specie.

pag. 47.
70. seqq.

specie, ejusque præceptis ordine singulis & clausula, de votis monasticis velut secundi præcepti appendice, de conjugio sacerdotum, de ministerio ecclesiastico, de potestate ecclesiastica, de bonis operibus, de adiaphoris, ritibus humanis, & traditionibus, de pœnitentia, de confessione, absolutione, & satisfactionibus: de oratione in genere, & in specie de invocatione & cultu sanctorum, tandemque de oratione dominica in specie, succinctas theses oculis legentium exhibet, quin & *in quædam* singulis capitibus in disputandi usum subnexa: atque ita exhibet, ut conferre & inquirere volenti sedes simul, locusque libri proprius, unde hausta fuit thesis quælibet, in margine allegatus commonstretur.

Dissertatione Theologica, quam huic compendio subjunctam vides, uberius ex antiquitatis usu potissimum & consuetudine docetur, pag. 228. *Formulam sanorum verborum, Theologo Doctori in Ecclesia Lutheranâ servandam, exhiberi in Scriptura Sacra, Ecclesia catholica consensu,* & *Librorum Symbolicorum suffragio.* In bene enim constituta Republica Civili, ut præter jus naturæ & gentium, omnibus hominibus commune, etiam alia statuta contineantur, huic vel illi reipublicæ in specie competentia, quibus servandis obstricti sint, quotquot civium numero accensentur, quæque ab his jura Civilia nominentur: imo sicut præter jus illud Civile, quod universæ Civitati, vel Reipublicæ multis regionibus & provinciis constanti est commune, dentur etiam jura peculiaria, Provincialia vel Civitatensia appellanda: ita rem agi & in Republica Ecclesiastica persuasus est. Dari in ea Scripturam sacram, & Ecclesiæ Catholicæ doctrinam, ad universum Christianorum cœtum per totum terrarum orbem dispersum pertinentes; dari etiam dogmata & statuta sacra ad Ecclesiam hanc vel illam particularem pertinentia. Eoque primam debere pag. 204. sqq. Theologo curam esse de forma sanorum verborum haurienda ex Pandectis divinarum literarum; inde vero & de consensu Ecclesiæ sollicitum eum esse oportere. Neque enim contrariam esse Ecclesiam Catholicam Scripturæ, sed eandem asserere pro virili, velut testem, custodem, vindicem, præconem, atque interpretem: multo minus nova & Scripturis incognita cudere dogmata, aut alumnis suis obtrudere; sed doctrinam a Christo, & Spiritu Sancto Apostolis, ab Apostolis autem sibi traditam, velut pretiosum cœli depositum

rum fideliter asservere; interpretari tamen eam doctrinam verbis aliis atque aliis, pro contradicentium, aliarumve circumstantiarum ratione, atque verum illius sensum contra corruptelas omnium generum vindicare.

Brevi tandem *Diatriba*, quam *Tuba Pacis* Matthæi Prætorij opposuit, id agit Autor, ut ostendat, probatam nullatenus a se fuisse Invocationem Angelorum, licet in *Thesibus Succinctis* ad Institutiones Catecheticas D. Conradi Dieterici a sese propositis, verba & sententiam D. Hildebrandi de præfata orandi formula, *Angele custos ora pro me*, instantiæ asserendæ causâ, ad marginem forte collocarit & expresserit. pag. 241.

Cæterum, quamvis Autor libros symbolicos in gratiam Doctore potissimum constitutos fateatur, idem tamen & simpliciorum studio inserviendum ratus, hanc Theologiam suam Symbolicam in lingua etiam vernacula legi & extare voluit. Quod igitur hactenus in forma thesium proposuerat, idem nunc, mutato idiomate, adhibita quæstionum & responsionum vicissitudine, legentis animo instillat, manente prorsus sectionum, atque capitum, quin & thesium ipsarum serie & numero. Quemadmodum enim in Saxonici hinc provinciis, ad promovendum salutare rudiores catechizandi exercitium, summa autoritate non ita pridem introductum, B. Lutheri Catechismus, quæstionibus perspicuis & responsionibus egregie illustratus atque confirmatus prodit: similem in modum forte & Prutenicis Ecclesiis hoc labore suo consultum videtur Autor voluisse; verum eo cum discrimine, quod, cum salutiferæ doctrinæ fundamenta non nisi ex Scriptura depromat noster, is præterea in consilium adhibuerit Libros Symbolicos, quibus & *Repetitionem Corporis Doctrinæ Prutenicæ* annumerat. Promisit tamen publico in Præfatione ad Lectorem, *Theologiam Positivam* quoque, ut & *Theses* has *ab uno latere Scripturæ Sacræ, ab altero Ecclesiæ antiquæ testimonio* a sese munendas.

Quæstionibus vernaculis annectitur *Christianum* aliquod *Colloquium*, ab Ecclesiæ Ministro cum peccatorum confessionem edituro, primaque vice ad Sacram Domini Coenam accessuro instituentum, una cum aliquot *Publicarum Precum* formulis. In fine subiunguntur utrobique rerum & verborum indices. Et quamvis per-

fectum Indicem hæctenus Libris Symbolicis queratur defuisse, defectumque istum hic adimpletum affirmet Autor; laude tamen sua privandum non putamus Indicem locupletissimum, quo B. D. J. B. Carpzovii Isagoge in Libros Ecclesiarum Lutheranarum Symbolicos, jamdudum est instructa.

TENTAMEN DE MOTUUM COELESTIUM causis, autore G. G. L.

Constat veteres, præsertim qui Aristotelis & Ptolemæi placita secuti sunt, nondum agnovisse naturæ majestatem, quæ nostræ demum & præcedenti ævo præsentius illuxit, ex quo Copernicus pulcherrimam Pythagoreorum Hypothesin, quam ipsi fortasse magis suspicione libasse, quam recte constituisse videntur, e tenebris revocatam, summa simplicitate phænomenis satisfacere ostendit. Tycho autem Copernicum in summa systematis (excepta Solis terræque transpositione,) secutus, ad observationes solito accuratiorum animum adjecit, & orbium solidorum apparatus minime decorum ex ætulo sustulit. Etsi autem ex Herculeis laboribus suis non satie fructus perceperit, partim præjudiciis quibusdam exclusus, partim morte præventus, divina tamen providentia factum est, ut observationes ejus & molimina venerint in manus Viri incomparabilis *Johannis Kepleri*, cui fata servaverant, ut primus publicaret mortalibus jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum.

Hic ergo invenit, quemlibet planetam primarium orbitam describere ellipticam, in cujus altero focorum sit Sol, ea lege motus, ut radiis e Sole ad planetam ductis areæ semper abscondantur temporibus proportionales. Idem deprehendit, plures planetas ejusdem systematis habere tempora periodica in sesquuplicata ratione distantiarum mediarum a Sole, mire profecto triumphaturus, si scivisset, (quod præclare *Galilæus* notavit) etiam Jovis & Saturni satellites easdem leges servare, respectu suorum planetarum primariorum, quas isti erga Solem. Sed tantarum tamque constantium veritatum causas dare nondum potuit, tum quod Intelligentiis, aut Sympathiarum radiationibus inexplicatis haberet præpeditam mentem, tum quod

quod nondum illius tempore Geometria interior, & scientia motuum eo quo nunc, profecissent. Aperuit tamen & rationibus indagandis aditum. Nam ipsi primum indicium debetur veræ causæ gravitatis, & hujus naturæ legis, a qua gravitas pendet, quod corpora rotata conantur a centro recedere per tangentem, & ideo si in aqua festucæ vel paleæ innatent, rotato vase, aqua in vorticem acta, festucis densior, atque ideo fortius quam ipsæ, excussa a medio, festucas versus centrum compellit; quemadmodum ipse diserte duobus & amplius locis, in Epitome Astronomiæ exposuit; quanquam adhuc subdubitabundus, & suas ipse opes ignorans, nec satis conscius quanta inde sequerentur, tum in Physica, tum speciatim in Astronomia. Sed his deinde egregie usus est Cartesius, etsi more suo autorem dissimularit. Miratus autem sæpe sum, quod Cartesius legum cœlestium a Keplero inventarum rationes reddere ne aggressus est quidem, quantum constat; sive quod non satis conciliare posset cum suis placitis, sive quod felicitatem inventi ignoraret, nec putaret tam studiose a natura observari.

Porro cum minime physicum videatur, imo nec admirandis Dei machinamentis dignum, *Intelligentiæ* peculiare itineris directrices assignare sideribus, quasi Deo deessent rationes eadem corporeis legibus perficiendi; & vero *orbes solidi* dudum sint explosi, *sympatbia* autem & magnetismi, alique id genus abstrusæ qualitates, aut non intelligantur, aut ubi intelliguntur, corporearum impressionum effectus apparituræ judicentur; nihil aliud ego quidem superesse judico, quam ut causa motuum cœlestium a motibus æthereis, sive ut astronomice loquar, ab *orbibus deferentibus* quidem, sed *fluidis*, oriantur. Hæc sententia vetustissima est, etsi neglecta: nam Leucippus Epicuro prior eam adeo expressit, ut in systemate formando ipsum adhibuerit *divus* (*vorticis*) nomen, & audivimus, quomodo Keplerus motu aquæ in vorticem actæ gravitatem adumbraverit. Et exitineratio Monconisii discimus, jam tum Torricelliæ fuisse sententiam (& ut suspicor, etiam Galilæi, cujus iste discipulus erat) totum ætherem cum planetis motu Solis circa suum centrum acti circumagi, ut aqua a baculo in medio vasis quiescentis circa suum axem rotato; & ut paleas seu festucas aquæ innatantes, sic astra medio propiora, celerius circumire. Sed hæc generaliora non

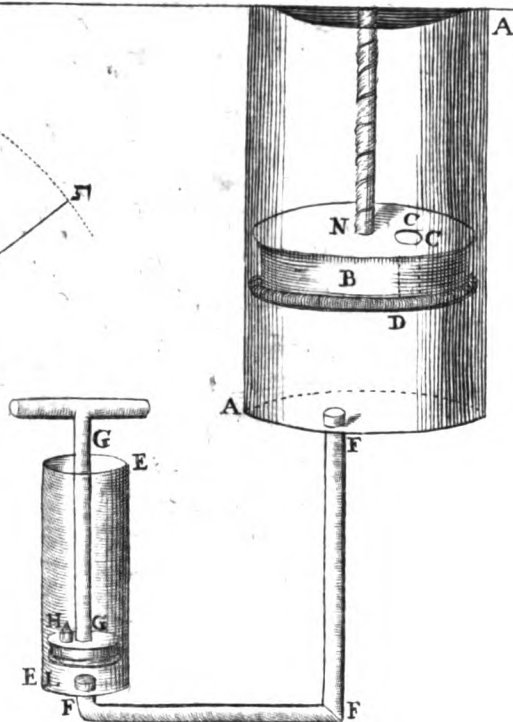
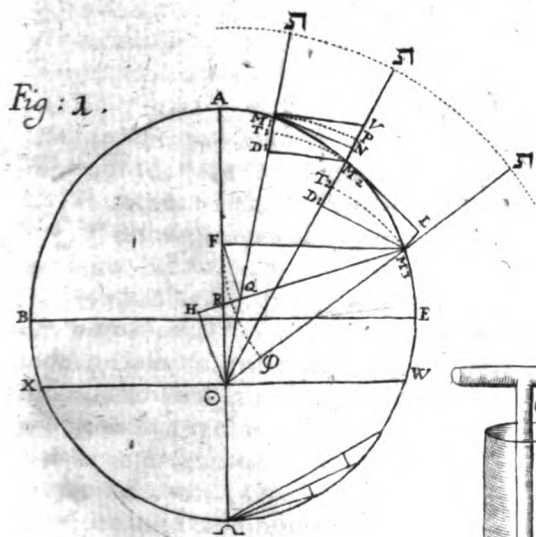
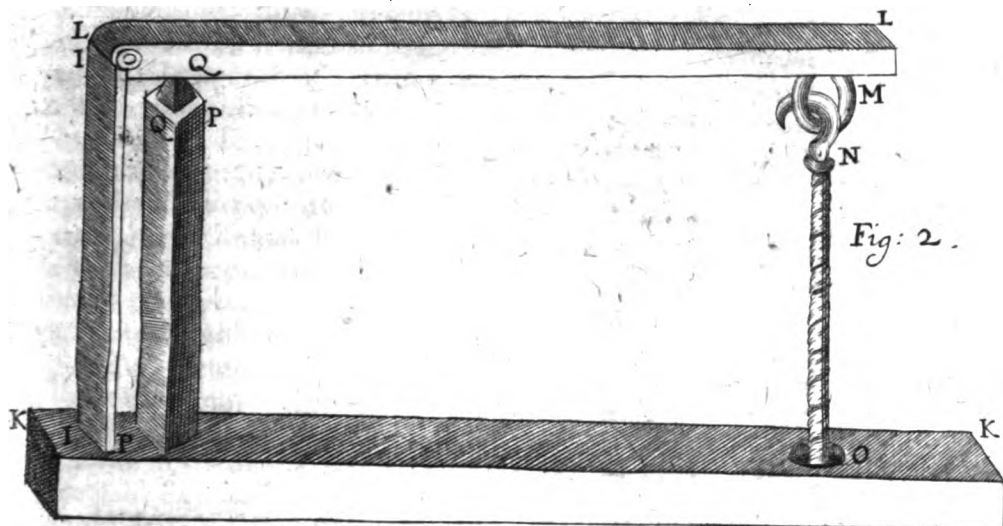
difficiliter in mentem veniunt. Nobis vero propositum est, ipsas motuum leges distinctius explicare, quod longe altioris indaginis esse, res docebit. Et cum aliqua in eo genere nobis lux affulserit, & inquisitio commode admodum & naturaliter successisse videatur, in eam spem erectus sum, veris motuum celestium causis a nobis appropinquatum esse.

(1) Ut ergo rem ipsam aggrediamur, ante omnia demonstrari potest, secundum naturæ leges *omnia corpora, qua in fluido lineam curvam describunt, ab ipsius fluidi motu agi*. Omnia enim curvam describentia ab ea recedere conantur per rectam tangentem (ex natura motus) oportet ergo esse quod coerceat. Nihil autem contiguum nisi fluidum (ex hypothesi) & nullus conatus coercetur, nisi a contiguo & moto (ex natura corporis) fluidum ergo ipsum in motu esse necesse est.

(2) Hinc sequitur, *planetas moveri a suo aethere, seu habere orbibus fluidos deferentes vel moventes*. Omnium enim consensus lineas curvas describunt, nec possibile est phaenomena explicari, suppositis motibus rectilinis tantum. Itaque (per præcedentem) moventur a fluido ambiente. Idem aliter demonstrari potest, ex eo quod motus planetæ non est æquabilis, seu æqualibus temporibus æqualia spatia describens. Unde etiam necesse est, ut a motu ambientis agatur.

(3) *Circulationem* voco *Harmonicam*, si velocitates circulandi, quæ sunt in aliquo corpore, sint radiis seu distantis a centro circulationis reciproce proportionales, vel (quod idem) si ea proportionem decrescant velocitates circulandi circa centrum, in qua crescant distantia a centro; vel brevissime, si crescant velocitates circulandi proportionem vicinarum. Ita enim si radii seu distantia crescant æqualiter seu arithmetice, velocitates decrescent harmonica progressionem. Itaque non tantum in arcibus circuli, sed & in curva alia quacunque describenda circulatio harmonica locum in-

TAB. II. venire potest. Ponamus mobile M ferri in curva quavis $\int M_2 M_1 M$
 Fig. I. (vel $\int M_2 M_3 M$) & æqualibus temporis elementis describere elementa curvæ, $\int M_2 M$, $\int M_1 M$, intelligi potest motus compositus ex circulari circa centrum aliquod, ut \odot (velut $\int M_2 T$, $\int M_1 T$), & rectilineo velut $\int T_2 M$, $\int T_1 M$ (sumtis $\odot \int T_2 M$, & $\odot \int T_1 M$)

rT æqu. $\odot 2M$) qualis motus intelligi etiam potest, dum regula seu recta rigida indefinita $\odot N$ movetur circa centrum \odot , & interim mobile M movetur in recta $\odot N$. Nihil autem refert, quis sit motus rectilineus, quo ad centrum acceditur, vel ab ipso receditur (quem voco *Motum paracentricum*) modo circulatio ipsius mobilis M , ut $3M2T$ sit ad circulationem aliam ejusdem mobilis, $2M1T$, ut $\odot 1M$ ad $\odot 2M$, hoc est si circulationes æqualibus temporum elementis factæ sint reciproce ut radii. Cum enim arcus isti elementarium circulationum sint in ratione composita temporum & velocitatum, tempora autem elementaria assumantur æqualia, erunt circulationes ut velocitates, itaque & velocitates reciproce ut radii erunt, adeoque circulatio dicetur harmonica.

(4) Si mobile feratur circulatione Harmonica (quicumque sit motus Paracentricus) erunt area radiis ex centro circulationis ad mobile ductis abscissa temporibus insumtis proportionales, & vicissim. Cum enim arcus Circulares Elementares, ut $1T2M$, $2T3M$, sint incomparabiliter parvi, respectu radiorum $\odot 2M$, $\odot 3M$, erunt differentiarum inter arcus & sinus eorum rectos (ut inter $1T2M$, & $1D2M$) ipsiusmet differentibus incomparabiles, ac proinde (per analysin nostram infinitorum) habentur ea pro nullis, & arcus ac sinus pro coincidentibus. Ergo $1D2M$, ad $2D3M$ ut $\odot 2M$ ad $\odot 1M$, seu $\odot 1M$ in $1D2M$ æqu. $\odot 2M$ in $2D3M$, ergo & æquantur horum dimidia triangula nempe $1M2M\odot$ & $2M3M\odot$, quæ cum sint elementa æteæ $A\odot MA$, itaque æqualibus ex hypothesi sumtis temporis elementis, etiam æteæ elementa sunt æqualia & vicissim, ac proinde æteæ $A\odot MA$ sunt temporibus, quibus percursum sunt arcus AM , proportionales.

(5) Assumsi inter demonstrandum *quantitates incomparabiliter parvas*, verbi gratia differentiam duarum quantitatum communiu[m] ipsis quantitativis incomparabilem. Sic enim talia, nisi fallor, lucidissime exponi possunt. Itaque si quis nolit adhibere *infinitè parvas*, potest assumere tam parvas quam sufficere iudicat, ut sint incomparabiles, & errorem nullius momenti, imo dato minorem, producant. Quemadmodum terra pro puncto seu diameter terræ pro linea infinite parva habetur, respectu cœli, sic demonstrari potest, si anguli latera habeant basis ipsis incomparabiliter minorem,

angulum comprehensum fore recto incomparabiliter minorem, & differentiam laterum fore ipsis differentibus incomparabilem; item differentiam sinus totius, sinus complementi & secantis, fore differentibus incomparabilem, item differentiam sinus chordæ, arcus & tangentis. Unde cum hæc sint ipsæ infinite parvæ, erunt differentiarum infinites infinite parvæ, & sinus versus etiam erit infinites infinite parvus, adeoque recto incomparabilis. Et infiniti sunt gradus tam infinitorum, quam infinite parvorum. Et possunt adhiberi triangula communia inassignabilibus illis similia, quæ in tangentibus, Maximisque & Minimis, & explicanda curvedinè linearum usum habeant maximum; item in omni pene translatione Geometriæ ad naturam, nam si motus exponatur per lineam communem, quam dato tempore mobile absolvit, impetus seu velocitas exponetur per lineam infinite parvam, & ipsum elementum velocitatis, quale est gravitatis sollicitatio, vel conatus centrifugus, per lineam infinites infinite parvam. Atque hæc *lemmatum* loco annotanda duxi, pro *Methodo nostra quantitatum incomparabilium, & analysi infinitorum*, tanquam Doctrinæ hujus novæ *Elementa*.

(6) Ex his jam consequens est, *planetas moveri circulatione Harmonica*, primarios circa Solem, satellites circa suum primarium, tanquam centrum. Radii enim ex centro circulationis ductis areas describunt temporibus proportionales (per observationes) Ergo temporum elementis positis æqualibus est triang. 1 M 2 M ⊙ æqu. triang. 2 M 3 M ⊙, & proinde ⊙ 1 M ad ⊙ 2 M est ut 2 D 3 M ad 1 D 2 M, quod est circulationem harmonicam esse.

(7) Consentaneum etiam est, *Ætherem seu Orbem fluidum cujusque planeta moveri circulatione harmonica*; nam supra ostensum est, nullum corpus in fluido sponte moveri linea curva, erit ergo & in æthere circulatio, eamque rationis est credere consentientem circulationi planetæ, ita ut sit etiam circulatio ætheris cujusque planetæ harmonica, hoc est si orbis planetæ fluidus, in innumeros orbis circulares concentricos exiguæ crassitudinis cogitatione dividatur, quilibet suam habebit propriam circulationem tanto velociorem proportionem, quanto quisque erit propior Soli. Sed hujus motus in æthere alias exactius reddetur ratio.

(8) Itaque ponemus *planetam moveri motu duplici seu composito ex*

fito ex circulatione harmonica, orbis sui fluidi deferentis, & motu paracentrico, quasi cujusdam gravitatis seu attractionis, hoc est impulsus versus Solem seu planetam primarium. Facit autem circulatio ætheris, ut planeta circuletur harmonice, non velut motu proprio, sed quasi tranquilla natatione in fluido deferente, cujus motum sequitur, unde nec impetum circulandi velociorem retinet, quem habuerat in orbe inferiore seu propiore, sed eum elanguescentem, dum superiores (majori velocitati quam suæ resistentes) trajicit, continue deponit, & sese orbi quem accedit, insensibiliter accommodat. Vicissim dum a superioribus ad inferiores tendit, impetum eorum accipit. Idque eo facilius fit, quia ubi semel consensit planetæ motus, cum præsentis orbis motu, postea a proximis parum differt.

(9) Explicata circulatione harmonica, veniendum est ad *Motum paracentricum planetarium, ortum ex impressione excussoria circulationis, & attractione Solaris inter se compositis. Liceat autem appellare attractionem, licet revera sit impulsus, utique enim Sol quadam ratione tanquam magnes concipi potest; ipsæ autem actiones magneticæ a fluidorum impulsibus haud dubie derivantur. Unde etiam vocabimus Sollicitationem Gravitatis, concipiendo planetam tanquam grave tendens ad centrum, nempe Solem. Pendet autem species orbitæ a speciali lege attractionis. Videamus igitur quæ lex attrahendi lineam ellipticam faciat, idque ut consequamur, in Geometriæ adyta parumpet ingrediamur necesse est.*

(10) Cum omne mobile a linea curva quam describit recedere conetur per Tangentem, licebit *conatum* hunc vocare *excussorium*, ut in motu fundæ, cui æqualis requiritur vis, quæ mobile coercet, ne evagetur. *Hunc conatum metiri licebit perpendiculari ex puncto sequenti in tangentem puncti præcedentis inassignabiliter distantia. Et cum linea est circularis, hanc vim ex conatibus repetitis collectam celeberrimus Hugenius, qui primus eam Geometricè tractavit, appellavit centrifugam. Omnis autem conatus excussorius est respectu velocitatis seu impetus ex conatu repetito aliquandiutino concepti infinite parvus, quemadmodum & sollicitatio gravitatis, quæ homogeneæ cum ipso est naturæ. Unde & eadem causa utriusq; confirmatur. Nec proinde mirum est, quod voluit Galilæus, per percussionem esse infinitam comparatione gravitatis nudæ, seu ut ego loquor, simplicis*

plis conatus, cujus vim ego mortuam vocare soleo, quæ agendo datum concipiens impetum repetitis impressionibus viva redditur.

(11) *Conatus centrifugus*, seu conatus excussorius circulationis exprimi potest per PN sinum versus anguli circulationis $\text{I M} \odot \text{N}$ (vel quod ob differentiam radiorum inassignabilem eodem redit, per I D I T) nam sinus versus æquatur perpendiculari ex uno extremo arcus circuli puncto, in tangentem alterius ductæ, qua conatum excussorium expressimus in præcedenti. (potest etiam exprimi conatus centrifugus per PV, differentiam radii & secantis ejusdem anguli, cujus differentię discrimen a sinu verso est *infinitefies*, *infinitefies*, *infinite parvum*, adeoque nullissimum, respectu radii) Hinc porro cum sinus versus sit in duplicata ratione chordæ, seu arcus inassignabilis sive velocitatis, sequitur *conatus centrifugos mobilium æquali motu æquales circulos describentium esse in duplicata ratione velocitatum, inæquales describentium esse in ratione composita ex quadrata velocitatum & reciproca radiorum.*

(12) *Conatus centrifugi mobilis harmonice circumstantis sunt in ratione radiorum reciproca triplicata.* Sunt enim (per præcedentem) in reciproca radiorum, & directa duplicata velocitatum, id est (quia velocitates circulationis harmonice sunt reciproce ut radii) duplicata reciproca radiorum; ex simplice autem reciproca, & duplicata reciproca fit reciproca triplicata. Pro calculo sit θa planum constans æquale semper duplo triangulo elementari $2 \text{M}_3 \text{M} \odot$ seu rectangulo $2 \text{D}_3 \text{M}$ in $\odot 2 \text{M}$ radium seu r , ergo $2 \text{D}_3 \text{M}$ erit $\theta a : r$ seu θa divis. per r , jam $2 \text{D}_2 \text{T}$ conatus centrifugus æqu. $2 \text{D}_3 \text{M}$ quadr. divis. per bis $\odot 3 \text{M}$. ergo æqu. $\theta \theta a a : 2 r^3$.

(13) *Si motus paracentricus* (recessus a centro \curvearrowright vel ad ipsum accessus) sit æqualis, & circulatio harmonica, *linea motus* $\curvearrowright \text{MG}$ erit spiralis ex centro \curvearrowright incipiens, cujus ea est proprietas, ut segmenta $\curvearrowright \text{GM}$ sint proportionalia radiis, id est hoc loco chordis $\curvearrowright \text{G}$ ex centro eductis, sunt enim tam areæ, hoc est, segmenta, quam (ob æquabilem recessum) radii temporibus proportionales. Multæ sunt aliæ notabiles hujus spiralis proprietates, nec difficilis constructio. Imo generalis datur methodus in circulatione Harmonicâ, si ex radiis dentur tempora, aut velocitates paracentrici motus, aut saltem

saltem elementa impetuum seu sollicitationes gravitatis, construendi lineas saltem suppositis quadraturis.

(14) *Sollicitatio paracentrica seu gravitatis vel levitatis*, exprimitur recta $3ML$ ex puncto curvæ $3M$ in puncti præcedentis inaffignabiliter distantis $2M$ tangentem $2ML$ (productam in L) acta, radio præcedenti $\odot 2M$ (ex centro \odot in punctum præcedens $2M$ ducto) parallela.

(15) *In omni circulatione harmonica elementum impetus paracentrici* (hoc est incrementum aut decrementum velocitatis descendendi versus centrum, vel ascendendi a centro) est *differentia vel summa sollicitationis paracentricæ* (hoc est impressionis a gravitate vel levitate aut causa simili factæ) & *dupli conatus centrifugi* (ab ipsa circulatione harmonica orti.) Summa quidem, si levitas adit; differentia, si gravitas: ubi prævalente gravitatis sollicitatione crescit descendendi, vel decrescit ascendendi velocitas, at prævalente duplo conatu centrifugo, contra. Ex $1M$ & $3M$ normales in $\odot 2M$ sint $1MN$ & $3M2D$; cum ergo triangula $1M2M\odot$ & $2M3M\odot$ sint æqualia ostensa ob circulationem harmonicam, erunt (ob basin communem $\odot 2M$) & altitudines $1MN$, & $3M2D$ æquales. Jam sumta $2MG$ æquali $L3M$, jungatur $3MG$ parallela ipsi $2ML$; igitur congrua erunt triangula $1MN2M$, & $3M2DG$, & erit $1M2M$ æqu. $G3M$, & $N2M$ æqu. $G2D$. Porro in recta $\odot 2M$ (si opus producta, quod semper subintelligo) sumatur $\odot P$ æqu. $\odot 1M$, & $\odot 2T$ æqu. $\odot 3M$, erit $P2M$ differentia inter radios $\odot 1M$, & $\odot 2M$; & $2T2M$, differentia inter radios $\odot 2M$ & $\odot 3M$. Jam $P2M$ æqu. ($N2M$ seu) $G2D$ & NP , & $2T2M$ æqu. $2MG$ & $G2D - 2D2T$, ergo $P2M - 2T2M$ (differentia differentiarum) erit $NP - 2D2T - 2MG$, hoc est (quia NP & $2D2T$ sinus versi duorum angulorum & radiorum incomparabiliter differentium coincidunt) bis $2D2T - 2MG$. Jam differentia radiorum exprimit velocitatem paracentricam, differentia differentiarum exprimit elementum velocitatis paracentricæ. Est autem $2D2T$ vel NP conatus centrifugus circulationis, quippe sinus versus (per 11) & $2MG$ seu $3ML$ est sollicitatio gravitatis (per præcedentem.) Itaque elementum velocitatis paracentricæ æquatur differentiæ inter duplum conatum centrifugum NP seu $\odot D2T$, & simplicem sollicitationem gravitatis $G2M$, aut (quod eodem

M modo

modo concluditur) summæ ex duplo conatu centrifugo, & simplici sollicitatione levitatis.

(16) Datis incrementis aut decrementis velocitatis ascendendi aut descendendi, datur sollicitatio gravitatis levitatisve aut vice versa. Patet ex præcedenti, nam conatus centrifugus semper datur censetur, cum sit in ratione triplicata reciproca radiorum (per 12.)

(17) Æqualibus temporum elementis incrementa angulorum circulationis harmonicæ, sunt in ratione duplicata reciproca radiorum. Nam circulationes sunt in ratione composita angulorum & radiorum, & circulationes elementares, cum sint harmonicæ, sunt in ratione reciproca radiorum, ergo anguli elementares sunt in ratione radiorum reciproca duplicata. Tales sunt fere motus apparentes diurni, ex Sole spectati (dies enim hic sufficienter exiguæ sunt partes temporis, inprimis pro planetis remotioribus,) qui erunt circiter in ratione reciproca quadratorum distantiarum, ita ut in distantia dupla tantum quarta pars anguli eodem temporis elemento absolvatur, in tripla tantum nona.

(18) Si ellipsis describatur circulatione mobilis harmonica circa focum tanquam circulationis centrum, erunt inter se hæc tria: *circulatio* $2 T_3 M$ vel $2 D_3 M$ (hæc enim comparabiliter non differunt) *velocitas paracentrica* $2 D_2 M$, & *velocitas ipsius mobilis* (ex ipsis composita) *in ipsa orbita elliptica* nempe $2 M_3 M$, *respective ut hæc alia tria:* axis transversus BE ; media proportionalis inter differentiam & summam distantiarum focorum inter se $F\odot$, & differentiarum $\odot\Phi$ distantiarum puncti orbitæ $3M$ a focus; ac denique dupla media proportionalis inter $\odot_3 M$ & $F_3 M$, distantias ejusdem puncti a duobus focus. Eadem hæc suo modo & in hyperbola vera sunt. In parabola quantitatibus quæ ibi infinitæ sunt evanescentibus, sicut circulatio, velocitas paracentrica, & velocitas ex ipsis composita, quæ est in ipsa orbita respective, ut latus rectum; media proportionalis inter latus rectum & excessum radii super radium omnium minimum, (qui est quarta pars lateris recti) & denique dupla media proportionalis inter radium & latus rectum. Horum veritas ex communibus conicorum elementis derivari potest, si ponatur rectam $3M$ curvæ (vel ejus tangenti) perpendicularem in $3M$, Axi $A\sim$ occurrere in R , & in eam ex focus normales agi FQ , $\odot H$; patet $3MH$, $H\odot$, $\odot_3 M$.

☉; M, esse ipsis 2 M 2 D, 2 D 3 M, 3 M 2 M, hoc est velocitati paracentricæ, circulationi, & velocitati in ipsa orbita, proportionales. Sufficit igitur ostendi latera trianguli 3 M H ☉ esse inter se, ut enuntiavimus. Quod facilius fiet, considerando triangula 3 M Q F, & 3 M H ☉ esse similia, & præterea esse F 3 M ad ☉ 3 M, ut FR ad ☉ R, unde per analysin communem præpositum concludetur. Sequitur hinc, permutatis licet focus, ut alter pro altero centrum circulationis harmonicæ attractionisque fiat, eandem quæ ante, manere rationem circulationis & velocitatis paracentricæ, in quovis puncto.

(19) *Si mobile quod gravitatem habet, vel ad centrum aliquod trahitur, qualem planetam respectu Solis ponimus, feratur in ellipse (aut alia sectione conæ) circulatione harmonica, sitque in foco ellipse centrum tam attractionis, quam circulationis, erunt attractiones seu gravitatis sollicitationes, ut quadrata circulationum directe, seu ut quadrata radiorum sive distantiarum a foco reciproce.* Hoc ita invenimus, non ineleganti specimine nostri calculi differentialis, vel ana-

lyseos infinitorum. A \sim sit q; BF, e; BE, b (hoc est $\sqrt{qq - ee}$) ☉ 2 M radius r; ☉ φ (seu ☉ 2 M - F 2 M) 2 r, -q, seu per compendium p; & latus rectum WX sit a, æqu. bb: q. Duplum elementum areæ seu duplum triangulum 1 M 2 M ☉ quod semper æquale est, sit θa, posito a latere recto, & θ representante elementum temporis semper æquale; & 2 D 3 M circulatio erit θa: r (vid: jam supra 12) porro differentia radiorum 2 D 2 M vocetur dr, & differentia differentiarum ddr. Per præcedentem autem est dr (seu 2 D 2 M) ad θa:

r (seu ad 2 D 3 M) ut $\sqrt{ee - pp}$ ad b. Ergo b r dr = θa $\sqrt{ee - pp}$, quæ est æquatio differentialis. Hujus autem æquatio differentio-differentialis (secundum Leges calculi a nobis alias in Actis istis explicati) est

b dr dr + br ddr = -2 p a θ dr: $\sqrt{ee - pp}$, quarum duarum æquationum ope tollendo dr, ut restet tantum ddr, fiet ddr = bba a θ θ - 2 a a q r θ θ: b b r³, unde habetur propositum. Nam ddr, velocitatis paracentricæ elementum, est differentia inter bba a θ θ: b b r³ hoc est a a θ θ: r³ qui est duplus conatus centrifugus (per 12 supra) & inter 2 a a q r θ θ: b b r³, hoc est (quia bb: q = a) 2 a θ θ: r r: oportet ergo (per 15) ut 2 a θ θ: r r sit sollicitatio gravitatis; quæ ducta

in constantem $a:2$ dat $a a \theta \theta: r r$, quadratum circulationis. Sens ergo sollicitationes gravitatis ut quadrata circulationis directe, & proinde ut quadrata radiorum reciproce. Eadem conclusio & in hyperbola & parabola succedit, maxime autem in circulo, qui est simplicissima ellipsis. Ratio autem discriminis inter has conicas sectiones, & quando circuli & ellipses præ aliis generentur, infra apparebit.

(20) *Planeta idem attrahitur a Sole diversimode, & quidem in duplicata ratione vicinarum; ita ut idem duplo vicinior, quadruplo fortius, triplo vicinior noncuplo fortius ad descendendum versus Solem nova quadam impressione perpetuo sollicitetur. Patet ex præcedenti, posito Planetam ellipsin describere, ac circulari harmonice, ac præterea continuo impelli versus Solem. Video hanc propositionem jam tum innotuisse etiam viro celeberrimo Isaaco Newtono, ut ex relatione Actorum apparet, licet inde non possim judicare, quomodo ad eam pervenerit.*

(21) Patet etiam sollicitationem gravitatis in Planetam esse ad conatum Planetæ centrifugum (seu excussorium ab ipsa circulatione harmonica eum rapiente in orbem atque adeo excutere conante profectum) ut distantia præsens a Sole ad quartam partem lateris recti ellipsos planetaria, seu ut r ad $a:4$, ac proinde rationes ipsæ gravitatis ad conatum centrifugum sunt planetæ distantis a Sole proportionales.

(22) *Velocitas planeta circa Solem ubique major est velocitate paracentrica, hoc est accedendi ad Solem, vel ab eo recedendi. Cum enim sit circulatio ad paracentricam ut b ad $\sqrt{ec - pp}$ (per 18, ad de calculum ad 19.) erit major illa quam hæc, si $b b$ \times pp major quam ee , quod utique fit, cum $b b$ major quam ee , seu b axis transversus, quam e distantia focorum. Id vero in ellipsis planetariis nobis notis semper contingit, quæ non usque adeo a circulis differunt.*

(23) In Aphelio A & Perihelio \sim sola est circulatio sine accessu & recessu, in Perihelio maxima, in Aphelio minima. In media autem planetæ distantia a Sole (quæ est in ipsis extremis axis transversi, B & E) velocitas accessus recessusve est ad circulationem in ratione distantie inter focos, ad axem transversum, seu e ad b . Ibi enim p evanescit.

(24) *Ma*

(24) *Maxima est planetae velocitas accedendi ad Solem, vel ab eo recedendi, cum $W\odot$ vel $X\odot$, distantia planetae a Sole, est æqualis dimidio ellipseos lateri recto, tunc enim (per 19 vel 21) fit $ddr = 0$ cum $r = a : 2$. Itaque si ex Sole tanquam centro, dimidio latere recto $\odot W$, tanquam radio, describatur circulus, is ellipsein planetae in duobus punctis maximæ paracentricæ velocitatis W & X secabit; quæ in uno ut W erit accedendi, in altero X recedendi. *Minima* sive nulla est in Aphelio & Perihelio, sive in ellipseis utroque vertice A & ω .*

(25) Semper in ellipsei, adeoque & semper in planeta conatus centrifugus recedendi a Sole, seu conatus excussorius circulationis harmonica, minor est sollicitatione gravitatis seu attractione centrali Solis. Est enim (per 21) attractio ad conatum centrifugum ut distantia a Sole seu foco, ad quartam partem lateris recti, semper autem in ellipsei distantia a foco major quarta lateris recti parte.

(26) *Impetus quos planeta attractione Solis continuata, durante itinere concepit, sunt ut anguli circulationis, seu quos radii ex Sole ad primum & postremum itineris punctum ducti comprehendunt; sive ut motus apparens seu iter spectatum ex Sole. Sic impetus impressus durante itinere A_1M est ad impetum impressum durante itinere A_3M , ut angulus $A\odot_1M$ ad angulum $A\odot_3M$. Sunt enim angulorum incrementa ut impressiones gravitatis (per 17 & 19) ergo & summæ summis proportionales, nempe anguli circulatione absoluti, summis impressionum seu impetibus inde conceptis. Hinc in puncto W ubi normalis ordinata ex Sole ellipsei occurrit, impetus inde ab Aphelio A conceptus, est dimidia pars impetus concepti ab Aphelio ad Perihelium; est autem ibi $\odot W$ distantia a Sole, ipsum dimidium latus rectum. Et impetus itinere quovis conceptus est ad conceptum semirevolutione, ut angulus circulationis ad duos reftos. Intelligo autem impetus a gravitate vel attractione impressos per se ac solos, non detractis nec computatis impetibus contrariis ab excussorio conatu impressis.*

(27) Sed operæ pretium est distinctius ex causis assignatis explicare totam Planetae revolutionem, gradusque accessus & recessus erga Solem. Planeta igitur in maxima digressione A seu Aphelio positus minorem quidem & conatum centrifugum circulationis excutientis,

M_3

& attra-

& attractoriū gravitatis sollicitantis experitur, quam si Soli propior
 erit. Sed tamen in ea distantia nempe in vertice remotiore a Sole
 fortior gravitas, quam duplus conatus centrifugus (per 21) quia \odot A
 distantia Aphelii seu verticis remotioris a Sole seu foco major est di-
 midio latere recto \odot W. Descendit itaq; planeta versus Solem itinere
 AMEW \curvearrowright , & continue crescit descendendi impetus, ut in gravibus
 acceleratis, quamdiu manet nova gravitatis sollicitatio fortior duplo
 novo conatu centrifugo; tamdiu enim crescit impressio accedendi,
 super impressionem recedendi, adeoque absolute crescit accedendi
 velocitas, donec in locum perveniatur, ubi æquantur duæ illæ novæ
 contrariæ impressiones, id est in locum W, ubi distantia a Sole \odot W
 æquatur dimidio lateri recto. Ibi ergo velocitas accedendi est ma-
 xima, & crescere desinit (per 24). Exinde autem etsi pergat pla-
 neta accedere ad Solem, usque ad \curvearrowright , velocitas tamen accedendi
 rursus decrescit, prævalente conatu duplo centrifugo super gravita-
 tis impressionem; idque tamdiu continuatur, donec impressiones
 centrifugæ in unum collectæ, ab initio A, hucusque, impressiones
 gravitatis, etiam ab initio huc usque collectas, præcise consumunt,
 seu quando totus impetus recedendi (conceptus ex singulis im-
 pressionibus centrifugis collectis) toti impetui accedendi (ex gra-
 vitatis impressionibus continue repetitis concepto) tandem æqua-
 tur, ubi cessat omnis accessio; atq; is locus ipsum est Perihelium \curvearrowright ,
 in quo Planeta est Soli maxime vicinus. Postea autem continuat
 motu, cum hætenus accesserit, nunc recedere incipit, tenditque ab
 \curvearrowright per X versus A. Nam duplus conatus centrifugus qui prævalere
 cœperat super gravitatem, inde a W usque ad \curvearrowright , adhuc pergit
 prævalere ab \curvearrowright usque ad X; ac proinde cum ab \curvearrowright incipiat pla-
 neta quasi de novo moveri, quippe prioribus impetibus contrariis
 mutuo sublatis, prævalet etiam recessus inde ab \curvearrowright , & recedendi
 velocitas continue crescit usque ad X, sed incrementum tamen ejus
 seu nova impressio decrescit, donec ista nova impressio ad receden-
 dum, seu duplus conatus centrifugus, novæ impressioni ad receden-
 dum seu gravitati iterum fit æqualis, nempe in X. Itaque in X est
 maxima recedendi velocitas. Et ex eo prævalet gravitas seu nova
 impressio accedendi, licet adhuc satis diu prævaleat totus recedendi
 impetus, seu summa omnium impressionum recedendi inde ab \curvearrowright
 acquisi-

acquistarum, super totum impetum accedendi, inde ab \sim denuo impressum. Sed cum tamen hic magis crescat quam ille, post X; tandem ei fit æqualis in A, ubi mutuo destruuntur, & recessus cessat, id est reditur ad Aphelium A. Atque ita omnibus impressionibus pristinis contrariarum æqualium compensatione consumptis, res redit ad statum primum; atque omnia de integro perpetuis lusibus repetuntur, donec longa dies perfecto temporis orbe, rerum constitutioni mutationem notabilem afferat.

(28) Habemus ergo *in motu Planeta elliptico sex puncta imprimis notabilia*: quatuor quidem obvia, A & \sim aphelii & perihelii. Itemque E & B mediarum distantiarum, (nam \odot B vel \odot E est dimidius axis major A \sim , adeoque medium arithmeticum inter \odot A maximam & \odot \sim minimam digressionem) & duo a nobis addita, W & X extrema lateris recti WX ad axem in foco \odot ordinatim applicati, quæ sunt puncta maximæ velocitatis, illud W recedendi, hoc X accedendi (per 24). Ubi etiam (per 26) impetus a continua gravitatis impressione conceptus ab A usque ad W præcise est dimidius ejus, qui toto descensu ab A usque ad \sim concipitur; similiter conceptus ab \sim usque ad X, dimidius ejus qui concipitur ab \sim usque ad A: & omnino impetus a gravitate concepti per A W, W \sim , \sim X, X A sunt æquales.

(29) Tempus jam est, ut tradamus causas, quæ speciem ellipsos Planetaria definiunt. Datur focus ellipsos \odot , qui est locus Solis. Dato jam loco A ubi planetam Sol trahere incipit, velut maxima planetæ distantia, datur remotior ab hoc foco ellipsos vertex. Data porro ratione gravitatis seu virtutis, qua Sol planetam trahere incipit, ad conatum centrifugum, qua ibi circulatio planetam excutere & a Sole repellere nititur, hinc datur & latus rectum ellipsos principale W X, seu ordinatim applicata in foco \odot . Nam \odot A data, est ad \odot W semilatus rectum, in ratione data attractionis Solaris ad duplum conatum centrifugum. Quod si jam quarta pars lateris recti detrahatur a maxima digressionem data A \odot , erit residuum ad A \odot , ut A \odot ad A \sim : datur ergo A \sim major axis ellipsos, seu latus transversum. Datis ergo punctis \odot , A, W vel X datur & \sim , atque hinc porro & C centrum ellipsos, & alter focus F, & axis transversus BE, adeoque ellipsos. Nec minus dantur omnia, si pro A initio daretur \sim .

(30) Ex

(30) Ex his simul patet, *quomodo ellipsis vel qui sub ea continetur circulus, non alia conica sectio, a planetis describatur.* Et circulus quidem oritur, cum attractio gravitatis & dupla vis centrifuga a circulatione orta ab initio attractionis sunt æquales; ita enim æquales manebunt, nulla existente causa accessus aut recessus, sed cum initio (vel in statu destructorum priorum impetuum contrariorum accedendi recedendive, qui initio æquivalet, hoc est in Aphelio vel Perihelio) attractio & duplex conatus centrifugus sunt inæquales, modo (per 25) conatus centrifugus simplex sit minor attractione, describitur *ellipsis*; & prævalente attractione, initium est Aphelium, si prævaleat duplex conatus centrifugus, est Perihelium. Si conatus centrifugus simplex attractioni sit æqualis, *parabola*; si major, hyperbola orietur, cujus focus intra ipsam sit Sol. Quod si Planeta non gravitate sed levitate esset præditus, nec traheretur, sed repelleretur a Sole, *hyperbola opposita* oriretur, cujus nempe focus extra ipsam Sol esset.

Duo jam in hoc argumento potissimum præstanda supersunt, unum, ut explicemus quis motus ætheris planetas graves faciat, seu versus Solem pellat, & quidem in duplicata ratione vicinarum; deinde quæ sit causa comparationis motuum inter diversos planetas systematis ejusdem, ita ut tempora periodica sint in sesquuplicata ratione mediarum distantiarum, seu quod eodem redit, axium majorum ellipticorum: id est, distinctius explicari debet motus vorticis Solaris, seu ætheris, Systema unumquodque constituentis. Sed hæc cum aliis repetenda sint, brevitati hujus Schediasmatis includi non possunt; & quid nobis consentaneum visum sit, rectius separatim exponetur.

DIONYSII PAPINI DESCRIPTIO TORCULARIS,
cujus in Actis Anni 1688 pag. 646 mentio facta fuit: Excerpta ex Eiusdem litteris ad — Marburgi d. 23. Dec. A. 1688 exaratis.

Nullus dubito, quin uno jam vel altero sabhinc mense transmissam a me acciperis descriptionem Machinæ, cujus beneficio fluviorum vires in loca valde remota transportari possunt multo
 commo-

commodius, quam per alia artificia hactenus in eundem finem inventa: adeo ut ex illa machina pateat utilitas tuborum æquilibrium, quam supra asserueram. Illa autem quo possit ulterius confirmari, mitto jam descriptionem torcularis, cujus effectus ab atmosphæra gravitate pendet, quodque in praxi adeo commodum esse expertus sum, ut parum dubitem, quin tractu temporis ad vulgares usus quamplurimos revocetur, postquam ipsius præ cæteris præstantia satis innotuerit. Huic machinæ invenienda occasione dederunt incommoda quædam, quibus vulgaria torcularia laborare mihi videbantur: in illis enim quæ cochlearum ope succos exprimunt, frictionem maximo esse impedimento manifestissime patet, quandoquidem ad cochleas relaxandas eadem ferme opus est potentia, quæ ad ipsas constringendas requirebatur: dum autem laxantur cochleæ, nullam a materiis comprimendis patiuntur resistantiam, sed sola partium frictio negotium facessit. In vincenda igitur illa frictione totæ ferme vires impenduntur, atque exigua solummodo pars ad optatum effectum producendum relinquitur. Aliud incommodum ex eo procedit, quod materiæ cochlearum ope compressæ brevi ab illa pressione pro parte liberentur: dum enim ab illa potentia deprimuntur, & succus exudat, remittitur tensio partium machinæ elasticarum, ac proinde ipsarum in comprimendo efficacia brevi decrescit, nisi continuo novam ad constringendas cochleas vim adhibeamus, quod sine magno temporis & laboris dispendio non potest præstari. Tertium vitium in vulgari methodo ex eo pendet, quod comprimendæ materiæ lætæ nimis basi innitantur: unde fit, ut potentia premens a pluribus basis partibus sustentata, minorem in singulas vim exercere queat. His igitur incommodis remedium ut ferrem, sequentem machinam construendam curavi, successumque ipsius felicem sum expertus.

AA Est Tubus per totam longitudinem æquabilis: cujus diameter in primo tentamine erat quinque solummodo digitorum: verum quo ampliores ejusmodi tubi parabuntur, eo majorem effectum producent. TAB. II.
Fig. 2.

B Est pistillam dicto tubo aptatum, & foramine CD pervium: foramen autem illud bacillo aliquo acuminato, ubi visum fuerit, obturari aut aperiri potest.

N

EE Par-

EE Parva antlia, cujus longitudo est 10, diameter vero 2 ferme digitorum: antlia hæc mediante tubo FFF cum majori tubo AA communicat.

GG Pistillum cum manubrio aptatum antliæ EE.

Orificium tubi FFF in antlia EE obturari debet valva L, quæ aquam ex tubo in antliam admittat, eandem vero a regressu prohibeat: & pistillum G perforatum valvæque eidem ad H instructum est, prout in vulgaribus antliis suctoriis fieri solet ad aquam hauriendam. Patet igitur, quod antliam EE exercendo, aquam vel aerem ex majori tubo AA haurire licet, adeo ut pistillum B inferius a solita atmospheræ pressione liberetur, sicque ab aere superiori parti incumbente deorsum propellatur pondere 300 librarum & amplius: in majoribus vero tubis vis illa crescet in ratione duplicata diametrorum; atque ita tubi non admodum grandes ingentium ponderum vices supplebunt: frictio autem pistilli, si machina sit affabre facta, parvo erit impedimento. Hanc autem potentiam ad exprimendos succos si adhibere velimus, apparatus ligneum, qualis in schemate exhibetur, satis commodum esse experientia comprobavit.

KK Est tabula insignis crassitie horizontaliter sita, cujus duo extrema validis fulcris inniti debent.

II Affer tabulæ KK infixus ad angulos rectos, ipsique firmissime inhærens.

LL Tabula asseri KK commissa & coagmentata, mediante valido axe, circa quem tota tabula potest circumrotari.

M Annulus ferreus alteri extremo tabulæ LL firmiter infixus.

NN Funis altero sui extremo pistillo B annexus, altero autem uncum ferreum alligatum amplectens, qui ferreum annulum M facillime potest subingredi, atque ita pistillum B cum tabula LL connectere.

O Foramen in tabula KK, ad transmittendum funem NN.

PP Quadratus tubus ligneus, ex quatuor validis asseribus confectus, ad continendas materias, ex quibus succum elicere cupimus: asserum autem latera non adeo exacte sibi invicem congruunt, quin facilem succis exitum permittant.

QQ Est Pyramis lignea, cujus quadrata basis æqualis ferme est ori-

est orificio tubi PP, ut possit comprimere materias in dicto tubo contentas, dum a tabula LL ipsi incumbente deorsum truditur.

Facile jam est, vel ex sola inspectione, intelligere, quod si tubus PP plenus sit materiis unde succum exprimere libeat, ipsisque innitatur pyramis QQ, quæ ab incumbente tabula LL deorsum prematur; atque alteri extremo dictæ tabulæ in M annectatur uncus N, qui mediante fune NN pistillum B sustinet: facile inquam patet, quod tota gravitas aeris, quæ pistillum B deorsum premit, vim suam in materias tubo PP contentas exerat eo validius, quo major fuerit distantia QM, præ distantia QI: supponendo enim pondus atmosphæræ in pistillum B esse mille librarum, distantiam vero QM decuplam esse distantiæ QI, sequitur pyramidem QQ deorsum premi pondere decies mille librarum. Patet igitur, hujus machinæ beneficio, quantamcunque pressionem in tubum PP ab unico homine posse exeri, augendo nimirum diametrum tubi AA, vel distantiam QM; aut minuendo cavitatem tubi PP, propter rationes supra allatas: patet præterea, quod supra memorata vulgarium torcularium incommoda nequaquam hic reperiantur: frictio enim erit profus contemnenda, partesque machinæ usu non atterentur, vis premens eadem perseverabit, quaquam exercitor antliæ ad alia negotia se conferat, & in tubo PP etiam angusto, magna materiarum quantitas poterit simul comprimi: tubi enim angustia longitudine compensari potest. Quod si objiciatur, posito tubo PP angusto & longo, materias in dicto tubo contentas plurimum deprimi, unde fiat, ut principio operationis, dum materiæ succo turgent, pistillum B ad fundum tubi A A sæpius pertingat; tumque novæ materiæ tubo PP infra pyramidem QQ immittendæ sint, ut dictæ pyramis in legitima altitudine sustineatur: sæpius igitur rediterandam esse operationem: quod sine labore & incommodo fieri nequeat. Respondeo, incommodum illud facile hic vitari: quia scilicet, dum materiæ succo plenæ & molles sunt, unus homo extremitati M tabulæ LL incumbens sufficit, ad maximam succi quantitatem eliciendam; neque opus est pistilli B vim adhibere, nisi quum materiæ jam duriusculæ multo minorem quam in principio depressionem pati possunt: atque ita pro certissimo habeo, quod quaquam major hic materiarum depressio fiat, nihilominus tamen ad redite-

randas operationes minus requiratur temporis & laboris dispendium, quam in torcularibus cochlearum ope operantibus. Si quis præterea objecerit, quod vulgaria pondera annulo M appensa eosdem hic descriptos effectus possint producere; proindeque frustra recurri ad atmosphæræ pondus, quod requirit tubos admodum æquabiles, paratuque difficiles. Respondeo *primo*, propterea me in id collimare, ut ejusmodi tuborum facili negotio parandorum ars sedulo promoveatur. Respondeo *secundo*, in praxi vulgaria pondera multo plus facessere negotii: quotiescunq; enim novæ materiæ tubo PP immittendæ sunt, ad pyramidem QQ in legitima altitudine sustinendam, pondera omnia ab annulo M pendentia removere necesse est: ac deinde, quo pressio renovari possit, eadem illa omnia pondera dicto annulo iterum appendenda sunt: quod opus quantæ sit molis, nemo non videt. Verum, loco ponderum tubos aere vacuos si adhibeamus, prout in machina hic descripta factum est, sufficit ut aperiat foramen C; unde fit, ut aere in cavitatem tubi AA penetrante, pistillum B una cum tabula LL facile possit sursum moveri, quantum satis ad pyramidem QQ ex tubo PP extrinendam, novasque materias sive asserculos, prout res postulat, dicto tubo immittendos: tum iis rursus imponitur pyramis QQ brevique iterum deprimitur, dum aërem vel aquam ex inferiori parte tubi AA per antliam EE extrahimus, obturato prius foramine C.

Prolixitatis vitandæ gratia omitto hic cautelas varias, quæ tum in constructione, tum in usu ejusmodi machinæ adhibendæ sunt: quicumque enim venient ad praxiam, omnia illa, duce experientia, facile reperient, & forsitan meliora quam quæ ipsos monere queam: ipsa igitur, brevitatis studio, omittere consultum existimaui, quum præsertim quæ jam dicta sunt, sufficiant ad confirmandam veritatem asserti, mense Septemb. propositi, quod nimirum tubi prægrandes & æquabiles, si levi negotio conficerentur, non contemnendos in vita humana usus obtinere possint; etiamsi pulvis pyrius ad ipsos vacuandos non adhibeatur. Neque descriptionem hanc publici juris facere vereor: quandoquidem ejusmodi machina *Societati Regiæ* Londini exhibita, a tam illustri cœtu benigne accepta & approbata fuit; atque ipse, satis longo usu, ejus utilitates expertus sum. Spero tamen, ejusmodi tuborum supra vulgaria pondera præstantiam longem majorem demonstratum iri in aliis casibus

fibus, ubi velocitas potissimum requiritur: prout fit in machina a Domino *Perrault* inventa, atque a Dn. *Blondeledita*, in ultimo capite libri, quem Gallice conscripsit de projiciendis globis ferreis, pulvere pyrio repletis. Verum de his forsan alias.

*D. JOHANNIS B D S R / ANAT. ET CHIR.
Prof. Publ. de Renunciatione Vulnerum seu, Vulne-
rum lethalium Examen, exponens horum formalitatem
& causas, tam in genere, quam in specie, ac per
singulas corporis partes.*

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditsch, A. 1689, in 8.

TRes circiter annorum decades effluxerunt, ex quo partium corpus humanum coagmentantium textura multum a sedula recentiorum industria fuit illustrata. Secundum horum nihilominus hypotheses qui utilissimam de Vulnerum lethalitate materiam scripto publico dilucidavit, hactenus, quod quidem sciamus, inventus est nemo. Primus proin Autor noster celeberrimus jure censendus, qui solida Anatomix scientia excellens id negotii sub duplici hic sectione accurate sistit expeditum, ita tamen, ut in Praefatione ad Lectorem de conatu ejusmodi insigni aliorum in morem gloriatur nequaquam, sed cum *Bernhardo Suevo* quondam, dum Tractatum de Inspectione vulnerum lethalium & sanabilium Marpurgi A. 1629 emitteret, eo unice collimare se expresse fateatur, ut lucubrationum praesentium imperfectionem atque difficultatem aliis judicio, doctrina & experientia magis pollentibus, emendandam ac solvendam commendet. Sectione prima de Renunciatione vulnerum in genere agens, prout post vulnerati obitum a Medico concinnanda expeditur, vulgoque vulneris Inspectio audit, doctrinam ejus haud prognosticæ Medicinæ parti accensendam esse, sed Anatomix practicæ sive pathologicæ specimen videri asserit, utpote quonon de evantu futuro, sed de facto, qualisnâ plaga, num sanabilis num in sanabilis extiterit, per autopsiam decernatur. Hæc vero provincia cum magnæ semper difficultati sit exposita, enormesq; sapius ab inspectoribus vulnerû errores committantur, non immerito, quænam

personæ ad inspicienda & dijudicanda vulnera debeant admitti, primo omnium dispicit. Scilicet quamvis a Legisperitis modo Medici, modo Chirurghi hic nominentur, imo modo solis his, modo tonsoribus ac balnearioribus quoque, ubi in rebus videlicet Anatomico-Chirurgicis versatissimi fuerint, adhibeatur fides, in hypothesi tamen Autor rem considerans, ambiguus oppido hæret, an Saxonia nostra aut Germania ejusmodi vel Chirurgorum vel Barbitonforum multos alat, qui corporis humani notitiam, muneri inspectionis gerendo adæquatam & sufficientem, omnino calleant; unde Medico a Chirurgo forsitan dissentiente, ab illius magis, quam hujus, ceu minus periti, standum partibus esse. Vulneris vero hinc nomine omnem a violentia externa solidarum quarumvis partium læsionem indigitat, a Jureconsultis quibusdam Percussionis potius notione insignitam, lethalem tunc revera, si mortis insequentis causa extiterit, & quia non sanabilis mortem intulerit, pronunciandam. Etenim vulnus lethale neutiquam confundendum cum periculoso, quale interdū exile quoq; & superficiale satis deprehendatur, sed attendi oportere ad distinctionem Medicis pariter atque Jureconsultis solennem, inter vulnus per se & per accidens lethale, quorum illud sine alterius causæ interventu mortem immediate producat, hoc vero ut tale sive immediate nulli vulneratorum vitam adimat. Prius equidem vulnus sive lethale per se denuo observari vel de necessitate sive simpliciter tale, omnem medelam detrectans ac semper brevique interimens, vel non necessario sed ut plurimum lethale, difficilem ut plurimum curationem admittens, non tamen semper, aut tardius demum interficiens. Nihilominus cum differentia hujus, in qua per se & simpliciter lethale vulgo confundi solent, rationem vix habeant Legislatores, ac vulnus ut plurimum lethale revera lethale dicendum esse demonstretur, consultius forsitan fore, in Relationibus Anatomico-Chirurgicis distinctione hac, defensoribus homicidarum minus conscientiosius ansam saltem disceptandi suggerente, penitus supersedere, ac solummodo, an vulnus per se, an per accidens mortale, enunciare. Ast quo de vulneris lethalis per se ætiologia insuper constat, percussiones mortiferas per se appellat quas cunque, quæ fluidorum universalium, sanguinis & lymphæ, solidas partes vitalitate immediate actuantium, motum intestinum &

loca-

localem, aut alterutrum, aut utrumq;, eousq; ut vita totius extingua-
tur, perturbant. Classẽ primam Vulnera organis aut respirationi,
aut Chyli productioni, exaltationi ac dispensationi inservientibus in-
flicta respicere; ad alteram vero classẽ plagas tam cordis cum cana-
li sanguinis & lymphæ, quam cerebri & generis nervosi pertinere;
sub tertia denique classẽ quorumvis totius corporis organorum con-
tinuitatem solutam comprehendi, cujus occasione fluida, nutritia
non minus quam excrementitia, extra receptacula & canales suos in
cavitatem sibi incongruam elabantur, ibique congesta, aut mole,
aut putredine exagitationi sanguinis vitali ejusque circulationi mo-
ras nectant. Quorum vulnerum a non lethalibus aut per accidens
talibus pressius dignoscendorum gratia, circumstantias porro eo-
rundem, tam intrinsecas, quam extrinsecas nervose perpendit, ob-
servationibusque corroborat; intrinsecas vocans, quæ ipsam pla-
gam partemque affectam spectant, scilicet (1) hujus texturam, si-
tum & actionem, (2) vulneris magnitudinem, (3) ejusdem quali-
tatem, ac (4) figuram; extrinsecas vero, quæ extra percussioneĩ
hujusq; subjectum immediatum sunt, & quidem iterum vel necessã-
rias, dispositionem videlicet corporis nativam & ætatem, morbos
antecedaneos & combinatos, ac loci atmosphæram; vel contingen-
tes, nempe symptomata, ægri diætã, & Chirurgi seu Medici periti-
tiam ac solertiam diversam. Tandem ex circumstantiis his tan-
quam lethalitatis totidem & non lethalitatis causis sufficienter de-
ductis tria elicit atque explicat porismata: (1) videlicet Inspectio-
nem vulneris ad judicium ejusmodi rationalis concinnationem neces-
sarium ac primarium esse instrumentum, eo quod pro lethalitate
inferenda, nec mortis a percussione celeritas, nec traditas, nec in-
strumenti lædenti conditio, nec symptomata sola sufficiant, sed
potius partis læsæ conditio sectione sit indaganda; (2) Operatio-
nem hanc in Renunciationibus rite condendis non esse instrumen-
tum solitarium, cum & circumstantiæ, quæ circa vulnerationem &
vulneratum contigerunt, debeant attendi; (3) nec sufficienter,
nec pro rei exigentia, hanc de vulnere Renunciationibus doctri-
nam hætenus fuisse excultam & traditam, & proin emendatione in-
digere: nihil namq; aut parum hætenus de lethalitate vel nervorum,
vel vasorum lymphaticorum & lacteorum fuisse edoctum, ex vulne-
rum

rum autem lethalium classe præter rationem quædam exclusa, e. g. vulnera thoracem penetrantia, costarum fracturæ, ac spinalis medullæ partis inferioris vulnera; e diverso vulnera, v. g. cuncta vesicæ fundi, lethalia pronuntata, quæ tamen minus talia sunt, imo partitis, quæ corpori humano non inexistit, qualem rete mirabile in mirabili ejusmodi Anatomicorum cerebro saltem effectum haberi. Atque fundamentis sic circa Renunciationses vulnerum recte adornandis solide jactis, ad secundam dilabitur Sectionem, qua de Renunciatione vulnerum in specie sollicitus, regulas hætenus datas generaliores membris singulis eorumque læsionibus rite applicat, initium Cap. I. de Capitis, Spinæ, & Nervorum vulneribus lethalibus; progressum Cap. II. de Colli, Cap. III. de Thoracis, Cap. IV. de Abdominis percussionibus lethalibus; finem denique Appendice de Artuum plagis lethalibus faciens. Quæ tamen inausisse magis, quam recensuisse prolixitatis vitandæ ergo, sufficiat, imprimis cum ex jam dictis satis hariolari jamdum detur, quanto judicio, quantaque experientia singula hæc ab Autore sagacissimo pertractata sint, adeo ut Lectorum neminem, nisi præjudiciis forsan occæcaturum, librum ipsum consuluisse unquam poenitere valeat.

JOH. JACOBI VVALDSCHMID INSTITUTIONES
Medicinæ Rationalis, recentiorum theoria
& praxi accommodatæ.

Marburgi, apud Frid. Knoch, 1688, in 12.

Quam A. 1682 in disputationibus quinque, Lugdunensibus etiam postea Batavorum typis A. 1685 exscriptis, sub *Fundamentorum Medicinæ* titulo, orbi literato delibandam exhibuit doctrinam Clarissimus Autor, eam curatius, auctius & limatius denuo profitetur. Etenim cum restaurandæ & corrigendæ Medicinæ sedulo incumbat, repurgatas a Veterum hypothesebus Institutiones, & brevem, at sufficientem tyroni viam tradere satagit. Hujus instituti ratione corpuscularem philosophiam, imprimis quam Renatus Cartesius explicuit, amplectitur. Siquidem phenomenorum rationem cum illis a corporum diversa magnitudine, figura, situ & motu derivat. In parte prima, quam Physiologicam inscripfit, medicinam & scientiam

entiam & artem appellat, quod Medici fit, cum morborum causas nosse, tum remedia & præparare & præparata scienter atque artificiose applicare. Postea & elementa cum nominato superius Philosopho eadem statuit, & chylicationis ætiologiam maxime ab æthere, seu materia mundi subtilissima, salivam, lympham gastricam, & alimenta, præsertim inter se differentia, ad fermentationem disponente deducit. Eidem acceptum refert Cartesio, quomodo sensus fiant, & temperamentorum diversitates rectius sint explicandæ: ut proin œconomix animalis integritas, missis antiquorum facultatibus, calido innato, humido radicali &c. ex apta partium fluidarum corporis nostri temperie & conformi mixtione, atque solidarum iusta conformatione dependeat. Iisdem fundamentis mechanicis in parte secunda pathologica morborum & symptomatum causas & rationes, atque signorum cum diagnosticorum, tum prognosticorum in tertia parte notitiam superstruit. Hinc postquam in quarta varias omnibus ætatibus diætæ regulas, & quænam alimenta, atque ob quas particulas nutritioni nostræ convenientes vel inimicas, profunt vel noceant, præscripsisset, methodum medendi in quinta & ultima parte suppeditat. Itaque post regulas generales, in specie quæ remedia, & quomodo indicationibus suis satisfaciant, pariterque qua ratione componantur, mechanicis itidem rationibus ingeniose edisserit.

SACRA HERBA, SEU NOBILIS SALVIA, JUXTA METHODUM & LEGES ACAD. NAT. CURIOS. DESCRIPTA A CHRISTIANO FRANCISCO PAULINI,

August. Vindel. ap. Laurent. Kroniger, & Theophili Gœbelii hæredes 1688. in 8.

A Deo intempestivus quosdam exoticorum remedium amorem tenet, ut ea, quæ sub oculis posita, nec minoris efficacix sunt, negligant, ac si tulisset India, aut alia miraculorum ferax commendatrixque terra, lustrata perspectaque haberent. Idcirco melioribus exemplis collegarum quorundam Illustris *Academia Naturæ Curiosorum* adductus Clarissimus Auctor, herbæ indigenæ operam & oleum impendere decrevit. Hinc *salviam* elegit, herbam licet vulgarem & omnibus tritam, nihilominus exteris plantis virtutibus, haud secundam. Itaque eandem, suam *Academiae N. C.* in qua Arionis nomine claret, probaturus industriam, normæ ab illa præ-

O

scriptæ

scriptæ submittit. Proin in sect. I. quam philologico-physiologicam dixit, diversis capitibus nomina, descriptionem, differentias, natales, culturam, qualitates, atque præparata, tum aliorum relatione usus, tum propriæ experientiz confusus enumerat. In secunda, quæ medico-chymica audit, per tres partes quomodo diversis humani corporis affectibus & supremi, & medii, & infimi ventris medeatur, exponit. Tertia sectio, quam pharmaceutico-therapeuticam appellat, qua ratione tam in febribus, quam diversis affectibus externis in usum trahatur, recenset. In omnibus hisce diversas Practicorum formulas, quibus salvia aut basîn, aut primariam ingredientium partem constituit, quandoque etiam proprias, aut ab aliis sibi relatas observationes, collectas & congestas operose satis exhibet. Quibus omnibus sectio quarta, culinari usu commutato, colophonem imponit.

*DE ROMANA REPUBLICA, SIVE DE RE
Militari & Civili Romanorum, ad explicandos Scri-
ptores antiquos, auctore Petro Josepho Cantelio, Soc.
Jes. Editio secunda, priori correctior, quam-
plurimis aeneis figuris ornata.*

Ultrajecti, apud Fr. Halma, 1688 in 12.

Romanum populum & imperii amplitudine, & rerum gestarum gloria cæteris cunctis gentibus superiorem fuisse, in confesso est omnibus, qui rerum & literarum monumenta non ignorant. Quicquid enim usquam Fortuna validum constituit, aut splendore collustravit; quicquid & virtus ac disciplina potuit; id Romana in se Respublica, tanquam compendium terrarum orbis & theatrum virtutis, non ad intuemdum modo, verum etiam ad imitandum omnibus proponit, ut hinc præcepta petant, qui civitates & provincias regunt: exempla sumant, qui exercitibus præfecti sunt: & literarum quoque cultores ex juris Romani & rituum cognitione doctrinam suam auctiorem politioemque efficiant. Cum itaque tanti sit notitia Romanæ Reipublicæ; bene omnino studiosa juventuti vir clarissimus *Petrus Josephus Cantelius* consuluit, dum quæ disper-

dispersa multis voluminibus erant, in brevem summam ita ordinatim collegit, ut quicquid ferme vel domi vel militiæ Romani insignæ ab Urbe condita ad Augusti tempora habuerunt, in planissima quasi tabula pateret. Quartus quidem nunc annus agitur, ex quo hic liber Lutetiæ in lucem prodiit, qui vero ita rarus apud exteros fuit, ut Ultrajectinus Typographus, quod e re literaria est, fecisse omnino videatur, cum novam editionem, a doctissimo viro emendatam, elegantibusque exornatam figuris, suo sumtu procuravit. Divisus liber in duas partes, priore militares res, altera civiles Romanorum comprehendit. Utraque pars in sex Dissertationes dispensatur, & singulæ harum in minores sectiones sive capita. Prioris partis prima Dissertatio *bella* Romanorum ab origine gentis ad pugnam usque Actiacam enarrat: secunda *prælia*, præcipuum in bellis momentum, à causis, locis, ducibus, eventu distinctius definit: tertia *mortes* habet illustrium tum Romanorum, tum acie caesorum hostium aut captorum, easque certis periodis dinumerat: quarta *provincias* Romanas recenset, ipsamque Italiam in regiones describit: quinta Romanorum diversa *jura*; ut Romanum, Latinum, Italicum, provinciale, municipale, coloniarum, præfecturarum, & fœderatarum urbium declarat: sexta denique in *militiam* se propius infundit, & delectus, exercitus, duces, ordines, aciem, arma, signa, stipendia, præmia, & in his quoque triumphos exponit, prætermittis tantum (qua causa, nescimus) poliorceticis rebus, & ad navalem pugnam pertinentibus. Posterioris partis Dissertatione prima Romanorum *Nomina*, prænomina, cognomina, item populi *Ordines* Senatorius, Equestris, Plebejus, cum *Classibus*, *Centuriis* & *Comitiis* explicantur: secunda *Magistratus* a Consulatu ad *Quæsturam*: tertia *Sacerdotia* Pontificum, Augurum, Flaminum, Vestalium: quarta *Familia* & *Gentes*; quæ nominatim, saltem præcipuæ illarum, enumerantur: quinta rationes temporum, anni, mensis, diei, feriarum explanantur: sexta *vestimentorum* genera, *convivandi* ritus, *ludi*, *spectacula*, *theatra*, *amphitheatra*, & tandem *funera* & exequiæ illustrantur. Hæc ut planius cognosci & intelligi possint, altera hac editione ex Onuphrii Panvini & Justi Lipsii Operibus elegantes *figura* atque *tabula* adjectæ sunt, quibus tum ipsa Urbs, gentium domina, tum ritus & consuetudines illius ante oculos proponuntur.

111
ACTA ERUDITORUM
EFFETS DE LA FORCE DE LA CONTIGUI-
té des corps, par lesquelles on répond aux expériences
de la crainte du Vide, & à celles de la pesanteur de l'air,
par le R. P. Cherubin d'Orleans, Religieux
Capucin. i. e.

Effectus virtutis contiguitatis corporum, quibus re-
spondetur experimentis fugæ vacui & gravitatis aeris,
per R. P. Cherubinum Aurelianensem,
Capucinum.

Parisiis, apud Lud. Lucas, 1688. in 12.

Quemadmodum antiquis ædibus nova nonnunquam præstrui
solent vestibula, ut facilius ematorem reperiant; ita veteribus
quoque libris novos præfigi titulos a bibliopolis non est adeo inso-
lens, idque vel præsentis scripti docet inspectio. Quamvis enim
titulus octogessimus octavus hujus seculi annum exhibeat, ipse ta-
men impressio jam anno 1679 absoluta fuit, meritoque proinde,
tanquam initium Actorum nostrorum antegressum, a nobis omit-
tendum videbatur. Sed cum ejusdem nullum ad nos exemplum ni-
si nunc demum pervenerit, neque in Diario Eruditorum Parisiensi,
quantum recordamur, ulla ejus facta fuerit mentio; & ipsum ta-
men non solum vacui motum jam satis explosum ab aliis, sed etiam
doctrinam de pondere & elasticitate aeris, quæ a plerisque ceu de-
monstrata assumitur, operose impugnet, paucis indicandum duxi-
mus, quo ipsius argumenta ad rationis & experientiæ obrusam exa-
minari possint; quamvis dissimulandum non sit, potissimum eorum
partem in scriptis celeberrimi Sturmii & in illustri Boylei contra Li-
num defensione jam refutatam haberi. Convenit enim, præter ar-
gumenta quædam, Cherubinus cum Lino in hoc, quod putat Mercu-
rium ex barometri summitate suspendi a quadam substantia; in eo
diversus, quod, cum Linus funiculum mercurialem confinxerit, ipse
subtiles particulas ex mercurio expressas & tensionis maximæ capa-
ces substituat. Cum enim omnia in hoc mundo contigua sint, eas
esse hujus contiguitatis vires putat, ut corporum separationem pro-
hibeat, ita ut ~~quod~~ corpus aliquod majori vi abripiatur, nec alterum
statim

statim in ejus locum succedere possit, partes saltem ipsius subtiliores alteri contiguarum maneat, & tensionem satis magnam patiantur. Fecit vero tres sui libri partes. In *prima* illarum, de mundi plenitudine & hinc oriunda contiguitate ejusque viribus agit, negato aeris elatere pariter atque pondere, quod tantum abest ut concedat, ut potius putet aerem suspendi ex æthere, terramque deinde ex aere esse pendulam; porro naturam corporum liquidorum eorumque consistentiam considerat, quippe cum ex hujus varietate deducenda veniat diversa aquæ & mercurii in tubis iisdem altitudo. In parte *secunda* defendere attractionis motum & argumenta in contrarium allata elidere nititur. In *tertia* consequentias nonnullas examini subjicit, quas defensores gravitatis aeris deduxerant ex effectibus illi adscriptis in suis experientiis, easque ex illis causis non pendere, quibus attribuantur, probare laborat. Sequuntur appendix loco tres dissertatiunculæ, quarum ultima apologetica est pro libro Auctoris de visione perfecta, non rite, ut putat, in Diario Parisiensi recensito. Secunda pro impenetrabilitate vitri pugnat, etiam contra Domini Boyle experimenta, quippe in quibus metalla calcinata non ab igne, sed ab aere, cum vasa aperirentur, adlabente gravitatis augmentum sumserint. Quæ reliqua est dissertatio circa lacrymas vitri versatur asserendo, nequaquam earum contractionem pendere ab aeris externi irruptione, sed ex eo, quod spiritus salis illius, ex quo vitrum componitur, versus interiora valide compressus ab aquæ frigore, maxima vi erumpit, atque infinitis suis cuneolis compagem lacrymæ, quoad partes interiores jam satis solutam, penitus disjicit.

LA MANIERE DE BIEN PENSER DANS LES
Ouvrages d'Esprit. i. e.

Ratio bene cogitandi in Operibus Ingenii.

Amstelodami, apud Abrahamum Wolfgang, 1688, in 12.

Titulum elegantissimi hujus opusculi inspicienti, dubium videri potest, ad Logicam, an Rhetoricam referri illud debeat. Ad utramque vero reduci non prohibet Præfationis Auctor, modo Logicam spinarum expertem minimeque aridam aut abstractam, Rhetoricam

toricam vero facilem, & exempla potius quam præcepta suggerentem nuncupaveris. Quicquid vero ejus sit, dubitandum nequaquam est, quin tum ad judicium rectum ac ingeniosum de rebus formandum, quod ad secundam mentis operationem in scholis Logicorum pertinet, salubria monita hauriri ex libello hoc possint; tum quod ad Rhetoricam disciplinam propius accedit, addisci ex eo valeat, quomodo in componenda historia, condendo poemate, ac cujuscunque generis orationibus concinnandis (hæc enim Auctori sunt opera ingenii, *Ouvrages d'Esprit*) cogitationibus moderari debeamus, ut factus ingenii non deformis aut ridiculus, sed venustus elegansque prodeat. Hunc nempe in finem ex optimis quibusque tum veteribus Augustei ævi, tum recentioribus, Gallis, Italis, Hispanis scriptoribus, non selectissima tantum loca producuntur, quæ ingenium sapiunt, Musarumque cunctarum ac Gratiarum applausum merentur, sed notantur etiam, & adductis exemplis commonstrantur vitia cogitationum & defectus, quorum nec doctissimi cætera viri fuerunt immunes.

p. l. sqq. Quatuor *Dialogis* libellus absolvitur, quorum *primo* omnium mentis conceptuum fundamentum *veritas* constituitur, sed ita ut ea salva, suus etiam fictioni Poeticæ, Æquivocationi, Hyperbolæ, locus relinquatur. Itaque quantum inter fictionem, quæ naturam imitatur & quodammodo perficit, & falsitatem interfit, explicatur: orbem nempe quendam fabulosum seu Poeticum concipi debere, meris imaginationibus superstructum, in quo Parnassus, Apollo, Musæ, Pegasus, similiaque; alia nihil sint, nisi chimæ; est illo systemate semel supposito, quicquid in eo finxeris, pro falso minime reputari ab eruditis. Ita ut per fabulas ipsas ingeniose & cum audientium oblectamento veritas iis insinuetur; ut metaphora velum quidem sit, sed transparens, nec rei, quam obvelat, conspectum prohibens; ut per æquivocationes, tanquam grata, ut Seneca vocat, *sophismata* verum dicatur; ut hyperbole, siquidem dicente Quintiliano, ultra fidem at non ultra modum sit, imo & ironia cum veritate consistat, accurate declaratur. Obiter ianuit Auctor, quam diversa hominum etiam doctorum soleant esse de aliorum cogitatis judicia, idque exemplo docet non ineleganti *Timanis* nempe (secundum Ciceronem, aut secundum Plutarchum Hege-

Hegeſias Magnelius) cum in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander M. eſſet, eadem Diana Ephēſia templum deſtraxiſſe; adjunxerat, minime id eſſe mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis a deſſe voluiſſet, abſuiſſet domo. Id quod veluti concinne dictum laudavit Cicero l. 2 de Nat. Deorum; damnavit ut ineptum Plutarchus in Alexandri vita: eſti hic eo ipſo loco, quo Hegeſiam reprehendere ſuſtinuit, cenſuram videri poteſt acriorem promeritus, dum Hegeſia declamationem adeo dixit frigidam, ut incendio templi exſtinguendo ſufficere potuiſſet; monſtroſa utique & indigna Plutarcho hyperbole.

Dialogo ſecundo, præſuppoſita jam cogitationum veritate, de iis agitur, quæ decus illis ac ornamentum conciliant. Eorum vero tria conſtituuntur genera, 1. ſublimitas & magnificentia. 2. jucunditas. 3. delictum. (*la ſublimité, l'agrement, la delicateſſe.*) Et *ſublimitas* quidem primo loco laudatur, ſed ea quæ materiæ ſubjectæ reſpondeat: quod ineptum æque ſit de rebus parvi momenti ſublimiter, ac de grandibus tenuiter & mediocriter cogitare. Inter exempla alia commendatur illud *Jani Vitalis* epigramma, ad peregrinatorem quendam, qui Romam perluftrabat, directum: pag. 29.

Aſpice murorum moles præruptaque ſaxa,

Obrutaque horrentivaſta theatra ſitu.

Hæc ſunt Roma: viden', velut ipſa cadavera tanta

Urbis adhuc ſpirent imperioſa minas.

Jucunditatem varia pariunt, e. g. ſi figurata dictio propriæ miſceatur, velut in epigrammate alio, quo Dux Mommorantius, quem A. 1632 Parisiis ante ſtatuum marmoream Henrici IV, filius hujus Ludovicus XIII capite plecti inexorabilis curaverat, ita loquens ſiſtitur: 133.

Ante Patris ſtatuum Nati implacabilis ira

Occubui, indigna morte manuque cadens.

Illorum ingemuit neuter mea fata videndo:

Ora Patris, Natipeſtora marmor erant.

Eſti ut plurimum gratiam orationi ſola præſtat ingenuitas (*naïveté*) nil habens affectati, qualem Auctor deprehendiſſe ſe in Epigrammatibus Græcis memorat, quæ in Anthologia collecta ſunt, ſal quidem Marcialis non habentia, nec inſpida tamen. Denique *delictum*

ACTA ERUDITORUM

188. *delicium* etiam, cuius quidem notionem exprimi vix posse Auctori non dissimulat, exemplis quamplurimis explicatur, quæ inter & illud est, ex Anthologiæ jamjam memoratæ libro 7. depromptum, quo Dercylin quandam ingeniose Poeta laudat:

*Τίσσαρες αἰ Χάρεις, Παφίαι δύο καὶ δένα Μῦσαι.
Δερκυλὶς ἐν πύλαις Μῦσῶν, Χάρεις, Παφίη.*

Qualis fere cogitatio cuidam etiam nostri seculi poetæ obtigit, hic verficulis simulacro Comitissæ de la Suze, quo curru per aerem vecta repræsentabatur, subscriptis:

189. *Qua Dea sublimi rapitur per inania curru,
An Juno, an Pallas, an Venus ipsa venit?
Si genus inspicias, Juno; si scripta, Minerva:
Si spectes oculos, Mater Amoris erit.*

Ubi denuo Auctor & solícite monet, cogitationes, tametsi sublimes, venustas, delicatas, laudem tamen non mereri, nisi simul naturali quadam pulchritudine exurgant; omnemque adeo abesse jubet affectationem, omnium in eloquentia vitiorum pessimum.

Noct.
Att. l. 17.
c. 14.

Dialogo III. de excessu in quovis cogitationum genere vitando tractatur. Nam & hic Gellii illud locum habet: *unumquodque genus cum ornatur caste pudiceque, fit illustrius; cum fucatur & prælinitur, fit præstigiosum.* Itaque in sublimitate peccatur, si supra modum elata sit oratio, ut dum granditatem ipsam quasi superare gessit, in nugas evadat. Ubi quatuor, inter exempla alia, exhibentur epigrammata, quibus Regium, quod Lutetiæ est palatium (Luparam vocant) mire extollitur. Primum hoc est:

266.

*Nec tales Roma vidit sibi Jupiter ades:
Nec talem coluit Roma superba Jovem.*

Alterum:

*Attoniti tanta molis novitate nepotes
Mirari cessent: Regia Solis erat.*

Tertium:

*Pande fores populic sublimis Lupara: non est
Terrarum imperio dignior ulla domus.*

Quantum denique:

*Quid valeat bello Ludovix, centum oppida monstrant:
Monstrat quid valeat pace vel una domus.*

Horum

MENSIS FEBRUARIJ A. M DC LXXXIX.

Horum duo priora displicent Auctori, tanquam tumida alia; probantur vero duo posteriora, quod modum feruent. Sed & circa *jucunditatem* excedi posse, etsi id videatur paradoxum, exemplis demonstratur, Gallicorum inprimis & Italarum poetarum, quibus hoc in genere, ut circa sublimitatem Hispanis, peccare familiare est. Elegantis, sed moderatæ allegoriz exemplum præbent versiculi, cum Maphæus Barberinus Pontifex Romanus factus esset, Urbanus VIII exin dictus, vulgati, quibus de futuro ipsius regimine Gallus, Hispanus, Italus diversa sic ominantur, ut ad apes, quas in insignibus Barberina Domus habet, singuli alludent. Ita enim Gallus:

Pag. 289.

Gallis mella dabunt, Hispanis spicula figent:

Hispanus vero:

Spicula si figent, emorientur Apes.

Italus denique:

Mella dabunt cunctis, nulli sua spicula figent:

Spicula nam Princeps figere nescit Apum.

Tandem & in affectandis cogitationum *deliciis* quantum peccetur saepe, exemplis declaratur, Taciti inter alia, qui dum politicis animadversionibus, quas historiz passim immiscet, præter modum indulget, & ex suo ingenio Principum consilia metitur, tædium subinde lectori adfert affectatæ sapientiz: quo nomine Varillafius etiam haud obscure notatur.

309.

Dialogo quarto de perspicuitate, prima illa secundum Quintilianum eloquentiz virtute agitur, qua destituta sententia, etsi cæteris ornamentis omnibus nitescat, merito exploditur. Videas hic obscurarum cogitationum exempla bene multa; præ cæteris vero *Balsasarem Gracianum*, celebrem Hispanum scriptorem, de cujus operibus in Actis A. 1685 mense Februario pag. 89. quædam dicta sunt, nec minus interpretem ejus *Amelotum Hussaum*, cujus versio Gallica libri de Viro Aulico ipsum archetypum obscuritate superare dicitur, hujus vitii redargui.

HISTOIRE CRITIQUE DU TEXTE DU NOUVEAU Testament. i. e.

P

Historia

ACTA ERUDITORUM
Historia Critica textus Novi Testamenti, qua veritas monumentorum, quibus superstructa est Christiana religio, statuminatur; opera Richardi Simonis Presbyteri.

Roterodami, apud Regnerum Leerium, 1689, in 4.

PRodiit tandem diu expectata HISTORIÆ CRITICÆ N. T. liber primus, quem, (nisi opinio nostra nos fallit,) secundus propediem excipiet. Citius utrumque procul dubio edidisset celeberrimus Auctor, si per Carolam Mariam de Veil, Ezechielem Spanhemium, Isaacum Vossium, Johannem Clericum, Thomam Smitbium, aliosque non paucos adversarios licuisset; utpote quorum objectionibus, toto illo decennio ab editione Historiæ Criticæ V. T. hac tenus elapso, respondendum fuit; quas doctissimorum virorum controversias latius recensuimus A. 1685. p. 2. A. 1686. p. 101. 104. 106. 432. 439. A. 1687. p. 92. 217. 363. 367. Nec parum temporis impensum operibus aliis, quibus interea bene de re literaria meritus est, quæque ad Acta A. 1683. p. 137. A. 1684. p. 490. A. 1688. p. 132. retulimus.

Absolvitur Opus præsens capitibus omnino triginta tribus, quorum contenta ordine enarrabimus, idque paulo prolixius, cum e Nostratibus complures Gallicæ linguæ imperitos moram Latine versionis, (quam in Belgio aliquando confectum iri, nulli ambigimus,) ægre laturos, pleniorémq; adeo, antequam illa prodeat, libri notitiam habere non leviter desideraturos esse, persuasissimissimus.

- Cap. I. Auspicatur autem Auctor Criticam suam a vindiciis veritatis librorum N. T. contra veteres hæreticos. Hanc non ex interno aliquo Spiritus Sancti testimonio, quod cum Arminianis & Socinianis vehementer habet ludibrio, sed solo ecclesiæ testimonio externo, (non tam ob ecclesiæ auctoritatem, quam ob actorum veterum, queis testimonium de γνησιότητι libri sacri innititur, recipiendo,) cognosci contendit.
- Cap. II. Libris N. T. titulos suos non abs auctoribus Θεοπνεύστis ipsismet, verum a primitiva ecclesia, cui de auctoribus librorum optime constabat, præfixos esse, auctoritate
- Cap. III. Chrysostomi probat. Recenset suppositicia evangelia, acta & itineraria

neraria apostolorum, apocalypses ac hujus furfuris alia. Archetypa librorum N. T. in ecclesiis nonnullis (vel Tertulliani ipsius Cap. IV. ævo) asservata fuisse, cum Rigaltio adversus Pamelium, Waltonum, Grotium, Huetium, Clericum, adhucdum negat, *Authenticasque adeo literas* a Tertulliano de Præscript. c. 36. memoratas, Græca esse dicit apographa, quæ (respectu ad versionem Latinam in ecclesiis Africanis receptam, habito) *authentica* vocari mereantur eodem jure, quo Hieronymus Ebræos V. T. codices, (utut non *ἀπὸ τῶν ἀρχαίων*,) *Ebraicam veritatem* passim, & *Authenticos libros* commentario in *Isai. LXIV.* appellat. Confert hac fini parallelum Tertulliani locum in *de Monogamia* c. XI: *Sciamus plane non esse sic in Græco authentico.* Subleſtæ fidei, aut saltem ex errore populari ortas esse arbitratrur traditiones Veterum, de Evangelio Matthæi Ebraico archetypo a Pantæno apud Æthiopes reperto, de ejusdem apographo manu Barnabæ apostoli exarato, ac ab Anthymo Constantiensi episcopo ex Barnabæ apud Cyprios sepulchro in lucem protracto, de autographo denique Johannis Ephesi tempore Petri Alexandrini episcopi extante.

His generatim dictis, progreditur ad singulos N. T. libros; Cap. V.
 & primo quidem universæ Antiquitati, *Matthæi Evangelium Ebraice* (h. e. Syro-Chaldaice) primitus conscriptum, ac dein ab incesto interprete Græce redditum esse affirmasti, fidem absque contradictione haberi cupit, & ad singulas *Erasmi, Cajetani, Flacii, Chammierii* objectiones responsionis aliquid reponit. Frustra ad *providentiam divinam & primitiva ecclesia pietatem* recurri monet, quasi neutra ex his admittere potuerit, ut authenticus libri sacri textus toto passim orbe deperderetur. Quod si enim *divina providentia* alios libros sacros perire siverit ita, ut ne quidem versio inde restaret nobis; quanto magis Evangelium illud Ebræum, quod ad minimum Græce idque *satis* accurate versum hodiernum superſit? Nec obſtitisse *Christianorum pietatem.* Matthæum namque in gratiam primævorum *Nazaræorum* (h. e. Christianorum ex Palæstina oriundorum *Æbor. XXIV, s.*) vernacule (i. e. Syro-Chaldaice) scripsisse, Hanc *Nazaræorum ecclesiam* vertente tempore in sectam degenerasse Judaizantem, quæ itidem editione illa Ebræa, eaque quidem (quod Cap. VII. contra *Casaubonum* prolixius adstruitur,) *incorrupta* usque fuerit.

fuerit. Huic tamen cum cæteris Christianis Græca sacra habentibus parum commercii intercessisse. * Mox Evangelium ipsum ab Ebionitis pessime habitum, atque immane quantum interpolatum fuisse. Cum igitur successu temporis Nazaræ & que ac Ebionitæ plane perissent, Orthodoxos tum ignorantia linguæ Chaldææ, tum odio sectariorum, tum metu corruptelarum inde in libros suos derivandarum, exemplaria Ebræo-Chaldaica digna non habuisse, quæ ab interitu vindicare conarentur. *Wolzogenio* tandem Sociniano critices sacræ imperitiam, *Lighifoto* Rabbimicas, quas putat, ineptias exprobat, eoque nomine neutrum responsione quantum lacunæque dignatur. Redorditur deinceps veterem illam litem, quam de *vernacula* Christi & Apostolorum *lingua* movit *Isaacus Vossius*. Id vero honoris linguæ *Chaldaicæ*, ex *Babylonica* captivitate in *Palæstinam* apportatæ, & Actos. XXI, 40. XXII, 1. I. 19. *Ebrææ* titulo insignitæ, deberi, intrepide asserit *Simon*, quicquid *Vossius* de *Græca* iterum iterumque dicat. Censet igitur, Græcæ equidem *Judæos* cœpisse loqui, ex quo Græcis ac dein Romanis paruerunt; retinuisse tamen simul *patriam* h. e. *Chaldæam* linguam: idque ex 2. *Maccab. VII, 21. 27.* ubi mater septem martyrum *Antiochum* Græcæ, *vernacule* gnatum alloquitur, probari posse confidit. Confert cum veteribus modernos *Judæos Hispanienses* aut *Lusitanos*, *Constantinopoli* ac *Amstelodami* commorantes, quorum illi præter linguam *Turcicam*, partim vulgari *Græca*, partim *Hispanica*; hi, præter *Belgicam*, *Hispanica* adhuc aut *Lusitanæ* lingua, in libris suis, concionibus precibusque utuntur. Memorat hac fini, *Pentateuchum* tum *Hispanice*, tum *Barbaro-Græcæ*, una cum textu *Ebræo* & *Paraphraste* *Chaldæo* *Constantinopoli* A. 1547. impressum, *Ebræaque* *Biblia* cum scholiis *Hispanicis* a *Lombroso Venetiis* A. 1639. edita, *Judæis* in Oriente familiarissima esse; *librum* denique *Precum* (ספר תפלות) *Hispanice* sub titulo *Orden de Oraciones* *Amstelodami* prodiisse. Monet porro *Criticus* noster, nomina linguæ *Chaldaicæ* & linguæ *Syriacæ* nimis scrupulose a *Vossio* distingui; cum tamen precatio קדיש *Kaddisch*, quæ in *Talmude* מריס *Syriacæ* scripta dicitur, *Chaldaicæ* revera sit; ac contrario *Missale Syriacum* A. 1594. Romæ editum, hunc titulum præ se ferat: *Missale Chaldaicum juxta ritum ecclesiæ nationis Maronitarum*; ut taceamus argumenta ex *Georgii*

orgli Amiræ Maronitz Grammatica Syriaca SIVE Chaldaea deprompta. Regesserat olim Vossius, *Astor. XXI, 37.* non legendum: *Græce scis?* quasi Claudius Lysias Paulum percontatus fuisset, num Græcam linguam, (quæ Vossio iudice Judæorum illius ævi vernacula fuit,) calleret? sed sic: *Græce scis. Non ergo es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitavit.* Respondet Simon, accensus equidem, commata & puncta a Critico parum attendi merito solere, temere tamen h. l. interrogationem haud tollendam esse, cum universi Astorum interpretes verba hæc *interrogative* acceperint. Cum igitur Paulum Lysias interroget, num *Græce* dari possit, liquere videtur, Græcam linguam eo tempore universis Judæis haudquaquam vernaculam fuisse.

Recenset postea, quæ Epiphanius ac Hieronymus de *sc̄ssa* & Cap. VII. *Hebraico Evangelio Nazæarum* memoriæ prodidere, & auctoritate hujus Evangelii motus, vocem *ἐπιστοίον* Matth. VI, II. *crastinum* (*מחר*) reddendam, ac pro Zacharia Barachiz filio *Zachariam Jojada filium* Matth. XXIII, 35. reponendum esse asseverat. Addit C. VIII. Ebionitarum ac Ebraici Evangelii ab Ebionitis misere depravati historiam ex Epiphanio contextam. Dissentit vero abs eo, quod ille *Ebionem* quendam caput sectæ constituar, qua in parte sua sententia æque cespitarit, ac *Illestas* Hispanus Historiæ Pontificiæ scriptor, qui lib. VI. p. 453. *Hugonis heresiarcho sacramentarii* meminit, a quo heretici in Gallia nomen traxerint. Refert, orthodoxos olim Christianos ob spontaneam *paupertatem* a Judæis *אביוני* *Ebionitas* (i. e. *pauperes*) contumeliæ causa appellatos fuisse. Ex his deinde ortos ait hæreticos illos *Ebionitas*, qui veterum Ebionitarum nomen sibi arrogarint, doctrinam autem gravissimis contaminarint erroribus. Contra Casaubonum negat, *Græcam* Mat- C. IX. thæi *versionem* ab apostolo aliquo profectam aut a Spiritu Sancto inspiratam, quia *Papias* Johannis Evangelistæ discipulus apud *Eusebium* I. III. H. E. c. 39. tradat, quemlibet versionem aliquam ex Ebraeo, prout potuerit, sibi confecisse; quod facturos fuisse Christianos, vero non sit simile, si eo jam tempore authentica aliqua extitisset. Auctoritatem itaque Græci nostri textus a constanti ecclesiæ testimonio unice arcessit.

In sequentibus veterum traditiones exhibet de ætate & ordine Cap. X.

IV. Evangeliorum, ac speciatim *S. Marci*; ætatemque incertam esse fatetur, quamvis librarii Græci ad *Manuscriptum Bibliotheca Colbertina n. 5149.* & ad aliud *Bibliotheca Regia n. 2871.* sub finem evangelii cujusvis adnotarint, Mathezum anno a Christi ascensione *VIII.*, Marcum *A. X.* Lucam *A. XV.* Johannem *A. XXX.* Evangelia sua divulgasse. Observat, locum *secundum* Marco dari communiter; in Cantabrigiensi tamen & quibusdam aliis venerandæ antiquitatis codicibus hoc ordine sese Evangelistas excipere: *Matthæus, Johannes, Marcus, Lucas.* Marcum apud Petrum, & Titum apud Paulum *interpretem Græcorum* munere functos, eo quod Apostoli Græcam linguam aut non adeo perfecte loqui, aut saltem non adeo accurate pronuntiare noverint; quemadmodum *Josephus* Antiqu. l. XX. c. ult. (quamvis linguæ Græcæ peritissimus) non diffitetur, non posse sese satis concinne pronuntiare Græca. Nil tamen respondet ad objectionem, quam ex Baronii Annalibus ad A. C. 45. n. 35. ipsemet formaverat, Apostolos nimirum linguam Græcam eadem facilitate pronuntiasse, qua Ebræam, cum divinitus eam assecuti fuerint, Dei autem dona *perfecta* esse soleant. Marcum *Græce*, non *Latine* scripsisse, contra eundem Cardinalem disputat. *Duodecim* posteriores *versus* Marci antiquissimos esse, *Irenæi* allegatione evincit; neque tamen Patrum quorundam & *MSCtorum* codicum dissentium ea de re dissimulat. Ad *Lucam* progressus, fusc ex Epiphanio non sine *ἐπιπέριστος* refert, quibusnam Evangelii locis tum *Marcion*, tum *catholici* quidam, lacrymas aut sudorem sanguineum Christo non convenire rati, manus criticas inferre ausi fuerint.

- Cap. XI. Hinc, *Johannis* auctoritate contra *Alogos* asserta, de *versibus duodecim* prioribus *capitis VIII.* curatius agit, ac *Maldonati*, qui genuinos eos judicarat, sententiæ subscribit, simulque ei amplissimam lucem fœneratur. *Caput* etiam *XXI.* ipsum Johannem auctorem agnoscere, nullus dubitat. De *Actis Apostolorum* tum genuinis, tum apocryphis, ut & de *Epistolarum Paulinarum* numero & ordine, nec non *Ἀποστολικῶν*, seu sylloge epistolarum Pauli a *Marcione* confarcinata, ex historicis ecclesiasticis non pauca assert.
- C. XII. *Epistolam ad Hebræos* canonicam esse, probat consensu omnium Orientalium & *S. Clementis Romani* testimonio, quod potioris ei habetur auctoritatis, quam spississima Occidentalium sæcæ sententiarum

tientium nubes. Utrum vero, (quod post Eusebium Hieronymus affirmaverat,) ab Occidentalibus ecclesiis recepta lectaque non fuerit, Baronius in dubium vocaverat, eo quod circa Hieronymi tempora florentes Hilarius, Optatus, Ambrosius, Augustinus pro canonica ac Paulina *ἀνατιπρήτως* habuerint. Regerit Simon, locum equidem inter Paulinas epistolas epistolæ huic privatis Occidentalium horum sententiis decretum; publice eam tamen nullatenus prælectam fuisse; id quod solum Hieronymus affirmavit. Hanc ob rem etiam in antiquissimis epistolarum Græcarum codicibus, (quos a Latinis descriptos inferius probat,) extra epistolarum Paulinarum syntagma constitutam deprehendi. Ebraice a Paulo conscriptam, improbable censet; probabile vero ei post Origenem videtur ob styli elegantiam, aliquem *amanuensum* sive interpretum Pauli Græcæ eam primitus exarasse. Ob sublimitatem vero *sententiarum*, quæ non nisi a *Pharisæo* aliquo erudito ea ratione excogitari digeri que potuisse visæ sint, abs universa pene antiquitate Paulo adscriptam fuisse, perhibet.

Sequuntur observationes de *epistolis VII. catholicis*, non nisi C. XVII. ab aliis dudum observata complexæ. Majori cura capiteque peculiari excutitur notissimus locus 1. *Joh. V. 7*. Hunc neque in Græco, neque in versione Latina ante Hieronymi tempora existisse, sed ex scholio marginali, quod in textum deinde irrepsit, enatum esse, opinatur. Id quod non tantum ex quamplurimis Regiis & Colbertinis MSCris confirmat, in quibus nec vola nec vestigium hujus comparet; sed & cum primis ex illis codicibus, in quibus id genus scholia reperire est, quæ facili negotio e margine in textum referri potuissent. Sic enim testatur, in codice Regio 2247. ante quingentos circiter annos descripto e regione verborum istorum textualium: *ἐν τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυρεῖντες ἐν τῇ γῆ, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα*, hoc scholion legi: *τρεῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ὁ πατὴρ καὶ αὐτὸς ἑαυτῶν*. Et e regione sequentium: *καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ εἶναι*, hanc haberi notulam: *τρεῖς μία θεότης, ἕς θεός*. Unde pateat, scholiasten per spiritum, aquam, & sanguinem, tres Trinitatis personas indigitatas autumasse. Simile quid reperiri in Colbertino 871. nisi quod post *μία θεότης εἰς θεός* adhuc legantur isthæ: *μαρτυρεῖα τῷ θεῷ τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι*. Inter Patres ante *Victorem Vitensem & Fulgentium* (centum fere annis Hierony-

mo recentiores) neminem fuisse, qui hoc testimonio usus fuerit. Nam præfationem Hieronymi, epistolis catholicis in antiquioribus Bibliorum Latinorum editionibus præmissam, *ψευδέντης* esse arbitratur. Nec *Johanni* episcopo *Oxonienſi* & *Amelotto* Patri Oratorii Parisienſis concedit, *Caciliū* *Cyprianum*, (qui longe ante exortam Arianam hæresin vixit,) in *de unitate ecclesia*, hunc locum allegasse. Quamvis enim dicat: *De Patre & Filio & Spiritu Sancto scriptum est: Et hi tres unum sunt*; respexisse tamen hac allegatione non ad illa Apostoli de tribus testibus celestibus, quæ tantum in controversiam veniunt, sed ad sequentia de tribus testibus in terra, quos tres esse Trinitatis personas crediderit, uti ex *Facundo* (Africanæ itidem ecclesiæ Patre) liqueat. Sic enim ille libro I. *pro defens. trium capit. c. 3. De Patre & Filio & Spiritu Sancto* dicit: *Tres sunt, qui testimonium dant in terra; spiritus, aqua & sanguis, & hi tres unum sunt; in spiritu significans patrem, in aqua Spiritum Sanctum, in sanguine vero filium significans. Quod* (addit *Facundus*) *Johannis Apostoli testimonium Beatus Cyprianus Carthagenſis antistes & martyr in epistola sive libro, quem de Trinitate* * *Unitate* * *scripsit, de Patre & Filio & Spiritu Sancto dictum intelligit. Nullus tamen veretur Richardus Simon, verbis illis ex Johanne expunctis, Antitrinitariorum opinioni aliquid accessurum emolumentum. Nam* (inquit) *doctissimi interpretum Novi Testamenti de Trinitate haudquaquam exponunt. Veteres autem scriptores ecclesiastici, qui ea huic mysterio applicarunt, suorum temporum morem sequuntur, quod certi sensus theologici, ad normam fidei in ecclesia receptæ, Scriptura dari solebant. Sive igitur, (quod moderni Græci & Latini universi faciunt) huncce versum legas, sive legere nolis, dogma tamen ab Antitrinitariis impugnatum probabitur inde, quod Patres a primis ecclesia seculis testimonium spiritus, aqua & sanguinis, Patri, Filio & Spiritui Sancto applicarint, & personas Trinitatis unum esse per unitatem trium testium posteriorum comprobarint.*

C. XIX, Progreditur denique ad *Apocalypsin*, quam & canonicam & *Johanneam* statuit, ac, quæ *Epiphanius*, & ab *Eusebio* citatus *Dionysius Alexandrinus* hanc in rem dixere, fuse satis repetit. Quæ restant ex hoc *Simonis* opere, Excerpta mense Martio cum benevolento Lectore communicabimus.

N. III. 121
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Martii Anni M DC LXXXIX.

*DAVIDIS PEIFERI LIPSIA, SEU ORIGINUM
Lipsiensium libri IV, cum quibusdam additamen-
tis; curante Adamo Rechenberg.*

Martisbutgi & Lipsiæ, apud Reinhardum Wzchtlerum, 1689, in 8.

Cum nulla fere urbs clara in Germania sit, cujus descriptio non sub Chronici aut Annalium nomine publicata proffet; dignum cive patriæ suæ amantissimo opus se facturum putavit Vir, dum viveret, summus & de Saxonia præclarissime meritus, *David Peiferus*, si Lipsiæ nostræ origines ac fata prospera & adversa accuratius, quam vulgo in chronicis fieri solet, posteritati traderet. Et magnam certe gratiam apud rerum peritos & historiz amantes hoc libro iniit; quippe qui illum passim descripserunt, aut ut tandem lucem aspiceret publicam, optarunt: inprimis cum prudenter & eleganter satis scriptus sit, ac multa, quæ ad historiam nostræ gentis faciunt illustrandam, contineat. Nam in *primo libro*, paullo altius historiz suæ telam exorsus, de antiquis Germaniæ populis, qui Hermundurorum terras olim infederunt, ubi Lipsia postea exstructa fuit, disserit: deinde qui Hermunduris successerunt, Soraborum sedes persequitur; ubi & ostendit, Hermunduros, inter Marcomannos & Cattos medios, non a Gothis, quorum originem ex Chersoneso Cimbrica accersit, ortum trahere. Postea ad Sorabos rediens, Lipsiam ab ipsis conditam fuisse probat. Inde Slavorum, Soraborum ac Venedorum res (quæ quidem haberi potuerunt) usque ad Carolum M. attingit; quem obstruendis Soraborum latrociniis, duo Albis & Salæ fluminum ripis castella superimpofuisse memorat, constituto Vitekindo juniore Sorabiz præfecto.

Q

fecto. Post extinctam Catoli M. stirpem masculam, Henrico Aucupe rerum in Germania pötiente, Hunnorum a Sorabis & Slavis in Germaniam sölllicitatorum, devastationem ac cladem describit, ludorumq; & prædiorum equestrium in Misnia originem ex Soraborum oppressione derivat. Qua occasione multa ad antiquum Lipsiæ statum pertinentia annotat. Inde ad *secundum librum*, quo *Lipsiam togatam* exhibet, progressus, urbis laudatæ statum civilem, jurisdictionem, magistratus, senatum, judicia, leges varias, mercatus, privilegia tum a Pontificibus R. olim & Imperatoribus, tum a Marchionibus Misniæ & Electoribus Saxoniz concessa distinctim refert. Quæ licet in Chronico Germanico Schneideri etiam transscripta compareant; a nostro tamen Autore, stylo terfo & puro descripta, jucundius in hoc libello leguntur. Horum epitomen Clar. *Editor* libro huic, ut ceteris etiam, memoriæ juvandæ causa, præmisit. In *tertio libro*, qui *Lipsia religiosa* inscribitur, tum veterum Lipsiæ incolarum superstitione, tum Christianæ religionis per Ostlandiam opera Bonifacii propagatio, & quæ templa, monasteria & sacella Lipsiæ extructa sint, enarrantur. Hinc monachorum & sacrificulorum studium res suas amplificandi notat Autor, & Academiæ Lipsiensis originem, statum, jura, collegia atque leges recenset. Inde occasionem reformandi corruptum Ecclesiæ statum Martino Luthero a Tezelio præbitam, cum colloquio Lipsiæ ipsum inter & Eccium in arce Plissenburgica, postulante Duce Georgio, instituto describit. Post Ducis memorati obitum, frater ejus Henricus, Luthero & aliis orthodoxis Theologis Lipsiam vocatis, Ecclesiam & Academiam ab idolomania Pontificia repurgare instituit. Quod institutum Mauritius heros fortissimus, & in Academiam inprimis munificus, deinde laudabili studio persecutus est; licet diffidia propter formulam *interim* juxta enata sint, quæ ab *Autore* etiam notantur. In *quarto libro Lipsiam armatam* sistit, hoc est, bella quibus Lipsia vel implicita vel petita fuit, graphice delineat. Inter quæ præcipue notari merentur prælium prope Luccam, quo Suevi profligati sunt; irruptio Hussitarum; & obsidio Lipsiensis, qua Joh. Fridericus Elector urbem hanc cinxit, in qua obsessorum virtus maxime emineuit. Sub finem *Editor* Panegyricum secularem, complectentem originem, incrementa & fortunam Academiæ Lipsiæ a *Johanne Friderico* Prof. Publ. o-

im

lim scriptam adjecit, & Peiferi vitam lectu sane dignissimam, ac a Peifero ipso compositam, cum carmine ad Erstenbergium Jctum ab illo scripto præmisit, additis sub calcem libri indicibus rerum & verborum necessariis.

EXERCITATIO THEOLOGICO - ECCLESIASTICA, in qua ecloga Eulogii apud Photium Cod. 226 de variis Oeconomia Sacra potissimum ecclesiastica generibus illustratur, simulque de thronis & cathedris Pontificalibus uberius differitur. Auctore Elia Veielio SS.

Theol. D. Prof. & Superint. Ulmensi.

Ulmæ, apud Georgium Wilhelmum Kühn, A. 1688, in 4.

INter Scriptores in Photii bibliotheca excerptos *Eulogius Alexandrinus*, qui seculo sexto labente claruit, aliquoties occurrit. Verum clarissimo Autori eam tantum eclogam seligere placuit, qua Eulogius varia *ὀμολογίας* seu dispensationis ecclesiasticæ genera exponit. Legitur illa in myriobiblo seu bibliotheca Photii codice non 226, qui numerus ex Typographi errato in titulo hujus exercitationis expressus legitur, sed 227. Hanc eclogam illustraturus venerandus Ecclesiæ Ulmensis Præsul, primum vocem *τῆς ὀμολογίας* explicat, & varias ejus significationes refert, ea in primis tangens, quæ a *Suisero* in thesauro ecclesiastico prætermissa sunt. Deinde ad ipsam Eulogii eclogam accedit, & quantum ea a Latino interprete *Andrea Schotto* obscurata fuerit, ostendit, quod etiam ab *Henrico Valesio* in notis ad Philostorgium jam pridem observatum monet. Origo obscuritatis inde potissimum nata, quod Vir alioqui doctissimus *ὀμολογίας* vocem in hac pericopa aliquoties per incarnationem reddidit, cum hic Eulogius non de incarnatione, sed de potestate aliqua Ecclesiæ loquatur. Quod cum Valesius jam olim *Francisco Florenti* non in celebri Jurisconsulto indicasset, id ille in suos Juris Canonici commentarios retulit, & præfationem integram de dispensationibus ecclesiasticis ex illo Eulogii loco concinnavit, Valesio, a quo illud acceperat, ne nominato quidem; qua de re prædictæ ad Philostorgium notæ p. 142. videri poterunt.

Ex ista *Francisci Florentis* præfatione de dispensationibus ecclesi-

clesiasticis haud pauca doctissimus Veelius excerptit, & inter alia
 observat, si monita Florentis, & quæ Petrus de Marca lib. 3. de con-
 cordia Sacerd. & Imp. c. 13, 14, & 15. de dispensationibus differit,
 ad historiam reformationis applicentur, manifesto constare, quod
 causa schismatis non ad Lutherum, sed ad Lutheri adversarios refer-
 ri debeat. Cum vero Florens eam tantum dispensationis ecclesia-
 sticæ speciem explicandam sibi sumat, quæ περὶ τὰ ἔθνη seu circa
 mores, ritus, & disciplinam ecclesiasticam versatur, qualem Eulo-
 gius a Paulo Timotheum circumcidente, & seipsum juxta ritus Ju-
 daicos purificante, ad lucrandos Judæos usurpatam affirmat, cele-
 berrimo exercitationis hujus Autori etiam ad reliquas indulgentiæ
 ecclesiasticæ species Eulogii ductu progredi libuit. Et altera qui-
 dem œconomix seu dispensationis species περὶ τὰς λέξεις, seu circa
 varium & liberum de dogmatibus & rebus fidei loquendi modum œ-
 cupatur, cujusmodi œconomiam Athanasii & Gregorii Nazianzeni
 exemplo Eulogius illustrat, quorum ille orientales & occidentales
 de voce hypostaseos litigantes, post exploratum utriusque partis in
 ipso dogmate consensum, mutua diversarum loquendi formularum
 tolerantia conciliavit; hic vero cum Macedonianis agens, in verbis
 se facilem futurum asserit, modo in re ipsa secum consentire, & Spi-
 ritus Sancti potentiam & Divinitatem agnoscere non recusat.
 Athanasio & Nazianzeno ab Eulogio memoratis Veelius Basilium
 M. addit, qui non modo Pneumatomachos mitiores, Spiritum San-
 ctum creaturam esse negantes, in communionem recipi permisit,
 verum etiam cum hæreticos ipsum, quam primum aperte Spiritum
 Sanctum Deum profiteretur, urbe expulsuros, & Pastore sublato to-
 tum gregem invasuros animadverteret, aliquantisper a formula
 ista abstinuit, re ipsa interim retenta & aliis verbis explicata,
 ut publicæ utilitatis causa hac œconomia hostium infidias decli-
 naret. Ubi tamen etiam observat, alias Basilium aliosque Eccle-
 siæ Doctores a tali œconomia, si in veritatis detrimentum cessu-
 ram animadverterent, abhorruisse, & vocum hæreticis invisa-
 rum retinentissimos fuisse. Tertia œconomix species juxta Eu-
 logium τὰ πρόσωπα seu personas respicit, & locum habet, cum
 illi, qui ab aliquibus Doctoribus & ecclesiis excommunicati sunt,
 ab aliis recipiuntur & in communionem admittuntur, fidei unitate
 & concordia utrinque integra maneat. Exempli loco ponit Cy-
 sillura

rillum, qui Theodori Mopsuestem~~is~~ communione non abstinerit, & Theophilum cum Gelasio communicante~~m~~, et si hic Eusebii Palæstini nomen in suis tabulis scriptum retineret. Quis vero ille Theophilus, quis Gelasius, cujus Eulogius h. l. meminit, Romanusne Pontifex, an alius, sibi non constare Vir doctissimus fatetur. Erato accepturus animo, si quis ipsum hoc docuerit. Tribus his occasionibus speciebus ab Eulogio explicatis Franciscus Florens quartam superaddit, eam nimirum, quæ περὶ τῆς ἐπιτομῆς seu criminum commissorum & canonicarum poenarum relaxationem versatur. Verum cum ea ab Eulogio prætermissa fuerit, Autor etiam nos~~tr~~ lectores suos ad Petrum de Marca åblegare, quam quicquam de ea commentari maluit.

Potius de thronis episcopalibus agendum sibi duxit, cum Eulogius potestatem dispensationum ecclesiasticarum imprimis penes eos, qui thronis episcopalibus insident, sitam asserat. Hac igitur occasione de thronis sive cathedris Apostolorum, Patriarcharum, Episcoporum, Presbyterorum, & Doctorum breviter disserit, & postea ad Petri cathedram accedit. Imprimis vero *Francisci Maria Phabei* tractatum de identitate cathedræ, in qua S. Petrus Romæ primum sedit, A. 1666. Romæ editum, ad examen vocat, eamque dissertationem nugis potius, quam solidis argumentis referatam esse probat, cum ea, quæ de cathedræ Petrinæ origine, materia, forma, ornamentis & miraculis, deque prærogativis, quas Romana Petri cathedra præ Antiochena tenet, nec non de solennitate in Petrinæ cathedræ memoriam instituta tradit, neque inter se cohæreant, neque cum iis, quæ *Chimencellus* in dissertatione de honore Bisselli circa Petrinam cathedram observavit.

Post examen hoc absolutum, *Pamelio* in notis ad Tertullianum de Novatoribus auctoritatem cathedræ Romæ aspernantibus querenti respondet, omnino veritatis cathedram ob malos unius ac alterius Doctoris in ea sedentis mores haud deserendam esse, secus tamen agendum, si ipsi veritati vis inferatur, quod Apostolorum exemplo, cathedram Phariseorum tanquam adulteram dimittentium confirmat. Addit majores nostros a Petri fide & ecclesia catholica minime descivisse, & προσδρίαν Pontifici Romano per antiquos canones concessam libenter agnituros fuisse, si cætera paria fuissent.

fuiſſent. Dolet præterea, Romanenſium culpa non modo orientales eccleſias ab occidentalibus avulſas, veram ipſam etiam occidentalium eccleſiarum compagem adeo ſolutam fuiſſe, ut omnia remedia ſanando vulnere ſchiſmatis adhibita, membris ægri medicinarum reſpuentibus, fruſtranea fuerint. Caſſandrum & alios pacis conciliatores dum enumerat, *Matthæi* quoque *Prætorii* meminit, qui paucis abhinc annis tubam minus ad diſſidentes in occidente eccleſias emiſit. Hunc Autorem in tractatu de reunionẽ Proteſtantium Argentinz impreſſo, perperam tanquam Lutheranorum produci notat, cum ob vitam minus honeſte tranſactam loco motus a Lutheranis ad Pontificios tranſierit, quod ſe ab amicis hujus rei gnaris accepiffe ſcribit. Miſſo igitur hoc tubicinc, *Georgium Principem Anhaltinum*, & modum conciliationis ab ipſo præſcriptam commendat, de quo argumento ſe in alio opere ex ſcriptis Sanctiſſimi Principis deprompto, & propediem in lucem emittendo egiſſe indicat. Cæterum an tollendi ſchiſmatis adhuc ſpes aliqua ſuperſit, vehementer dubitat; interim calculo ſuo approbat, quæ illuſtris Dn. *Seckendorffius* in Præloquio ad hiftoriam Lutheranifmi commentatus eſt.

Ultima hujus diſſertationis ſectio eruditorum plagia concernit. Cum enim jam ſupra Franciſcum Florentem a *Valeſio* plagii ejusdã argui notafſet, nunc coronidis loco alia quædam ejusmodi plagiorum exempla adjungere voluit. Obſervat ergo ex *Dorſcheo*, *Sebottum* omnia *Zehneri* ſummo ejus ſilentio compilafſe. Ex eodẽ *Zehnero* multa mutuatum *Delrionem*, jam pridem a *Geiero* obſervatum monet. Addit *Petavium* a Decano quodam Aurelianenſi nec non ab *Huetio* plagii poſtulari, & *Balthaſarem Corderium* ſuum in *Jobum* commentarium ipſiſſimis *Calvini* verbis, nulla ejus mentione facta, exornafſe. Imprimis vero etiam *Maimburgium* hujus artis peritum fuiſſe, *Eugenii Lombardi* verbis aſſerit.

Quod ſuperẽſt, optamus, ut Vir maxime Reverendus commentationes ſuas in Damasceni libros de orthodoxa fide, quos ope duorum MSC. codicum, ex Auguſtana bibliotheca conſeſſorum, innumeris in locis emendavit, quamprimum edat, quarum ſpecimen hac ipſa diſſertatione præmittere voluit.

VIAG-

VIAGGIO DI LEVANTE, DATO IN LUCE
dal Sign. Abbate Michaelè Benvenga.

id est:

Iter in Orientem, editum a Michaelè Benvenga.

Bononiae, apud Jac. Monti, 1688, in 12.

I Tineris, quod *Petrus Ciurani*, a Ser. Rep. Veneta ad Aulam Turcicam ablegatus, Constantinopolin versus suscepit, seriem stylo tropis & allusionibus referto descriptam libellus hic exhibet. Cur Legatus Venetus singulari, præ aliis Christianorum Principum Ministris, axiomate, *Bailo* scilicet insigniatur, ratio affertur, quod vocabulum hoc, quod *Gubernatorem* denotat, in memoriam veteris jurisdictionis & dominii, quo Veneti olim ibidem gavisi fuerint, non sine omine hucusque retineatur. In insulæ *Corfu* angulo *Casopo* miraculosè B. Virginis imagini tribuitur, quod moneta ipsi applicata, si adhæreat, felicem, si decidat, sinistra negotiorum successum, item absentium, quorum saluti quis timet, vel vitam vel mortem præfagiat. Montis *Athonis* (quasi alti) hodie *Monte sano* dicti incolas Eremitas a *S. Basilio* nomen habentes, sexum foemineum adeo abhorrere, ut nullius animalis, nec columbarum quidem, foemellas inter se versari patiantur. Quæ ruderum *Trojanorum*, nec non ipsius *Constantinopolis* facies A. 1680. extiterit; qua pompa *Bailo* introductus, quam contemptim contra Legatus Moscoviticus a *Vezirio* habitus, literisque credentialibus, quarum titulum perfidus interpretes se inspecturum simulavorat, surreptis, editu ad Sultanum prohibitus fuerit; Turcarum itidem mores, & Sultani genium; *Muhammedis*, qui per mortem equo pallido insidentem in Apocalypsi præfigeretur, prodigia sarcastice explicata; 19. denique Religionis Turcicæ sectas, & id genus alia, qui his talibus delectatur, fusius ibi recensita reperire poterit.

pag. 27.

43

67.

LES OEUVRES POSTHUMES DE MR.

Claude. Tome IV. i. e.

Operum posthumorum Dn. Claudii Tomus IV.

Amstelod. apud P. Savouret, 1688 in 8.

Qui

QUI prioribus, in Actis A. 1688 p. 582. & Anni præsentis p. 17. seqq. recensitis, nunc accensendus occurrit *Operum Clavdi* Tomus IV. *septem* Tractatibus, I. de Peccato in Spiritum Sanctum. II. de Justificatione. III. de Lapsu Angelorum. IV. in tria priora Capp. Ep. ad Rom. & quidem usque ad v. 24. saltem Cap. 3. V. de Electione & Reprobatione. VI. de Statu Innocentiz primi hominis. VII. de Lapsu primorum Parentum, ejusque poenis, qui una cum III, V & VI Latine conscriptus est, absolvitur. Circa *Peccatum in Spiritum Sanctum* 1. de natura fidei temporariæ, 2. de natura ipsius peccati in Spiritum Sanctum, 3. de hujus consequentiibus agitur. In *prima* Sectione *differentia* inter vere fideles, & temporarios, circa apprehensionem verbi Evangelici, triplicis officii Christi, conditionum salutis obtinendæ appositarum, & bonorum Evangelicorum; *effectus* porro fidei temporariæ, & quam longe a veræ fidei effectibus abeant, discutiuntur. In sensu fidei temporariæ, cum hæc ad communionem cum Christo producendam non sufficiat, morientium salutem desperatam esse, nisi bonitate Dei ad veram fidem eleventur, quod ipsum, cum ab Electionis Divinæ decreto dependeat, cognitionem & curiositatem nostram transgrediatur. Ex Parabola Matth. 13, 5. & Ep. ad Ebr. 6. & 10. diversis fidei temporariæ characteribus subjectis, in *secunda* sectione, primum de peccatis, quæ cum communionem Dei compatibilia vel incompatibilia, actus item simplicis vel habitus, dispicitur. Conceditur, etiam in pium hominem omnium actuum pietatis suspensionem, & generalem virtutum neglectum cadere posse, sed ob incorruptibile regenerationis *semen* brevissimæ durationis esse. Secretum quippe timoris divini sensum in intimo cordis recessu remanere, haud secus ac in deliquium animi patiente levis palpitatione cordis & calor vitalis observatur. Hinc cum David Deum invocat, ne Spiritum Sanctitatis a se auferat, satis elucescere, illum non plane eundem amisisse. Sic, qui religione mutata per plures annos, cum animi tamen anxietate, in defectione persistunt, licet nunquam vere regeantur dici possunt, a levioribus tamen gratiæ in corde conservatæ impressionibus, ut ad veram religionem regrediantur, stimulari, easque, juxta El. 42, 3. ad operandam salutem eorum a Deo adhiberi. Peccatum ipsum in Spiritum Sanctum non esse 1. impietatem eorum,

pag. 6.

22.

26.

27.

34.

43.

46.

50.

53.

eorum, qui gratiam Dei nunquam senferunt. 2. nec incredulitatem, qualis Judæorum & Paganorum fit. 3. nec fallum cultum, 4. nec hærefin. 5. nec peccata contra legem moralem commiffa. 6. nec peccandi habitum. 7. nec finalem impœnitentiam; fed in *defectio- ne a Chrifto ejusq; communionẽ cum confenfu deliberato* confiftere, ejus- que characterem effe rejectionem Chrifli finalem, explicitam, im- mediatam, totalem, ex corde, non præcipitatam fed deliberatam, contra lumen cognitionis, quod Chriflus unicuſq; Salvator mundi fit, & poſtquam hic aliquo modo receptus fuerat. Et hoc peccatum pag. 55. poſſibile & frequens fatiſſe, cum maxima pars Chriſtianorum Chriflum & Evangelium non recipiat, quam quatenus cum mun- do confiftere poſſit. Quod ſi perſecutione ingruente, in perſuaſio- ne ſua ſe deceptos ſentiant, ac Chriftum & mundum ſimul reti- nere non poſſint, ipſis non inſolens eſſe, ut poſt internos conflictus Chriftum, qui ſummum bonum ſuum perdendi cauſa exiſtat, cum indignatione rejiciant. Recenſentur deinde variz exque ordina- riz circumſtantiaz, quæ lapſum eorum præcedere, comitari & ſequi ſoleant, citatis locis Scripturæ, ubi de natura hujus peccati agatur; imprimis Ebr. 3. & 4. pro typo ejus allegari ſeditionem, qua Iſraelitæ in deſerto contra Moſen inſurrexerint. *Tertia Sectio Conſeſſaria* fiſtit, quæ ſunt I. non dari reſreſſum ad pœnitentiam. Ebr. VI, 4. 5. 6. Spiritum Sanctum enim, quia operationem ſuam turbari ac repelli videat, ejusmodi hominẽ, ceu materiam impreſſione grãtiz ſuz indi- gnã, relinquere, eoq; nihil amplius ſuppeterẽ, unde pœnitentia pro- germinare poſſit; eodem modo, quo natura embryonem formans, ſi interruptione quadã turbetur, eum penitus deſerat. II. non remitti. III. extraordinaria illud manere ſupplicia. Eb. 10, 26 - 29. Marc. 3, 29. 2. Pet. 2, 20. 21. IV. non eſſe rogandum pro illo, 1. Joh. 5, 16. Coronidis loco, quomodo verba Ebr. 10, 29. *εν ᾧ ἠγγιάθη*, vel ad Filium Dei, vel ad Fœdus, vel ad peccatorem in Spiritum San- ctum referri poſſint, oſtenditur.

Tractatio materiz de *juſtificatione* quinque partibus includitur, quarum I. agit de *Diſpoſitionibus*, quarum aliz Deum reſpiciunt, ut 1. conſervatio mundi, non obſtante peccato primi hominis, 2. conſilium mittendi filium, 3. conſilium aliquos ad actualem re- conciliationem adducendi, largiendo fidem & alias qualitates ad

R salutem

salutem necessarias; aliz *Hominem* attinent. Quæ iterum sunt, vel 1. *remota*, ex generali Providentiæ œconomia oriundæ, e. g. esse Deum, eumque magnum, bonum, sapientem, sanctum, justum; homines religioni debere esse addictos; inter bonum & malum, virtutem & vitium realem differentiam esse; homines ad reddendam actionum suarum rationem teneri &c. vel 2. *propinqua* ex œconomia Legali, Israelitis propriæ; ubi jam enumeratis dispositionibus remotis promissio Messiz, oracula, figuræ, promissiones vocatæ gentilium, & extensio fœderis Dei addenda; vel 3. *proxime* ex œconomia Evangelica emergentes, magis nempe vide in Evangelio, quam in Lege propositæ. Unde etiam plures motus ad Christum vera fide amplectendum resultant. Exam-
 natur. Quæstio: an Deus dispositionibus sub œconomia *providen-
 tiæ* contentus fuerit, licet ipsam justificationem non addiderit? & doctrina Pontificiorum quorundam de salute Philosophorum aliquo-
 rum gentilium affirmativæ superstructa refellitur, addito de *virtuti-
 bus* gentilium iudicio, an & quatenus Deo gratæ fuerint? II. agit de *Justificatione* in se considerata. Ubi iterum 1. terminus justificatio-
 nis explicatur, & acceptio ejus in sensu *judiciali* solide adstructa, quam male Pontificii sensum *Philosophicum* de *justitia inbarente* tu-
 eantur, & quod eum isto plane consistere nequeat, dilucide demon-
 stratur, simulque ad loca I. Cor. 6. Tit. 3, 5. 6. 7. Apoc. 22, 11. qui-
 bus Adversarii assertionem suam corroborant, respondetur. Con-
 troversiam porro inter nos & Pontificios circa Justificationem tan-
 toperè hæcægus agitâtam, non verbalem, sed realem, & intuitu salutis
 & ædificationis, maximi momenti esse, ex Disputationibus Lutheri
 sub initium Reformationis obortis, & ideam Ecclesiæ Romanæ illi,
 quam nos ex Scriptura formamus, directe oppositam esse, 17 ratio-
 nibus evincitur. Sequitur 2. ipsa Justificationis *Natura*, quæ X. con-
 siderationibus Definitionem istius ingredientibus explicanda pro-
 ponitur. 1. esse actum judicarium. 2. esse actum Dei, & quidem 3.
 ut supremi magistratus; ubi Adversarii, pastores Ecclesiæ, ceu ju-
 dices subalternos hic concurrere statuentes. refutantur. 4. esse a-
 ctum misericordiæ; ubi an & quatenus creatura peccatrix ejus ob-
 jectum sit, disquiritur. 5. actus hujus posterioris duas esse partes,
 remissionem peccatorum, & jus ad vitam æternam; ubi diversæ
 striusq; expressiones Scripturæ familiares enucleantur. 6. remissio-
 nem

nem peccatorum satisfactione Christi; 7. jus vero ad vitam æternam merito ejus dati. 8. tam satisfactionem, quam meritum per fidem nobis imputari seu applicari. 9. necesse esse, ut Deus pœnitentiam in nobis inveniat. 10. Deum sanctitatem & perseverantiam impofterum a nobis exigere. Sed quod posteriorum nonnullarum Considerationum, ut & reliquarum, quas Tractatus frontispicium promittit, partium, utpote III. de conditionibus, quas Deus in homine justificando necessario præsupponat, & actualiter invenire debeat; IV. de conditionibus, quas Deus homini in justificatione imponat posthac observandas; V. de veræ justificationis effectibus, consequentibus, proprietatibus & characteribus, ulterior elaboratio hic desideretur, mortui clarissimo Autori calamum excuienti, aut impedimentis aliis tribuendum opinamur.

In Tractatu de *Lapsu Angelorum*, quid Ægyptii, Græci, Latini & Hæretici nonnulli de principio *Bono & Malo* statuerint, præmittitur; item quomodo Græci quidam Patres, Origene duce, liberum arbitrium, τὸ αὐτεξέσιον, seu τὸ ἐφ' ἡμῶν, pro prima in unoquoque peccati causa, de peccato originali alias parum solliciti vendiderint; quomodo igitur Pelagius opinionis suæ de libero arbitrio primus Auctor perperam a quibusdam habeatur, Jesuitæ vero Pelagianismū aut saltim Semi-Pelagianismum cum Socinianis & Arminianis a mortuis resuscitaverint. Scripturæ conformius esse, ut corruptio nativa pro peccati, pro corruptionis hujus origine corruptio primorum parentum habeatur; hæc porro lapsui eorum, lapsus vero tentationi diaboli tribuatur. Hunc creaturam rectam & innocentem fuisse, & non ex voluntate (quam indifferentiæ ad utrumlibet libertatē in se non habere, decem argumentis Autor probare nititur) & libero arbitrio peccasse, nisi præeunte aliquo intellectus errore, cujus causa festinatum de objecto judicium, non perspectis omnibus ad ultimum judicium faciendum necessariis; objectum vero (secundum verisimilem Autoris libri Sapientiæ conjecturam, quod diabolus invidia adversus hominem commotus fuerit) dominium in ceteras creaturas homini, non Angelo, creaturæ licet quoad essentialia homine excellentiori, collatum extiterit. Atque hinc fieri potuisse, ut, cum talis œconomia divina angelico intellectui, abstracte a summa Dei auctoritate & libertate, sub ideâ violatæ justitiæ harmo-

III.

pag. 193.

196.

198.

210.

ACTA ERUDITORUM

pag. 213.

nica obversaretur, in errorem lapsus Angelus pravum de hoc opere Dei iudicium tulerit, nataque inde invidia ceciderit, multisque aliis rebellionis in Deum dux & autor evaserit. Ut vero tale de Dei œconomia iudicium ferret, ex incogitantia, per quam, utpote a creatura finita non alienam, jus Dei *αυτοβουλον* animo non obversabatur, & agendi velocitate contigisse.

IV.

219.

Commentarium in *Ep. ad Rom.* (quam anno post Chr. n. 57. scriptam, utraq; ad *Corinthios*, priori ad *Timotheum*, & utraque ad *Thessalonicenses* posteriorem; ob materiarum vero dignitatem, & cœlestem plane eas tractandi modum, adeoque expressionem eorum, quæ in Paradisum raptus Apostolus viderit, reliquis Paulinis Epistolis præpositam esse innuit,) ita adornare cœpit, ut singulos *terminos* & *sententias* (quorum utriusque perpetuus in Scriptura corruptor *Grosius* ipsi audit) illustrare sibi Auctor proposuerit. Nec, præter usum passim interspersum, quæ circa versionem tam vulgatam quam vernaculam, & aliorum Interpretum explicationes monere visum fuit, omissa reperies. Ita, ut unum saltem e multis allegemus, c. 3. 4. verborum *ἐν τῷ κειμένῳ*, significationem activam idiomati Ebraico, ut & sensui Davidis Ps. 51, 6. & Pauli convenientiorem esse, contra dictas Versiones contendit. Primæ itaque, quæ hic ductæ apparent, lineæ maximam partem ita legentibus se commendant, ut totius operis, si per fata ad umbilicum id deducere Autori licuisset, desiderium merito relinquunt.

296. 415.

393.

V.

433.

458.

Expositionis materiæ de *Electione* & *Reprobatione*, 13. Propositionibus & aliquot Corollariis comprehensæ, summa eo tendit, ut utramque non ad prævisiones futuræ fidei, sed ad liberrimam Dei, qui in *illa* ut Oeconomus, in *hac* ut Judex agat, voluntatem referendam esse, statuatur. Decreta vero æterna, quorum unicuiq; annexenda est executio ejus, quæ fit in tempore, hoc ordine se invicem ex Auctoris sententia excipiunt. I. Decretum de creando mundo, & actualis creatio. II. Decretum de non impediendo lapsu primi hominis, & actualis primi hominis lapsus. III. Decretum de mittendo Filio in mundum, & actualis adventus Christi. IV. Decretum de vocandis omnibus hominibus ad fidem & poenitentiam, & per fidem & poenitentiam ad salutem, cum actuali hujusmodi vocatione. V. Decretum Electionis quorundam hominum ad fidem & conversionem

tionem per Spiritum Sanctum, una cum derelictione ceterorum; & actualis Spiritus Sancti convertentis communicatio Electis facta, una cum denegatione ejusdem gratiæ ceteris. Tandem destinatio Reproborum ad mortem æternam, propter impœnitentiam, & finalis & actualis eorum damnatio.

• Dissertatio de *Statu innocentia* primi hominis sex quæstionibus definitur. I. In quibus imago Dei *physica, moralis, & politica* sita fuerit? II. An justitia ejus fuerit naturalis an supernaturalis? Hanc quæstionem ab *Amyraldo* de Tribus fœderibus, & *Plasao* de Statu Adæ ante lapsum, item de Libero Arbitrio, fuscè tractatam esse. III. An justitia Adæ mutabilis fuerit nec ne? IV. Quo sensu beatus & immortalis fuerit? Fuit nempe *immortalis*, i. e. a necessitate moriendi solutus. *Beatitudo* fuit naturalis, terrestris, & animalis. Deum post aliquot secula hominem in cœlum evecturum fuisse, neq; ex Scriptura, neq; ex recta ratione potest evinci. V. Quomodo Deus Adæ officium suum patefecerit externa aliqua declaratione? Nimirum per opera universi, per ipsam hominis naturam, dotes concessas, colloquia familiaria. Insuper Deum fœderi suo cum homine duo *Sacramenta*, nimirum *Arborem vite*, & *Arborem Scientiæ Boni & Mali* addidisse; in *priori* studium omnis virtutis ejusque retributionem; in *posteriori* omne peccatum, a quo abstinendum erat, symbolice comprehensum fuisse. Adamum, non cum infusa omnium rerum scientia, sed in statu recto creatum, successu temporis facultatum aptitudinem ad objecta applicaturum fuisse. VI. Quis & qualis concursus divinus ad actiones Adami fuerit? Nimirum *physicus*, non *moralis*.

VI.

pag. 494

497.

500.

503.

Circa *Lapsum primorum Parentum* expenditur 1. qua via, quibusve artibus Diabolus usus fuerit? 2. quænam lapsus initia, progressus & gradus? 3. quid egerit Divina providentia circa hunc lapsum? Unicum nempe peccati primorum Parentum auctorem Satanam fuisse, non vero Deum, qui & peccatum vetuerat, & potnam interminatus fuerat. 4. an lapsus fuerit possibilis, contingens aut necessarius? 5. an adeo grave peccatum fuerit, ut maximas, quæ inde secutz, pœnas peccando sibi meruerint? *Pœna* scilicet peccati fuit mors temporaria & æterna. *Temporariam* non naturalem, sed peccati sequelam, contra *Socinianos*: *æternam* in cruciatibus æternis, &

VII.

509.

522.

528.

non in extinctione τὸ εἶναι, i. e. in annihilatione seu in privatione illius esse, quod Deus ab initio homini concesserat, consistere, contra eosdem, & *Arminianos* quosdam, ex Scriptura defenditur.

*ELIÆ AUGUSTI STRYCKII DISQUISITIO
Forensis de Efficacia Renunciationis Fori hodierna,
ad l. 29. C. d. Pact. contra communem Practicorum Ger-
manorum & Italarum opinionem defensa.*

Francofurti ad Viadrum, apud Jerem. Schrey & Henr. Joh.
Meierum, A. 1688 in 4.

Virtutem hodiernæ renunciationis Fori ostensurus Auctor, hoc ordine incedit. Ab initio facti speciem, qua invitatus in effectum modernæ fori renunciationis inquisivit, recenset; deinde tractationem suam in tria membra dispescit, quorum primum licitam illicitamve fori renunciationem de Jure communi, secundum Germanorum & Itorum opiniones de illicita fori renunciatione hodierna, tertium autem veram de eadem renunciatione sententiam commemorat, eamque defendit. Facti species hæc fuit: Mercator quidam Hamburgensis, institutis cum ejusdem civitatis mercatore parationibus, in summa 1800 thalerorum illius debitor inventus est: placuit ire in creditum, ea lege, ut summa hæc proximis nundinis Lipsiensibus solveretur, & si soluta non esset, debitor coram quovis iudice semet sisteret, nulliusque jurisdictione declinaret, adjecta speciali renunciatione fori Hamburgensis. Cum debitor promissis non stetisset, creditore petente, adversus ipsum, Francofurti deprehensum, arrestum quoad personam & bona illic inventa decretum est. Unde quaesitum, utrum causa hæc in judicio Francofurtano peragenda, an vero ad forum Hamburgense remittenda esset. Casu hoc præmissis ad membrum primum accedit, ibique docet, secundum jus Romanum licitam esse renunciationem fori, etiam per privilegium concessi, *l. 29. C. de Pact.* sive renunctio expresse sive tacite facta sit. Postea Jus Canonicum cum Civili convenire ostendit, & *c. 12. X. d. for. comp.* quod Clericorum renunciationem fori, etiam vinculo jurisjurandi corroboratam, improbat, suis

fuis rationibus æquitatem dispositionis Jctorum scholæ nondum persuasisse monet. In membro II. usitatissimam esse in obligationibus hodie fori renunciationem, sed ex vulgari Dd. sententia inanem, fatetur; quod postremum ut confirmet, primum originem in dubium vocatæ fori renunciationis efficaciz ab *Andrea Gaillo* repetit; deinde triplicem præcipue sententiam Dd. Germanorum affert. Prima, communi fere consensu recepta, prorogationem jurisdictionis non admittit, Magistratui jus subditos suos mandatis pœnalibus cum causa ad se retrahendi tribuit, & si Judex requisitioni locum relinquere nolit, facultatem appellandi ad Cameram largitur. Hæc præsidium petit partim a rationibus, partim ab exemplis. Rationes Jurisdictionis ac Magistratuum Romanorum diversam a moribus nostris conditionem indicant, (cum hodie fere omnis jurisdictio sit Patrimonialis, omnesque judices jus capiendi sportulas habeant, secus ac jure Romano) & Jurisdictionem, tam in favorem Magistratus, quam subditorum concessam, sola subditorum renunciatione extingui non posse recensent. Exempla clericorum, studiosorum, militum, vasallorum subjiciuntur, nec omittitur Statutarii juris & privilegii de non evocando allegatio, quo Hamburgi, Lubecæ &c. jurisdictionis renunciatio & fori prorogatio specialiter prohibita est. Secunda sententia *Bachovii* est, qui in comment. ad ff. t. d. Jurisdict. cap. de prorogat. jurisdict. n. 2. inter Magistratus diversos, qui eidem superiori subsunt, & inter Magistratus, qui simul sunt Domini Terrarum, ut nostri Principes, distinguit, & respectu illorum concedit, respectu horum denegat hodie jus prorogandi jurisdictionem, eo quod Princeps, qui fons est jurisdictionis, ex quo omnes Magistratus jus suum hauriunt, hanc prorogationem permisisse videatur. Tertia *Mynsingeri* imprimis est, Cent. I. Obl. 88. proposita, eaque renunciationem fori generalem non sufficere, sed specialem requiri astruitur, qua suo foro renuncians in forum certum consentiat, quandoquidem generalis renunciatio fori jus experiendi solum in foro competente, non in quolibet incompetente, tribuat. Membrum tertium statum controversiæ format, decidit, & dissentientium argumenta resolvit. Status controversiæ hic est: an non in certis casibus pacto effici possit, ut quis coram alterius foro conveniri, & ibi, volente creditore,

tore, ad solutionem compelli possit? Hunc decedit affirmative, siquidem ea sententia fundamentum inveniatur in *L. 29. C. d. pati.* cui tanquam Juri Justiniano recepto standum sit, donec doceatur mutatio. Addit, quod fori nostri usus jurisdictionis prorogationem non damnet, reconventionem vero & competentiam fori in loco contractus, vel destinatae solutionis ratione absentis quoque, si contrahens in absentiae eventum se specialiter ad illud forum obstrinxerit, frequentet. Tandem curam adhibet, ut dissentientibus, in membro secundo relatis, satisfaciatur; unde Primam sententiam, quae Jurisdictionis prorogationem & fori renunciationem ex usu hodierno improbat, ex eo convellit, quod neque rationes neque exempla eidem defendendae sufficiant, eaque opinio persuasione exterorum Jcutorum, ut Italorum & Hispanorum in Germaniam traducta esse videatur. Non omnis enim, ait, jurisdictio moribus est Patrimonialis, sed quaedam personalis jure Magistratus competens, & ea, quae Patrimonialis est, exiguum hinc sentit detrimentum, quia persona renuncians se jurisdictioni Judicis non omnino subducit, sed tantum in causa certa alieni judicis sententiae stare promittit; & si Patrimonialis Jurisdictio plenissimum avocandi jus concederet, in criminalibus quoque, contra quotidianam Germaniae Praxin, remissiones delinquentium virtute juris avocandi necessitatis essent. Jus percipiendi sportulas cum Jurisdictione ipsa non essentialiter hodiernum cohaeret, ob facilem fructuum a proprietate separationem; ubi vero cum Jurisdictione conjunctum est, avocandi jus speciale non largitur, ceu denegata in criminalibus causis avocandi potestas, & jus ad eundem alienum judicem in actibus voluntariae jurisdictionis, docet. In favorem Magistratus & subditorum tum demum dici concessam Jurisdictionem subjicit, quando speciale privilegium Jurisdictionem habentem ejusque subditos a certo judicio exemit, qualis exemptio non paucis a Judicio Rotviliensi contigit. Rationibus perpensis ad exempla se convertit. Clericorum renunciationem fieri in causa profana permittit, studioque eandem potestatem jure communi concedit; in militibus vero, propter strictissimam eorum disciplinam, in Vasallis, propter juramentum fidelitatis & praedictum Domini, exceptioni locum relinquit, idemque in Statutis & Privilegiis de non evocando asserit, cum

nit, cum ea hanc limitationem accipiant ex Jure Communi Justiniano, nisi quis per obligationem omni foro se subjecerit. Secundam sententiam Bachovii & asseclorum, inter Magistratus ejusdem & diversi Principis distinguentium, ex eo fundamento rejicit, quod & ii, qui ab eodem Principe Jurisdictionem sunt consecuti, eam ut patrimonialem non raro possideant, modusque habendi nullam diversitatem constituat inter eos, qui jure Magistratus & jure Patrimonii jurisdictionem nacti sunt, cum utriusque pari in subditos potestate utantur. Tertiam Mynsingeri opinionem, qui renunciationem fori specialem requirit, quia non sufficere putatur renunctio generalis, nisi specialis præcesserit; eam, inquam, & fundamento non satis solido inniti, & si eidem innitatur, de renunctio in genere generalissimo, non subalterno vel determinato, ut hoc loco, ad forum, intelligendam esse arbitratur. Sub finem igitur Auctor in Statu Controversiæ ab initio commemorato, Magistratum Francofurtanum judicem competentem fuisse, causamque penitus composuisse, Senatum Hamburgensem vero ipsam avocationem urgere desuisse recenset.

EXERCITATIONES DE VATICINIIS SIBYLLINIS pluribusque, quotquot Christi natalem præcessisse leguntur, ad libellum bis editum Viri Clariss. Isaaci Vossii conscripta ab M. Johanne Reiskio. Accessit de nummis duobus Sibyllinis dissertatio.

Lipsiæ, apud Frid. Lüderwald, A. 1688 in 8.

INGENTES inter eruditos divitiæ fuerunt de Sibyllinis, a hisq; oraculis, quæ Christi natalem præcessere. Communis Casauboni, Blondelli, Vossii patris, Gallæi, recentissimi scriptoris, (cujus de Sibyllinis earumq; oraculis dissertationes in Actis hujusce anni Januarii p. 15. & seqq. sed stri&im, & per summa tantum capita recensuimus) plurimumque aliorum opinio est, ea suppositicia esse, & non nisi a Christianis conficta. Sed id opinionis dilutum vitæ Isaacus Vossius, magni parentis non minor filius, libroque de Sibyllinis oraculis bis edito ostendere id allaboravit, Sibyllina a Christianis non potuisse fingi.

Est autem nova hæc ejus sententia, oracula ista non potuisse ab aliis, quam a Judæis vulgari, & hos quidem sub nomine fatidicarum mulierum, quarum apud gentes nunquam non magna fuerit autoritas, in lucem edidisse ea, quæ ex Prophetarum suorum oraculis depromississent; idque tum factum esse cum maxime, cum Hierosolyma occuparet Pompejus, LIX videlicet ante Christum natum annis, completaque exacte LXII, nisi calculus fallat, Danielis hebdomade. Quæ Isaaci Vossii sententia uti non firmis satis hypothesebus inniti visa est, ita tum a Johanne Marckio, Theol. D. & Professore Groningensium clarissimo, qui disputationes de carminibus Sibyllinis Academicas XII ante quinquennium divulgavit, tum a Theologo anonymo Parisiensi, quem Simonium ex ordine Congregationis Oratoriæ Parisinæ Theologum non falso suspicati sumus, in Castigationibus ad opusculum de Sibyllinis oraculis, fuit infestata. His tertium se jam jungit Clariss. Reiskius, quanquam aliis, atque illi, armis, addo & alio modo contra Vossium depugnans. Agit autem, ut in rem veniamus, contra illum primum ἐλεγκτικῶς, ostendens quippe, quibus argumentis refelli ac labefactari queat hæc nova Vossii sententia; deinde ἀνασκευαστικῶς, vel ad contrarias ejus rationes respondendo; & denique κατὰσκευαστικῶς, vel demonstrando, quis carminum Sibyllinorum sit autor, & quò ea in pretio sint habenda. Inter ἐλεγκτικὰ argumenta primum est nimia Oraculorum Sibyllinorum perspicuitas, rerumque futurarum claritas, qualis in libris prophetis iisque divinitus inspiratis non effulgeat, de Messia maxime aut Christo Jesu, ejusque persona, munere & gestis ad stuporem omnium rebus. Vero enim simile non esse, hæc talia, quæ prophetas ipsos perspicuitate superant, emitti in publicum a Judæis potuisse, paulo ante, quam Messias nasci debuit; quò tempore utique & Respublica & Synagoga Judaica, ob invalescentes, Sadducæam, Pharisæicam, Essæam & Samaritanam hæreses prolapsa in pejus fuerit. II Argumentum arcescit ab ipsa Sibyllinorum carminum materia, seu, ut philosophi vocant, objecto. Comprehenduntur autem in illis non multa tantum historica & vaticinia, quæ in libris Prophetis non extant, sed & multa fabulosa, illisque plane contraria. Nam in libris VIII Carminum Sibyllinorum, prout hodie prostant, non rerum tantum Novo Testamen-

to pro-

to propriarum, verum etiam Deorum, nominumque Poeticorum tam Græcorum, quam Romanorum fit mentio; v. g. in I, ubi sex hominum ætates commemorantur, Neptuni, Nerei, Acherontis, Gehennæ, Gigantum, eorumque principis Noæ, Titanum, Jesu, Herodis, Johannis Baptistæ, & Romanorum, qui templum Hierosolymitanum everterunt; in II Eliæ, Eromielis, Urielis, Sanielis, Azaelis ex angelorum cœtu; nec non campi Elysi & lacus Acherusidis; in III Belialis, Belieris, Monarchici & quidem muliebris imperii, Saturni, Titanis, Telluris, Veneris, Vestæ, Ceræris, Dianæ, Jovis cum tota ferme deætorum familia; monarchiarum vulgarium, Illi item eversi, Hectoris, Helenæ, Homeri, Achillis, Rhodi, Sami, Italiæ, Gogi & Magogi &c. in IV Isis, Romæ, Romanorumque Cæsaris, Neronis, Vespasiani, Tiberii; in libro V Alexandri Macedonis, Ænæ, Romuli, Julii Cæsaris, & quotquot ei ad Hadrianum usque successerunt; in lib. VI Christi in Jordane baptizati, coronæ spinæ, & crucis seu ligni, Deique in eo penduli &c. nam de reliquorum librorum contentis plura addere non attinet. Hæc talia autem ex libris prophetiis, ac Hebræo codice deprompta a Judæis Christi nativatem antegressis fuisse, induci Auctor clarissimus minime potest, ut credat. III argumentum ελεγκτικὸν ipsi enatum est ex verbis & loquendi generibus in opusculo Sibyllinorum occurrentibus. Reperiuntur enim in illis verba, epitheta, phrasæ, descriptiones, & elegantiz, quæ nec scholam Judæicam, nec præscam Hebræorum poesin redolent, v. g. *μη Καμαρίναν κίνει*, h. e. ne Camarinam move. Nam plura huc transcribere, brevitatæ studium institutumque nostrum haud permittit. IV argumentum desumptum est a divino præcepto. Cum enim Deus in Levitico duobus capitibus expresse vetuerit, ne pythones atque harruspices a Judæis consulerentur, Auctor Judæos substituere carmina id genus pro Sibyllinis non potuisse contendit, nisi leges sanctissimas sibi datas violare voluissent, præsertim cum non ignorarent, Regem Saulum, eo quod non Pythones tantum, hariolosque ac magos in regno suo tolerasset, sed & Pythonissam Endoream consulisset, in offensam divini Numinis incurrisse. Ελεγκτικοῖς argumentis hisce cap. II, III & IV. præmissis pergit Auctor *ἀνασκευαστικῶς*, & primum quidem Vossii rationes omnes conjunctim adin-

de singulis & speciatim discutit. Prima Vossii ratio petita est: **LXX** Prophetæ Danielis hebdomadibus, quas ab anno Xerxis vigesimo quinto initium cepisse existimat. Sed quanquam concludi posse non abnuat Reiskius, Judæos, quotquot vixerunt spatio hebdomadam definito, doceri potuisse de annis, qui adventum Christi proxime antecedere debuerunt, sequi tamen exinde negat, eos carmina Græca composuisse, compositaque sub Sibyllarum schemate per Asiam, Græciam atque Italiam dispersisse: deinde initium hebdomadam non ponendum esse in anno Xerxis **XXV**, sed in tempore illo, quo edictum restaurandæ urbis causa exierit, a scriptore illius ætatis, sive Esdras is fuerit, sive Nehemias, expresso. II Vossii ratio nititur vaticinio Jacobi Gen. **XLIX**, exitusque ejus a Judæis ante adventum Messie cognitio. Sed nec hanc aliquid ponderis habere ostendit Autor. Quamvis enim illustre illud ac splendidum de Christo adventuro vaticinium esse non diffiteatur, magna tamen adhuc circa illud tum Judæorum, tum Christianorum ipsorum, esse dissensiones; deinde, ut intellectum Jacobi oraculum, exitusque hujus inter Judæos tum fuerit cognitus, non sequi tamen, Sibyllina inde pendere oracula, eaque non alios quam Judæos habuisse autores. III. Vossii ratio ab Herodianis, eorumque secta, est arcessita. Scilicet cum vaticinia de Christo attributa Herodis fuerint, Herodianique eum pro Messia agnoverint, probabile ipsi visum est, Judæos carmina sub Sibyllarum nomine & scripsisse & propalasse. Sed Reiskius ex adverso ostendit, Herodianos non peculiarem fuisse sectam, sed partem potius Sadducæ hæreseos, eosque Herodis fuisse domesticos sive asceclas; nec Herodem, tanquam ferocissimū & atrocissimū tyrannum, apud Judæos unquam pro Messia fuisse habitum; qua occasione & clarissimus Huetius refellitur, qui in Demonstratione Evangelica dicere non dubitarat, Herodem Christi nomen ac dignitatem impie sibi vindicasse, aut ab se novam Herodianorum sectam denominari passum. Neque enim ullibi hujus rei extat vestigium, quemadmodum nec illius assertionis, quam tertie huic rationi sive Vossius addidit. Statuit autem, sectam Herodianorum, etiam everfis jam Hierosolymis, extinctaque Herodum familia & dominatione, mansisse superstitiorem, quin revixisse apud Judæos, & in Hispania quidem maxime, argumento a vocabulo *Herodiani* apud

apud veteres Hispanos usitate desumpto. Nam Æra ipsi eadem est cum Hegira; Hierodem autem a Judæis Hager h. e. profelytum seu peregrinum fuisse dictum. Verum hanc Vossii assertionem nulla genuina ratione ex historicis suffultam, levi veluti statu displodit Autor, ostendendo, Æram Latinum esse vocabulum, non Hebræum. Nam rationum capita, quæ *æra* plurali numero dixerè Lucilius & Cicero, Scriptores seculi IV circiter & quinti mutato genere *æra* appellasse; æram autem illam potissimum epocham fuisse dictam, quæ apud Hispanos ab imperio Augusti Cæsaris invaluit, annisque XXVIII natalem Christi antevertit; deinde Hegiram sexto demum seculo ab Arabibus fuisse introductam, fugamque illam denotare, qua Mahummedes, impostor ille orientis, ejectus e patria fuerat. Denique si vel maxime locum aliquem haberet hæc Vossii assertio, concludi tamen inde haud posse, carmina Sibyllina a Judæis composita fuisse ac quaquaversum divulgata. Rationibus Vossii sic everfis, speciatim in sequentibus ad alia responderet a Vossio nimis quam confidenter asserta. Nimirum cum persuasissimum penes se habeat Vossius, Sibyllina carmina ante natalem Christi a Judæis fuisse consuta, certum illis tempus audacter tribuit, illud scilicet, quo Hierosolyma occupat Pompejus, h. e. LIX annis ante N. C. completaque LXII Danielis hebdomade. Sed peti *in c. d. g. x. ii* reponit Autor. Nam illud in questione adhuc esse, an Judæi Sibyllinorum carminum autores fuerint? Posterior itaque æque ac prius esse adhuc in dubio. Tametsi enim oraculum, teste Romana historia, ante natum Christum Romæ increbuerit, naturam populo Romano regem aliquem parturire, de auctore tamen, loco item & tempore oraculi illius altum inter scriptores Romanos esse silentium. Quod Eclogam Virgilio IV. attinet, in qua Cumæ vatis fit mentio (nam illam quoque pro se allegat Vossius, & verba Virgilio cum Sibyllinis comparata Christo, hujusque ortui late accommodat) per ea quoque parum præsidii accedens, ostendit Autor. Et vero Ecloga illa XL. annos ante natum Christum Æsinio Pollioni, Romano Consuli, ejusque tum nato filiolo Salonino fuit dedicata, ostensumque jamdudum a Buchnero, Boeckero, & Rappolto nostro in peculiaribus dissertationibus, quam ab Æsinea, qua in Ecloga dicta continentur, ad Christum, matrem-

que ejus ac regnum perpetuum applicentur. Vindicato postea cap. XI ab accusationibus quibusdam Vossianis Casaubono, in cap. XII Clementem Alexandrinum refellit, qui Paulum Apostolum Sibyllina legere jusfisse scripserat, quem & alibi non semel a sacris literis aberrasse, ideoque veterum pariter ac novorum censuram sustinuisse condocet. In cap. XIII plurimum Sibyllinis decedere omnino contendit, quod inter Apocryphos relati fuerint, deque his erudite admodum contra Vossium disserit. Cæterum cum negare nequeat Vossius, in libris, quos a Judæis ante natum Christum statuerat compositos ac evulgatos (partim sub patriarcharum & prophetarum, partim sub Hyksapis, Hermetis Trismegisti, Zoroastri, Sibyllarum, Orphei, aliorumque, quorum magna apud gentiles erat existimatio, nominibus) superstitiosa ac magica multa contineri, objectionem præventurus, Balaami, & Magorum exemplis ex historia nati Christi se tuetur. Nam Balaamum, incantatorem licet celeberrimū, Christi mysteria clarius, quam Prophetarum quemquam, prædixisse; nec alius professionis fuisse Magos, qui Christum adoraturi venerant. At clarius Balaamum, quam cæteros Prophetas, de Christo fuisse vaticinatum, negat Autor; nihil enim prædixisse, nisi stellam ex Jacobo orituram, & sceptrum ex Israele surrecturum; dein Magos illos non fuisse præstigiatores vel hariolos, sed Persarum Philosophos, Astrologos inprimis ac Physicos, docet. In cap. XV Autor Sibyllinos libros tribus includit clasibus. Primos ac vetustissimos vocat Tarquinianos, ab emtore scilicet Tarquinio, secundos seu medios Erythrazos, tertios Christianos. Tarquinianos igne periisse ait, in Capitolino nempe incendio A. U. C. DC LXXI. His successisse Erythrazos. Nam restaurato post septennium Capitolio, tres legatos ex SCo Erythras fuisse missos ad carmina Sibyllina, quæ extarent, conquirenda. Tertios tandem seu Christianos partim ante adventum Christi fuisse conscriptos, eosque e media classe esse reliquos, partim centum & viginti annis præterpropter post N. C. quam sententiam rationibus non unis Autor comprobat. Sed hæc ex parte libri hujus *κατασκευασμένη* excerptisse sufficiat. Nam & reliquas Vossii assertiones, quibus sententiam suam coloratum ivit, solide, ut solet, doctissimus Autor a cap. XVI usque ad XXI diluit. In reliquis IV capitibus *ἀναστυλιχθῆναι* tandem agit

agit de Sibyllinorum carminum autoribus, & cujus ea nobis debeant esse pretii. Horum autores, Clariss. Reiskio iudice, alii Ethnici, iique utriusque sexus tum foeminae, tum poetae, qui Phœbadum responsa mox carminibus consignarunt (id enim ex Historia tam Græcæ, quam Romanæ constare;) alii Christiani, qui vel primo, vel secundo seculo post N. C. vixerint; quod vero mixta carmina attinet, h. e. ea, quæ divinas veteris Testamenti historias, aut vaticinia de Christo rebusque N. T. propriis complectuntur, eorum ipsos Ethnicos, Phœbades scilicet ac Poetas fuisse autores. Plagiarium enim egisse Dæmonem existimat cum maximis, quos allegat, viris, nec multa tantum gesta, sed & vaticinia Prophetarum, quæ ex sacro codice suffuratus sit, cum vatibus suis communicasse. Neque enim aliunde, quam ex divino fonte hauriri hæc talia potuisse; præsertim cum ex Pausania constet, Sibyllam Persicam sive Babylonicam consuetudine Hebræorum supra Palæstinam habitantium fuisse usam. Inter Christianos autem carminum Sibyllinorum autores alios esse orthodoxos, alios cacodoxos seu hæreticos, quales secundum quosdam Hermes & Montanus, Priscilla & Maximilla, Papias & Gnostici fuerint; id enim manifestissime ex libris hodiernis patere, nec deesse multorum Eruditorum hac de re consensum, nec alia nisi Sibyllinis carminibus alia a Christianis fuisse adsuta, quam ut vera religio inter Ethnicos tanto facilius admitteretur. Concidisse equidem jam tum, cum oracula adhuc vigerent, Sibyllinorum autoritatem, id quod ex Cicerone, Porphyrio aliisque probat; Patres tamen autoritatem horum contra paganos, tanquam argumentum *αὐτῶν τῶνδ' ἢ κατ' ἀνθρώπων* usurpasse.

His exercitationibus suis Autor appendicem annexit, cum argumento hætenus tractato apprime convenientem. Nam in hac de Sibyllis agit, & primum quidem, non abs re conqueritur non nomen tantum Sibyllarum, sed & numerum adhuc incertum esse, ubi item & quo tempore quæque floruerint. Ostendit autem vocem Sibyllæ neque Latine nec Hebraicæ, sed Græcicæ esse originis; dici enim *Σιβυλλαν* quasi *Σιοβελην* h. e. Dei consilium; deinde non unam tantum fuisse Sibyllam, quod Salmasius cum Petro Petito adstruxerat, sed plures fuisse, & tres quidem celebriores, Delphicam, Erythræam & Cumanam. De Cumanâ nummos duos argenteos
ex Hub,

ex Hub. Golzio adducit; Sibyllinos ab eo appellatos, quibus caput foeminae insculptum cum inscriptione: ΚΥΜΑΡΩΝ h. e. *Cumanorum*. Sed parum Sibyllini in hoc capite agnoscit Autor.. Ex Tritano autem & Patino mox alium producit nummum æneum, qui in antica parte Commodum exhibet, incommodissimum Imperatorem, in altera COL. AUG. TROAD. cum muliere nuda, cujus corpus obliquum ac pronum, coma in nodum composita, pes dexter scabello innixus, manus dextera exserta laureum ramusculum tenens. Herophilen sic representari in nummo non male suspicati sunt Duumviri jam dicti, antiquitatis nummaria gnarissimi. Nec aliam in eodem agnoscit cum illis Reiskius, sex argumentis permotus. Et vero Herophile Sibylla non in petra tantum fuit vaticinata, laurumque in furore tenere in manu suevit, sed & in Alexandria Troadis fuit frequens, ut argumenta cætera ab eo allegata taceamus. Appendici huic dissertatio annexa reperitur de Nummo Sibyllino Imp. Commodi & Cumanorum. Sed ecce! hæc dissertatio plane eadem est cum antecedente Appendice, & iisdem verbis summarisque ac paragraphis per omnia repetita; quæ crambe bis cocta si non incuriæ typographi, certe correctori minus oculato adscribenda est. Nam duas plagulas bis fuisse impressas, semel quidem *Appendicis*, altera vice *Dissertationis* titulo, ipsa *διωψία* lectorem quemque edocet.

JOANNIS SAMUELIS SCHODERI GERMANI Franci de Publ. Virgilii Mar. editione luminosa, communi *Judent utis sacrata bono Imaginum formis recens exhibita*, *Epistola premonitoria ad Principes Judent utis summas Orbis Europæ observanter scripta &c.*

Noribergæ, apud Leonardum Loschge, A. 1688.

HOmerum ac Virgilium Poetarum principes, illius quidem in Græca, hunc in Latina antiquitate Sapientia omnis, vel ut communiter audit, Philosophia fontes esse, nemo non eruditorum agnovit. Et Homerus quidem jam olim a Metrodoro, Stefimbrotto, Longino, aliisque pluribus, uti ex Platone & Suida *Jacobus Dupontus*,

portus, Gnomologiae Homericæ autor observavit, tanquam Philosophus fuit repræsentatus. Virgilius etiam, quamvis & ipse Poeta tantum, si metra spectes, esse videatur: Philosophum tamen in Georgicis theoreticum agit vel Physicum, de cœli quippe ac terræ genio, de meteoris, de peste ejusq; causis, de equorum aliorumq; armentorū natura, deq; apibus quam eruditissime disserens; in Æneide vero Philosophum practicum; in Ænea siquidem uno & boni viri, & boni civis, & boni principis, & boni ducis ideam, imo virtutes omnes qua togatas, qua castrenses exacte delineat; ut non abs re dixerit Baptista Mantuanns in Apologetico suo: *Cum Virgilio Georgica legis, Philosophiam legis. Tota Æneis Ethica est; docet enim, quo pacto vir fortis omnes casus ferre debeat, quid in omni fortuna sentiendum, quid dicendum, quidve tenendum sit. Et magnus est in eo libro ceterisque similibus non eloquentia solum, sed omnis scientia sapientiaque thesaurus; & licet ista pueris tradantur, sunt tamen VIRILES SENILES-QUE LECTIONES.* Quod ipsum quoq; ostendit clarissimus Fellerus noster, in Floribus Philosophicis ex Virgilio excerptis & A. 1682 Lipsiæ in 12 editis, quibus orationem a se A. 1678 ipso die Virgilii habitam, in qua Virgilius ut Philosophus repræsentatur, præstavit. Nam in libello illo non dogmata tantum Physica ex Bucolicis & Georgicis, sed & ex libris XII Æneidos Ideam boni principis, imo Ethicam ac Politicam exhibuit. Nec aliorum spectat Schoderi, quam hic sistimus, epistola præmonitoria ad Principes juventutis summos Europæi orbis scripta. Nam ostenso primum, nihil non in Homero & Virgilio, quod ad excelsæ virtutis studium excitandum pertineat, contineri; Virgilium post deinceps unice & quam enixissime commendat, ut qui in unico Ænea suo pietatem, justitiam, fortitudinem bellicam & gloriam militarem, verbo, excelsam quamque ac summis Principibus dignam virtutem exacte adumbraverit. Epistolam hanc præmonitoriam, satis copiosam ac prolixam & varia eruditione plenam, excipit *Peplus Virtutum Romanarum in Ænea Virgiliano, ejusque rebus fortiter gestis;* & primum quidem præmittuntur argumenta cujusque libri Æneidos Latino-Germanica. (Latinorum autem hætenus probatissimorum autor est Paulus Manutius, quæ Schoderus noster Germanice non infeliciter reddidit.) Sequuntur ad majorem antiquitatis & rerum lucem

T

(unde

(unde & hæc editio Virgilii luminosa in titulo dicitur) imagines elegantissimæ LI in ære renitentes rerum potiorum ac notabiliorum, in XII libris Æneidos descriptarum.

L' AMERIQUE ANGLOISE, &c.

sive:

Descriptio Insularum & Regionum Americanarum,
Angliæ Regi subjectarum &c.

Amstelodami, apud Abr. Wolfgang, prope Bursam, A. 1688 in 12.

PROdiit hic liber Anglico primum idiomate, ab autore *Richardo Blome*, excitandis præcipue popularium suorum animis, quibus peregrinum natali solo potius est, aut benignius speratur, scriptus: ut translatis eo-domiciliis, sub Anglico imperio, & juxta colonias ab hac natione hinc inde constitutas, sedem fortunarum suarum tanto impensius amarent collocare. Huic fini *Autor* eximie commendavit commoda, quæ novos ejus mundi colonos expectant: descriptis insuper regionum situ, cœli temperie; portibus, oppidis; fructibus, leguminibus, frumentis, herbis, radicibus, arboribus; pecoribus, feris, avibus, piscibus; politia, legibus, moribus, religione; ritibus, commerciis & numero veterû novorumq; incolarum. Continetur autem hæ terræ, cum insulis, *Jamaica*, pluribus *Caraibicarum*, *assivis* sive *Bermudicis* & *Terra nova* (*Terraneus*, *Neu Foundland*) tum continentis Americæ septentrionalis partibus, *Carolina*, *Virginia*; *Marylandia*, *Pensylvania*, *Nova Casarea* (*New-Jersey*) *Nova Eboraco* & *Nova Anglia*. Harum plerarumque chartæ geographicæ Libello sunt insertæ, cæteris omnibus, quæ hucusque prodire, *Autoris* effa-cto, accuratiores; mendorum etiam immunes, quæ Anglicis exem-plaribus irreperant.

Quanquam vero primarium *Autoris* institutum est, eo commigraturos de rebus suis ibidem dextre constituendis edocere; ple-rorumque tamen ab eo commemoratorum cognitio nostrum etiam mundum incolentibus prodest, & vel historiæ naturaliæ geogra-phiæ, vel aliis vitæ communis usibus inservit. Horum complura, ex recentioribus scriptoribus, jam dum consignavit *Dapperus* in *America* sua; multa etiam *Robertus Morden* in *Geographia correctâ*, Anglico

Anglice conscripta, & Londini anno 1680 edita: potiora nos ex *Autore* nostro strictim recensēbimus.

Insularum prima describitur *Jamaica*, inter *Antillas* Sinui pag. 1.
 Mexicano prærentas non ignobilis, ab Hispanis post *Columbum* habi- feqq.
 tata, a Cromvvello anno 1655, ejectis pristinis colonis, Anglioi juris 28.
 facta, indeque ab Anglis quiete possessa, & diversis coloniis exor- 30.
 nata; maxime postquam submissis ex Anglia novis auxiliis, com- 33.
 meatu, armis aliisque necessariis Insulæ prospectum est, Regi-
 que Angliæ protectio accessit, quam eidem dotes & prærogativæ,
 quibus Jamaica quascunque alias Americanas regiones antecellit,
 & spes locupletandi regii fisci (huic enim brevi annum censum cen-
 ties mille librarum Anglicarum accessurum *Autor* pollicetur) facile
 conciliarunt.

Desert enim *Autor* huic Insulæ primas ex colonis Anglicis,
 ob summam soli fertilitatem; saluberrimam aeris temperiem, per- 4, 6.
 petuo veri simillimam; immunitatem ab horrendis procellarum
 turbinibus (*Houragans*) & terræ motibus, qui circumjectas insulas
 & continentes misere depopulantur. *Sacchari* tantus hic est pro- 16.
 ventus, ut annuatim ejus ducenties mille pondo conficiantur; nec
 exiguus *Zingiberis*, *Piperis*, *Tabaci*, *Gossypii*, *Indigo*, *Salis*, *Nisri*,
Scutellarum testudinearum, *Lignorum tinctoriorum* diversorum, *Her- 17.*
barum, *Succorum* & *Lignorum medicinalium*; *Guriani*, *Sarsaparilla*,
Ebeni, *Cassie*, *Tamarinde*, *Anisi*, *Aloes*, *Ase fetida*, *Acacia*, *Opobalsami*,
Concenilla: speratur etiam, detectum iri mineras cupri & argenti- 21.
 feras. Maximus tamen colonis quæstus est ex plantatione & cul-
 tura arboris, cujus fructus est nux *Cacao*, ex qua famosa hodie *Choco- 22.*
lata conficitur: ita ut jugerum Batavicum hac arbore constitum
 cultori suo annuatim mille pondo ferat, quæ 40 libras sive 160 coro-
 natos Anglicos valent. *Pecora*, *feras*, *aves*, *pisces* Insula magno 24.
 alit numero; destituitur tamen *leporibus*, *cervis*, & fere *venenatis 25.*
plantis & *animalibus*. *Noxiarum ferarum* solus prope *Crocodylus* in- 26. 183.
 sulanis, nec hominibus tamen æque ac bestiis, infestus est: at hæ
 ipsæ odore testiculorum ejus, supra moschum fragrantissimo, & ad
 centum usque passus pertingente, instinctu naturali admonitæ, a vi-
 cino sibi hoste facile cavent: ipse vero damna subinde illata adipe
 suo, leniendis juncturarum dorisque internis doloribus præsentissi-

pag. 27. mo remedio abunde compenſat. *Morbos* Jamaica cum Anglia communes habet: præcipue *hydrops* & *febres* incolis ſunt familiares, deſidia tamen & intemperantia ut plurimum contractæ: hæ etiam, ut cunque acutæ, raro letales deprehenduntur. *Horti* & *viridaria* floribus elegantiffimis ſuperbiunt, & oleribus, herbis medicinalibus, leguminibus & fructibus quibusvis ſunt prægnantiſſima.

27. *Urbes* Inſulæ, Hiſpanis rerum potentiſſimis, fuere diverſæ; Angli hodie tres præcipuas incolunt, *Sancti Jacobi*, *Portum Regalem*, *Trajectum* (*Paſſage*) & ſub curiis ac magiſtratibus ſuis legibus vivunt Anglicis conformibus.

Jamaicam inſequuntur *Caraibica* decem: *Barbados*, *Sancti Chriſtophori*, *Mevis*, *Antego*, *S. Vincentii*, *Dominici*, *Montiſſerrati*, *Anguilla*, *Barbada*, *Tabaci*; pleræque ſacchari, goſſypii, indigo & zingiberis feraces. Princeps earum eſt *Barbados* (*Barbade*, *Barbades*) ſub latitudine boreali 13. 26, a *Guilielmo Carteenio*, tempeſtate ad hanc inſulam reſecto, ſub Jacobi I. imperio detecta, & Anglis eo evocatis incolæ cœpta; hodie ita frequens, ut domicilia per totam inſulam ſparſa unam verius civitatem, quam diverſas colonias referant. *Supra memoratarum mercium* adeo ferax eſt, ut onerandis annuatim ducentis circiter navibus ſufficiant. Octo leucas in longum, quinque in latum extenditur, & quinquaginta millibus *hominum* inhabitatur; præter mancipia ex *Nigritis* (*gentilibus*) quorum duplus eſt numerus *Mordenio*, at conditio juxta *Auctorem* miſerrima: tolerabilior tamen ſervitiorum Chriſtianorum, qui quinquennio elapſo ſui juris redduntur. *Commercia* hic ſolis Anglis aut Regi Angliæ ſubditis patent. *Cæli temperies* caloris eſt intenſi at ſimul humidiffimi, ut ferramenta, ni continue exerceantur, rubigo protinus erodat. Ex *Inſectis* *Autos ſcorpiones* & *muſca noctiluca* genus *Cucugos*, itineribus non ſolum noctu conficiendis, ſed & lectioni ſcriptionique per tenebras inſerviens hic memorat, ſoricum magnitudine, ſed penitus innoxios; *teſtūdines* vero *marinæ*, ubi cultrum in cædem ſuam ſtringi videant, profundos edere gemitus, & lachrymas profundere largiſſimas. Mentione *sacchari* toto hinc inde libro repetita, curioſis commendat *Richardſi Ligonis* *deſcriptionem hujus inſule*, in quo natura cannæ ſaccharinæ, ejus colendæ, conficiendique ſacchari ratio, & quæ huc ſpectant, accurate exponantur.

36.
37.
53.
36.
47.
40.
38, 41.
43.
53.
46.
53.

S. Chriſto-

S. Christophori insulam, aquis fontibusque calidis & sulphureis divitem, Angli & Galli, sub auspiciis regum suorum, eodem anni 1625 die intravere; eandemque inter se partiti, primariis indigenarum, metu conjurationis de expellendis hospitibus cum Hispanis initæ comprehensis, cæteros decedere patria, & in vicinas insulas commigrare coegerunt: ingenti classe Hispanorum quadriennio post frustra connitente utramque nationem colonia hac sua dejicere. Est hæc patria bellissimæ aviculæ odoriferæ *Tomineii* (*Colibry*, *Hummingbort*) cujus descriptio quædam supplet, clarissimo *Willoughbeio* Ornithologiæ p. 165 circa hoc naturæ miraculum omissa.

Mavis (*Nevis*, *Nievis*) *Muscicapam* (*Flycatcher*) producit, animalculum quadrupes pulcherrimum, adeo cicur, ut prædam suam super mensâ prandentium, & manibus vestibusque hominum persequatur. Pellicula integitur velut ex auro argentoque contexta, viridi aliisque coloribus venuste intermixtis. Mortuo formæ perit gratia, & in pallorem mutatur: cæterum chamæleonti geminum est, colores enim adsciscit earum rerum, quibus insidet.

Antego canes seu *lupi marini* nobilitant, immanissimi hominum pisciumque devoratores; quorum tamen cerebrum calculorum salutariter medetur: commendatior autem est ab avium formosissima *Canada*, *Willoughbeio*, quod mirum, non descripta. Magnitudine ea est phasiani, subtus alas, & in ventre, collo & pectore colorem vibrans auroræ undulantis: dorsum mediæque alæ cœruleum serenæ æmulantur; alarum vero pennæ remiges & cauda carneo rubore splendidissimo cyaneum dorsum interstinguunt, thalassinis insuper, nigrolucentibus, luteis, sapphirinisque plumis mire variegatæ. Longe vero maxima capitis est pulchritudo, cujus plumea lanugo fusca, prasino, luteo, croceo & subcœruleo colore venuste tessellata est, rostro maculis undulantibus picto: e candidis oculorum ciliis pupilla flavorubea bellissima, carbunculi instar ex auro, emicat; cristaque plumatilis cinnabarinominiata carbonis accensû fulgorem referens, & plumulis gemmei coloris fasciata verticis supereminet.

S. Vincentii & *Dominici* paucis Anglis, pluribus Caraïbis sive *Cannibabibus* habitantur, quorum mores simplices ferocesque, quippe qui

pag. 93. hostium captivorum carnibus vescuntur, *Autor* describit, dudum
 94. aliis memoratos. Posterioris incolas *Arovagus* a castitate eximia
 extollit: dolens tamen pravis exterorum Christianorum exemplis
 corruptos, a prisca virtute hodie descivisse, factosque insignes scor-
 ratores.

175. *Montisferrati* insula Irlandorum colonia oram maritimam
 176. frequentem habet a *monstris marinis*, *Diabolo marino*, cujus caro
 venenatae qualitatis atroces vomitus provocat, & animi deliquia
 letalia; *unicornu* itidem *marino*, tantae magnitudinis, ut caro ejus
 delicati saporis cibandis trecentis hominibus sufficiat.

179. *Anguilla*, *Tabacum* optimae omnium notae profert. *Aprorum*
 180. speciem alit, umbilicum & spiraculum narium loco in dorso habens,
 182. ob quod infatigabilis cursus & capturae difficillimae habetur. Sunt
 & hic sarices moschati, quorum odor in melancholiam conjicere
 perhibetur.

184. *Barbada* (*Barbude*) incursionibus Canibalum infesta est,
 & ob hanc causam parum frequentatur: caeteroqui plurimorum
 terrae nascentium feracissima; quae, ut & caeterarum insularum re-
 gionumque enumerare nimis longum, & praeter institutum no-
 strum foret.

314. Ultima, omniumque meridionalissima *Tabago*, caeli mitissi-
 318. mi, continuis aerae flabris aestum Solis temperantibus, legumina
 & fructus varios, toto anno profert. *Aprorum* tantus hic est nu-
 merus, ut quamvis quotannis ad minimum 20000 occidantur, exci-
 di tamen arte nulla queant. Inveniuntur etiam *cuniculi* pellis odo-
 319. riferæ, & *vacca marina* (quarum dentes paria cum unicornu facere
 311. juxta Autorem creduntur) prodigiosae magnitudinis, libras 1200
 319. pendentes; cochlearum item genus, quarum pinguedo vulnerum
 ex venenatis sagittis excellens est remedium; & *testudines virides*,
 quas *piscem divinum* physicos appellare *Autor* affirmat, ob insignem
 virtutem alexipharmacam, inque curanda gonorrhoea, tremore
 & lue venerea. Donata est haec insula a Carolo secundo proxime
 defuncto Angliae Rege Jacobo Curlandiae Duci, qui partem ejus ali-
 quam, 120000 jugera, Johanni Poyntz sociisque ejus haereditario
 jure concessit. Conditiones & privilegia, quibus a praefato Duce dictae
 Societati colonia ista permessa est; & haec vicissim partem ejus, vel
 emtionis vs̄l conductionis jure, eo migraturis assignet, quibusq;

328.

com-

commercica eo instituta gaudeant immunitatibus, quidq; commodi, luculentissimi sane, polliceri sibi advenæ ibidem possint, *Autor* noster fusius persequitur.

Post Caraibicas sunt Insulæ *Bermudes* five *Æstiva*, a continenti *Carolina* 300 leucis ortum versus distantes: ab inventoribus *Joanne Bermuda* & *Georgio Summers* Anglo nomen sortitæ, numero 400, binis per annum mensibus supra modum fertiles. Stupendam hie *avium varietatem & numerum* deprehendit *Summerus*, spatioque trium horarum earum plus quam mille species cepit. Destituitur insula fontibus & fluviiis, sed & venenatis animalibus. *Aeris serena temperies* longævos reddit incolas, ut solo fere senio confecti moriantur. Angli eandem, diversis ab anno 1612 coloniis deductis, in certas tribus divisas hodie tenent.

pag. 190.

191.

192, 193.

304.

311.

305.

309.

308.

310.

195.

195, 211.

Terra nova, ab Anglia sexcentis leucis distans, æqualis cum ea magnitudinis censetur, & a Nova Francia angusto freto disjungitur. *Portubus sinibusque* præstantissimis instructa est: ab ortu vero *Syrri* vallatur trecentorum millium longitudine, quam minores insula circumcingunt, a copia *testudinum*, quæ navibus accessum interciperi perhibentur, onerandisque quadringentis navigiis quotannis sufficiunt, *los Boocalpos* cognominatæ. Sebastiano Caboto primo detecta est *vergente seculo decimo quinto*: post a diversis subinde repetita nationibus; hodie Angli eam sibi vendicant. Sani *climatis* prædicatur; utut brumæ nimius rigor æstiviq; calores intensi plus satis incolis incommodent. *Indigena* incantationibus sunt dediti, filiabusq; suis ab anno decimo quarto vagas libidines permittunt, quæ quinis aut sex annis sic peractis, maritum quem liber deligunt, quo cum reliquam ætatem caste transigunt, sola huic divortii libertate ob sterilitatem relicta. Semen rapit hic prognatum, catholicum adversus scorbuti labem remedium Angli eo appellentes experti sunt.

Continents *Americæ Anglicæ* provincia australissima est *Carolina*, pars *Floridæ* meridionalior *Virginie* contermina, a 29 ad 36 lat. boreæ gradum porrecta, secundum *Auctorem*, ortum occasumque versus oceanis, Atlantico & pacifico, alluitur. A defuncto Angliæ Rege *Carolo secundo*, cujus nomen gerit, diversis Angliæ Optimatibus, *Glarendonie Comiti* Angliæ Cancellario, *Albemariæ*

pag. 197. bemarliæ Duci &c. anno 1663 amplissima cum potestate tradita, horum ope sumtuque *duabus coloniis* firmata est. Primam *Albemariam* prope fluvium cognominem, ad borsam latusque Virginie, anno 1670 deduxere, colonis primum omni com metu cæterisque necessitatibus adjutis, qui nunc temporis quarumvis rerum copia affluunt. Præstat ea aeris sanitate, ubertate terræ nascentium, & hyemis mollitie vicina Virginia; cui cæteroquin soli genio aliisque naturæ dotibus ut plurimum respondet. Altera sub lat. 32 ad confluentes fluviorum Ashley & Cooper excitato anno 1680 oppido *Carolovilla* (*Charles Teron*) exornatur, cujus cives fortuna propitia indies proficiunt.

98.

200.

201.

203.

204.

208.

207.

Commendatur Provincia ab auræ salubritate, ob quam primis novem coloniæ annis non nisi senex 75 annorum fatis functus est, plures affectæ valetudinis & animam agentes, postquam eo pervenerunt, reconvaluere. Magna *cervorum* pascitur hic copia, ut uno die venator Indus facile novem configat, eximio Anglorum comodo. Solent enim ejusmodi venatorem conducere colonorum præcipui, annuo viginti solidorum seu libræ Anglicæ salario, qui familiæ quantumvis numerosæ, de ferina prædaque aviaria delictiori abundo valet prospicere. *Indigenis* optime cum Anglis convenit; suntq; illi ingenii festivi, honestatis amantes, & frugi ac mediocri sorte contenti; cætera bellicosi & inter se continuis bellis exerciti. Deum venerantur unū, sed cui res humanæ curæ non sint, inferioribusq; Diis (bonis malisque spiritibus) demandentur. Sunt & hic *Vipera caudifona*, de quibus in Actis A. 1684. p. 138 diximus: quarū quædam duas cum semisse ulnas longa, cubitum humanū crassa, integrū deglutivisse sciurum deprehensa est: narrant vero Indi, insidiari istud genus innoxio huic animalculo, obtutuq; , si quod super arbore conspiciat, in id defixo, idem ita conterrefacere, ut in terram sponte delapsum, ad fauces hostis prædæ suæ inhiantis se provolvat. Feles etiam sylvestres subflavorutilæ ferocissimæ cervos in sylvis hic venantur: de ramis enim arborum subtercurrentis cervi dorso insiliunt, eique mordicus inhærentes, sanguinem tamdiu exsugunt, donec viribus defectus concidat: harum pelles in pretio habentur, carnibus vero indigenæ vescuntur. Ex uvæ cum sponte hic nascentibus quinque diversorum generum, tum vitium exoticarum

Rhenen-

Rhenensium, Gallicarum, Canariensium, Moschararum, Hispanicarum, Madericarum vinum exprimitur generosum.

Carolinæ boream versus adjacens *Virginia*, ad eandem plagam *Marylandia* conjungitur. Varia eam fortuna per annos complures Angli tentaverunt, priusquam fixam in ea sedem constituerent: hodie in novendecim *comitatus* divisa, sub Gubernatore *Howardo* Dynasta *Effinghamio*, 40000 Anglorum circiter habitatur. Genium provinciae quæque huc spectant, cum diaria expeditionum nauticarum, rerumque Americanarum scriptores dudum consignaverint, supervacuum foret ex *Autore* huc repetere.

Marylandia a *Virginia* (cui per omnia fere similis est) fluvio *Patovvmeck* distinguitur, intra 37 & 40 latitudinis, ad septentrionem *Pensylvania*; ad ortum Oceano Atlantico & fluvio *Delavvare* clauditur: mediam sinus *Chesapeack* intersectat. *Climatis* est Anglis convenientissimi, nec æstu nec brumæ nimio rigore advenis gravis; quorum pauci inde a primo eorum ingressu morbis regioni familiaribus extincti sunt. *Indigenarum* mores, habitus, religio &c. *Virginianis* sunt conformes. Provinciam jure hæreditario ab Angliæ Rege A. 1632 acceptam *Cæcilius Calvertus* Dynasta *Baltimoreus* tenet, & libertate conscientiae incolis indulta amplificare studet. *Comitatibus* decem, quibus continetur, sedecim millia colonorum numerat. Inter oppida hinc inde extracta *S. Maria* eminent, ad fluvium *S. Georgii* situm, *dicafterii* & conventuum provincialium sedes.

Novam Casaream fluvius *Delavvare* a *Marylandia* & *Pensylvania* sejungit, qui cum Oceano & fluvio *Hudsonis* totam fere intra 39 & 41 lat. gradum circumcingit. Et hanc Angliæ Rex anno 1672 quibusdam subditorum suorum concessit. Angliam fertilitate soli superare censetur, cujus fructus & pleraque alia terræ nascentia longe præstantius hic proveniunt: arboribus ita plerumque prægnantibus, ut fructuum onere rami a trunco revellantur. *Persica*, quæ racematim crescunt, saporis suavissimi perhibentur. Terram quam Angli colunt, ab indigenis redimunt; quos eapropter ad officia quævis, capiendas præcipue feras, aves & pisces, promptissimos amicissimosque experiuntur.

Casareæ borealiori ad latus occidentum, tenus fluvium *Delavvare*,

- vware, est *Pensylvania* a 40 ad 43 borealis lat. porrecta, & in longum quinq; gradus occupans: olim Virginiae accensa, nunc peculiaris provinciae jure, sub hoc titulo & his limitibus, a Carolo secundo A. 1681 *Guilhelmo Penn* donata est, & amplissima cum potestate, quam literae regiae explicant, permessa. *Aeris* est sereni, & gratiae temperiei; aetas tamen longior & intensior, hyems brevior & aliquando rigidior, quam Angliae. Solum non inferioris bonitatis atque sub pari latitudine, puta *Monspellii* & *Neapoleos*, Europaeum esse solet.
- 116, 137. Ex arboribus fert *Quercus*, *Cedros*, *Moros*, *Castaneas*, *Nuces*, *Abietes*, *Cupressos*, *Fraxinos*, *Fagos*, *Populos*, *Sassafras*; *Mespilum*, *Prunum*, *Malum Persicum*, *Vitem*. *Sylva* hic abundanter *avibus*, *Phasianis*, *Perdicibus*, *Palumbis* & *Gallinis* Indicis prodigiosae magnitudinis & pondere 50 librarum; *flumina*, quorum insignis copia, *piscibus*, *Sturione*, *Alofa*, *Anguilla*, *Aburno*, *Raia*, *Mulla*, *Trutta*, *Salmone*, *Balenis*, *Cancris*, *Ostreis*, *Testudinibus*; ut & *Cygnis*, *Anseribus*, *Anatibus*, *Fulicis*. *Fructus* cum *Anglia* Italiaeque communes habet: *frumenti*, tritici, secalis, hordei, avenae uberissimus proventus, & messis sexagecuplum, plus minus, seminis referens, de Indico frumento quadringentuplum: atque inde annonae vilitas & pretia rerum modica. Ex *feris* *Alces*, *Cervi*, *Caprae*, *Pantherae*, *Lupi*, *Vulpes*, *Castores*, *Lutrae*, *Feles Sylvestres*, *Martes*, *Sorices* odoriferi numerosi, alimentis partim, partim aliis inhabitantium commodis serviunt.
118. Commerciis instituendis *Pensylvania* praeter memorata supeditat *sericum*, *crocum*, *oleum*, *tabacum*, *linum*, *cannabin*, *rubiam*, *glycyrrhizam*, *herbas tinctorias*, *cineres saponi conficiendo*, *ferrum*: ut etiam *Frontiniacis* sapore vix concedentes, *vinum cultoribus pollicentur*, nulli *Europaeorum* secundum.
138. *Indigenae* staturae sunt iustae, incessus firmi & decentis, vultu erecto, oculis parvis & nigris: labiorum prominentium & nasi depressi raro inter eos deprehenduntur. Faciei in utroque sexu non minor saepe venustas, quam apud *Europaeos*. *Atrum colorem* ex unctura adipis urfinae sibi contrahunt, caeteroquin *Italici* non nigriores. *Lingua* eorum mascula, concisa, astricta, & plena energiae, *Hebraeae* multum affinis est. Voce una expressa plures premunt, audientis intellectu supplendas. Deficit in temporibus, modis, parti-

participiis & cæteris orationis partibus; sublimitate tamen & dulcedine Europæis omnibus Autori præfertur. *Mares* ad annum 15 pag. 145. piscaturæ, inde ad 18 venationi incumbunt: post fortitudinis & virium experimentis editis conjugio digni habentur, sine quibus infamix censetur uxorem sollicitare. *Puella* matres in cultura agrorum adjuvant, mature etiam artificio alicui assuescunt, cui toto de in vitæ tempore mancipantur; anno ætatis 14 circiter nuptû dantur, Quædam earum corpore quæstum facientes dotem colligunt, postea conjugatæ adeo continentes, ut gravidæ maritis porro non cohabitent, nisi mense post puerperium exacto. *Domicilia* sua ex corticibus arborum aut storeis parant, palisque fulciunt. *Torus* arundine aut gramine insternitur. *Cibum* ex frumento Indico diversimode præparato, mane & vesperi sumunt. *Potui* indulgere exemplis advenarum edocti, generosiores tam impense amant, ut pretiosissima quæ possident eodem permutent. Cæterum liberales sunt, mobilis animi, affectuum vehementium, sed minime durabilium; sensus suos apprime norunt premere, & vindictæ sunt cupidi. Laboris diuturni impatientes, choreis & lætitiæ student; divitijs parum pensi habent, pauxillo contenti, quod ex venatione & piscatura consequuntur. *Deum credunt*, animæque immortalitatem; illumque in regione australi fortunatissima vivere, eoque animas proborum commigrare. *Religio* eorum consistit in oblationibus primitiarum & cervi pinguis, cantationibusque. *Regulis* gubernantur, quorum successio per stemma maternum continuatur, ut regi non filii succedant, sed vel frater uterinus, vel sororis filius: cavendo scilicet spuriorum regimini. *Delicta* iis multa pecuniaria luuntur, habita ratione sexus & dignitatis offensæ personæ; ita ut injuria forminæ illata duplo æstimetur. *Originis Judaica* Autori creduntur, & ex reliquiis decem tribuum Israelis descendere: quod, præcipue liberi eorum, facie cum Judæis exacte conveniant; quodque ceremonias & consuetudines complures cum Judæis communes habeant: tempora enim per Lunas numerant, primitias fructuum offerunt, speciem habent festi tabernaculorum, altaria ex duodecim lapidibus construunt, luctum annuo tempore absolvunt &c.

146.

149.

150.

148.

151.

152.

155.

156.

Primi Europæorum hanc regionem frequentarunt *Batavi*; 157.
 U 2 post

- post *Sueci, Finnique*: illi sinum Chesapeack accolentes, mercaturæ; *hi* tenus litora fluxii Delavvare, agriculturæ potissimum dediti. 160. 167. His postea *Angli* accessere, qui hodie primas ibi tenent. Quo successu vero Pennius novique ejus coloni provinciam habitare cœperint; quæ forma & conditio urbis Philadelphix ibidem novissime 164. extructæ; quod genus hominum artificumque incolendæ huic ter- 121. ræ maxime accommodum; quo sumtu illuc transvehantur, quibus 122. que rebus instructi esse debeant peregrinatores; quæ conditio- 125. nes acquirendæ possessionis aut conducendorum agrorum; quid- 128. que generaliter legibus, Consilio Status & in Comitibus provin- cialibus pactis, cautum sit, *Autor* Lectorem pluribus instruit.

256. Pensylvaniæ ad septentrionem sed magis ortum versus adja- cet *Novum Eboracum*, Jacobo II Angliæ Regi, cum adhuc Dux Eboracensis esset, a fratre concessum. Pars est Novæ Angliæ, fluvii Hudsonis & Connecticut interjecta. Vendiderat eam Batavis Hudsonius anno 1608, neglecta Regis Angliæ autoritate, a quibus *Germania Inferior Nova* (*Nieu Neederland*) cognominata est: sed armis eam repetiere Angli, pulsus inde anno 1664. Batavis, & coloniis eorum occupatis. Mutata inde coloniarum nomina, ut quæ olim *Novum Amstelodamum* Batavis nuncupabatur, hodie *Novum Ebo- racum*; quæ tum *Villa Auriaca*, ad fontes fluminis Hudsonii, nunc *Nova Albania* audiat. Rerum adeo ibidem hoc tempore Angli potiuntur, paribus ac in Marylandia commoditatibus & soli bonitate 258. gaudentes: nam & hic messis frumentorum centuplum caloribus præstat.

267. Extrema Continentis Anglicanæ boream versus *Nova Anglia* intra 40 & 45 gradum latitudinis tenditur: a *Sebastiano Caboto*, uti reliqua Americæ septentrionalis ora maritima, primum detectas; sed integro fere post eum seculo ab Anglis, Elisabethæ reginæ auspiciis, repetita. Abortu & meridie mari Atlantico alluitur; Novo Eboraco vero ad occasum, & ad septentrionem Novæ Franciæ con- 268. jungitur. Aliis eandem limitibus *Autor*, sed parum congrue, circumscribit; nisi Interpretis lapsus is censeri debet. *Cæli temperies* hic varia est & inconstans, secus atque sub iisdem per Europam parallelis solet; aer tamen salubris, & genio Anglorum apprime conve-

conueniens. Diversis populis inhabitatur, quorum originem *Autor* ad Tartaros Sameiedos, Russis vicinos, refert, eorumque linguam dialectum Tartaricam arbitratur. Aquam, Ignem, Fulgura, Tonitrua, Tormenta bellica, Equos, aliaque, a quibus sibi metuent, *divino cultu* prosequuntur; *supremi vero Numinis* loco, Diabolum venerantur, quem *Okee* appellant. Christianæ religionis ofores sunt pertinacissimi; inconstantis præterea animi, & meticulosi, iracundi & injuriarum tenacissimi; immanes etiam carniū humanarum edones. Sagittandi peritia excellunt, adeo valido ictu, ut hominem per medias scapulas trajiciant. Pro viribus corporum duas tresve uxores sibi sociant, quæ nullo pene labore partus suos enituntur. Liberis, parentibusque nimium indulgent; hos tamen senio confectos vel inedia necant, vel vivos defodiunt. *Terra nascentia, & animalia* communia fere habet cum vicinis regionibus. *Angli* hodie magno numero incolitur, quibus valida hic sunt plurimæque coloniz, diversis oppidis, quorum princeps *Bostonia* vocatur, exornatæ. *Regimen Anglorum ecclesiasticum & civile* est penes Independentes & Presbyterianos. Indos incolas hi advenz iniquiores, quin infensissimos identidem hostes sunt experti. Casus eorum varios, & belli pacisque negotia, quæ utrique nationi intercessere, *Autor* describit: ex quo tamen non satis constat, amicusne hodie, atque olim utriusque gentis incolæ inter se degant.

pag. 296.

270.

277.

297.

272.

298.

299.

301.

302.

172.

HISTOIRE DES VARIATIONS DES EGLISES

Protestantes, par Messire Jacques Benigne Bossuet &c. Tome second. i. e.

Jacobi Benigni Bossueti Meldensis Episcopi &c. de Variationibus Protestantium Ecclesiarum, Tomus Secundus.

Juxta exemplar Parisiense, 1688 in rz.

DE primo Operis hujus tomo, Illustrissimique Autoris instituto, mense Februario pag. 65. seqq. diximus. Secundi, quem nunc effimus, tomi libro primo (operis nono) ab anno 1561 inchoato, *Johannis Calvinii* ingenium & doctrina describitur, & in quibus punctis a

ctis a Luthero dissenserit, indicatur; nempe in dogmate de certitudine salutis & inamissibilitate gratiæ, itemque de necessitate Baptismi ad infantum salutem non exigendi. In his argutius quam Lutherus disputasse dicitur, sed & majoribus difficultatibus sese implicuisse. Refertur inde, ut in articulo de præsentia Christi in Sacramento non supra Lutherum saltem, sed & Zvinglium & socios sapere voluerit. Mediam enim quævisse inter illorum & Romano-Catholicorum sententiam, & ita aliquando locutum, ac si præsentiam per se & absque fidei interventu, adeoque ineffabilem & miraculosam admitteret; alibi autem & inprimis cum contra Lutheranos scriberet, ista enervasse. Itaque desertam ejus subtilitatem a discipulis, & quæ de substantia Christi in cœna præsentis, grandibus verbis jactasset, ita explicata, aut ab ipso potius non aliter intellecta fuisse, quam ut fides ipsum Christum, non alium, pro objecto apprehenderet. Taxat postea superbiam & ambitionem hominis acriorem, quam Lutheri; hunc enim impetu quodam, illum pervicacius & meditatam peccasse. De variationibus ejus, maxime in articulo de S. Cœna, exempla ex conscriptis ab eo confessionibus adducuntur. Ad colloquium Possiacenum non accessisse dicitur, ne austeritate & fervore suo partibus noceret. Multa ex illius colloquii historia annotantur, inter alia de *Cardinale Lotbaringo*, *Montucio Valentia Episcopo*, *Espenceo*, *Beza*, aliisque, quorum & dotes & navi memorantur, Reformatorum maxime, quibus omnibus callida hypoerifis imputatur, quod Augustanæ confessioni subscripturos se esse simulaverint, excepto Artic. X; quanquam & hunc aliquando admissuros se esse dicatissent, dum Germanorum benevolentiam captare vellent.

Libro X ab anno 1558 ad 1570 de variationibus in Reformatione Anglicana agitur, circa articulum de præsentia in Sacramento Cœnæ. Improbatur arrogatus reluctanti Elisabethæ Reginæ primatus Ecclesiæ, & Parliamentis jus decidendi de sacris controversiis. Utitur hic aliquatenus Autor *D. Burneti* testimoniis, & dogma de inamissibilitate gratiæ ab Anglis rejectum esse statuit. Regressus inde ad res Gallicas, tumultus & rebelliones omnes Reformatis, non ut privatis & impetu agentibus, sed ut proceribus & Ecclesiasticis in Synodis decernentibus imputat multis argumentis, refutatque

Burne-

Burnetum (cui magnam Gallicæ historiæ imperitiâ objicit) & *Jurium*, ita ut spiritum violentiæ religioni reformatæ naturalem esse putet, exempla sævitæ allegans, qua in Catholicos in Gallia grassati sint; quæ tamen reticere se voluisse ait, nisi exules Galli querelis de Catholicorum rigore totam Europam implerent. Calvinum mortem narrans, placidam fuisse non negat, neque tamen illum divino judicio subtrahit, quod excitata hæresis flamma, quam tanta illius causa effusa sanguinis copia extinguere nequiverit, promeritus fuerit. Renovatam iterum A. 1566 Helvetiorum confessionem, & tunc primum, ut putat, receptum de justitia imputativa dogma sugillat, cum aliis ejusdem articulis, maxime de S. coena, in quo tamen sinceros præ aliis Helvetios agnoscit, quod figuratum sensum satis aperte profiteantur. Polonos in confessionibus suis & unionis cum Lutheranis tractatibus confusus egisse, & in errorem de ubiuitate delapsos esse arguit.

n. 42. sqq.

n 49.

57.

59. 66. 97.

68.

69.

Liber XI cæteris prolixior, Albigensum, Valdensium, Viclefidarum, Hussitarum & Fratrum, qui dicuntur, Bohemorum historiam haud vulgari modo exhibet, magnamque illustris scriptoris peritiâ probat. Id vero hac digressionem agit, ut Protestantibus adminiculum omne eripiat, quod ex istarum sectarum consensu querere aliquando voluerunt, (errore, si probari potest, facti, non doctrinæ.) Ostendit autem, *Albigenses* crassissimis Manichæorum erroribus, ex Oriente in Bulgariam barbarasq; illius tractus gentes, & inde in Occidentem & Gallias invecis deditos fuisse. Auctores allegat contemporaneos, & qui nulla ratione suspecti haberi possint, ex quibus deducit, Albigenes duo principia statuuisse, conjugia improbasse, Sacramenta sprevisse, aut infando modo administrasse, & Christi incarnationem negasse; varia etiam nomina eorum refert, inter quæ usitatissimum erat *Catharorum*, unde Germanicum *Reher* formatum est: puros enim se esse jactabant. *Valdenses* ab illis quidem abominationibus absolvit, & ab initio nihil in religione Catholica mutasse dicit, quam ut paupertatem promiscuam & communionem bonorum, ut necessariam ad salutem requirerent; postea vero in alios etiam errores incidisse, difficulter detectos, quia pari cum Albigenibus astu, cultum Catholicum per hypocrisis retiauisent, magnamque morum probitatem in speciem servas-

71.

- servassent; Donatistum etiam communem cum illis habuisse assererat. *Viclef* perversa dogmata, nec Protestantibus probata, ex libro ejus qui *Dialogus* inscribitur, recenset. De *Huffo* nota fere narrat, laudato Laroquio, nupero ex Gallis scriptore reformato. Negat *Viclef* & *Huffum* de S. coena sensisse, quæ Reformati profitentur, uti nec *Valdenses*; *Albigenses* vero plane allegari non debere, cum Sacramentum coenæ pro ludibrio habuerint. *Huffum* ad mortem usque *Missas* celebrasse, ejusque propaginem fratres *Bohemos* fuisse, homines nempe plebejos, qui se post compositam cum *Bohemis* de communionem sub utraque litem, a proceribus & maxime a *Rockezano* ejusque sectatoribus, qui *Calixtini* dicebantur, separaverint. Irridet igitur *Protestantes*, qui sectarios illos pro antecessoribus suis venditent, in hoc uno saltem concordantes, quod *Pontificem Romanum* ut *AntiChristum* diffamaverint. Ad-dit explicationem vaticinii Apostolici I. Tim. IV, 1, idque ad *Manichæismum* accommodat, quod *Protestantes* de *Anti-Christo Romano* interpretari solent.

- Libro XII* ex gestis annorum 1571 ad 1579, & A. 1603 ad 1611, *Reformatorum* in *Gallia* variationes elicit, inde maxime, quod articulum de coena ad exemplum *Polonorum* cum *Lutheranis* in concordiam, in *Synodo Rupellæ* anno 1571 præside *Beza* habita, deducere voluerint, sed *Helvetiorum* offensas veriti ab instituto postea recesserint: in quorum gratiam formulam de substantia, *Rupellæ* licet probatam, anno sequenti in *Synodo Nemausensi* denuo correxerint. Referantur postmodum acta conventus *Francofurten-sis* inter *Reformatos* A. 1577, procurante *Johanne Casimiro* Principe *Palatino*, celebrati, in quo iterum cum *Lutheranis* conventionem studiose, sed frustra quæsierint. Inprimis improbat, quod A. 1578 mutandæ confessionis facultatem *Synodico* decreto quatuor *Theologis*, sub *Vice-Comitis Turenensis* directione detulerint. Taxat *Belgarum* literas ad *Lutheranos* A. 1579. datas, in quibus *Lutherum* & *Melanchthonem* pro sanctis patribus suis agnoverint, cum *Capitone*, *Bucero*, *Bullingero* & *Calvino*. Decretum quoque *Charentonense* in censuram vocat, quo A. 1631. *Lutheranis* communionem suam obtulerint. Sequitur narratio de opinione singulari *Johannis Piscatoris*, de justitia & satisfactione *Christi*. Professor is celebris inter

inter suos *Herbornæ* fuit, quod est *Nassovicæ* ditionis in Germania Cis-Rhenana oppidum, quanquam Autor id in foederati Belgii provincii situm esse putet. Piscatoris autem sententiam quatuor licet synodis Gallorum condemnatam, nihilominus unius *Petri Molinæi Sedanensis* suafu toleratam fuisse refert. Molinæo hinc magni inter Reformatos nominis Theologus Jurii avo materno, dicam scribit, quod dissimularum dissimulationum magister fuerit, & Lutheranos condemnari ob *ubiquitatis* dogma noluerit. Ejusdem auctoritatem infra (Lib. XIV, n. 57.) indicat, qua Galvini & Gomari rigida dogmata Synodo Dordracenæ, epistola ad eam scripta, commendaverit.

n. 24.

77.

Liber XIII. opponitur Protestantium sententiæ de Anti-Christo, quam a Lutero post Augustanam confessionem in conventu Smalcaldico productam, & a Gallis in Synodo *Gapensi* A. 1603 publice receptam fuisse tradit. Insurgit maxime in librum D. Jurii de *implemento prophetiarum*, eique inter alios Grotium & Hammondâ objicit, imo Jurium Jurio, quippe cui contradictiones non unas imputare solet. Anglum vero, *Josephum Medum*, quem Jurius plerumque ita sequitur, ut aliquando tamen ab eo discedat, acriter infectatur, vanum maxime ejus de *Gustavo Adolpho* Sueciæ Rege vaticinium & quæ de Turcis opinatus est, tum novos Prophetas, quos Jurius commendat, exagitans.

22. 32. 38.
41.

Libro XIV. prolixè agitur de sententia Calvinii & sequacium, de necessitate peccati Adamitici, itemque de certitudine perseverationis & inamissibilitate gratiæ, etiam in peccato mortali, & ut hæc omnia a Lutheranis & a *Jacobo Arminio* impugnata fuerint. Subjungitur narratio dissidii *Arminiani*, in Belgio enati, & actorum Synodi *Dordracenæ*, itemque expositio doctrinæ Romano-Catholicæ & oppositarum ei opinionum censura. Processus contra Arminianos principii Protestantium contrarius esse dicitur, eosque illius exemplo ad decreta conciliorum recipienda obligari. Notatur, a Reformatis Gallis decreta synodi, licet ad illam non venerint, & tunc approbata, & nuper exules ex Gallia ad illa subscribenda adactos fuisse. Taxatur *Jurii*, ut & *Matthiæ Boccharti* mitior de Arminianis & tolerando in iis Pelagianismo sententia, & Jurius Pelagianæ hæresis manifeste accusatur. Iterum exprobratur Re-

77. seqq.

32.

68.

74. 79.

83. 88.

91.

- formatis Gallis *Charentonenſe* decretum A. 1631. ad demulcendos
 n. 95. Lutheranos, & inani ſpe ex ſucceſſu belli Suecici, compoſitum. Ma-
 ximum inde de inſtabilitate doctrinæ argumentum elicitur, quo ſi-
 mul agnoſci aſſeritur, ſalvari homines in Eccleſia Romana. Sequi-
 99. & ſqq. tur relatio de concordia inter *Caſſellanos & Rintelenſes* A. 1661. pa-
 ad 112. cta, & de opinione *Cameronis* de univerſalitate gratiæ ab *Amyraldo*
 & *Teſtardo* Salmurii deſenſa, ſecuto magno inter Reformatos diſ-
 117. ſidio: annotantur etiam, quæ Genevæ ea occaſione acta ſunt. De-
 119. nique famigeratum Parlamenti Anglicani decretum A. 1678. publi-
 122. catum, quod *Teſtificatio*, vulgo *Teſt*, vocatur, in examen venit. Ex
 eo tamen mitius de Romana religione iudicium colligitur; tum
 quod tranſubſtantiationem ſolum, non autem præſentiam realem
 rejiciat; tum quod invocationem ſanctorum non ſimpliciter pro
 idololatria habeat, ſed cum reſtrictione ad ritum Eccleſiæ Roma-
 næ: ſubtiliter enim inde concludit Autor, agnoſci ab Anglis anti-
 quitatis Eccleſiaſtica peritis cultum illum, (ſive invocatio, ſive ſa-
 no ſenſu adoratio dicatur,) veteris Eccleſiæ moribus convenire;
 idem de Miſſa ſtatuit.

- Libro XV.* (ut Tomo I promiſerat,) ad capitalem de Eccleſiæ
 autoritate & infallibilitate articulum accedit Episcopus, & quibus
 poteſt ingenii atque eruditionis nervis ſtabilire eam & Eccleſiæ Ro-
 manæ vindicare contendit, ſpecialim in *D. Jurii* *Systema* de Eccle-
 ſia argumentorum aciem inſtruens. Et hic quidem, ſi quæ ſingula-
 ria & diverſa ab aliis Proteſtantibus opinatus eſt, defendere ea no-
 verit. Communis vero tam Lutheranorum quam Reformatorum
 doctrina de Eccleſia & miniſterio, notior eſt & dudum evidentius
 firmata, quam ut conſuetis ab adverſa parte objectionibus convella-
 4. 7. 10. tur. Neque hic enarrari poſſunt, quæ noviter & ſpecioſe ab Au-
 tore proponuntur, & ex ipſa Auguſtana confeſſione & ejus apolo-
 28. 29. 40. gia aliisque ſcriptis pro aſſerenda viſibilitate, itemque ex Gallicis
 confeſſionibus adducuntur. Cum vero *Johannes Claudius* difficul-
 tates iſtas erudite & acute removere conatus ſit, nihil omittit Epi-
 ſcopus, quo reſponſa ejus refellat. Negat inter alia, quod Luthe-
 46. ri tempore magna hominum & doctorum pars ſententiam de Eccle-
 ſia inviſibili in mente habuerit; quod noſtrates ex ſubito tot natio-
 num in Lutheri doctrinam conſenſu concludere ſolent. Originem
 hujus

hujus opinionis Socinianis tribuit, propagationem *Marco Antonio de Dominis*, dein *Calixto*, & in Gallia Ecclesiæ Salmuriensî *D' Huiffæau*, (cujus tamen liber A. 1670 publicatus solenniter a Reformatis condemnatus sit) nuperrime vero a *Pajonio*. Transitur inde ad refutationem Jurii, *Pajonium* hactenus sectantis. Noratur ejus diversum & secum pugnans de Socinianorum cœtu judicium; & multa arguuntur ex concessione ejus, quod in Ecclesiâ Romana salus acquiri possit. Rejiciuntur quæ de excommunicationibus statuit; eique imputatur, quod contra suæ Ecclesiæ decreta *Independentismum* stabiliat, & temerario ausu adversus omnium seculorum doctrinam novum illud Ecclesiæ systema produxerit. Speciatim respondetur ad interpretationes Symboli Apostolici in articulo de Ecclesiâ, & quæ ex historia schismatis Israelitici & Apostolicorum temporum argumentatus est. Eliminatur distinctio errorum in fundamentales & non-fundamentales, opposita promissione Christi de perpetua præsentia sua, qua omnes errores evitari posse statuuntur. Ecclesiæ asseritur judicium de controversiis fidei, ex ipsius Jurii traditis. Pro principio habetur, Ecclesiam semper credidisse, quod semel credit. Adstruitur conciliorum infallibilitas, & Angli scriptoris *Bullæ*, Reformati licet, cujus librum in Actis A. 1688. mense Decembri pag. 647. recensuimus, testimonium de concilio Nicæno, cum magno ejus elogio, votoque conversionis adducitur. Insultatur Jurio, quod dicere ausus sit, de veritate aliquando pacis causa remittendum esse. Principium fidei ex scripturis a Protestantibus ipsis deferri putatur, cum fidei capita absque ejus lectione & distincta notitia, ex prædicatione & catechesi disci posse concedunt, nec plebem alio modo instruere possunt. Ex his aliisq; facile cognoscitur, omnia tandem ad autoritatē Ecclesiæ Romanæ, & ex ea unice, ut putant, dependentis missionis & ordinationis Episcoporum & Pastorum reduci. Unum saltem locum adscribemus, in quo Autor ipsam Ecclesiam introducit, his directis verbis populos Christianos alloquentem: *Vos quidem populus quidam, cœtus & societas estis, sed Christus Rex vester nullum a vobis jus & potestatem, sed eam ab alio loco accepit. Non magis vobis licet ministros constituere, quam principatum Christo ex vestro deferre arbitrio. Ut ipse, ita & ministri ejus vestrique pastores, alioquem habent ortum. Regnum ejus non est de hoc mundo, nec cum regnis mundi*

52.

52.

53. & 79.

54. seqq.

66.

68.

76. seqq.

83. 84.

87. seqq.

90.

103

110.

112.

120.

di comparari a vobis debet. Uno verbo: natura vobis nihil dat, quod cum Christo & regno ejus commune fit; neque aliud jus vobis est, quam quod in legibus & consuetudinibus immemorialibus societatis vestra deprehenditis. Ha autem jam inde ab Apostolico tempore tales fuerunt, ut pastores qui sunt, alios constituent. Vos eligite, nos confirmabimus, dicunt Apostoli, Act. VI, 6, 7. & Paulus a Christo vocatus alios constituit antistites Tit. I, 5. Blandiuntur vobis, qui dicunt, consensum vestrum necessario requiri, nec ipsi credunt, quod vobis persuadere volunt, cum pro veris pastoribus habeant, qui in Anglia absque ullo populi interventu constituuntur. Exemplum Matthiae extra ordinem divina sorte electi, ad sequelam trahi non potest, neque omnia populo permessa in eo fuere. Praefedit Petrus, pastor a Christo constitutus, neque per electionem, sed declaratione ex caelo Mattheas ad Apostolatam pervenit. In omnibus aliis casibus autoritas constituendi pastores ad constitutos pertinet. Potestatis illius caelitus delata character sensibilis est manuum impositio, Oraini Ecclesiastico reservata. Ita succedunt sibi pastores: Christus qui primos stabilivit, ad futurum se illis promissit, ad quos ipsi translaturi essent potestatem suam; neque vobis Pastores obvenire possant, quam in hac successione, qua non magis deficere censeri debet, quam Ecclesia ipsa, & praedicatio verbi, atque usus Sacramentorum. Ita ex ore Episcopi loquitur Ecclesia, Romana nimirum, neque ita loquitur solum, sed haec effata omnibus suis Regumque sibi servientium viribus, & cum libet & potest, ferro & igne tuerur. Restat quaestio, an eodem modo loquatur universalis Ecclesia Christi. Protestantium Ecclesiae recte sibi jus vindicant, pastores sibi deligendi. Non negant, ministerium quoad essentiam & vim suam a Christo ejusque aeterna veritate dependere, sed illius functiones, expresso vel tacito consensu coetuum Ecclesiasticorum, certis personis deferendi potestatem invictis argumentis demonstrarunt. Tanto igitur nixu, nec olim aliud quaesitum est ex parte Cleri Romani, nec hodie tot novis argutiis aliud quaeri apparet, quam ut populus Christi in servitutum paucorum reducat, qui vocis Christi, (quam oves ejus noverunt,) fixam certamque regulam sequi nolint, sed solo characteris sui axiomate freti credenda & facienda imperent. Hoc si divini esset instituti, & revelatum esset irrefragabiliter, neq; habuisset orbis Christianus, quod de haeresibus tantopere quereretur, neque

neque hæ ab aliis quam plebejis autoribus profectæ essent. Sed omnium, proh dolor! temporum experientia testatur, Arianorum maxime seculum, & Græcum schisma, & quicquid de Romanis lamentamur abusu, non ab aliis magis, quam ab ipsis illis caractere & chrismate omnibusq; ceremoniis insignitis Episcopis & Sacerdotibus, nec singulis modo, sed & magno numero congregatis, quotiescunq; vel auctoritatem vel opinionem humanâ veritati & simplicitati Scripturæ prætulervnt, in errores inductas, imo decretorum & censurarum vi compulsas esse multas animarum myriades, totasque gentes & nationes. Pro magno igitur Dei beneficio habebunt, quotquot pie sapiunt Protestantium cœtus, quod majores sui ab ista persuasione divinitus liberati, ministeria sacra sibi constituerunt & ad posteros transmiserunt, per quæ non hominum arbitrio, aut quacunq; consuetudinis & successionis allegatione, sed ex puris immotisq; principiis conservatæ per divinam providentiam in Scriptura veritatis, & accedente, ubi aderat, certæ, universalis & uniformis traditionis adminiculo, fides Christi, quæ ad salutem sufficit, docetur. Reliqua hujus libri XV. meletemata hypothesis illis superstructa sunt, quarum capita præcipua hucusque recensuimus. Speciatim traditur Argentoratensis civitatis mutatio ex Zuingliana in Lutheranam. Ecclesiæ Romanæ constans & accurata decisionum in controversiis ratio extollitur, allato *Berengarii* exemplo. *Transsubstantiationis* vocabulum in concilio Lateranensi A. 1215 introductum, sicut homousii, non fidem, sed formulam novam aptamque enuciandæ antiquæ veritatis continere dicitur. Idem de *Constantiensis* concilii placitis circa communionem sub una jactatur. Sic etiam concilii Tridentini scita in aliis articulis longa serie enumeratis defenduntur, excusata laxitate & ambiguitate. Quæstio de infallibilitate Papæ, ejusque supra concilium auctoritate, pro tali habetur, quæ in utramvis partem salva fide definiri possit. In epologo Protestantes, (qui hic & passim fratres vocantur,) maxime verò Lutherani, ad conciliationem cum Ecclesia Romana invitantur. Subjungitur additio ad Lib. XIV. magni, ut inscribitur, momenti, de scriptis *D. Jurii*, & *Danielis Severini Sculteti* Hamburgensis, quibus de conciliatione Protestantium inter se contenderunt. Urgetur hic maxime dogma de necessitate absoluta humanarum a-

n. 124.

129. seqq.

136.

139.

142.

165.

506.

tionum, & quæ ex illa sequuntur, quod Jurius Luthero tribuit; quasi hæc imputatio non innumeris vicibus refutata, & Lutheri orthodoxa & constans sententia ex ejus scriptis ostensa fuerit. Notatur hic etiam *D. Job. Gerhardus*, jam melius Auctori cognitus, quia tertium ei locum inter Lutheranismi columnina assignat. Post ista & alia, propositum de conciliandis Protestantibus, ut inane & impossibile traducitur. Altera additiuncula ex *Abrahami Sculteti* Annalibus subnectitur ad Lib. XI, particula nempe colloquii A. 1530 a Bucero & Oecolampadio cum Valdensium pastoribus quibusdam habiti.

HISTOIRE CRITIQUE DU TEXTE DU N. T.

id est:

Historia Critica textus Novi Testamenti; auctore
Richardo Simone Presbytero.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1689, in 4.

PArti primæ excerptorum ex hoc libro proximo mense Februario pag. 133. ad Acta relatæ, alteram nunc eodem filo per textam addere juvat.

Cap. xx.

Absoluta nimirum recensione librorum N. T. aggreditur Author duplicem objectionem Judæorum Gentiliumque philosophorum, qui aut ignorantia, aut malitia dolosa postularunt scriptores N. T. eo quod ex V. T. allegarint loca, quæ aut aliter illic legantur, aut, si ea iisdem conceptis verbis ibi extant, in alienum ab authoris mente sensum detorserint. Ad *ἑγκλημα* prius responderet Simon, Apostolis uti licuisse septuagintavirali versione a Judæis olim concinnata, & ab omnibus pene gentibus intellecta, utut ab Ebræo textu longiuscule haud raro recedente, postquam Ebræa biblia ne ab ipsis quidem Judæis illius ævi absque interprete intelligi possent. Cum vero Hieronymus statuat, Apostolos quandoque (speciatim, ubi dicta *Jerem. XXXI, 15. Hof. XI, 1. Zach. XII, 10.* citant,) Ebræum codicem præstius, quam interpretes Græcos secutos esse; nodos hos Simon solvit, aut si mavis, secat, dum septuaginta senes loca illa V. T. eodem plane modo vertisse author est, prout hodie in Evan-

in Evangeliiis habentur, vertente vero tempore variis Glossematis corruptos eam illic locorum induisse faciem, quam Niamnum obtinent. Adcoque si nova editio τῶν δ' a Simone accuranda esset, lectionem eorum primævam ex N. T. restitutum ab eo iri patet.

Ad alteram objectionem regerit, Judæos non debere vitio vertere Apostolis, quod more inter Rabbinos recepto על דרך גורף Cap. XXI.
XXII. sensu mystico (quin sapiuscule per meram *allusionem* paronomasticam,) Messiaz adplicuerint veteris Instrumenti vaticinia, quæ literali sensu de eo non agant, in *παρεμπροχόδοσι*, tamen Messiaz, (quicunque is tandem fiet,) adplicari pridem sueverint. Ex hac vero sola traditione avita allegationes id genus Apostolicas, (per se nihil probaturas,) probandi vim ac robur nancisci. Hujus commatis esse palmarium Esaiæ dictum de Emanuele nascituro, qui literali sensu prophetæ filius, mystico Messias sit; nec non illud *cap. XI. v. 1.* ex quo *Nazareni* nomen illustrat Matthæus *cap. II. v. ult.* non aliam ob causam, quam quia in ejus lingua paronomastica similitudo inter vocem נָצַר *fos* & נֶצְרֵת *Nazareth* intercedat. Hoc modo sapiissime se ad silentium redegisse perhibet Judæos, cum ex ipsis quæsierit, utrum mysticum illum argumentandi processum, Apostolis non magis, quam veteribus Rabbinis in Talmude, Sohar, Targumim & Medraschim frequentatum, improbare, ac hac ratione in Sadducæorum aut Karræorum castra transire vellent?

Hinc refutare videri cupit *Grotium*, *Spinosam*, & *Theologos* C. XXIII. illos *Hollandia* (vel, qui horum nomine latere creditur, *Johannem* XXIV. XXV. *Clericum*,) qui *omnem Scripturam* collectivè sumtam θεόπνευστον dicendam negaverant. Negat nihilominus ipsemet, præter res verba quoque a Spiritu Sancto authoribus N. T. suggesta fuisse. Enarrat historiam acerrimarum litium, quæ superiori seculo Lovanienses ac Duacenses Theologos ex una parte, ex altera Lovanienses Jesuitas exercuerunt, horumque thesin, qua *verbalem inspirationem* impugnarunt, magno conamine defendit; nihil tamen pro ea urget singulare, nisi quod apud *Cornelium a Lapide* comm. in II. Tim. III, 16. (ad quem etiam *Simon* provocat,) Gallicæ linguæ imperiti legere poterunt.

Stylum Evangelistarum & Apostolorum, cum primis Pauli, C. XXVI. *humilem, salebrosam, difficilem intellectu, Ebraïsmis ac barbarismis refertum*

factum vocat cum *Origene*, *Hieronymo*, *Chrysoftomo*, *Toletō*, *Garguao*, *Castalio*, *Emedino*, quorum testimonia in vulgus nota sunt. Ignotius est iudicium Scholiastæ Græci in IV Evang. (in bibliotheca Colbertina sub n. 2254 extantis) de Johannis stylo ac Græcæ linguæ imperitia: Οὗτος ὁ εὐαγγελιστὴς πατρὶς μὲν ἦν ἤτοι κώμης εὐπλάς ἀπὸ Βηθσαιῶν τῆς Γαλιλαίας, πατὴρ δὲ αἰλιῶ (καὶ) πίνητ (καὶ) πικιδέας δὲ τῆς ἔξωθεν ἑδοπιῶν μετῆν. ἔστ' ὁ αἰλιῶς καὶ ἰδιώτης ἰδιωτεῖαν δ' ἐχάτην ὁ γραμματικὴ μὴ εἰδώς, &c.

- C. XXVII. *Linguam Hellenisticam* tuetur contra *Salmasium* & *Crojum*, monet tamen, meram *λογομαχίαν* de hoc argumento agitari. Neque enim proprie *linguam* aut *dialectum* dici posse loquendi ac scribendi genus, cujus verba singula Græca sint, phraseologia sola sit Ebræa, h. e. Ebraïsmis scateat. *Linguam* ergo *Hellenisticam*, (quam *Græcum Synagoga idioma* vocari mallet,) ita se habere ad Græcam linguam, uti *Hispanica* lingua, qua Judæi bibliorum & liturgiæ versio-nem Hispanicam Ferrariæ & Constantinopoli evulgarunt, se habet ad linguam Hispanicam, qua Christiani Hispaniarum incolæ utuntur.

- C. XXIX. Ultimam libri partem occupat non perfunctoria de *MSCris N. T.* tractatio. Præmittitur recensio authorum, qui varias codicum lectiones congefferunt; e quibus *Amelottus* (Gallicus N. T. interpres) est, quem, cum tot *venerandis ac augustis MSCris* se usum gloriatur, vanitatis, imposturæ ac ignorantia non vulgaris haud illepidis salibus infumulat. Consentit tamen eidem, codices Græcos, ad quos *Ximenius*, *Stephanus*, *Erasmus*, *Beza*, typis impressas editiones suas adornarunt, *vulgares* aut *vulgatos* dici posse, ut distinguantur ab aliis antiquioribus nondum vulgatis, ad quos olim *Vulgata Latina* confecta fuerit. Juxta regulam autem *Ambrosiastri* five *Hilarii* Diaconi Romani *Comm. in Rom. V. 14.* iudicium ferendum esse, utrum Græci vulgati, an Græci alii cum Latina versione exactius conspirantes, hoc illove casu majorem fidem mereantur. *Hæc* (inquit ille,) *verum arbitror, quando & ratio & historia & auctoritas observatur.* Negat vero Noster, hanc codicum Græcorum discordiam, concordia inter Græcos Latinosque in Florentino Concilio initæ imputandam. Scripserat nimirum *Erasmus*, codicem Græcum Anglicanum, in quo *versum 7. Ep. I. Job. c. V.* repererat, ad
Latino-

Latinorum codices fuisse castigatum. Posteaquam enim (inquit) *Græci concordiam inierunt cum ecclesia Romana, studuerunt & hac in parte cum Romanis consentire. Hoc probatu impossibile esse, censet Simon. Quin in contrarium urget, quod loca, quæ a Græcis Latinizantibus correctæ feruntur, nihil ad controversias faciant, quæ inter utramque ecclesiam Florentiæ utcunque compositæ aut sopitæ fuerint; itemque, quod plerique ex iis, qui Florentinis decretis Florentiæ subscripserant, Constantinopolin reversi, omnia illa acta solenni protestatione resciderint; tantum abest, ut in Latinorum Latinitatem biblia sua corruperint. Neque concedit Scholasticorum quibusdam, Latinam Vulgatam semper præferendam Græco textui, ideo quod Græci schismatici codices suos corruperint, veritas vero apud Romano-Catholicos illibata superfit. Observat potius, sapissime, sed summa injuria, bibliorum corruptorum actionem intentatam hæreticis; quemadmodum multis creditum fuerit, Arianos 1. *Epist. Job. V. 7.* criticam manum intulisse, ac vò quia *Deus Spiritus est ex Job. III, 6.* erasisse; vocem ἀγιον Macedonianorum fraude *Job. VII. 39.* insertam; Nestorianos denique 1. *Job. IV, 3.* pro πᾶν πνεῦμα, ὁ ἄγιος ἔστιν ἰησοῦς, supposuisse isthæc: πᾶν πνεῦμα, ὁ μὴ ὁμολογεῖ ἔστιν ἰησοῦς. Ostendere vero satagit, quomodo imaginariæ illæ singularum locorum corruptelæ ex orthodoxorum scholiis, quæ ex margine in textum irreperierint, nasci potuerint.*

Vetustiora N. T. exempla MSCta, quotquot in Occidentali nostro orbe extant, aut pleraque saltem, a Latinis Græcæ linguæ studio- Cap. xxx. xxxi.
 sis in usum suum olim descripta esse, opinatur; cum Bibliorum editiones, quæ typorum beneficio in omnium manibus versantur, ad codices Græcos, ab ipsismet Græcis in ecclesiæ suæ usum exaratos, exactæ ac expressæ sint. Illa inter eminet famosissimum illud exemplar, *Cantabrigiensi* Academiæ a Theodoro Beza donatum, quatuor Evangelia atque Apostolorum Acta complexum. Hujus altera pars esse putatur æque celebris ille Epistolarum Paulinarum codex, Beza quondam nomine *codicis Claromontani* frequenter allegatus, nunc in *bibliotheca Regis Gallie* repositus, cui plane gemellus in *bibliotheca Benedictinorum* Abbatæ Sangermanianæ visitur. Ter gemini hi codices *Græci* versionem Latinam veterem sive *Ante-Hieronymianam* adjunctam habent, quod (Simone iudice) argumentum est,

to est, non ex Græcia eos allatos, sed a Latinæ communionis hominibus descriptos fuisse. Hos enim, ut eo facilius, quotiescunque opus esset, ad fontes recurrere possent, exemplaribus *Græco-Latinis* uti consuevisse. Vero autem simile non videri, Græcos versionem Latinam, quam non intelligebant, descripturos fuisse. Porro ab eadem manu & Græca & Latina profecta esse, ex simillimis literarum Græcarum ac Latinarum ductibus patere ait. Latinas quippe literas in his MSCtis minus recedere a forma literarum apud Græcos usitatarum. Unciales enim Latinas magis quadratas, Græcas oblongiores ac graciliores esse solere. Accedit, quod in duobus illis Paulinarum epistolarum MSCtis, *epistola ad Hebræos* non in ipsam Paulinarum syllogem aut catalogum relata, sed in calcem voluminis post catalogum rejecta deprehendatur. Hoc non alia de causa contigisse, quam quod Latinæ ecclesiæ & *Paulinam* & *Canonicam* eam esse negarint, cum utrumque Græci universi affirmarent. (Confer excerpta nostra ex Cap. XVI.) Nec de nihilo est, quod tanta sphalmatum copia, quantam in his libris observasse se testatur Simon, arguere videatur, eos non Græcorum, sed Latinorum Græcæ literaturæ parum peritorum opus esse. Rationem etiam reddit Author stupendæ multitudinis lectionum variarum, quibus hi codices a vulgatis Græcis dissentiunt. In causa nempe fuisse effrenem illam orthodoxorum nonnullorum Hieronymo antiquiorum licentiam, qua (ipso *Hieronymo* teste) Evangelistam ex Evangelista, Epistolam ex Epistola interpolant, verba scriptorum sacrorum alio subinde ordine collocant, supplementis auxerunt, synonymis clarioribus explanant, aut in compendium redegerunt; id quod satis constat vel ex illa variarum lectionum farragine, quam speciminis loco ex Evangelistis & Epistola ad Romanos excerpit Author. Caverunt tamen ut plurimum, ne genuino sensui glossæmatis suis vim inferrent. Nihilominus quandoque nulli sunt veriti, historias ex Apocryphis *γνησίω* Evangelio infarcire, quemadmodum Luca VI. 5. post vocem *σαββάτου*, in Cantabrigiensi MSCto hæc leguntur: *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τις ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἀθέωπι, εἰ μὴ οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἰ εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ ὑπερβάτης εἰ τὸ νόμος.*

C. XIII.

Afert post hæc *variantes lectiones* aliorum quoque codicum
MSCto-

MS *Crorum*, præsertim *Colbertinorum*, & ut plurimum, quid de unaquaque sentiat, non dissimulat. Sic e. c. arbitratur, *Matth. V, 22.* vocem *εἰς* genuinam, adeoque *ἄνευ* *sine causa* Vulgatæ Latinæ restituenda esse; orationis dominicæ epilogum *Matth. VI, 13.* *ὅτι σὺ ἐστὺν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας*, non Christum aut Matthæum habere authores, sed ex liturgia ecclesiæ Græcæ plerisque Matthæi codicibus insertum fuisse; denique (ut cætera taceamus,) *Matth. XXVII, 9.* pro *ἰσραῖμ* omnino legi oportere *Ζαχαρίας*, uti reapse legatur in codice Colbertino 2467. Facili enim negotio hæc confundi potuisse invicem, cum illud *Ἰσραὴλ*, hoc *Ζῆλος*, per abbreviaturam in antiquis libris scriptum fuerit.

Postremo ubi de *accentibus*, & *interstitiis vocum*, de *εἰσχοῖς*, (*ver-*
fibus;) *ρήμασι*, (*dictis*;) *παραποικίαις*, (*seccionibus*;) *νεφαιαῖς* seu
ἕτλοις, (*capitibus*;) *ἀναγνώσμασι*, (*seccionibus*;) *critices* sacræ stu-
 diofis non ignota in medium attulisset, finem imponit *libro* huic
primo. Nos de eo definimus plura. Nulli interim dubitamus, quin
 philologiæ sanctioris cupidi valde desideraturi sint, ut publici juris
 propediem fiant *secundus tertiusque* Historiæ hujus libri, quorum
 illum *p. 188. 211. 335. 367. 383. 392.* hunc *p. 327.* edere spondit Au-
 thor. Ex his locis lectores curiosi argumentum illorum librorum
 quadantenus, si libuerit, colligere poterunt.

CONTINUATIO EPISTOLARUM, DATARUM ad longe Celeberrimam Regiam Societatem Londinensem ab Antonio de Leentwenboek, ejusdem Societatis Membro.

Lugduni Batavorum, apud Cornel. Bouteftein, 1689 in 4.

E Pistolarum ab Autore industriò ad Illustrem Societatem Angli-
 canam exaratarum tres hætenus idiomate Latino prodierunt
 partes, quarum postquam primam *A. 1685. mense Novembri*, secundam
 vero in *Supplementis Sect. 2.* recensitas dedimus, operæ erit pretium
 e tertia nunc parte, quam Continuatio præsens *offo* ex *epistolis* com-
 paginata exhibet, potiora nobis visa excerpere. *Ep. I.* texturam *pag. 1.*
 dentium evolvit in elephante, sue, homine, bove & equo, e tu-
 bulis

bulis exilibus, ex intima eorum parte cava nervis, sanguiferis aliisque vasis oppleta initium petentibus, ac ad circumferentiam usque desinentibus, coagmentatam. Ossei vero hi tubuli, quorum fines forsam in mollia vascula per gingivam sese dispergentia de novo mutantur, si a crassa quadam destruantur materia, odontalgiam oppido excitari docet, in quantum interiora cavitatis vascula e vestigio dilatata sese invicem maxime comprimant. *Ep. II.* bina scrutatur semina, Mespili videlicet & Coffi: in illis, vulgo lapillis dictis, nunquam quidem recentem plantam perfectam, ob medullam sive nucleum imperfectum, bene tamen globulos farinaceæ paucæ substantiæ ibi deprehensæ inter se connitos & ex se invicem prodeuntes apparuisse indigitans; in his vero, vulgo fabis Coffi denominatis, tum primordium ipsius plantæ, e tribus distinctis foliis ac parte in truncum & radicem abitura compositum, tum reliquum seminis non tam e materia farinacea, quam e particulis spongiosis sive ramosis, quarum cavernulas relictas multis in locis oleum occupet, contextum delineans, simulque situm folia primordii hujus plantæ aliquando obducentem, veluti multo propius eum floribus convenientem, adumbrans. *Ep. III.* variorum seminum anatomem, figuris tantum non ubique adpositis, edocet, in quorum aliis v. g. semine tritici, secalis, hordei, avenæ, fagopyri, milii, canariæ, acetosæ, manni & chærefolii, recens planta in farinacea collocatur substantia, in aliis autem e. g. semine raphani, napi, brassicæ Cypriacæ, Italicæ, rubræ itidem & albæ, raphani Hispanici, napæ, trifolii pratensis, snapi, cannabis, cochleariæ, nasturtii, trifolii odorati, malvæ Bohemicæ ac erucæ, plantæ solummodo folia ac pars in radicem & truncum cessura absque ulla materia farinacea occurrunt. Semen vero betæ rubræ pro unico & simplici vulgo habitum, seminis involucri esse, in quo 2, 3, 4. aut 5. distincta semina hæreant inclusa, animadvertitur. *Ep. IV.* mutationes circa bombycum ova pariter atque bombyces ipsos inibi adhuc delitescentes temporibus diversis annotatas commemorat, alia inter a bombycibus ova mordendo diffringi auxilio humidæ substantiæ, quam e corpusculo eructent, observans. *Ep. V.* quo cutculionum (animalculorum frumentum comedentium) generationem univocam stabiliat, plures tradit Observationes figuris a nobis huc transcriptis partem illustra-

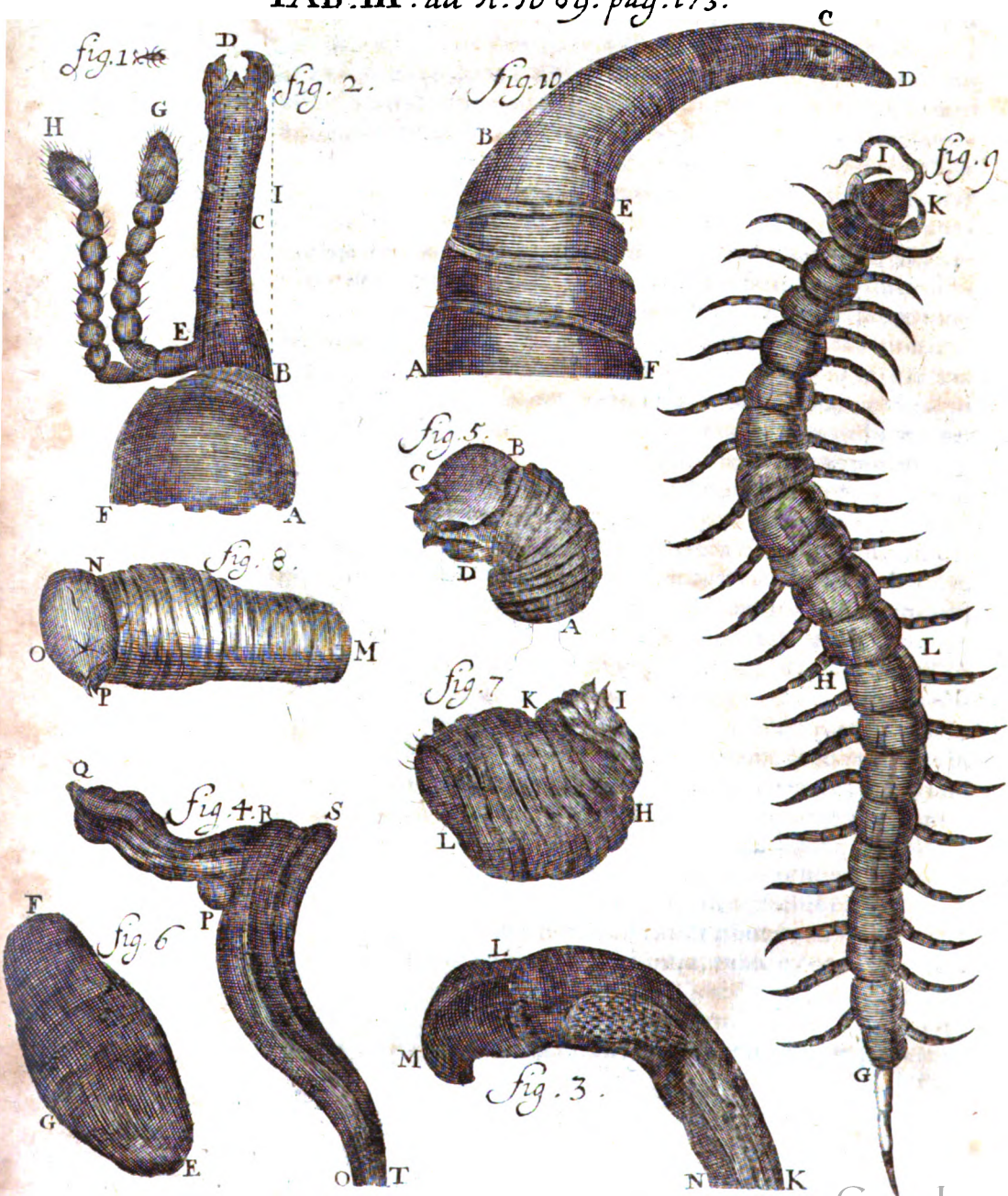
pag. 13.

28

42

57

TAB. III. ad A. 1689. pag. 173.

lustratas, e quibus semen curculionis virile incredibili viventium animalculorum numero turgere, curculionem masculum cum foemella coire, hanc ova parere eaque intra grana frumenti rostro perforata deponere, ex ovis istis vermes prodire, hosque demum vermes in curculiones permutari, omnino patescit. Scilicet in *Tab. III.*

Fig. 1. curculionem naturali magnitudine praeditum exhibet. *Fig. 2.* vero mediante microscopio rostrum curculionis delineat, ut instrumenta, quibus frumentum cum alimenti recipiendi, tum ovorum deponendorum gratia perterebratur a curculionibus, conspiciantur, ubi BCDE rostrum curculionis representatur, quod alias tamen non adeo rectum, uti hic orificii D cum forficibus lustrandi ergo depictum, sed incurvatum potius decurrit, prout BID indicatur; EGH duo sunt cornua; ABF capitis existit pars, in qua B rotundi annotantur globuli, oculorum alterum juxta Autorem constituentes, qui microscopii ope ita apparuere, ac si oculo nudo exilia admodum corallia nigra in ordine concinno juxta se invicem posita deprehenderentur. *Fig. 3.* thecam sive membri virilis vaginam sistit duram, subrubram ac pellucidam, parumque incurvatam, e qua membrum virile molle alias ac flexile intra LM prodire affolet. *Fig. 4.* tam OPS eandem membri virilis vaginam, quam PQR ipsum membrum virile, cui arte unitur, ostendit. *Fig. 5.* ABD corpus, & BCD. caput indicat vermiculi non nisi magnitudinē unius arenulae aequantis, recenter ex ovo curculionis exclusi. *Fig. 6.* EFG unum ovorum depingit, quae lateribus vitri curculiones sine frumenti granis aliave materia asservantis apparuerunt affixa. *Fig. 7.* HIKL caput, & KLH corpus designat alterius vermiculi ex alio ovo consimili prodeuntis, in quantum post vehementem motum parum quiescens totum corpus in sese contraxit; quatenus vero vermiculus ejusmodi corpus suum in longitudinem explicuit, *Fig. 8.* MNOP indicatur. *Ep. VI.* in formicarum ovis perquam exilibus haud formicas perfectas, sed vermes in formicas postmodum transformandos repetiri demonstrat, qui vermes pullorum instar ut hyeme sustententur, tanquam ineptissimi, qui ipsimet victum quaerant, formicas adeo sedulas aestate in cibo ad nidos deferendo observari, ipsis interim formicis per totam hyemem, praesertim cum intensum frigus urget, absque ullo alimento ulloque motu sub terra

TAB. III.

pag. 76.

pag. 91.

degentibus; neq; formicas mordere, sed aculeo in posteriori corporis parte collocato pungere, simulq; laticem acrem per fossulam hinc inde aculeo insculptam emittere, vehementissimum in nobis dolorem excitantem. *Ep. VII.* primum animalcula in succino & aqua, nec non vermes e carne cujusdã materiz propullulantes contemplatur, quos ultimos revera ovorum a musca ibi depositorũ progeniem extitisse inde evidenter evincit, quod vermes hi in veras degenerarint muscas, a quibz rursus ovula similes vermes temporis successu suppediantia, exclusa fuerint; animadversione quippe dignum circa muscarum generationẽ videri, quod muscarius vermis sive acarus, in cuius intestinis chyli quoq; motum dignoscere microscopii auxilio valuit Autor, quinq; saltem dierum spatio ad perfectam magnitudinem evehatur. Hinc in urticas & millepedas (rectius erucas) Indicas inquirat, quomodo utrãque ingentem corpori nostro dolorem cum extumescencia sociatum inferre possint, ibi quidem aculeos partim rigidos & excavatos humorem acrem globulorum specie exstillantes, hic vero duos forcipes sive pressores humorem pariter noxium simul emittentes respiciens, nitidisque figuris exprimens, e quibus duas solummodo quoad millepedas Indicas transferre huc liceat. *Fig. 9.* videlicet GHIKLM Millepedam sive Erucam Indicam magnã monstrat, cujus duo forcipes sive aculei IK notantur. *Fig. 10.* vero ABCDEF magnam ope microscopii declarat partem forcipis sive pressoris, a millepeda minori parvum saltem digitum circiter longa abrepti, in specie C forcipis fossulam sive foraminulum, e quo noxius inter lædendum deducitur humor, significat. Tandem *Ep. IX.* Cocheniliam & Corticem Peruvianum pervestigans, Cocheniliam primo pro fructu arboris multa includente semina reputatam, partem postea internam posteriorem animalculi cujusdam e vermiculo pariter prodeuntis esse, cujus caput, unguis, scuta, & tota anterior corporis pars sint abjecta, detegit; in cortice autem Peruviano sive chinã chinã inter alia transversim dissecto, magnam copiam exilium vasorum, quã lucidam oleosam materiam tontineant, cum reliqua ejus textura recenset.

113.

**COMPENDIO DELLE VITE DE I RE' DI
Napoli, con li Ritratti al naturale &c.**

sive

Compen-

MENSIS MARTII A. M DC LXXXIX. 175
Compendium Vitarum Regum Neapolitanorum, una
cum ipsorum imaginibus ad vivum expressis, colli-
gente Antonio Bulifon.

Neapoli, sumtibus Autoris, 1688. in 12.

Elegantuli hujus libelli (quem celeberrimi *Magliabechii* liberali-
tati debemus,) editor Bulifonus, jam pridem in exponendis rebus
Neapolitanis versatus, utpote qui regni istius antiquitates, ut ipse
in præfatione testatur, multorum jam librorum publicatione illu-
strare satagit; indigenis æque ac exteris gratam se operam præstitu-
rum esse persuasum habuit, si historiam vitasque singulorum, qui
regni illius habenas moderati sunt, in compendium redigeret, ipso-
rumque iconismis adornaret, non oculos minus lectorum oblectan-
tibus, quam memoriã simul quadantenus juvantibus. Et ima-
gines quidem quod attinet, magno eas a se studio e melioribus ar-
chetypis, ad vivum expressis, desumptas atque collectas prædicat;
ipsas vero vitarum descriptiones maximam partem ex *Compendio*
Scipionis Mazzella desumptas esse fatetur, de quibus adeo, cum no-
vi nihil contineant, historiasq; præterea in brevissimam modo red-
actas epitomen recenseant, plura hic verba facere non erit opus.
Ut vero nitidius adhuc evaderet opusculum, singulis Vitis singula
subjecit epigrammata Italica, octonis versibus constantia, præci-
puaque cujuslibet Regis gesta succincte & uno quasi obtutu expri-
mentia; qua in re methodum a *Paulo Jovio* in Elogiis suis adhibi-
tam imitari se quodammodo voluisse ait: tametsi eatenus ab isto
discrepet, quod Jovius epigrammata a variis viris eruditis compo-
sitã undiquaque congesserit; hoc in libro vero expressa unum
eundemque agnoscant autorem; quem utut noster nominare su-
perfedeat, e meliorum tamen scriptorum, quos quidem nunc Nea-
polis alat, numero esse laudat. Cum vero Regnum hoc & olim
multoties, & nunc imprimis per Proreges fere administrari sue-
verit, horum quoque notitiam aliqualem lectori subministrare si-
mul, a proposito nequaquam alienum fore duxit. Hinc post Re-
gum recensionem subnectit Catalogum singulorum Capitaneorum
Generalium & Proregum, inde a Belisarii temporibus, utpote qui
post occupatam anno 538 Neapolin, sub Justiniano eidem aliquan-
diu

diu præfuisse legitur, usque ad *Gasparum de Haro e Gusman*, cujus etiam effigies una sistitur & gesta præcipua prædicantur, quomodo nempe Rempubicam a grassante pessima latronum peste liberaverit, armorum noxiorum gestationem in civitate veterit, monetam suæ restituerit bonitati, denique populum magnificis demulcere spectaculis, ejusque favorem & obsequium conservare sciverit. Nec omittit indicare, quomodo huic, postquam libellus jamjam ad finem perductus fuerat, subito fatis functo, in officio isto suffectus fuerit *Laurentius Onuphrius Colonna*, mense Novembri anni 1687. Reliquorum autem Proregum nuda fere nomina cum annorum numero & temporum determinatione traduntur; allegato subinde uno alterove simul autore, apud quem ipsorum gesta plenius reperiri valeant. Sub finem denique superadduatur *Tabula Regum Neapolitanorum Genealogica*, æri non minus nitide ac ipsæ eorundem effigies incisæ, sex omnino, pro numero familiarum, quæ successively istic rerum potitæ sunt. Nimirum I. sistit Reges ex linea Normannica, II. ex Suevica, III. ex Gallica, IV. ex linea Ducum Andegavensium adoptatorum, V. ex Arragonica, VI. denique ex Hispanica oriundos. Dedicatur opusculum hoc *Thoma de Aquino, Principi de Feroletto & Comiti de Martorano*, in cujus antiquæ propagandæ laudibus & meritis extollendis Autor satis prolixus est, nequaquam omissa mentione sancti istius Thomæ Aquinatis ex eodem prognati stemmate, ac per totum orbem Christianum celeberrimi: de cujus agnatione quantopere sibi gratuletur illustrissima hæc familia, vel exinde colligere est, quod verba ista, quæ ex imagine Crucifixi ad dictum sanctum aliquando prolata refert traditio: *Bene scripsisti de me, Thoma*, ipsi suo scuto Gentilitio (quod simul hic depingitur) duplici inscriptione inferi fecerit.

LIBRI NOVI.

J. C. Sturmii *Mathesis enucleata*. Noribergæ, 1689. in 8.

P. Keuchenii *Annotationes in Nov. Test.* Amstelodami, 1689. in 4.

M. F. Geuderi *Diatriba de Fermentis variarum corporis humani partium specificis*. Amstelodami, 1689. in 8.

C. Cellarii *Elementa Astronomiæ cum G. Schickardi Astroscopio*. Merseburgi, 1689. in 8.

Fundamenta Theologiæ Didascaliciæ, auctore Joh. Melchioris. Franequeræ, 1689, in 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Aprilis Anno M DC LXXXIX.

DEFENSE DES VERSIONS DE l'Écriture sainte, &c. i.e.

Defensio versionum Scripturæ Sacræ, Officiorum ac Patrum ecclesiæ, & speciatim versionis Gallicæ recens-editæ Breviarii Romani; adversus *Sententiam* Officialis Parisiensis d. 10. Apr. 1688 latam. Accedit *Advocatus publicus* contra *Requisitionem Promotoris* d. 3. Maji datam.

Coloniz, apud Nicol. Schouten, 1688, in 12.

GAllica illa Breviarii Romani versio, cujus res contra *Cberonium*, Abbatem de la Chalade, Priorem ad D. Johannis de Brou, Officialem *Francisci Harlei* Archiepiscopi Parisiensis, libello hoc apologetico agitur, auctorem habet Abbatem *LE TOURNEUX*, qui & *Historia vita JESU Christi*, *Optimo modo audiendi Missam*, *Anno Christiano*, *Instructionibus de Sacramentis*, *sex epistolis polemicis*, *Officio denique hebdomadis sanctæ*, pietatis ac eruditionis haud vulgaris famam apud suos sibi, dum in vivis esset, conciliaverat. Decesserat quintus fere mensis, ex quo opus illud prægrande, (cujus impressio *Thierrio* bibliopolæ decem pluribusve Joachimicorum millibus constiterat,) impune & vendebatur & emebatur; cum subito in id insurrexit ejusque lectione *ex officio* d. 10. Apr. 1688. interdixit Romano Catholicis *Officialis*, quem diximus, *Parisiensis*; idque quadruplici de causa: 1.) quod suppresso authoris nomine, & quidem 2.) absque Archiepiscopi Parisiensis indultu editum fuisset; 3.) quod omnes in universum versiones Officiorum Ecclesiæ, sententia Facultatis Parisiensis & Cleri Gallicani exeunte anno 1660 congregati, da-

Z

mnandæ

mnandæ sint; denique 4.) quod propositiones complures erroneas, suspectas, fideique catholicæ adversas in versione hac reperire sit. Singulas has rationes sub examen revocavit autor libelli anonymus, *Jansenii* partibus, æque ac *Le Tourneux*, addictus, cumque *Promotor* Cheronii d. 3. Maji 1688 sententiæ *Officialis* sui vindicias edidisset, novam responsionem sub titulo *Advocati publici* (l' Avocat du public) adjecit. Nolumus autem singula controversiæ momenta curatius expendere, cum nec *Breviarium*, nec *versio* ejus *Gallica* ex illorum librorum censu sint, de quibus in his *Eruditorum Actis* solliciti sumus. De sola quæstione palmaria aliquid dicemus, *utrum Christiani a versionibus vernaculis S. Scriptura, divinorum Officiorum, Patrumve ecclesia abhorreere debeant?* Affirmaverat id præfractæ *Facultas Theologorum Parisiensium* anno 1607, 1620, 1641, 1655, 1660, 1661; illiusque decretis sententiam suam superstruxerat *Cheronius*. Negat *Anonymus*. Fatetur equidem, hæreticos, quos vocat, vernaculum Bibliorum usum omnium maxime commendasse ac efflagitasse. Idem tamen factum a multis Romano-Catholicis, quod nec *Spiritus Roterus*, nec *Petrus a Soto*, infensissimi licet versionum hostes, inficias iverint. Opponit Sorbonæ *Theologos Lovanienses*, quorum auspiciis N. T. Gallicum Antverpiæ anno 1530. cum privilegio Caroli V. Rom. Imp. ac paulo post universa Biblia tum Gallice, tum Belgice impressa fuerunt. Laudat etiam ex Parisiensibus antiquioribus *Nicolaum Oresmium* Doctorem Collegii *Navarræ*, quem seculo XIV Johannes Rex non modo studiis Caroli filii dirigendis præfecerat, sed & autor ei fuit, ut universa Biblia Gallice redderet, quemadmodum *Jacobus de Voragine* Archiepiscopus *Genuensis* seculo XIII. Biblia in Italiam linguam transtulerat; nemine virorum institutum improbante. Nec *Gersonem* a quibusvis, sed tantum a *maletraductis* versionibus abhorruisse, adductis illius verbis evincit. Postquam vero Lutheri auspiciis tot controversiæ Pontificiis ex Scripturis fuissent motæ, Doctores Facultatis Parisiensis averfissimo in versiones vernaculas animo esse cœpisse, queritur; non aliud autem, ut hoc facerent, in causa fuisse asseverat, quam quod, linguarum & historiæ ecclesiasticæ studio neglecto, vernaculas Versiones nudius tertius demum in ecclesiam inventas esse, persuasum haberent, quodque, cum illi ipsi Gallica lingua

gua miserum in modum barbarissimis ac solœcissimis depravata uterentur, nec abs aliis vernaculam confici posse versionem, quæ non injucunda lectu esset, sperarint; denique quod, quicquid ab hæreticis laudari animadvertissent, hæreseos suspectum, infelici illa tempestate, creditum fuerit. Longe his saniores fuisse observat *Perronium & Richelium* Cardinales, *Clerum* universum *Gallicanum* anno 1656 congregatum, Episcopos illos ac Doctores, qui *Amelotti* versioni N.T. Gallicæ cum *approbationibus* suis in publicum prodeundi potestatem fecere, quin ipsosmet *Sorbonistas modernos*, si paucos forsân eximas, universos. Sed & in Regem injurium esse adferit Cheronium. Cum enim tot myriades exemplarium N.T. Psalterii & Horarum Gallicarum, Regiis sumptibus excusæ ac inter recens e Calvinismo conversos distributæ fuerint, ex Officialis Parisiensis hypothese consequi ait, Regem *perniciosum* aliquid, & a quo potius *abhorre*re deberent, subditorum suorum manibus inseruisse. Porro notum est, in Breviario Romano non unas SS. *Patrum* homilias legi. Urserat itaque Cheronius, quod & a Patrum versionibus vernaculis abhorre se, testati fuissent Sorbonistæ anno 1660. At regerit Noster, Patres in vernacula sua scripsisse, tantumque abesse, ut quenquam a lectione operum suorum quoquo modo arcere voluerint, ut potius ea vel ipsis fœminis inscripserint. *Confessiones* Augustini & Hieronymi *epistolas* Hispanice olim tralatas S. Theresiæ ætate extitisse, ex Breviario Romano ostendit, ubi Theresia (Latinæ linguæ ignara) utrasque lectitalse traditur.

Pro ipso denique *Breviario* vernacule vertendo, inter cætera argumenta urgetur, quod illius versio ab Abbate *Marolio* Parisius anno 1650 edita a nemine damnata fuerit, quamvis omnia illa ambitu suo complectatur, quæ in versione habentur ab Abbate *Le Tournoux* adornata, utpote quæ quoad materiam plane gemella, cætera autem longe illa nitidior, doctior accuratiorque sit. Ne igitur quis durius *Tourneusianæ* fatum miretur, monet hujus hyperaspistes, Jesuitas non potuisse non Jansenistæ invidere operis bene elaborati laudem, eaque propter omnem movisse lapidem, ut inter prohibitos libros illud referretur.

JOSEPHI LANZONI, PHIL. ET MED. DOCT.
*Ferrariens. Animadversiones varia, ad Medicinam,
 Anatomiam & Chirurgiam maxime facientes.*

Ferrariæ, sumptibus & typis Theodori Schenk, 1688, in 8.

TRia hucusque Autoris hujus ad nos Ferrara pervenerunt opuscula. Primum typis Hieronymi Filoni anno 1687 exscriptum, *Olai Borrichii* Dissertationem de lapidum generatione in macro- & micro-cosmo *Astor. Hafniens. Volum. 5. p. 184. & Boneti Medic. Septentr. Tom. I. p. 748.* divulgatam exhibet, Additione adauctam; secundum vero ejusdem Filoni sumptibus superiori anno editum *Henrici a Moimichen* Observationes Medico-Chirurgicas scholiis a nostro illustratas, nec non *Arnoldi Boosii, Martini Bogdani, & Jacobi Seideli* Observationes complectitur; tertium denique præsentibus sunt *Animadversiones* sive Dissertatiunculæ numero *centum & quinquaginta*, promiscue modo partes aliquas corporis nostri, modo affectus nonnullos præternaturales, modo remedia quædam ac methodum medendi, tam ex autoribus, quam observationibus interdum propriis declarantes, e quibus sequentes impræsentiarum adduxisse sufficiat. Scilicet *Animadvers. V.* adolescentulam refert ab ulcere gutturis sive asperæ arteriæ jugulatam. *Animadvers. XI* militem a cephalalgia ingenti, remediis aliis incassum adhibitis, ope cucurbitulæ & quidem scarificatæ summitati dorsi adpositæ sistit liberatum. *Animadv. XII* tumorem in postica capitis parte cujusdam Judæi tradit absq; febris & dolore materiam purulentam sub cranio carioso foventem. *Animadvers. XV* cranium in adolescente a rheda delapso fractum, cute leviter saltem contusa, recenset. *Animadvers. XVI* urticæ succum ad hæmoptosin sistendam summe proficuum confirmat. *Animadvers. XXXI.* vasa chyliifera in cane a ductu thoracico versus pectus & abdomen distributa annotat, quæ filo intercepta ductum inter thoracicum & ligaturam, neutiquam vero inter hanc & partem pectoris intumuerint. *Animadvers. XLIII.* mirram Monialis cujusdam cum testudinibus antipathiam describit. *Animadvers. LIV.* lienem insignis magnitudinis in cadavere cujusdam militis pondus octo librarum adæquantem profert, cætera lauda-

laudabilis constitutionis, in publico Ferrariensi Anatomico Theatro anno 1681. demonstratum. *Animadversf. CXXV.* mulierem commemorat lac e mammis viride emittentem. *Animadversf. CXXVI.* materiam lochiorum per alvum in primipara quadam expurgatam perhibet.

LA POLITIQUE DE FERDINAND LE
Catholique Roy d'Espagne. Par Mr.
de Varillas. i. e.

Antonii Varillafii Politica Ferdinandi Catholici, Regis
 Hispaniarum. Tomi III.

Amstelodami, apud Henricum Desbordes, 1688, in 12.

Autoris multoties nobis memorati indefessus labor libros producit nova inventionem aut methodo. Illi quos hucusque recensuimus, historiarum titulum habuere, ita tamen observationibus, animadversionibus & conjecturis politicis repleti, ut mixtum aliquod scribendi genus repræsentent, sive ingenio Autoris accommodatum, sive ideo adsumtum, quod res dudum & a multis traditas, non nisi novis condimentis legentium gustui probari posse existimaret. Jam vero instituto illi suo apertius insistere, & a vinculis, quibus historiarum scriptores adstringi consueverunt, eximere se voluisse videtur, dum ex historiis politicas dissertationes elicit, & liberioribus censuris frenum laxat. De scopo quidem suo nihil in hac, quæ ad nos pervenit, editione, præfatus est; videtur tamen ex *Ferdinandi Catholici* historia congerere voluisse, quibus ad augustæ gentis Austriacæ consilia & gesta taxanda viam sterneret. Nota est, jam inde a Francisci I. temporibus, imputata Austriacæ de universalis Monarchiæ molimine intentio. Illius conceptum Ferdinando confidenter assignat Autor, & anno 1501 prima istius Monarchiæ lineamenta designata ab illo fuisse, in exordio operis asserit, indeque omnia deducit, quæ, ut ait, per sesquiseculum Europam exercuerunt, motuum & bellorum mala, & quæ ne nunc quidem magis, quam olim, a fine distare arbitratur. Quo fundamento id faciat, in medio nunc relinquimus; interim quod in principio

præsupposuit, etiam in conclusione libri repetit, asseverans, a Ferdinando delineationem Monarchiæ universalis relictam esse Austriacis, illumque omnes suæ ætatis Principes arcanae politicæ scientia superasse, primumque & summum illius magistrum fuisse. Sub speciosis tamen politicæ hujus industriæ vocabulis ab autore intelligi, & Regi celeberrimo tribui deprehendimus, loco legitima, & quæ justos aut Christianos Reges deceat, prudentiæ, perverissimam calliditatem, improbam religionis simulationem, livorem ignobilem, manifestam denique perfidiam & tyrannidem; ita, ut qui triginta has dissertationes, *tribus Tomis* seu libris comprehensas cum attentione legerit, monstrosum potius & detestabile versutia & perfidia instar & characterem, quam regiæ sapientiæ ideam, ab Hispanis in Rege illo sub commendari solitam, deprehensus sit. Imitatus est, si non supergressus Autor, Italicorum & Hispanorum, qui in hoc scribendi genere ingenium exercuerunt, subtilitates & argutias; unde, si quid judicare possumus, a facilitate & flore styli, quem in aliis scriptis suis sectatus est, sæpe recessisse videtur. Intricatorem utique scholam ex Platone, Aristotele & Theophrasto aperit, quam amœnioribus nationis suæ ingeniis facile probaturus sit. Ad Philosophorum istorum regulas non solum actiones *Ferdinandi*, sed & cogitata metitur, quæ non tam ex historicorum relatione percepit, quam in Regiæ mentis intimis recessibus ipse efformavit. Speciminis gratia unum saltem

Lib. II. locum (etsi alia non minus spinosa per totum opus sparsa inveni-
Disc. IX. antur) inspiciendum Lectori commendamus, de Ferdinandi ad-
p. 172. 99. versus Consalvum, qui Magni Capitanei nomen meruit, ingrati-
 tudinis; ubi argutias adfert, quas qui satis capiet, gratulari sibi de ingenii sui poterit acumine. Neque tamen tam rarum aut inauditum Viri illius fatum fuit, quin id cum non paucis commune habuerit; nec affectus Regum, quo eminentes virtutes persequuntur, tam occultus aut perplexus est, quin sub invidiæ & suspicionis nomine comprehendi, & brevius clariusque a nostro describi potuisset. Cæterum ipsa Ferdinandi historia, cui cum Galliæ Regibus per annos 42. varia certamina, bella, fœdera etiam, sed haud diuturna, nec fida fuerunt, notior est, quam ut de ea hic verba fieri opus sit. Multo minus referri possunt, quæ Varillasius contra autores Italos, Hispanos, Gallos etiã
 dispu-

disputat; paucissimos enim irreprehensos dimittit. Defensionem tamen *Guicciardini* adversus *Joh. Bapt. Leonem* Italum, & *Bardinum Gal-* Lib. III.
lum suscipit, qui illi descriptionem pugnae ad Ravennam ob stylum Disc. VII.
 exactiorem abjudicarunt. In allegationibus morem suum sequitur p. 153.
 Autor, integra plerumque volumina in margine citans, quibus per-
 volvendis non cuilibet otium, nec MSS. inspiciendis copia suppetit.
 Licet autem meditationum nonnullarum subtilitas tedium ali-
 quibus suscitatura esse videatur, plurima tamen cum voluptate le-
 gentur, satis eleganter & perspicue exposita. Inter ea merito lau- Lib. III.
 damus parallelismum morum *Ferdinandi* Hispaniarum, & *Ludovici* Disc. X.
 XII. Galliarum Regis. *Maximilianum* I. Imperatorem in hoc quo- p. 220.
 que scripto, paulo tamen mitius, persequitur Autor, quam in histo-
 ria *Ludovici* XII. mense anni superioris Decembri pag. 661. sqq. a
 nobis relata. Pontificum nexos, inprimis *Alexandri VI.* & *Jubii II.*
 non dissimulat. In disquisitione tamen de excommunicatione in
Regem Navarrae a Julio vibrata, dextre evitavit vexatam de pote- Lib. III.
 estate Pontificia in Reges controversiam, neque ex ejus defectu, sed Disc. IX.
 ex aliis causis decretum Pontificium oppugnat, ea maxime, quod p. 189.
 Rex non suo, sed uxoris nomine regnum tenuerit, quae inaudita le-
 gitime condemnari non potuerit.

D. PAPINI DE GRAVITATIS CAUSA ET proprietatibus Observationes.

AD ulterius confirmandam tuborum praegrantium & aequabi-
 lium utilitatem, quam pluribus jam exemplis astruere sum co-
 natus: institueram proponere Machinam a *Dn. Perrault* inventam,
 atque a *Dn. Blondello* editam in ultimo capite libri, quem Gallice
 conscripsit de projiciendis globis ferreis pulvere pyrio repletis: ex
 computo enim evidenter demonstrari potest, quod dicta machina,
 caeteris paribus, multo majorem effectum sortitura sit, si rubi aequa-
 biles, quam si vulgaria pondera ad motum ipsi imprimendum ad-
 hibeantur: verum quo facilius computi nostri evidentia eluce-
 scat, non abs re fore arbitror, si pauca quaedam, circa gravitatis
 naturam & proprietates, haecenus parum cognita praemiserim.

Gabrielus in *Dialogis* suis *mechanicis* supponit, quod *gravi cadenti*
 aqua-

æquales velocitatis gradus æqualibus temporibus accrescant: & Dn. Blondellus, in supra citato opere a pag. 453 usque ad 477, eandem illam veritatem experimentis multis conatur a posteriori evincere, quasi nulla dari possit demonstratio a priori. Verum illustrissimus Hugenius præstantiori rem methodo peregit: illam enim propositionem, quam alii pro primo principio assumunt, demonstravit ipse a priori per aliam veritatem, quæ sic se habet. Potentia qua gravitatis causa est, celeritatem habet infinitam præ velocitatibus gravium cadentium, quas nobis observare licet. Posito enim hoc principio, supradicta Galilæi propositio sponte sequitur: etenim si celeritas quævis a gravi cadente acquisita censenda sit infinite lenta præ celeritate potentiz moventis; satis patet, quod dictum grave, sive quiescat sive moveatur, eodem semper modo a potentia movente affici debeat: quum motus infinite lentus a quiete non possit per ullum sensibilem effectum distingui: ac proinde nulla est ratio, cur gravitatis causa eandem motus quantitatem non imprimeret secundo tempore, quam impresserat primo: curve sequentibus temporibus æqualibus eodem tenore non continuaret: superest igitur, ut per experientiam demonstraretur infinita illa velocitas, quam gravitati causæ efficienti ascribimus. Experimenta vero ad id evincendum, varia institui debent, pro varietate sententiarum, quæ ad explicandam gravitatis causam proponuntur. Verum neglectis aliorum placitis, quæ in explicando obscuro per æque obscurum opera abutuntur, juxta solam Cartesianam Hypothesin aggressus est Cl. Hugenius infinitam illam celeritatem experientia comprobare. In hunc finem paravit mensam, eo artificio constructam, ut in horizontali situ circa suum centrum circumrotari posset: centrum tamen ita erat perforatum, ut transitum præberet filo, cujus extremis alligati erant duo globi æquales, quorum alter infra mensam pendulus in linea axis sustinebatur; alter vero in mensa jacebat, ita ut ab alterius globi pondere statim versus centrum attraheretur, nisi ipsum vis aliqua retineret: tum circumrotabatur mensa circa axem velocissime; dum autem ad certum velocitatis gradum pervenerat globus in mensa jacens, observabatur quod tanta vi tendebat a centro sui motus recedere, ut posset globi alterius infra mensam dependentis gravitati resistere:

tunc

tunc enim non descendeat pendulus ille globus. quanquam a nulla alia potentia retineretur, nisi a vi centrifuga globi alterius cum mensa circumacti: tunc igitur, mensurando circumferentiam, a globo illo descriptam, licebat per experientiam ostendere, quanta velocitas, in data circumferentia, vim centrifugam habeat vi gravitatis æqualem. Demonstravit præterea Cl. *Hugenius*, quod in magnis circumferentiis major quam in parvis celeritas requiratur, ut æqualis utrobique centrifuga vis habeatur: in circumferentiis igitur majorum in superficie telluris circularum, quæ circumferentias in mensa descriptas tam immani superant intervallo, necesse est ut materia gravitatem efficiens celerrime moveatur, quo possit tantam vim centrifugam habere: illa enim materia non deprimit gravia versus centrum Telluris, nisi eadem vi qua ipsa ab eodem centro conatur recedere: ac revera, calculo rite subducto, invenit idem Cl. *Hugenius*, quod materia gravitatem efficiens tanto debeat impetu moveri, ut singulis horis totum Terræ ambitum millies ferme percurrere possit: illa autem velocitas, respectu celeritatum a gravibus cadentibus acquisitarum infinita meritissime censeri potest.

Demonstrato sic pernicissimo motu materiz, quæ gravitatis causa est, remque ab ipsis primis principiis repetendo, maxima lux affulgebit ad resolvendas difficultates, quæ prima fronte insuperabiles videbantur. Exempli gratia, plurimos vidi asserentes, quod juxta *Cartesii* sententiam gravia deberent descendere versus axem Telluris, & sola corpora sub Æquatore sita versus centrum tenderent: (quomodo hæc quæstio a Cl. Viris *Sturmio* & *Bernaullio* ventilata jam pridem fuerit, videre est in *Act. Erudit. mens. Febr. 1686*) ac sane si motus diurnus Telluris circa axem sufficeret ad gravitatem efficiendam, nequaquam negari posset objectionis validitas, graviaque omnia versus parallelorum quæque suorum centra tenderent: verum tam lentus est ille motus præ velocitate materiz quæ gravitatem efficit, ut partes in superficie Telluris quæ velocissime moventur, nimirum sub Æquatore, ipsæ etiam tanquam immotæ censeri possint, ratione habita ad pernicissimum illum motum materiz gravitatem efficientis: Æquator enim semel tantum intra 24 horas circumvolvitur, ista vero materia ferme 24000 cit-

cuitus intra idem tempus potest absolvere: nil mirum igitur, si diurnus ille motus nullum in descensu gravium alterando sensibilem effectum producat, sed omnia versus centrum tendant, non secus ac si Terra quiesceret.

Eadem facilitate resolveretur alia difficultas, ex proprietatibus gravium ascendentium desumpta, quæ a Cl. Dn. *Leibnitio* proposita fuit in *Act. Erud. mens. Maj. 1686*, ubi ille contra *Cartesium* demonstrare nititur, vim motricem in corporibus a quantitate motus differre: ubi enim datur dupla quantitas motus, quadrupla ibidem vis motrix reperitur: quandoquidem per duplam motus quantitatem gravia ad quadruplam altitudinem possunt ascendere: ac sane ex *Galilei* experimentis constat, quod grave quodvis, dum sursum movetur, cum duobus velocitatis gradibus, ascendere potest ad altitudinem quadruplam ejus, ad quam ascenderet, si unus tantum esset velocitatis gradus. Irrefragabilis quoque foret objectionis hujus validitas, si spatia ascendendo percurfa deberent; prout existimat *Autor*, esse ad se invicem sicut vires motrices. Verum ex supra dictis facilis est responsio: notum enim est, quod in hisce disquisitionibus abstrahitur ab omnibus resistantiis & impedimentis, quæ a corporis elevandi gravitate non oriuntur: quum autem infinita sit velocitas materiæ gravitatem efficientis, sequitur quod ipsius efficacia semper eadem sit, quocumque motu gravia ferantur: ac proinde si celeriter ascendant, non plures nec validiores ictus accipient a dicta materia, quam si eodem tempore multo lentius sursum moverentur: ergo temporibus æqualibus non plus detrahetur de ipsorum vi motrice, dum magna, quam dum parva spatia sursum percurruntur: male igitur existimat Cl. *Leibnitius*, vires motrices, in hoc casu, debere esse ad se invicem sicut spatia ascendendo percurfa: quum, contra, tempora ascensus & vires motrices in eadem ratione esse debeant, ut singulis temporum partibus singulæ virium motricium partes detrahantur: tempora autem sunt in ratione subduplicata spatiorum: ergo & vires motrices.

Quod si regerat, in confesso tamen esse, quod vis motrix, quæ elevat 4 libras ad altitudinem 1 pedis, eadem est ac vis quæ elevat 1 libram ad altitudinem 4 pedum: sic autem spatia ascendendo percurfa & vires motrices, sunt in eadem ratione: neque ulla temporis

poris mentio in determinanda vi motrice fieri solet: Respondeo, istud locum habere in machinis, ubi nova semper vis corpori ascendenti imprimenda est: ibi enim tempus utrobique, pro vi motrice & pro resistantia, æqualiter augetur aut minuitur: hic vero longe alia est ratio, corpus enim ascendens in se jam habet vim sufficientem, nullamque novam accipit; ac proinde ratio solummodo habenda est resistantiæ, quæ vim illam detrahit: resistantia autem non pendet a quantitate spatii decursi, ut supra ostendimus, sed a quantitate temporis. Hæc faciliõra sunt, quam ut diutius illis immoremur. Quanquam autem *Cartesii* partes tueri hic videar, nolim tamen propterea existimes Cl. *Leibnitium*, me reliqua *Cartesii* placita circa Naturæ leges motusque regulas itidem velle defendere, si quid igitur in hæc meo scripto improbandum ipsi videbitur, scrupulos, si fieri potest, eximere conabor: sin alia impugnet, ad me istud quicquam attinere non credam.

Interim scrupulos, qui circa *Cartesianam* hypothesin superesse possent, ulterius remove pergam. Gravissimum contra *Cartesianum* systema dubium proposuit celeberrimus *Autor Novellarum Reipublicæ litterariae in mens. Decembr. anno 1685, pag. 1317. Non videtur, inquit, quod materia primi Elementi, ex qua constat Sol, posse globis secundi Elementi novam vim circumferentiam versus imprimere: si enim id posset, haberet igitur majorem vim, quam dicti globi, ad recedendam a centro; ac proinde ab ipso revera recederet, reliquaque corpora versus dictum centrum, non autem versus circumferentiam vorticis impelleret. Sic videtur Cartesianum systema nullo modo posse subsistere, quandoquidem materia Solaris deberet statim quaqua versum dissilire ac dissipari. Simili argumento probari posset, quod vortex Terrenus brevi tempore deberet cum vortice Solis confundi: quum enim materia in minori illo vortice contenta minores describat circumferentias; sequitur, ut supra dictum, quod ipse vis centrifuga major esse debeat, quam vis centrifuga materiæ vicinæ, magnum vorticem constituentis: ac proinde nihil potest impedire, quominus materia minoris vorticis continuo dissiliat, & statim cum majori vortice confundatur. Ad solvendam hanc difficultatem, recurrendum esse arbitror ad congruitatem & incongruitatem partium, quæ insignes plurimos effectus in sensibilibus fluidis producunt. Quid enim nos credere veter, dari etiã in aliis subtilissi-*

mis fluidis congruitatem & incongruitatem partium, qualitatum. que illarum effectus in subtilioribus, quam in crassis liquidis, multo majores reperiri? Ipsarum certe vis in superficie corporum sita est; superficies autem, ratione habita ad molem, in parvis quam in magnis corporibus majores sunt. Quemadmodum igitur exigua olei guttula in media aqua, propter partium suarum homogeneitatem unita remanet, neque confunditur cum particulis aqueis, utpote ipsi incongruis: sic verisimillimum est, vorticis Terreni partes, propter congruitatem, sibi invicem remanere unitas, neque cum magni Vorticis materia, utpote ipsis incongrua, posse confundi. Sic etiam auri liquefacti fixitatem existimo ex sola partium congruitate procedere: inde enim tanta oriri potest adhesio, ut a maximo ignearum particularum impetu vinci nequeat. Sic etiam admodum verisimile est, quod materia Solis, quantacunque vi nitatur quaquaversum dissilire, non possit tamen a se invicem divelli, propter adhesionem ex particularum congruitate ortam: huic igitur Achilleæ objectioni satisfacisse me arbitror. Si quis tamen ulterius petat, ut clarius explicetur, quid sit illa partium congruitas, curve tanta inde adhesio debeat oriri? uno verbo dicam, rem in sensibilibus corporibus esse manifestissimam: videmus enim corpora cuspidibus hirsuta sibi invicem magis adherere, quam corporibus politis: polita, contra, politis melius adherent, quam hirsutis: politi enim cum polito contiguitas major est, quam politi cum hirsuto: contiguitas autem adhesionem necessario infert: dum enim corpora contigua sunt, externas suas superficies expositas habent pressioni fluidorum ambientium, a quibus versus se invicem impelluntur & uniuntur; superficies vero internæ, quum sint contiguæ, nullam inter se materiam admittunt; quæ possit ipsas a se invicem dispellere.

Si quis plurima experimenta videre cupiat, circa congruitatem & incongruitatem partium instituta, consulat *Transactiones Philosophicæ Londinenses* anno 1674, aut 1675: memini enim tunc temporis multa de hoc argumento ab illustrissimo Dn. *Boileau* fuisse communicata, ipsumque simul inuivisse, talia forsitan in explicando magno mundi systemate usum aliquem habitura.

Ejus-

Ejusdem Dn. Papini Examen machinæ Dn. *Perrault*.

IN *Artis Eruditorum* mensis hujus pag. 183 sqq. ostensum est, quod modo potentia, quæ gravitatis causa est, infinitam habeat velocitatem, præ velocitatibus a gravi cadente acquisitis, sequatur, quod *gravi cadenti æquales velocitatis gradus æqualibus temporibus accrescant*: facile autem patet, ex rationibus ibi allatis, quod alia quævis potentia infinita velocitate prædita, & mœles aliquas impellens, ipsis etiam, secundum easdem leges, velocitatem addere debeat: verum quo minor erit differentia inter celeritatem potentiæ impellentis & celeritatem molis impulsæ, eo minus efficax esse debet impulsio: minores ergo velocitatis gradus accrescent temporibus ab initio impulsione remotioribus, ubi dicta differentia non poterit censeri infinita. Exempli gratia: aeris per totam atmosphærâ gravitatem impulsæ velocitas tanta est, ut 1305 circiter pedes tempore 1 possit percurrere, prout demonstratum est in *Novellis Batavis mens. Febr. anno 1687*: illa autem potentia, non sine successu, ad explodendos globos plumbeos adhibita fuit, prout videre est in *Artis Eruditorum mens. Octobr. 1686*: illi vero globi, si calculum juxta sequentem methodum inciamus, inveniuntur acquirere velocitatem peregrandi 128 pedes tempore 1, modo tubi, per quem exploduntur, longitudo sit 4 pedum; diameter vero 1 digiti. Patet ergo, quod globi tanta velocitate fugientes minus vehementer percutiantur ab aere a tergo insequente, quam dum iidem globi lente tantum movebantur: ac proinde motus in tubo, sub finem quam initio minus velocitatis incrementum accipit æqualibus temporibus: & minus adhuc foret dictum incrementum, si globi celeritas ab aeris celeritate minus differret. Quia tamen aeris velocitas tanta est, ut 10 circiter vicibus superet maximam dictorum globorum velocitatem, sequitur quod in parva illa tuborum longitudine, non multo minorem impetum acquirant dicti globi, quam si æqualibus temporibus æquales velocitatis gradus per totam tubi longitudinem ipsis accrescerent. In computandis igitur effectibus ejusmodi possumus, brevitatis gratia, supponere, quod motus illi easdem sequantur leges, quas de gravibus descendens *Galileus* demonstravit ex principio supra memorato. Subducto

ducto enim sic calculo, facile deinde erit de velocitate inventa aliquid detrahere, propter defectum celeritatis in causa impellente; (in continuatione Digestoris, Amstelodami apud Henr. Desbordes Gallico idiomate excusa, plura de hoc argumento continentur: ibi autem pag. 109, lin. 12. pro 13 & demie, legendum est $\frac{1}{3}$) at in casibus, ubi velocitas corporis impulsivi ab aere multo minor est, ut in exemplo mox afferendo, nihil ferme detrahendum: ibi enim potentia movens effectum producere potest, eundem ferme ac si ipsius velocitas respectu corporis impulsivi esset infinita: in computandis igitur effectibus machinae hic propositae, dum ab Atmosphaerae pressione motum accipiet, potest sine scrupulo assumi haec

Hypothesis,

Omnes Propositiones, quas de gravibus motu uniformiter accelerato descendens Galileus demonstravit, possunt isidem de corporibus ab Atmosphaera impulsis offeri; quandoquidem motus in his etiam uniformiter acceleratur.

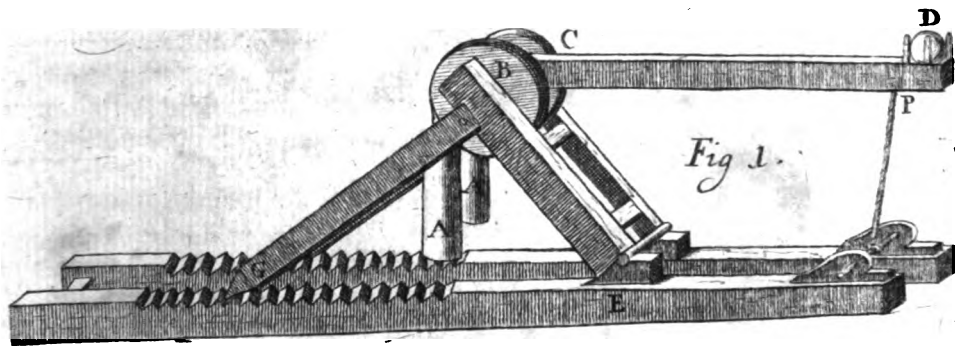
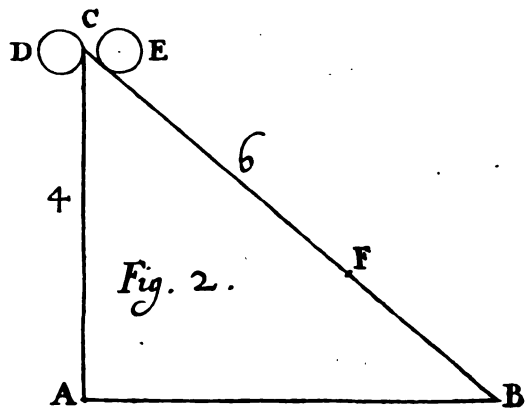
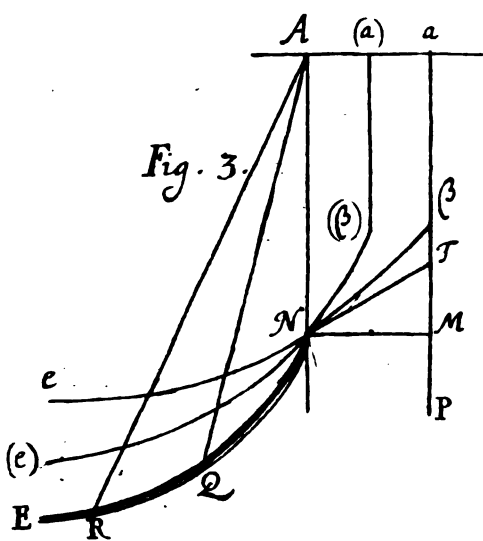
Hoc posito, ad computandum machinae propositae effectum progredior; illa autem in libro Dn. Blondelli de projiciendis globis ferreis pulvere pyro repletis, capite ultimo, sic describitur. (vid. fig. 1.)

Fig. 1.

A ponderibus AA circumgyrantur rotae B cum veste CD, statim atque retinaculum in P solvitur: dictus vestis CD rotatione sua aliditur ad obicem in E, ibique sistitur. Globus vero D, impetu jam acquisito, ulterius avolat secundum directionem lineae tangens extremitatem arcus a globo descripti. Appendix autem G firmari potest propius vel remotius a puncto E, ope dentium in schemate depictorum, sicque machina magis vel minus inclinata, globum itidem emittet secundum lineas ad horizontem magis vel minus inclinatas.

Machinae ita comparatae quantus debeat esse effectus, sic investigo: partium ipsius examina instituo accuratum, ut inde mihi constare queat, quanta resistentia a globo D, veste CD, rotis B, & partium frictione oritura sit, unde fiat ut pondera AA minus velociter descendant, quam si libera in aere moverentur: deinde comparando dictam resistentiam cum gravitatibus ipsorum ponderum AA, facili indagine eruo, quantum velocitas certo descensu acquisita

TAB. IV. ad A. 1689. pag. 190. seqq.

quilita deflere debeat a velocitate, quam pondera in aere libera pari descensu acquirerent. Ut autem disquisitionis illius certitudo facilius innotescat, præmittam hoc

Postulatum

Ad comparandas inter se velocitates, imprimendas gravibus æqualibus, quæ a diversis gravitatis momentis impelluntur, sufficit disquirere, quid accidere debeat gravibus per plana diversimode inclinata ex eodem puncto descendantibus: supponendo diversas planorum longitudo-nes esse ad se invicem, sicut diversa gravitatis momenta.

Sint ex.gr. duo pondera æqualia D & E, quæ ex eodem puncto *Fig. 2.* C descendant versus horizontem AB: constat quod gravitatis momentum per planum longius CB minus est, quam gravitatis momentum per CA, in eadem ratione qua CA brevius est quam CB. Sufficit igitur disquirere, quænam futura sit ratio velocitatum in corporibus D & E, ut inde cognoscamus, quænam itidem futura sit velocitatum differentia, inter alia quævis corpora æqualia, a diversis ejusmodi gravitatis momentis impulsæ. Etiam si enim, differentia momentorum gravitatis procedat ex alia causa, quam ex inclinatione planorum, perinde est: quia materiæ gravitatem efficientis velocitas infinita cænsi debet, (prout supra pag. 184 ostensum est) ac proinde motus a mobilibus acquisiti nulla habenda est ratio, sed spectandum saltem, quanta sit potentia motrix, & quæ materiæ quantitas ab ea moveri debeat.

Supponamus jam, quod partium machinæ examine rite instituto inventa sint,

Pondera AA simul sumpta, 2000 librarum, quæ descendant per spatium 4 pedum.

Longitudo vectis CD ea sit, ut velocitas globi D sit decupla velocitatis ponderum AA.

Sit pondus globi absolutum 50 librarum; ergo respectu ponderum AA erit 500 librarum, propter decuplam velocitatem.

Sint reliquæ resistentiæ (nimirum vectis CD, rotarum B, & frictionis partium) omnes simul sumptæ æquales itidem 500 librarum: tota igitur resistentia, materiæ ponderum AA addenda, erit 1000 librarum. Soluta igitur retinaculo P patet, quod gravita-
tis

tis momentum 2000 librarum, deprimens pondera AA, cogatur non solum movere 2000 libras materiz, ex quibus constant, verum etiam vincere resistentiam 1000 libris æqualem, quam alii causis adscripsimus: hic igitur habemus 3000 libras movendas a momento quodam gravitatis, quod est saltem subsesquialterum ejus, quod deprimere solet 3000 libras in aere libero. Ut igitur investigemus, quanta hic acquiri debeat velocitas percurrendo 4 pedes; statuenda sunt (juxta postulatam supra) plana duo CB, CA quæ sint in ratione sesquialtera, posita nimirum longitudine CA 4 ped. longitudo CB erit 6 ped. sitque planum CA perpendiculare, sive inclinationis infinite parvæ, ad Horizontem AB: tum supponantur pondera duo æqualia D & E per duo illa plana descendere: constat quod si gravitatis momentum in D sit 3000 librarum, momentum gravitatis in E erit solummodo 2000 librarum, Patet igitur, quod corpus E, percurrendo 4 pedes in plano CB, acquirere debet eandem velocitatem, quam pondera AA in machina nostra: quandoquidem ibi etiam 8000 libræ moventur a momento gravitatis 2000 librarum. Facile autem inveniri potest prædicta velocitas corporis E quandoquidem a Galileo & Torricellio demonstratæ sunt Propositiones sequentes,

Fig. 2.

Prop. 1.

Fig. 2. Si gravia duo D & E per plana CB CA diversimode inclinata descendant versus horizontem AB, velocitates in A & B erunt æquales, ubi nimirum perpendicularis descensus altitudo eadem erit.

Prop. 2.

In eodem plano CB sumantur spatia duo inæqualia CB, CF, velocitates in B & F erunt inter se sicut radices quadrata spatorum CB, CF.

Coroll. 1.

Si ponatur CF æqualis CA, velocitates in B & F erunt inter se sicut radices quadrata spatorum CB, CA; erunt igitur etiam sicut radices quadrata momentorum gravitatis in D & E: quum constet apud Mechanicos, quod spatia CB, CA, recte expriment dicta gravitatis momenta.

Co.

Coroll. 2.

Quam velocitas in A aequalis sit velocitati in B (per Prop. 1.) sequitur (per Coroll. 1.) quod velocitates in A & F sint inter se, sicut radices quadrata momentorum gravitatis. Ex hoc corollario facile est deducere Regulam generalem, quæ computandis omnibus ejusmodi machinarum effectibus inserviat, quantumcunque alterentur accidentales circumstantiæ, in machinæ fabrica observatæ.

Regula.

Si duo pondera aequalia depressa ab inæqualibus gravitatis momentis spacia aequalia percurrant, acquisita velocitates erunt inter se, sicut radices quadrata momentorum gravitatis.

Per hanc regulam sic determinatur quæsitæ velocitas corporis E, dum pervenerit in F. Observo momenta gravitatis in casu proposito esse 3000 & 2000, quorum radices quadratæ neglectis fractionibus, sunt 54 & 44: has igitur radices pro duobus primis terminis regulæ proportionis constituo: tertius terminus est velocitas acquisita a corpore D descendendo per CA (illa autem velocitas ex Galilei experimentis nota est, quod nimirum grave liberum descendendo perpendiculariter ex altitudine 4 pedum acquirat velocitatem percurrendi 16 pedes tempore 1) quartus terminus per operationem prodiens exhibebit velocitatem acquirendam descensu per spatium CF. Sic

$$54, 44 :: 16, 13\frac{1}{2}$$

Invenitur ergo, velocitatem corporis E in F posse percurrere 13 circiter pedes tempore 1: velocitas autem ponderum AA in machina nostra eadem esse debet, (ut supra dictum) ergo globus D cujus velocitas decupla est, poterit percurrere circiter 131 ped. dicto tempore 1: atque illa velocitate, si nulla esset resistentia aeris, mobile posset ascendere ad altitudinem circiter 266 pedum: habemus igitur effectum a machina sic comparata expectandum.

Videamus jam, quænam differentia sequutura sit, si reliquas omnes machinæ partes easdem prorsus relinquamus, sed removeantur saltem pondera AA, ut ipsorum loco substituaturs tubus aliquis aere exhaustus, cujus pistillum rotis B pariter illigatum, a pondere atmosphæræ deprimatur, machinæque motum impertiatur, eodem artificio quod descriptum fuit in aliis machinis, ad evin-

Bb

cendam

cendam tuborum æquilibrium utilitatem, propositis in *Actis Erudit.* mense Dec. anno 1688. p. 644. Sit pistilli diameter paulo major quam 1 ped. (ita ut pondus Atmosphæræ dicto pistillo incumbens sit 2000 librarum, æque ac pondera AA) sit descensus pistilli itidem 4 ped.: resistentia autem pistilli, quæ tum ab ipsius pondere, tum a frictione oritur, posset esse minor quam 50 librarum. Sed supponamus, illam esse 100 librarum, hæc addita ad resistentiam 1000 librarum, quam globo & reliquis machinæ partibus supra ascriptimus, conflabitur resistentia totalis 1100 librarum, vincenda a momento gravitatis 2000 librarum (nam, per Hypothesin initio assumptam, pressio atmosphæræ & gravitatis agunt secundum easdem leges) possumus igitur (per regulam supra) disquirere, quanto major debeat esse velocitas corporis, dum impellitur a momento 2000 librarum, quam dum impellitur a momento 1100 librarum, quæ est absoluta ipsius gravitas: accipiendæ nimirum radices quadratæ duorum illorum momentorum gravitatis, pro duobus primis terminis regulæ proportionis: tertius terminus erit velocitas per momentum 1100 librarum (id est per absolutam gravitatem) impressa, prout in superiori computo factum est, nimirum 16 pedum tempore 1: quartus terminus per operationem prodians exhibebit numerum quaesitum, velocitatem scilicet a pistillo nostro acquirendam: Sic $33. 44 :: 16. 21\frac{1}{2}$.

Paret igitur quod pistillum descensu suo ex altitudine 4 pedum acquirat velocitatem percurrenti circiter $21\frac{1}{2}$ ped. temp. 1: ergo globus D, cujus velocitas est decupla, poterit percurrere $21\frac{1}{2}$ ped. dicto tempore: ac proinde (juxta doctrinam Galilei) posset dictus globus ascendere ad altitudinem 709 pedum, qui affectus ferme triplus est ejus, qui per vim ponderum AA obtinebatur.

Si pondera AA majora supponerentur, tubique & pistilli diameter itidem augetur, ut Atmosphæræ pressio gravitatem ponderum semper æquaret; cæteræ autem partes eadem remanerent, Subducto juxta eandem methodum calculo, præstantia tuborum supra vulgaris pondera major adhuc reperiretur: verum hæc sufficiunt ad confirmandam tuborum æquilibrium utilitatem, quam aliis jam exemplis astruximus.

Finem hic facerem, nisi opus foret apud aliquos eximios & summa

summa veneratione dignos Viros hic me purgare, quos asserere memini, non solum contra Christianam, sed & contra moralem probitatem peccare eos, qui inventa promouent, excidia & necem generi humano inferre apta. Ac sane, prima fronte gravissimum hoc crimen iudicetur; verum re attentius inspecta, nihil hic mali subesse video: quid enim refert arma suppeditare improbis, quum plus satis habeant ad omnia destruenda? Quod ulterius non sevi-ant homines, id profecto non fit ex armorum defectu, sed ex solo metu, ne ipsimet lædantur ab aliis: ac proinde, si plura & efficaciora armorum genera parabimus, major equidem improbis dabitur inde nocendi facultas, nec tamen magis nocebunt; quia metus ipsis incussus ab aliis itidem augebitur. Id vel ex eo satis confirmatur, quod post inventum pulveris pyrii usum, non magis exitialia aut cruenta bella gesta sunt, quam dum telis & gladiis certabatur. Quæcunque igitur vel ad ratiocinandi facultatem exercendam & roborandam, vel ad corporum naturalium proprietates detegendas, vel ad mechanicam supellectilem locupletandam, hominumque sagacitatem adjuvandam conferre possunt, nequaquam reticenda arbitror. Si qui enim inde pravi usus ad hominum destructionem elici possunt, mala inde orta pari bonorum mensura, eo etiam nomine, compensabuntur.

*G. G. L. DE LINEA ISOCHRONA, IN QUA
grave sine acceleratione descendit, & de con-
troverfia cum Dn. Abbate D.C.*

Cum a me in his *Actis Martio 1686* editis, publicata esset demonstratio contra *Cartesianos*, qua vera virium æstimatio traditur, ostenditurque non quantitatem motus, sed potentiz, a quantitate motus differentem servari; Vir quidam doctus in Gallia, Dn. Abbas D.C. pro Cartesianis respondit, sed ut post apparuit, vi mei argumenti non satis perspecta. Credidit enim, recepta quædam alia principia a me impugnari, quæ in *Novellis Reip. Literar. mens. Jun. 1687* pag. 579 enumerat, & negat p. 519 seq. se agnoscere contradictionem, quam ego in illis invenire mihi videar: cum tamen nun-

quam mihi de illis dubitare in mentem venerit, quemadmodum ipsum admonui *Novell. Reip. Lit. Septemb. 1687.* Idem ut eluderet objectionem meam, coniecerat se in diverticulum temporis, quod eo modo, quo conceptus a me erat status controversiæ, plane est accidentale. Eadem enim manente altitudine, eadem vis acquiritur aut impenditur a gravibus quocunque tempore indulto, quod pro inclinatione descensus majore minoreve augetur aut minuitur. Ea occasione, quo magis appareret, tempus atq; adeo distinctionem inter potentias isochronas vel anisochronas, hoc loco nihil ad rem facere, & ut ex disputatione nostra aliquid incrementi scientia caperet, *Problema* tale, a me inter scribendum solutum, & (ut videtur) non inelegans, ipsi proposui in *diſſis Novellis Septembr. 1687.* *Invenire lineam isochronam, in qua grave descendat uniformiter, sive a quolibet temporibus equaliter accedat ad horizontem, atque adeo sine acceleratione, & equali semper velocitate deorsum feratur.* Sed Dn. Abbas D.C. nihil ultra reposuit, sive quod problema attingere nollet, sive quod agnita tandem mente mea, satisfactum sibi judicaret. Sed ejus loco problema hoc sua opera dignum judicavit Vir Celebrerrimus *Christianus Hugenius*, cujus solutio mea prorsus consona extat in *Novellis Reip. Literaria Octobr. 1687;* sed suppressa demonstratione & explicatione discriminis inter diversas lineas ejusdem ut ait generis, quas satisfacere notat. Hæc igitur ego supplere hoc loco volui, facturum citius, nisi aliquid hic a Domini Abbatis industria expectavisset. *Problema*: invenire lineam planam, in qua grave sine acceleratione descendit. *Solutio*: sit linea paraboloides quadrato-cubica quæcunque βNe (nempe ubi *solidum* sub quadrato basis NM & parametro a P æquale est cubo altitudinis βM) ita sita, ut verticis β tangens βM sit perpendicularis horæzonti, in cujus lineæ puncto quocunque N si ponatur grave ea descendendi ulterius celeritate præditum, quam potuit acquirere descendendo ex horizonte Aa , cujus elevatio a β supra verticem β sit $\frac{2}{3}$ parametri curvæ, tunc idem grave descendet porro uniformiter per lineam Ne , utcunque continua tam, ut desiderabatur.

Demonstratio. Recta NT curvam βNe tangat in N , & ipsi βM occurrat in T . Utique (ex nota proprietate tangentium hujus curvæ)

Tab. IV.

Fig. 3.

curva) erit TM ad NM in subduplicata ratione $a\beta$ ad βM . Ergo TM ad TN erit in supduplicata ratione $a\beta$ ad $a\beta + \beta M$, seu ad aM . Jam ratio TM ad TN eadem est quæ velocitatis per curvam descendendi (seu horizonti porro in curva appropinquandi) quam grave habet positum in N, ad velocitatem qua idem ex N porro, non per curvam, sed libere descenderet, si posset (ut constat ex natura motus inclinati.) Sed velocitas hæc libera porro est ad constantem quandam, in subduplicata ratione aM ad $a\beta$: sunt enim (ut ex motu gravium constat) velocitates liberæ, in altitudinum (unde descendendo quæsitæ sunt) aM , subduplicata ratione. Ergo velocitas descendendi per curvam Ne, quam grave habet in quocunque curvæ puncto N positum, est ad velocitatem constantem, in composita subduplicata ratione $a\beta$ ad aM , & aM ad $a\beta$; quæ est ratio æqualitatis. Ipsamet igitur velocitas illa per curvam descendendi est constans, seu ubique in curva Ne eadem. Quod præstandum erat.

Conjectaria (1) Grave celeritatem habens tanquam lapsum ab altitudine aliqua Aa, descendere potest ex eodem puncto N per curvas isochronas infinitas, sed ejusdem speciei seu sola magnitudine parametri differentes, ut Ne, N(e)NE quæ omnes sunt paraboloides quadrato-cubicæ, adeoque similes inter se. Imo qualibet hujusmodi paraboloidum hic inservit, modo ita collocetur, ut $a\beta$ vel (a) (β) distantia verticis ab horizontali a (a), unde descendere incepit grave, sit $\frac{2}{3}$ parametri curvæ βe vel (β) (e): nec refert an grave isochrone descensurum in curva N (e), pervenerit ad N ex a (a) per viam (a) (β) N, an per aliquam aliam, aut sine descensu ullo ob aliam causam eandem celeritatem atque directionem acquisiverit. Ex infinitis tamen istis lineis Isochronis, in quibus grave ex N porro sine acceleratione descendere potest, ea celerrimuta ipsi descensum præbet, cujus vertex est ipsum punctum N, qualis est NE, quam recta AN horizonti perpendicularis tangit.

(2) Tempus descensus per rectam $a\beta$, est ad tempus descensus per curvam βN , ut dimidia altitudo βM ad ipsam $a\beta$: ac proinde si βM sit dupla $a\beta$, æqualia erunt tempora descensuum per $a\beta$ & per βN . Quorum ratio manifesta est: nam tempora descensus uniformis sunt inter se ut altitudines; & ex demonstratis a Galileo,

tempus quo mobile percurrit altitudinem $\alpha\beta$ motu accelerato, est duplum ejus, quo percurrit æqualem altitudinem $\beta\Gamma$ (ut hoc loco fit, licet per curvam $\beta\Gamma$) motu uniformi, quæ celeritatem habet æqualem ultimæ per accelerationem acquisitæ in β .

Hoc autem problema fateor me non Geometris primariis proposuisse, qui interiorẽ quandam Analysin callent, sed his potius, quicum *erudito illo Gallo* sentiunt; quem mea de *Cartesianis* plerisque hodiernis (Magistri paraphrastis potius quam æmulatoribus) querela suboffendisse videbatur. Tales enim, cum alias receptis inter *Cartesianos* dogmatibus, tum etiam Analyfi inter ipsos pervulgatæ nimium tribuunt, adeo ut se ipsius ope quidvis in Mathesi (si modo velint, scilicet, calculandi laborem sumere) præstare posse arbitrentur: non sine detrimento scientiarum; quæ falsa jam Inventorum fiducia, negligentius excoluntur. His materiam exercendæ suæ analyseos præbere volueram, in hoc problemate, quod non prolixo calculo, sed arte indiget.

Si quis tamen præceptam sibi jam solutionem queratur, poterit *aliam isochromam*, huic vicinam quærere, in qua non, ut hætenus, grave uniformiter recedat ab horizontali, (vel ad eam accedat,) sed a certo puncto. Unde problema erit tale, *invenire lineam, in qua descendens grave recedat uniformiter a puncto dato, vel a tipsum accedat.* Talis foret linea NQR , si ejus esset naturæ, ut ex puncto dato seu fixo A , ductis rectis quibuscunque ad curvam, ut AN , AQ , AR , esset excessus AR super AQ , ad excessum AQ super AN , ut tempus quo descenditur per arcum QR , ad tempus quo descenditur per arcum NQ .

CHRISTOPHORI CELLARII PROGRAMMATA
varii argumenti, Oratoris exercitiis in Citicensi
Lyceo præmissa: ejusdemque Orationes ibidem in illu-
striore consessu recitatae.

Lipsiæ, sumptibus Gleditschii 1689, in 8.

CLarissimus Auctor, Scholis celebribus adhuc præfectus, id imprimis curæ habuit, ut dicendi facultatem & Historiarum notitiam

titiam suæ fidei commissis discipulis instillaret. Crebras idcirco declamationes instituit, nec illas vulgaris ac vilis materiæ, sed ita ex Historiis tam sacris quam profanis selectæ, ut adolescentes illa æque ad virtutem, atque ad solidam doctrinam usumque rerum præpararentur. Cujus studii LXX Programmata argumento sunt, omnia in Cizensi Gymnasio conscripta, & rerum ac questionum nobilissimarum referta, quæ si sacræ sunt, ex Rabbīnorum commentariis & Linguis Orientalibus; sin sequiores, ex optimo quoque antiquitatis scriptore deciduntur. Nos aliquas tantummodo delibamus, unde de ceteris etiam pronum sit judicare. Programme V verbum *ὁ ψωψῆται*; Evangeliorum de cruce Christi ex lingua Syriaca novo modo explicatur: Programme XV Psalmus II, & Programme XXII Caput LIII Esaiæ; & Programme LXVIII fides Jobi de resurrectione; & Programme XXX resurrectio impiorum, atque hæc singula contra Judæos vindicantur: Programme X signa adventus Messiani Judaica; & Programme XXXVIII opinio de gemino Messia; & Programme LXVII *Tau* figura crucis Christi; & Programme XXVII Serpens *Æneus*; & LIX *falsæ* Christianis ad Christum applicata examinantur, ut de Sceptro Judæorum sublato ex Programme XXVIII, & Conversione eorundem universali ex XLV taceamus. Nec leviora sunt aut injucundiora, quæ ex antiquitatibus atque historiis declarantur, ut sunt Augustorum & Cesarum differentia, Programme IV; Consecratio Christianorum etiam Principum, Programme XXXV; Tropæorum usus & intermissio, Programme XXXVI; Magorum patria, Programme XXIX; Hierosolymæ situs in medio terrarum, Programme XXXIX; Judæorum clades sub Hadriano Imperatore, Programme VIII, IX & XIV; *Æliæ* Capitolinæ origo, ornamenta, leges, Programme LXII; Babylonis excidium, Programme XLIX; Hercules Musarum, Programme LXVI. &c. Adjectæ sunt sex Orationes, e quibus tres funebres sunt, prima Serenissimo olim nunc beatissimo Principi Dn. MAVRITIO, Saxoniz Duci & Episcopatus Numburgici Administratori, nostro quondam Domino elementissimo; secunda Nilius Viduæ Celsissimæ SOPHIE ELISABETHÆ, ex Gente Holsatorum oriundæ; tertia celeberrimo quondam Philologo & Theologo Jo. Sebastiano Mitternachtsio, sacra

est

est: quarta, Dedicatio auditorii, quæstionem examinat, an Gentilium libris, ut poetarum & similia, locus esse possit in Scholis Christianis; quinta occasione secularis solennitatis de *seculo* apud Romanos mensura & termino disputat: sexta, qua Vale dixit Auditor Cizensibus, methodum scholasticæ institutionis expeditiorem vulgari, & utilioræ commendat.

**MEMORIE ISTORIOGRAFICHE DEL REGNO
della Morea, di quello di Negroponte &c.**

id est:

**Commentarius Historiographicus de Regno Moreæ,
Regno Negropontico, locisque littoralibus Thessalonicam usque pertingentibus.**

Editore Josepho Maria Ruinetti,
Venetiis, 1688, 8.

Etsi indicatus nobis superiori anno in mensis Octobr. frontispicio *Mariae Egei* Historiographus, accuratam satis *Moreæ* quoque & vicinorum tractuum descriptionem exhibuerit, peculiaris tamen hæc delineatio vel ideo memoratu digna nobis videtur, quod & ex *P. Coronelli* Cosmographi Veneti Laboratorio, uti vocatur, quodammodo prodierit, & præter succinctam rerum a Seren. Republica Veneta ibi gestarum recensionem, compluribus locorum, fortalitiarum, conflictuum &c. iconis, iis qui talibus delectantur, se affatim commendat. Inter istos quoque *labarum*, cum inscriptione Turcica, & duo *hippuri* in conflictu *Coronensi* hostibus erepti comparent, quod signorum genus prodituræ in aciem militiæ apud Turcas indicio esse solet.

R. In *Laconia*, hodie *Zaconia*, laudem cedit, quod optime notæ canes producat, quibus ipse Sultanus & proceres ejus maxime delectentur. Nec notissima illa Insularum triga intacta relinquitur; utpote *Corcyra*, hodie *Corfu*, *Cephalonia*, cujus incolæ vestigia Sedis *Ulyssæ* in proxima *Ithaca* h. *Tracchi* etiamnum venerari norunt; & *Zazynthi*, hodie *Zante*, S. Veronicæ, sudarium Christi ibi expandentis, opera ad fidem converte, & *Jerusalem* olim dictæ, ubi *Robertus Guiscard-*

Guiscardus Apuliæ Dux, in itinere S. Sepulchrum versus, revelationem de morte *Hierosolymis* obeunda sibi factam adimpleverit. Insula hæc *Zante* de Episcopi quondam sui *Francisci Commendoni*, quem nec Germania nostra præterito seculo ignoravit, virtutibus non minus, quam de ingeniosa Nobilis Veneti *Angeli Barbarici* industria, qua planities in 10 milliaria long. & 15 latitud. porrectæ, aquæ annuatim instar lacus ibi confluentis exsiccatione A. 1673 procurata, delitiosa inducta fuerit fertilitas, non immerito gloriatur. Incolarum, quorum maximam partem Græci constituunt, ad arma alias magis quam artes proclivium, si qui tamen animum studiis & legibus applicant, facundissimi Oratores & Causidici evadunt, litigiis, quibus ibi maxime indulgetur, feliciter adhibendi. Monachi *S. Basilii* per integrum annum carne abstinentes, Lunæ insuper, Mercurii, & Veneris diebus, ut & in tribus Vigiliis, Epiphantias qua Mare solenni ritu baptizant, S. Johannis & Crucis, ne lascivitiis quidem, pisce vel oleo vescuntur. Quatuor porro extantiora jejunia observant: I. idque maximum ἡ μνηστὴρ τῶν σαρκωσῆν vocatur, quo per 7 hebdomadas, (die Saturni & Solis, ut & festo *Annunciationis*, & Dominica Palmarum exceptis) itidem piscibus & oleo abstinent; ostreis, aut alio exsanguium piscium genere, & oleribus contenti. II. ἀγίων ἀποστόλων a die Lunæ post octavam Pentecostes usque ad Vigiliam S. S. *Petri & Pauli*. III. τῆς ἀγίας παραστάσεως, a 1. Augusti usque ad 15. ejusdem, quo etiam pisces exesse jubent, diem 6 illius mensis, μεταμορφώσεως τῆς Σωτῆρος dictum, excipientes. IV. τῶν χριστογενῶν, a 15. Nov. usque ad 25. Dec. continuandum. Reliqui Græci non religiosi ita jejunant, ut 130 dies per annum carnis usu gaudeant. Nec Moniales rigorosa adeo, ut alibi, clausura coercerentur, quin sæpius in publicum prodeuntes conspiciantur. Inter alia, quæ de *Athenarum* occupatione, statu & antiquitatibus enarrantur, nullos Judæos ibi etiam tolerari dicitur, eo quod his Cives ipsi versutia & calliditate nihil cedant, juxta tritum diverbiū: *a Judæis Thessalonicensibus, Græcis Atheniensibus, & Turcis Negroponticis libera nos Domine.*

Dum de Eubœa, hodie *Negroponte*, paulo post agitur, Fluxus quoque & Refluxus *Euripi* a *P. Cabino* Soc. J. observari descriptio,

166.

173.

172.

174.

177.

206.

220.

una cum tabula variationem per singulos mensis Lunaris dies indicante, adjicitur.

HISTOIRE DE PHILIPPE DE VALOIS Et du Roy Jean. i. e.

Historia Philippi Valesii & Johannis Galliarum
Regum.

Amstelodami apud Henricum Desbordes 1688.
in 12.

Abbas de Choisy, qui se in dedicatoria ad Regem Galliarum epistola, historiae hujus autorem profitetur, haud obscurum in orbe cultiori nomen adeptus est, tum ab eruditione, tum ab itinere Siamensi ejusque descriptione. Proposuit sibi, ut in praeloquio ad lectores monet, Regum Galliarum priorum ex Valesia stirpe historiam reconcinare, non ex antiquis solum, qui editi sunt, autoribus, sed & ex manuscriptis in bibliotheca *Seminarii*, quod vocant, *regiarum missionum* & Abbatis Caumartini. Loca veterum scriptorum ea, qua usi sunt, dialecto refert, simplicitate sua, ut haud immerito sperat, placitura. Discessisse se fatetur ab instituto, quo nuper unus atque alter historiarum scriptor, ut animos affectusque hominum, dudum fato suo functorum, penetrasse se credidit, indeque operose produxit, qua mente, quo affectu, consilioque omnia acta fuerint, licet nulla autoritate, quam sua, ista exponat. Materiam descriptionis sumit ex rebus ab utroque Rege, *Philippo & Johanne*, patre & filio, ab anno 1328 ad 1364, intra annos scilicet XXXVI gestis, vario, infelici tamen plerumque eventu. Prioribus quidem regni sui annis Philippus Campaniam acquisivit; Flandros praelio ad Montem Casselium devicit; Angliarum Regem ad juratam clientelae professionem, respectu provinciarum quas in Gallia tenebat, adegit; & Pontificis hortatibus obsequens, ad bellum, quod sacrum vocabant, initiari se passus est. Sed erumpentibus inde Eduardi III Angliarum Regis ad successionem Gallicam praetensionibus, non una clade terra marique afflictus fuit Philippus, easque fere omnes temeritate sua

aue

aut suorum incurrit : ad *Cressiacum* maxime , ubi anno 1346 XXX suorum millia & in iis florem Gallicæ Nobilitatis amisit , licet numero copiarum decuplo majori , quam Angli , instructus esset. Inter prospera Philippi referenda est acquisitio Ruscinonensis Comitatus (*Rouffillon*) a Jacobo Balearium Insularum Rege emti ; & provincia , quam *Delphinatum* vocant , in Gallia Lugdunensi , ab *Humberto* Principe sive Delphino , *Carolo Valefo* Philippi ex Johanne filio nepoti donata , d. 29 Martii 1349. Anno sequenti Philippus decessit , cum paulo ante pactam filio Johanni Navarræ Regis filiam , pulchritudine ejus captus , sibi junxisset. Sed ista aliaque *libris* sive *capitibus tribus* enarrata , ex plurimis scriptoribus nota sunt , qui nec testamentum Regis tacuerunt. In hoc inter alia jussit , ut per totum regnum mitterentur , qui inquirerent , an aliquibus ex civibus injuria a se facta esset , utque eadeprehensa , pro viribus satisfieret læsis : pio sane instituto , sed magis laudando , si a vivis præstetur , aut a damnis injuriisque inferendis abstinatur. Elogium quo Regem hunc defunctum Auctor prosequitur , tersum & ingenuum est , nec indignum , ut putamus , quod adscribatur. *Per annos regni (inquit) viginti tres adversam fortunam sapius expertus est , neque tamen animam despondit. Una enim victoria ad Montem Casselium excepta , semper casus fugatusque est , vel ipse vel legati ejus. Nihil latuit hostes eorum , que agere vellet , at ipse illorum consilia non nisi postquam exitum habuissent , compere potuit. Erat egregia forma , comis , affabilis , liberalis , manu quoque strenuus , ut exemplo suis in prælio esset , semper tamen infelix , etiam sine culpa. Summos thesauros Regum in corde civium esse , & se malle Gallorum quam Gallia Regem esse , dictitare solitus est. Moriturus deplorasse fertur , quod subditos novis tributis onerasset , licet necessitate urgeretur. Sed magna calamitatum pars civibus imputanda est. Crimina enim atrocissima sine pudore & impune , quandoque etiam tum præmio committebantur. Nunquam tanta miseria cum insano luxu conjuncta fuit ; ambitio , luxuria , prodigalitas , virtutes seculi erant. Pecunia omnibus modis querebatur , ad explendas pessimas cupiditates profundenda. Itaque Deus Gallorum scelera ulturus , proceres præliis prostravit , & lues famem secuta uberrimas regni provincias depopulata*

est. Quanquam vero in digressionibus parvus sit Autor, aliquas tamen in loco & apte inseruit. Inter eas memorabilis est de terra Papali, quam hujus Regis tempore, a Johanne XXII, amicissimo Gallis sed Germanis infensissimo, triplicatam fuisse refert, cum præsci Pontifices non nisi mitram, Phrygiæ fere similem gestassent, dein Hormisda donatam sibi a Clodovzo Rege Galliarum auream coronam imposuisset, & Bonifacius VIII duplicasset, ut indicaret, non minus temporalia quam spiritualia imperio suo subjacere. De pulveris pyrii usu ad majores machinas ignivomas instruendas, testimonium ex rationum regiarum libro affert, quod anno 1338 in obsidione arcis cujusdam adhibitus fuerit.

In parte altera, libris itidem tribus breviusculis, *Johannis Regis* historia traditur, qui parente infeliciores fuit. Nam & domesticis discordiis & insidiis misere vexabatur, & adversus Anglos res tam male gessit, ut anno regni sexto, d. 19 Septembris anno 1356, ad Pictavium vivus in eorum manus perveniret, exercitus licet quinquaginta millium adversus decem tantum hostium millia pugnans. Sub hoc Rege tributorum sat grave onus Galliarum impositum est, sed habitis comitiis & impetrato eorum consensu

Lib.I.§.VII. *su.* Quanta vero eo tempore Ordinum regni autoritas ex veteri libertate superfuerit, luculenter cognosci potest ex relatione de comitiis, post captum Regem, a filio Regis seu Delphino habitis, quam Lib.II.§.I. legere licet. Octingenti aderant qui in comitiis sententias dicebant, delectique ex iis quinquaginta, decimas omnium reddituum tam Ecclesiasticorum quam Nobilitatis, & ex urbium tributis stipendia, quibus triginta millia militum alerentur, obtulerunt, sed iis conditionibus, quas Delphinus accipere noluit: paulo post tamen adactus fuit, ut & ministros quos habebat, exauctoraret, & quos Ordines illi denominabant, admitteret. Secuta est sive ob regiminis vitia, sive æmulorum artibus, Parisiensium a Delphino defectio, inde obsidio urbis, ejusdemque ad obsequium redactio. Præcesserat tumultus rusticorum in nobiles luxu corruptos & subditis intolerabiles insurgentium, qui a *Jacobo bono homine* (*Jaques bon homme*) cognomen sumserat, nec nisi viginti millium strage componi potuit. Conditiones interea pacis cum Rege captivo in Anglia

tractabantur, sed recusatae sunt ab Ordinibus regni Gallici: con-
 ventum tamen tandem est anno 1360, durissimis ex Gallorum par-
 te conditionibus. Cedebantur enim Angliæ cum supremo jure
 amplissimæ regni provinciæ *Pictonum, Santonum, Aquitanorum, Le-
 movicum, Ruthenorum, Petrocoriorum*, aliorumque; multa
 etiam in *Picardia* & inter illa *Caletum*. Promissum fuit immensum
 lytrum; tres nempe ut vocant milliones, sive tricies centena aureo-
 rum millia. Pro eo obsides quadraginta, ex proceribus regni & pri-
 mariarum urbium, in Angliam missi sunt. Inter obsides erant duo
 filii, ut & frater Regis. Ut conficeretur pecunia nullis tributis ex-
 igibilis, etiam filia regia impari marito tradenda fuit Galeatio Me-
 diolanensium novo Duci. Post reditum suum Johannes Rex nova
 calamitate afflictus est, cum milites exauctorati in turmas collecti,
 magnam regni partem vastarent, & exercitum regium profligas-
 sent. Maleferiati isti sese *Tarde-vententes* vocabant, itemque *ami-
 cos Dei & omnium hominum inimicos*. Cum vero Pontifici, qui tunc
 Avenione aulam habebat, hostilia minitarentur, astu decepti, &
 data pecunia trans Alpes ducti sunt, ad bellum Mediolanensibus in-
 ferendum. Ab his magistris Italos, ea tempestate fere inertes, artem
 militarem denuo didicisse, Scriptores gentis notarunt. Persuasus
 inde a Papa Johannes Rex, belli sacri ducatum voto recepit, indi-
 gnantibus licet dolentibusque consiliariis & proceribus. Iisdem
 etiam inconsultis, in Angliam anno 1363 navigavit, ea spe ut
 conditiones pacis, quarum aliquas exequi non poterat, se præsen-
 te mitigarentur. Sunt qui dicunt, cum amore foeminae cujus-
 dam ad iter id permotum fuisse. Advenientem Angliæ Rex ma-
 gnifice excepit, & aliquot menses cum eo in ludis & spectaculis
 consumti sunt. Sed Johannes in illis ipsis delectamentis mortem
 invenit, & in Anglia d. 8 Aprilis 1364 decessit. Illi his fere ver-
 bis Autor parentat: *Sic in terra peregrina decessit Johannes Rex,
 tum vixisset annos LVI, regnasset XIV. Instructus fuit plerisque virtutibus,
 que magnum Regem faciunt; pius erat, ut abnepotem Sancti
 Ludovici decebat; fortis ad temeritatem usque; tam liberalis, ut pro-
 digus haberetur. Sed bello infelix Rempublicam subvertit, dum consilia
 suorum aspernaretur. Sibi & animi sui magnitudini presidens, temeritate
 sua praelio Piclavienfi victus est, & cum summo dolore ante oculos*

los suos intermisionem plerorumque ex proceribus suis, se vero captivum Principis Wallia vidit, qui tamen in medisullio Gallia constusus, & comeatu ad triduum saltem instructus, sine pugna ad deditionem compelli potuisset. Erat sub alieno ductu Legatus bonus, Imperator malus; obsequio quam imperio aptior. Nihilominus bonitas nature, qua ex toto vultu ejus, omnibusque vite actionibus relucebat, amorem populi illi conciliaverat, licet eum tribus opprimeret, & sua culpa infelicem redderet. Familiaritas & affabilitas quadam & verborum quorundam blandities edulcabat duritiam dominationis, & subditos constringebat, ut nutus ejus vel minimos pro legibus inviolabilibus haberent.

GUERNERI NEUHAUSEN, HAMMONENSIS,
Homo Melancholicus seu Dissertatio Philosophico-Me-
dica de melancholia tum intellectuuali, tum corporali,
& quatenus objectum est medicina.

Hammonæ Gueſtphalorum apud Bernh. Wolphardt.
 1688, in 12.

Vulgarem, at intricatum, qui compositum illum ex mente & corpore hominem affligit, affectum describere Auctor clarissimus sibi proposuit. At vero cum Cartesii inprimis legat vestigia, pariter utitur methodi regula. Itaque DEUM Creatorem in homine mentem & corpus conjunxisse, illius naturam in cogitatione, hujus in extensione posuisse, cum eodem supponit. commercium utriusque per glandulam pinealem, tanquam immediatum magis instrumentum conservari, ita quidem ut per hujus motus anima imperet corpori, & quæ corpus afficiant, cum mente communicentur. Actiones in homine alias solius mentis, alias mere corporeas, alias quæ ex utriusque conjunctione fluant, alias dubias, quæ nunc sine mentis arbitrio peragantur, nunc ab ea diversis modis variantur, appellat. Exinde quomodo a corporis vitiis, coctione ventriculi labefactata, sanguinis mixtura & motu turbatis, & spirituum anomaliis, pariter mens labem contrahat, & contra tristes & adversæ in mente cogitationes corpori afferant noxam, edocet. Melancho.

cholicorum igitur symptomata singula recenset, & rationem secundum dictam hypothesin annectit, causas procatarticas & proximas persequitur, & omnia variis exemplis illustrat. Quibus præmissis, affectus hujus & nomina diversa, & definitiones primum aliorum, hinc suam subjungit. Nimirum aliam mentalem melancholiam, tristitiam diuturnam corporis functiones & imminuentem & destruentem; aliam corpoream, languorem scilicet corporis a causis externis vel internis productum asserit. In prognoseos recessionem, quomodo in plures morbos facessat, rationibus & exemplis exponit. Mentis affectum rationibus, corporis medicamentis aggreditur. Illum sedandum causam mororis scrutando, & quantum possibile removendo, affectibus frenum injiciendo &c. Huic medicinam fert & auxilium venæ sectione; sanguinem diluentibus & attenuantibus, ejusque motum augmentibus, inprimis decoctis lignorum; & præparatorum hac ratione humorum primum per catharsin, dein per sudorifera educatione. Medicamenta ex Galenicorum, & Chymicorum penû selectiora addit. Diætæ regulas tandem & corollaria quædam, quæ varia philosophica, medica, chymica continent paradoxa, proponit.

*APOLOGIE HISTORIQUE DE DEUX
censures de Louvain & de Douay, sur la matiere de
la Grace, par M. Gery, Bacb. en Theol. i. e.*

Apologia Historica pro Censuris duabus, Lovaniensi & Duacena, in materia de Gratia, autore Dn. Gery, Baccal. Theol., occasione libri Gallici, cui titulus est, *Defensio novorum Christianorum & Missionariorum in China, Japonia & Indiis &c.* composita, & Curciero, Doctori Sorbonico & Theologiæ Professore Parisiensi inscripta.

Coloniz, apud Nic. Schouten, 1688, in 12.

Nondum quidem ad nos libellus in titulo indicatus, cui *Apologia* hæc opposita est, pervenit; differre tamen hujus enarrationem nolimus, tum ne novitatis gratiam amitteret, tum quia

ex *Defensione* illa Apologiæ huic insertum est, quicquid Theologi Lovanienses ad offensam suam pertinere putarunt. Occasionem vero *Defensionis* istius edendæ (quantum quidem ad hanc quæstionem de *Gratia* attinet) Jesuitæ fortasse sumserunt, ex publicata nuper in Belgio *Historia Congregationis de auxiliis gratiæ sub Clemente VIII & Paulo V habita*, quam in Actis nostris anno 1687 pag. 353 & seqq. recensuimus, & quam Defensor ille malignam & exilem fabulam (*un meschant petit Roman*) vocavit: dein ex libro prolixo de *Traditione Ecclesiæ in articulo de predestinatione*, sub nomine *D. Germani* edito, in cujus Tomo II. Jesuitæ haud leviter perstringuntur, ut vel ex Actis nostris A. 1688 pag. 402 & sqq. intelligi potest. Allegata ibi speciatim fuit censura Lovaniensium in lectiones & scripta *Leonardi Lessii*, Jesuitæ, anno 1587 vibrata, eorundemque legatio anno 1679 Romam missa, qua procuratum fuit, ut Lessii & aliorum ex Societate Jesu theses LXV diplomate Pontificio proscriberentur. Sed de illis thesibus haud multum tractat Apologiæ hujus Auctor, id potissimum agens, ut quod Jesuitæ in dubium vocant, ipse evidenter demonstrat, censuram nempe anno 1587 ab optimis viris & sincera mente factam ita subsistere, ut in tribunali Pontificio, quod Inquisitionem vocant, neque olim neque nuper improbata fuerit: unde etiam, absque approbatione manifesta & solenni, constare debeat, quod doctrinam sanctam, orthodoxam & catholicam contineat. Afferit hæc Auctor tribus hujus Apologiæ partibus, & quicquid in *Defensione* illa Jesuitica oppositum fuit, magno cum studio refutat, Approbatorem Parisiensem, *Currierium*, quem semper alloquitur, haud parum vellicans. Etiam si vero non magni momenti esse videantur, quæ de censuræ illius validitate Auctor disputat; cum ipse non diffiteatur, illam non nisi consilii aut sententiæ privatæ vim & auctoritatem habere, donec decretum Pontificis accedat: multa tamen in hac Apologia lectores invenient, ad intelligendam historiam capitalis illius controversiæ, qua doctissimi Romanæ Ecclesiæ Theologi, totaque Sodalitia Academica & Monastica, ab annis plus centum, in partes distrahuntur. Hujus dissidii acerrimi intuitu, de jactato illo consensu in fide, quem nuper in relato a nobis mense hujus anni Februario p. 65 sqq. & Martio p. 157 sqq. Tractatu de Dissensionibus Protestantium *Episco-*

scopus Meldensis magnifice commendavit, non exigua oriri potest dubitatio. Mirabuntur etiam multi, cur post tot annos decisio tantæ litis a Pontificibus differatur; quam tamen jam dudum exactissimam in cognitionem vocarunt, & auxilio Spiritus S. quod sibi nunquam deesse existimant, facile dirimere possent. Neque enim de levi quodam articulo, sed de tali controvertitur, quo vix ullus gravior est ex iis, qui schismati inter Romanam Ecclesiam & Protestantem causam dederunt. Ut adeo non iniqua desiderare videantur Lovanienses & alii, qui decisionem urgent, ejusque procrastinationem non satis patienter ferunt; licet nescio quis turbarum metus obtendatur, si altera litigantium pars causa cadat. Unde simul Protestantes in sententia sua confirmabuntur, Pontifices non tam veritatis professione, Ecclesiæ, quam jactant, unionem, quàm humanæ dominationis artibus tueri, vi nempe, ubi possunt, aut dissimulatione, si vires desint.

Sed ad rem accedimus, plerisque tamen præteritis, quæ Autor libri in anonymum *Defensionis* scriptorem aliosque Jesuitas, & totam eorum Societatem spargit, satis aspera & aculeata. Tuetur imprimis *Parte prima* famam Theologorum Lovaniensium, qui censuram anno 1587 conscripserunt, negatque eos Jesuitis, quod illi queri solent, inimicos fuisse. Magno elogio maest *Henricum Gravium*, cujus stylo censura composita est. Is Romæ anno 1591 decessit, Bibliothecæ Vaticanæ Præpositus. Non minus celebrat *Michaelem Bajum*, cujus memorabilem ad *Sirletum Cardinalem* epistolam producit, ex qua & aliis indiciis ostendere conatur, Bajorum, cum Romæ theses ejus LXXVI damnarentur, imputata fuisse, quæ nunquam docuerit, alia prave detorta esse: quam tamen injuriam modestissime tulerit. Vir, ut ait, non eruditus solum, sed & apprimè pius & sanctus, cum quo Lessius comparari non possit, licet multa de ejus sanctimonia Jesuitæ gloriantur. Hæc enim Autor irridet, imprimis quod digitorum ejus aliquem, quibus libros suos scripsit, consecraverint & osculandum porrexerint. Improbatur etiam, quod plurimos ex Societate sua, qui Romæ damnati sunt, nihilominus magni faciant, & veluti martyres celebrent. Proponit denique, & impietatis accusat multa Lessii dogmata. Exhibet postea successionem quandam Professorum Lovaniensium, qui veterem sententiam de prædestinatione gratuita defenderint. Ex-

Part.I. n.3.

n. 4.

n. 11.

n. 5. 7. 8. 9.

cusat *Ruardum Tapperum*, quod studio hæreticis contradicendi a via traditionis recesserit, refutatus, licet magnæ autoritatis in Lovaniensi Academia esset, a *Petro de Soto Dominicano*. Hac occasione insignem addit annotationem, quam adscribere non piget. Ait enim: *Quod posterioribus seculis multi doctores errarunt, non levem causam dedit confusio operum a Sanctis Patribus scriptorum, quæ antea fuit, ut Gennadii Semipelagiani scriptum, pro Augustini legeretur; commentarius Pelagii in Paulum, & epistola ejus ad Demetriadem, Hieronymo tribueretur; libri Fausti de gratia & libero arbitrio, sancti cujusdam Ecclesia Patris opus esse crederentur, adeo ut Tapperus hunc autorem, dum citat, venerabilem vocarit, vehementer territus, cum a collega aliquo de errore admoneretur; ut Estius refert in sermone quodam anno 1609 Duaci habito.* Hæc Auctor. Unde colligi potest, quam infirma sit, quæ ex Patrum libris, absque fundamento Scripturæ & legitima interpretatione, jactatur traditionis certitudo, cum nec de ipsis Patrum libris satis certo constet. Refert inde Auctor acta Lovanii anno 1587 ab *Ottavio Frangipanio* Nuntio Pontificio, & quomodo Lovanienses cum approbatione Episcoporum in Belgio censuras suas edita apologia defenderint, frustra & inepte, ut ait, a Moguntinis & Trevirensibus (quos *petiti Theologians*, i.e. Theologastros, vel parvulos Theologos vocat) impetita, licet eam non vidissent.

n. 22.

Parte secunda jus Theologorum Academicorum in censuris heterodoxarum opinionum edendis defendit, & triginta argumentis probatum it, censuram anno 1587 a Nuntio quidem Pontificis Jesuitarum artibus inducto suspensam, minime tamen abrogatam fuisse. *Sixti V.* decretum, quo statuit, tantum Pontifici Romano, *B. Petri* successori, doctrina Christiana controversias definire licere, alii vero nemini, ita explicat Auctor, ut id de suprema & juridica definitione, non vero de intermedia & subalterna, quam Episcopis & Academicis, veluti delegatis a Pontifice tribuit, intelligi debeat. Alibi tamen Episcopis jus divinum in officio suo exercendo asserere videtur, licet mentem suam clarius aperire potuisset, nisi offensam aulæ Romanæ metuisset. Allegavit in antecedentibus historiam memorabilem, de quodam *Petro de Rivo*, Philosopho Lovanicensi, qui anno 1470 censuram thesium quarundum incurrit, inter quas hæc erat: *Quicquid per necessariam consequentiam sequitur ex inim-*

n. 7.

n. 20.

n. 2.

impedibili, hoc est impedibile & necessarium. Hanc Theologi, & cum ea Molinismum per anticipationem damnarunt, addita ratione: *consequentia necessitas non tollit contingentiam consequentis.* Rarum vero modestiæ & resipiscentiæ exemplum *Petri* illius refert, quod errorem suum, satis diu etiam Romæ defensum, non revocaverit solum, sed & testamento, quo domum & pecuniæ quandam summam Collegio alicui legaverat, caverit, ut *bursales & commensales doctrentur, juxta statutum Universitatis de futuris contingentibus.* Erat autem id ipsum, quod errori ejus opposuerant. Falsi inde postulat Jesuitam *Fourmesraux*, qui secundum aliquod *Octavii* illius *Frangipanii* decretum anno 1591 confinxerit vel adulteraverit, ejusque & aliorum cavillos acriter persequitur, qui Jesuitarum opinionem verbis diplomatis Pontificii approbatam esse dictitarunt. Laudat Episcopos & Theologos Belgas, qui Academicis patrocinati sunt; inter eos *Guslielmum Lindanum* Gandavensem Episcopum, & celeberrimum *Estium*, Duacensis Academiciæ Cancellarium. Elevat eos, qui Jesuitis faverunt, nominatim *Lavinum Torrentium*, Antverpiensem Episcopum, quem magnum Theologum futurum fuisse dicit, si Theologia ex Tacito, Suetonio & Horatio disci potuisset. Invehitur vehementer in *Habertum*, Vabrensem in Gallia Episcopum, quem, posteaquam egregio, quod refert, testimonio librum *Gibieusi de libertate Dei & creature* Molinismo oppositum comprobasset, a Jesuitis postea in partes traductum, & a Richelio Cardinali, qui Jansenium ob editum pro Hispanis librum (qui *Mars Gallicus* inscribitur) capitali odio prosequeretur, indutum commemorat, ut doctrinam Jansenii de gratia oppugnaret. Respondet objectioni cujusdam *Erasmi Pili*, Jesuitæ, ut ait, personati, qui in Lovaniensium contumeliam contendit, censuram anno 1587, a Sorbona Parisiensi probatam non fuisse. Extenuat *Stapletoni*, quem Jesuitæ magni faciunt, eruditionem & testimonium. Extollit eos, qui Lovaniensibus adstipulantur, laudatque *Carolus de Assumptione Carmelitam*, qui & suo, & sub *Germani Philaletæ* nomine multa scripsit, & inter alia edidit *Triumphum Thomistarum*, frustra a Jesuitis Inquisitioni Romaniæ denunciatum: item *Alvarum* Tranensem Archiepiscopum, ut & Autorem Apologiæ anno 1651 contra *Moxellum* & *Le Moine* pro defensoribus gratiæ editæ, & a sex Doctoribus Sorbonicis probatæ. Exagitat non leviter Jesuitam

n.11.

n.13.

§.14.

n.23.

n. 28.

num *Paulum Leonardum Sberloge*, qui anno 1644 scientiam mediam misere, ut ait, propugnavit, absurda inter alia applicatione distinctionis inter Pontifices quatenus privatos, & quatenus assistente Spiritu S. pronuntiantes: quasi nempe *Clemens VIII & Paulus V in congregatione de auxiliis* privato nomine egissent. Sed hæc & plura familiaria Jesuitis esse dicit, quoties Pontificum decretis premuntur, ut quadrare in eos putet querelam *Esa. I. 2. filios enutrivit & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Progreditur inde ad confirmationes censuræ contra Lessium, a Lovaniensibus sæpe repetitas. Allegat *Innocentii X* contestationem, Jesuitis per *Franciscum Barberinum* Cardinalem intimatam, ne Bulla ejus contra quinque propositiones Jansenianas, unquam adversus doctrinam de gratia efficaci abuterentur; item *Alexandri VII* epistolam ad Lovanienses anno 1660 datam, qua orthodoxam eorum in hoc articulo doctrinam commendat. Cum vero Pontifices judicium in hac controversia suis ex causis suspenderit, non dissimulat, quocum damno Ecclesiæ id factum sit. Affert inter alia quædam ex liberrima epistola *Hieronymi Baptista de la Nuza*, Capuccinorum in Artagonia Provincialis, ad Inquisitores Romanos d. 22. Augusti anno 1577 Valentix data, quam Latinam adductam fuisse mallemus. Sensum ex Gallica versione non possumus non adscribere. *Prohibitio*, ait, (Pontificia) *de non tractanda materia de gratia, Ecclesiæ magnum affert præjudicium. Facile illa verbis pronuntiatur, sed interim magnam Theologia partem doceri prohibet. Articulus enim de gratia omnes fere alios ingreditur. Itaque prohibitio hæc tormentum intolerabile & scrupulorum materia est, omniumque Theologorum vexatio. Tollitur ex concionibus, quod sæpissime predicari deberet. Turbatur quieta & immemoralis possessio professorum antiquæ doctrinæ, usq; admittitur jus ab omnibus gentibus agnitum, idque in gratiam novatorum. Hæc ratio procedendi ante Jesuitas Ecclesiæ incognita fuit, & ab iis introducta, ut sub silentio illius favore nova seminarent dogmata. Inde summo cum periculo doctrinæ Catholicæ, novitates suas, ad quas propensissimi sunt, propalant: obtundunt turbas metuendas esse, si sibi contradicatur, cum tamen nulle sint, nisi ex eo, quod illi nullam contradictionem pati volunt. Hoc est lupos emittere, & canes vinculis constringere. Hæc ille.* Nostrum non est disquirere aut definire, quo jure ista Je-

sui-

fuitis a Capuccinis objiciantur; apparet tamen, non solos Protestantes despoticum illud imperium circa controversias fidei averfari. Subjungitur illustre *Bzovii* testimonium, ut & totius Ordinis Augustiniani consensus, interque eps celeberrimi *Henrici de Noris*, & qui nuper decessit, *Christiani Lupi*.

n. 42.

Parte tertia Acta anno 1679 referuntur, cum Theologi Lovanienses *D. Franciscus van Viane*, *Lupus* ille quem diximus, & *D. Martinus Steyart* Romam missi, censuræ suæ anno 1587 editæ peterent confirmationem, simulque erroneas Jesuitarum propositiones Inquisitioni deferrent. Atque ab hac quidem haud difficulter LXV theses, celeberrima illa Bulla d. 2. Martii, anno 1679 publice proscriptæ sunt, privatim aliæ XXXIII, ut notat, rejectæ: sed obtineri non potuit disorta & manifesta censuræ Lovaniensis comprobatio; renitentibus omni modo Jesuitis, de quibus plurima queritur Auctor, maxime vero relationem quandam Hispanicam Diabolicæ, ut ait, calumniæ accusat, quæ contra Lovanienses Aula Regiæ oblata fuerit, sub titulo *Expositionis de deplorabili statu Ecclesiæ in Belgio, ex factione Bajaniistarum & Jansenistarum*. In illa non solum, ut Auctor asseverat, falsa imputabantur Lovaniensibus, sed & sententiæ sanctissimæ pro hæreticis diffamabantur, v. g. *quod ad Sacramentum pœnitentiæ requiratur dolor ex amore Dei natus, & quod aliquo casu absolutio sacerdotalis deneganda sit*; cum tamen hæc & alia ab illis improbata, in Sorbona Lutetiæ quotidie defendantur, & cum Tridentinis decretis praxique *Caroli Borromæi*, qui sanctus habetur, conveniant. In eadem delatione Jansenismi accusabatur Facultas Theologica Lovaniensis, illa nempe, quæ *arctior* vocatur, & ex octo viris composita est. Idem crimen Archiepiscopis & Episcopis aliquibus in Belgio impingebatur, totisque Ordinibus *Pramonstratensium*, *Dominicanorum*, *Capuccinorum*, *Carmelitarum discalceatorum*, toti etiam Clero Seculari, & Collegiis Theologicis, multis etiam ex præceribus politicis. Ad tollendum vero *Jansenismum* media proponebantur, erectio tribunalis Inquisitorii, & abolitio octovirorum, utque iis alii subrogarentur, interque eos quatuor ex Ordinibus mendicantibus & unus ex Jesuitis. Addebant querelas in ipsum Pontificem redundantes, minas quoque, si theses a Lovaniensibus Romam delatæ condemnarentur, (ut tamen

S. I. n. 30

factum est) & Jansenismo multos Romæ favere aiebant. Longum foret enarrare, quæ his omnibus Autor regerit, & quæ de causa Janseniana in Gallia male tractata, non sine insectatione P. de la Chaise commentatur. Plurimus est in eo, ut ostendat falsum esse, quod Jesuitæ jactant, rejectam esse Romæ & proscriptam Lovaniensium censuram sæpe dictam, quam anno 1587 ediderunt: fateatur tamen iterum, expressam & disertam ejusdem confirmationem impetrari Romæ nequivisse, idque cum stylo Romani tribunalis convenire, in quo pro confirmatione & approbatione habeatur, si quid intactum & non reprehensum ex Inquisitorum examine exeat, Interim non Legatorum solum Lovaniensium, sed & Romanorum Theologorum, v. g. *Favoriti*, *Schellbræni* & *Sabatini* testimoniis comprobatur, censuras Lovanienses judicibus penitus placuisse. Explodit inde, ut fabulam maligne confictam, quicquid de Jansenismo spargitur, non alio, ut ait, sine, quam ut viris pietate & doctrina eminentibus, qui novitatibus Jesuitarum resistunt, periculum ereretur. Mentionem hic facit Hiberni cujusdam, sive Jesuitæ, sive Franciscani, *Duffi*, qui anno 1681 Lovaniensibus XC errores affinxerit. Narrat etiam, quid ipsi Bellarmino acciderit, censura in librum ejus quendam publicata, & postea sublata. Cum vero Jesuitæ ad elidenda, quæ Lovanienses de approbatione (qualem nempe Romæ dare solent,) censuræ suæ allegarunt, ad alios testes provocarint, contrarium asserentes; eorum dicta examinat & refellit Autor, ut & illa, quæ de Calvinianorum cum Jansenistis consensu objici solent. Sugillat quendam *Nicolaum du Bois*, quem intrusum & Judam Facultatis Lovaniensis vocat. In Additionibus quæ p. 399 & sqq. subjunguntur, respondet Autor ad librum jam ante annos XXXVII a Jesuita *de Champs* editum & nuper recusum, in quo Jansenistis objicitur, quod Bullam Pontificiam anno 1653 publicatam indigne tractent. Tuetur inde Autor Jansenii sententiam ut orthodoxam, eamque tam a necessitate Calviniana, quam ab indifferentia Molinistarum puram. Refutat objectionem, quod contra prohibitionem Pontificiam *Acta congregationis de auxiliis* publicata fuerint, illamque prohibitionem dudum cessasse, aut eo saltem valuisse statuit, ne consultationes & suffragia pro rebus judicatis habeantur. Accesserunt in fine libri exempla diplomatum

aut

aut epistolarum Latinarum, v. g. mandatum Pontificis *Sixti V* anno 1588 ad *Octavianum Francipanium*: hujus decretum, tum prius, tum alterum quod Autor pro suppositio habet: item scripta quædam & decreta Lovaniensia: Excerpta ex relationibus *Lupi* anno 1679 Roma scriptis: literæ denique Pontificiæ ad Lovanienses eodem anno satis benigne datæ, nec non *Cibotti Cardinalis*, aliaque.

RIFLESSIONI FILOSOFICHE &c. h. e.

Meditationes Philosophicæ circa figuras salium, expositæ discursu quodam, quem in Academia Philosophica Experimentalis Dn. Archidiaconi Marfilii recitavit D. Dominicus Gulielminus.

Bononiæ ad Hæredes Antonii Pisarti. 1688. in 4.

Dum semper *γερμανισμῶν*, veteris Philosophi effatum est, cujus veritas præprimis ex figuris illis, in quas corpuscula salina ordinariæ solent in crystallisatione concresecere, ad oculum patet. Sed cum Numen summum Geometriam mediantibus causis secundis exercere soleat; nihil prohibet in illas inquirere paulo accuratius, id quod Dominicus Gulielminus hoc ipso nitidissimo discursu, quem Magliabechio celeberrimo debemus, facere instituit. Postquam enim de optimo philosophandi genere quædam præmonuit, phænomena enarrat salium, quæ ad ipsius institutum faciunt, & speciatim observat, coalescere nitrum in prismata hexagona, quæ nonnunquam secundum totam axis longitudinem perforata; vitriolum & tartarum in parallelepipedo obliquangulo, comprehensa planis rhomboidibus; alumen petrosum in octaedra; sal commune in cubos: neque tamen id semper contingere in omnibus crystallis, sed multas, licet quasi affectent figuram debitam, in quibusdam deficere partibus, nonnullas etiam in massam infortem compingi. Rationem vero horum phænomenorum ut afferat, supponit salia constare ex atomis (h. e. particulis, quæ a nullo agente naturali in minores possunt dividi) ejus figuræ, quam crystalli majores referunt, easque deinde a blando motu liquoris, cui innatant, sibi invicem adaptari, & ob pressionem fluidi coherere, corpusq; simile constituere. Ita v. g. particulas pyramidales sibi similes & æquales, quæ

quæ deinde octaedra aluminis constituunt, sic coire, ut dum quatuor earum bases in eodem sunt plano, & quadratum constituunt, & alia quædam inverse ita media ponitur inter illas, ut vertex ejus in eodem sit plano cum quatuor illarum basibus, tandemque alia huic superimponitur, constituant pyramidem majorem componentibus similem. Adducitur deinde, huic sententiæ major probabilitas ut concilietur, testis oculatus Levvenhoeckius, qui Microscopio salium solutorum partes ejusdem fere figuræ vidit, quæ ab Autore nostro ipsis assignatur: quod enim illa non plane eadem adparuerit, hoc vel admittioni aliorum salium, vel diaphaneitati aliisque causis tribui posse autumat. Rejicit hinc opinionem Junckenii & Ten Rhine aliorumque, qui conformationem illam salium spiritui vel acido volatili, quod in sale prædominetur, tanquam causæ adscribunt. Ultimo loco duas objectiones resolvit, quarum prima est, quod cum pyramides se invicem solum lineis, non planis, contingant, non videatur id ipsum consistere posse cum soliditate crystallorum: secunda vero, quod in compositione v.g. pyramidis majoris ex pluribus minoribus, pyramides similes & æquales non possint totum replere spatium, sed vacua relinquunt interstitia. Nam ad ultimam respondet, non esse absurdum remanere poros in hac compositione, quum eos existere manifeste arguat solutio aluminis & vitrioli confusa, cujus crystalli gaudent figura aluminis & colore vitrioli, quippe cum hujus particulæ crystallorum aluminis poros ingressæ fuerint: alias enim aquam iis includi, quæ deinde in destillatione cum particulis salinis spiritum acidum constituat. Primam porro objectionem aliquid efficere negat, quoniam licet pyramides omnes se in planis non contingant, satis tamen firma cohesio oriatur ex pressione æquali ambientis vel aeris vel aquæ sale imprægnatæ, quum pori angusti illum semper, hanc vero, si onusta sit particulis salinis, excludant. Tandem subjicitur demonstratio Geometrica propositionis, cujus in discursu facta mentio erat: Quamlibet pyramidem quadrangulam dividi posse in sex alias æquales, tam integras quam sibi invicem quoque similes, nec non in quatuor alias triangulas inter se similes & æquales, quæ constituuntur a quatuor triangulis similibus & æqualibus iis, quæ pyramides sex priores comprehendunt.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΕΘΝΙΚΑ

κατ' ἐπιτομῆν,

STEPHANI BYZANTINI GENTILIA

per epitomen, antebac περὶ πόλεων de Urbibus inscripta; quæ ex MSS. Codicibus Palatinis ab Cl. Salmasio olim collatis & MS. Vossiano restituit, supplevit, ac Latina versione & integro commentario illustravit Abrahamus Berkelius. Accedunt collectæ ab Jacobo Gronovio Variæ Lectiones ex codice MS. Perusino, & admixta ejusdem notæ.

Lugduni Batavorum, apud Dan. a Gaesbeck, 1688, fol.

Inter antiquos idem studium, quo inter recentiores ii inclaruerunt qui Geographicos indices sive Lexica conscripsere (quales hoc ævo extiterunt *Abr. Ortelius, Car. Stephanus, Phil. Ferrarius, Mich. Antonius Baudrandus, Nic. Lloydus*, aliique) exercuit nonnullos, quorum, præter Strabonis, Ptolemæi, Dionysii, Plinii & Melæ opera, sola nomina a Suida & Tzozæ asservata sunt. Eminent inter hos *Stephanus Byzantinus*, sæculi sexti scriptor, ut apparet, Christianus: qui non solum regiones, gentes, urbes, oppida, colonias, montes, saltus, maria, promontoria, insulas, portus, flumina, fontesque recensuit, sed & quæ ab iis deducuntur gentilia nomina, aliaque id genus inde derivanda, explicavit; præterea mores gentium, regnorumque & urbium conditores, fabulas item, antiquitates, etymologias, & plurima ad Grammaticam spectantia, utilia non minus cognitu quam jucunda attulit. Hujus insignis & amplissimi operis compendium modo superest, ab *Hermolao* quodam, Constantinopolitano Grammatico, concinnatum; cujus etsi industria sua laude non est privanda, simul tamen dolendum, multum damni hac contractione & ἐπιτομῆ, quæ forte in causa fuit cur ipsum Stephani opus neglectum interierit, literis fuisse illatum, & magno earum dispendio compendium pro integro opere substitutum. Qua re commotus Guilielmus Xylander vix temperare sibi potuit, quin operi huic non Stephani nomen

Ee

præ-

præscriberet; sed hunc titulum potius præfigeret: *Ερμολάου Γραμματικῆ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτομὴ τῶν Ἑθνικῶν Στεφάνου Γραμματικῆ*. Religioni tamen sibi ducens quicquam immutare, post binas in Italia a Juntis Florentiæ 1491, & Aldo Venetiis 1502 evulgatas editiones, tertiam in Germania sub eodem titulo quo Italicæ prodierant, anno 1568 adornavit, Latinamque versionem concinnavit, loca plurima rectius constituit, & commentarios luculentos confecit. Post Xylandrum idem studium hoc seculo tenuit Josephum Scaligerum, Isaacum Casaubonum, Claudium Salmasium & Lucam Holstenium, summos criticæ & literariæ rei antistites: quos in poliendo emendandoque Stephano multum operæ posuisse constat, & testantur eorum codices, in Cæsareana Vindobonensi & Vossiana bibliotheca supersites, multas emendationes & annotationes margini allitas habentes. Nullus tamen eorum, nec ex aliis eruditis quisquam, (etsi Stephani loca depravata, dum aliud agunt, passim emendant & restitunt) propositum tam insigne executus est, aut post Xylandrum huic operi, quantum ejus superest, de novo edendo manum admovit; donec superioribus annis *Abraham Berkelius* summa animi contentione hunc laborem aggressus, quicquid mutili hujus Scriptoris restabat, injuria temporum & hominum imperitia corruptum, tum ingenii felicitate, tum e codicibus Isaaci Vossii, & eo volumine imprimis, cui Salmasius multa adscripserat, constituere & dilucidare, hocque veluti pigro studio in Musæ sua (dicente Gronovio) posteritati commendare satagit. In quo studio interea dum versatur, (multis autem ab annis se in eo versatum fuisse, immensumque in vertendo & emendando hoc Scriptore, miserrime depravato, laborum & molestiarum pelagus esse emensum, jam anno 1674 professus est Berkelius, cum quædam Stephani fragmenta in publicum emitteret) eandem operam sibi sumsit, ipso tamen ignaro, *Thomas de Pinedo* Lusitanus, ac Amstelodamensibus typis anno 1678 Stephanum nova Latina interpretatione & annotationibus instructum exclusit. Sex annos post *Luca Holstenii* in eundem Scriptorem eruditas notas & castigationes Romæ e bibliotheca Barberiniana depremtas, a nobis in Actis anni 1684 pag. 487 memoratas, edidit Vir clarissimus *Theodorus Ryckius*. Ita dum de Stephani salute & cultu laborant alii,

alii, Berkelius autem omnem industriam eidem emendando illustrandoque impendit, morbo correptus industria huic immoritur. Ne vero præclari studii hujus fructus intercideret, cura & provisione celeberrimi Viri *Jacobi Gronovii* effectum est; qui patre orbatum hunc sortum suscepit, & ut typis recte excluderetur, opera Petri Abkoudæ usus, intendit, omnes Berkelianas annotationes adjici sollicitus, interpretationem quoque Latinam ab eodem adornatam (etsi inutilem in Grammatico ejusmodi opere ratus) evulgari permisit, ne ulla ex parte hæc nova Lugdunensis editio inferior haberi possit Amstelodamensi, cui typorum nitore & voluminis magnitudine ex æquo respondet. Cumque Amstelodamensis collationes Gronovianas cum Cod. MSC. Stephani ex bibliotheca Abbatiz Perusinae adjectas habeat: in hac Berkeliana, auspiciis Gronovii prodeunte, exactiorem variarum istarum lectionum receptum non omittendum duxit Vir clarissimus, in emendandis depravatis auctorum locis e vetustis Codd. non minori felicitate quam ingenio gaudens. Nec contentus eas attulisse variationes lectionum, quas in Perusino codice deprehenderat; accurato etiam studio, ut Berkelianis notis admiscerentur Salmasii emendationes omnes, depromptæ e volumine quo fuerat usus, & cujus oræ suas observationes alloverat Vir incomparabilis, providit, & hac ratione instructum opus hoc reliquis omnibus Stephani editionibus præstantius effecit; ut Berkellii manus multum omnino, ob adhibitam relicto operi curam felicem & exquisitum cultum, doctissimo Editori debere intelligamus.

OEUVRES MELE'ES DE MONS. L' ABBE'

de S. Real. i. e.

Opera miscellanea Dn. Abbatis de S. Real.

Ad exemplar Parisiense 1689, in 12.

Continet libellus hic non inelegans tractatus quatuor, quorum *primus* inscribitur *de usu historiae*. Hunc plane alium Auctor proponit & exigit, quam vulgo quaeri solet; dum, ut ait, qui historico studio incumbunt, multorum temporum & casuum reminiscencia

Ec 2

caput onerant, ut prompta earum recitatione sese ostentare possint. Requirit itaque potius, ut etiam juvenes illico, non tam ad varietatem aut seriem rerum memoriæ imprimendam, quam ad percipiendas earum causas, affectusque & studia hominum, quorum gesta legunt, pernoscenda mentem & attentionem convertant: sic enim veram prudentiam ad omnes vitæ actiones acquiri, cum ex adverso nuda illa scientia nihil proficiat, quam ut mentes juvenum vanis perfrastionibus efferat, aut parentum ambitioni satisfaciat, qui ex illa historias enarrandi facilitate, de ingenio & eruditione filiorum gloriari soleant. Hac præfationis loco sunt, Tractatus ipse constat ex *dissertationibus septem*, in quarum singulis exemplum aliquod historicum Autor pro objecto habet, & ex eo observat, quæ ad mores pertinent; profiteretur tamen, se ista omnia didicisse ex viro quodam seculi nostri sapientissimo, de quo alibi dicturum se esse spem facit, sed cujus nomen reticet. In *prima* causam indagat, propter quam Turcorum Imperator Henrico IV superpetias adversus *Ligam*, quam vocant, seu factionem Romano-Catholicam, qua Rex oppugnabatur, obtulerit, eamque inter alias, quæ probabiliter conjici poterant, fuisse tradit, quam minister Sultani indicavit, nempe quod Herus iste suus naturaliter oderit nomen *Ligæ*. Inde ostendit Autor, fortuitis plerumque rebus homines moveri, maxime omnium Principes, qui vulgare & vile esse putant, in rerum causas & momenta inquirere, & plerumque impetu quoddam agant. Hoc vero illis aliisque qui in re lautiori vivunt, ex prava educatione & ab adulatorum nequitia accidere. Ita fieri solere, ut beneficia sua primo, qui illis in mentem venit, non vero digniori conferant, evitata inquisitionis molestia. Vulgi tamen ingenium ex naturali hominum, & ut Stoici dicere solebant, universali stultitia, eodem tendere docet. *Dissertatione II* perveritatem & malitiam hominum considerat, quod non ex jucundis solum, sed & funestis spectaculis voluptatem capiant. Occasionem sumis ex narratione de Legato Turcico, qui in Gallia ludos equestres spectans dixerit, ad ludicrum certamen plus satis, ad serium justo minus fieri. Culpam, ex Autoris sui judicio, residere dicit in oscitantia illa, qua rerum vera natura ab animo hominis non consideratur, & quod, etsi meliora videre & discernere valeat, malit tamen

negli-

negligentius & cum impetu decernere & agere. *III. De falsa opinione* differit, qua actiones quaedam ex virtute proficisci putantur, cum sæpe ex alia quacunque occasione nascantur. Exemplum refert *Caroli IX* Galliarum Regis, qui *Jacobo Amiato*, præceptoris suo, viro ob doctrinæ præstantiam celebri (cujus ex infima ad altiorem fortunam ejectionem narrat) *supremi Eleemosynarii dignitatem*, non deliberata mente, aut virtutis exercendæ studio, sed per occasionem contulerit, cum inter sermones convivales narrari intellexeret, a *Carolo V* ad Pontificatum promotum fuisse *Adrianum*, quo informatore usus erat. Pluribus inde ostendit, tritam quidem sed non veram & virtuti convenientem viam esse exemplis doceri, aut illa æmulari. *Dissertatio IV* censuram hypocritarum continet, qui religionem & conscientiam, utilitati suæ, & ut potentioribus placeant, postponunt. Exemplum affert Legati Regii ex ordine Ecclesiastico, in negotio quodam Romæ ab *Henrico IV* sibi commissio, cum ludibrio religionis institutum suum prosequentis. *Diff. V.* de opinione hominum circa mores & habitus externos disquirat, cur alio tempore alia probet aut averferur. Ansam sumit ex more Gallico sæculi præteriti, quo nemo ad munera togæ sive magistratuum recipiebatur, nisi barbam raderet; quod *Francisco Olivario*, Cancellario postea Galliarum, injunctum fuisse refert, cum in Senatum regium allegeretur. Ex singularitatis studio talia nasci haud abs re notat, neque tamen negat, sapientes etiam tyrannidi consuetudinum illarum, Olivarii exemplo, sese subjicere tandem debere. *Diff. VI* vanam gloriam de nobilitate generis insectatur, quam a magnatibus fere & primoribus unico æstimari dicit, & longe rectius judicare vulgus, quod gloriam ex propria industria quaerit. Laudat factum *Caroli V*, qui cum duæ illustres foeminae de gradus præ eminentia acriter certarent, festivo pronuntiaverit, *suaviores præcedere debere*. Ejusdem aliud factum dictum refert, cum Hispano quodam centurione jactante, se nullum unquam metum sensisse, diceret: videri sibi, hominem istum nunquam candulam digitis emunxisse; si enim id fecisset, absque metu de comburendis digitis non fuisse futurum. Addit quaedam haud inscite de aliis ejusmodi dictionibus, inter quæ & *Henrici IV* aliquod allegat, qui cum sibi libellus de legibus a sartore quodam

dam conscriptus offerretur, Cancellarium accersit iusserit, ut vestem sibi consuere. *Diff. VII* fucum exponit, qui religionis prætextu actionibus hominum malis etiam aut stolidis illini solet, occasione historię *Ludovici XI*, qui jus supremi Domini in *Comitatum Bono-niensem* (in Morinis sive Picardia) & *S. Pauli*, *Dive Maria*, quæ Bono-niæ colitur, donaverit, ita ut ad ejus altare juramentum vassal-lagii præstandum esset.

In *altero tractatu* elegans est narratio tragici exitus Principis Hispaniarum *Caroli*, Philippo Secundo Rege geniti, ex omnibus di-versarum nationum autoribus, quos enumerat, concinnata. Sed notiora illa sunt, quam ut prolixè hic recenseantur. Memorabile est, quod pag. 31 *de Carolo V* legitur. Famam enim fuisse scri-bit Autor, Imperatorem illum imbutum in Germania religione Protestantium fuisse, neque alio sine privatum factum, quam ut Deum ad illorum præscripta in secreto illo suo coleret; pœnitentia etiam continua afflictum fuisse, quod duos illos fortissimos Princi-pes (*Saxonem & Hassum*) oppressisset, neque ausum condemnare religionem, pro quatanti viri, quicquid charum & pretiosum ha-berent, in discrimen dedissent. Hanc hærescos suspicionem au-ctam esse, quod non aliis ad curam animæ suæ tunc uteretur, quam iis, qui ejusdem religionis insimulabantur, Cacalla puta, conciona-tore, Archiepiscopo Toletano, & maxime Constantino Pontio, Drossensi Episcopo, qui ei a confessionibus erat. Repertas post mortem in cellula *Caroli* schedas fuisse, de justificatione & gratia, non multum a Novatorum doctrina discrepantes. Denique Testa-mentum ejus indicio maxime fuisse, in quo nihil ad sacra, quæ Ro-mani sunt ritus, legaverit. Subjungit, ut post mortem *Caroli*, ii, quos nominavit, ex Ecclesiasticis in carcerem coniecti, & ab in-quisitorio tribunali ad rogam damnati fuerint, cui & Testamentum *Caroli* injici debuerit: cujus tamen sententiæ effectum Philippus Rex prudenter impediverit.

In *tractatu tertio* historia describitur conjurationis, anno 1618 ad exitium urbis Venetæ toto orbe celeberrimæ, ab *Alfonso de Cueva Marchione de Bedemar*, Legato Regis Hispaniarum ad Venetos Or-dinario, cum militaribus quibusdam hominibus initæ, eoque per-ductæ, ut nisi paucas ante hostes, a quodam ex complicibus, quem con-

conscientiæ stimulus pupugit, detecta fuisset, plenissimum effectum fuisset habitura. Hanc Autor ex Historiæ Venetæ illustri scriptore *Job. Baptista Nani* Lib. III, *Mercurio Gallico* d. Anni 1618, libello famigeratissimo qui *scrutinium libertatis Venetæ* inscribitur, pluribusque Commentariis manuscriptis, composuit. Prudentia Senatus post evitatum malum maxima fuit, in dissimulatione omnium quæ ad Regis Hispaniarum ejusque consiliariorum, qui consilii facinoris esse dicebantur, contumeliam, aut rumpendam pacem pertinere possent. Mirum vero etiam illud est, tanti criminis convictum Marchionem non impunitum modo evasisse, sed & postea in Cardinalium Collegium cooptatum fuisse.

Quarto denique *tractatu* inveniuntur colloquia historica & moralia cum viro, quem ab initio laudavit, profundæ sapientiæ magistro. Illum nunc *Cesarionem* vocat, eique singularis acuminis, gravitatis, nec non humanitatis characterem tribuit. Distributi autem sunt Dialogi hi in quatuor dierum conversationes. Materia desumpta est ex historia Romana, & quidem ex gestis Ciceronis, Cæsaris, Pompeji & qui cum iis vixerunt, siquæ tamen ex vulgatis historicorum libris, sed ex epistolis Ciceronis magna cum industria eruta sunt. Producentur sane & in censuram vocantur exquisita morum exempla. In vita tamen Pomponii Attici singulariter exercuit se Autor *Colloq. III*, ac multos viti ejus defectus arguit, quibus elogia a Cicerone & a Cornelio Nepote ei data extenuet, & veteratorum dignumque danista ingenium ei fuisse probet. In ultima confabulatione haud vulgaria de ministris Principum commentatur, ostendens quantum in illorum electione, aut si perperam agant, prompta dimissione positum sit. Docet etiam, non nisi magno Regi magnum ministrum convenire, & hunc ab illo æstimari, exemplo Philippi Macedonis, qui aliquando, (teste *Athenæo Lib. X.*) genio cum familiaribus indulgens, dixerit, *bibamus, sufficit enim Antipatrum non bibere*; indicans, hujus animi prudentia res suas stare. In fine egregia monita adduntur de vitâ aulicâ, & quæ in illa caveri debeant.

Claudii Salmafii Plinianæ Exercitationes in Caji Julii Solini Polyhifora: item Caji Julii Solini Polyhifora ex veteribus libris emendatus. Accefferunt huic editioni de Homonymis hyles iatri- cæ Exercitationes antehac ineditæ, nec non de Manna & Saccharo. Trajecti ad Rhenum apud Joh. Water, Joh. Ribbium, Francifcum Halma & Gul. Water. 1689. fol. Tomis duobus.

Κεβητῶν Ἐπιτομὴ τῶν ἰατρικῶν. Ceбетis Thebani tabula, Græce & La- tine. Multis in locis restituta ex MSS. codicibus, unde etiam Græca in sine reposita ab Jacobo Gronovio. Cujus accedunt notæ & emen- dationes. Amstelodami apud Henricum Wetstenium 1689. in 8.

Aetii Synceri Sannazatii opera Latina omnia & integra, cum Notis. Amstel. apud Henr. Wetsten. 1689. in 12.

Trium Fratrum Amaltheorum, Hieronymi, Jo. Baptista, Cor- nelii, Carmina. Editio nova. Amstel. apud Henr. Wetstenium 1689. in 12.

Adr. Houtyn Reipublicæ Batavicæ liber primus. Hagæ Com. apud Petrum Hagen 1689. in 12.

Les Oeuvres Posthumes de Mr. Claude. Tome V. a Amsterdam chez Pierre Savouret, 1689. in 8.

Davidis Abercrombii Scoto-Britanni Fur Academicus. Am- stæled. apud Abr. Wolfgang 1689. in 12.

Daniel Caspers von Lohstein Großmüthiger Feld- Herr Ae- minius oder Herrman. Leipzig/ bey Johann Friederich Oedit- schen/ 1689. in 4.

De Arte excerpendi Liber singularis; una cum Historia Excer- ptorum propriorum Vincentii Placcii Hamburgensis. Accedit ejus- dem invitatio Amica super symbolis promissis aut destinatis ad *Anonymous & Pseudonymos* suos. Holmæ & Hamburgi apud G. Lie- bezeit, 1689. in 8.

Analecra ex Discursibus Academicis Nic. Christophori Lyn- ckeri ad D. Gabrielis Schvvederi Introductionem in Jus Publicum Imp. Rom. Germ. novissimum. Jenæ apud Joh. Bielken, 1689. in 4.

Joh. Claubergii Physica contracta, nunc primum in hanc for- mam redacta & aucta, studio Pauli Michaelis Rhegenii. Lipsiæ apud Heredes Frid. Lanckisii 1689. in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Maji Anno M DC LXXXIX.

CLAUDII SALMASII PLINIANÆ EXERCITATIO-
nes in Caji Julii Solini Polyhistora. Item Caji Julii Solini Polyhistor ex
veteribus libris emendatus. Accefferunt huic editioni de Homonymis
byles iatrica exercitationes antehac inedita, nec non de Manna
& Saccharo.

Trajecti ad Rhenum, apud Johannem van de Water, Johannem Rib-
 bium, Franciscum Halma, & Guilielmum van de Water,
 1689, in fol. Tomis duobus.

Is qui omne scientiarum ac literarum genus animo complexi ex-
 quisita & varia eruditione sæculum illustrarunt, palmam præripe-
 re visus est *Claudius Salmasius*, vir in tantum doctus, censente Bœcke-
 ro, in quantum doctrinam intelligunt homines, adeo ut nomen ejus
 non ut literati aut scientiis exculi, sed ut ipsarum literarum & sci-
 entiarum, quarum vindex ac præcipuus assertor fuit, inter doctos
 scilicet. Cætera autem omnia industriz ac ingenii ejus monumen-
 ta, quæ plurima reliquit, istud præstare doctis visum est, quod Plinio
 illustrando impendit, in vasto ad Solini Polyhistora commentario,
 anno 1629 Parisiis excuso, quem tam late patere quam ipsa se pandit
 natura, Grotius in epist. asseruit, & admirandæ industriz codicem
 Conringius salutavit. Nimirum quod Plinius Nepos in epistolis
 de avunculi Historiz naturalis opere pronuntiavit, *opus esse diffu-*
sum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura, id merito de his
 Plinianis exercitationibus affirmari potest: in quibus cum Pliniana
 multa auctor adstruat & ex omni antiquitate illustret, ac confirmet,
 pluribus tamen fidem derogat, & vera a falsis erudite discernit, mul-
 taque

taque in historiis naturalibus Plinium peccasse ostendit Auctor doctissimus, passim se in eruditas Dissertationes diffundens; ut omnibus doctrinis, iis maxime quæ in rerum antiquarum cognitione versantur, abundabat, omnesque omnium ætatum scriptores exacte perspectos habebat, quorum multis tenebricosis locis ubique lucem affundit. Ipsum tamen Plinium integrum explicare, & singula in eo vel laudabilia dilatare, vel reprehendenda annotare, ejusque errores omnes indicare, non aggressus est; quod tam vastus labor viribus ipsius, aut potius patientia, major esset. Quæ tamen suæ de Plinio sit sententia, quidve in scriptis ejus probandum sit, quid damnandum, ac quousque procedendum in illius admiratione, peculiari *Dissertatione* exposuit, quæ Divione anno 1668 excusa, in hac nova Solinianarum Exercitationum editione, in secundo tomo, arte hac non editis Exercitationibus præmittitur, præclara multa continens. Solini igitur non adeo magnum librum pertractandum sibi sumsit, quod is de arboribus, gemmis, animalibusque variis in regionibus quæ nascuntur, solenter e Plinio (etsi ejus nomen dissimulat) conquisita, ordine non invenuto digessisset, & occasionem ad Pliniana multa loca commentandi præberet. Ergo de ejus patria, ætate, & opere, quod *Polyhistoris* nomine insignivit, in Prolegomenis præfatus, (in quibus & alia argumenta, in quæ more suo digressus est, v. g. de furtis literariis veterum scriptorum, Apuleji Metamorphoseon libris, Gellii præfatione Noctium Atticarum sub eandem finem immerito hæctenus rejecta, pravo veterum consilio bonos scriptores in epitomas redigendi, veterum ratione contextendorum indicum librorum ab hodierno more diversa, erudite pertractavit,) ipsum Solini librum, quem prius sub *Collectaneorum* nomine, postea *Polyhistoris* titulo ipse auctor ediderat, exhibet emendatiorem, veris lectionibus ingenii ope ex certissima conjectura, aut Codicum auctoritate constitutis. Codices autem tres e Palatina bibliotheca, duos e Regia Parisiensi antiquissimos, unum præterea editum librum a Bongarsio cum quinque MSS. collatum, & alterum a Petro Daniele ad antiquissimum Codicem exactum; nec non Venetiis impressum librum, ubi anno 1473 hic auctor primum prodiit typis excusus, adhibuit. Exercitationes ipsæ, quibus Plinium emendavit, explicavit, & castigavit Salmasius, eo ordine, quo Solinus eum

compe

compilarat, duobus tomis absolvuntur: e quibus extantiora excerpere si vellemus, modum instituti nostri oporteret supergredi, & ambigui relinqueremur tamen, an meliora attigissemus; adeo exquisita sunt omnia, nec alibi obvia, quæ admirandum hoc opus continet. Is autem qui curam novæ editionis gessit *Samuel Pitiscus*, quæ sub Ad-dendorum elogio priori subjecta editioni Salmasius inferi voluerat, suis quæque locis reposuit, & ut facilius annotationes cuique capiti proprias reperire liceret, ad modum Polyhistoris, qui eorum LVI numerat, ipsas exercitationes in capita Solino respondentia partitius est, singulisque lemmata præfixit, ut ad primum statim conspectum cognoscatur, quod argumentum potissimum diffusæ Vir eruditionis pertractarit. Indices etiam non quidem ampliores sed absolutiores castigatioresque subjecit, cum editio prior largissimis esset instructa, sed qui multa superflua continerent lectoremque sæpius deluderent.

Quibus omnibus ex partibus cum hæc nova editio Batava priori Gallicæ haud parum præstet, majorem tamen longe meretur commendationem ob insignem accessionem Salmasiani commentarii de *Homonymis hyles iatrica*, nunc primum editi & alteri tomo adjecti (cujus haud exiguam partem implet) studio filii *Ludovici Salmasii*, qui religionis causa e Gallia exul, bonis avitis exutus, jam in Belgio degit, & doctissimi Senatoris Divionensis *Jo. Bapt. Lantini*. Nimirum in herbaria & universa re medica cum appellationes arborum, herbarum, fruticum, aromatum, metallorumque plurimos errores gignant, dum vel eadem res diversis nominibus gaudent, vel idem nomen diversas res designat, quod uno eodemque sæculo variæ civitates eadem lingua usæ unam eandemque rem varie vocitarunt, aut diversa sæcula ejusdem plantæ arborisve diversas habuere appellationes, aut lingua differentes gentes suo quæque idiomate aliquam plantam insigniverunt: hinc sæpe factum, ut eandem herbam vel arborem scriptores ex Græci ac Latini vocabuli diversitate putarent esse diversam; vel contra, res quamplures toto genere invicem distantes, iisdem signatas nominibus, easdem haberent traderentque. Difficultatibus his igitur subvenire gemino commentario allaboravit Salmasius, quorum alteri de *Synonymis*, alteri de *Homonymis hyles iatrica* nomen fecit. Iste sive ab auctore in

chartam non conjectus, sive in schedis disiectus, post ejus obitum non repertus fuit; hic vero jam *Lantini* opera prodit, qui cum *Philiberto de la Mare*, non ita pridem vita defuncto, commentarii hujus prolegomena (ut supra indicavimus) viginti abhinc annis *Divione* jam ediderat, ut bibliopolam alliceret, qui has eruditas de **Homonymis** exercitationes excuderet, sed quem hæcenus in Gallia, quod Arabicis characteribus non pauca essent exprimenda vocabula, reperire non licuit. Centum viginti tribus commentatio hæc constat capitibus, nullo ordine dispositis, quod eorum quæ in iis tractantur, ea natura est, ut posteriora minime a prioribus pendent: arbores, herbæ, flores, venena, fruges, aromata, resinae, metalla, diversa invicem, eodem tamen nomine venientia, recensentur, errorum inde promanantium fontes deteguntur, & Latina, Græca, ac Arabica harum rerum nomina ex omni antiquitate explicantur. Appendicis loco Dissertationes duæ annectuntur, altera de *Mannæ* cœli pinguiori, qui matutino tempore in Orientis regionibus cœlo defluit & herbis arboribusque insidet, *Johanni* etiam in deserto victum præbuit, τὸ ἀγριὸν μέλι a *Matthæo* III, 4 appellatus, diversus a miraculoso illo in grumulos concreto, ac panis instar juxta Israelitarum habitacula delapso, & ab illis *Mannæ* nomine appellato, vulgarem rei sibi compertæ appellationem alteri minus usitatæ ob similitudinem accommodantibus; altera de *Saccharo* hodie non a priscorum diverso. Utilitatem in medica arte insignem, & jucunditatem in re litteraria maximam, promptuarium hoc omnigenæ eruditionis inexhaustum (ceu *Eruditis Salmasii* hoc opus visum fuit salutare) quin præbeat, & multam caliginem, *Plinii* aliorumque *Scriptorum* erroribus detectis, tollat, nemo potest inficiari, qui maturo judicio expenderit, quæ & in *Plinianis* exercitationibus (ubi rem herbariam præ cæteris illustrare, & a veterum ac neotericorum erroribus liberare studuit, haud vane jactans, sed ex vero pronuncians, nullam fere plantam alicujus in re medica esse usus, ulliusve inter doctos controversia, cui discutienda operam non impenderit) & his de **Homonymis** hyles iatricæ commentationibus, earumque doctissimis prolegomenis, ut & eleganti dissertatione, quam *Judicium de Plinio* insigniverat, profert *Vir* infinitæ lectionis merito dictus *Grotio de Ver. relig.* Ex his enim scriptis liquido apparet, veram Criticem, quæ so-

lo iudicio exercetur, invicemque id exercet, adjuncta scientiarum omnium comprehensione, ejusque rectam rationem ipsum possedisse, semperque summum ingenii acumen, lectionem infatigatam, linguarumque ac totius antiquitatis cognitionem exactam ipsi præsto fuisse. Cujus proinde reliqua opera, sive operum fragmenta, & cum primis integros *de Militia Romana* libros, Gallica lingua ab auctore conscriptos, ut & *de Re vestiaria* commentarios, quos brevi lucem publicam conspecturos esse Cl. Lantinus spem facit, ut impetremus, egregii literarii causa quivis ei addictus omnibus votis exoptat.

VITA DI S. GIROLAMO.

i. e.

Vita S. Hieronymi, recens conscripta a *Johanne Cinellio*,
Academico Gelato & Dissonante.

Florentiæ, ex officina Archi-Ducali, 1688. 4.

Dignus sane, si quis alius, fuit *HIERONYMUS Sridonenfis presbyter*, cujus vita a doctis viris ex ipsius ac coævorum Patrum scriptis cum cura erueretur ac bona fide recenseretur. Officio itaque hoc lubenter defuncti sunt *Gennadius*, (aut quisquis vitæ Hieronymianæ auctor est, a Mabillonio tomo IV *Analectorum* insertæ,) *Desiderius Erasmus* Roterodamus, Fr. Hieronymus *Guadalupus*, Christianus *Maffæus*, Marianus *Victorius* Reatinus, & (ut indoctiores, inprimis *Anonymum* illum, ab Erasmo quarto tomo *Operum Hieronymi* repositum, taceamus,) omnium novissime *Joannes Cinellius*, qui multis abhinc annis, vel ob editam *Bibliothecam volantem*, volat docta per ora virum.

Nulli autem dubitamus, quin civium cum primis suorum Latine linguæ ignororum usibus opus hoc suum destinavit Noster. Nec quibus autoribus profecerit, ingratus subticet, quin ingenue potius materiem, seriem, ornamenta item rhetorica historię suæ, Mariano *Victorio* Episcopo Ameriensi maximam partem accepta refert. Liberiorem igitur *Victorii* metaphrasten dicendum eum, res ipsa loquitur. Neque adeo abs re fuerit, contulisse quandoque ecypon eum archetypo, quo hujus beneficio sphalmata illa typographica lectores emendata habeant, quæ inter cætera sub finem volumi-

ACTA ERUDITORUM

minis rejecta non comparent. Patebit hoc pacto, e. e. p. 62 l. 24 pro *imprudenza* legendum *impudenza*; p. 64 l. 15 pro *Eusperio* reponendum *Esuperio*, prout Itali Latinum *Exuperii* nomen efferre solent, &c.

Nonnulla tamen subinde interspersit Cinellius, quæ in Episcopo Ameriensi aut plane non, aut aliter leguntur. Hac ratione memorat, Hieronymum d. 30 Martii A. O. R. 321 natum. *Concordiam*, per quam in Gallias iter fecit Hieronymus, non, (quod Victorio visum fuerat,) illam *Mirandulæ* vicinam, sed aliam in Forojulienensi tractu, inter Liguentiam & Tilaventum flumina sitam statuit. *Barletta* de Hieronymo sentes sibi duos excutiente, ut ad Ebrorum literas recte prænotiandas eo expeditior esset, & *Petri de Natalibus* de dignitate Hieronymi Cardinalitia traditiones, inter fabulas merito refert. Utramque relatu indignam habuerat Victorius, æque ac perculgatissima illa de Leone Hieronymi monachorumque Bethleemitarum communi famulo commenta, quæ tamen omittere falsisque accensere veritus est Cinellius. In morte Hieronymi describenda parcius fuit Victorius. Hujus ergo lacunas supplevit Cinellius ex *Eusebii* epistola *de morte Hieronymi ad Damasum Portuensem Episcopum & Theodosium Romanorum Senatorem*, a se fideliter ad eo ac eleganter in vernaculam translata, ut & fide & elegantia ipsummet Eusebium facile superet. Fortasse tamen labore hoc superse- disset, nisi genuinam arbitratus fuisset epistolam, longæque majoris eam fecisset, quam *Erasmus*, qui in *censura* præfixa admonet Lectorem, *nihil hic esse, in quo bonarum horarum ullam partem collocet; nec egere Hieronymum hujusmodi fucis, nec dignari, a tam insulso pingi ar- tifice*. Sub operis finem, ex *Cyrilli Alexandrini* ad Augustinum epistola, non una habentur miracula, quæ ab Hieronymo edita perhibentur. Sed *Pseudo-Cyrillum* hunc *rabulam nulli rei, nisi perdendis chartis natum* ab Erasmo cenfore injuria dici, Cinellio probandum incubuisset, si præter *elegantis ac Latine vernaculæque lingue callentis- simi Scriptoris* laudem, (ei haud temere negandam,) morosi etiam Critici titulum affectasset.

Sicut vero magnam haud dubie a gentilibus suis gratiam, vita hac conscripta retulit, ita majorem eum sperare jubemus ab universis litterariæ Reipublicæ civibus, si, quarum spem aliquo abhinc

tem-

tempore fecere clarissimi *Diarii Parmensis* Autores,) in lucem emittat *Descriptionem memorabilium Parmensium, Historiam Scriptorum Venetorum*, & si quæ alia ad prælum parata habet. Nos hanc ejus Vitam, ab illustri *Magliabecchio* pro summo in nos adfectu transmissam, in *Eruditorum Acta* referre, adeoque editionem illius ac argumentum *Ecclesiasticæ historiæ* cupidis indicare, nostrarum partium esse censuimus.

DELL' ANTICO GINNASIO NAPOLETANO,
opera posthuma di Pietro Lafena.

i. e.

De veteri Gymnasio Neapolitano õptus posthumus
Petri Lafenæ.

Neapoli, impensis Caroli Purpuræ, 1688, 4.

ANnus supra quadragesimum nonus vertitur, ex quo posthumus hic *Lafena* factus, quem itidem celeberrimi *Magliabecchii* benevolentia debemus, obstetricante *Francisco Maria* Cardinali *Branca-cio*, in lucem primum Romæ prodiit, Neapoli nunc recusus. Parum ergo aberat, quin recensu illius superfederemus. Mox tamen præstantissimum Scriptorem & nobis memorandum duximus, cum paucissima aut nulla prioris editionis exempla in oras has nostras allata, novam etiam authoris vitam posteriori huic accessisse, animadvertissemus.

Latine, sed brevissime, *Lafenæ* vitam recensuerat *Buccardus*, nec nobis tamen, nec editionis hujus curatori vitam. *Josephus* itaque *Valetta*, Jctus Neapolitanus, peritia, qua pollet, Græcæ Latinæque antiquitatis, itemque singulari studio numerosissimam colligendi Bibliothecam, eruditis perquam notus, amicorum suorum cuidam (*D.G.A.*) author fuit, ut Italico scripto eam enarraret.

Novimus hinc, *Lafenam* nostrum, (aut, si mavis *Lafënam*, nti in suis *MSSctis* nomen suum exaravit ipsemet,) natum Neapoli d. 16 Octobris 1590, maximam vitæ partem Romæ transegisse, ibidemque tandem obiisse, ac ad D. *Andræ de Valle* sepultum esse, ubi hocce ejus epitaphium legere sit : *Petrus Lafena Neapolitanus, Divini humanique Juris & liberalium disciplinarum peritissimus, bona fide*
PÄ-

Patronus, antiqui urbanique moris, vir Bonis omnibus, Doctis maxime charus; Obiit III. Nonas Septembris, An. C. N. MDCXXXVI. Etatis sue XLVI. Johannes Jacobus Buccardus Nobilis Parisiensis, studiorum virtutisque Conforti, Amico M. P.

Ne autem solo *Buccardo* Lafenam familiariter usum putes, Biographus noster refert, numerasse hunc in amicis Cardinalem *Brancacium*, Leonem *Allatum*, Fabium *Columnnam*, Antonium *Caracciolum*, Lucam *Holstenium*, Galparum *de Symeonibus* aliosque eruditorum illius ævi primicerios. Publici, dum viveret, juris fecit vernacule *Virgatorum*, (De Vergati), h. è. (quantum ex D. G. A. colligere licet,) miscellanearum observationum in Poetas Italos *librum primum*, Latine vero *Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctu librum*, itemque *Cleombrotum, sive de iis, qui in aquis pereunt, philologicam dissertationem*. Inter affecta ejus opuscula fuerunt *Archite Tarentini fragmenta cum notis*, dissertationes de *Phratriis Græcorum*, de *Hobone*, de *lingua Hellenistica*, de *Rhinthone & Rhinthonicis fabulis*, de *Salapufis*, & quæ sunt alia doctissimi viri meletemata, e quibus solum *Gymnasium Neapolitanum*, provida *Brancacii* cura, posteritati servatum ac publicæ luci datum novimus.

Cap. I. His de autore præmissis, de ipso opere nonnulla in medium afferamus. Atque hæc ante omnia exscribendam arbitramur inscriptionem, quam cum aliis id genus Scholæ Neapolitanorum publicæ (*Gymnasium* vulgo vocant,) imponi curavit *Petrus de Castro, Comes de Lemos*, Præfex Neapolitanus:

GTMNASIVM CVM VRBE NATVM, VLTISSE AVDITORE
INCLITVM, A TITO VESP. RESTITVTVM, A FRIDE-
RICO II LEGIBVS MVNITVM ET HONORARIIS AV-
CTVM, A CAROLO II ANDEGAV. INTRA MOENIA
POSITVM, FERDINANDI CATHOLICI TVMVLTVS
PENE OBRVTVM, EA IVRISCONSVLTI ANGVSTOQVE LOCO
IN AMPLISS. AVGVSTISSIMVMQVE IVXTA VRBEM,
VETERI SAPIENTVM INSTITVTO, REGIO SVMPTV
TRANSTVLIT. ANNO c. l. o. l. c. xvi.

Hoc ipsum nempe marmor ansam dedit Lafenæ in monumenta inquirendi, unde ei veritas sua constare posset. Ulyssæm enim ludimagistrorum Neapolitanorum *auditorum* fuisse, fabulæ videbatur
simil-

simillimum. Non poenitendum igitur emolumentum in rem literariam redundaturum credidit, si *originem, situm, usum, continuationem veteris Gymnasii Neapolitani* peculiari libro explicaret. In antecessum vero monere lectorem supervacaneum est, *Gymnasii* voce locum indigitari, in quo certamina gymnica edebantur. Id potius nosse expedit, Lasenam, ut suæ de Neapolitano Gymnasio observationes eo faciliores intellectu essent, in compendio simul exhibuisse, quicquid de *Gymnasis Græcorum veterum Hieronymus Mercurialis, Petrus Faber*, aliique tradidere; simulque errores populares Neapolitanorum de antiquitatibus patriæ suæ a *Capacio, Jordano, Fr. de Petris*, aliis defensos, explosisse ac confutasse.

Certa autem atque explorata prius expedit, antequam ad dubia ac fabulosa deveniat. Orditur itaque historiam Gymnasii sui ab *Augusti ævo*, quo *Strabo* floruit. Hic enim *libro V. Geograph. Gymnicos ludos ex Græcorum instituto Neapoli ad Parthenopes sepulchrum sua adhuc ætate frequentatos esse perhibet. Gymnasia equidem non erant Itælica consuetudinis*, dicente *Vitruvio*; at cum Neapolis a Chalcidensibus fuerit condita, Chalcidenses vero Atheniensium colonia sint, mirum non est, certamina *gymnica* ex more Græcorum Neapoli in usu fuisse. Observat præter illa & *musicam æonem & Hephæstia* (sive ludos lampadodromicos) in gymnasio Neapolitano agitata; ac *gymnica* illa duum generum fuisse asserit, alia nempe antiquiora eaque annua, memoriæ *Parthenopis* sacra, alia recentiora, quinquennialia, honori Cæsaris *Augusti* instituta. Adducit hac occasione marmor, in quo vocem ΝΑΥΚΕΛΑΡΧΗΣΑΝΤΑ inexplicabilem censet, quam tamen felicissime in ΝΑΥΚΕΛΑΡΧΗΣΑΝΤΑ (h. e. *Navigiorum præfectum*) mutavit ac erudito commentario exposuit *Reinesius* nostras, quem videtis *Inscript. fol. 204.*

Narrat dein, quantam *Tiberius, C. Caligula, Claudius, Nero*, ludis his Augustalibus continuandis curam adhibuerint; quorum ultimus *gymnico musicoque agoni tertium, equestrem*, junxisse videtur. Ansa hinc arrepta, Ordinis Equestris Neapolitani origo excutitur. Hujus antiquitatem male a *Capacio* probatam, probandamque potius fuisse statuit ex *T. Livii l. xxiii. c. 1.* ubi *Turmo equestrum Neapolitanorum, nobilium juvenum*, qui in ea militabant, ac *equitum præfecti Hegææ* mentio fit. . . Paucos tamen fuisse putat equites in

Gg

popu-

popularibus Rebuspublicis, qualis olim erat Neapolis, pedestribus modo copiis classeque potens. *Equestrum* autem *Ordinem*, qui hodie Neapoli eminet, ultima demum Neapoleos ætate natum, cum *Scaligero* affirmat.

Cap. IV.

Cap. V.

Porro, ubi & tristitia & læta Gymnasii fata, quæ *Tito Vespasiano* imperante subiit, commemorasset, prolixè refert, quantum *Domitiano* illud debuerit. Atque heic egregiam lucem fœneratur difficillimo *Statii* loco de *theatro nudo testoque*. Sic enim ille, uxori persuasurus, ut Neapolin rediret, memorem eam esse jubet deliciarum Neapolitanarum, *lib. 1 Sylv. V.*

*Quid nunc magnificas species cultusque locorum,
Templaque & innumeris spatia interstincta columnis,
Et geminam molem nudi testique theatri,
Et Capitolinis quinquennia proxima lustris?*

Probe heic attendi postulat *Lasena* rationem loquendi *Papinio* usitatam, qua rem aliquam vocabulo aliquo Latino efferre solet, quod suapte equidem emphasi rem illam nunquam expresserit, respondet tamen suo modo voci Græcæ, quæ rei illi connotandæ apta est. Hunc in modum e. c. accipiendum est illud *Pœtæ* in *Hercule Surrentino* v. 92,

— — — — *juvenemque replesti*
Parthenopen — — —

Nam *Parthenope* h. l. nec *Sirenes* illius *Neapoli* sepultæ, nec alterius mulieris, sed urbis, *Neapolis* alias dici solitæ, nomen est. Huic *Juvenis* epitheton *ἀπὸ τοῦ διονύσιου* plane tribueretur, nisi *νέος* & *juvenem* & *novum* notaret, ac hanc ob rem *Juvenis* & *novi* voces pro *ισοδυναμίσι* accipere, adeoque *Νεὴν Πόλιν* (contracte *Neapolin*,) *Juvenem Parthenopen* per Græcismum utcumque reddere posses. Pari ratione, cum voci *nudum* τὸ γυμνόν, voci vero *testum* σκηνή apud Græcos respondeat, *theatrum* denique generatim notare queat locum spectaculo alicui destinatum, licere sibi putavit *Papinius Statius*, *palastram*, in qua *nudi* athletæ visebantur, *theatrum nudum* h. e. *θέατρον γυμνικόν* vel *γυμνασίον*, itemque scenam, quæ rure olim frondibus, deinceps vero in urbibus tabulatis tegebatur, *theatrum testum*, h. e. *θέατρον σκηνικόν* vocitare. Hinc inquit:

B

Et geminam molem -- -- --

ne nudum tectumque theatrum pro duabus unius theatri vel amphitheatri partibus acciperes.

Dum autem in sequentibus Lasena docet, quantopere *Trajanus, Hadrianus, Antoninus Pius, Faustina M. Anton. Philosphi* conjux, L. denique *Verus* favore ac munificentia sua gymnasticas studium promoverint, emendat *Suetonii* de C. Caligula dictum: *Edidit & peregre spectacula in Sicilia Syracusis hasticos ludos, ac legi jubet felasticos ludos, h. e. per aphæresin ifelasticos, εἰσελατικὸς*, de qua voce conferantur *Casaubonus* ad Athenæum l. 15. c. 17. & *P. Faber* l. 1 Agonist. c. 10 & 17. quemadmodum *σπανίων* pro *Hispania*, & *strionem* pro *bistrione* apud Authores legi, notavit *Salmasius* ad *Spartianum* p. 16. col. 1.

Circum Neapoli nullum extitisse, fuse probat, ac in contrarium objecta diluit. Exponit dehinc, quæ spectaculorum publicorum facies fuisse videatur, *Commodo, Sept. Severo, Alex. Severo, Maximino Thrace, Tacitoque* imperantibus. Nec denique *Diocletianum* hujusmodi ludis averso fuisse animo, probat ex lege, qua athleticis officiis publicis otium, immunitatem ac vacationem indulgit, si tres adepti fuissent coronas, & ex his quidem unam minimum Romæ, aut in antiqua Græcia. Hic amplissimus *Petro Lasenæ Petroque Fabro* concertandi campus aperitur; ac a Nostro quidem enixe contenditur, antiquam Græciam in edicto *Diocletiani* non Achajam esse, verum ipsammet Italiam. Afferitur ab eodem, *Gymnasium Neapolitanum Herculi* potius, quam numinibus aliis dicatum, nec in *Palæpoli*, sed *Neapoli* situm fuisse.

Ultimo denique capite primæ origines *Neapoleos* excutitur, quo pateat, quo jure illa de *Ulyssæ* hospite gloriatur. Ex *Strabone Geographo* nemo non compertum habet, *Parthenopen in Opicis* (h. e. Campania) a *Rhodiis* conditam esse. Hoc ante *Trojam* expugnatam contigisse, contra civium suorum quosdam negat *Noster*, eo quod idem *Strabo* dicat: *Narrantur & hac de Rhodiis, res eorum mari secundas fuisse, non ab eo demum tempore, quo urbem, quæ extat hodie, condiderunt: sed etiam ante Olympiorum institutionem, per multos annos eos procul a patria classem eduxisse, hominum servandorum causa.* Jam vero *Eusebius Casareensis*, *Rhodiis*q; annis demum

ducentis sexaginta & quod excurrit , post Ilium excisum summo maris imperio potitos esse, illudque XXIII annis tenuisse, memoriae prodidit. Parthenopem igitur ante Trojæ excidium *civitatem* & quidem *civitatem magnam* dicere, ἄτοπον fuerit. Quamvis vero ludi Olympici ab Hercule ante Trojæ conflagrationem instituti sint, nihilominus Strabo maritimum Rhodiorum imperium ante Trojanum bellum cœpisse haudquaquam dicit, non intelligendus nempe de institutione prima ludorum Olympicorum, sed de æra Olympiadum , quæ anno demum quadringentesimo sexto ab expugnata Troja initium habuit. Ac hætenus quidem Lascena antiquitatem civibus suis tantopere affectatam negare videtur. Mox tamen alia via incedit, ac, licet Ulysses Neapolim Parthenopemve non viderit, Phaleron tamen abs eo visam, probabile esse arbitratur. Nimirum *Lycophroni*, vetustissimo æque ac obscurissimo vati, Φαλήρας τῦρος, (*Phaleri turris*,) memoratur, intelligiturque, (juxta *Scholesiasten* Græcum & *Mæursium*,) locus ille, qui postea *Parthenope*, ac Octaviani Augusti tempore *Neapolis* appellati cœpit. Ita sane ἐπιτομή Stephani: ΦΑΛΗΡΟΝ. ἐστὶ κη πόλις ἐν Ὀπικαῖς, εἰς ἣν ἐξεβράσθη Παιφθενόπη ἢ Σειρήν, ἣ καλεῖται Νεάπολις. i. e. PHALERON. Est hujus quoque nominis civitas in Opicis, in quam eiecta est Parthenope Siren, quaque appellatur Neapolis. Nomen hoc habuit a conditore Phalero, Alconis filio, inter Argonautas non postremo, ac hoc nomine laudato Argonauticorum scriptoribus *Apollonio* ac *Valerio Flacco*. Notatu vero dignum est, quod, *Apollonio* teste, *Eumelis* cognomen gesserit Argonauta Phalerus. Hinc enim in propatulo esse videtur ratio, *Scaligero* ac *Barthio* ignorata, cur apud Statium *Eumelis* salutetur Neapolis. Sic enim ille canit in Sylva Julio Menecrati inscripta:

*Tu ductor populi longe migrantis Apollo,
Cujus adhuc volucrem levi cervice sedentem
Respiciens blande, felix Eumelis adorat.*

Cæterum Lascena cum Strabone pro certo habet, navigationem tum Argonautarum, tum Ulyssæam (octoginta novem annis Argonautica expeditione posteriorem,) non unis quidem fabulis a Poetis involutam esse, non habere tamen nihil ex vero admixtum. Phalerum ergo urbem, viginti circiter annis ante Trojæ excidium conditæ,
(dein-

(deinceps vero tempore auctam a Rhodiis ac postremo a Chalcidensibus,) videre potuit Ulysses. Illic autem jamdum Gymnasium extitisse, vero videtur esse non absurdum; eo quod ex *Pausania* Phoenicis pag. 120 colligere liceat, Veteres locum aliquem *Ἰβίς* nomine non dignatos esse, si cives non pratorum, non *gymnasium*, non theatrum, non forum ibi haberent. Præterea nec hoc negaveris temere, antiquissimis temporibus hospitum sive advenarum honori id fuisse datum, ut in palestram invitarentur; atque id ipsum Ulyssi hic illis contigisse, Homeri autoritate firmatur. Quamvis itaque apodictice aut expressis idonei Authoris classici verbis adstrui nequeat, Ulysses Gymnasium Neapolitanum vidisse, non impossibile tamen, imo nec improbable Lafenæ videtur, quod heros iste Homericus Gymnasio illi copiam sui fecerit, non quidem ut *AVDITOR*, sed ut gymniciis ludis operam daturus, quicquid dicat author *Inscriptionis Casfricana*. Gymnasia quippe solis corporis exercitamentis antiquitus patebant, & (ut est apud Ciceronem) *seculis multis ante inventa sunt, quam in his Philosophi garrere ceperunt*. Accedit, quod nondum Ulyssis ætate XVI illæ literæ ex Phoenicia in Græciam tralatæ essent, quas vertente dein tempore Cadmus Græcos docuit; id quod latius deducere voluisse Author videtur, si per fata licuisset. Concludit interim, tanto minus credibile esse, quod Scholas publicas jamdum aperuerint Neapolitani, cum necdum scribere legereve addidissent.

JOH. CHRISTOPHORI STURMII, PROF. ALTORFINI
Mathesis enucleata.

Norimbergæ apud Wolf. Maurit. Endterum, Anno 1689,
in 8.

Quod Clarissimi *Auctoris*, in Actis hisce non semel debito cum elogio memorati institutum, pulcherrimique & μαθηματικῶν τῶν τούτων hujus scripti scopus sit, *Idem* in præfamine ad Lectorem luculenter explicat. Nimirum cum in confesso apud omnes hodie sit, nihil unquam incrementis scientiarum obfuisse magis, supersticiosa illa antiquitatis veneratione, quæ ab ætatis præcæ ingeniis ut inventas, sic ad fastigium perductas absolutasque, eas sibi aliisque

persuasit : negandum est minime, cum iniquitate hac literis fatali vel maxime conflictatam esse divinam mathesin, *Euclidis*, *Archimedis*, *Apollonii* aliorumque placitis eo perfectionis devenisse creditam, ut posteris temporibus parum aut nihil relictum sit eidem vel exornandæ vel perficiendæ. Factum inde est, ut cum veterum monumentis nihil accedere posse, vel ad demonstrationum vim & robur, vel ad evidentiam & facilitatem, vel ad ordinem denique nexumque, vulgo certum haberetur, tam diu laborandum fuerit sub illis defectibus, quos prisci matheseos antistites sub primordia ejus tollere vel nondum potuere, vel gloriæ suæ nimium studiosi noluere.

Quamquam enim plane admiranda sint quamplurima, quæ a primitivis matheseos doctoribus accepimus, & veritatis indubia fide, demonstrationumque ἀνάγκη & soliditate ingenium & acumen autorum suorum plus satis testatum faciant : invenit tamen (postquam illo autoritatis præjudicio se evolvit) seculi nunc decurrentis sagacitas non pauca, quæ circa demonstrationum lumen, ordinem, brevitatem & rectitudinem in priscorum monumentis desideraret. quibusque justam medelam adhibendam censeret : quæ ut *Autor Artis cogitandi* Gallico idiomate non ita pridem editæ, *part. 4. cap. 9* erudite non minus quam eleganter exposuit ; ita circa Geometriam (quæ *Barrovii in lect. mathematicis* judicio universam mathesin complectitur) laudabili industria emendare conati sunt *Tacquetus*, *Honoratus Fabri*, *Morgues*, *Barrovius*, *Pardies*, *Lamy*, aliique. Maxime tamen omnium de mathematicis studiis meruisse judicandi sunt merito, tum qui pressam dissimulatamque Antiquis analysisin, (sub *Algebra* aut *analyseos speciosa* nomine hodie celebratam) mathesi propriam & domesticam, immenso *Φιλομαθῆ των* commodo, in aprium produxere, productamque altius evexere, *Vieta*, *Harricæstus*, *Oughtredus*, *Cartesius*, horumque vestigia legentes alii ; tum peculiaribus methodis indivisibilium, infinitorum, maximorum & minimorum, pomercia matheseos protulerunt : de quibus post *Schediasma* celeberrimi *Leibnitii*, in *Actis* A. 1686 p. 292 publicati, *Autor* noster consuli potest.

Horum ergo præeuntium conatibus non invitatus solum, sed adductus *Autor* noster, eorum consiliis sua jungere, inventis addere, expolita in usum transferre, nondum satis exulta porro perpolire,

re, eaque omnia publici facere juris instituit: atque hæc in gratiam tyronum præcipue, ut dum sublimia ingenia aciem plerumque ad summa matheseos fastigia intendunt, & hi hodegetam habeant, qui ad radices se demittens, primos iisdem gradus plane facilique via pandat, ultiores digito commonstret.

Hæc ratione *Libro Imo* palmaria veræ matheseos theorematum & inventa, quæ *Euclides* in *elementis*, *Archimedes* de *sphæra & cylindro*, *circulique dimensione*, longa propositionum secundariarum & concatenatarum consequentiarum serie plerumq; indirecte tantum demonstrarunt; *Libro vero II do*, sectionum conicarum, conoidis ac sphæroidis, linearum etiam cycloidis, conchoidis & spiraliarum proprietates præcipuas, apud *Apollonium & Archimedes* per tædiosas ambages confirmatas, hic in nucleum compactas, nunc Logistica speciosa, nunc indivisibilium infinitorumque methodo (in ipso operis progressu, prout hæc illave rei demonstrandæ accommodatorem se præbet, gradatim ex fontibus suis, ut occasio tulit, derivatis) per otiosum velut oculorum obtutum & applicationem ludibundam, profundis iudicii delassandi meditationibus minime obnoxiam, sic demonstrat, ut vim & rationem singularum harum methodorum ipso usu tyronibus commonstret. Hoc ipso vero plurimas Triumvirorum nominatorum propositiones, ex definitionibus & magnitudinum generationibus tanquam consecutaria infert; primaria eorum theorematum, citra antecedentium propositionum & extraneorum principiorum seriem, ex paucis, directis & intrinsecis principiis deducit; & hinc id consequitur, ut ordine magis naturali res proponat, ab universalibus ad specialia descendat, ex illis corollariorum loco Arithmeticæ puræ, decadicæ, tum etiam tetractycæ, a Clarissimo Jenensium Professore *Erhardo Weigelio* adinventæ, & Surdorum præcepta a prima sua origine exponat, iisque deinceps in specialioribus utatur. His porro praxes inædificat, in omni scientiarum genere, plurimisque vitæ humanæ occasionibus utilissimas, Trigonometriæ sc. planæ & sphæricæ; Canonisq; sinuum &c. fabricam & usum; Logisticam Logarithmicam, hoc est Logarithmorum constructionem & computum. Quibus denique tanquam præcipuum operis complementum subjungit *Introductionem ad Analysin speciosam, sive Geometriam Novam, ad Cartesii methodum accommodatam*, sed ex recentiorum inventis plurimuma
faci.

facilitatam, & quoad artis præcepta paucissimis pagellis comprehensam; exemplis vero per genera æquationum, ad quatuor dimensiones usque omnia, plus quadraginta illustratam. Quorum intuitu summo jure *M. theses enucleata* titulum Libro fecisse *Autor* clarissimus merito censeari debet.

L' IRREVOCABILITE' DE L' EDIT
de Nantes, &c. i. e.

Edicti Nannetensis irrevocabilitas, ex principiis juris & politicis demonstrata, per C. A. Legum Doctorem, & Gallicæ nationis Judicem ---

Amstelodami, apud Henricum des Bordes, 1688, 12.

CAusa victa nondum desinit suos Catones habere, quibus placeat. Ex his, qui nomen suum literis tantum C. A. indicat, versum titulo libelli hujus præscripsit, spei judicii que sui indicem:

Recta valent, obliqua cadunt, stat gloria veris:
Turpes eventus quæ simulantur habent.

Edicti *Nanneti* in Gallia Aremorica conditi, quo Henricus IV Galliarum Rex exercitio religionis reformatæ in Gallia perpetuam securitatem præstare voluisse visus est, contenta nemo, vel modice in historia temporum versatus, ignorare potest. Hoc nuper jure revocatum esse contendunt, qui *Reformatorum* in Gallia oppressio-nem procurarunt; negant vero id, & magnæ injustitiæ revocatio-nem illam accusant, qui oppressi aut ejecti sunt. Horum sententiam tuetur *Autor*, & tria probanda sibi sumit: (1) quod omnes rationes, quæ pro revocatione Edicti in constitutione nupera allegantur, falsæ sint. (2) quod nullæ allegari possint, quibus defendi vel excusari valeat revocatio Edicti, aut quæ etiam nunc adversus *Reformatos* in Gallia statuuntur. (3) quod revocatio ista, & quæ adversus *Reformatos* adhuc sunt, producere possint, & revera productura sint effectus plane contrarios iis, quorum *Clerus* spem Regi fe-
Part. I. cit. Inter falsas causas sive prætextus refertur *primo*, quod in ex-
c. I. ordio nuperi edicti revocatorii dicatur, Henricum IV tantum tranquillitatis in regno servandæ causa edictum suum condidisse, eaque
mente.

mente, ut interea ad Ecclesiam reducere posset, qui ab ea secesserant. His præsupponi putat Autor, Henricum serio persuasum fuisse de veritate Romanæ religionis, reformatam vero, & eam profitentes odisse, & hos destruere voluisse. Hæc omnia refutantur, allegatis autoribus Romano-Catholicis, qui vitam ejus descriperunt, & ostenditur, quod Rex iste religionem reformatam satis intellexerit, & vehementer amaverit, nec nisi ex necessitate, quam sibi impositam esse persuadebatur, ab ejus publica professione recesserit; tum quod post Romanæ religionis assumptionem, nunquam hujus errores, minime vero *transubstantiationis* dogma probaverit: & ita de eo omnes judicasse narrat, neque aliam mortis ejus causam fuisse. Simulationem itaque omnem in condendo edicto *Nannetensi* longe ab eo removet Autor, ejusque sinceritatem in omnibus vitæ suæ actionibus demonstrat. Refellitur *deinde* prætextus ex verbis edicti, ubi in præfatione Rex dicit, nondum (pour encore) sive pro nunc non permissum esse a Deo, ut omnes subditi sui unam formam religionis tenerent; unde argumentum summissee ait adversarios, & nominatim Bernardum quendam in *explicatione edicti Nannetensis A. 1666* edita, ac si Rex ad tempus saltem sive *provisionaliter*, ut dici solet, statuere aliquid voluerit. Respondet igitur Autor, Regem diserte profiteri, se perpetuam legem condere, id quod cum provisionali decreto consistere nequeat; & ideo verba illa *pro nunc* ex clarioribus explicanda esse. Concedit quidem, conditionem intelligi posse sub illa formula, ita ut edictum cessaturum sit, si omnes Galli unam aliquando religionem profiteantur; sed nihilominus puram esse dispositionem edicti, quia conditio illa non pendeat a voluntate Regis edicentis, sed a Dei gubernatione, consensum illum aliquando suo jure & modo largituri. Huic præjudicare Clerum, & jus Dei invadere, dum violentis modis unionem illam producere molitus sit. Disquiritur *tertio*, an *Ludovicus XIII* (quod itidem asserunt revocationis assertores) edictum pro non perpetuo, sed revocabili habuerit. Negatur id, tum ob illius etiam Regis in fide servanda candorem, tum ex factis ejus, quibus edictum Nannetense semper executus est. Probat hoc etiam ex alio edicto Regis, qui nunc rerum potitur, A. 1656, d. 7 Septembris, ad Cleri suggestionem cum magna calliditate, ut ait Autor, ad inquirendum,

c. 2.

c. 3.

Hh

an

- an Nannetenſe edictum a Proteſtantibus ſeruetur, impetrato. Ejus verba quæ afferuntur, inter alia hæc ſunt: *Rex deſunctus, Pater noſter honoratiſſimus, ſemper ſolicite curavit, ut edictum hoc integrum ſervaretur, & dici poſeſt, illum nihil plane circa illud muſaſſe.* Oſtenditur *quarto* futilitas allegationis, quod numerus Reformatorum magna ex parte imminutus fuerit, & plerique jam ad Romana ſacra tranſierint. Id enim aut falſum eſſe, aut non juvare dicitur, quia cœtus Reformatorum, ut corpus myſticum, jus ſuum retinuerit, etſi ad unum uſque membrum redactus fuiſſet; id quod legibus & rationibus firmatur. Improbitas inde *ultimi* prætextus arguitur, quod edictum aboleri debuerit, ut memoria motuum per Reformatos excitatorum, qui edicto cauſam dederint, interiret. Negat enim Autor, motus & ſeditiones religioni reformatæ imputati debere, licet per accidens ſint ſecuti. Retorquet quædam hac occasione ex hiſtoria parricidii in Reges Gallos, ex inſtinctu quorundam ex Clero commiſſi aut tentati, (*Clementia* puta *Dominicani, Barrieri, Caſtelli, Guignardi, Ravalliaci;*) aut dogmatibus autorum, quos allegat, *Santarelli, Mariana, Bellarmini, Suarezii, Job. Oſorii, Gabr. Vaſquezii, Gregorii de Valentia, Andrea Eudemono Johannis, Molina, Greſſeri,* imo, ut putat, omnium ex illa ſchola. Addit quædam de exemptione Cleri a jurisdictione Principum, qua fieri dicit, ut corpus independens in regno conſtituatur.

P. II. c. 1.

- Altera* opusculi parte demonſtratum it Autor, quod nulla ratione legitima edictum Nannetenſe revocari potuerit, ſed quod omnino obligatus fuerit Rex ad ſervanda, quæ prædeceſſores conſtituerant, & quod impius ſit utilitatis prætextus ad rumpendam promiſſerum fidem, & ex ſchola Machiavelli depromptus. Examinatur, & adductis argumentis ex S. Scriptura rejicitur opinio, de fide hæreticis non ſervanda. Allegatur cum elogio *D. Balib. Meisnerus* p. 3. Phil. Sobr. Sect. I. c. 7. Indicatur tamen, quid Scriptores recentiores objicere ſoleant de hiſtoria Huſſi, ut oſtendant, fidem in ejus ſupplicio violatam non fuiſſe. Laudatur pagana Philoſophia, quæ fidem ſervare præceptis & exemplis doceat. Caroli V etiam factum commendatur, ex hiſtoria ejus a *Job. Anſonio de Vera* Hiſpanice ſcripta, & a *Perſonio* quodam Gallice veſſa, in qua refertur, imperatorem in comitiis Wormatiënſibus, cum Eccius ſuaderet, Lutherum Huſſi exemplo

emplo retinendum & puniendum esse, respondisse, se non defecisse cum in acie standum esset adversus Turcos, Gallos, & Protestantes Germanos, multo minus in fide, quam dederat, deficere velle. Hic tamen obiter notamus, erratum esse, typographi forte culpa, in adducto anno comitorum 1519; nam A. 1521 Lutherus Wormatiæ comparuit: nec allegari a Carolo tunc potuisse bellum cum Protestantibus, quod post annos XXVI secutum est: denique non constare, illius suggestionis autorem fuisse Eccium, cum alii & plures ejus facti infimulentur. Respondet inde Autor jactatæ a Clero conversioni Reformatorum, & quod ob tantum bonum tolerari possit, si quid in edicti abolitione peccatum esset. Parallelismos quosdam proponit inter doctrinam Romanam veterem, & novam seu Pontificiam, & pessime factum esse judicat, quod Reformati a prima illa orthodoxa, ad secundam corruptam, & ut ait, hæreticam per violentiam translati fuerint. Modum etiam conversionis, etsi vera esset, ad quam coguntur, religio, prorsus rejicit, quia conversio vera est opus Dei, per verbum & Spiritum agentis, (quod multis Scripturæ dictis confirmat,) cum quo non covenient, quæ vi aut persuasionibus acta sunt, omni honestati & charitati contraria. Taxatur etiam oratio, Cleri nomine a *Daniele de Cosnac* Episcopo Valentino ad Regem anno 1685 habita, in qua, nulla divini auxilii mentione facta, totum illud opus oppressæ religionis reformatæ Regis virtuti attribuitur. Objectionem etiam diluit Autor, quod Rex juramento, quod in coronatione sua præstare solet, ad violanda edicta Reformatis data obligatus fuerit. Adducit pro se locum ex *Motta Vayerii* libro *de instructione Delfini*; pluribus etiam ostendit, non esse faciendum malum, ut eveniat bonum; & pessima imo diabolica, ut loquitur, facta illorum describit, qui se pro instrumentis conversionis venditant, & ex opposito monstrat, quales esse & quomodo se gerere debeant, qui Deo operam in tanto negotio præstare velint. Tandem etiam illum prætextum rejicit; cum nihil referre dicunt, etsi Reformati non serio convertantur, sed hypocritæ fiant, quia nihilominus damnandi sint, si in religione suâ perseverent. Nam non solum negat, quam temere præsupponunt, damnationem, sed & concessa illa, minime dicit licere hypocritas scienter in cœtum admittere, multo minus cogere; cum Christi

c. 5.

c. 6.

c. 7.

stus & Apostoli malos notorios ex communione ejecerint. Pessime igitur dici & agi ab adversariis, quod sufficere credant, si cœtui publico accedant quos cogunt, quicquid intus sentiant & credant; & majorem esse culpam cogentium, quod eos, quos damnandos esse judicant, damnationi tanto certius subjiciunt, quia eos ad hypocrisin violentis modis adigunt.

P. III. c. 1.

Tertia libelli pars brevissima est, in qua de effectibus & eventu persecutionis Autor judicat vel conjectat. Negat destructam esse, aut destri posse in Gallia religionem reformatam, non magis ac ipsam Ecclesiam; confirmari eam potius persecutionibus. Negat etiam incrementum religionis Romanæ, cujus spem fecerunt Regi persecutionis autores; contrarium potius eventurum esse existimat: neque enim, quos vi coegerunt, unquam credituros esse Clero, dogmata sua proponenti, cum facta crudelia omnem illis fidem & amorem adimant. Deinde paucis monet, Reformatorum exterminationem etiam in Politia noxiam esse, & allegat auctoris anonymi libellum A. 1686 de hoc argumento editum. Provocat ad manifesta incommoda jam secuta, tot civium spoliationem, tot aliorum ejectionem, non solum pauperum sed & opulentorum, neque aliud quam desperationem securam esse, vi impeditis & retentis qui in exilium profecturi erant. Imminui denique tanti Regis gloriam, fraude inducti, ut tantum civium numerum in miseriam & servitutem redigeret, a quibus pro unico & supremo Domino agnoscebatur; cum jam non nisi iis imperet, qui Pontificis superiorem colant potestatem. Subjungitur epilogus, quo consilium de opprimendis reliquiis Reformatorum Autor detestatur, & afflictis spem liberationis facit.

c. 2.

c. 3.

*L' EGLISE DE FRANCE AFFLIGÉE,
ou l' on voit les entreprises de la Cour &c.*

par François Poitevin. i. e.

Francisci Pictonis Tractatus de Afflictione Ecclesiæ Gallicanæ, in quo apparent molimina Aulæ adversus libertatem Ecclesiæ, & rigor, quo Episcopi, Presbyteri, Religiosi & Religiosæ, alique pii in hoc regno, qui Aulica consilia & doctrinam Jesuitarum non probant, tractantur. Colo-

Coloniæ, 1688. 8.

Hucusque Reformati in Gallia coelum & terram querelis de persecutionibus suis implerunt: sed dudum socios quosdam maiorum in ipsa patria sua invenerunt, & quidem si vera sunt, quæ de zelo quorundam, qui *Jansenista* dicuntur, jactari solent, ex illis ipsis, quibus summopere invidi fuerant, in quos atrocium poenarum exempla reciderunt, quæ lætis forte oculis in Reformatos edi viderant, aut ipsi procuraverant. Multa jam Actis nostris inseruimus de vehementi inter *Jesuitas* & *Jansenistas* odio, neque horum calamitas ignota est: sicut nec certamina ignota sunt, quæ de *jure Regalium* in Episcopatibus, inter Regium fiscum & Episcopos quosdam, & circa jus nominandi antistites quorundam monasteriorum exarserunt. Et primum quidem controversiarum caput ad dogmata pertinet; disputatur enim de gratia & prædestinatione: accessit lis de poenitentia, quam sacerdotes injungunt, cujus relaxatio *Jesuitis*, ab iis quos *Jansenistas* vocant, imputatur. Reliqua ad jus libertatis & exemptionis Ecclesiasticæ spectant, cujus tuendæ potestatem sibi Pontifex Romanus vindicat, renitente aula Regia, magnaque vi omnes persequente, qui præsidium causæ suæ Romæ querunt. Maximas itaque lamentationes de his omnibus per modum epistolæ ad Archiepiscopos & Episcopos Galliæ defert Autor, præditus tamen nescio quo casu (ut in præloquio indicatur) quo minus laborem suum reviderit & continuaverit: plurima ergo imperfecte narrantur, & supplementum poscunt. In exordio graviter officii sui admonet Ecclesiæ Gallicanæ Prælatos, ut autoritate & gratia, qua Regem ad hæresin, quam vocant, Reformatorum extirpandam movere poterunt, etiam ad eundem a furiosa, ut loquitur, persecutione Catholicorum retrahendum utantur, qui hierarchiam Christianam & disciplinam morum, veramque de gratia Christi doctrinam defendant. Adhortatur eos, ut spreto periculo, omnes & singuli Regem adeant: sic sperandum esse, fore ut tantis malis remedia obtineant; sin minus, sufficere ait, si conscientia suæ & officio satisfecerint. Taxat inde congregationes a Clero habitas, tum quod exclusi fuerint, qui zelum Ecclesiæ aulico favori prælati esse videbantur; tum ob Præsidis, Archiepiscopi Parisiensis (quem toto hoc libello acriter insectatur) affectus & spiritum schismaticum, autoritati Pontifi-

ciæ inferentem, & conciliorum prærogativam intempestive afferentem. Nec mitius tractat *P. de la Chaise*, qui Regi a confessionibus est. His fere omnia imputat, quæcunque in synodis illis perperam & sæviter adversus doctores, Pontificiæ autoritatis defensores, decreta & executioni mandata sunt. Exaggerat imprimis, quæ statuta sunt adversus virgines *Charonnenses*, quæ in exilium ejectæ & omnibus rebus spoliatae fuerunt: dein capitale supplicium, quod adversus Vicarium generalem Episcopatus *Apamiensis* (*Pamiers*) *Cerlimum* decretum, & in effigiem ejus *Tolozæ* patratum est, non alia ex causa, quam quod injustis Aulæ jussis resistere, & Pontificis paruerit decretis. *Aletensis* inde Episcopi fatum describit, cujus vitæ cum ob gravem senectam pepercissent adversarii, eripuerint tamen illi quos maxime amabat, & in exilium egerint præcipuos muneris illius ad ministros. Excusat quidem Autor Regem eatenus, quod deceptus sit falsis suggestionibus; censet tamen evitari ideo non posse iudicium divinum, *nec unquam impiorum consiliis subjici Principem, qui sit secundum cor Dei*. Sequitur longa relatio de iis, quæ magna, ut ait, cum injustitia & violentia in Episcopatu *Apamiensi* ab anno 1677 acta sunt, allegatis epistolis aliisque documentis. Summa est, Episcopum criminis læsæ Majestatis reum factum esse, cum tamen causam suam Concilii CCC Episcoporum, quod Lugduni olim habitum est, autoritate tueretur, & Pontificiis literis magno cum affectu ad Regem scriptis juvaretur. Refert verba epistolæ Pontificiæ d. 21 Septembris 1678 datæ, in qua Regis assertum de *Regalia* jure vocat *errorem manifestum, tum conscientia Regis tum Gallia regno, tum Ecclesia universa perniciosum*. Episcopum vero in literis ad eum scriptis Pontifex egregiis ornavit encomiis, & murum hostibus Israelis oppositum nominavit. Laudatur liber ejus de *Regalia jure*, & alia scripta & gesta ejus recensentur. Decessisse dicitur d. 7 Aug. 1680 tam inops, ut ad funeris tenuissimi licet sumtum mutuanda esset pecunia. Famæ etiam post mortem per immanes calumnias insultatum esse, imputatis illi hæresis, hypocrisis, luxuriæ & seditionis criminibus. Inter alia aulæ decreta etiam hoc fuit, ut Canonici *Apamienses*, qui regulari disciplina sub Episcopo vivebant, seculares, ut vocant, posthac essent, & pulsus, qui Episcopo obediebant, nominati a Rege succederent. Qui adversus *Regalias*

Aut illos, quos vocant, protestatus erat, Carlatus Prior Capituli
Claustralis, 75 annorum senex, in carcerem male sanum conjectus
est, in quo post paucos menses decessit, negato etiam, quem exqui-
sitis precibus desiderabat, Sacramenti usu. Rechinus Vicarius Gene-
ralis, tam misere in custodia habitus fuit, ut pro beneficio maximo
scriptis ad Praefectum Regium literis peteret, ut sibi aliquando per-
oppidum panem mendicare liceret. Alius qui iussu regis Episcopi
ordinationes, Pontificiis praeceptis firmatas, praetulerat, quatuor
horis in foro publice expositus, non tamen derisus sed deploratus a
plebe, inde vero in carcerem absconditus & hominum notitiae sub-
tractus fuit. Dominicanorum Prior, qui eadem constantia Pontifi-
cis decretis parebat, in exilium eiectus, sociisque ademta est lectio
Theologica, & Jesuitis attributa; pulsa etiam Carmelitarum virgi-
num Antistita; alii confessores ademti sunt. Soror Episcopi Mar-
chionissa Mirepincensis exilium passa est, disiectis pullisque, quas suo
sumtu constituerat, foeminis, quae puellas informabant. Ferrierius
quidam vir doctus, Canonicus, & Episcopo intima amicitia jun-
ctus, octoginta licet annorum silicernium, ex Albigenisium urbe in
Burgundiam relegatus est, ut & in alium locum Procurator Epi-
scopi, quod populum pro concione exhortatus esset, ut Dei in pra-
sentibus Ecclesiae calamitatibus auxilium imploreret. Multa in
his aliisque patrandis, Jesuitarum molitioni tribuit Autor, licet
non neget, omnia auctoritate Archiepiscopi Tolosani, & secundum
decreta Regia & Parlamenti gesta esse. Pontifex tanto cum rigore
adversus ista omnia semet opposuit, ut excommunicaret omnes, qui
Regio iussu in Diocesi illa munia Ecclesiastica invaserant, nomina-
tim Archiepiscopum Tolosanum & Jesuitas, utque omnes confessio-
nes illis factae, tum omnia matrimonia, quae consecrarent, irrita
essent. Notabile est & inter effectus Pontificiae venerationis refe-
*rendum, quod decreto contra latitantem *Carlum* (cujus supra men-*
tio facta est) a Tolosano Archiepiscopo & Parlamento mortis sup-
plicio, (quod prolixè p. 76 & seqq. describitur) carnifex Apamiensis
fugere maluerit, quam effigiem viri, ut iussus erat, de patibulo sus-
pendere. His aliisque de illa diocesi relatis subjungit Autor pluri-
ma, quibus ostendat, persecutionem Ecclesiae in Gallia universalem
*esse, & praetextum a *Jansenismo* sumi. Narrat, ut ex *Sorbana* sexa-*
ginta

ginta doctores ejecti fuerint, quod noluerint damnare propositionem, quæ tota sit Chrysoſtomi, Auguſtini aliorumque Patrum, quod nempe *S. Petrus in temptationis ſux momento non habuerit gratiam ſufficientem ad eam vincendam*. Tantum vero rigorem exercitum, eſſe adverſus Doctores illos, ut & nomina eorum ex tabulis Collegii erasa & preces poſt mortem denegatae ſint, etſi pecuniam pro ſolitis expiationibus numeraffent. Id ſpeciatiſſime accidiffe notat Epifcopo *Vinciendi & Catalaunenſi*. *Arnaldi* perſecutionem, qui in decrepita ſenectâ exilium pati & latebras ſoli Deo notas quaerere coactus ſit, valde deplorat Autor, & notam illam de quinque propositionibus controverſiam explicat, inque ea ſubreptum fuiſſe *Alexandro VII* contendit, qui non ſolum eas, uti conceptæ erant, ſed in ſenſu Janſenii condemnaverit, quem tamen adverſarij probare non potuerint. Distinguit itaque Autor in ſententia Pontificia inter theſes ipſas, quas juſte condemnatas eſſe, ob ſenſum, quem admittant hæreticum, non negat, & additamentum, quod condemnatae ſint in ſenſu *Janſenii*. Prius ait juris eſſe, poſterius facti, in quo falli potuerit & falſus ſit Pontifex, alio quippe lumine in quaſtionibus facti, quam alii doctores, non præditus. Fraudem autem adverſariorum in eo dicit verſari, ut hoc modo Janſenii, & omnium, ut putat, orthodoxorum doctrinam de prædeſtinatione abſoluta, & de gratiæ efficaciſſime neceſſitate, ut hæreticam denigrarent: illum enim eſſe ſenſum Janſenii, qui ex libris ejus clariffime percipitur, dubitari non poſſe. Refert inde, quomodo ſævitum ſit in eos, qui formulæ a Rege præſcriptæ, in condemnandis quinque propositionibus, ſubſcribere recuſaverint, licet ſilentium promiſerint, & aliqui tantum, ob ignorantiam quaſtionis in ſubſcriptione dubitaverint, quod Virgines monaſticae potiſſimum cauſari ſolebant. Quatuor tamen Epifcoporum renitentium conſtantia pudefaſtam eſſe Aulam, ut eorum ſubſcriptionem cum diſtinctione & explicatione acceperit, quo ipſo tota de Janſeniſmo concertatio ut ſpectrum evanuerit. Narra- rat, ut idem poſtea denuo a Jeſuitis productum fuerit, excitata perſecutione adverſus ſacras Virgines monaſterii *Portus Regalis*, quæ proluxe deſcribitur. Sequitur relatio de *P. le Noir*, Sezenſis ſive Sagianæ in Neuftria Eccleſiæ Theologo. Is Janſeniſmi inculpatus, abſque cognitione cauſæ literis Regiis ſub ſigillo ſive ſecreto minori

(de

(de cathet) expeditis in exilium pulsus, dein captus & Basilicæ, clauſtro Pariſienſi incluſus fuit, damnatusque poſtea, ut funem collo circumpoſitum, manū certeū gerens, & induſio amictus, ad templum cathedrale ſiſteretur, ut & factum eſt; ubi cum loco reuocationis præces recitaſſet, in aliud caſtellum ductus fuit; ad mortem uſque in eo detinendus. Longum foret alios Canonicos, Vicarios Episcopales, Presbyteros, Parochos, Monachos & monaſteriorum Praepoſitos, utriusque ſexus, referre; quos eadem caliditate exilii carcerumque ipſa morte deteriorum oppreſſus, nominatione ab auctore memoratos. Inſigne eſt celeberrimæ Abbatiæ *Cluniacenſis*, quæ Benedictini Ordinis primaria eſt, fatum. Cum enim monachi veteri more Abbatem elegiſſent, hic Regio mandato cum aliis primoribus monaſterii in exilium eiectus eſt, & reditus monaſterii ſiſco, vendicati, donec Cardinalis *Bullionem* a Rege nominatus, iſte poterat. *Urbanifitarum*, quas vocant, monialium clades ex eadem cauſa ſecuta eſt, quod Abbatiffam ſibi iure conſeſſo eligere, nec admittere vellent a Rege datam. De *Charonnenſium* exilio ſupra dictum eſt, quod Pontificis decretis impediri non potuit. Sententia enim Parlamenti extinctum & venditum fuit monaſterium, eiectis ſine omni miſericordia virginibus. Allegatur libellus, cujus titulus: *Innocentia oppreſſa*; in quo aliarum virginum, quarum Ordo ab *Infantia* Chriſti nomen habet, perſecutio deſcripta eſſe dicitur. Succedit querela de mutatis *Noſocomiis*, & quæ pauperibus alendis deſtinata fuere *Hofpitalibus*, quorum reditus Nobilitati & militibus attributi eſſe dicuntur. Tres paſtores *Cadamenſes* in exilium actos eſſe notatur, quod pro concione dixiſſent, *amorem Dei in paſſentia requiri*; quod & cuidam *Bellovacenſi* Canonico contigit, qui in ſermone quodam docuerat, *omnia opera noſtra propter Deum fieri debere*. Claudit libellum index ſacerdotum & eccleſiaſticorum, qui ob veritatem cauſa, ut Autor affirmat, non cognita, vel per ſolas literas regias ſub ſigillo minori emiſſas, vincula aut exilium paſſi ſint; aut qui fuga ſibi conſuluerint; dein epiſtola erudita, quæ gravem perſecutionum cenſuram continet, Romæ ſcripta d. 18 Octobr. 1686; adiuncta verſione Gallica.

HENRICI HULSII THEOLOGI IN ACADEMIA ELECTORALI DUISBURGENSI DE PRINCIPIO CREDENDI LIBRI DUO.

Lugd. Batavor. apud Jordan. Luchtmans, 1688,

in 12.

NE quis disquisitionem hanc circa principia credendi in ipso statim limine aspiciat ut inopiam aut superfluum, præfatur *Hulsius*, ejusmodi tractationem necessariam & utilem esse, quod athei sint, qui principia negent; quod conducat fundamenta principiorum firma vestigare; quod post excussam Romanam, qua omnia ab Ecclesiæ dicentis suspendebantur auctoritate, servitatem, per trita illa: *contra negantem principia non agendum; ab eis abominari non dantur, nec dari possunt*; tanta succreverit quoad principia securitas, ut argumentorum, quibus eorum constat veritas, defectus reperiatur ingens. Profitetur autem, præsentem operam non tam ad principia confirmanda, quam naturam eorum interiorum vestigandam, mutuamque in se declarandam *quæ per se ipsas* ac immutationem destinatam esse.

Opusculum in duos libros dispescitur. In priore ipsa *principia* credendi considerantur, eaque *tristis* enarrantur, primum *Ratio*, alterum *Scriptura* testimonium, tertium *Res* earumque naturæ.

Ratio dicitur lumen Naturæ, in homine dignissimum persuasivæ & fidei sive assensus principium. Non distinguenda illa gradu diverfitatis & inferioritatis nimio, a Revelatione divina. Nam ratio (ut ait) est veri, ab unico Patre luminum & veri, simul perfecta revelatio, hoc saltim cum discrimine, aut hac potius prærogativa, quod in lumine naturæ & rationis ea evidentiore modo contingat, & vicissim revelatio in multis fit ad majorem gradum elevata ratio. Improbat tum *praxis* in Academiis receptam, *quæ Philosophia ante admissionem ad superiores facultates abfolvi prius debet*, cum accurata speculationum & abstractionum perfectio, maturam ætatem & subactum judicium requirat, tironi autem generalis philosophiæ & naturæ rerum cognitio sufficiat; tum *dictum* illud vulgatum, *Philosophiam esse ancillam superioris disciplina ac Theologia*, quippe Philosophiam sibi esse dominam, suo superbire divino auctore, suo totum intel-

intellectum perfunderet fulgore, sermonem fidei commutare in sermonem sapientie, esse universale illud per omnes mundi gentes demonstrationis & convictionis principium; annuente philosophia, dum veritas revelata ad conscientiam se commendat, conversionem ad DEUM & Ecclesiam succedere. Et sirite putemus, Theologiam potius Philosophiae famulari; in eam enim finem Revelationem datam esse, ut lucem rationis aberrantem conigeret, & sermonem fidei in sermonem sapientie proficere, nitiq; ut ad conscientiam se commendat. Si injuris, corruptam esse rationem, h. e. ratiocinium ex primis principiis concludens; respondet, non falli, cum clare & distincte rem percipit. Hanc clasam ac distinctam perceptionem normam esse, juxta quam Ratio non solum totam Theologiam naturalem, cultum Numinis, & regulas equitatis addiscat, sed & ad rpe novæ gratiæ affurgat. Licet enim modum & ipsam viam novæ salutis non assequatur; attamen esse apud DEUM iterum gratiam, sique exulare condignam justitiæ DEI compensationem, gentilem probe attendentem variis edoceri posse. Ac posse forte hanc cognitionem & fidem generalem intemperate servatam, Spirituque comitatum, in se sufficientem esse, fundamento quamvis gratiæ & salutis ipso non similiter perspecto, cujus fidei generalis exemplum putat, in Abrahamo Gen. 15, 2. in discipulis Christi Joh. 16, 24: at non servare rationem, solo naturæ lumine nutritam, cognitionem illam & fidem intemperatam, sed dum in ratiociniis suis ratio irrequieta, fixum aliquod fundamentum quietis & gratiæ vestigat, ad verum autem fundamentum Trinitatis & Filii incarnati non affurgit, hinc necessario ad spurium, scilicet justitiæ operam delabi, illaque niti, & sic Theologiam naturalem salutarem non esse.

Revelatio seu *Scriptura*, ut sit secundum credendi principium, autoritatem condignam & divinam originem ante omnia requirit, quæ illi asseritur & confirmatur, primo ex congruentia, quam ratio cum vero & æquo proximam in plurimis, remotiorem in mysteriis videt. In quem finem allegatur 2. Cor. 4, 2. ubi veritas revelata se ad conscientiam cujusvis commendare dicitur: secundo ex remotiōne aliarum causarum; nimirum cum Scriptura non ab homine, non ab Angelo malo aut bono esse queat, relinquatur eandem a Deo esse profectam. Quam illationem ex variis confirmat, & quæ vulgo afferuntur ad divinam Scripturæ originem probandam criteria,

Et argumenta, in classes redigit, ac robur eorum expendit. Alteram conditionem, ut Revelatio divina principium fidei opportunum sit, atq̄ esse, ut scripta sit: tertiam ut incorrupta ad nos pervenerit: quartam, ut credens ipse eam evolvar, ac vi conscientie ac facti inde deducta, assensum præbeat.

Succedunt porro *Res ipsa*, quæ formaliter Principium & non quæ in consequentis sunt, cum (1) in homine facultas seu potentia res conceipendi est; (2) verba ideam rerum excitantia intelligibilia leguntur; (3) idea ipsa congrue naturæ rebus, actu fontibus & expendantur.

At nihil adhuc fidei ex principis his, petitique inde & scepticis demonstrationibus constanter fuit, quamdiu ad DEUM ejusque perspectam veracitatem, in rebus clare atque distincte perceptis minime fallentem, cogitatione ac probatione non assurgitur. Id, quod ad principia credenda & roboranda perquam necessarium, sit partim ex intuitu microcosmi, quando homo suam veritatem ac perfectionem considerans, eam non a se; sed ab alio extra se, a DEO accepisse agnoscit; in specie dum animus suam originem recogitat, intellectus ideam seu conceptum DEI sibi objici & presentari sentit, voluntas desiderio infiniti boni ac Dei trahitur, porro dum mens naturam suam naturalem cum corpore, conspicit: partim ex consideratione macrocosmi. Nec infelices *argumenta Cartesii*, modo rite urgeantur, procedere *ex idea*, adjicit. Hinc rejiciuntur Sceptici, qui universalem rerum omnium incertitudinem asseruere, aperiunturque fontes, & ex quibus tot errores in cognoscendis rebus exorti sunt, & ex quibus officia quæque practica pietatis & justitiæ fluunt.

Hactenus principia ipsa credendi lustravit. Nunc libro alio disquirat, *quæ sit principii in principium ipse ex se ipso ac immensio, quam mutuo sibi præstent utilitatem, quodque primum aliorum principiorum, in quo quiescit fides, fundamentum sit.*

Atque Revelatio quidem Rationi præstat usum, ei in investigatione sua ad sanctum DEUM, ad legem, ad poenas peccati adscendentem; & inde penitus cohorrescenti, omnemque scrutiniū seriè abrumperet constanti; réconciliationem DEI per Christum factam exhibendo; atque sic cogitationem omnem legis suaviorem efficiendo. Ratio conscientie quietem ac salutem indagans, fundamentum spu-

rium

-cuncta assumit; Revelatio ad verum in Christo deducit. Ad hanc Re-
 -velatio rationem in meditatione & ratiocinio opportune dirigere,
 -ac jurare, item coercere ac in veritatis tramite retinere potest. Tan-
 -dem & ad incrementa majora per revelationem promovetur ratio-
 -nis scientia ac cognitio naturalis, præprimis in practicis & officiis
 -faciendis. *Res ipsa* vero in natura sua bene considerata, triplici po-
 -tissimum ratione *immutare solet*. *Primo* sermonem fidei in sermo-
 -nem sapientie commutant, dum id, cujus veritas simpliciter credita
 -est, qualitate ac ratione intrinseca perfecta, ad cognoscendum ex-
 -hibetur, lucæque ea se ad conscientiam commendat. *Secundo* res
 -in sensu genuino loci assequendo operam sæpe conferunt unicam.
Tertio res in natura sua intellectæ, consequentias & veritates in iis
 -latentes menti attentæ aperiunt protinus. Sed de eo, quod *Ratio*
Revelationi offert suffragio, *latius* deinde differit. Sæpe, ait, ea illu-
 -strat, quæ sunt in Scripturis mysteria ac fide recipienda, comportatis
 -in hunc finem omnibus iis, quæ ex libro naturæ, literis humaniori-
 -bus, historiarum monumentis, disciplinis philologicis & philoso-
 -phicis possunt haberi: post illustrationem confert Ratio, locum u-
 -num comparando cum alio parallelo, versiones exigendo ad fontes,
 -conjungendo testes birtos, vetus ac novum Testamentum, rem ipsam
 -examinando ad fundamentum fideique immutatam analogiam. Ex-
 -cellit inter usus omnes ille, qui ex iis, quæ existant, ea itidem, quæ
 -non extant, per consequentiam educit. *At hi usus rationis organi-
 -ci sunt*, cum hic *de principali* inquirere maxime institutum sit. Tum
 -vero se Ratio tanquam principium & fundamentum habet, cum (1)
 -ipsa iudicium instituit; quo id, quod credendum, non attenda au-
 -ctoritatæ ullæ, se per lumen rationale commendare ac probare de-
 -bet, ut accipiatur & non rejiciatur, quando nimirum ratio sub obe-
 -dientiam fidei se captivari non fert. (2) cum ratio normæ princi-
 -pem locum tenet, ad quam res exigi ita debet, ut assumatur, post-
 -quam eam tanquam congruam sibi approbavit, spernatur vero si ea-
 -dem sibi disconvenientem improbarit. (3) ratio tanquam princi-
 -pium censetur, cum ejus cognita axiomata, causa & argumentum sunt,
 -quare aliquid suscipitur fide & assumitur: sic enim existit illa princi-
 -pium, ex quo fides enascitur, & in quod ea rursus resolvitur.

Atque hunc usum principalem Ratio potissimum ex se habere dicitur in prima fundamenti confirmatione, seu probatione divina auctoritatis Scripturæ. Ut enim gentilis ad Christianam professionem adducendus, divinam Scripturæ originem agnoscat, ratione sua eum adduci, qua iudicat hæc vel illa criteria, quæ Scripturæ conveniunt, divinitatis indicium esse. Quin plebejæ etiam fidelem & idiotam de Scripturæ divinitate certissime persuaderi, ex ratione sua & notitia naturali veri & boni. Videns enim in Scripturis proponi id, quod verum & æquum est, ex conscientiæ innatis principiis sine examine in Scripturis id agnoscit, recipit & reveretur. Probat suam sententiam ex eo, quod Scriptura fidem vocet rationalem cultum, doctrinam fidei rationale lac; quod *σύνεσις* requirat *ἐν πᾶσι*; quod verbum DEI medullas penetrare, *λόγῳ ἑμφότεω* esse, immo ad conscientiam omnium se commendare dicat; quod probare jubeat Spiritus loquentes, num ex DEO sint. Addit hominis hanc esse indolem, ut nulli prorsus rei possit assentiri, nihil itidem debeat agere, nisi luce, axiomate & dictamine rationis præeunte, assensuique & actioni facem præbente. Hinc rejicit eos, qui Spiritus S. illustrationem immediatam principium esse putant, propter quod Scripturæ credimus, quod id ipsissimus Enthusiasmus sit, qui ad Scepticismum ducat, ad Epicureismum, imo & Atheismum. Refutat etiam alios, qui verum gustum rerum, & lumen ac alloquium Spiritus DEI ad animum laudant, quo fides & persuasio efficiatur. Pontificios tandem arguit, ad Ecclesiæ auctoritatem se recipientes.

Quibus de Ratione ejusque usu principali in confirmando fidei principio, qua principio, traditis, dispicit, quæ illius circa verba principii & canonis auctoritas & functio sit. Ubi docet, ad verborum certam significationem, ac sensum Scripturæ indubitatum erudendum, interpretes non male in subsidium inprimis vocare contextum & circumstantias loci speciales, attamen & hic ultimo ad axiomata & principia sanæ rationis innata, ad regulas bonæ connexionis recurrendum esse. Consequentiarum rationem, rei ac veritati ipsi revelatæ potissimum deberi, ideoque rationem instrumentaliter ac ministerialiter concurrere; eandem nihilominus fundamentales & principales partes agere, perspecta intime natura & quidditate rei, e qua consequentia elicitur, ut nimirum scire queat, qualem consequens res patiatur.

Suc-

Succedunt ultimo *res revelata in se*, quæ in natura & intrinseca quidditate credi potius debent, quam sciri possunt, in quibus rationi minimus usus relinquitur, non tamen nullus. *Primo* Ratio percipit luce sua, posse DEUM infinitum facere, intelligere, habere, multo plura, ac finita valet comprehendere acies. *Secundo* non permittit in mysteriis contradictionem ullam. *Tertio* generaliter & remote causam, quare hoc vel illud mysterium ita esse debeat, tradit. *Quarto* modum mysterii aliquo generali respectu denudat. Post quæ improbat *Socinianos*, rationis functiones adeo extollientes, ut omne id, quod non proxime, actualiter & plene percipit ratio, non admittere velint; rationem autem judicem & normam credendi constituent. Confutat *Auctorem Tractatus Theologico-Politicæ*, qui adscribit Rationi (1) videnti ac adstipulanti, certitudinem in revelatis, cum sine ea conjectura & certitudo moralis tantum sit; (2) receptionem eorum, quæ sine ejus calculo adjecto admitti nondum queant; (3) veritatem & sapientiam, religionis regnum pietatis & obedientiæ tenente. Eidem supparem facit alterum *Anonymum*, qui in *Excercitatione Paradoxa de Philosophia Scripturæ interpretæ* statuit, rationem etiam sensum Scripturæ inferre, eo quod ipsa tam obscura & ambigua sit, ut ex ea sensus erui non queat; locum etiam Scripturæ per alium explicari non fert, dicens loci cum loco nullum esse commercium, nullam unius in alterum auctoritatem. Ex adverso Lutheranos deviare opinatur *Hullsius*, cum corpus Christi in coena substantialiter præsens esse docent, quod contra omnem rationem doceri existimat. In fine libelli indicat, *hanc de principis credendi præliminarem tractationem* esse; aliam proxime, expectare jubet, qua veritas omnis revelata, ut ad conscientiam se commendat, proponetur.

JOHANNIS REGII PHILOSOPHIÆ DO-
 ctoris ac Professoris de modo percipiendi S. Scri-
 pturæ Divinitatem Liber.

Franecquerz apud Henr. Amama & c. 1688, in 12.

Cum præcedentem *Hullsi* libellum de principio credendi pertulisset *Regius*, cognovissetque, Auctorem nonnullos Philo-
 sopho-

phorum, qui ne falsis suis ideis S. Scripturæ auctoritate damnatis teneantur renunciare, ipsam Scripturam ad iniquum rationis tribunal rapiunt, omnemque ejus certitudinem, auctoritatem, veritatem, sensum, a rationis judicio accersunt, causam egisse, atque insuper sententiam communem Reformatis Enthusiasmi, Epicureismi & Atheismi audacter damnasse, aggressus est hæc refutare. Initio duo constituit veritatis cognoscendæ principia, videlicet notiones communes sive veritates nobis innatas, & testimonium fide dignum. Modos seu vias, quibus mens ad veritatis cognitionem perveniat, tres statuit: intelligentiam seu sensum intimum, ratiocinationem, & fidem. Hisce præmissis transit ad scopum propositum, qui est *inquirere modum*, quo de S. Scripturæ divinitate homo pius reddatur certior; *utrum id fiat sola ratione, an vero Spiritus S. testimonio*. Prius asserit Hultsius, *rationem non alio modo, quam ratiocinando, ac divinitatis characteres & indicia in DEI verbo existentia cum innatis veritatibus conferendo, de ejus divinitate persuaderi, & certam esse posse*. Posterius sustinet Regius, *Spiritum S. efficacissime in anima operari, eamque reficere*, atque aliqua ex parte pristinam restituere integritatem, i. e. *mentem DEI imagine donare*, atque hinc cum magna oritur proportio inter mentem, & ea, quæ DEI sunt, etiam talia cum ipsa proponuntur persentiscere: *Quando igitur Scriptura S. qua totum quantum divino lumine coruscat, ad mentis ejusmodi perveniat notitiam, statim suo fulgore eam immediate ita afficere & convincere, ut illico absque ullo argumentorum pondere, sola ejus certitudinis evidentia convinceretur in assensum*.

Quam sententiam ut confirmet, ostendit primo, haud esse impossibile, mentem de veritate aliqua immediate reddi certiores; *secundo* probabile esse, hoc modo Spiritum S. nobis S. Scripturæ divinitatem exhibere; *tertio* necessario Scripturæ divinitatem immediate percipi; tum quod homo natura respectu rerum spiritualium fit mortuus & cæcus, in quo vis, quæ Scripturæ inest animos afficendi & convincendi, ob pravam dispositionem subjecti, sine Spiritus S. speciali illuminatione ac potenti operatione nihil efficere valeat: tum quod S. Scriptura unicus doctrinæ salutaris principii rationem habere non possit, nisi vel innotescat nobis immediate, vel demonstratione a priori. Cum vero Scripturæ divinitas a priori non possit

fit

sic ostendi, reliquum esse, nos eam efficacissima Spiritus S. operantur usu immediato percipere.

Hoc illis rationibus probato, ut adversarium falsitatis sedarguat, ante omnia *fontem* ejus aperit, *Philosophiam Cartesianam*. Etenim Cartesium opinatur, omnium rerum in mente esse ideas, i. e. facultatem & potentiam eas producendi, dummodo per sensus justa praebeatur occasio. Hinc statim oportere, mentem in se habere potentiam elicendi ideas omnium rerum, quae in S. Scriptura continentur, quando verbum DEI sensibus oblatum istam suppeditat occasionem. Unde patere, non supra mentis vires esse rerum divinarum formare ideas, sed duntaxat extraordinariam: in super menti indita esse principia veri & recti, ad quae reliquas veritates omnes exploret, & quorum ope verum a falso discernat. Cum igitur mens ad occasionem sibi per S. Scripturas factam rerum spiritualium esse elicit ideas, ipsam utrum illae vere, utrum falsae sint, profus ignorat, nisi eas ad principia per se nota examinaverit. Quibus Noster opponit, Theologiam ab omni scientia naturali profus distinctam esse; ergo principia Theologiae, S. Scripturae, divinitatem seu veritatem, sola ratione demonstrari non posse. Aliud argumentum a rationis per lapsum corruptione desumit, in quo nihil, quod spectat spirituale, sit recti, nihil veri. Concedit adversario, non existentiam esse ratiocinandi facultatem; concedit lucem primarum veritatum & discretionem non plane periisse, sed dicere rationem facultate percipiendi spiritualia destitui, eamque perfectionem ei a solo Spiritu S. regeneratione restitui, juxta consentientem Ecclesiae Reformatae doctrinam, a qua abeat adversarius nimium rationi circa res spirituales tribuens. Ulterius absurdorum ex opinione adversarii loquentium catenam necesse est: totam Theologiam revelatam esse scientiam mere naturalem; fidem esse nullam, aut non nisi humanam; Scripturam nullam aliam habere auctoritatem, quam humanam; Scripturam rationi humanae subiecti, eaque existere inferiorem; nos mysteria, ac consequenter totius nostrae salutis fundamentum ignorare; rationem esse Scripturae interpretem, ac controversiarum Theologicarum normam ac judicem. Notat insuper, ipsum adversarium meliora passim & sibi contraria loqui.

Tandem infra argumenta, quibus suam opinionem conatur

fit adstruere, excutit. In prima acie ille collocaverat, *cultum* nostrum a Paulo vocari *rationalem*, & a Petro DEI *sermonem*, *sermonem* quid? Quod argumentum Noster ait: citio collectio laborare: *cultus* ob rationem est; ergo *Scripturae* divinitas sola ratione potest demonstrari. Dicit autem *cultum* nostrum *rationalem*, quia, postquam DEI naturam voluntatemque ex Scriptura agnovimus, ratio ipsa dicat, toto animo ad ejus gratiam & communionem nos conniti debere: posse etiam cum praestantissimis Interpretibus dici, Paulum respicere ad *cultum* V. T. in quo DEO pecora immolabantur. Deinde potissimum urget adversarius Pauli dictum, *verbum DEI se ad omnem conscientiam commendare*. Respondetur, id non habere Apostolum, sed dicere, Ministros declaratione veritatis se commendare ad omnem conscientiam. Respicere enim quorundam falsorum agendi modum, qui suam doctrinam ab Evangelio diversam verborum lenociniis inculcare satagebant, cum Apostoli puram Evangelii doctrinam simpliciter proponerent, cujus omnis conscientia, cui verbum Dei proponebant, testis esse poterat. Plura de hac materia desideranti, allegamus *Wusunum*, ex cujus Epistolica ad Ulricum Huberum Dissertatione excerpta in *Sectione II. Supplementorum* pag. 88 & seqq. exhibuimus.

LEGATIO MARCHIONIS LAVARDINI

Romam, ejusque cum Romano Pontifice Innocentio XI dissidium; ubi agitur de jure, origine, progressu & abusu Quarteriorum, Franchitiarum seu Asyli &c. & refutantur rationes a Lavardini Advocato producta, in Libello Gallico, cujus initium: si l' Anteur &c.

Anno recuperatae salutis 1688, in 12.

Autor hujus tractatus, qui nomen suum suppressit, est Illustrissimus Dn. Celestinus ex Marchionibus de Sfondrati, Mediolanensis, S. R. I. Princeps & Abbas S. Galli; cui etiam Regale Sacerdotium debemus, sub Eugenii Lombardi nomine paucis abhinc annis editum, & in Actis nostris mense Augusto 1685 memoratum, nec non Galliam vindicatum, cujus recensionem ad aliud tempus refer-

servamus; Tomo *Supplementarum*: inferendam. Argumentum
 presentis libelli circa acerrimum Regis Galliae ejusdem Romani Legati
 Marchionis Lavardini cum Pontifice Romano hostium diffi-
 dium versatur: & cum Pontificis causam jam egerint. Autem libelli
 Italici; qui Pontificis Bullam contra Lavardinum Apologiam defen-
 dit, & alius, qui Gallico sermone Talonii Regii Advocati declama-
 tionem confutavit, Reverendissimo Auctori scriptum quoddam Gal-
 licum ab Anonymo quodam Lavardini Advocato editum censuram
 suam, nec admodum prolixam, nec electam in laudanda subjecit placuit.
 Ac primum quidem Principum, etiam hostium, Legatos omnino
 unam gentium jure inviolabiles esse concedit; sed asyli privilegium
 Legatorum domibus jure gentium competere negat; cum potius
 delicta reosque, maximo publicae quietis damno impune ferri, juri
 gentium repugnet, adeoque nec in Pontificiis, nec in aliis quam plu-
 rimis Aulis jus illud asylosum vigeat. Progreditur deinde ad res
 ista incommoda ex asylosum abusu Romae imperio nata, quae Pon-
 tificibus necessitatem imposuerint, ut crescentem indices flagitio-
 rum licentiam, cum nullibi magis quam Romae grassari videretur,
 edictis coercere niterentur. Tum quid singuli Pontifices in hoc ne-
 gotio effecerint exponit; et simul ostendat, non esse tantam illius
 immunitatis, quam Gallicae Legati Romae sibi vendicant, antiquita-
 tem. Producit igitur Urbanum V, Julium III, Pium IV, Gregorium
 XIII, Sixtum V, & Urbanum VIII, qui jus asyli a Cardinalibus pri-
 mum aliisque Magistris pessimo exemplo usurpatum, variis medi-
 is persecuti sunt; & Legatorum aliorumque, immunitate ista frui
 cupientiam, patrumque ministris impervia minime siverunt. In-
 no centio quoque Pontificis, duos sicarios e Gallici Oratoris pedes
 bus, Legato minime repugnante, ad supplicium eductos, & ad
 huc sub Alexandri VII iustis, quid Franchitiae essent, Romae igno-
 ratum fuisse refert; nec Christianam Sueciae Reginam, cum prima &
 secunda vice Romam perveniret, de asyli immunitate postulanda, quae
 quicquam cogitasse. Hinc ad historiam conveniendis Sicariae per-
 git, a rebus Ludovicum XIV & Alexandrum VII iustis, & inter
 articulos pacis, a Principe Marthia, Fratre Magni Hesturiae Ducis
 Romam transmissos, postulatum quidem memorat, ut ad majorum
 Legati Gallici securitatem, non amplius apparitoribus milicibus,

que licentia plateam Farnesiam obeundi permitteretur; vemens Pontificis non esse responsum fuisse, in hanc conditionem nulla ratione consentiri posse; tandemque in id fuisse conventam, ut Pontificis ministri debitam Galliae Legatis reverentiam exhiberent, & paucis post Pisanam conventionem mensibus *Cregnum*, cum Romanam repeteret, nihil de asyli jure tentasse. Clementem IX, etsi mitissimis moribus & in Galliam indulgentissimis fuerit, nunquam tamen passum ait, ut Principum Legati Franchitias occuparent; neque Legati Gallici *de Chabot*, qui *Cregno* successerat, presentiam obtinuisse, quo minus in caupona Farnesio palatio vicina in delinquentes animadversum fuerit. Postea vero sub Clementis X Pontificatu Franchitiarum usurpationem apud Legatos admodum invaluisset, quorum conatibus ansam dedisse credit similtates, ob novum de vestigialibus edictum cum Cardinali Alterio contractas. Neque tamen hinc legitimam possessionem aut praescriptionem Legatis nasci potuisse censet, Pontifice quidem vi & potestate, nec tamen querelis abstinento.

Ad Innocentium XI devolutus, quanta cura is asylis extirpandis incubuerit, quas ob causas, quibus mediis, & quo successu tantae molis opus aggressus fuerit, enarrat. Depraedicat summam hujus Pontificis & prudentiam, qui non praecipititer sed leno gradu ad consuras processerit, & pacem moderationi constantiam, cum ne Anglicum quidem Legatum, qualis centum retro annis Romam non pervenerat, nisi renunciato asylo admittere voluerit. Miratur contra, cur Rex Galliae, Hispano aliisque cedentibus, in se justissima salus, contra promissa Varese olim data, Pontifici restiterit, crediturque ait, *Estram* Ducem, cui non exigua a delinquentium patrocínio emolumenta subnata fuerint, in culpa fuisse; aliis quoque in mentem venisse, Regem Galliae, turbata Italia, Caesaris victorias morari voluisse. His aliisque, quae ad historiam rei pertinent, praemissis, descriptoque militari Lavardinum in urbem Romanam ingressu, objecta ab Anonymo Autore dicitur.

Lavardinum contra jus pro Legato se ferentem, & tamen de injuria sibi facta, & violato Legati jure querentem, lupo comparat, qui in fabula ovibus infra se aquantibus turbatos fontes objicit. Legatum non solum Principis mittentis, sed ejus etiam, ad quem mittitur

tar, assensu & voluntate constitui assensu, idque multo magis in Legatis assiduis, & ordinariis locum habere, quos salvo gentium jure respici posse, *Grotii & Wicquefortii* verbis confirmat. Adducit ex veteri historia varia Legatorum exempla, qui a Romanis aliisque gentibus vel non admissi, vel ad suos Principes remissi fuere. Ex recentiori historia adducit Paulum IV, & ipsum Gallie Regem, qui ex causis sibi notis Legatos Gallie exire jussit, eosque neque conspectu suo dignatus fuerit, nec ad tractanda cum Ministris suis negotia admiserit. Ex his concludit, Pontificem optimo jure Lavardino Legati honorem negare potuisse, imprimis cum toties per Varesium, Laurum & Rauuccium rogaverit, ne Lavardinus Romanam miseretur, & insuper Lavardinus non tam Legati, quam hostis in morem, Romam intraverit. Injustam poenam Lavardino Regis sui jus tuenti inflictam negat, cum nulla poena sit, cum alicui non tribuitur, quod ipsi non debetur. Ad censuras, in quas postea Lavardinus incidit, respondet, id invito Pontifice a Lavardino sponte factum, nec accusandum fabrum, si quis gladio se perimat, sed ipsum qui in ferrum incubuit. Quod Lavardinus ex Regis imperio a Syria occupaverit, nihil interesse statuit, cum juxta Apostolum digni morte sint & qui mala faciunt, & qui facientibus consentiunt, neque Principis imperium, sed causa innocentem faciat, idemque Heliodorus, etsi Antiochi jussu templum spoliare aggressus, flagella tamen divina non effugerit.

Ad argumentum, quod Pontificis in Christianos potestas, tanquam precaria, ex Principum arbitrio dependeat, ideoque Pontifici cavendum sit ne eos offendat, negat, etiam secularium Principum potestatem precariam esse, neque Pontifici persuadendum esse, ut offendendi Regis metu injusta concedat, cum nec ullus Principum seditionis metu omnia subditis indulgeat, & in Dei causa nihil a metuendum videatur ac metuisse. Magna esse Regum Gallie in Pontifices & Romanam Ecclesiam merita, quod Anonymus Lavardini Advocatus objecerat, habens agnoscit, indeque spem concipit, hodiernum Regem majoribus suis nihil cessurum; negat tamen, Pontifices pro tot meritis ingratos fuisse, cum nec minora, nec pauciora in Gallos contulerint, meritoque dubitari possit, Romanam Gallia, dum beneficiis utraque certavit, superaverit. Id probaturus,

rus ab ipso Petro auspiciatur, cujus cura per Trophimum aliosque Religio Christiana in Gallias illata fuerit. Hinc ad varios Pontifices progressus, quid quisque in Gallia regnum beneficii contulerit, exponit. Inter alia observat, hodiernum Gallia Regem non futurum, nisi Clemens VIII paternum ejus avum Henricum IV a sterili matrimonio cum Margaretha Valesia liberasset, eique nuptias cum Maria Medicea indulgisset, ex qua Ludovicus XIII presentis Regis pater natus est. Addit, si vel maxime Pontifices accepta beneficia remunerati non fuissent, non ideo Innocentium permittere debuissent, quod Ludovicus postulare jure non licuit; peti Christi patrimonium; Petri hereditatem, nec ullum Regis commodum, sed Latronibus, parricidis & adulteris refugium; quo postulato cum ceteri Reges & Principes omnes promissime cesserint, non ullam rationem superesse, cur Galli injuriam sibi factam putent a Pontifice, quem ipsi Calvinistae amore & veneratione dignum censent. Unicum hoc esse Innocentii delictum, quod Regnantium cupiditatibus non obtemperet, sed tot Martyrum, qui Romae jacent, trophaeis incitatus, liberam pro justitia vocem emittat. Si Innocentius ea tantum spectasset, quae oculos incurrunt, facile persuaderi debuisset, ut aetate jam protracta, & ad vitae occasum vergens Regiam potenti cederet; verum affirmantem, de Magno Ludovico post brevissimas annorum periodos nihil superfuturum, quam frigidus cineres, animamque nullo amplius regio apparatu, sed operibus tantum bonis malisque stipatam & obseptam, indulgere minime potuisse, quae utriusque conscientiam onerarent.

Dixerat Anonymus, Rege tanto conatu & successu, ut religionis Catholicae limites proferret, laborante, ejus Legatum accessu ad Pontificem prohiberi non debuisset. Respondet Illustrissimus Abbas, comparanti quae Rex contra haereticos inermes, nec resistere ausos in Gallia; & quae Pontifex in Austria, Hungaria, Graecia, & Peloponneso, consiliis & auro contra Turcas praestitit; fatendum esse, nihil Innocentium Ludovico cessisse. Quae Ludovicus contra haereticos peregit, magno pretio compensata; plus regni quam religionis interfuisse, haeresin extinguere; & infinitos ex praescriptorum bonis thesauros in Regem redundasse; denique melius fuisse, si bona malis conferantur, haeresin in Gallia tolerari, quam impugnata

Pon-

Pontificis auctoritate, universam religionem Catholicam proficui & periculo exponi. Ignorantiam Bullæ Pontificiæ a Lavardino præsentatam, creditu difficilem asserit, nec ignorantiam juris clari vulgati que excommunicationis effectum morari popuisse; & frustra se Lavardinum ignorantia bullæ excusare, cui sciens jam & volens obsequium denegat; nec opus fuisse, ut bulla Pontificis Parisiis affigeretur, cum & Regis edictum, quod Legatos Moscoviticos mercatura pellium interdixit, in Moscovia promulgatum non fuerit; & certum sit, Lavardinum nihil minus facturum fuisse, quod fecit. Et non maxime Pontificis bulla in Gallia fuisset promulgata. Eum enim esse hodie Gallorum morem ait, ut diplomata Pontificia Gallis inferri prohibeant; eaque postea non vulgata caesentur; quod a Caroli M. aliorumque pristinorum Galliarum Regum erga bullas Pontificis reverentia, & Episcoporum juramento alienum putat.

Lavardinum sine causa, sine ratione, non auditum, non defensum, pro excommunicato declaratum negat, qui contra Pontificis bullam jus asyli & quarteriorum, ut vocant, usurpaverit, tanquam factu & derisum supremam Pontificis in rebus ecclesiasticis potestatem calcaverit, ut post Attilæ & Alarici ætatem, vix simile aliquid Roma conspexerit. His factis censuras Pontifici extortas asserit. Enimvero cum de Pontificis voluntate jam constaret, & Gallicis negotiis Cardinalis Estræus non modo sufficere, sed etiam abundare potuisset, nullam Galliarum Regi Legatum mittendi necessitatem fuisse putat, magnoque publicæ quietis periculo tam importune, tamque intempestive, non minimam Urbis partem copiis militibus implendi. Æquius fuisse, ut Rex indignationem suam adversus Turcos & Barbaros, quam sufflaminatis Christianorum Principum in Oriente victoriis, adversus Pontificem convertisset; cum Gallicum Oratorem Constantinopoli a Turcicis Ministris mancipii more aula ejectum constet. Lavardini Advocatum sacrorum canonum & disciplinæ ecclesiasticæ imperitum statuit, quod Lavardinum in re mere temporali excommunicari non debuisse dixerit; cum tamen que semel ecclesiæ donata sunt, pro rebus sacris & Christi patrimonio habeantur; quod imprimis Parisiensis & Turonensis conciliorum A. C. 570 habitorum auctoritate probat. Æque falsum esse censet, quod Reges Galliarum eorumque Legati excommunicationi

cationi obnoxii non sint; quod ut probet, plurimum Gallie Regum exempla producit, in quos excommunicationis fulmen Pontificis vibrarunt. Addit, Galliam Pontificum censuris servatæ religionis Catholicæ beneficium debere, eam nunquam Henricus IV, & fortasse post ipsum nulli amplius Gallie Reges Catholicam religionem amplexi essent, nisi illum Pontificis censuræ compulissent. Ad questionem, si Pontifex religioni sibi duxit asyla ferre, cur tanto tempore tulerit, nec primis statim Pontificatus sui annis deleverit? respondet, tulisse eum avaritia, ut commodiorem evellendi occasionem expectaret, dum Principum Legati, qui tum vivebant, decederent; & vicissim querit: si Rex conscientie sibi duxit Calvinistas in regno tolerare, cur non statim ejecerit?

Ad exceptionem, quod generalibus Bullæ verbis personæ speciali characterè dignæ comprehendi non possint, regeat, ab Innocentio XI diplomata Julii III, Pii IV, & Gregorii XIII renovari, in quibus expressa Legatorum mentio; clausulam insuper additam; qua personæ quacunquè dignitate & auctoritate, sive ecclesiastica sive seculari, feriuntur non minus, ac si expressa earum mentio injecta fuisset: nec ob stare Innocentio XI, quod Sixtus V, cum asyli jure Legatos prohiberet, excommunicationis potestatem non addiderit, imo jam ab Antecessoribus latam sustulerit; omnibus enim rebus tempus suum & maturitatem esse, & multa quoque a Rege Gallie confecta, quæ ejus Majores non tentaverint. Sixtum V temporales pœnas spiritualibus antehabuisse, & curandis delictis ferro quam Cruce uti maluisse; Innocentium autem Chrysostrami, Ambrosii; aliorumque, quam Sixti exemplum imitari maluisse; nec inconsultis, quod Lavardini Advocatus objicit, Cardinalium suffragiis in aggressum, ut ex ipsa Bulla ejusque subscriptione patet; neque remedium hoc ipso morbo pejus censendum esse. Anonymi postulatam, dicentis consultus facturum Pontificem, si non palatis, sed ecclesiis asyla demeret, ad preces, non ad flagitia protegenda instans, iniquum esse putat, cum templorum asyla a Deo in V. T. & in N. T. ab ecclesia, tot canonibus sancta sint, nec opus sit a Gallie Pontificem moneri, ne sceleratos sacris ædibus abuti permittat. Ad exempla Ludovici Sancti, Philippi Pulchri, & Ludovici XII, quæ Pontificum excommunicationes nihil deterriant, respondet, videntum,

dum, non quid Reges faciant, sed quid lex fieri jubeat. Ad hæc suspecta esse, quæ *Matthæus Parisiensis* de Ludovico S. memoraverit, cum ejus historia primum ex bibliothecis Anglicanis sub regno Elisabethæ prodierit; Philippum Pulchrum in flore ætatis raptum, & tres filios relictos immaturo fato sine maribus defunctos Valefius coronam reliquisse; Ludovicum vero XII, quinquennio post pessima illa consilia, infelici morbo abreptum: ideoque hæc exempla silentio potius quam memoria digna.

Exprobranti Anonymo, quod Pontifices Romani factiones rebellium, qui sub prætextu religionis legitimum Regem Henricum IV impugnarunt, adjuverint, respondet, calumniam hanc non tam Pontifices Romanos, quam præcipuas Regni Gallici familias, & maxime Clerum Gallicanum tangere, qui adduci non potuerit, ut Regi Calvinistæ subiceretur. Ipsam Galliam & maxime Sorbonam implorasse Pontifices, ne Calvinistam regnare paterentur. Gregorium oblati Gallici foederis legibus, probasse quidem, ut contra hæreticos ageretur, at motus populares & factiones regno fatales probare, minime voluisse; neque Sixtum V, etsi Henricum regno inhabilem pronuntiasset, induci potuisse, ut foedus cum Hispano jungeret; tandem vero urgentibus Gallis, Pontifices Henricum metu, ut hæresin desereret, compulisse, neque effectu id caruisse, cum Henricus religionem quam regnum relinquere maluerit.

Secretas instructiones, easque Pontifici gratissimas futuras attulisse Lavardinum, ob quas in conspectum Pontificis admitti debuisset, persuadere sibi Autor hujus libelli doctissimus non potest, cum Galli meliora non abscondere, sed piscantium potius more escam foris ostendere, & hamum intus celare consueverint. Querelam, quod Hispani a Pontifice indulgentius quam Galli tractentur, injustam esse judicat, cum Hispanos etiam Legatos non alia conditione admittat, quam ut asylo cedant. Excommunicationis abusum non probandum esse Anonymo concedit, neque tamen ob abusum quosdam omnem ejus usum auferendum arbitratur, cum bella quoque magna mala secum ferant, neque tamen Gallix Rex Belgium, Austriam, Alsatiamque bello vastare abstinerit.

Pontificem sapientissimis quibusque Cardinalium seclusis, totum a consiliis Religiosorum ignorantium, & Prælatorum quorundam

dam minoris fortis dependere, qui præmiorum spe genio Pontificis adulentur, objecit Lavardini Patronus; cui Pontificis Hyperaspistes respondet, Religiosos illos, qui contra jus Regaliæ & quatuor propositiones Conventus Parisiensis calamum strinxerunt, ignorantia postulari non posse, cum nemo tota Gallia repertus fuerit, qui ignorantibus his responderè ausus fuerit, & vix aliquot Taloniorum fasces sufficere, ut unum ex minutis illis Prælati component; neque tamen ullum eorum, qui Pontificis causam egerunt, ad lautiorum fortunam evertum, præter Cardinalem Aguirre, cui excelens doctrina purpuram meruerit. Se quidem, si pro lucro magis quam pro veritate certare velit, Parisiis quam Romæ operam locare malle. Occasione ab Anonymo si peditata, de conventu Parisiensi differit, eumque nullius autoritatis esse judicat, cum Præsules illius conventus alii odio & vindictæ cupiditate, alii metu corrupti fuerint, nec facultatem habuerint definiendi, quæ ad causas majores & soli Pontifici reservandas pertineant. Postremo loco quæ Anonymus de Legato personam Principis ejusq; supremam & independentem autoritatem repræsentante, de possessione alyli immemoriali, de violata conventionione Pisana, de malo Pontificis erga Gallos animo, & de periculo quod ipsi impendat, objecerat, refellit, tandemque verbis Ambrosii ad Imperatorem in simili causa dictis totum opusculum concludit; cui subjicitur Refutatio Talonii, Regii Advocati, ex Gallico in Latinum sermonem translata. Nostrum non est, tantas componere lites. Sufficiat igitur præcipua libelli hujus elegantissimi argumenta, pro instituti nostri ratione recensuisse, & benevolo Lectori communicasse, cujus judicio ulterius controversiæ examen relinquimus.

Daniel Caspars von Lohenstein, Großmüthiger Feld-Herr Arminius, oder Hermann, als ein tapferer Beschützer der teutschen Freyheit, nebst seiner Durchlauchtigen Thusnelda, h. e.

**Danielis Caspari a Lohenstein, Fortissimus Imperator Arminius, libertatis Germanicæ vindex, juxta cum Sere-
nissima ejus Thusnelda. Opus rebus politicis ac casibus
ama-**

amatoriis refertissimum, in gratiam præsertim Nobilitatis Germanicæ compositum; cum figuris æneis scitissimis.

Tom. I.

Lipsiæ, apud Jo. Fridericum Gleditschium, in 4, 1689.

Quemadmodum Germanorum natio in excolendis, quas paulo serius accepit, bonis literis, reliquas omnes nationes, vel exterorum aliquorum candidissimo iudicio, affecuta est & superavit; quod peculiari opera ostensurum se nuper pollicitus est celeberrimus *Morhofius*; ita neque in concinnandis ex arte fabulis, quas dicunt, Romanensibus, minores hucusque fecit progressiones. Postquam enim *Serenissima* etiam *Capita* a celsissimo suo fastigio non existimarunt alienum, tam delicato ac nobili occupari argumento, adeo decore atque egregie in eo versata sunt, ut scitissima illorum monumenta omnibus gentibus, quarum operibus antea in nostram linguam saltem conversis fere usi fueramus, palmam intercepisse censerî possint. Ac istud etiam opus, quod in præsentia præmanibus nobis est, & *Auctorem* agnoscit, non de illustri solum Uratislaviensium civitate, in qua splendido Syndici perfunctus est munere, sed de literaria republica & Germania tota immortaliter meritum, luculento esse potest testimonio. Ille enim, ut rectum a natura & excellens acceperat ingenium, quod pulcherrimis præterea institutionibus & præceptis, adhibita incredibili industria, inter medias etiam, quibus creberrimis distinebatur, forensium negotiorum curas, impense expoliverat: ita ære perennius monumentum, admirando utique hoc opere patriæ suæ excitavit. Equidem quam eruditionis ingentem possideret supellectilem, quam limatissimo & raro inventionum acumine polleret, poemata ejus in lingua vernacula evulgata testatum faciunt, inter primos præstantissimorum ingeniorum foetus æstimata; testatum id faciunt ejus etiam dramata, quæ diversis temporibus summo studio elaborata Hellados simul ac Aufoniæ in his Musis artes ac venustates felicissime æmulantur. Sed hoc tamen libro, in quem omnes ingenii thesauros præcipue impendit, sine dubio semetipsum ac omnes prope, quos antecessores habuit, longum vixit, qui tanta mentis sagacitate, tantoque lepore compositus est, ut vix ejus similis in Germania hac-

Ll 2

tenus

tenus apparuerit, ipseque Italiae Hispaniaeque decora obscuraturus sit; nec causa sit amplius magnopere celeberrimo *Huetio*, ut Galliae primas in hoc genere partes in eruditissimo *de origine fabularum Romanensium libro*, a nobis *mensis Septemb. 1683* p. 385 recensito attribuat; nec verendum nobis, ne plus, quam res patitur, dixisse videamur, cum facile nos promptam plenamque fidem impetraturos esse confidamus a lectoribus, qui *Aristotorem* ipsum evolvere sustinuerint.

Studebat Vir patriae amantissimus Germaniae decori, quod amplificare pro viribus boni & egregii civis munus esse, semper existimaverat; cumque insuper a personis illustribus ad condendum ejusmodi monumentum subinde instigaretur, facile vinci se passus est, ut de argumento cogitaret, quo & Germanorum gloriae velificaretur, ac linguam patriam expoliret, virtutumque praecepta & elegantiae sensum nobilioribus animabus insillaret. Quam in materiam assumere demum placuit *Arminium*, illum Germanicae libertatis fortissimum assertorem, qui a se petitis rerum initiis, proculcatam patriam restituerat olim. Invictissimus ille Hæros, *qui non primordia populi Romani, sicuti alii Reges Ducesque, sed florentissimum imperium lacecessit*, idem expertus videbatur fatum, quod multi, qui vixere ante Agamemnonem, viri fortes, nullum virtutum suarum præter *Cornelium Tacitum*, fere nactus præconem, *Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirabantur; Romanis haud perinde celebris, qui vetera extollere in more habebant, recentium incuriosi, & meritis tamen esse videbatur, qui minimum a popularibus suis dignum laboribus ac virtutibus acciperet præmium. Sed hi tum temporis literarum secreta viri pariter ac sæmina ignorabant*, fortia suorum facta memoria circumferre, ac carminibus & cantu celebrare, quam scriptis consignare satius habentes. Repertus igitur est, qui post revoluta tot secula, serum quidem sed invidendum tantæ fortitudini erigeret monumentum. Ubi tamen tacendum non videtur, jam initio superioris seculi *Ulricum Huttenum*, virum nobilissimum, & ob studia in puriorem religionem ac humaniores literas clarissimum, *Arminium* emisisse, *Dialogum* lepidissimum elegantissimumque, quo introducitur *Arminius* noster de injuria conqueri, quod Minos inferorum judex præmia Imperatoribus statuens, se, quasi qui in vivis nunquam fuerit, præteriverit plane, idque tanta eloquentia animi-

animique presentia præstat, ut professus sit rigidus ille arbiter, si ambitiosus esse voluisset *Arminius*, & primo statim cum primariis illis belli Ducibus, Alexandro puta, Scipione, Annibale contendisset, sine dubio se ipsi palmam adjudicaturum fuisse, Mercurio interim illud imponens negotii, ut ubi ubi Deorum hominumque frequentia sit, *Arminium* pronuntiet liberum & invictissimum.

Cæterum, ut ad *Lobensteinium* nostrum revertamur, in duos opus suum Tomos dispescuit nobilissimus *Auctor*, quorum prior nunc in octo distributus libros in lucem prodit publicam, quem alter nundinis nostris auctumnalibus cum copiosissimis indicibus subsequetur. Apparet autem, dictionem adhibitam fuisse puram admodum, emendatissimam, ac nativo cultu & nitore exsplendescentem; genus ipsum dicendi rotum apparet excelsum, quod sublimia animi cogitata pari cum dignitate referat, rerumq; pondera verborum majestate constanter exæquet; orationis tamen tractu æquabili ubiq; contextum: quod præterea quoq; gravissimis prudentissimisque sententiis, & ex universa natura depromptis hinc inde similibus quæ infinita pene sunt, & in quibus admirabilis est maxime, veluti flosculis quibusdam ac gemmis distinguatur, ut pauca sint periodi, in quibus ejusmodi amœnitatis aliquid non effulgeat. Res ipsæ vero concinno & accurato positæ sunt ordine, multique sese exhibent objecta negotiorum & rerum nodi, qui insperato demum, in quo quam maxime id generis narrationum eminet præstantia, evolvi conspiciuntur eventus. Cumque duplex sit utilitas, in qua *Photius* præcipuum lectionum fabularum Romanensium fructum judicat esse repositum, ut vitia nempe sistantur pœnis ad ultimum coercita, & virtutes ex adverso præmiis exornatæ, quorum aversari illa, has amplecti addiscat lector; non minus hic vitam dissolutam & vitii ignominiosam, post longos ac varios triumphos, infelicissimum nancisci exitum; honestas autem actiones & virtutes, gravissimis laboribus casibusque exercitæ, gloriosius semper attolli videbimus. Neque hoc tantum, sed ubique inspersam observabimus eruditionem omnigenam, ut penè nimius in eo fuisse, & illud ex vero dici possit, quæcumque modo in historia antiquorum & recentium, (quam ultimam vel noviter, vel per literarum transpositionem effectis nominibus, sæpè proponere solet,) Græcorum, Romanorum, Sinesium, Æ-

gyptiorum, Gallorum, Germanorum aliarumque gentium abstrusa & recondita sunt, ab inexhausto hoc eruditionis fonte in opus hoc fluxisse, neq; ullam fere quarumcunque sectarum & nationum sapientiaë partem esse, ex qua elegantissimi subinde non afferantur discursus. Talia sunt, ut speciminis loco aliquid allegemus, quæ de Regio ludo, Principumque deliciis & venatione, de Alchymia, de insula Atlantica, sive America, *Lib. II*: De discrimine inter causas & prætextus bellorum, de nobilitate, de vectigalibus subditis imponendis, de infelicitate virorum virtuti studentium, de fato, fortuna, & libertate voluntatis, *Lib. III*: De legibus naturæ & principiis rationis, de geniis, *Lib. IV*: De Amazonibus, Sirenibus, somniis, *Lib. V*: De legatorum inviolabilitate, *Lib. VI*: De religione & schismate superiori seculo exorto, de laniena Parisiensi, de origine fontium, de cognitione sui, *Lib. VII*: De aloe, *Lib. VIII*. & innumeris aliis argumentis disserit; ut intelligatur exinde facile, lectionem hujus libri & voluptati & studiis inservire posse. Sed in eo maxime ingenii vim exeruisse patriamque demeruisse videtur, quod pleraque potiora facinora, quæ in Græcia olim, Syria, Sina, Thracia, Hispania, Italia, Gallia, alibique locorum designata sunt, Germanorum fortitudine invicta patrata esse, ex historiis eruat, aut allatis ingeniose circumstantiis verisimillimum faciat. Quantumvis autem optandum fuisset, ut adjuncta *clavis* nominum mysteria explicatiora redderet, haud tamen læva mente augurabimur, quod ad rei summam pertinet, sub *Arminio* latere Invictissimum Imperatorem, LEOPOLDUM nostrum; id quod ex eo non tantum suspicari subit, quod in fine Præfationis, quanquam obscurius, illud innui videatur; sed cum primis quod *Lib. II*. cum *Arminii* majores recensentur, illustrissimæ *Austriacorum* res gestæ a Rudolpho Habsburgico usque ad nostra tempora clarissime deduci animadvertantur. Sed de hoc certius & accuratius pronuntiare poterimus, ubi altera parte inventionis exitum contemplari licebit.

NOUVELLE MANIERE DE FORTIFIER les places, h. e.

Nova ratio construendarum munitio-
num.

Parisius

Parisiis apud Stephanum Michallet, Anno 1689, in 8.

(Notandum: *circellam numeris superpositum, ubi longitudo lineæ exprimitur, semper denotare perticas hexapcdas Gallis usitatas.*

PRodit hic liber citra Autoris sui nomen: qui consulto id premere voluisse videtur, ut tanto liberius iudicium suum præstantissimorum Gallicæ gentis Ingeniariorum placitis interponere, tantoque sincerius aliorum in cogitata sua vicissim experiri posset. Novam enim hanc methodum, tituli indicio, ex scitis Triumvirorum celeberrimorum, Comitis *Pagani*, Equitis *de Ville*, & primarii hodie in Gallia Architecti *Vaubani* deductam, cum iisdem ita committit & comparat, ut quid eorum sequendum, quid cavendum corrigendumque sibi videatur, toto passim libro ingenue profiteatur. Liber ipse in sex capita, hæc in suos articulos dividuntur, pro argumenti diversitate & conditione.

Circa Munitionis intimas & velut essentielles partes, *alam* Cap. I.
figentem, Villeo usitatam, longe præfert radenti, *Pagano* & *Vaubano* P. 7.
propria; illamque, quæ ex ala primaria & cortina hostem impetit, validiorem defensionem præbere altera, quæ ex ala propugnaculi tantum constat, contra *Pagani* aliorumque argumenta, prolatis in- p. 15, 18.
 contrarium rationibus, contendit. *Angulum propugnaculi* robore, p. 31.
 non inferiorem obtuso *Villeum* demonstrasse asserit; atque ex hoc principio, & quod faciebus propugnaculorum tantum ignis subsidiarii ex cortina concedendum sit, quantum citra reliquarum partium munitionis debilitationem fieri possit, quantitatem hujus anguli determinat; ita tamen ut octo decemve gradibus minorem recto, eidem huic robore parum concedere pronunciet: unde ne hexagono quidem angulum rectum assignat, ut tanto validiorem e cortina defensionem indispiscatur. E re porro futurum arbitratur, p. 33.
 si *facierum*, ad angulum acutum concurrentium, *commiffura* a summitate ad usque duos pedes subtus horizontem campi (*du niveau de la campagne*) circumjecti, non constituat angulum, sed ex per² utrinque ab angulo communi in curvaturam flexæ jungantur. *Lineam de-* p. 34.
fensionis grandiorum munitionum ad 150° extendit, utut scloperum militare non ultra 130° ad metam (*de but en blanc*) jaciatur: fortuitis etiam jactibus (*a coup perdu*) quales in hostes asilientes dirigantur, hominem ultra 160° trujici posse. *Latus polygoni interioris* p. 40.
Autor

Autor ita disponit, ut sub certa proportione semicollis ad hoc latus, certa que alæ longitudine, linea defensionis intra 150 consistat. Unde in munimentis

	majoribus	mediis	minoribus
Latus Quadrati est	130.	120.	100.
Pentagoni	140.	130.	110.
Hexagoni	150.	130, & sic porro.	
Heptagoni	150, & sic porro.		

p. 44. *Semicollum*, quod *Pagano* & *Vaubano* cum angulo circumferentiæ crescit, *Autori* a pentagono ad octogonum constanter est quinta pars lateris polygoni; in plurilateris vero, pro singulis dicti anguli ultra 133m gradibus uno pede ampliatur; in quadrato vero ex-

p. 52. pandendis alis aliquantum contrahitur. *Faciærum* longitudinem non sollicitè determinandam *Autor* existimat; dummodo circumjecto campo defendendo sufficiant, nec nimia extensione defensionis sui officiant. *Cortinas* rectas præfert aliis, easque i infra alas & facies deprimit, ut tormentis & sclopetis ex ala cortinæ innum fossæ

p. 55. & planta faciei impeti possit. *Alarum Auricularum*, ob noxam, hosti fossam transituro & cuniculariis, ex tormentorum intra eas recorditorum jactibus inferendam, summe commendat; nec ullum fortalitium iisdem destitutum probe munitum pronunciat: crassitiem earum, ut ictibus tormentorum citra damnum excipiendis suffici-

p. 50. ant, præcisè 7 statuit. *Alarum quantitatem* minimum variat: est vero eidem sexta pars lateris polygoni 150; 24, si latus istud minus

p. 60. sit; in quadrato autem mediæ formæ 23½, & minimæ 21. Ipsas porro alas cum *Vaubano* in arcus speciem introrsum circumducit, hujusque figuræ non una ratione rectis præfert. *Suggestum* etiam *inferiorem* (*place basse*) inibi constituit: non obstante metu, quem a frequentibus pyrobolorum jactibus injici sibi passus est *Vaubanus*, qui in ejus locum prætenturam, succinctui valli (*fausse braye*) aliquo

p. 67. modo similem, cortinæ alisque præstruit, media fossa a vallo distinctam. (vid. fig. 1.) *Suggestum* hunc *Autor* in majoribus munimentis alæ suggestui superiori (*flanc haut*) parallelum, in cæteris rectum efficit; fallendisque bolidibus igniariis fossulam, alæ supernæ & lineæ defensionis prolongatæ præcingit, a profundam, latam 3. In

TAB. V.
ad A. 1689. pag. 292. 199.

Fig. III.
Methodus Paganiana,

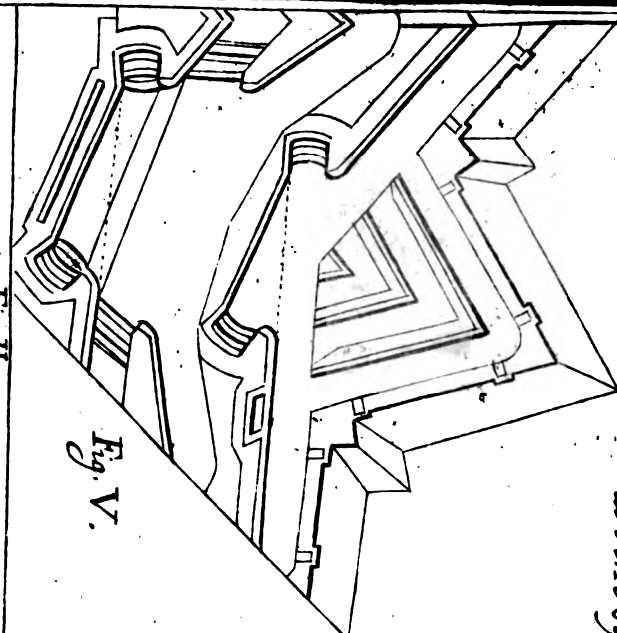
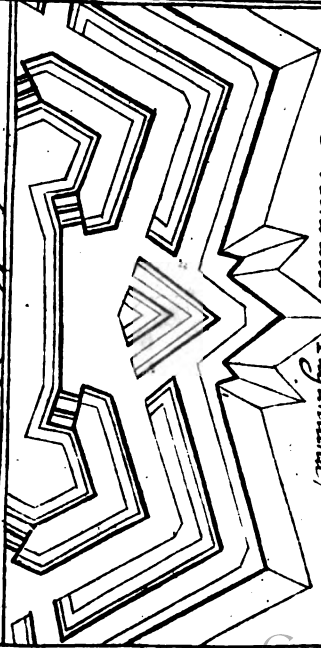

Fig. V.

Fig. II

Methodus Villana

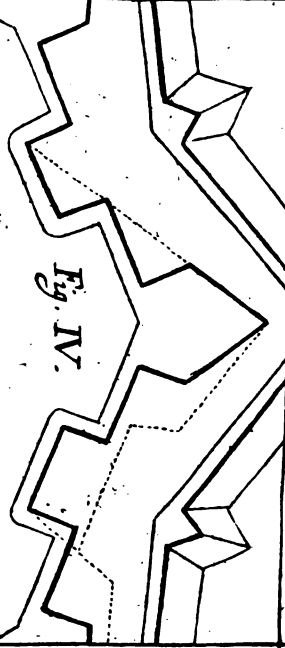
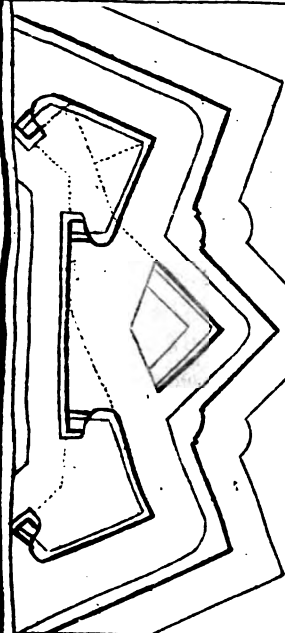
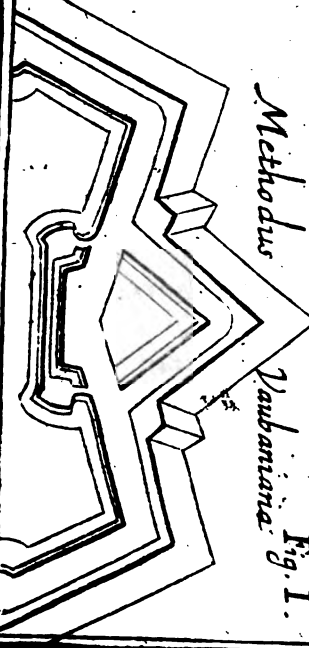

Fig. IV.

Methodus
Vaubaniana. Fig. I.

In omnibus præterea munimentis, quæ alæ secundæ locum præbent, p. 71.
 alam superiorem, ° versus centrum loci producit: quod tormenta
 eo collocata defendendis operum externorum recessibus (*retranche-*
ments) & faciei oppositi propugnaculi, dejiciendis vero aggeribus
 hostilibus, viæ tectæ imminentibus, conducant. *Lorica Villeana* p. 74.
 quatuor pedes altæ vitium accusat; suam vero sex septemve pedi-
 bus attollit, cum uno duobusve scabellis, crassamque facit 20 pedes:
 quod ne directioni jactuum ex alis & faciebus incommodet, vel
 loricas desuper tanto magis versus oppositas facies inclinari, vel ea-
 rum scabella levari tantisper debere indicat. *Propugnacula cava* p. 78.
 plenis præcellere arbitratur, recipiendis validis recessibus: *illorum* p. 80.
vallum 3 supra horizontem loci eminent; cortinæ 2, ut collibus tor-
 mentariis superimponendis aptum sit. *Autoris* autem *propugnacu-*
la nec plane solida sunt, ut *Villei*; nec plane cava, ut *Vaubani*: quæ
 recessu insuper firmat, forcipulæ figuram referente, cujus frons to-
 tam propugnaculi latitudinem occupat, facies vero alis 14 defen-
 duntur; explicatque cæteras ejusdem conditiones & commoda. p. 82.
 In munitionibus a solo excitandis *plateas* ita disponi jubet, ut ædi-
 ficia a tergo cujusque propugnaculi recessum forment, æque va-
 lidum ac opus cornutum parmula armatum: (munitionum vero p. 86.
 minorum quadratarum & pentagonarum, ubi colli angustia hujus
 formæ recessus non admittit, Autor propugnacula duplicat.) *Con-* p. 91.
tracuniculorum hactenus usitatorum defectibus corrigendis, binas
 eorum formas alias, expõsitis earum rationibus profert. *Fossæ* la- p. 99.
 titudinem versus angulum propugnaculi constanter facit 6, estque ea
 vel parallela rectæ, ab angulo alæ & cortinæ ad angulum propugnacu-
 li oppositi ductæ; vel ductis rectis a contiguorum propugnaculorum
 angulis ad angulos humeri oppositos, a puncto intersectionis earum,
 lineis faciei utriusque propugnaculi parallelis determinatur; prio-
 rem tamen rationem potiorem habet: profunditatem ejus ante cor- p. 102.
 tinam 4 majorem periculosam existimat, ante facies non perinde. *Fos-* p. 104.
sulas depressiores (cuvettes) pariter atque *fossas anteriores (avant fossés)*
 nisi aqua plenas rejicit: harum tamen exemplum præbet, cujus imum,
 subducta ab hoste aqua, a lorica viæ coopertæ & vallo defendi pos-
 sit. *Viam coopertam* equitatu reponendo infra horizontem loci
 deprimi, contra *Villeum*, inconsultum; eundem vero rectius p. 106.

M m

intra

- intra fossam recipi, judicat: angulos etiam illius procurentes,
 a reliqua parte lorica sex pedes alta præstructaque fossula disjungit:
 p. 108. *duplicatam* vero via coopertæ lorica[m] varios ob usus insigniter com-
 mendat. *Præcincturam valli Paganianam* rejicit; adhibita tamen cor-
 p. 109. rectione quomodo usurpari possit, commonstrat. Succinctum ve-
 p. 110. ro valli quadantenus *cortina inferiori* (*cortine basse*) supplet, cujus
 p. 113. aream (*terreplein*) horizonti ad libellam constituit; lorica[m] vero
 sex pedibus elevat, eamque ^o a cortina superiori diducit, quarum
 tres loricae, reliquæ quatuor areæ hujus cortinae, & declivitati su-
 p. 117. perioris cedunt. Ante hanc cortinam suam, quam pluribus ex
 p. 119. causis *Vaubaniano* succinctui præfert, ab adversa unius auriculæ par-
 te (*revers d' orillon*) ad alterius oppositæ paralleliter receptum
 (*coffre*) statuit, aliquot pedibus fossa humiliorem, & lorica novem
 pedum tectam, eruptionibus promovendis, amoliendisque alæ
 p. 121. & cortinae inferioris ruinis accommodam. *Colles propugnaculorum*
 (*cavalliers*) secundum usus suos in tres species distinguit, eorum-
 que rationes & incommoda, & quomodo cortinae utiliter super-
 imponi possint, exponit: eorum vicem ipsi aliquam præstat alæ
 p. 126. superior producta. *Portas* munitioni esse vult quam paucissimas,
 in medio cortinae sitas, atque a plateis primariis averfas: de ne-
 cessariis earum partibus & præsiidiis amplissime, & quod sufficiat,
 egisse *Villeum* proficitur; annexa ratione construendi pro eru-
 p. 129. ptionibus *emissarii* (*poterne*.) Circa *castella* urbibus imposita errorem
 notat plerorumque architectorum, eorum defensionem debilio-
 rem atque urbis adjacentis efficientium; cum contrarium fieri o-
 porteat; quæ de causa & locum iisdem vendicat maxime validum:
 p. 131. pro editiori tamen paludosum, si præsto sit, eligit; aut ad ostium
 fluvii majoris per urbem decurrentis. Inter alias *maritimi fortæ-*
litii conditiones & hanc præcipit, ut sua ipsius defensione, non ur-
 bis se tueatur: quo loco obiter vitium notat *castris portus Liburni*.
 p. 134. Propugnaculorum civitatis, castro utrinque contiguorum, faciem
 alteram castro obversam versus faciem propugnaculi ipsius castri,
 quod extus urbi adsitum est, non ad id, quod intra urbis veluti com-
 plexum hæret, extendit; ut adeo hæc linea formam præbeat semi-
 propugnaculi & cortinae, satis utique defensionis, & aream urbis
 dilatantis.

Ex Ope-

Ex Operibus externis reprobat *forcipulas*, quod mediam frontem sive angulum retractum indefensum habeant; nec proinde cum munitionibus stelliformibus temere, ab Italo quodam, Cometae, architectis & defensoribus suis fatali, comparari asserit. Ceterorum autem defensioni quam optime prospici demonstrat, si fossa eorum subjecta sint ictibus, ab editiori & suppressiori aggere (*placce haute & basse*) faciei propugnaculorum defendentium; quos hanc ob causam & auriculis instruit tormentum recondentibus, cui totum praestructorum operum latus expositum est, quodque parmula minori, ad angulum colli intra opus externum excitati, hostilibus aggeribus subducit, viz tectae incumbentibus. Ipsa vero opera non necessario intra jactum sclopeti a munitione interiori consistere, sed exigentibus rationibus longius protendi posse affirmat; dummodo eadem ab aliis externis defendentibus, & haec porro similiter, majori spatio non distent.

Cap. II.
p. 136.

p. 141.

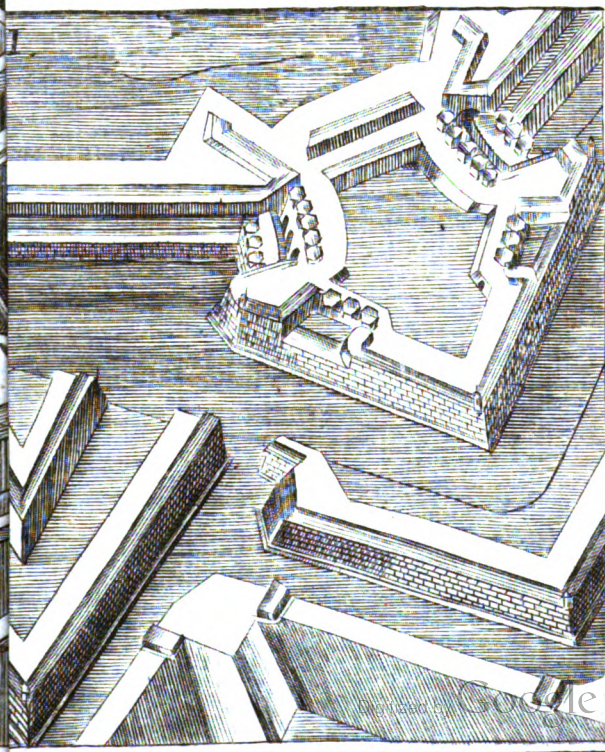
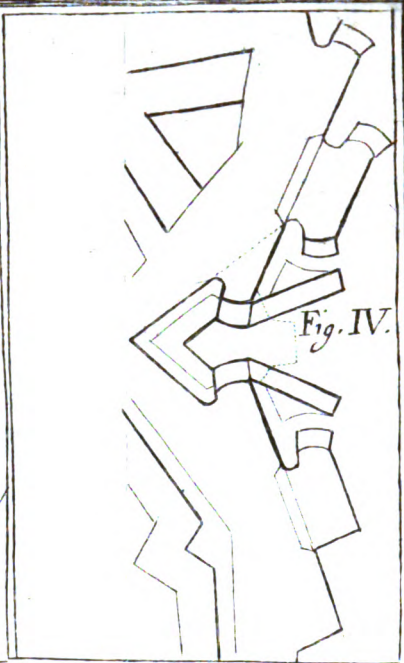
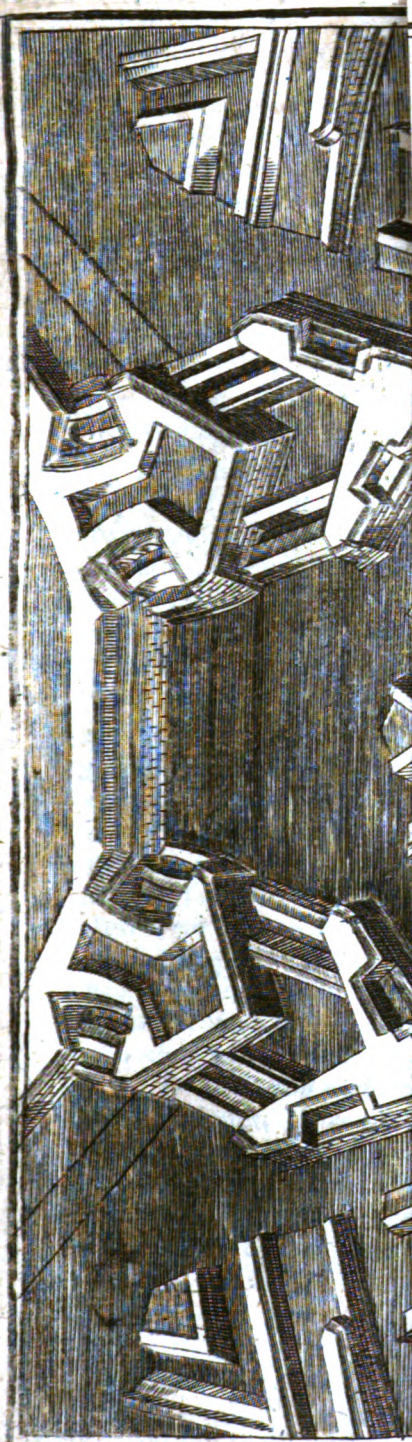
In specie: *Parmulas*, (*navelins, demilunes*) ab autoribus ad *Vaubannum* usque omnibus perperam constructas animadvertit, faciebus earum ab angulo humeri propugnaculorum vicinorum productis; & ultra hunc errorem longius adhuc deviasse *Paganum*: Ipse vero lineam dictam ab angulo illo designat, ita ut suggestus faciei inferior fossae parmulae exacte respondeat, eamque propugnet. Angulum earum defensum 70° optimum reputat; cujus scilicet defensio minus obliqua sit, quique alas propugnaculorum melius obruso tegat. Post simplices parmulas contemplatur etiam *forcipulatas & corniculatas* (*demilunes tenaillées ou accornées*) hoc est quas forcipula aut opus cornutum amplectitur, easque ratione roboris & conditionis suae inter se comparat. Circa *pratenuras propugnaculorum* (*contregardes*) Autor Batavorum *lunulas* ridet, quae nec angulo nec alis propugnaculorum tegendis sufficiant, nec ulli hostem fossam earum invadentem periculo exponant, nisi a granatarum noxa. *Villei* vero *pratenuras*, nec quadrare locis amplioribus, pronuntiat, nec quadrati & pentagoni propugnacula tegere, quorum angulus sit acutus & defensio radens; ipsasque adeo praecipuo suo usu, qui est conservatio alarum propugnaculi, privari. A *Paganianis* vero in eo diffidet, quod angulis propugnaculorum acutis, faciebus eorum aut fossae tunicae (*contrescarpe*) parallelas non faciat; versus fle-

p. 143.

p. 144.

p. 147.

- xuram enim hujus latitudinem eis largitur 16° , versus alas illorum 8 tantum aut 10: deinde alas prætenturarum *Autor* non otiosas, ut *Paganus*, relinquit, sed iisdem auricula instructis, ex averfa ejusdem parte tormento hosti inconspicuo totam parmulae faciem denudatam stringit. Pro *operibus cornutis*, tam propugnaculo quam cortinae præponendis, juxta diversas eorum structuras, regulas tradit, indicatis eorum defectibus, quorum latera vel simplici ala, vel propugnaculo sunt instructa; quibus tollendis, extremos operis in fronte angulos integris propugnaculis firmat. Corrigit etiam cum *Vaubano* antiquiorum errorem, qui operum cortinae præfixorum alas rectis, ab alis propugnaculorum productis, determinarunt. *Duplicato operi cornuto*, aut *cornuto parmula armato* præfert simplex, quod intra se parmulam simplicem grandiozem, aut corniculatam comprehendat. *Operum coronatorum* usum potissimum statuit regendis duabus cortinis contiguas, quarum defensionem alias duo cornuta paranda essent. *Lorica* operum externorum æqualem atque internorum tribuit crassitiem; *Vallo* vero eorundem dimidium altitudinis valli interioris demit, ut hinc quaquaversum pateat prospectus.
- p. 156.
- p. 162.
- p. 168.
- p. 170.
- p. 172.
- Tab. VI.
Fig. I.
Tab. V.
Fig. I. II.
III.
Cap. III.
p. 176.
seqq.
- Cap. IV.
p. 215.
Cap. V.
p. 224
- Fossa* latitudinem ad 10 aut 12° extendit. *Pontes* qui externa opera interiori munitioni jungant, minime necessarios existimat, nisi illa portis civitatis præjacçant: *lineam* tamen *communicationis* concameratam a cortina inferiori aut receptu illi contiguo, subtus fossam intra eadem duci jubet, ne transitus ab aggeribus hostilibus utriusque lateri admotis intercludatur. Quæ pleraque ut *Lectori* velut in conspectu sint, munitionis ab *Autore* hæcenus descriptæ, octogonæ quidem, scenographiam adjunximus, una cum ichnographica delineatione munitionum ad regulas autorum sæpius nominatorum exactarum.
- His præjactis, postquam *Autor* illorum institutum improbasset, qui singulas polygoni partes ad certam cum latere ejusdem proportionem adstringunt: enumeratas supra partes tum ipsius munitionis, tum operum externorum, per tria muniendi genera, & pro quibusque polygonis construere docet, subjunctis deinde singulorum mensuris orthographicis (*profilis*.)
- Circa *irregulares munitiones*, quarum anguli lineæve methodi regularium plane incapaces sunt, præcepta tradit generalia, læges

madvectione digna censet: quod 1. alæ ejus non usque quaque jacta sclopeti (juxta suum ipsius axioma fundamentale) defendant; 2. munitiones ejus citra præsidium externorum operum plane imbelles sint, nec etiam parmula & prætentura satis protectæ; 3. facies & prætenturæ propugnaculorum obliquitate sua accessus hostiles parum morentur, adeoque campum subjectum insufficienter stringant; 4. interiora parmulæ inutiliter excaventur; 5. fossula ejus depressior optatum præbeat nidum cuniculariis; 6. suggestus alarum adeo longi sint & angusti, ut exiguo tempore bombis & bolidibus repleantur; suggestus porro editior (*cavallier*) propugnaculum ita occupet, ut idem impossibile sit recessu firmare. Tandem nec sibi facilitatem persuadere potest *Autor*, qua *Blondellus* locis antiquo more munitis suas constructiones applicari posse profitetur: cum eadem alis secundis, quibus tamen fere careant, præditas esse supponat; necessumque habeat, pristinas alas dejicere, infinita ædificia demoliri, &c.

p. 266.

p. 252.
TAB. V.
Fig. V.

Autoris nova Opera sunt bina. *Prioris* octogoni ichnographia est fig. 5, Tab. V. In ea alæ sunt 58° (interior 25, anterior 33) linea defensionis 15°, facies 4°, angulus propugnaculi 7°. Ex angulo alæ & cortinæ per extremum alæ oppositæ, recta ducta faciem determinat propugnaculi interioris; vallum facierum anteriorum 2, interiorum 3 super horizontem elevatur. Fossa a planta anterioris alæ 4 profunda est, inde leni acclivitate assurgit, ut pone cortinam 1 tantum alta sit. Suggestus alæ anterioris inferior fossam 2 supereminet; superior vero ad horizontem finitur, areamque 4° complectitur, & ante se fossam habet 3 latam profundamque; reliquum propugnaculi, retro suggestum superiorem, altitudine suggestui inferiori respondet. Suggestibus alæ ceterioris concavis convexus arcus præcingitur, 1 depressior suggestu inferiori, repouendis sclopetariis. Receptus cortinæ parallelus, ab eadem cum averfa auriculæ interioris parte æquidistat. Fossa ad modum supra memoratum secundum ducitur, ante facies propugnaculorum 16 vel 20 lata; hujus declivitatem exteriorem succinctus (*Paganiano*, nisi qua hic deficit, non absimilis) ambit, cujus alæ ab angulo alterius succinctus opposito non ultra 15° absunt: hunc non minus oppugnantibus faceßere negotii contendit *Autor*, atque præstantiores munitio-

munitiones possint. Contra cuniculos omnibus faciebus & auriculis substruit, detegendis non solum hostium similibus machinis, sed & evertendis ope furnulorum (*fournceaux*) ejus receptibus, sub ruinis succinctus valli anteriorisque propugnaculi. *Posterioris* scenographiam Fig. 5, Tab. VI. adjunximus, ex qua & haecenus dictis ea facile intelligi potest: habet vero facies *priori* longiores, parmulae tanto fortius defendendae; alasque minus inclinatas, minusque suggestibus hostium ex obliquo obnoxias. Utriusque cum Blondellianis comparationem longum foret hic enarrare: quam, ut & caetera, quae pleniori eorum descriptioni desunt, *Autor* B. Lectori non ingrata brevitate suppeditat.

Tab. VI.
Fig. V.

p. 267.

DE ARTE EXCERPENDI LIBER SINGULARIS, una cum historia excerptorum priorum Vincentii Placcii, Hamburgensis. Accedit Invitatio amica super symbolis promissis aut destinatis ad Anonymos & Pseudonymos suos.

Holmiae & Hamburgi, apud Gotfr. Liebzeit, 1689. in 8.

Quam sollicitè praeclaris temporibus, quae lectu & memoratu digna fuere visa, in memoriales quos vocant libellos seu adversaria, a studiosis literarum relata sunt, vel Plinii majoris exemplo patet, quem *nihil legisse quod non exciperet*, nepos ejus lib. 3. ep. 5. narrat, qui de suo etiam Livii historiarum libros excerpenti studio lib. 6. ep. 20. mentionem facit. In artem redigere hoc studium, ac certos modos, quibus memoriae consuli & potiora e libris decerpi ac colligi possent, complures studuerunt: quorum rationes expendens, earumque quae praestet ac reliquis commodior sit examinans, in literis concinnandis ac curiosè scrutandis industrius vir *Vincentius Placcius*, quam commodiorem & accuratiorem inveniit, hoc libello docuit, ac praecipua artis tradidit, verborumque ac rerum locos communes qua ratione quis adornare optime possit, adjectis figuris ostendit, *scrinium etiam literarum*, cujus inventum e Joh. Adolphi Tassii schedis ad se pervenerat, & arcularum ei inservientium rationem monstravit; ac quem ipse per triginta & amplius annos in excerpendo tenuerit, laboriosum sed utilissimum modum, proluxa

prolixa epistola p.184. & seqq. exposuit, juventutis arbitrio relinquens, num hos trames cupiat sequi, quibus instituisse ipsum non poenituit.

Libro *de arte excerpenti* subjunxit prolixam *epistolam*, qua de literarum cultu meritisimum virum Ant. Magliabechium, & alios eruditione ac literis insignes viros rogat, ut institutum suum recensendorum Anonymorum & Pseudonymorum collatis symbolis juvent. Nimirum anno 1674 *de scriptis & scriptoribus anonymis atque pseudonymis* syntagma emiserat, in quo circiter sesqui mille omnis generis, argumenti, lignarumque scripta, partim nullis, partim falsis nominibus præfixis edita, veris auctoribus vindicavit, & qui isti sint indicavit. Sed dum quindecim ab editione sylloges istius effluxere anni, plures anonos pseudonimosque deprehendit, quorum illis verum nomen reddere, his larvam detrudere studuit, inque commentarium hæc reperta retulit. Qui ut majori apparatu instructor prodeat aliquando in publicum, omnes in orbe eruditos rogat, symbolas conferre ne graventur: quod præ cæteris Illustrem *Magliabechium* posse persuasus, illum potissimum rogat, ut desiderio huic satisfaciat. Cumque intellexerit, virum omni elegantiori literatura instructissimum *Adrianum Bailletum*, Bibliothecæ Lamoignianæ in urbe Parisiensi præfectum, in eodem argumento versari, & de auctoribus personatis (*des auteurs deguisez*) commentarium moliri; eundem compellat, rogatque, ut opus istud tam egregium collectaneis, quæ Auctor ipsi transmissurus esset, augere velit, totum edendi operis sui onus in *Bailletum* derivaturus. Sed postquam ex eodem cognovit, ipsum non Latina sed Gallica lingua opus suum esse conditurum, neo anonos, nec plagarios, ac ne omnes quidem pseudonimos recensiturum, sed illos duntaxat scriptores detecturum, qui dolo malo, scientes fucum in adsciscendis nominibus alienis facere tentarunt; adigisse animadvertit, ipse ut proposito insistat, & quæ de pseudonymis ac anonymis collegit, quorum numerum in schedis suis jam ultra quartum millenarium excrevisse affirmat, in publicum edat. Cui studio juvando socias & subsidiarias operas a quibusvis per orbem eruditis hac Invitatione clatissimus *Placcius* poscit.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno MDC LXXXIX.

VITI LUDOVICI A SECKENDORF EQ. FR.
*Conf. Sax. Int. Supplementum ad Librum primum
 Commentarii Historici & Apologetici de Lutheranismò, maxi-
 mam partem ex Archivis & MSS. collectum, & Tomo Se-
 cundo Operis, loco speciminis & prodromi
 - præmissum.*

Lipsiæ, apud Joh. Frider. Gleditsch, 1689, in 12.

Illustris Auctor, promissi memor, continuationem operis sui de Lutheranismò, non parvo labore moliens, impedimenta tamen habuit, per quæ absolvere *Tomum Secundum* destinato tempore non potuit. Moram itaque in præloquio hujus libelli excusat, & spem facit fore, ut *Tomus iste*, quem magna ex parte affectum habet, egregiis documentis locupletatus, in lucem prodeat, simulque indicat, unde *Supplementa*, quorum specimen nunc edit, hauserit aut adhuc expectet. Laudat inprimis *Serenissimorum Saxoniarum Ducum Archivum*, quod *Vinariæ* commune habent. Ex hoc ad supplendam priorum annorum historiam, quam in *Actis nostris A. 1688 p. 1 & seqq.* enarravimus, nunc producit lectu dignissima, quorum pleraque nunquam edita fuerunt. Confidit igitur, gratum fore hunc libellum, quem exiguo sumtu parare & paucis horis pervolvere, quibus id lubet, poterunt, indeque judicium facere, quantum interfit, num ex authenticis documentis, an ex dudum vulgatis, commentarii scribantur. Cætera quæ ab Auctore Illustri intenduntur & desiderantur, ex præfatione cognosci præstat, quam prolixius a nobis hoc loco enarrari. Accessit in fine *Index corrigendorum in Libro I*, quæ Auctor ingenue & denuo profi-

N n

teri

teri maluit, quam cum veritatis detrimento dissimulare. Si qui sunt, qui monumenta habent, quibus laborem hunc juvare possint, ab illis ad operis majorem perfectionem opem petit. Hanc enim ætatem, juvante Deo, magno cum studio ad exequenda, quæ destinavit, impendet, ut anno sequenti, tum Supplementum hoc, cum accessione insigni recudendum, Tomo secundo inferi possit, tum hic ex ingenti MSS. numero ita elaboratus exeat, ut in hoc scribendi genere eruditus & æquis lectoribus placere possit, & si qua Libri I editione æstimatio acquisita est, secundi publicatione non immi-
nuatur.

**ULRICI HUBERI, SUPREMÆ FRISIORUM
Curia Ex-Senatoris, Prælectionum Juris Romani &
hodierni Pars II, quæ est ad Libros undeviginti priores
Pandectarum.**

Franequeræ, apud Henr. Amama & Zach. Tzadama, 1689, in 4.

PRælectionum harum Partem I in *Actis anni proxime elapsi, Mense Septembri pag. 464 seqq.* jam tum commemoravimus, pluribusque ibidem tam de Autoris Consultissimi scopo, quam operis ipsius accuratissimi methodo disseruimus: quæ adeo singula hic itorare non erit opus; cum quæ ibi relata sunt, huc pariter quadrent. Id modo lectorem denuo monitum volumus, ipsum Pandectas ita sibi tractandas proposuisse, ut quæ in parte prima, nempe ad Institutiones dicta essent, eadem scribendo aut explicando non repeteret, nisi quatenus rerum connexio id efflagitare videretur. Quemadmodum vero nova hæc & secunda Prælectionum Pars cum priore illa id commune habet, quod utrobique id imprimis actum appareat, quo jus antiquum eo modo traderetur, ut in id, quod nunc usu servatur, defineret; ac vicissim, ut jus hodiernum ex fontibus suis, hoc est, ipsius antiquæ doctrinæ principiis educeretur, & ex humanioribus etiam disciplinis illustraretur: ita posterior hæc, quæ Pandectas respicit, sectio id præcipui habere videtur, quod in ea Nobilissimus Autor Jus Romanum ea ratione proponere sategerit, ut institutio ejus academica magis ad fori disciplinam utilis esse posset: hoc enim ut in prima Prælectionum parte, quæ est ad Institutiones,
etiam

etiam quodammodo in conspectu habuerit; hic tamen, quia Pandectarū auditores iudicii fere maturitate & spe propinquiore tractandis rebus, studiisque suis ad usum deducendis admoventur, apertius id agendum arbitratus est: ut adeo hoc pacto & studiosi una cum fundamentis theoreticis usum eorum anticiparent, & qui jam fore se commississent, dum exempla tractatusque rerum, quæ hic commemorantur, legunt, ad theoretica principia revocarentur, intelligerentque, nullam praxin nisi ex theoria profluentem dari. Quo etiam nomine imprimis commendat *Antonium Merendam*, Italum, eique præ aliis plerisque hoc intuitu palmam adjudicat; quod ipso fere nemo felicius acumen theoreticum iudicio conjunxerit practico: sententiasque forenses ex intima juris ratione potius, quam auctoritate Doctorum infinitisque citationibus deduxerit. Ut vero hoc ipsum tanto felicius præstaret Noster, passim id operam dedit, ut sententias notabiliores historiis rerum judicatarum explicaret: quæ quidem præjudicia hic commemorata omnia, paucis exceptis, post tempora *Sandii*, *Icti* egregii, prodierunt ex eadem, cui ille interfuit, *suprema Frisiz Curia*, jurisdictionis, ut ait, amplitudine causarumque varietate & multitudine nulli secunda; e quibus proinde decisionibus, cum hæcenus nondum innotuerint, insigniores aliquas, uti alias facere suevimus, in lectorum gratiam exempli loco excerpere hic communicare, non erit ingratum. Sic v. g. iudicatum refertur, dignitatem Locumtenentis in centuria militari non tollere patriam potestatem, *pag. 54.* Magistratus municipales de injuria suis personis, etsi in officio illata, ipsos judicare non posse, *pag. 97.* Credita summarum potestatum ex conventionione publica non esse subjecta arresto, *pag. 113.* Eum, qui in causa arresti concludit, ut arrestum declaretur validum, neque simul, ut sibi ex re arrestata satisfiat, ipso jure nihil agere, *pag. 115.* Pactum de futura successione, consentiente eo, cujus hereditas expectatur, in initum, contrario ejusdem testamento posse abrogari, *pag. 146.* Pactum desistendi a lite, data valde modica pecuniæ summa in memoriam defuncti, non esse transactionem, sed potius pactum remissorium, nec adeo rescissioni propter læsionem obnoxium, *pag. 150.* Enarratis in transactione speciebus controversiarū & subjecta clausula, quod partes ab omnibus litigiis desistant, posse tamen moveri

litern de rebus in transactione non commemoratis, pag. 158. Iuramentum, quod Advocati in suprema Frisiz Curia præstent, permittere iis in causa, quam ex postfacto malam esse reperiant, continuare, modo nil dicant in ea vel scribant, nisi quod eis expresse a partibus demandatum, pag. 165. Condemnatum injuriæ, licet atrocissimæ, non fieri infamem, nisi id fuerit in sententia expressum, pag. 171. Moribus hodiernis, & in integrum restitutionem, & actionem de dolo contra parentes dati, pag. 215. Judicem, qui est frater aut parens Advocati in causa, non posse ideo recusari, pag. 241. Si mulier nupta cum marito subscripserit chirographo, & vir solus dein suam manum agnoverit, hoc ad condemnationem mulieris etiam, cujus ille legitimus curator est, respectu sufficere, pag. 253. Uxorem disidentem & seorsim habitantem a viro, tamen eidem, quod vir habet, foro subjectam esse, pag. 260. Prodigos ratione fori habere privilegium miserabilium personatum, pag. 271. Personam miserabilem, quæ cessionem habeat a non miserabili, gaudere tamen privilegio fori, pag. 272. Viduam non posse exercere idem privilegium contra minorem; posse tamen contra militem, pag. 273. Prohibitionem factam testamento, ne pater habeat usumfructum bonorum filio relictorum, non pertinere ad legitimam filio relictam, pag. 290. Hereditatis petitionem non dari adversus eum, qui se dicit heredem, nec tamen ullas res hereditarias possidet, pag. 304. Si prius actum sit iudicio possessorio frustra, deinceps actor obtinuerit in petitorio, fructus venire præstandos, non a prima interpellatione possessoria, sed ab ultima petitoria, pag. 322. Emphiteutam teneri ad solvendum vectigal, etsi nihil fructuum ob vim hostilem percipere, nec fundum colere potuerit, pag. 333. Heredem, qui promisit, se omnibus testamenti articulis exacte pariturum, non tamen prohiberi exigere cautionem fructuariam in eodem testamento prohibitam, pag. 358. Professionem æris alieni ab his, qui sub iuramento declarant res hereditarias & in inventarium relatas, non habere vim plenæ probationis, pag. 406. Parietem communem alterum sociorum pro sua parte altius tollere posse, altero quoque invito, pag. 411. Submissionem sive fori prorogationem factam in instrumento, cui inserta est hypotheca, non præjudicare tertio possessori hypothecæ, pag. 430. Eandem factam

Etiam a duobus correis, cum tertio contrahentibus, non pertinere ad correos inter se, *ibid.* Asserationem Mennoniticam, licet conjunctam cum submissione poenæ perjurii, non tamen habere vim jurisjurandi, *pag. 457.* Ad renunciationem authenticæ, *si qua mulier. C. ad SC. Vellej.* si instrumentum sit publicum & tribus testibus subscriptum, non requiri jusjurandum, *pag. 531.* Mulierem, quæ pro viro intercedens renunciavit SCto Vellejano ea forma, quæ requiritur ad renunciationem *auth. si qua Mulier*, licet ejus mentio facta non sit, non posse tamen beneficio hujus authenticæ uti, *pag. 532.* Eum qui in jus vocatus accipit aliunde cessionem adversus actorem, posse quidem vi cessionis illius compensare, sed teneri ad refundendas actori impensas, *pag. 542.* Procuratorem in rem suam non agere ex falsa qualitate, si præ se ferat simplex mandatum, nulla juris in se translati mentione facta, *pag. 560.* Mercatorem, qui hominibus a se emere consuetis merces aliquas mittit domum, pretiumque in rationes refert, videri habuisse fidem de pretio, nec ideo præferri aliis creditoribus, *pag. 583.* Fratrem, qui vendidit hereditatem coheredi fratri, non teneri ad conferendum ei, quod a communibus parentibus ipse prius accepit; etsi frater emtor id ignoraverit, *pag. 590.* Retrahentem, qui minus offert emtori, quam in instrumento venditionis scriptum est, præsumptione fraudis, si hanc probare nequeat, deinceps quod pretio deest, supplere non posse, sed excidere retractu, *pag. 609.* Post emancipationem tacitam, quæ fit per nuptias, patrem non habere dimidiam ususfructus partem in bonis adventitiis, utur post expressam jus civile ipsi eandem largiatur, *pag. 655.* Sed forte decisionum amoenitate illecti debitos gratæ brevitatis fines jamjam transgressi sumus; quapropter pluribus excerpendis merito superseedemus; maxime cum eadem in peculiari indice uno quasi obtutu in fronte operis exhibitæ reperiantur: quemadmodum & quæstiones juris his in prælectionibus tractatæ, nec non digressiones in varias juris materias data occasione factæ, ut & leges aut illustratæ aut conciliatæ separatis catalogis comprehensæ sistuntur. De Responsionibus ad Scholia Lipsiensia, quæ pariter hisce prælectionibus inferuntur, non est cur dicamus adhuc, cum de iis jamjam ad Partem I loco supra citato abunde egerimus. Nil denique superest, nisi ut accurata hujus operis elegantia capti Nobilissimi-

bilissimum Autorem publico nomine rogemus, velit quamprimum reliquos etiam triginta & unum Libros Pandectarum similiter collustratos publico largiri: quem in finem perennæ ei corporis animique vires, suave otium & fausta quævis cordicitus apprecamur.

ספר בית דוד ושלמה

SEPHER BETH DAVID USCHELOMO;

i. e. Liber Domus Davidis & Salomonis, sive Commentarius in *Pirké Abboth*, autore R. *Salomone* F. R. Zebhi Hirsch.

Pragæ, a. 449, i. e. Christi 1689, in 4.

INter antiquiores ac melioris notæ libros Judaicos non postremo loco collocari æquum est פירקי אבות PIRKE ABHOTH, *Capitula Patrum*. Congessit ea anno a Christo nato centesimo trigesimo primo R. *Nathan Babylonius*, ac in iis tum seriem patrum traditionis non scriptæ enarravit, tum veterum magistrorum sententias morales in synopsi exhibuit.

Placuit viri opus contribulibus ejus tantopere, ut dignum judicarent, quod & *Talmudicis pandectis & libris precum* infereretur. Quin & tot commentariis illustratum fuit hætenus, ut eorum inire numerum perdifficile videatur. Ac *Maimonides* quidem, *Raschi*, itemque *Ephraim Orientalis* simplicem פירוש (commentariorum) titulum operibus suis imposuerunt. A prudenti autem illa simplicitate proxime recefferunt R. *Moses Almosninus*, R. *Joseph Chajon*, R. *Samuel de Uzeda*, quorum ille commentario suo פירקי משנה, alter ראבות מילי, ultimus מדרש שמואל nomen fecit. Remotius illi, quibus non nisi figurata nomina fortuum suorum frontibus præfigere libuit. Hujus generis sunt R. *Leonis Bezalelidis* פירוש חייים, R. *Isaaci F. Salomonis Jaebez* חסד אבות, R. *Josephi Eliaz filii* יוסף יוסף, R. *Salomonis Isaacidis Levitzæ* לב אבות, R. *Juda*, *Samuele Lerma Hispano nati* יודוה, R. *Jechielis filii* R. *Jedidiz* מנחה ודרשה, Don. *Isaaci Abrahamelis* נחלת אבות, R. *Zebhi Hirsch filii* R. *Simsonis* נחלת אבות, R. *Elebananis Filii* Bezaleelis Uri Lipmanni קרית הנור, alii. Nec

Nec paucos novimus Christianos Judæorum æmulos, qui & sibi hujus versionem, & in illum commentaria Latino idiomate adornarunt, quales sunt celeberrimi viri, Paulus *Fagius*, J. *Drusius*, Fr. *Taylorus*, Joh. *Leusdenius*. E nostratibus Georgius Henricus *Lebmannus*, vir nobilissimus, *Capitula* illa Ebraice & Germanice cum *notis* Germanicis prolixis, ac varia eruditione confertis, Lipsiæ A. 1680 in octava forma edidit.

Nuperrime tandem novam lucem Nathani Babylonio accendere studuit R. *Moses*, R. Isaaci *Syringæ* Cremnicensis, (אב"ד ור"ט מנחם רב שינאווי) Archisynagoga Genevensis filius. Is enim, cum forulos foceri sui R. Davidis (auctoris שררי זקב) excuteret, forte fortuna incidit in R. SALOMONIS filii R. Zebhi *Hirsch* *commentarium* MSCtum in *Pirké Abbóth*. Huic ab autore *Salomone*, & *Davide* focero suo, nomen *Domus Davidis & Salomonis* Moses petiit; ac Pragensibus typis exscriptum cum pluribus hoc ipso anno communicavit. Quamvis autem scholiastes ille nihil fere novi, post tot tantosque supra laudatos viros attulisse, & fortassis in suum magis, quam aliorum usum scripsisse videri queat, cum tamen laude sua minime privandum esse opinamur, cum & brevitatis ac perspicuitatis studiosum, ac ab allegoriis longeve petitis digressionibus alienum deprehenderimus.

COLLEGIUM CHYMICUM CASP. CRAMERI

Med. D. & P. P. Erfurt. quinque dissertationibus editum a Jussu Vesp. Med. D. & P. P. in eadem Academia; cuius additur Observationum Medicarum rariorum Decas prima.

Francfurti & Lipsiæ, ap. Joh. Jacobum *Erthy* 1688, in 4.

Chymicæ artis nobilitate & utilitate adductus Cl. *Vespi*, suam pariter adlimatius illam excolendam conferre symbolam decreverat. Elegit igitur regulas, quas olim *Casp. Cramerus* juventuti ad intimiora ejus penetralia admittendæ in collegio quodam chymico præscripsit. Quamobrem id ex pulvere in lucem protraxit, concinno ordine disposuit, & notis suis illustravit. Dissertationibus quinque rem proponit, quarum prima fermentationem in genere, & varias res naturales illarumque affectiones refert, adæque &

que & generalia physices principia stabilire satagit. Itaque chymicam cap. 1. artem dicit, quæ per fermentationem corpora varîe alterare possit. Alterationem vero hanc vel in usum pharmaceuticum, vel mechanicum, vel physicum terminari asserit. Fermentationem illam, non tam chymicam, quam naturalem, per actionem spirituum influentium in spiritibus insitis, ad generationis, nutritionis & transmutationis finem, æt finit. Spiritus influos esse substantiam ætheream, subtilissimam, summe activam, & profapiam primigeniæ lucis, in se indeterminatam, sed ad recipiendas & ulterius continuandas formas spirituum insitorum aptissimam. Illos esse vel universales, qui determinationes suscipiant, vel particulares, qui susceptas propagent. Spiritum insitum existimat ejusdem cum illo essentia, sed cum materia jam concretum, salinam primigeniam substantiam, quæ ab aliis natura, archæus, astrum &c. nominetur. Hunc vel indeterminatum in sale universali contineri, vel jam ad quævis mixtas specificè accommodatum esse. Ab his spiritibus concurrentibus oriri in aqua & aere fermentationes universales, a quibus omnes particulares dependeant, & sal quoddam naturæ produci, sine cujus accessu illæ pessum irent, & quod eapropter insitum pariter & influum sit. Memor deinde, se spiritus lucis primigeniæ profapiam appellasse, cap. 2. iisdem lumen asserit, in primis quod omnes spirituum affectiones in luce contineantur, eique convenient. Lucem hanc non incongrue astris ascriptam, cum sit in rebus, specificas iisdem formas tribuere, hinc influentis affluxu restaurari, & ex rebus quandoq; collisione elici tradit. Cap. 3. magnetismos a salu horum, insiti nimirum & influentis, similitudine derivat; quatenus hoc elatere quodam expansivo propulsum, non nisi ad ea loca, ubi simile illud reperit, & elatere minus efficaci renitens, secedat. Postea exemplis ea illustrat, & salis sui originalis existentiam probatum it. Recensitis igitur fermentationis principiis activis, spiritu scilicet & sale, illum ignem non urentem, hoc terram (non vero communem, utpote ob particulas heterogeneas elementi nomine indignam) nuncupat. Subjectum alterationi obnoxium passivum, aquam dicit & aerem. Adeoque hæc cap. 4. quod elementis destinavit, examinat. Etenim aquam materiale elementum unicum, argumentis ab Helmontio & Boyleo mutuo acceptis

acceptis innixus, pronuntiat. Quandoquidem vegetabilia sola aqua succrescunt, hæc vero in sal, oleum, terram &c. mutantur, imo omnia fere concreta in liquores resolvi possunt. Quippe nec aerem ab aqua ratione materiae discrepare, nisi quod in hac atomorum arctior, in illo laxior cohesio sit. Hinc enim, quod illa dissolvi valeat, aerem ex aqua generari, nec hanc continuo illius affluxu indigere. Atomos igitur, seu insectiles Democriti particulas admittit, & probat; aeris elasticitatem atque gravitatem, quibusdam recentiorum scriptorum experimentis asserit, & regulas motuum, & cohesionum inde dependentium tradit. Dissertationis IIæ cap. 1. vulgaria principia chymica examinat, ex quibus mercurium cum spiritu suo, salem vero eorum cum suo, spiritus hospitio, comparat. Sulphur vero non systaticum cum illis principium, sed utriusque actionem tantum cum Marco Marci proclamat; cum sulphur ex concretis vi ignis progenitum, nomen principii non mereatur. Cap. 2. contra Sylvianam, & Tachenii, aliorumque, qui acido & alcali patrocinantur, hypotheses disputat. Quibus præmissis, varia fermentorum genera exponit, & quidem cap. 3. de igneo, utpote potiore, agit. Hoc per spiritus luminosi vorticem quandam, in spiritum resinosis & oleosis insitum influentem describit. Lumen vero ab igne non differre, nisi modo & compactione, putat; siquidem ignis dispersus lumen sit, lumen vero, sive radii conjuncti, v. gr. in speculo ustorio, ignem constituent. Lumen hoc aliud nobis amicum atque intimioris admissionis esse, aliud vero contrarium. Illud in exsuscitatione spiritus nostri; hoc in constrictione illius consistere: ut exinde illud caloris, hoc frigoris nomine veniat. Lumen hoc quoque infrigidans, tenebricosum seu tenebras, & naturæ lunaris appellat, quemadmodum illi igneam & solarem naturam tribuit. Ab hujus elatere expansivo corporum rarefactione, ab illius constrictivo eorundem firmitatem & connexionem derivat, atque utriusque concreta sub hisce modis alterandi vim enarrat. Enimvero sicut fermentum hoc igneum omnia tria regna invadere potens est; ita duo alia recenset, quibus tantum animalia & vegetabilia, utpote laxioris, oleosa scilicet & humidæ texturæ, pareant. Cap. igitur 4to agit de vinoso, quod vegetabilia potius, & cap. 5. de putrefactivo, quod animalia inprimis aggreditur. Copiosum quippe in illis acidum, spiritum

æthereum figere in oleum, & attenuare in spiritum ardentem; hæc vero acido destituta ætherem dimittere, ut in putredinem resolvantur, & si quid oleosi subsit, in alkali facessat. Deia per quamnam utraque hæc fermentatio instituatur, & quomodo pro concretorum diversitate variari debeat, edocet. Cap. autem 5to mediam etiam quandam admittit de utraque participantem, illamque exemplis ab urina & lacte desumptis explanat. Cap. 6to metallorum & mineralium ab aere mutationes, salium volatilium cum fixis combinationes, mercuriorum ex metallis eductiones, horum per aquas fortes solutiones, transmutationes, tandem & exaltationes fermentationis quodam modo contingere proficitur, & variis instantiis roborat. Transitum hinc ad operationes chymicas facturum, dissertationis III cap. 1. eas in tres classes dispefcit. Alias aliquid a subiecto separare, alias illud per ignem immutare, alias compositas pronuntiat. Ex istis alteram humidam vocat, destillationem scilicet & digestionem; alteram siccam, nimirum sublimationem. Illis calcinationem & liquefactionem attribuit. Sub his denique solutionem, partim impræcipitabilem seu radicalem, partim præcipitabilem, item solutionem combinationem comprehendit. Proinde cap. 2. a destillatione orditur. Illam variare furnorum, vasorum & ignis adhibiti ratione, per exempla declarat. Ex illis, quæ destillatione producuntur, cap. 3. primas tribuit aquis. Ubi non genuinum tantum eas elicendi modum, sed varia etiam circa illas præjudicia & errores delineat. Pariter cap. 4. in spirituum & oleorum quorumvis destillationibus modos concinnos, enchireses congruas & cautelas non inutiliter describit. Diss. IV. cap. 1. digestionem, eam vero tantum humidam; cap. 2. sublimationes salium volatilium, sulphurum, florum mineralium, item mercuriales; cap. 3. calcinationem, & per hæc salia fixa vegetabilium (quæ specificam herbarum virtutem retinere affirmat) & animalium, calces mineralium & metallorum &c. conficiendi modos selectiores tradit. Dum dissertat. V. seu ultimæ cap. 1. de liquefactione agit, vegetabilium salia facile, animalium contra difficulter aut nunquam in vitrum converti asserit. Vitra mineralium pariter atque metallorum, & circa gemmarum originem, confectionem, & tinturas quædam exponit. Metallorum liquationes, depurationes, probationes, reducti-

reductiones, & in regulos mutationes docet. Cap. 2. de solutione, quæ ope menstruorum peragitur, differit: & quidem hanc fieri ait, quod illa poros concreti subeant, & vim cohesionis destruant. Hinc menstruorum universalium, & ex his primæ Alkahesti historiam enumerat, & ejus existentiam admittit. Postea menstruum quoddam æthereum, quod in aere, aqua, terra contineatur, statuit, & de mensuris spirituum nitri, vitrioli &c. æthereis loquitur. Alkalica, sulphurea & acida menstrua particularia vocat, quod extimam tantum concretorum superficiem recludant, & quæ illis auscultant, explicat, ubi simul de tincturarum extractionibus verba facit. Cap. 3. de præcipitatione, & variis soluta a mensuris liberandi modis, item de unitorum fixatione & concentratione agens, operi huic chymico colophonem imponit. Sans pleraque Autoris limatum judicium, & diuturna laborum chymicorum experientia locupletem eruditionem abundanter testantur.

Altera hujus libri parte Cl. *Vestri* observationum medicarum rariorum decadem exhibet. Obs. 1, ut paucas indicemus, glandulam pinealem lapidibus viridibus refertam; glandulas ventriculi in humano subiecto satis conspicuas; ductus epaticum & cysticum valvulis bilis ex intestinis regurgitationem impredientibus instructos: Obs. 2. strumam in viro pituitoso unico mane desubito ortam: Obs. 8. vermium quadrupedum instar lacertæ, in vetula reptorum, & ejetorum historiam refert.

DE INVENIENDA CUJUSQUE PLANI DECLINATIONE, ex unica observatione projectæ a stylo umbra, per I. B.

PRO hac invenienda varii varias dederunt methodos. Sed cum ad artis perfectionem conducatur, in re præsertim non adeo facili & obvia nosse vias plurimas, quibus eadem conficiatur, exponam hic modum, quo declinatio plani cujuscunque, ex unica observatione umbræ in illo projectæ, mediante tamen Solis Azimutho reperiri possit. Quem quidem modum ut omnibus accommodarem casibus, sequenti typo inclusi:

In Plano proposito ducantur duæ lineæ rectæ, una horizontalis,

lis, altera perpendicularis, priorem ad angulos rectos secans; in intersectione linearum erigatur stylus notæ longitudinis normaliter ad planum, & splendente Sole notetur longitudo umbræ de illo sparsæ, angulusque quem umbra cum perpendiculari constituit: quibus cognitis, tum declinatio Plani a verticali Solis, tum altitudo Solis, indeque ejus Azimuth, planique declinatio a meridiana investigabuntur, ut sequitur:

Planum autem *Verticale* appello, quod cum Horizonte angulum rectum constituit: *Reclinatum*, quod obtusum: *Inclinatum*, quod acutum.

Inclinationem voco ipsam quantitatem anguli acuti, quem planum inclinatum cum horizonte constituit: *Reclinationem* vero anguli illius obtusi, quem planum reclinatum cum Horizonte facit, complementum ad 180.

Azimuthum Solis est Arcus Horizontis interceptus inter quadrantem Solis verticalem & punctum meridiæ; qui arcus quadrantem majorem esse potest.

In omni Plano:

Sicubi necesse est, explorare distantiam Solis a polo plani, fiat:
 Ut stylus ad umbram, ita Sinus totus ad Tangent. distantie Solis quaeratur.

In Verticalibus:

- I. *Si nulla Umbra:* Planum non declinat a Solis verticali, & Sol est in Horizonte.
- II. *Si umbra perpendiculariter deorsum vergit:* Planum non declinata verticali Solis; altitudo Solis autem est æqualis distantie illius a polo plani.
- III. *Si umbra cadit horizontaliter:* Sol est in Horizonte; declinationem autem plani a Solis verticali mensurat vicissim ejus distantia a polo plani.
- IV. *Si umbra cadit inter horizontalem & perpendicularem; & altitudo Solis supponitur quadrante explorata:* erit:
 Ut sinus tot. ad tang. perpendicularis & umbræ; ita tang. altitudinis Solis ad sinum declinationis plani a verticali Solis.
non supponitur cognita, utrumque, sic explorabitur:

α Ut

a. Ut stylus ad umbram; ita sin. ang. perpendic. & umbræ ad tang. declinat. plani a verticali Solis.

β. Ut sin. tot. ad tang. compl. ang. perpend. & umbræ; ita sinus declinat. plani a verticali Solis, ad tang. altitudinis Solis.

De Reclinatione:

I. *Si nulla umbra:* Planum non declinat a Solis verticali; altitudo vero Solis est æqualis complemento Reclinationis.

II. *Si umbra perpendiculariter deorsum vergit,* erit aggregatum ex distantia Solis a polo plani & complemento reclinationis (siquidem quadrante minus sit) Solis altitudo, nec declinabit planum a Solis verticali: at si aggregatum illud sit quadrante major, erit ejus complementum ad 90 Solis altitudo, planique facies ab illius verticali abest integro semisirculo.

III. *Si umbra perpendiculariter sursum tendit,* non declinat planum a Solis verticali, sed distantia Solis a polo plani subtracta ex complemento reclinationis, erit residuum Solis altitudo.

IV. *Si umbra cadit horizontaliter, & altitudo Solis quadrante exacta habetur,* erit

ut sin. tot. ad tang. altitud. Solis: ita tang. reclinationis ad sin. compl. declin. plani a Solis verticali.

non habetur per quadrantem, utrumque sic invenitur:

a. ut sin. reclinationis ad sin. tot. ita tangens distantie Solis a polo muri, ad tang. declin. plani a Solis verticali.

β. ut sin. tot. ad sin. compl. declin. plani a verticali Solis: ita tang. compl. reclinat. ad tang. altitudinis Solis.

V. *Si umbra cadit inter horizontalem & perpendicularem, & altitudo Solis cognita habetur,* erit

ut sin. compl. altit. Solis, ad sin. ang. perpend. & umbræ, ita sinus distantie Solis a polo plani, ad sinum anguli, qui ipsam exhibet declinationem plani a verticali Solis (siquidem hæc declinatio quadrante non sit major) necus enim anguli illius compl. ad 90 est quæ sita declinatio, ubi hæc quadrantem excedere debet: quod cognoscitur perpendiculo, cujus umbra si infra lineam horizontalem cadit, indicio est, murum plus 90 declinare.

Si non est cognita, utraque sic investigabitur:

a. Ut stylus ad umbram, ita sin. compl. ang. perpend. & umbræ,

ACTA ERUDITORUM

bra; ad tang. segmenti cujusdam (addendi ad reclinacionem, ubi umbra styli supra lin. horizont. spargitur; aut subtrahendi a reclinacione, illave minueudi, ubi infra dictam lineam projicitur.)

- β. Ut sin. summæ vel residui, ad sin. segmenti modo inventi; ita tang. ang. perpend. & umbræ ad tang. anguli, qui ipsam exhibet declinationem plani a Solis verticali (ubi segmentum modo dictum minus est reclinacione) secus enim illius anguli compl. ad 180° declinationem plani modo dictam metitur, sicubi segmentum illud reclinacione majus fuerit.
- γ. Ut sin. compl. segmenti (modo additi, ablati, minutive) ad sin. compl. summæ vel residui; ita sin. compl. distantie Solis a polo plani, ad sinum altitudinis Solis,

In Inclinationis:

- I. Si umbra perpendiculariter deorsum vergit: Planum non declinat a Solis verticali; complementum vero Inclinationis subtractum a distantia Solis a polo plani relinquit Solis altitudinem.
- II. Si umbra cadit horizontaliter: Sol est in Horizonte, planumque stringit; quare declinatio plani a Solis verticali est 90° gr.
- III. Si umbra spargitur inter perpendicularem & horizontalem, & altitudo Solis

Per Quadrantem habetur, erit

Ut sin. compl. altit. Solis, ad sin. ang. perp. & umbræ, ita sin. distant. Solis a polo plani ad sin. declinat. plani a verticali Solis.

Si non habetur, utraque sic investigabitur:

- α. Ut stylus ad umbram; ita sin. compl. ang. perpend. & umbræ ad tang. segmenti, a cujus complemento ad 180° subtrahatur inclinatio.
- β. Ut sin. residui ad sin. segmenti; ita tang. ang. perp. & umbræ, ad tang. ang. declin. plani a verticali Solis.
- γ. Ut sin. compl. segmenti, ad sin. compl. residui; ita sin. compl. distantie Solis a polo plani, ad sin. altitudinis Solis.

Exploratis ita Declinatione Plani a verticali Solis hujusque altitudine (unde Azimuthum ejus via communi elici potest)

potest) ita porro Declinatio Plani ab ipsa meridiana investiga-
 tur: Observatione facta

Ante meridiem:

I. Si umbra respectu sui ante planum constituti a linea perpendiculari
 spargitur dextrorsum: adde Azimuth ad declinationem plani a
 Solis verticali: Aggregatum (si minus est 90) dat declinationem
 a merid. in ortum; (si 90) orientale directum; (si majus 90) ejus
 compl. ad 180 dat declinat. a septentr. in ortum; (si 180) septentr.
 directum; (si majus 180) demtis 180 relinquitur declin. a septentr.
 in occasum; (si 270) occident. directum; (si majus 270) ejus compl.
 ad 360 relinquit declinat. a merid. in occasum.

II. Si umbra spargitur sinistrorsum: subtractis vel

Declinatione plani a verticali Solis ex Azimutho, (si nihil rema-
 net) est meridion. directum; (si quod remanet, est minus
 90) declin. a merid. in ortum; (si 90) Orient. dir. (si majus
 90) ejus compl. ad 180 dat declinat. a septentr. in ortum.

Azimutho a Declinatione plani a Solis verticali: (si nihil rema-
 net) est merid. dir. (si remanet minus 90) declin. a merid. in
 occasum; (si 90) occident. dir. (si majus 90) ejus compl. ad
 180 dat declin. a septentr. in occasum.

Post meridiem:

I. Si umbra cadit dextrorsum: subtractis vel

Declinatione plani a verticali Solis ex Azimutho; (si nihil rema-
 net) est merid. dir. (si minus 90) declin. a merid. in occasum;
 (si 90) occid. dir. (si majus 90) ejus compl. ad 180 dat declin.
 a septentr. in occasum.

Azimutho a declinatione plani a Solis verticali: (si nihil rema-
 net) est merid. directum; (si minus 90) declin. a merid. in ort.
 (si 90) orient. dir. (si majus 90) ejus compl. ad 180 dat de-
 clin. a septentr. in ortum.

II. Si umbra cadit sinistrorsum: adde Azimuth ad declinationem
 plani a Solis verticali: Aggregatum (si minus est 90) dat declin.
 a merid. in occasum; (si 90) occid. dir. (si majus 90) ejus compl.
 ad 180 dat declin. a sept. in occ. (si 180) sept. dir. (si majus 180)
 demtis 180 relinquitur declin. a septentr. in ort. (si 270) orient.
 dir. (si majus 270) ejus compl. ad 360 dat declin. a merid. in ortum.

Obfer-

Observanda.

1. Non necessum est, ut stylus muro sit infixus perpendiculariter: possumus uti gnomone quocunq; fortuito inserto; dummodo (quod facile fieri potest) determinetur in muro punctum illud, quod omnium brevissime distat a styli apice, & per hoc punctum normaliter agantur duæ illæ lineæ horizontalis & perpendicularis: tum enim distantia inter apicem styli & hoc punctum representabit longitudinem styli, distantia inter punctum istud & extremitatem umbræ referet longitudinem umbræ, &c.

2. Sed nec opus est, cuilibet plano examinando stylum infigere: poterimus instrumento uti ad id jam præparato, omnibusque indifferenter planis applicando, quale ex. gr. pro planis verticalibus esse potest geminâ normâ ABC & GFE, quarum (vid. fig. 1.) illa sit crurum æqualium, & utrique cruri inscriptas habeat divisiones finium pro singulis gradibus, sumpta longitudine alterutrius cruris pro radio; in concursu vero crurum erectum normaliter stylum AD, cujus longitudo sit æqualis radio. Volens enim explorare declinationem plani verticalis, applica alterutrum normæ hujus latus lineæ perpendiculari in plano ductæ IH, sic ut umbra de stylo sparsa AL utrique cruri interjaceat: dehinc volve alterius normæ GFE crus brevius FE super lineâ perpendiculari plani IH sursum deorsumve, donec crus longius FG (quod capiat divisiones tangentium ad 60 vel 70 (vid. fig. 2.) transeat per apicem umbræ; tum enim gradus abscissi FL exhibebunt declinationem plani a verticali Solis: hos ipsos gradus numera simul in crure horizontali normæ BAC, atque in fine numerationis applica illi crus brevius normæ GFE; sic abscindet umbra gnomonis in crure longiori gradus altitudinis Solis.

3. Observatio non instituatur prope meridiem, aut Sole multum elevato, sed duabus tribusve horis ante vel post, tempore & loco, ubi paralleli Solis sunt maxime declives: quia error unius minuti prope meridiem integros gradus in Azimutho involvere potest.

4. Pro operationis cœtitudine consultum est, eodem aut differantibus diebus illam ter quaterve repetere; cum vix caveri possit, ne in singulis aliquot minutorum differentia reperiat: quare tum inter omnes declinationes mediam assumere expediet.

DION.

DION. PAPINI ROTATILIS SUCTOR ET
*Pressor Hasfiacus, in Serenissima Aula Cassel-
 lata demonstratus & detectus.*

Siphonem Wurtembergicum, ex liberalitate & jussu Principis Serenissimi D. D. Friderici Caroli Ducis Wurtembergici Administratoris, in lucem anno 1684 edidit celeberrimus vir Salomo Reifselius D. Consiliarius & Archiater Wurtembergicus: solas autem proprietates novæ illius siphonis characteristicas ibidem recensuit, neque aperuit causam, cur tales effectus producerentur. Verum, sic jubente Illustri Regia Societate Londinensi, machinam ego construxi, quæ iisdem illis in libro enumeratis proprietatibus gaudebat; prout videre est in Transact. Philos. Londin. n.º 167, pag. 847, & in Novellis Batavis Mensis Maji, anni 1685: (videatur Figura 3.) vti quæ in descriptione declaravit clarissimus Reifselius, totum rei artificium a me fuisse detectum. Animos mihi addidit tam felix successus; quumque sub auspiciis Serenissimi Principis Caroli Hassiæ Landgraviæ operari mihi jam detur, *Rotatilem Suctorem & Pressorem* in eodem libro memoratam itidem imitari indubitanter sum aggressus: & quanquam nullam ibi dictæ machinæ notitiam inveniamus, nisi quam ex solo nomine expiscari licet, me tamen hæc etiam in parte haud infeliciter divinasse confido. Ac sane quum Marpurgi nuper commoveretur Princeps noster Serenissimus, me jussit Celsitudini suæ quædam exhibere experimenta, quæ novitatis gratis commendarentur; quumque inter ceteras illam, de qua nunc agitur, machinam observasset multis in locis posse esse valde utilem, statim mihi mandavit, ut dictum inventum sedulo publicarem. Sequentem igitur descriptionem, qua porui ingenuitate & claritate exaravi; neq; dubite, eam a Litteratis magno cum gaudio acceptum iri, quum manifeste satis perspicere inde liceat, quod Serenissimus Princeps, quanquam tot tantique momenti curas in res bellicas hæc temporibus quotidie impendat, humaniores tamen scientias & artes solito suo favore ac generositate semper prosequatur.

Machina hæc constat ex unico vase cylindrico exiguæ profunditatis (quale est AAAA, fig. 4.) per cujus centrum transmitti-

TAB. VII.
 Fig. 3.

TAB. VII.
 Fig. 4.

Pp

tur axis BB, cui infixæ sunt alæ CCCC, quæ a dicto axe ad circumferentiam extenduntur, ipsamque tantum non attingunt; adeo ut immoto vase ipsæ alæ liberrime possint circumrotari. Patet quod si dictus axis una eum alis circulari motu cietur, simul etiam necessario circumagetur aqua contenta in vase AAAA, ac proinde continuo tendet a centro recedere. Optime enim sub initium Principiorum Philosophiæ observavit Cartesius, hanc esse Naturæ legem, ut corpora omnia motus suos secundum lineas rectas continuare tendant, sicq; fiat in circulari motu continuus conatus recedendi a centro, secundum directionem tangentium circuli. Sequitur ergo, quod si exacte occludatur vas AAAA, ac relinquuntur foramina aliqua prope axem, quæ aquam extrinsecus ingressuram admittant, fiatque in circumferentia aliud foramen, cui applicetur tubus AD secundum directionem lineæ tangentis, sequitur, inquam, quod aqua in vase AAAA circumacta toto suo impetu subingredietur tubum AD: ac proinde ad eam altitudinem ascendet, ad quam corpora ejusmodi velocitate mota secundum illam directionem pervenire possunt. Si igitur velocitas esset percurrendi 32 ped. intra 1, aqua illa (abstrahendo a resistentia aeris) posset perpendiculariter ascendere ad altitudinem 16 pedum; ac si major vel minor esset aquæ velocitas, majus etiam vel minus foret spatium ascensus in ratione duplicata velocitatum (prout demonstrari potest ex Doctrina Galilei in Dialogis Mechanicis.) Facili igitur calculo investigari poterit, qui velocitatis gradus requirantur, ut aqua ad optatam quamcunque altitudinem possit assurgere. Quumque in infinitum augeri possit velocitas, nulla potest dari tanta sublimitas, ad quam machinæ hujus ope perveniri non possit, modo vires successerint, & a resistentia aeris abstrahatur.

Valde commodum foret hoc inventum, non solum ad decorandas villas amœnitatis gratia extructas, ubi possent pauci homines ejusmodi machinas exercere, atque in signis aquæ saltus, quando & quamdiu liberet, in locis etiam excellentissimis exhibere: quumque simplicissima sint hæc instrumenta, neque ullis deductoriis tubis indigeant, vix ullus requireretur sumptus, præterquam ad conficienda receptacula, quæ aquam semel in altum delatam ad saltus & circum-

cuitus omni data occasione iterandos conservarent: verum etiam utilissime adhiberentur hæc machinæ ad restinguenda incendia, atque aquam e longinquo & copiose immittendam, quocunque necessitas exigeret: unicumq; vas cylindricum, cujus diameter esset unus aut alterius pedis, profunditas vero unicum digitum æquaret, cum alis paratu facillimis, plus posset præstare, quam quævis machina hæctenus ad ignem restinguendum comparata: etiamsi plerumque instrumenta illa consistant ex duabus antliis satis amplis, quibus aptata sunt duo pistilla, quæ per totam longitudinem apprimè congruere debent, cum quatuor valvis affabre etiam elaborandis: ut taceam quod si vel hæc vel illa per sordes aliquas impediatur, quo minus claudatur exacte, sæpenumero fiat, ut maxima parte optati effectus frustremur. Possent etiam novæ hæc machinæ, utpote exigui sumptus, in multis hortis adhiberi, ad aquam tempestate calida & sicca inspergendam.

Ad Instrumentorum horum usum, facillimū juxta ac tutissimum foret ipsa in aquam immittere, ut foramina prope axem infra superficiem demergerentur, atque ita aqua proprio pondere sine suctione posset ingredi. Verum tamen, si ita res postularet, possent etiam hæc machinæ in loco commodo supra aquam elevandam collocari, prout videre est fig. 5, in qua exhibetur vas A A A A undique clausum, foraminique prope axem ab anteriori parte ad ferrum iatus est tubus P P, adeo ut pars ejus inferior immersa aquæ elevandæ ipsam necessario sugere debeat, ad replendum spatium ab aqua per tubum A D erumpente derelictum; modo machina eo impetu exercetur, qui columnam aqueam altitudinis P P elevare valeat. Difficultatis tamen aliquid reperiretur a parte posteriori vasis A A A A, ubi axis B B pertransit: necesse enim est, ut dictus axis circumagatur, & cavendum tamen, ne per foramen qua transmittitur ille axis, transitum etiam aer inveniat. Si enim intraret aer, non posset aqua per tubum P P attolli: facili tamen negotio superatur illa difficultas coriorum ope, quæ ejusmodi foraminibus applicantur: axis enim cylindricus foramen aliquod in corio dilatans, illud exacte replet & obturat. Verumtamen, quo possit omnis suspicio amoveri, plura ejusmodi coria adhibentur, & facile procuratur, ut spatium inter coria interceptum syrupo aut Alio aliquo liquore crasso ple-

P p 2

num

TAB. VII.
Fig. 5.

num semper remaneat, adeo ut locus ille contra aeris ingressum non minus sit tutus, quam quivis alius in tota machina. Si igitur reliquæ partes eadem sedulitate obturentur, atque axis, ut par est, circumrotetur, necessario fugetur aqua per tubum PP, ac deinde ab alis pressa & expulsa erumpet per tubum AD: proindeque hæc machina, juxta ac Reiseliana, *Rotarius factor & pressor* nuncupari meretur.

Omitto hic exhibere ligneum apparatus, cui inferenda est ejusmodi machina, quo possit facile & commode in motum cieri: id enim a quovis, pro data occasione, diversimode potest alterari. Atque ego ad primum hoc specimen nihil aliud adhibui, quam vulgarem machinulam, quæ ad nandum usui esse solet. Hujus funem circumvolvo trochlea RR, quæ axi BB firmiter adheret: adeo ut circum acta dictæ machinulæ rota, trochlea una cum axe atque alis ipsi affixis necessario etiam circumgyrentur, tumque manifestissime observamus, quod quo major imprimitur velocitas, eo etiam majori cum impetu aqua per tubum DD erumpit.

Cæterum præter utilitates hujus machinæ superius recensitas, adjici etiam possit, quod illa pro præstantissimo folle facile inferviat, ipsique motus a fluviiis, ponderibus, aliisque potentiis hujusmodi multo facilius communicetur quam follibus vulgari jam usu receptis. Hic enim ad aperendum & claudendum follesque contrarios motus alternis imprimere necesse non foret: neque opus haberemus corio, quod ab ignis calore facillime vitiat: quumque solus aer, cujus pondus admodum exiguum est, movendus hic occurreret, mediocris aliqua vis motrix sufficeret ad alas machinæ velocissime movendas, vehementissimumque ventum excitandum. Longe tamen plures ex hoc invento utilitates percipi posse judicavit Princeps Serenissimus; sit enim multo sapius ut aqua per tubos evehenda sit, quam ut per apertum aerem salire debeat. Si igitur legitima proportionem observata parentur tubi, per quos sine ullo impedimento aqua possit ascendere, poterunt illi, ubi res postulat, insari apertura D, ut per eos attollatur aqua: atque ita usus hujus machinæ occasio multo frequentius offeretur, quam alioquin factum fuisset. Id autem valde optandum esse nemo inficiabitur, quandoquidem admodum simplex est hoc instrumentum, sine frictione partium, nec
vitiati

vitiatu facile: & hoc igitur præstare me iussit Clementissimus Princeps, neque dubito quin res felicissime cedat: constat enim aquam tubis inclusam æque facile sursum ferri, ac si in aere aperto saliret: quin imò observatur aqua saliens ad eandem altitudinem nunquam pertingere, ac si per tubos ascenderet. Hoc igitur saltem erit observandum, ut tuborum capacitas eadem proportione augeatur, quæ velocitas aquæ ascendendo minuitur: sic enim fiet, ut eadem aquæ quantitas eodem tempore ubique præterfluat. Facile autem demonstrari potest, quod dictum capacitatis incrementum legitime procedet, si recta AC (fig. 6.) æqualis altitudini ad quam aqua propellenda est, dividatur in partes quotlibet, quales sunt CD, EF, FG &c. ducanturque per puncta divisionis perpendiculares dD, xX, yY &c. sumptaque cD semidiametro tubi in infima parte, fiat EX ad CD in ratione subquadruplicata ipsius AC ad AE: & FY ad CD in ratione eadem subquadruplicata ipsius AC ad AF: sicque deinceps usque ad ultimam TZ, cuius ratio ad CD debet etiam esse subquadruplicata rationis AC ad AT. Sumantur deinde ab altera parte rectæ CA distantia cd, Ex, Fy &c. æquales ipsis CD, EX, FY &c. ductisque curvis per puncta DX, Y, &c. d, x, y, &c. spatium zZ dD erit canon, unde desumendæ erunt diametri competentes variis tubi altitudinibus, dum tornabitur argilla, cui liquefactum metallum ad conflandum tubum circumfunditur. Vel potius, quoniam tubi sic per fusionem conflatu nimii sunt pondetis, præstabit tubos conficere quadratos ex quatuor laminis sibi invicem adferuminatis, quæ signatæ atque resectæ fuerint ope canonis alicuius modo supra descripto efformati. Observandum tamen erit, quod eiusmodi laminæ non perpendiculariter sursum tendunt, sed ad ampliandam tubi capacitatem necessario divaricantur: ideoque non sufficit, ut ipsarum longitudo perpendicularem ascensuræ aquæ altitudinem æquet; verum ipsam tantundem superare debent, quantum curva DXY &c. superat rectam perpendicularem æque altam: atque eadem illa observatio in singulis linearum partibus locum habet. Fateor equidem, non posse in principio eiusmodi tubos sine magno temporis & laboris dispendio confici; verum, postquam semel Canones ad varias altitudines parati fuerint, dicti tubi æque facile ferme ac vulgares confluentur. Insigni autem hac proprietate gaudebunt, quod neque

TAB. VII.
Fig. 6.

validitatem, neque magnam in conferrumatione *αινεθβαιον* requirent, quantacunque sit ipsorum altitudo. Ascendentis enim aquae pondere nequaquam gravabuntur, quoniam impetus sursum vim gravitatis semper superabit, atque impediēt, quominus in tubi latera agere possit. In aliis autem machinis aquam ad insignem altitudinem evehentibus, magna admodum reperitur difficultas in conficiendis tubis, ita validis tamque firmiter adferruminatis, ut gravitati aquae intus prementi ipsosque continuo distendenti per longum tempus resistant. Forsan etiam supra dicti Canones facili satis negotio confici poterunt, ope alicujus aquae saltus, cui, ex parte luci directe opposita, admoveatur planum perpendiculare: ductis enim lineis per margines umbræ in planum projectæ, verisimile est descriptum iri figuram a canone requisito perparum discrepantem. Poterit etiam fabricari instrumentum ad describendam curvam DXYZ: exiguus autem ejusmodi Canon majori construendo facile inserviet, modo exiguus juxta ac magnus in partes æquales dividantur, & earum numerus utrobique sit æqualis: e. g. si minor in 16 digitos; major vero in 16 pedes divideretur. Varia, meæ machinæ ope, circa ejusmodi tubos experimenta, Deo juvante, instituiam: ac si quid in praxi, ut fieri solet, inexpectatum mihi occurrerit, publici id juris facere satagam. Spero interim fore, ut Clar. Reifselius dignetur declarare, utrum hic æque feliciter ac in *Siphone Wurtembergico* rem acu tetigerim: aut si quid discriminis hunc inter & ipsius *Rotatilem succorem & pressorem* intercedat, id non ulterius reticeat; quo possint ex utroque invento majores in orbem utilitates emergere, palamque fiat, quid quisque de publico meruerit.

IN J. B. APPENDICEM IIIam AD PERPETUUM Mobile, Actis Novemb. A. 1688 pag. 592. sqq. insertam, Observationes D. P.

PAucula hic subnectere liceat, quo possint Lectores Hydraulicorum minus periti, ex scriptis circa Perpetuum illud Mobile editis, aliquid tandem percipere, in quo, ex communi disputantium consensu, acquiescant. Observabo igitur, contra quam existimat clarissimus

riffimus Bernoullius, nos in computanda virium machine quantitate nequaquam dissentire. Easdem enim Physicas hypothesas, gravitatem aeris, pressionem liquidorum pro ratione altitudinis, &c. admittimus; reliquas autem discursus est pure mathematicus, ac proinde fieri non potest, quin ad easdem consequentias deducamur: & si qua inter nos oriatur controversia, id ex eo fieri necesse est, quod alter alterius mentem recte non capiat, vel quod ad omnes easdemque circumstantias non attenderimus. E. G. mihi in superioribus objecerat Vir excellens, quod Prisma Pyramidis ejusdem basis atque altitudinis duplum esse statuerem: id autem ex eo factum fuerat, quod ad mea scripta satis non attendisset. Sic etiam me nunc asserere existimat, in proposita machina solam mercurii altitudinem esse spectandam, ita ut consideratio vectis & latitudinis alarum in censum nequaquam venire possit. Si vero Acta A. 1688 pag. 338 attente perlegisset, sine dubio vidisset, me contrarium prorsus tueri. Ibi enim dico, ejusmodi circumstantias mihi favore, esse subsidia, esse suppetias, quas vero omitto utpote superfluas: non me igitur provocasset ad experimentum, de cujus eventu futuro jam prorsus inter nos convenit. Non nego, quin ex ipsius objectionibus viri Hydraulicæ periti satis eruere possint, unde machine vitium demonstrant; verum pauci sunt illi periti, neque examinibus nostris indigent: quumq; expresse asseruisset clarissimus Bernoullius, se ex vectis ratione machine defectum deducere; machine autem facili negotio ita construatur, ut nulla ibi vectis ratio haberi queat: Lectores, quibus instruendis scripta hæc destinantur, statim judicassent, corridente præcipuo objectionis fundamento, ipsam quoque objectionem stare non posse. Non igitur immerito metuebam adhuc, ne Publicum spe successus perpetui mobilis in posterum deluderetur. At inquit: alæ follis non possunt parallelo motu ferri, nisi in ambabus extremitatibus æqualiter premantur: ac proinde sponte rationem vectium induent. Hac altera inter nos controversia procedit ex altera causa a me superius allata, quod nimirum Vir clarissimus ad omnes circumstantias non attenderit: ejusmodi enim folium alæ per virgas ferreas facili negotio ita diriguntur, ut a parallelismo deviare nequeant, etiam si in alterutra extremitate multo fortiorem quam in altera pressio-

nem

nem patiantur. Sic igitur patet, omnes inter nos lites facillime dirimi. Fateor enim, mobile perpetuum valide satis ab eo fuisse impugnatum, pro peritioribus, ut supra dixi: neque proculdubio ipse inficiabitur, quin in meis contra eandem machinam scriptis, quæ tum in Ephemerid. Anglic. tum in Novell. Bat. extant, intentum prorsus obtinuerim: si saltem ad id animum advertat, quod expressis ibi verbis declaravi; me velle novas machinæ alterationes aliis refutandas relinquere. Superest ut addam, verissimam esse clarissimi Bernoullii observationem, quod si axis motus inter centrum gravitatis & dimidiam machinæ altitudinem applicetur, poterit vasculum ita collocari, ut motus perpetuus inde sequuturus foret, si sola mercurii altitudo spectaretur. Hoc igitur casu aliarum causarum alterutra, ratio scilicet vectis, vel alarum inæqualis latitudo, in subsidium necessario vocanda foret: jamque nullum circa propositæ machinæ futuros successus dubium relictum iri spero; qui fuit utriusque nostrum unicus scopus & finis. Quemadmodum enim ex Novell. Bat. anno 1687 pag. 710 satis patet, de detecti hujus erroris gloria me parum esse sollicitum; sic etiam idem de se asserit clarissimus Bernoullus, facileque fidem inveniet: quis enim miretur, Virum magno cum successu gravioribus intentum leviora parvi facere?

*SENTIMENS DES-INTERESSES SUR
la Retraite des Pasteurs de France, &c. i. e.*

Judicium integrum de abitu Pastorum ex Gallia, sive
Examen libri, cui titulus est, *Historia & Apologia recessus Pastorum propter persecutionem Gallicam.*

Daventriæ, apud hæredes P. Hamel, 1688, in 12.

Afflictis addendam non esse afflictionem, vetus & tritum verbum est, verum idem & humanitati maxime conveniens. Agnoscit id libri hujus Autor, ideoque ab initio statim, intempestivi rigoris invidiam a se amoliturus, causas indicat, quibus propositum suum tueatur. Veritum se esse dicit, primo ne silentium ad Apologiam pro fuga Pastorum ex Gallia, non ita pridem editam, eo ab adver-

adversariis Reformatæ religionis traheretur, quasi totum Reformatæ Ecclesiæ corpus ejusdem cum Apologista sententiæ esset, & vincula, Pastorum officium adstringentia, plus justo laxaret; deinde ne evenientibus paribus casibus, alii Pastores exemplum Gallorum imitandū sibi proponerent, & rationibus ab Apologista adductis desertionem gregis sibi commissi defendi posse existimarent, Testatur tamen, se fugitivos illos ita respicere, ut ex infirmitate peccaverint, neque ideo commiseratione & auxilio, quod apud externos invenissent, indigni sint. Optat ut pensiones, quas nunc ab iis, a quibus recepti sunt, obtinent, prænumeratas accipiant, & ad prædicandum sub cruce Evangelium in Galliam redeant.

Liber ipse tribus constat partibus, ad exemplum *Apologiae* quæ refutatur. Hanc fatemur ad nos nondum esse perlatam; putamus tamen ex illis, quæ ex ea a Censore referuntur, statum quæstionis, quibusq; argumentis disceptetur, satis pro instituto nostro explicari & intelligi posse. Præfatur Autor censuræ in *parte prima* iterum de intentione sua, & quod minime nocere cupiat exulibus, cum culpam ex infirmitate commiserint, quam forte alii in eodem periculo constituti non magis evitassent, Autorem etiam Apologiz ab eruditione aliisque dotibus non parum laudat, facturus id, ut innuit, aperitius & prolixius, nisi vereretur gravem se illi futurum esse, qui latere malit, quam elogiis, licet bene meritis detegi: ad suum vero nomen reticendum causas idoneas sibi esse asserit. In prima hac parte brevis est, cum non multum discrepare se dicat in narratione & judicio de persecutione, contra Reformatos Gallos excitata & peracta. Erratum esse a Pastoribus, cum ipso Apologista observat, quod motam ab initio particulariter adversus coetus persecutiones, non satis ad animum revocaverint universi, & varfritie se decipi passi sint, quia adversus se nil duri statuebatur, etsi coetibus variz inferrentur injuriæ. Putat igitur, si Pastores pro coetibus sese satis animose opposuissent, & consilia junxissent, multa non fuisse secutura, quæ secuta sunt, dum persecutores viderent, singulos, eosque maxime qui zelum quendam ostendebant, a reliquis, tanquam importune repugnassent, argui ac desereri. Hoc modo per octodecim aut viginti annos afflictas fuisse unam Ecclesiam post aliam; dein periculum factum esse in subversione integræ *Pisto-*

num provinciarum, ut & postea *Vivaretensum*. Quod vero tunc non statim contra reliquas vis adhibita fuerit, in causa fuisse putat Autor, quod tunc Angliæ Rex *Carolus II* adhuc vixerit, qui illam Severitatem æquo animo laturus non fuisset. Describit inde artificia Aulae Gallicæ in mittendis Legatis aliisque emissariis, qui in exterorum aulas perrepentes, falsa persuasione, per multas calumnias, Reges & Principes eorumque ministros implerent, ac si non ob religionem sed ob rebellionem, aliaque crimina in Reformatos anintradverteretur; unde factum esse ait, ut initio persecutionis exules parum aut nihil præsidii invenerint. Singularem autem Dei bonitatem evenisse, ut erumpente postea universali illa persecutione, consilium Aulae & Cleri patefceret, & exterorum mentes ab omni cunctatione in recipiendis profugis, & maxime Pastoribus, tanto numero adventantibus, liberarentur. Ad extremum autem illum rigorem descendisse persecutores, cum in Anglia regnare Jacobus cepisset, Pontificiis sacris addictus.

Parte secunda iterum in multis consentit Autor cum Apologista; dissentit in sequentibus. Defendit tractatum sub titulo *Epistole captivorum quorundam in Gallia* editum, quem Apologistæ Scriptor reprehenderat, injustas captivorum illorum querelas de fuga Pastorum esse statuens. Censor itaque iustas esse pronuntiat, licet non neget, Pastores fuga illa sua confessionem veritatis edidisse, quosdam etiam martyrii quandam speciem subisse, carcerem nimirum aliaque mala, antequam exirent, passos, eoque ipso commiserationem & beneficentiam apud externos meritos. Improbat inde methodum Apologistæ, quod præjudiciorum allegatione prius, quam rationum deductione, fugam Pastorum excusare annixus sit. Ostendit ergo diversitatem casuum, quos Apologista de fuga ex sacris literis aut historia veteris Ecclesiæ allegaverat, a Pastorum Gallicorum recessu, eosque non obstantibus mandatis regis obligatos fuisse decernit, ut occulte in Gallia remanerent, vestitu mutato latebras quaerent, interdium latitarent, noctu prodirent, fideles visitarent, aut si alloqui eos non liceret, literis aliisque, quibus possent, modis erigerent & consolarentur, & fidem officii sui præstarent, licet id sine periculo fieri nequiverit; hoc enim evitari tandem a fidei Pastoribus non debere. Occurrit objectionibus

bus Apologizæ, quod multi coetus jam defecissent, nec Pastores suos amplius agnoscerent, neque exempla constantiæ deessent, quibus confirmari, qui sequi vellent, potuissent: modos enim nihilominus superfuisse, & obligationem mansisse arbitratur, quæ Pastores a fuga retineret. Capitalem itaque errorem esse pronuntiat, quod mandato regio parnerint, & coetus suos regnumque destruerint. Illustrat ista similitudine a ducibus & præfectis militum, copias suas etiam fusas & fugientes revocantibus & colligentibus. Regio vero jussui divinum opponit præceptum, cui magis parendum fuisse. Imputat hic Pastoribus aliam timiditatem, quæ ultimam persecutionem præcessit; obsecutos enim esse nimis facile mandato regio, quo vetabantur contra religionem Romanam & Regis sui concinnari, indeque aulos amplius non esse, ut superstitionem & idololatricam nominarent abusus Pontificios, quo tamen schencho Reformatores primi masculæ usi erant, & sic populo illorum abominationem inspiraverant. Dum ergo sive per metum, sive quod delicatiori & ad sæculi mores composito ingenio essent, veterumque magnanimitatem, ut horridam & rudem fastidirent, a mascula refutatione abstinere, plurimos auditorum emollitos fuisse, ut accedentibus scriptis Episcopi Condomensis, & formulis a Clero callide præscriptis, quibus controversiarum tractatores utebantur, tanto facilius in apostasiam laberentur. Non minus improbat obsequium, quod regiis edictis præstiterunt, quibus vetabantur in coetus suos recipere relapsos, monachos, Judæos, Paganos, tandemque omnes Catholicos. Incubuisse iis putat, ut destructis licet templis, secretos conventus instituisent, titubantes confirmassent, ægrotos visitassent, & nihil omisissent eorum, quæ ad salutem auditorum pertinebant, Verum jamdudum ad obediendum assuefactos, & molestias refugiennes, etiam ultimo mandato promptè nimis paruisse, cum tamen extrema potius expectare & pati debuissent; frustra itaque jaculari, quod divina providentia periculo mortis subtrahi fuerint. Destruit inde excusationem, quod coetus jam ante Pastorum abitum defecerint: coactè enim id fecisse ait, & reduci ad veritatem potuisse. In fine laudat, quæ Autor Apologizæ adversus *Brueysum* scripsit.

In tertia parte argumenta, quibus fuga Pastorum defenditur,

Q 9 2

prolixè

prolixè examinat. Nihil tamen peccasse faretur eos, qui vi & additis satellitibus ex regno educti sint; sed eorum exiguum numerum fuisse existimat: plerosque enim, ut iussi erant, promptè cessisse, & comæatus literas ultro & acervatim petiisse, ne rebellionis crimen incurrerent; id tamen frustra metuisse, cum jubenti, quæ Deus prohibet, impune & absque rebellionis culpa non obediatur. Longa inde sequitur disputatio de dicto Matth. X, 23. quo fuga Apostolis a Christo permittitur, & Joh. X, 12. quo eadem prohibetur. Examinantur primum, quas Apologista adduxerat, interpretationes Patrum, Tertulliani, Athanasii, Augustini, Origenis. Horum quosdam rejicit Autor, alios pro se facere statuit. Contrarium fere in omnibus asserit, & operose demonstrat; exempla etiam expendit Moysis ex Ægypto, Eliz Jezebelem, Sacerdotum Antiochi sævitiam fugientium; tum ex Novo Test. ipsius Christi & Apostolorum; denique ex historia Ecclesiastica Polycarpi, Cypriani, Gregorii Neocæsarensis sive Thaumaturgi, aliorumque; nihilque ea omnia ad culpam Pastorum minuendam facere decedit. In explicatione dicti Matth. X, 23 multus est, ut omne, quod in eo pro excusanda fuga a Pastoribus quæritur, præsidium eripiat. Allegat Patrum sententias, qui dictum illud Christi temporale fuisse statuunt, ad primam missionem restringendum. Refutat itaque Apologistam, qui existimat, id etiam ad successores Apostolorum pertinere. Notari in primis vult, quod Apostoli in aliam civitatem fugere iussi, idem subierint persecutionis periculum; cum Pastores fugientes omne discrimen vitent, & a munere suo plane desistant. Peccasse etiam dicit Apostolos, cum Christum captivum desererent, & Petrum ob temeritatem culpari, quod suis fideret viribus, non verò quod fugam cæterorum non esset imitatus. Confirmat dicta testimonio, quod adscribit, *Calvini & Masculi* ex Reformatis; item *Cornelii a Lapide* ex Romano-Catholicis; *Wolzogii* ex Socinianis; ideoque nihil minus probabile esse ait, quam quod Christus illo dicto fugam Apostolorum jubere aut approbare voluerit, sed potius quod continuationem laboris sui illis injunxerit, etsi ex uno alteroque loco expellerentur. Respondet dein ad ea, quæ Apologista regesserat ad dicta Christi Joh. X. de fuga mercenarii: rejicit, quam is attulerat, restrictionem, quasi Christus, ea dicens, casum præsupposuerit,

quo

quo Deus Pastori sufficienti evidentia voluntatem suam manifestaret, mortem ei pro grege obeundam esse; nec minus in censuram vocat, quæ de boni pastoris & mercenarii characteribus commentatus erat, suamque de iis sententiam luculenter exponit, & adducto Calvini loco corroborat. Quamvis vero non neget, dari casus, quibus Pastoribus fugere liceat, & quosdam ipse exponat, concedere tamen generatim non vult, sat graves fuisse, ob quas Pastores Galli aufugerint, & conditiones quibus fugam illam Apologus defendit, omnes rejicit & enervat. Excipi nihilominus aliquos posse existimat, qui ante motam gravem illam persecutionem, & personalem maxime insectationem, abierint, aut qui senio vel morbis fracti officio suo, clam præsertim & moleste exercendo, superesse non potuissent. At reliquos ætate & viribus valentes nequam excusat, & si hic casus, qui in Gallica persecutione accidit, Pastores ad manendum etiam cum vitæ periculo non obligaverit, nullum excogitari posse arbitratur, quo doctrina illa Christi *Job. X.* locum habeat. Laudat quendam *Fulcranum Resum*, quem illustrem martyrem vocat, ejusque historiam typis vulgatam esse notat. Repetit quædam in præloquio dicta, & de sua infirmitate, quibus rigorem emolliat. Denique ad reditum in Galliam exules adhortatur.

DEFENSE DE L' APOLOGIE POUR LES
Pasteurs de France. i. é.

Defensio Apologiæ pro Pastoribus Gallis, adversus Librum cui titulus est: *Judicium integrum &c.*

Francofurti, apud Johannem Cornelium, 1688, in 12.

AUtor Apologiæ pro Pastoribus ex Gallia profugis, adeo non sententia sua dimoveri se passus est scripto illo, quod modo retulimus, ut potius ad eandem tuendum fortius infurrexerit. Palma utiq; inter viros, ut apparet, paribus viribus congressos, in medio posita est. Agnoscit quidem Defensor in præloquio, duriores sibi conditionem incumbere, cum proniores plerique omnes ad accusandum, aut accusationibus & satyris credendum, quam ad excusationes accipiendas esse soleant. Fortassis tamen a suis partibus non pauciores habiturus est, omnes puta, qui mitiorem sententiam

tiam in dubiis casibus rigori præferunt; tum quia rem ita representat, ut conceptam adversus Pastores sequiorem opinionem non parum diluisse videatur. Refert, tres Pastores post revocationem edicti Galliam pervagatos esse, neque tamen ullum ex iis, qui Reformati fuerint, invenisse, qui de fuga Pastorum quereretur. Dein utut vestitu mutato, alioque modo summe elaboraverint, ut laterent, cognitos tamen & captos, atque ex regno, additis custodiibus, eductos fuisse, ægre evitata ad triremos damnatione; frustra vero toto illo tempore labore esse, ita ut nec animum ad religionem abjuratam de novo convertere potuerint. Addit, Pastores alios ne a suis quidem gregibus tutos fuisse, quo minus regis executocibus, antequam abirent, proderentur. Memorabile est quod narrat, quinque aut sex ante abitum Pastorum mensibus consultatum fuisse Lutetia, quomodo Ministerium Reformatum in regno conservari posset, & judicatum fuisse, requiri (1) Pastores, qui vellent & possent remanere; (2) media ad eos sustentandos; (3) castelas, quibus observatis latitare, & per provincias loca subinde mutare possent, ne deprehenderentur; (4) administratores pecuniarum ad eos alendos destinatas; (5) modum commercii literarii de loco in locum instituendi. Ad priora quatuor, inventa esse consilia & media sufficientia, sed quintum nullatenus expediri potuisse: aut enim non fuisse, qui id onus suscipere vellent, aut non idoneos, aliquos etiam suspectos fuisse, ita ut nihil concludi nec effici potuerit. Unde judicari posse existimat, si ante revocationem edicti præstari non potuerit, ut parvus aliquis Pastorum numerus in regno conservaretur, quæ securitas speranda fueris post publicatam Regis mandatum, & distributos per totum regnum milites, securamque universalem omnium consternationem, sublata denique omnia ad sustentationem media. Non dissimulat tamen, mutatam esse aliquatenus post annos duos rerum faciem, ita ut si nunc de reatu Pastorum quæretur, aliter forte decidi possit. Optasse ideo se, ut illis qui in Gallia nuper de novo coctus facere ausi sunt, sapientes quidam & moderati viri adessent, quorum consilio tutius & cautius agerent. Post præfationem alia sequitur admonitio de epistola pastorali, haud ita pridem a viro, quem non nominat, sed a navata dudum ad ædificationem & consolationem Ecclesiæ opera commendat,

edita

edita, in qua media sententia proponatur. Hanc quidem non improbat, licuisse tamen sibi putat ulterius progredi, & cum Autor epistolæ concedat, mansionem Pastorum in Gallia impossibilem & inutilem fuisse, apertius pro exulibus pronuntiat. Hæc & alia in præfationibus leguntur.

Liber ipse, qui duplo major est, quam is cui opponitur, *septem partes* habet, quarum contenta pag. 9. & 10. paucis referuntur. In *prima* scopus & labor Censoris, cui respondetur, generaliter consideratur, & ab initio reprehenditur, quod tam studiose nomen suum occultare voluerit, cum Apologista ita scripserit, ut non facile latere potuerit. Affectatum etiã ab adversario rigorem acculat, & quod majori specie, quam veritate & pietate, periculosa & præcipitiosa urgeat; dein quod singularem opinionem proponat, nulla necessitate aut vocatione, nulloque applausu, quem tamen Apologia invenit; porro quod falso se integrum & extra partes jactet, incognitus tamen esse cupiat; quod statum quæstionis non recte intellexerit nec formaverit &c. Maximum disputationis in parte secunda Apologiz (de prima enim partum controuertunt) momentum in eo ait versari, an Galli qui ad sacra Romana transierunt, justam causam habuerint, culpam in Pastores eorumque fugam rejciendi. Hoc ab Apologista negatum esse; & a Censore vel tacite vel expresse idem fieri. Nec ad rem facere, quæ is contra tertiam partem scripserit, cum legitimam contradictionem non formet, & tandem multo verborum ambitu, idem quod Apologista dicat, fugam nempe quandoque licitam, quandoque vitiatam esse. Imputat itaque ei perpetuam petitionem principii, dum statum Ecclesiarum Reformatarum in Gallia eum fuisse præsupponat, ut a præsentia Pastorum sustineri aut iuari utiliter potuerit.

Parte secunda imprudentiam Censoris culpatur, quod reditum Pastorum in Galliam aperte suadeat, & promovendum illum commendet; cum eo ipso adversarios excitet, ut eum tanto diligentius præcaueant & impediunt. Examinat quæ Censor de obedientia commentatus est, Deo potius quam hominibus præstanda, itemque de patientia, quam ab obsequio differre notat. Ignorantiam in factis adversario tribuit: ex ea enim fluere imputationem, quod Synodorum nationalium convocationem Reformati sua culpa omiserint:

serint: quomodo enim res illa se habeat, ex historia, in qua componenda laborari dicit, appariturum aliquando esse. Neque Angliæ res satis penetrasse Censorem existimat. Dudum enim consilia illius aulae a Gallicis dependisse, neque mortem Caroli II Regis ad Reformatorum cladem in Gallia conferre aliquid potuisse, cum eo tempore vix decem Ecclesiae in regno superfuerint, in controversiam non vocatae. Ita nec admittit, quæ de industria emissariorum Gallicorum in aulae exterorum retulit Censor. Asseverat potius, interitum Reformatorum in Gallia decretum fuisse, etsi nullus apud externos Legatus regius fuisset, qui consilia illa insinuaret aut excusaret. Præcipitatos esse censet ab Aula ultimos adversus Reformatos insultos, non sine errore; quia non præviderint, tot homines regnum religionis causa deserturos esse. Itaque ex suo ingenio de aliis improvide iudicasse aulicos, qui nullum Numen quam utilitatem colant. Denique contemptum notat, quo Galli post conclusas cum Germanis, Hispanis & Batavis inducias, dissolutasque eo ipso æmulorum vires, omnes externos tractaverint, iisque susque deque habitis, ad oppressionem Reformatorum festinaverint.

Parte tertia defendit Autor, quæ ad epistolam nomine captivorum in Gallia compositam, in Apologia animadverterat, & vulgare scriptorum vitium notat, qui personis, quarum nomine loquuntur, ineptos tribuunt sermones, idque Autori epistolæ speciatim exprobrat. Tuetur deinde methodum Apologiæ, quod præjudicia prius quam rationes allegaverit, eaque occasione erudite de usu & abusu præjudiciorum disserit. Docet inde amplius, quale crimen sit desertio gregis sine justa causa, & quod cum confessione veritatis consistere non possit. Rejicit quæ Adversarius de fuga Apostolorum tempore passionis scripserat, eamque ab ipso Domino iussam aut approbatam fuisse monstrat, qui eorum præsentia juvari, ut Defensor opinatus est, nullo modo potuerit. Cum vero potissimum circa factum queratur, an Cætus Reformati præsentiam aut reditum Pastorum desideraverint, & per eos juvari potuerint, pluribus ostendit, neutrum fieri potuisse. Trirremium enim vel capitis pœnam omnibus Pastoribus non abeuntibus interminatam & inevitabilem fuisse; ideo qui Pastores retinerent aut revocarent, ad nullam suam utilitatem, sed ad eorum præsentaneum

caneum exitium retenturos aut vocaturos illos fuisse. Paralleli-
smum inde instituit inter veteres Christianos, quomodo illi perse-
cutionis tempore erga Pastores suos se gesserint, & inter Reforma-
tos Gallos, eorumque erga suos affectus & actiones; quibus ostendit,
quam parum a Cœtibus suis præsidii aut fidelitatis sperare potue-
rint, & quam injuste illi de absentia Pastorum querantur. Indicat
speciatim, quo statu fuerint Ecclesiæ Reformatæ, cum Edictum Nan-
netense revocaretur. Destructa enim jam fuisse pleraque Refor-
matorum templa. Pastores eo usque in universum infestatos non
fuisse, quanquam adversus quosdam particulares institutæ fuerint
vexationes. Mutatum inde consilium Aulæ subito & ex impa-
tientia fuisse, condito adversus Pastores edicto, idque anno 1682 de-
mum factum esse, cum jam viginti per annos persecutio Ecclesia-
rum durasset. Versam itaque omnem iram in Pastores fuisse, om-
missis Cœtibus; omniumque edictis vetabantur, transgressiones
Pastoribus imputatas, ita ut ad rationem de omnibus reddendam
ipsi adstringerentur & condemnarentur. Ita Pastores vel in vin-
culis habitos, vel ad ea damnatos, vel in causa dicenda occupatos &
ab Ecclesiis avulsos fuisse, cum milites in provincias ad exequenda
regia jussa mitterentur; ita ut vix 40 Ecclesiæ toto regno superfue-
rint, quarum vel templa non diruta, vel Pastores iis, quos retulit,
modis non remoti aut impediti fuerint. Nullam vero Ecclesiam, ne
unam quidem, a Pastore suo sponte desertam fuisse, quamdiu is ali-
quid, quod proficeret, agere potuerit. Quocumque autem milites
venerint, a captura Pastorum, quos præsentem deprehendebant, ini-
tium factum esse, ita ut cœtibus suis plane essent inutiles. Ante-
quam etiam Pastores regno exirent, plus quam dimidiam Refor-
matorum partem jam pactam fuisse de transitu ad sacra Romana;
imo etiam ante adventum militum provincias quasdam, terrore &
metu præventas, conditiones obtulisse. Pastores neque in provin-
ciis, quæ primum insultum passæ sunt, neque in reliquis, a cœtibus
suis auditos, imo a visu, colloquio & hospitio remotos fuisse, ita
ut qui humanissimi fuerint, blandis solum verbis sese excusaverint.
Ad summam tandem mali accessisse illam edicti-clausulam, qua pri-
vatis quies promittebatur, condemnatis solummodo Pastoribus &
iis, qui vel minimum cultus religiosi actum exercerent; inde enim fa-

ctum esse, ut nemo eos amplius admitteret. Exploratores quoque constitutos fuisse, qui cum Pastoribus colloquentes observarent, idque pro crimine capitali habitum & punitum fuisse. In eo itaque statu omnes fuisse, ut aut jam succubuerint persecutioni, aut a Pastorum accessu destituti cruciarentur, aut ad transigendum festinantes omne cum Pastoribus commercium vitarent. Quosdam denique edicto fidem habentes, sperasse, si a Pastorum consortio abstinerent, fore ut quieti tolerarentur; itaque etiam eos, qui postea insignia constantiæ exempla ediderunt, aspectum & colloquium Pastorum fugisse. Hæc prolixius recensemus, tum ad cognoscendum persecutionis ingenium, tum quia fatendum est, quæstionem in factopotius quam in jure versari. Ex his enim concludit & pluribus deducit Apologista, præsentiam Pastorum neque necessariam, neque utilem, neque possibilem fuisse, quicquid censores de constantia & perseveratione declament. Applicat hic exemplum S. Cypriani, & ex ejus epistola VII locum memorabilem adscribit, quo hoc ipsum genus persecutionis morte pejus, quod Gallorum dimachi exercuerunt, nervose repræsentat; dein ad objectiones & comparationes Adversarii prolixè respondet. Tangit etiam, quæ is objecerat de nimis prompta partitione ad regia edicta, in omittendo elenchō Romanorum abusum. Notat ipso edicto Nannetensi dudum provisum fuisse, ut modestia in concionibus uterentur, neque motus in populo excitarent: interim tanta severitate a Pastoribus errores, non obstante prohibitione, taxatos fuisse, ut eo nomine plerique ad tribunalia tracti fuerint & pessime vexati. Monet etiam, non omni tempore opus esse, ut veræ religionis doctores acerbis increpationibus utantur, idque Christi & Apostolorum exemplo demonstrat.

Partis quarta summa tantum capita, cum jam plus satis creverit relatio, indicabimus. Respondetur hic cap. 1. ad loca ex Tertulliano, de quibus Censor disputavit. Cap. II. de Athenasio agitur, cujus historiæ occasione notabilia de persecutione, per sexaginta millia in regno disperforum militum adversus inimicos exercita referuntur. Cap. III. Augustini dicta examinantur, & emendanda esse ostenditur, quæ jam senex non satis accurate hac de materia tradiderit. Plurima de natura persecutionis & officio Pasto-

BUCUR

cum in ea vel sustinenda, vel fugienda, magna cum industria explicata hic inveniunt lectores.

Parte quinta ad alias Cenforis observationes, & exempla ex historia sacra de Moyse, Elia, aliisque ex Vet. Test. tum de Josepho, ipsoque Christo & Apostolis, denique etiam de Patribus & Doctoribus quibusdam, ita respondetur, ut ostensa disparitate casuum, argumentationes Cenforis ad fugam Pastorum condemnandam elidantur.

Parte sexta examen instituit Auctor omnium, quæ Cenfor ad dictam Christi Matth. X. de fuga ex una civitate in aliam commentatus est: suam vero sententiam operose & evidenter proponit tueturque, ut Pastorum fugam licitam fuisse evincat. Quæ enim Christus Apostolis majoribus præsidii instructis permittit, nulla ratione Pastoribus longe inferioribus denegari posse contendit. *Calvini* etiam opinionem pro se interpretatur non minus, ac *Musculi* & *Corn. a Lapide*. Ad ea vero quæ ex *Wolzogenio* adducta sunt, eadem notanda esse dicit, quæ ad *Grotium*; hujus enim exscriptorem esse Socinianum istum. Tandem contradictionibus & paralogismis Adversarii id effici dicit, ut nullo tempore ac casu fuga permittatur. Transit in de ad examen dicti *Joh. X.* & imputationem enthousiasmi a se amolitur, eoque minime opus esse dicit in cognoscenda voluntate divina, quo casu fugere liceat. Sequitur ampla de characteribus mercenarii dissertatio, & concluditur, ex collatione utriusque dicti *Matth. X.* & *Joh. X.* statuendum esse, quod certæ sint causæ & conditiones, quæ fugam licitam aut illicitam faciant, ita ut nulla in divinis illis effatis contradictio admitti debeat.

Igitur *Parte septima* has ipsas condiciones sive circumstantias, quas in Apologia octo capitibus consideraverat, denuo stabilit, & refutat quæ Cenfor opposuit, pluribus ostendit, distinctionem inter persecutionem contra personam Pastorum, & contra Cœtum, multis illusionibus subjectam esse, nullumque in hac questione usum habere. Irridet quæ de permissa senibus infirmis fuga concesserat Adversarius, & vana esse dicit, nisi jure divino fuga permissa sit; multoque probabilius dici posse, senes & infirmos quod restat vitæ in discrimen mittere debere, quam juvenes & validos, qui ad meliora tempora reservare se possint. Sic etiam ad præsup-

posita Censoris reliqua habet, quae regeat, ostensus eum nec facti notitiam accuratam habuisse, nec casus, ut reversa erant, proposuisse, neque jus & censuram iusto & debito modo applicasse. In epiloquo de reditu Pastorum vota potius concepit aut ominatur, quam decernit, & divinam vocationem ex temporum & rerum facie, & conscientiae dictamine affirmari debere monet. Confundi non vult quaestiones de fuga & de reditu: iuste enim fugere potuisse, qui reditum iniuste omitterent. Distinguendum esse praeteritum & praesens tempus. Fugam Pastorum non pro desertione, sed pro suspensione, interruptione & dilatione ministerii haberi posse. Ex casibus particularibus particulares etiam decisiones nasci. Ita non omnes, qui fugerint, a se defendi; sed qui causas legitimas, suo iudicio atque conscientia invincibiles, ad fugiendum habuerint. Sicut enim doceri non debeat, omni tempore aut occasione fugam licitam esse; ita nec docendum esse, nunquam aut nulla occasione esse licitam. Ultramque igitur sententiam veram, & de ea consensum esse inter se & adversarium. Casus nimirum dari, quibus fugere liceat; dari quibus non liceat; id modo quaeri qui sint illi casus, qui licitam aut illicitam faciant fugam. Ipse vero minime dubitat, statim in quo Pastores sexcenti versati sunt, ut vel ad mortem, vel poenas morte peiores rapisse paterentur, aut, ut iussi erant, regno excederent, talem fuisse, in quo posterius facere, id est, fugere, & sese servare, fas & licitum fuerit; quanquam condemnare nosit eos, qui manserint & prius elegerint. Summam disputationis hanc repetit: (1) An permissum sit aliquo casu fugere? (2) An permissio haec sit juris divini? (3) In quibus casibus liceat fugere? (4) An his casibus, in quibus Galli constituti erant, fugere licuerit. Horum l. 2. & 4. affirmat Apologista; tertium distincte explicat, subjuncta tandem excusatione quadam, quod acrius responderit, & quantum in se est, finem litis aut facit aut optat.

ספר מנחת יעקב *SEPHER MINCHATH*
IA AKOBH. i. e.

Liber (inscriptus) *OBLATIO JACOBI*, sive commentarius
in *Torath Chattath* R. Moisi Iserles; auctore R. *JACO-*
BO Josephi filio, Judice.

Pragae, a. 449, i. e. Christi 1689, in fol.

An-

A Nnus agitnr supra centesimumdecimus septimus, quod R. MOSES **משה** **ISERLES**, Synagoga Cracoviensis antistes, ad plures abiit. Innotuit is literato orbi tergemino cum primis opere, quorum uni **שולחן ארוך** *Schulchan Aruch*, alteri **תורת העולה** *Torath Haolah*, ultimo **תורת חטאת** *Torath Chattath* nomen fecit.

De prioribus duobus non est, quod multa in medium afferamus. Liber autem postremo loco memoratus, ac metaphorico titulo **TORATH CHATTATH**, (*Legem sacrificii pro peccato nōtante*) ornatus, Juridicus est, agitque de re Judaeorum cibaria. Is, si verba spectes, succincte, si res, fatis docet, quicquid circa *edenda bibenda* miseris genti, tot, observatiunculis sibi met ipsi gravissimis, sine licentia, sine vaticinio habetur, idque juxta modernorum Judaeorum Europaeorum consuetudines potius, quam antiquae & sapientiae antiquata Talmudistarum decreta.

Prodit hic liber Cracoviae annis ante contractiois Judaicae 330. 337. 351. (h. e. annis Christi 1530. 1577. 1591.) in quarto; & cum R. Pesachia additionibus Hanoviae anno 308, Christi 1628, in octavo. Latet Praga MDCus in eum commentarius vastissimus, tribus voluminibus constans, ab atahote R. Jom Tobb Lepianino **ירמיהו** *Torath Ascham* inscriptus, nobis ex R. Schabbethai Strimeri Sopher Siphre Jeschenia titulo recens notus. Dum vero hic cum blattis tinis que conficiatur, ac mole forte sua typographos a sumptibus faciliendis absterret, eoque loco ipse R. Moses Iserles in lucem iterum protruditur, stipatus scholiis satis perspicuis R. Jacobi Josephi F. Jacobi N. Judicis, (*Bambergensis nempe, uti ex Responso primo patet,*) qui & voluminis hujus prioris partem, (*Torath Chattath cum scholiis complexa,*) nomen **MINCHATH JAKOBH**, *Oblationis Jacobi*, omnium optime convenire judicavit.

Incipit hanc pars altera; veritas manifestissima vel supplementum dicenda, tituloque **תורת שולחן ארוך** *Torath Schelamim*, (*Legis sacrificiorum completiorum*), insignita. Videas hic consuetudines bene multas circa fluxum mulierum menstruum, ex alio *Mose Iserles* opere, *Schulchan Aruch* dicto, transcriptas; itemque varia circa cibos dubia, maximam partem ex R. Schabbethai Ben R. Meir Siphre Cohen de prompta. Utisque scholiis suis non temerandam

lucem fœneratus est *Jacobus* noster, qui & superpondii loco, *obsidim* adjecit de diversis Juris Judaici materiis *Responsa*, quæ ad magnei nominis Rabbīnorum quæsitæ reposuit.

JOHANNIS DEKENI E SOCIETATE JESU

Observationes Poeticæ exemplis illustratæ. Editio altera auctior & emendatior.

Antverpiæ, apud Michaelem Cnobbarum, A. 1688. in 8.

Qui in re poetica eximii quid elaborare discipit, is non nativæ tantum ad poetandum propensione, sed lectione quoque optimorum Poetarum, Maronis puta, Horatii, Nasonis, Catulli, Tibulli, Propertii, aliorumque id genus, instructus sit oportet. *Ha*bet enim simile quid Poësis cum re pictoria, statuararia & architectonica. Ad harum verò peritiã non trivialem acquirendam necesse est in laudatissimorum pictorum, statuariorum atque architectorum operibus observari tum dispositiones concinnas, tum apta personarum lineamenta, ut ad exemplaria videlicet proposita imagines pulcherrimæ, vivæ pene statuar, & ædificia plane *Dadala* efformari ab hujusmodi artium sectatoribus queant. Quod autem rem poeticam attinet, prudentia quadam opus est in annotandis illis, quæ in optimorum Poetarum carminibus leſtitantur. (Neque enim sufficiunt solæ phrasæ poeticæ ex illis collectæ seu Loci, ut vocant, communes.) Qua cum plerique adolescentes ad Poetas legendos ablegati destituantur, clarissimus atque in lectione optimorum Poetarum per septuaginta annos versatus Aucter accendere illis facem in his observationibus poeticis voluit. Divisit autem eas in quatuor partes. Prima agit de Amplificatione poetica, quæ varia complectitur capita, eaque ex loco inventionis & aliunde petita. Caput I exhibet descensum ad singularia, adeoque & distributionem generis in species, species item in individua & totius in partes; II Enumerationem antecedentium, causarum & consequentiam seu effectuum; III Descriptionem temporum, locorum, rerum, personarum; IV Egressionem longiorem & breviorẽ; V Epithetum, & quæ ejus vices subeant; VI Adjuncta seu rem circumstantia; VII Collationes & comparationes; VIII Inductiones; IX Synonymorum

morum congeriem. X Periphrases; XI Mutationem rerum; XII Narrationem & expositionem; XIII Invocationes Deorum ac Deorum; XIV Sermocinationes seu orationes longiores ac breves; XV Prædictiones; XVI Figuras, præsertim sententiarum; XVII Fictiones poeticas; XVIII Carminum variorum artificium, e. g. epithalamii, genethliaci, panegyrici, epinicii, dirarum seu imprecationum, votorum, propemptici, foteriorum, epicedii & eelogarum. Pars II tractat de iis, quæ affectus movent, ut sunt, amor, desiderium, odium, commiseratio, gaudium, dolor & tristitia, invidia, ira, audacia, timor, pudor, spes & desperatio; quibus annectuntur omina bona & mala. Pars III continet ea, quæ delectabile & amœnum poema reddunt, ut sunt, acumina, allusiones, sensibus grata, errores, inscriptiones, imitationes concinnæ, numeri seu pedes metrici elegantes & tum natura convenientes. Pars IV complectitur ornamenta poematis, ut sunt figuræ poeticæ, tropi, formulæ & particule poeticæ, (quarum index statim quoad titulos & materias subnectitur) modi loquendi singulares, sententiæ, & ritus antiquorum, Romanorum imprimis, de quibus Autor in fine libri Joh. Kirchmannum de funeribus Romanorum, & Joh. Rosinum de antiquitatibus Romanorum cum additamento Dempsteri jubet consulere. Additus est libro Index specialis partium, capitum & paragraphorum. Quodsi iudicii quid nobis de hoc libro sit exponendum, non dubitemus eum libris aliis de re poetica scriptis non æquare tantum, sed & nonnullis anteferre, præsertim cum non alia ubique exhibeat exempla, quam ex optimis Latinorum poetis, Virgilio imprimis atque Ovidio, depromta. Sed liber se ipsum legentibus & intelligentibus sat approbabit.

EMANUELIS KOENIG PHILOS. ET MED. D.

Basil. Regnum Vegetabile &c.

Basileæ, apud Eman. & Joh. Georg. König, 1688, in 4.

Quod ante novem hos annos publici jam juris celeberrimus Autor fecerat, *Regnum Vegetabile*, distractis dudum exemplaribus, denuo superiore anno edidit, sed altero tanto auctius, ac Remediorum & triplici Regno Selectu juxta normam Pharmaciae Ludovicæ

dovicianæ, aliasque Appendice locupletatum. Itaque non ingratum fore Lectori Benevolo existimavimus, si brevissima elegantissimi & utilissimi hujus operis recensio hoc loco institueretur. Continentur autem integro libro 53 capita, quorum prioribus tribus de nomine, definitione & divisione agitur; mox IVto anima vegetans in spiritibus volatilibus maxime subtilibus, mobilibus, & expandi semper nitentibus fundata, cum facultatibus suis, nutrice, auctrice & generatrice, enucleatur, ita tamen ut hæc ad particularum & pororum varias modificationes, ratione figuræ, situs, magnitudinis, motus &c. referantur. Dum vero cap. Vto nutritio vegetabilium exponitur, contra Helmontium, Boyle, Borellum &c. negatur, aquam solam pro nutrimento eorum inservire posse; quin potius salinum & nitroso-volatilem esse liquorem illum balsamicum, qui nutriat, ac ætis in isthoc negotio elasticæ vi tribuendum esse plurimum, pluribus asseritur. Augmentationem & durationem plantarum contingere pro contenta in illis principii nitro-salini vel copia vel paupertate, cap. VI. probatur, & hinc VII. ætates illarum, quo scilicet anni tempore singulæ germinent, floreat, fructus ferant, durent, in crassitiem mirandam excrescant &c. colligendas esse Cl. Auctor arbitratur. Cap. VIII. morbos vegetabilium, comparatione cum morbis animalium instituta, simulque quorundam curam explanat. Sic v. g. steriles arbores scarificatione reddi fertiles: vulnera plantarum emplastris curari, ut emphyteutico Laurenbergii &c. A morbis autem vegetabilia præservari posse per sedulam culturam, cap. IX. tradit; quo refert transplantationem, resectionem, tonsuram, irrigationem, locum seu solum, & tandem aerem. Hinc cap. X. & XI. seminis naturam per vestigat, non solum qua ratione in novam se explicet plantam, sed & quibus in specie partibus constet, involucris nimirum variis, & ipso corpore, resuscitationem plantarum ab aliis assertam simul quoque memorans. Mox cap. XII. propagandi modos per inoculationem & insitionem, eorumque rationes tradit, Kircherum simul allegans, qui fructus non tantum alimentarios, sed simul medicinales, v. g. proprietate laxandi, vi somnifera imbutos producere doceat, nec non Tonge Anglum, qui sanguinei coloris pyra insitione surculorum pyri in morum enascentia memoret. His cap. XIII. sponte pro-

te prædemonstratum exortum, & qua ratione una planta in aliam, v. g. silybrium in mentham, hordeum in avenam &c. degeneret, exponit. Quemadmodum vero hæcenus tradita ad animam vegetantem, ejusdemque facultates & operationes spectare arbitrat: ita nunc in sequentibus alteram totius essentialis partem, corpus nimirum, perquisiturus, illud cap. XIV anatomicè & chymicè considerat. Scilicet organicum esse corpus plantarum, variaque in illo, sicut in corpore humano poragi, ut v. g. circulationem succi nutritii, velut sanguinis in homine, celeberrimi Malpighii experientia potissimum comprobatur. Igne autem reclusum corpus in spiritus volatiles, sulphur, sal, aquam & terram reduci, fusus declarat. Cæterum tribus insequentibus capitibus XV, XVI, & XVII divisionem corporis plantarum proponit, partesque tum similes, ut fibras, nervos, venas, carnem, medullam, lignum & corticem; tum dissimiles, ut radicem, caudicem, ramos, folia, flores & fructus, quidam circa singula notatu dignè examinat, subjiciendo statim c. XVIII plantarum partes, quas excrementitias vocant, nec tam partes, quam partium vitia notantur, v. g. in robore gallæ, in cynosbato spongiolæ &c. Quemadmodum vero cap. XIX species vegetabilium seu plantarum commodissime dispesci putat in herbas & arbores: ita cap. XX ex innumerabili fere copia, notissimas & usitatissimas plantas, earumque nomina generaliora quasi in horto duodecim pulvinis instructo, ob oculos ponit. Simul autem Morisonii methodum, quæ a seminum forma, seu potissima herbæ parte, character proprius earum ac naturalis deducendus, in totum non valere asserit. Porro cap. XXI de horti continuo virentis adoratione ex Laurentbergio potissimum & Hiebneri Horticultura breviter tradit, annectens statim cap. XXII modos colligendi, exsiccandi, & conservandi plantas, ita ut pro herbario vivo inservire queant & in usum Medicum rite vocari: in quo negotio ad astrorum constellationem respiciendum quoque esse, cum aliis arbitrat. Cum vero collectæ studio plantæ non adhiberi facile soleant crudæ, præparationem illarum variam in aquas destillatas, spiritus, tincturas, sirupos, extracta, elixiria, olea, salia & pulveres, cap. XXIII subdit. Mox quinque aliis capitibus, XXIV ad XXVI. I usque, sapores per vestigat, partim simplices, ut acrem, acidum, pinguem, salum,

austerum, dulcem, amarum, insipidum; partim compositis, ut acido-dulcem, v. g. in tamarindis; dulc-acrem, v. g. in aromaticis-plerisque; acido-salsum, ut in salibus essentialibus. Singulorum naturam, modum efficiendi & vim pluribus deducit, respiciendo plerumque ad particularum variam dispositionem. Sic, ut vel unicum exempli loco hac trahamus, acidum describit, cujus particulae sint tetraedricae, (scilicet cuspidate tereti & acuta, & deorsum corpore instar cunei majorem in molem acuto constantem) adeo, ut quovis modo applicatae sensorio, hoc pungant, & comprimendo non nihil constringant, ac propterea foveas & incisiones ampliores, quam quodvis aliud lapidum in ipso reliquant. A saporibus ad odores procedit, eosque cap. XXIX & XXX tam in genere, quam in specie fragrantium & suaveolentium nomine declarat. In sequentibus vero 3 capitibus, XXXI scilicet, XXXII & XXXIII, colores plantarum evolvit, divisionem in veros & apparentes cum Regio explosens; aliam vero in extremos, album & nigrum, & intermedios, ut viridem, flavum, caeruleum, rubrum, quos ordine explicat, adducens. Quibus missis figuram cap. XXXIV quoque intuetur, ex qua vel sola plantarum naturam, & cui in corpore humano parti inserviant, innotescere posse, Theophrastus tradidisse fertur. Verum cum illa, quam dicunt, signata & semper quicquam carni comprehendere non valeat, ideoque illam Helmontius ludibrio habeat, media incendendi via clariss. Auctor arbitrat, ita ut non in universum omnibus, sed quibusdam saltem, v. g. radici satyriosis ob figuram suam testiculos confortatidi vis, pulmonariae quercitiae pulmonibus opitulandi virtus &c. assignetur. Tandem ad qualitates tactiles cap. XXXV progreditur, adeoque densitatem, raritatem, duritiam, molliam, &c. cum superficie hirsuta, pilosa, angulata, laciniata expendit, annexo hinc cap. XXXVI modo cognoscendi vires vegetabilium. Cum vero haec vel nutrant, vel alterent, vel venenum exhibeant, idcirco singula separatim pertractaturus, primo cap. XXXVII ad considerationem esulentorum & potulentorum e vegetabilibus descendit, mox cap. XXXVIII medicamenta, eorumque operandi modum in genere explanat, existimans non in qualitate ulla absoluta, sed in corpusculis minimis virtutem plantarum esse positam, quarum diversitas a diversa succi nutritii percolatione fiat. Cum vero

vero

vero juxta veterum doctrinam qualitates primæ, pro varia sui mutatione, secundas pariant, & pro diverso effectu varia nomina fortiantur, quatuor capitibus illorum mentionem injicit. Sic cap. XXXIX anodyna, maturantia, attenuantia, abstergentia, discutientia, digestiva, vesicantia &c. tanquam a caliditate emergentia memorantur; sicut cap. XL a frigidityte incrassantia, repellentia, astringentia, narcotica; cap. XLI ab humiditate emollientia, laxantia, attrahentia, & cap. XLII a siccitate sarcotica, conglutinantia, epulotica, vulneraria. Quemadmodum vero a primis & secundis qualitatibus tertiæ emanant: ita illas pariter enumeratas cap. XLIII videre licet, scilicet semen & lac augentia & imminuentia, diaphoretica, diuretica, vermes necantia. Cap. XLIV qualitates plantarum occultæ dictæ evolvuntur, quarum tamen vim omnem in accidentibus illis conjunctive sumptis, sita scilicet, figura, magnitudine, motu, quiete, a quibus corpora modificantur, diversasque sortiuntur qualitates, consistere clariss. Auctori videtur. Pergit inde cap. XLV ad purgantia & vomitoria, & utrobique excessum & defectum improbat, modo agendi simul explicato. Cap. XLVI apophlegmatifantia, errhina & sternutatoria exponit, sicut cap. XLVII de vegetabilibus alexipharmacis agit, quæ cum clariss. Wedelio triplicis generis statuit. Cap. XLVIII remedia splanchnica seu appropriata, ut cephalica, ophthalmica, otica, pneumonica &c. explanat, quorum vim in dubium vocatam sub certa tamen limitatione asserit. Cap. XLIX in magnetismum plantarum seu sympathiam & antipathiam inquirat, ac cap. L transplantationem morborum in certas arbores aut herbas ita rimatur, ut modos ejusdem varios, scilicet inseminationem, ut vocat, implantationem, impositionem, inescationem &c. simul memoret, & exemplis declaret. Cap. LI venena tangit vegetabilia, quorum antidota tam acida, ut acetum & succos acidos, quam urinosa nominat, non exclusis tamen vino & aqua fontana, sed hac largius sumpta. Caput LII de remediis contra veneficia & incantationes inscribitur; varios tamen præterea effectus magiæ naturalis recenset. Tandem cap. LIII de plantis neutris agitur, illis nimirum *οὐδενόφωις*, quæ nec nutriunt, nec alterant, nec necant, nisi immoderate assumantur; quo frustulum li-

gni, nucleos prunorum, cerasorum, lapides cornorum &c. re-
tos invenire licet. Atque sic brevi obrutu & quasi per transe-
modo inspeximus hoc Regnum Vegetabile, quod magno rerum
hinc inde insertarum pollet apparatu.

Ceterum Pharmacia Ludoviciana moderno seculo applican-
da, cum selectioribus quibusdam, & facile parabilibus medicamen-
tis, ut & observationibus aucta, hic annexa conspicitur. Cumque
is liber, ut olim editus ab Auctore suo, tribus tantummodo disser-
tationibus, & parenthesisibus attentionem Lectoris hinc inde nimi-
um morantibus, alias constet, in sectiones nunc, articulos ac para-
graphos distributus traditur. Sic Sectiones omnino novem conti-
net, quarum I. purgantia quinque articulis includit. Art. 1. agit
de purgantibus vegetabilibus, 2. de laxantibus, 3. de purgantibus
externis, 4. de vomitoriis vegetabilibus, & animalibus, 5. de catar-
ticis mineralibus. Singuli articuli suos sub se paragraphos com-
plectuntur. Sect. II. diaphoretica, & quidem artic. 1. vegetabi-
lia, 2. animalia, 3. mineralia exponuntur. Sectionis III. contex-
tus constat ex diureticis, lithontripicis, aliisque aperientibus ac
detergentibus; hinc articulus 1. quæ ex regno vegetabili, 2. quæ ex
animali, & 3. quæ ex minerali de promenda ostendit. Supervaca-
neum autem foret, si reliquæ materiæ pari ratione in sectiones, ar-
ticulos atque paragraphos digestæ, nunc quoque recenserentur.
Ipsa enim Ludovici Pharmacia manibus fere omnium teritur, ut
quid in illa contineatur, latere queat neminem. Hoc tamen addi-
disse sufficiat, quod studio Auctoris clariss. haud parum illustrata
lectionem omnino mereatur. Atque eandem laudem referunt
quoque excusa simul annotata in librum celeberrimi Wedelii,
quem de compositione medicamentorum extemporanea inscriptum
ante decennium, & quod excurrit, in lucem emisit. Cachinno
autem digni videremur, si illa scholia in scholiorum compendia huc
transferre sustineremus. Quin ad perlustrationem ipsius scripti
(haud poenitebit operæ) lectorem, imprimis medicinæ studio-
sum, remittimus.

**DELLA BIBLIOTECA VOLANTE DI GIO:
Cinelli Calvoli, Scanzia festa.**

id est:

Biblio-

**Bibliothecæ Volantis Johannis Cinellii Calvuli Patri-
cii Florentini, Academici Gelati & Diffonantis, Series
sexta.**

Romæ, impensis Francisci de Lazariis, 1689, in 8.

JOHANNEM CINELLIUM, multis abhinc annis, vel ob editam Bibliothecam Volantem, doctæ per ora virum velare, superiori mense, cum *Vitam D. Hieronymi* abs eodem conscriptam; ad Bruditorum Acta referremus, p. 249 diximus. Nec immerito; cum in Diariis Eruditorum, *Parisiensi, Parmensi, Ratorodomenf,* aliisque, orbi literario universo commendatus fuerit. Edidit is hoc denum anno novam eamque *sextam*, ac (quantum ex præfatione Seriei tertiæ colligere licuit) ultimam *Repositorii* primi *Seriem*, quæ nuper admodum celeberrimi Magliabechii beneficio ad nos pervenit. Hinc ansam arripere, ac de optimo doctissimi Authoris instituto disserere quædam, non erit dividia.

Iniquum indignumque is ratus est, memoriam opusculorum mole exiguorum, cum judicio tamen, tersoque ac eleganti stylo scriptorum, incurta illorum interciderere, qui hactenus Bibliothecarum universalium catalogos scripto consignarunt. Quicquid igitur abhinc peccatum fuit, id omne peculiari opere corrigere quadantenus ac refarcire aggressus est. Opus illud, quod *Bibliothecam volantem* inscripsit, dispescitur in *Repositoria*, hæcque in *Series*, quarum quævis ordine alphabetico *Orationes, Epistolæ, Disputationes, Apologias, Poemata* & id genus alia, sex ad summum plagulis constantia, cujuscunque sint idiomatis aut argumenti, una cum loco, anno & forma impressionis, recenset. In *Serie* hac *sexta*, (quæ septem omnino plagulis absolvitur,) *opuscula* videas trecenta, a ducentis viginti duobus *authoribus* exarata. Ex illis pauca speciminis loco adduxisse juvat:

Luem Veneream non esse morbum novum; Oratio, habitæ in Archi- pag. 26
lyceo Patavino d. 5 Nov. 1687. a Carolo Patino, Equite D. Marci,
D. Med. Paris. Primario Pract. extraord. Professore. Patavii
1687. ex Typ. Seminarii in 4.

Regolacertissima e sicur a per ritrovata i Simplici exotici più dif- pag. 102
facili a raccogliere, ne luoghi più nascosti e per le montagne più aspre, nella
quale

quale si insegna il vero modo di scavarli e di conservarli con la virtù e temperamento proprio per adoprarsi a tempo e a malari; Opera del Siculo Mascherato, Botanico del gran Re del Magor, primo Sarrapo dello stesso, e Soprintendente generale del suo giardino e delle materie medicinali. In Palermo per Pollocronio Malatesta 1672. in 4.

pag. 50.

Osservazioni intorno a pellicelli del corpo umano, fatte dal D. Gio. Gofimo Bonomo e da lui con altre osservazioni scritte in una lettera. In Firenze 1687, in 4.

pag. 36.

Oratio parentalis ad cenotaphium Illustr. & Excell. D. D. Helena Lucretia Cornelia Piscopia, Patriiis Veneta, Philos. Laureata a P. D. Francisco Caro Cler. R. Congreg. e Somascha elucubrata; iussu sacri Collegii DD. Philos. & Med. ab Illustr. D. Campolongo Campolongo coram eodem habita in templo S. Justina PP. Casinens. Patavii, 1684, d. Julii 28. Typ. P. M. Framhotti, in Folio.

pag. 24.

Le Machine artificiose di Bertolino Ribelli da Braga, nella quale s' insegna alla milizia il vero modo di travagliar con moto continuo il nimico, con molte sottili invenzioni per scagliar da lontano sassi, lanciar frecce ed altri arme offensue, per far furtivamente buon colpo, e nascondere l'ordigno col quale s'auventano per inquirerlo nel proprio alloggiamento e quartiere. In Borghera per Nearco Malingegni 1684, in 4.

Neque vero solos titulos libellorum exscribit Cinellius, sed ut plurimum elogium authoris addit, aliaque non indigna memoratu memoriz prodit. Refert e. l. *Andream Peshiullium* poetam Itatum hodiernum superstitem, ipso nonagesimo ætatis anno versus scribere, sed adversissima fortuna uti. Tempore Urbani VIII in Agro Romano captum fuisse animal, quod *Salamandram* esse conjecerint Philosophorum ac Medicorum non pauci: In Collegio igitur *Sapientia* dicato animal illud igni satis grandi injectum, tantum humoris emisisse, ut ignem plane extinxerit ac vivum rogo excesserit; mox tamen alii igni impositum expirasse. Vitam *Petri Lafene* a J. J. Buccardo conscriptam, ac nobis nuper p. 251 memoratam, bis Romæ impressam ait, annis nempe 1637 & 1666: *Paganinum Gaudentium* hoc epitaphium sibi metipsum scripisse:

Rbaria me genuit, docuit que Italia, Roma

Deti-

.Decimus, nunc audis: Hecuria cuncta docentem.

Sed cum hoc hæredibus ambitiosum nimis videretur, pro *cunctis*, in tumba sepulchrali Pisana, *culta* repositum fuisse narrat.

Pseudonymis non unis vera nomina restituit Noster, uti videre est p. 32. l. 22. pag. 43. l. antepen. pag. 47. l. antepen. pag. 74. l. 22. Felicissimum est anagramma P. *Finardi* Monachi Augustiniani & Cinellio obiter commemoratum:

ANTONIUS MAGLIABECHIUS.

IS UNUS BIBLIOTHECA MAGNA.

Sed hæc de libello hoc lectu jucundissimo sufficiant. Dedicatus est *Prospero Mândoso* Nobili Romano ac S. Stephani Equiti, a quo (post quinque Centurias Bibliothecæ Romanæ jamjam impressas) pte lo parantur *Bibliotheca Romana pars secunda, Vita celebriorum Academicorum Humoristarum, Bibliotheca Equestris, Tractatus de Familiis Romanis*. Quæ universa æque avidè expectamus, ac Cinellii Scriptores Florentinos toties promissos.

ACTII SYNCERI SANNAZARII OPERA LATINA OMNIA
& integra. Accedunt Notæ ad Eclogas, Elegias & Epigrammata.

Amstelodami, apud Henricum Wetstenium, 1689, in 12.

Jacobi à S. Nazario, seu quod nomen sibi met postea adscivit, *Actii Synceri Sannazarii*, Neapolitani quondam & Equestris quidem ordinis Poetæ excellentissimi, Opera multoties licet typis exscripta, disparere tamen in officinis librariis ab aliquo tempore cœperunt. Itaque bene de re litteraria meritis censei debet Vir, quisquis est, (nomen enim suum studio profiteri noluit) doctissimus, qui novam hanc editionem adornavit, & ita quidem adornavit, ut Notis etiam suis quædam Sannazarii poemata, ut intelligi ab omnibus possent, illustraverit, perquam eruditè iis, & quas perlegisse neminem, ut arbitramur, pœnitebit. Quin & præmissa editioni huic elegans cernitur Præfatio, qua de Poeseos Latinæ fati erudite dissertitur, ac inter primos bonarum litterarum restauratores, post Franciscum Petraracham & Johannem Jovianum Pontanum, Sannazarius noster merito laudatur. Præmittuntur etiam Epigrammata in Sannazarium, a doctissimis poetis diversis temporibus condita: sed ut aliorum quoque litteratorum de eo testimonia conquirerentur, opus non esse

Editor

Editor censuit, quod passim illa prostrarent, nec lenacissima ejus carmina ulla hedera indigerent. Et verum utique est, magno consensu inter felicissimorum Poetarum principes Sannazarium publicis quamplurimorum elogiis censerī; nec dissimulanda tamen, eundem nonnullarum sat acrem reprehensionem incurrisse, quod in tribus *de Partu Virginis* libris, quibus componendis summum studium omnemque vim ingenii annis viginti impenderat, profanus quam Christianum decet, res sacras tractaverit, gentilesque fabulas sanctissimis religionis nostrae mysteriis irreverenter miscuerit. Sed de his clarissimum *Baillerum* consuli malimus, qui in *Judicis doctorum virorum de precipuis Auctorum scriptis*, Tomi IV Parte III pag. 135. seqq. studiosè undiquaque collegit, quae vel ad laudem, vel ad vituperium ac censuram Poetae nostri, litteris a gravissimis Viris consignata pertinent.

FRATrum FRATRUM AMALTHEORUM, HIERONYMI, JOHANNIS Baptista, Cornelii, Carmina.

Amstelodami, apud H. Wetstenium, 1689, in 12.

Editæ hæc doctissimorum Fratrum, qui in Italia seculo superiore floruerunt, Carmina Venetiis A. 1627 fuere, *Hieronymo Alexandro* curante. Novam vero hanc nitidissimamque editionem *Johanni Georgio Gravio*, viro celeberrimo, debemus. Hic enim, cum tantam in poematibus illis venustatem, leporem, cultum, Latine sermonis splendorem deprehendisset, ut digna reputaret quæ ab omnibus legerentur, ac nosset tamen, in paucissimorum ea versari manibus; non solum auctor *Wetstenio*, viro integerrimo & harum litterarum minime experti fuit, ut una cum Sannazarii operibus, hæc etiam *Amaltheorum* carmina typis denuo excudenda committeret; sed & tum doctorum virorum de Fratribus hisce testimonia, tum Præfationem tersissimam libello præmisit. Inter carmina vero hæc, præcipuam laudem, Gravii exactissimo judicio, ea sibi vindicant, quæ *Hieronymum*, fratrum natu maximum, auctorem habent, quem *M. Antonius Muretus* etiam, in Epistola ad Dionysium Lambinum, omnium qui eæ tate vixerunt Italorum Poetam præstantissimum dixit; proximam, quæ a *Johanne Baptista*, qui ætate etiam Hieronymo proximus fuit, profecta sunt; minimam, nec nullam tamen, ea quæ *Cornelius* fratrum minimus reliquit. Quin vero vel sola tanti viri (*Gravium* innuo) auctoritas ad degustandas lautitias, quæ libello hoc proponuntur, omnes tantum cupidus invitatura sit, nulli dubitamus,

N. VII. 349
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Julii Anno M DC LXXXIX.

FRID. HOFFMANNI, FILII, D. MEDICI ELECT.
Brandenburgici, *Exercitatio Acroamatica de acidi &
viscidis pro stabiliscendis omnium morborum causis, & alkali
fluidi pro eisdem debellandis insufficientia.*

Francof. ad Moen. sumptibus Christ. Genschii, 1689, in 8.

Coostat plagulis 5.

Postquam Medici Peripateticorum qualitates in phenomenorum explicatione insufficientes deprehenderunt, Chymia & Mechanica, tanquam solidiora fundamenta, licet non eadem ab omnibus methodo, adhiberi coeperunt. Non ignobilis initio videbatur doctrina, quam imprimis *Tachenius* & *Sruvabe* de acido & alcali eum in finem profitebantur; sed tertium jam vertitur lustrum, ex quo cum a celeberrimi *Bohni* nostri, tum *Illustris Boylei* arietibus ita concussa est, ut pauciores hactenus propugnatores obtinerit. Verum ab eadem originem suam trahere videtur, variata licet aliquantum, hypothesis, quae *Bonerkoe* praesertim & *Blanckardi*, celeberrimis in foro medico nominum, auspicijs augmenta hactenus sumit. Nimirum omnium morborum causam acido & viscido adscribunt, curationem ab alkali fluido expectant. Etenim oeconomiae nostrae integritatem non tantum in congrua partium solidarum corporis conformatione, & convenienti fluidarum mixtura & motu, sed imprimis in utratumque aptitudine & harmonia quaesiverunt. Hanc vero destrui asserunt, si humores fiant crassiores & viscidiores, adeoque canaliculos partium transire nequeant, & obstructions aliaque mala producant; & contra unice conservari existimant, aut amissam restitui ab illis, quae incidendo, attenuandove illorum fluiditatem procurant, adeoque sola ad obstructions

T c

referan-

reserandas, & evacuationes juvandas conveniunt. Quare cum acida succos nostri corporis inspissent, alkalia eosdem fluidos reddant, illa ex alimentorum pariter & medicamentorum numero proscribunt, hæc vero, inprimis salia volatilia, potum infusi theæ &c. unice commendant, & cuncta medicamenta purgantia, frigida dicta, &c. item venæsectionem, cucurbitulas &c. tanquam inutilia & noxia, cane pejus & angue fugiunt. Itaque ne in Scyllam incidamus vitari Charybdim, novorum ejusmodi principiorum pondus & robur curatius examinari oportuit. Suscepit hoc in se laboris Frid. Hoffmannus, celeberrimi illius Hallensium Medici, *viv. év. αζ. τοκ*, filius paternis vestigiis presse insistens, & recensiti (cap. 1.) dogmatis (cujus auctores silentio præterire modeste voluit) insufficientiam erudito hoc scripto probare anxius est. Equidem tantum abest, ut ab acido multos morbos in corpore humano gigni, atque secretiones & excretiones naturales impediri distiteatur; ut potius cum a natura bilem (quam alkali esse, adeoq; cum aqua forti effervescente, & syrappū violarum viridem reddere affirmat) tanquam succum laudabilem ad acidi correctionē concedi, tum Medicum eundem in finem alkalicis medicamentis vix posse carere (cap. 2.) ambag; largiatur manibus. Siquidem nec infusi theæ (quam sale medium, naturæ nostræ non inimicum, possidere probat) moderatum usum dissuadet, (cap. 3.) effectum tamen potiozem aquæ calidæ, quod visciditates corrigere, & salia hostilia evacuare apta sit, assignans. Similiter enim cum aliis vegetabilibus, e. gr. cum rad. asari, & sem. fœnicul. in ophthalmia inveterata; cum herbis bezoardicis in febribus Hungarica & malignis aliis, propinatam eandem insigniter profuisse asseverat. Nihil tamen secius, ut, quod titulus promissit, acidi & visceris in morborum ætiologia insufficientiam demonstraret, alkaliū medicamentorum dominatum destruat, & acidorum, frigidorum &c. geminum usum vindicet, id per plura capita in effectum dare laborat. Quamobrem quod nimia fluiditas æque ac visciditas humorum œconomiam animale m evertat, imo alkalia venæ vivi animalis infusa texturam eorum ad lethali tatem usque dissolvant, volatiliū abusus hæmorrhagias, syncopen &c. inducant, theæ infusum copiosius justo haustum & requisita ad vitalitatem nostram conservandam salia una cum superfluis exterminet, (cap. 4. & 5.) per exempla edocet. Ut autem

autem porro ostendat, morbos etiam ab alkali, inprimis volatili oriri, humorum nostri corporis præcipuorum anatomen (cap. 6.) instituit. In sanguine igitur, saliva, &c. diversas, imo & acidas naturaliter contineri particulas, per experimenta concludit. Humor enim nostrorum temperiem ex apta & proportionata, diversarum licet particularum mixtura; intemperiem vero ex quarundam præ aliis, seu acidæ seu alkalicæ illæ fuerint, prædominio derivat. Plurimos deinde morbos, scabiem siccam, variolas & morbillos, scorbutum, arthritidem vagam, podagram, diarrhoeam, dysenteriam, morbum Hungaricum, pestem ipsam, vermes, hydropem, & quæ funesta ictus animalium venenatorum excipiunt symptomata, alkali cuidam accepta ferenda esse, eruditis satis argumentis (cap. 7.) evincere studet. Exempli gratia, de podagra historiam ex Actis Hafniens. allegat cujusdam ea affecti; qui unicum levamen a sudoris profluxu capiebat, hic vero in patinam collectus sal præbuit celerrime cum acidis conficiens. Febre pariter Hungarica ultima obsidione Budensi mortuorum sectionem docuisse refert, bilem & contenta ventriculi cum acidis vehementissime efferveruisse, secus ac in hominis sani violenta morte interemti cadavere contingat. Quoniam igitur & nimia fluiditas corpori infesta est, eam vero medicamenta acida, ite frigida dicta corrigunt, experientia suffultus, iisdem simul cum alimentis valorem pristinum (cap. 8. & 9.) restituit, modo debita cum cautela, prout omnia etiam probatissima remedia, assumantur; simulque præstantissima quorundam exempla enarrat. Quin imo acida & frigida non tanto corpori nocumento esse, quanto sint alkalia & calor, contendit. Illud probat per experimentum in Transact. Angl. descriptum, ubi canis, cujus venæ oleum sulphuris infusum est, mortem evasit, quam alius subito obiit, cui simili modo oleum tartari instillabatur. Notat item, quod frigori facilius quam calori ferendo pares simus, aqua frigida in cholera conducatur, septentrionalesque populi meridionalibus vividiores & fecundiores existant. Ut proin quam exorsus est, telam pertexat, (cap. 10.) ostendit, etiam alia dari eaque excellentissima remedia, quæ non sint alkalia. Exempli loco opium, mercurium, sulphurea medicamenta, camphoram &c. in scenam producit, & penitus examinat. Quando in miras ab opio proficisci solitos effectus inquirat, illos nec salii cuidam volatili oleo

leoso, nec sulphuri, sed ætheri particulis terrestribus, viscosis &c. amixto tribuit, quæ spiritus nostros immediate afficiant, in motu illis remoram injiciendo: ejus vero optimam corrigens alkalia, & hinc tincturam antimonii tartarificatam, item cinnabarim antimonii affert. Mercurii pariter operationem nec acido, nec alkali volatili, sed salii cuidam æthereo penetrantissimo adscribit. Eam ob causam (cap. II.) demonstrare satagit, medicamentorum effectus non tam ab alkali, aut acido, quam a textura & dispositione particularum, & insito spiritu dependere. Imo nec alkalia fixa tantum absorbendo acidum vires suas exercere, sed specifica inter se textura differre, per exempla exponit a lapidibus cancr. coralliis, martialibus, saturninis, jovialibus &c. deprimta. Ultimo (cap. 12.) venæ sectioni, cucurbitulis &c. patrocinator, quod illa præfens in hæmorrhagiis, suppressionibus mensium &c. auxilium ferat, indicationibus satisfaciat, plethora ad vasa dicta revera contingat &c. Cathartica tandem vehementiora & ipse damnat; genuinum vero usum, ubi mixtura sanguinis inturbata, sero non eget, primæque viæ sordibus scatent, corroborat, imo & alterandi causa in pauca quantitate talibus medicamentis mixta præscribi debere præcipit.

GOTTOFREDI HENNICKII, D. ILLUSTRISS.

Comit. Erpacensium Archiatri & Physici provincialis, de Panaceis Tractatio Medico-Chymica.

Francos: ad Moen. sumptibus Christiani Genschii, 1689, in 8.

Constat plagulis 3.

Medici gratiosi omnino interest, ut sanitati aut conservandæ, aut restaurandæ unice incumbens, sine suo cito, tuto & jucunde potiatur. Hoc per panaceas in effectum deducere alii vane gloriantur, alii feliciter expediunt. Illi qui nubem pro Junone amplecti assolent, unico remedio inevitabilem mortalitatis necessitatem eludere ut plurimum satagunt, ut sterili spe lactatos pecunia emungant. Hi vero quibusdam, at selectioribus remediis, circumstantiarum diversitati accommodatis, firmos morborum insultibus arietes, quantum possunt, objiciunt. Simili his gaudet instituto clarissimus Auctor, qui brevi hoc tractatulo panaceas ejusmodi recludit, & ex
thecis

theceis tribus, quæ circa illas animadvertenda sunt, depremit, quarum prima quinque, secunda tres, tertia unam continet capsulas, literis alphabeti distinctas. Quippe iisdem medicamenta indigitat, non quæ actu omnem abolens extinguantque morbum, homines ex orci faucibus eripiant, & ad seros annos perducant, sed quæ summè activa vel simplicia, vel manu ortho-chymici elaborata, blande, rãto, parvaque dosi vires suas exerant. Quoniam verò a saliva, humore ventriculi, succo pancreatico, bile &c. quæ in ventriculus assumpta medicamenta pervenas demum lacteas, adeoque vias leniores, ad receptaculum chyli, & exinde ad M. S. feruntur, insignem mutationem experiri necesse sit, na aliis præstare ait, quæ spirituosæ sunt, & immediate magis M. S. subeant. Ejusmodi vero remedia a Chymicis promittitur ignis, qui eadem per ignem, non vulgarem, vel pote sale suo aereo plurimis impuritatibus fæcto concreta notabiliter adulterantem, sed per congrua instrumenta temperatum, reclusa intima & specifica minorum connexionione, evolvunt, subtilisant, perficiunt. Atro proin calculo, notantur purgationes violentiores & venæ sectiones annuatim, aliquoties repetitæ: quod per illas male causæ morbificæ, quam non attingant, remotio ex quantitate excrementorum, quæ semper multum spirituosæ fovèant, æstimetur; per has vero tantum absit, ut semina morbosa cum sanguine educantur, ut potius illa sese postea validius exerant, & hinc febrium intermittentium duplicaturæ &c. superveniant. Quippe causam morborum in idea morbi residere putat, quam e. g. in morbis hæreditariis cum semine delatam ad fortuna Formator ob teneritudinem facile recipiat, ut secundum illius ceu potentioris indolem tota dein temperie determinetur. Quoniam autem in minimo illa consistat, etiam dosi minima opponendas esse panaceas. Archeum enim nostrum in regularitate sua balsamico-salina, vigoris nostri custodem esse & conservatorem, in statu autem p. n. a degeneribus, ac per varios in sextuplici digestionè Helmontiana commissos errores genitis cruditatibus, tanquã totidem morbosæ ideis in ataxias conjici exorbitantes. Et hæc theca prima conduntur. Secunda ipsas exhibet panaceas. Ducem hic veneratur celeberrimum *Ludovici*, quem limatissimæ chymiz, & saluberrimorum remediorum promum condam Medici unanimi applausu mirantur. Eas vero vel naturales appellat,

vel artificiales. Harum in numero recenset radicem Nisi, spiritum mundi, seu sal universale Hermeticum seu acreum, theam, baccar. Junip. & Sambuc. Infusum simili instructo sorbillandum, caffè &c. item opium. Ex his vero alias universales nuncupat, particulares alias, nempe vel in omni morborum genere, vel aliquibus tantum celebratas. Q. E. Ituc nullo liquore precipitabiles, item Poterianas, salia volatilia aromatica, aliaque remedia celeberrimorum medicorum refert. Ex minerali regno aliis palmam præcipere contendit ex mercurio & antimonio paratas, & a variis chymicorum corypheis commendata medicamenta; effectus vero, qui a Sole desiderantur, aut frustaneos esse, aut ab additamentis pendere. Ex regno animali panaceas quasdam vix innotescere, nisi quod melli insignes *Langius*; lapidibus cancrorum omnes a *margaritis* & lapide bezoar specificis vix differentes tribuant virtutes. Verumenimvero quamvis ideas has suas lucis primigeniæ scintillas, eodem recidere asserat, quod alii per singularem corporum crasin, seu modificationem, proportionem, texturam particularum specificam, & motum dispositivum explicant; abs eorum tamen sententia recedere videtur, quod theca ultima morborum causam immediatam non in humoribus, sed in archæo constituat. Quod tandem panacearum operandi modum attinet, cum *Hahnemio* & *Thomsono* conspirat, eas spiritus vitales vel debiliores multiplicare, vel vitiosis ideis inquinatos iisdem liberare, vel anomalos corrigere, acres edulcorare, partesq; a vitali confortio segregatas, per convenientes vias, sine digestionum naturalium læsione evacuare. Pro hisce scopis obtinendis panaceas vegetabiles spiritus magis confortare, animales novas ideas imprimere, minerales causas occasionales remove, & humorum massam commovere affirmat.

TRACTATUS DE CONCURSU CREDITORUM

in foro civili formando, editus ab Antono a Mara D.

in a Mara D.

Brunsvigæ, sumptibus Christoph. Frider. Zilliger, 1689, in 4.

Constat paginis 42.

Quanquam non exiguus est eorum numerus, qui de concursu & prioritare creditorum scripta consignarunt; tantum tamen abest

est, ut praesentis operis Autor (cujus genuinum nomen esse *Elias Schwegasse*, compertum habemus) Iliada post Homerum se scribere putarit, ut potius rectiorem se hac in parte, quam quidem aliihactenus, viam adinventisse, quin & errores plurimorum, celeberrimorum alioqui juris interpretum detexisse atque refutasse; sibi, vel ipsa rubrica teste, persuadeat. Hac vero usus est methodo, ut libris quatuor universam hanc materiam complecteretur, & in *primo* quidem de personis tractaret, quae in concursu creditorum concurrere debeant vel non debeant. Scilicet cum creditoribus nequaquam concurrere, sed praeter istis eximios esse innuit omnes illos, qui in re, quae in bonis debitoris reperitur, ulle modo dominum retinuerunt aut obtinent: quos inter etiam refert venditorem ratione rei venditae, quam tradidit, sed non expresse fidem de pretio habuit; patrem ratione nummorum, quos filiusfam. contra S.C. Macedonianam mutuo sancta pecunia creditori solvit ex patris pecunia, si nummi in bonis creditoris adhuc extant; pupillum ratione rei ex pecunia sua empta, si res extet & in bonis emtoris creditores concurrant; uxorem ratione rei pecunia ejus empta, quam constante matrimonio marito donavit; venditorem ratione rei, quam dolose inductus vendidit; dominum feudi aut emphyteusicos ratione fundi, qui ob delictum aut non solutum canonem ad eum rediit, & adhuc in bonis vasalli aut emphyteutae remansit, aliosque hujus generis complures, quos latius hic recensere nimis tardiosum foret; cum Autor ubivis id egerit, ut casus quosvis specialissimos undiquaque ex jure civili corradere, ac suo quemlibet loco figillatim commemoraret; subnexa etiam responsione ad singulos textus, quos suis subinde assertionibus obstantes offendit. Nec positive tantum in primo hoc libro se gessit, commemorando nempe, qui ob competentem rei vindicationem cum creditoribus concurrere non habeant necessum; sed remote etiam, prolixum scilicet eorum catalogum recensens, qui modo recensitis primo quidem intuitu non absimiles, ob concurrentes tamen circumstantias diversas eodem jure gaudere, creditorumve sensu semet eximere nequeant. Porro in libro *secundo* ad certas prioritatis classes, quas *octo* statuere placuit, creditores concurrentes redigere occupatus est. *Primum* classem facit eorum, qui in concursu omnibus aliis praeferendi sunt: quorum v. g. refert eum, qui in consecutionem inventarii, item conservationem aut venditio-

ditionem bonorum, culturam agrorum, exactionem nominum aditorum, processum prioritatis instruendum sumtus fecit; nec minus sportulas iudicis & actuarii, salarium curatoris bonorum, impensas necessarias in funus non ipsius debitoris tantum, sed & ejus uxoris filiaeve factas: sumtus tamen in morbum erogatos, nec non salaria famulorum domesticorum huc spectare negat, nisi specialis introducta ea de re sit consuetudo, in cujus requisitis determinandis perquam scrupulosus est. Istos autem aliosve hujus generis creditores classis primae equaliter pro rata debiti concurrere statuit. In classe *secunda* collocat eos, qui hypothecariis anterioribus ex hypotheca & privilegio potentiori preferendi sunt: uti fiscum, aut civitatem etiam municipalem ratione diversarum praestationum publicarum; creditorem qui ad militiam seu officium publicum vendibile & haereditarium emendum expresse in scriptis pecuniam credidit; denique uxorem ejusve liberos intuitu dotis illarum: ubi in recensitione casuum separatorum admodum prolixus est, quo evidentius edoceat, quando haec personae ad secundam hanc classem aut spectent, aut non spectent; varias enim & minimas quandoque circumstantias evidenter hic jus variare ostendit. *Tertiam* classem constituunt, qui ex hypotheca, uti loquitur, minus potenti creditoribus hypothecariis anterioribus sunt superiores: quorum praecipuis refertur creditor, qui ad refectionem seu reparationem rei, in qua alii jam hypothecas habent, pecuniam credidit, item ad aedificationem domus, in cujus area vel solo jam alii hypothecae jus obtinent; pupillus cujus pecunia res aliis obligata fuit emta, aliique, quos huc transcribere nimis prolixum foret. Classe *quarta* Auctor complectitur illos creditores, qui ratione domini recognoscendi hypothecariis preferendi sunt, nimirum dominum privatum superficiei aut emphytheuseos ratione solarii aut canonis; nec non eum, cui annui redditus ex alieno solo debentur, si consuetudine certa prioritas ei tribuatur hoc nomine. *Quinta* classis eos habet, qui creditoribus hypothecariis ex auctoritate instrumenti anteferantur, puta, quibus hypotheca per instrumentum aut iudiciale, aut Notarii, aut tribus testibus corroborata, constituta fuit: hos etenim in separata classe ponendos noster autumat, eo quod ex singulari ratione aliis hypothecariis preferantur. Jam ulterius in classe *sexta* reliqui sequuntur, qui hypothecam cum privilegio

gio temporis habent, cujus intuitu sibimet invicem præponuntur. Classe *septima* comprehenduntur creditores, qui dum hypothecam non habent, sed duntaxat actionem personalem & privilegium prælationis, præferuntur Chirographariis; qui ipsi denique *octavam* classem constituunt. In *Libro tertio* tractat Autor de Rebus, in quibus potiores creditores secundum classes aliis aut præferantur, aut non præferantur; ubi maxime de usuris aliisque accessoriis agitur ostenditurque, ad quamnam eorum jus prioritatis aut queat aut nequeat extendi: & in *quarto* tandem delineat, quomodo secundum jus civile (id enim utique in scripto hæc ante oculos sibi posuit) processus sit formandus in concursu creditorum, sive hic contingat post mortem debitoris, sive eo adhuc vivente; tam post cessionem bonorum, quam sine ea, ex pacto solum cum emtore, qui nempe rem magni pretii sibi comparare volens, ratione rei & pretii securus esse cupit & hypothecarios citari desiderat. Denique sub finem adhuc agitur de Probatione in concursu obtinente, nec non de variis cautelis, in eodem tam a iudice, quam a partibus, siquidem secure incedere velint, observandis. Cæterum singula sua asserta adductis juris textibus (quos quidem non per titulorum rubricas, uti alias fere moris est, sed per numeros modo librorum titulorumve citat,) Autor stabilire fategit: alios vero Doctores nusquam allegat, nisi ut refutet aut erroris arguat. Qua quidem ex parte adeo rigidum semet exhibuit censorum, ut alicubi ipsum quoque Ulpianum errasse contendat; dum nempe is in *L. 1. §. 5. D. quand. appell. fit.* scripserit, a sententia definitiva sub conditione lata statim esse appellandum: cum tamen sententia talis nulla potius dicenda fuisset, cujus adeo vires per appellationem suspendi nec possint, nec debeant: ne de aliis recentioris quidem ævi, maximi tamen nominis Jureconsultis dicamus, utpote quos liberrime ubivis perstringit, si vel minimum ab ejus opinionibus deflexerunt. Diffidendum tamen non est, ipsum non semel inter errores ea quoque numerare, quæ Autores isti aut expressâ sanctione provinciali, ad quam scripserunt, aut certe plerorumque juris interpretum calculo, ipsaque adeo praxi, optima legum interprete, freti asseruerunt; uti cuilibet vel leviter librum pervolventi apparebit. Unde verendum non sine ratione est, haud paucos fore, qui cum magnis istis viris sic errare, quam cum Autore hoc secus sentire sitis ducent.

Verum de his, ut &, an per novam istam methodum intricata hæc aliqui materia multum lucis nacta fuerit, aliorum esto iudicium: nobis enim, quibus librorum contenta nude referre propositum est, censorum partes hæc in re nequaquam sumus.

DISQUISITIO THEOLOGICA DE SENTENTIA Augustini, an heretici & schismatici vi ad fidem sint cogendi? Ubi simul ingens discrimen offenditur inter causam Donatistarum & Protestantium. Autore Elia Veselio, Doctore & Profess. Theol.

Ulmae, literis hæred. Christian. Balthasar. Rithy, 1689, in 4.

Continet plagulas 8.

Nuperas Hugonottarum in Gallia aliasque hujusmodi persecutiones probantibus nihil frequentius, quam ut Augustinum in partes suas vocent. Quocirca celeberrimus dissertationis hujus Autor in Augustini scriptis haud mediocriter versatus paulo accuratius inquirendum censuit, quid de hac controversia Hipponensis ille Præsul statuat. Ac primum quidem insignia quædam ex ejus operibus loca colligit, quibus probari potest, tantum abesse ut religionem vi cogendam existimaverit, ut potius violenta inducendæ & propagandæ religionis media omnibus modis dissuasêrit. Postea vero ad ea, quæ ex epistola 48 ad Vincentium in Gallicum sermonem haud ita pridem traducta objiciuntur, respondet Augustinum fateri, quod a Collegis persuasus, & exemplis eorum, qui severitate pœnarum ad saniozem mentem redacti fuerant, permotus priorem sententiam quodammodo retractaverit; neque tamen Augustinum, dum priorem sententiam retractavit, ex scriptura solide probare potuisse, quod vis humanis conscientiis inferri debeat, cum in argumentis, quæ ex historia Saræ ancillam suam castigantis, item ex Joh. VI, 44. ubi de divino tractu agitur, aliisque nonnullis sacri codicis testimoniis deprompsit, non disputantem sed rhetoricantem Augustinum quilibet deprehendat, ideoque Autorem *disquisitionis de persecutione Gallica in Reformatos exercita & autoritate Augustini defensa* acriter in hanc Augustini retractionem inquisivisse. Adducit & Grotium, qui in Annot. ad Luc. XIV, 23. Augustini exemplo constare animadvertit, quanto aliter judicemus, cum res ipsas sine affectu

affectu immensum, quam cum quæstio facti incidit, quo sæpe fiat, ut *ἀπομνημονεύματα* non semper sint *αὐθιγὰς*. Cum vero Augustinus in hoc negotio Collegis cesserit, Gallicus Augustiniana illius epistolæ Interpres Autori nostro se minime probavit, cum Augustinum Principibus absolutam in hæreticos sibi subiectos potestatem tribuisse pronunciat. Quod si vel maxime Augustinus disertè & absolute affirmasset, hæreticos ad fidem cogendos esse, haudquaquam tamen id iudicium Veielius noster amplectendum putat, nisi idoneis Sacrarum Literarum testimoniis confirmari possit. Augustini enim auctoritatem tantam non esse, ut ab ejus sententia discedere nemini liceat, doctissimi Jesuitæ *Petavii* suffragio comprobatur. Præterea illam Augustini sententiam si decretoriam & a nemine in dubium vocandam esse concedatur, ad Protestantes non pertinere ex eo demonstrat, quod Protestantium religio a causa Donatistarum tantum absit, quantum cælum a terra. Contra Pontificios ad Donatistas propius accedere, inter alia inde probatur, quod sæpe Reformatorum infantes rebaptizaverint, ut ex Pii V decreto, cujus *Lannojus* in historia Gymnasii Navarræ meminit, & ex Concilio Rotomagensi constat. Postremo concludit, morem hæreticos ad religionem cogendi debiliorem & pessimam causam indicium esse, & ex *Petro Matthæo* ostendit, Romano-Catholicos in Anglia iisdem rationibus conscientiam suam libertatem postulasse, quas ipsorum Doctores alias in Protestantibus repudiare & impugnare solent.

DU DROIT DES FRANCHISES DES QUARTIERS de Rome, ou logent les Ambassadeurs de France 156. i. c.

De jure Asylæ sive Franchitiarum in regione urbis Romanæ, in qua Legati Gallici diversantur, & de nullitate excommunicationis a Pontifice in Marchionem Lavardinum vibratæ. Accedit consideratio Canonis XII secundi

Concilii Lugdunensis de Jure Regaliæ.

Amstelodami apud Josuam Rousseau, 1688, in 8.

Constat plagulis 6.

Lu 2

Abru

Abrupta nuper est, quæ tot sermonibus scriptisve occasione dedit, legatio Lavardini, & expectat Europa eventum irarum primogeniti Ecclesiæ Romanæ filii in parentem. In earum interim causam in otio literario disquiritur, & relata a nobis est mense *Majo* proximo illustris Autoris assertio juris Pontificii, adversus Gallicas prætensiones. Jam anonymum alium producimus, qui Gallici juris vindicias suscepit, argumentis, quibus eruditionis & acuminis laudem mereri possit; accedet etiam magnanimitatis, si vera sunt, quæ typographi nomine in præloquio ex aliis audita referuntur, nempe quod spreta fama, & quæ per *P. de la Chaise* oblata fuerint præmiis, tacitus suæ conscientiæ, in iudicio de controversia hac, satisfacere, quam ad Jesuitas gloriam scripti hujus transferre maluerit. Tres autem sunt ejus partes vel sectiones. In *prima* de jure alyi agitur, & tali quidem, quod non constitutum concessumque sit subditis a supremo aliquo Principe, ex gratia justa causa revocabili, sed de tali, quod Princeps itidem supremus, Rex puta Galliarum, in Principis, æquali majestate in temporalibus præditi, Pontificis nimirum ditione, jure servitutis cujusdam acquisiverit. Hujus anti-quitatem eandem esse statuit Autor, quam Pontificum temporalis in urbem Romam imperii, quod magna ex parte Gallicorum regum beneficiis deberi putat. Si enim recentior esset prærogativa illa, futurum non fuisse conjicit Autor, ut scriptores Romani, ceremoniarum & pomparum satis memores, initium rei parum usitate silentio prætermiserint. Vetustatem etiam ex prima A. 1552 a Julio III edita constitutione liquere, in qua diuturnam, quam prohibet & abusum vocat; consuetudinem fassus est, impedire tamen non potuit, non magis, ac qui ei successerunt ad hunc usque Pontificem. Verum ne tot Christi vicariis injustum & irritum conatum imputet, aliam iis mentem fuisse statuit, negans edicta illorum adversus Reges condita esse, quia eos non nominaverint; quod tamen fieri debuisset, si obligatos illos vellent, autorum non vulgare ex Canonistarum ordine testimonio comprobatur. Quod igitur adversus *Primates & Cardinales & Oratores Principum* constituerunt, ad illos solùm pertinere contendit, qui Pontificum temporali imperio subiecti sunt, & adversus eos crimen majestatis committere possunt; hoc enim transgressoribus in edictis impingitur. *Bullam* quam vocant *cena Domini*, nihil ad

huiusmodi ad hanc rem facere existimat. Præterquam enim quod illa, ut
 tenet, in univèrsum iniqua, toti Ecclesiæ contumeliosa, Principum
 majestati adversa, ideoque a plurimis rejecta sit, (quam in rem Caput
 VII. n. 55. de probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ allegat) in
 illos tantum fulminari eam dicit, qui bona sive domania Pontificum
 invadunt; id quod ad Reges Galliæ trahi non possit, qui nihil tate
 Pontificibus auferant, sed jure servitutis, in aliena licet ditione ac-
 quisita, utantur; gentium etiam jure tuti, cum res inter Principes pa-
 ris potestatis versetur. Aliud argumentum ex conventionione Pisana
 inter Regem Galliæ & Alexandrum VII inita elicitur, qua cavetur,
 ut Legatis tanti Regis & primogeniti Ecclesiæ filii debita reverentia
 Romæ præstetur; nec dubiam esse Autor putat, quin etiam jus asyli
 innuatur, cujus usum & exercitium Legati conventionione illius tem-
 pore habuerint. Notum præterea esse, quomodo Pontifices supra-
 mum in urbem imperiam adepti sint, indulgentia nempe Principum,
 qui successores D. Petri eo modo honorare voluerint; unde triplici
 nomine a Pontificibus mutuum merito exigant reverentiam, nempe
 (1) quod fidem Christianam profiteantur, (2) quod Ecclesiæ, & (3)
 quod provinciartum Pontificiæ potestati subjectarum protectores
 sint. Sed hoc axioma Galliæ Regibus præcipue, & ut videtur, unice
 vindicat Autor, allata Gregorii, quem Magnum vocant, blanda hy-
 perbole ex *Lib. V. cap. 6.* ubi Francorum Reges tantum antistare aliis
Regibus dixit, quantum Reges cæteris preferantur hominibus. No-
 tat tamen, Gregorium illum Imperatoribus subditum, & in exequendis
 eorum jusis non raro occupatum fuisse, idque ex *Lib. II. ep. 62.* ali-
 isque locis constare asserit. Tanto magis, ait, successores ejus
 & Innocentium hunc XI revereri majestatem Regum Galliæ oportuit,
 a quibus tot beneficiis affecti sunt, & quibus imperium in urbem
 aliasque Italiæ partes debent, & ad honorum præstationem sese obli-
 garunt. Comprobat id ex Caroli Magni & Ludovici Pii actis, & ad
 Galliæ regnum trahit, quicquid illi non solum ut Reges Galliæ, sed
 & ut Imperatores Romani exercuerunt. Citat etiam Innocentii III
 dictum ex veteri *Bullarum collect. III. Lib. II. de Judic. cap. 3. quod*
exaltatio Regum Francorum sublimatio sit Apostolica sedis. Accedit
 recentissimi meriti ostentatio, plus satis ab aliis jactata, nec a paucis
 elisa, quod nuper ad agnoscendam Pontificis majestatem vicies cen-

senam hominum in Gallia millia adducta sint, tanta pietate & potentia Regis, quanta ab alio sperari non possit. Respondetur inde objectionibus, quod Pontifices pro supremo, quod Romae habent, jure, de asyliis statuere potuerint & debuerint, ne crimina per asylosum abusum impunita manerent. Ait enim Autor, Principes ita tueri potestatis suae axioma debere, ne aliorum acquisita in provinciis suis jura sive servitutes illegitime auferant. Cum igitur Pontifex in regnis quibusdam ea, quae sibi jure clientelae debentur, exigit, eodem jure illum aliis & speciatim Galliae Regibus ad servanda, quae illi in Pontificia ditione quaesita habent jura, teneri. Praetextum autem de criminum impunitate vanum esse, cui absque laesione alieni juris occurri possit a Pontificibus, si de abusibus Legatos moneant, aut, his renitentibus, a Rege remedium petant, qui nunquam illud sit denegaturus.

Alter libelli parte nullitatem excommunicationis A. 1687 mense Majo adversus Lavardinum Romae fulminatam, demonstrandam sumit Autor. Distinguit ante omnia Pontificis potestatem Ecclesiasticam a Politica: illam a D. Petro derivatam agnoscit; hanc Principum & Regum Galliarum maxime beneficio accessisse illi dicit, neque cum ea confundi debere, Jus autem asyli vel concedendi, vel auferendi, non priori, sed posteriori potestati adherere statuit, nec alio modo exerceri aut defendi posse, quam quo Principes non Ecclesiastici sed Politici uti possunt, ita ut excommunicationis fulmini locus hic non sit. Haec ulterius demonstraturus, disserit (1) de utriusque potestatis scopo & mutuis adminiculis eo tendentibus, ut Ecclesiastica Politica succurrat, hortando ad obsequium subditos, & si opus sit, excommunicationis rigore adigendo: Politica vero Ecclesiasticae patrocinium praestet, ad exequendum leges sacras & puniendum refractarios. Sic adversus delinquentes in jura Magistratus, subsidiariam censuram sive excommunicationum vim peti posse. Ab hoc vero casu diversum plane esse ait, de quo inter Regem & Pontificem disceptatur, neque enim agi de subditis ad officium per excommunicationes compellendis (quas exerceri a Pontifice posse, nemo facile negaverit) sed de Rege maximo, jus asyli extra regnum quidem, sed jure antiquae servitutis in ditione Pontificia asserente; & sic quaeri, an Rex aliam quam amicam aut legitimam disceptationis viam ad jus illud suum cedendum

dum per Ecclesiasticam potestatem adigi potuerit. Id vero Autor
 prorsus negat, nec magis ferendum esse Pontificis factum putat, quam
 si Pontifex, ut olim, sola Ecclesiastica dignitate, Imperator vero aut
 alius Rex vel Princeps temporali potestate in urbe Roma potiretur.
 licet enim jam utraque in persona Pontificis concurrat, distinctos ta-
 men singulis terminos manere. Urget (2) discrimen utriusque pote-
 statis, quod neutra alteri formakiter subjiatur, sed quæque in suo ge-
 nere independens & libera sit. Licet enim Reges & Magistratus quo-
 ad personas, & quatenus Christiani sunt, Ecclesiasticam agnoscant po-
 testatem, subordinati tamen illi non sunt, ratione muneris sui politici.
 Affert ad sententiæ hujus, alioqui satis notæ, confirmationem inssi-
 gnia loca Tertulliani, Optati Milevitani, Gelasii & Nicolai I. Pontifi-
 cum. Conficit inde, censuras a Pontifice ad jus asyli Galliarum Regi cripi-
 endum, nullo jure expeditas esse. Ostendit (3) neminem ignorare,
 quod Principes ex Paganismo ad Christianam religionem conversi,
 nihil ex pristina majestate juribusque suis amiserint, ideoque fieri non
 posse, ut Pontifices illos per censuras Ecclesiasticas a juribus suis de-
 pellant, & iudices in sua causa sint, ac veluti divina dictatura in Reges
 utantur. Unde iterum patere existimat, nulliter processisse Pontificem
 in pronuntianda adversus Legatum Regis excommunicatione, in re
 politica, qualem esse censet jus illud asyli. Si tamen hoc pro Ec-
 clesiastico habere aliquis velit, nihilo magis tamen fas fuisse Pontifi-
 ci, ut ad excommunicationis rigorem progrediretur: hunc enim
 non nisi adversus atrocium criminum reos locum habere, omnium
 Doctorum sententia constare dicit. Negat autem talis accusari pos-
 se Lavardinum, qui Regis sui mandatis obedientiam, quam jure di-
 vino & naturali debebat, præstiterit, in negotio Legi divinæ per se
 non contrario, & de quo præsumere potuerit, quod Rex bona fide
 & antiquo usu & more niteretur; quia Reges Galliarum non obstantibus
 Julii III & successorum ab annis centum quinquaginta interdicitis,
 exercitium immunitatis illius retinuerint, & Rex ex tractatu Pisano
 supra dicto satis tutum se in possessione hac esse, hand immerito existi-
 maverit. Quod si tamen res dubia fuerit, illegitimum nihilominus
 fuisse arbitratu excommunicationis fulmen, & Gregorii Magni &
 aliorum observari debuisse Lib. VIII. ep. 30. *Constantio Mediolanensi
 Episcopo rescribens: grave satis est & indecens, ut in dubio certa di-
 catur*

catur sententia. Hoc cum neglexerit Pontifex, a turbata pacis & conascentium periculis culpa excusatum non esse.

Sequitur alia & separata ab isthac materia tractatio *de jure Regalia*, quam vocant, de quo ab aliquot annis inter Gallie Regem, & Episcopos quosdam ipsumque Pontificem, acerrime disceptatum esse novimus, magno quidem cum Episcoporum, & qui illis adstiterunt, infortunio. Cum vero jus regium, quo vacantibus Episcopatibus, & beneficia quæ vacant conferre, & redditus fisco applicare solet, a Pontifice & Episcopis ex canone sive decreto *Concilio Lugdunensis secundi A. 1274.* habiti, maxime oppugnetur, Autor hic nullum, in canone isto præsidium Pontificiis assertis esse existimat. Verba Canonis hæc sunt: *Generali constitutione sanctimus, universos & singulos, qui Regalia, custodiam sive guardiam, advocacionis, vel defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, sive quibuslibet aliis pium locis de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum aut locorum ipsorum vacantium occupare presumunt, quantacunque dignitatis honore præfulgeant, Clericos etiam ecclesiarum, monachos monasteriorum, & personas ceteras locorum eorundem qui hæc fieri procurant, eo ipso excommunicationi subjungere; illos vero Clericos, qui se, ut debent, talia facientibus non opponunt, de preventibus Ecclesiarum seu locorum ipsorum pro tempore, quo præmissa sine debita contradiçione permisissent, aliquid percipere distriçtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum, ceterorumque, locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis sollicitè faciant abstinere; quod ea, quæ non pertinent ad fructus sive redditus provenientes vacationis tempore, non usurpent, nec bonacatera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent. Quicquid ex hoc decreto contra jus Regis adduci concludique solet, invalidum esse statuit Autor, qui clausula illa, quantacunque dignitatis honore præfulgeant, Reges comprehendi negat, totamque illam constitutionem adversus minores dynastas, quorum tunc multi in Gallia & vicinis regionibus Regalia jura usurpabant & clero iniqui erant, sancitam esse contendit. Assert speciosa ex aliorum conciliorum illius temporis Canonibus argumenta, & insignium Doctorum testimonia, qui affirmant, expressam mentionem Regum & Imperatorum in decretis requiri; si obligari*

iis de-

iis debeant; generalibus autem istiusmodi enunciationibus non teneri. Speciatim citat concilii Tridentini definitionem Sess. XXII cap. II, & quæ de ea *Paulus Venetus*, (atenus ab Aristarcho suo Pallavino non reprehensus) annotavit, & magni nominis Canonistæ commentati sunt, ut & veteris commentatoris, qui pro Durando habetur, ad dictum Can. Lugd. explicationem. Subjungit denique etiam hic, quod supra in quæstione de jure asyli monuerat, dubiam ad minimum canonis istius sententiam esse, cui inniti extommunicatio Pontificia tuto & legitime non potuerit.

L' INNOCENCE OPPRIME'E PAR LA CALOMNIE, ou l' Histoire de la Congregation des Filles de l' Enfance de nôtre Seigneur Jesus Christ, &c. i. e.

Innocentia per calumniam oppressa, sive Historia de Congregatione Virginum Infantia Jesu Christi, & quomodo subreptum sit religioni Regis Christianissimi, ut abolitionem Congregationis illius decerneret, &c.

Tolosæ, apud P. de la Noue, 1688, in 12.

Constat plagulis 16.

Libellum huic nobis nuper indicavit *Franciscus Pisto*, vel quisquis autor est tractatus de Ecclesiæ Gallicanæ Afflictionibus, mensè Majo proximo p. 265 a nobis relati; nec mitior est Scriptor hic, quam Pisto ille, in Jesuitas & eorum patronos. De Rege magna cum reverentia loquitur, malletque eum ab iis, quæ contra jus fasque acta sunt, exequatum habere. Injusta quidem illa coram Deo & per se, & maligne obreptum esse Regi maximis negotiis occupato, non dubitat; novum tamen hoc obreptionis malum non esse, & optimis Principibus accidere faterur, exemplo Davidis, qui servuli nequam calumniis ad injustum decretum inductus fuit. Talia scilicet ista esse ait, qualia Samuel inter jura Regis populo Israelitarum proposuit, facti, non legis, i. e. illegitima & inhonesta, sed quæ ferri debeant. Optat autem & petit, ut Regi tanto, tamque perspicaci
Xx & reli-

& religioso veritas innotescat; quo facto futurum esse confidit, ut innocentibus damna resarciantur, & in calumniæ auctores recidant. Quo fundamento & jure hæc dicantur, penes alios judicium esto; nos factum ut proponitur, compendio enarrabimus.

Johanna de Juliard, vidua *Caroli de Turle Domini de Mondemville*, nobilis in urbe Tolosana matrona, pro amplis quas habebat facultatibus, & pietatis studio, ante annos plus minus triginta consilium ceperat de sodalitiis Virginum instituendo, quæ nuptias averfate, neque tamen ad omnem monasticæ disciplinæ rigorem adstrictæ, piis exercitiis incumbere, tum puellas a tenera ætate in pietate, & virtutibus atq; artibus sexum ac conditionem decentibus instruerent, viduas etiam & conjugatas, quæ solitudinem aut secessum ad sacra exercitia desiderarent, recepturæ; dein ut ægrotantibus in contagiosis etiam morbis succurrerent. Probavit consilium *Petrus de Marca*, Archiepiscopus eo tempore Tolosanus, magni nominis Præsul, & Statuta Societatis a *Gabriele Cironio*, Canonico & Academiæ Tolosanz Cancellario, pio & docto (ut refertur, multisque testimoniis probatur) viro, composita, per *Vicarium* suum *generalem* confirmavit. Eadem ab octodecim in Gallia Episcopis magnis elogiis excepta fuerunt: inter quos ob eruditionem & zelum in disciplina famigeratissimi nominantur *Antonius Vincienfis*, *Franciscus Apamiensis* & *Gilbertus Tornacensis*. Post impetratam Archiepiscopi Tolosani d. XV Januarii A. 1662 confirmationem, robur instituto ex summi Pontificis *Alexandri VII* diplomate d. 6 Novembris accessit. Secuta est mense Octobri A. 1663 regia concessio, amplissimis clausulis munita. Nec quicquam tamen his præfidiis innixa fundatrix Jesuitarum, ut Autor narrat, odia evitavit, quod *Cironii* aliosumq; Theologorum & Presbyterorum consilio & spiritali directione uteretur, qui a Jesuitis in dogmatibus & disciplina dissentiebant. Accusate itaque sunt novi instituti Virgines apud successorem Petri de *Marca Burslemontium*, quod Catechesi uterentur Janenistarum erroribus corrupta, docerentque *Christum non esse mortuum. pro omnibus, & gratia resti non posse*. Sed vanus tunc fuit hic impetus, cum probari, quæ delata erant, non nisi ex relationibus impuberum puellarum possent, & istæ minis ad testimonium se compulsas esse assererent. Abfolvit itaque virgines Archiepiscopus, & statuta earum, mutatis quas

mutanda

tutanda esse judicabat, confirmavit. Successit illi Cardinalis *Bonzini*, postea Narbonensis Archiepiscopus, qui itidem Congregationem hanc tutatus & insigni elogio profecutus esse dicitur. Huic successit *Josephus Monpesatus*, habita A. 1683 visitatione deprehendit, virgines pie, modeste & extra commercium cum viris, etiam propinqua cognatione junctis vivere, puellas in Catechesi & Sacrae Scripturae lectione aliisque artibus utiliter informare, eoque sine sex scholas in urbe instituisse, ægrotis etiam egregie succurrere. Itaque insigni attestatione d. XII Januarii dicto anno earum institutum colaudavit, posteaque mense Octobri 1684 solenni diplomate confirmavit. Eundem favorem *Aquis Sextiis* Congregatio invenit, impetrata ab Archiepiscopo, Cardinali *Grimaldo*, permissione instituendi collegia & scholas. Ita A. 1686 in utraque Diocesi quinque Conventus virginum ab *infantia Christi* denominatarum erecti inveniebantur, magno honore & applausu a populo & Episcopis matutarum; unde maxima gloria ad patronam Societatis Mondonvillanæ redundabat, ita ut digna habita fuerit, cui Galliarum Regina *Maria Terefa* literas scriberet, & puellas quasdam educandas commendaret. Hæc in *prima* libelli parte inter alia plura enarrantur.

In *secunda*, deplorabilis Congregationis ruina describitur. Occasionem huic dedit *Guilielmina Probenquia*, quæ annos viginti in Societate versata, A. 1682 ex fenestra cœnobii desiliit, & Jesuitarum patrocinium imploravit, multa de sodalibus quæstæ, quæ tamen in visitatione Archiepiscopali, de qua diximus, probari non potuisse, Autor memorat. Desertrix ista, postquam nihil apud Archiepiscopum profecerat, Jesuitarum, ut refertur, consilio & ope Lutetiam missa, & *P. de la Chaise*, tum etiam Archiepiscopo *Harleo* commendata est. Illorum potentia & favore inquisitio iisdem, adjuncto Secretario Regio, Marchione de *Castello novo* (*Chasteauneuf*) demandata fuit. Hi tres aut quatuor Theologos delegisse dicuntur, qui ad Regem retulerunt, statuta Congregationis, a tot licet Archiepiscopis, Episcopis, multisque Doctoribus approbata, erroribus tamen periculosis infecta esse. Accessit nova offensæ & delatio, cum Mondonvillana puellam quandam in Societatem recipere recusasset; unde iterum testimonia per Jesuitas conquesta fuerunt, us similia, quæ A. 1683 collecta erant. Perspecto quod sibi imminebat periculo, Lutetiam pro-

fecta est Mondonvillana, & ab initio non inhumaniter ab Archiepiscopo excepta, & spe accessus ad Regem sustentata, mox tamen ex improvise in exilium ire iussa, destinato ei oppido, in Normannia inferiori sito, *Constantia*; in eodem vero non multo post monasterio cuidam inclusa fuit. Inauditum injusti processus exemplum hoc esse statuit Autor, quo femina illustris, quæ octoginta librarum Gallicarum millia pio instituto impenderat, nulla juris forma, nulliusque criminis convicta, ab omni defensione arcebatur, in locum ducentis a patria leucis remotum, & ob situm palustrem insaluberrimum abdita, sermonis & literarum commercio, famula etiam privata & miserrime habita. Secutum inde est d. 12 Maji 1686 decretum Regium de abolenda Congregatione, summoque cum rigore executioni datum. Raptæ fuisse dicuntur vi militari, aut ab apparitoribus ex claustris suis virgines quædam, licet ægrota & moribunda, projectæ in cœnum, verberibus confusa. Expilata & destructa sacella, profanata omnia, ingenti cum populi mœrore, nec obscuro in autores odio. Maxima rigoris causa erat, quod Virgines ad Pontificem Romanum provocassent. Desertrix illa *Probenquia* ruinam sodalium læta aspexit, & ad matrimonium, spreto voto & invita matre festinavit, ut appareret, illud solum relinquendi monasterii causam ei fuisse.

Parte tertia exponuntur, quæ Aquis Sextiis, vacante Archiepiscopatu, a Vicario ejus, *Berberio*, Episcopo Vaurinensi (La Vaur) non minori cum violentia, ad exequenda contra virgines decreta gesta sunt.

Parte quarta ostenditur, quanta contumelia Pontificiæ auctoritati hoc processu illata sit. Referuntur contenta appellationis & literarum, quas virgines ad Pontificem dederunt, in quibus omnem calamitatis suæ culpam Jesuitis, & nominatim *P. de la Chaife* palam tribuunt; id maxime querentes, quod non solum in summa egestate & miseria vivant, sed & in periculum veniant violandi vota, quibus se in professione vitæ monasticæ Christo obstrinxissent. Patheticæ & flebiliter scripta sunt ista, iisque ipse Pontifex illachrimasse dicitur. Ad Regem eadem fere multa que cum modestia scripserunt, sed dubitat Autor, an literæ in ejus conspectum venerint; confidens, si id factum esset, futurum fuisse, ut virgines restituerentur & earum persecu-

persecutores non impune ferrent, quæ perpetraverant. Pontifex per Nuntium suum apud Regem de injuria exposulavit, sed responsum ei fuit, plurimos abusus in statutis virginum contra regulas & consuetudinem Ecclesiæ deprehensos esse, maxime quod Virgines extra cornobium scholas haberent, & directoribus Jansenistis uterentur. Reegerenti, probata ista non fuisse, & ad cognitionem tribunalis Ecclesiastici pertinuisse, replicavit Rex, omnia in Consilio suo recte examinata esse, & inde sermonem hunc cum Nuntio abruptit. Refertur postea auctus in *Mondovillanum* rigor, arctiori custodia, & severa in duas virgines, quæ eam inviserant, animadversione. Causa vehementiæ erat, quod literas ad Pontificem scripsisse, falso quidem, diceretur. Refutatur calumniæ adversus mores & pudorem Virginum, cum in Gallia, tum Romæ sparsæ, nulla, ut dicitur, ne specie quidem veri, quia nihil tale in decreto Regis aut Archiepiscopi memoretur.

Parte quinta accurate expenditur subreptio Regi facta, & defectus cognitionis & processus in ipso decreto observati indicantur. Nulla enim in eo fit mentio, quod auditæ fuerint virgines, neque ulla abolitionis causa adversus institutum tot approbationibus firmatum, & per annos 24 magno cum fructu pariter & applausu populi exercitum adducitur. Invalida tamen & nulla pronuntiantur, quæ ordinata & statuta fuerant, hac sola ratione, quod Doctores quidam ita judicaverint. Eorum tamen responsum nemini innotuisse, nec ullam reis excipiendi de personis aut dictis Consultorum facultatem permissam fuisse notatur. Vitium obreptionis etiam inde colligitur, quod regis quidem confirmationis A. 1663 datæ & statutorum Congregationis, nulla vero Pontificiæ aut Archiepiscopalis approbationis mentio fiat. Si enim Regi relatio de his facta fuisset, ut fas erat, fieri non potuisse censet Autor, ut se ad sententiam istam per moveri passus fuerit; absolutæ vero potestati in tali causa locum fuisse negat. Pessimas etiam sequelas ab exemplo inaudito profluentes monstrat, nullumque collegium aut foundationem esse existimat, quæ hac ratione subverti non possit, cum summo omnium detrimento, qui Pontificiis Regisque concessionibus confisi, personas aut opes sacris addicunt & impendunt functionibus. Examinat inde quasdam regii decreti clausulas, illam maxime, qua restitui datoribus jubentur, quæ Congregationi donata fuerant: id quod plane illegitimum & sacrilegum esse contendit.

Parte sexta in censuram vocat decreta Archiepiscopi Tolosani & Vicarii Aqueusis, quæ illi nulla necessitate, ut aulae placerent, reclamante conscientia, & Jesuitarum instinctu edidisse perhibentur. Culpatur ante alios *Roquius* quidam, Jesuita Tolosanus, cujus consilio & stylo Archiepiscopus usus fuerit. Indicantur, quæ etiam contra ipsum decretum Regis durius gesta sint, cum neque spatium a Rege ad evacuandum monasterium virginibus concessum indulgeretur; neque spiritualis provisio de votis & conscientia illarum, ut decretum erat, præcederet; nec jussui Regis obtemperaretur in restituendis, quæ Mondonvillana contribuerat, aut alimentis illi vel virginibus debito modo præstandis. Adduntur quædam de nexu votorum monasticorum, & quod nullo jure per regium decretum solvi potuerit. Subjungitur epilogus acerbis in Jesuitas querelis refertus, & de damno religioni Romano-Catholicæ illato, abolendo institutum, quod hæreticos, ut Autor putat, convincere potuisset, superesse in Ecclesia sanctimoniam, cujus exemplum illustrissimum & utilissimum virginibus illæ dederint. In additionibus exhibentur quædam documenta, quæ ad historiam Societatis, factæque contra eam executionis pertinent. Notabilis inter alia est Pontificis ad Archiepiscopum Tolosanum, non multo post mortuum, epistola d. 15 Julii A. 1687 data, in qua serio de poenitentia ob injurias Virginibus & Episcopo Apamiensi illatas admonetur. Adjiciuntur denique literæ *P. de la Chaise*, ex quibus constat, quæ illius in hoc negotio partes fuerint.

Finita hac recensione, nacti sumus breviorē de hac ipsa infelicitate Virginum causâ narrationem itidem Gallicam, quæ ab aliqua ex illis conscripta esse dicitur, & titulum habet:

**RELATION DE L' ETABLISSEMENT DE L'
Institut des Filles de l' Enfance de Jesus, avec le recit
fidele de tout ce, qui s' est passé dans le renversement
du mesme Institut. i. e.**

Relatio de instituta Congregatione Virginum Infantiae
Jesu, cum enarratione omnium, quæ in subversione e-
jus contigerunt.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1689, in 12.

Constat plagulis 8.

Quam-

Quamvis autem in priori, quem excerptum dedimus libello, accuratior temporum aliarumque rerum ratio habita sit, & documenta accesserint non pauca, qualia hic non reperiuntur; tum etiam, quoad præcipua rerum momenta, nihil novi in hac relatione inveniatur; legetur tamen & hæc ob styli ingenuitatem, multosque pietatis, castimoniam & moderationis characteres, ut confidimus, absque fastidio, imo non sine delectatione; movebit etiam ad commiserationem erga Virgines, meliori, ut apparet, fortuna dignas, & ad indignationem adversus vaferrimas adversariorum, quos habuere, machinationes, & indiscretam rigidæ sententiæ executionem. Ad historiam ipsam, quam ex priori tractatu exposuimus, ex Virginis hujus narratione particularia multa de Archiepiscoporum Tolosanorum, & de aulicorum, maxime vero de Jesuitarum moliminibus disci possunt, ad noscenda seculi & hominum ingenia. *Mondorvillana* plurima dantur elogia. Insignis ejus in viduitate pietas commendatur, qua primo magistras puellarum in parochia S. Stephani in urbe Tolosana constituerat, pauperesque & ad religionem Romanam conversas suo aluerat sumtu; post eam A. 1657 ex consilio *Cironii* (qui Abbas vocatur) Congregationem virginum instituit, omnibus quidem monasticæ disciplinæ legibus obligatas, sed absque habitu seu vestitu. *Infantia Jesu* nomine indicare voluit imitationem simplicitatis, & occultæ quidem sed divinæ bonitatis, quam puer Jesus jam ea ætate in zelo pro gloria Dei Patris ostendit. Charitatis exercitium non solum in recipiendis absq; dote in Societatem, quæ idoneæ ad hoc institutum videbantur, alendisque & educandis, ut dictum est, puellis aliis, sed maxime in mittendis ad ægros medicis & chirurgis (fundatricis salario constitutis) & præbendis alimoniis convenientibus, exhortandis denique ad pietatem ipsi, qui decumbebant, consistebat. Eleemosynis largis fruebatur virginum hæc societas, quia magnum civium numerum, nec paucos ex illustribus & opulentis, in recipiendis aut instruendis puellis sibi devinciebat. Sed liberaliter etiam omnia erogasse dicitur patrona instituti, ita ut nunquam calculum poneret, an continuare erogationes posset, ne in studio benefaciendi, ut aiebat, ista computatione & inventa angustia facultatum retardaretur. Virorum conversatione, etiam si Sacerdotes & religiosi essent, speciatim Jesuitarum, virgines

gines plane abstinebant. Nulli ex illis (etsi non nisi ad ægrotos visitandos, aut instruendas puellas in urbem prodirent) absque socia conspici, aut cum quoquam, rarissime etiam cum parentibus aut proximis conjunctis colloqui licebat. Nullam exemptionem a potestate Episcopali affectabant, imo ne immunitatem quidem a tributis, quo facto ex diversitate instituti in invidiam tanto majorem adductæ sunt. Fundatrix etiam fratres suos, viros togæ muneribus claros, offendit, quod patrimonium ad illos post-mortem sororis deferendum, his impensis consumeret, & precum atque exercitiorum sacerorum assiduitate caput turbare, & profus fatua fieri velle existimaretur.

MATTHIÆ ZIMMERMANNI, SS. THEOLOG.
D. Past. & Superintend. Misnens. Florilegii Philologico-Historici aliquot myriadam titulorum &c. Pars II.
cum figuris & appendice.

Dreodæ, apud Michaellem Guntherum, 1689, in 4.

Constat plagulis 60.

DUO jam anni effluxerunt, quod venerandi Autoris primam hujus Florilegii partem in Actis nostris anni 1687 pag. 464 recensuimus. Nunc fidem suam liberaturus apud eruditos, alteram excerptorum varii ac rarioris argumenti partem ex scriptoribus non cuivis obviis collectam exhibet: qua coeptam semel industriae suae telam, secundum Alphabeti ordinem pertexere laboravit. Nam animo suo perpendens, multis eam librorum copiam deesse, unde non minus curiosa, quam utilia colligi possint; rem curiosis lectoribus gratissimam se facturum esse speravit, si hac in parte eorum desideria, communicatis variorum librorum & materialium indicibus, juvaret. Initium facit a litera G, ubi primum de *Galeis* veterum, de *Gebenna*, de *Gemmis* varii generis, de *Genetriariis*, h. e. ancillis in gynæceo ministrantibus, de *Gemiis*, *Gladiatoribus*, de *Gymnastica arte*, & sic porro juxta Alphabeti seriem, pergit tum argumenta singularia, tum autores qui de illis scripserunt, annotare. Ultimo loco in litera Z de *Zonis veterum* & inde petitis proverbii agit. Quia vero curiosos rerum nummi raris figuris aut lemmatibus signati oblectare solent, talium

talium, ut & aliarum rerum, v. g. baptisterii, caligarum militarium & similibus icones æri incisas adjecit. Quare non dubitandum est, fore, qui huic *Viri Amplissimi* industriae pretium tanto labore dignum statuere velint.

ΚΕΒΗΤΟΣ ΘΗΒΑΙΟΥ ΠΙΝΑΞ,
CEBETIS THEBANI TABULA GRÆCE ET

Latine. Multis in locis restituta ex MSS' codicibus, unde etiam Græca in sine reposita, ab Jacobo Gronovio, cujus accedunt Nota & Emendationes.

Amstelodami, apud Henr. Wetstenium, 1689, in 8.

Constat plagulis 15.

CEbes Thebanus philosophus, Socræti discipulus, vitam mortaliū brevi libello, ceu tabula quadam, vivis coloribus depictam exposuit, memoratam Diogeni Laertio lib. 2. de Vita Philof. & Chalcedio sub fin. comm. in Plat. Timæum, ac Suidæ; *Tabulaque* (πίναξ) nomine scriptum isthoc insignivit, quod descripta in isto esset picta tabella in æde Saturni dedicata, varias vitæ hominum rationes in bonam malamque partem proponens, & virtutes ac vitia sub Fœminarum schemate exhibens, ac sub Genii persona vitæ rectam viam, quam qui ingressus sit & persequatur rectius vivat & beatius, ostendens. Interpretatione & commentariis tabulam hanc illustrarunt Lud. Odaxius, Hier. Wolfius, Jo. Camers, Jo. Caselius, Justus Velsius, Casp. Barthius, Snecanus, Mer. Casaubonus, Aug. Mafcardus, Cl. Salmasius, ab eoque editus Arabs interpres, & qui Notas horum junctas evulgavit Abr. Bekkelius, Plurima tamen corrupta depravataque loca omnes hi, quorum alter alterum expressit, reliquerunt, nec Plantiniana 1585, aut Tornæsiāna 1613, aut Lugdunensis Batava 1634, aut Salmasiana 1640, aut Oxoniensis 1680 editiones invicem multum differunt; quarum nulla optimam Parisinam Martini Juvenis A. 1557 excusam secuta est. Quapropter studio erga egregium istud ac utilissimum, licet exiguum, antiquitatis monumentum accensus doctissimus *Jac. Gronovius* serio de ratione, qua Cebetem ex fœditate cui immerfus erat eriperet emendatioremque redderet, cogita-

Y y

vit.

vit. In quo studio defixum insigniter iuvarunt tres Codices in Regia bibliotheca Parisiensi per Jac. Gallæum collati, e quibus clarissima lux multis in hac tabula obscuris locis affulsit, & non contemnendæ emendationes suppeditatæ fuerunt, ut patet ex Not. & Emend. p. 93, 101, 102, 114, 122, 123, 124, 129, 133, 142, 145, 149, 152, 154, 166, 167, 170, 171, 187, 189, 192. Supplementum etiam & finem tabulæ hæcenus detruncatæ & mutilæ reddiderunt Parisini hi Codices, integritatemq; conciliarunt: adeo ut absolutiorem eam ob additamentum quod pag. 83. 84 exhibet, & emendatiorem jam habeamus. Nec absere correctiones fuisse adhibitas, eriticæ Notæ subjectæ ostendunt: in quibus passim interpretes & commentatores Cebetini notantur, ut Wolfius pag. 90, 92, 127, 132, 157, 188. Caselius pag. 123, 143, 172. Casaubonus pag. 144, 197. Odaxius pag. 93, Snecanus pag. 174, Velsius pag. 174. Berkelius pag. 102, 114; alii item doctorum Virorum errores deteguntur, ut Vossii pag. 179, Petri Petri pag. 180. Ovidii autem locus corruptus pag. 199 feliciter restituitur. Sed cum uberiores commentarios in præstantissimum hoc Pythagoricæ philosophiæ monumentum sperare nos iusserit in fine Præfat. & pag 142, 178 clarissimus Editor, multa ad vim meditationis Cebetinæ profundissimæ eoacervata se habere professus; non minori desiderio eos expectamus, quam iacunditate evulgatas jam Notas & Emendationes legimus.

**CHTMLA PHILOSOPHICA, CUM DOCTRINA
salium, medicamentis sine igne culinari parabilibus,
& exercitiis chymia, auctore Jacobo Barnero Phil.
& Med. D.**

Noribergæ, sumptibus Andr. Ottonis, 1689, in 8.

Constat plagulis 40.

Inclytum Jacobi Barneri nomen dudum jam literato orbi innotuit. Postquam ille Lipsiam reliquit, Elbingam in Borussia fecessit, atque ibi ante aliquot annos rebus humanis exemptus est. Spes adeo omnis videbatur erepta, ab ingenio ejus, quo gaudebat alacri, quosdam adhuc fructus percipiendi. Ast ferme præter omnem expectationem, nunc in lucem prodit ejus Chymia Philosophica, quæ tamen num ab ipso

ab ipso Auctore ultimam experta fuerit limam, nostrum non est determinare. Enimvero cum in hoc studio plurimæ difficultates ejus sectatores circumstent, inprimis eo incubuit Auctor, ut operationum maxime causas traderet. In parte prima generaliora exponit. Chymiam artem dicit, quæ corpora ope ignis, & ex iis purum ab impuro separet, extrema jungat, & hinc medicamenta efficacia efficiat. Itaque finem ejus primum physicum esse perhibet, (scilicet separare partes mixtorum, ut ex quibus illa consistunt, & in quæ redigantur, demonstrari possit:) secundarium vero medicum. Chymiam autem unicam agnoscit, quæ circa objecta tantum diversa occupetur. Principia ejus constituit alia essendi, alia cognoscendi. Principia essendi porro vel naturalia appellat, vel artificialia. In naturalium numerum sal, sulphur, & mercurium, verum ut principiata philosophica, reponit, & (cap. 2.) uberius explicat. Verum artificialia consistere ait in horum applicatione, adeoque a doctrina salium inprimis petita (cap. 3) ponit axiomata, quæ chymicum ubivis attendere oporteat. Ad principia cognoscendi terminos technicos, tum lapidem philosophorum, tum res nativas, operationes chymicas, earumque effectus denominantes refert. His addit instrumenta, cum primaria, aerem, ignem, aquam, terram & menstrua; tum secundaria, furnos, vitra, luta &c. Pars II de operationibus chymicis per diversa capita tractat. Chymiam enim vel diacrisin intendere, nimirum in purificatione, digestionem, fermentationem, sublimationem &c. vel syncrisin involvere, utpote in incineratione, crystallisatione, præcipitatione, & quæ his affines sunt. Dum vero singulas contemplatur, ea quæ operationi cuiusvis conveniunt, subjecta, causas, modos, & enchireses detegit. Quæ parte III effectuum chymicorum adornatur consideratio, id inprimis agit, ut circa aquas, spiritus, aceta, &c. diversitas, enchiresis, ætiologia, variæque compositiones innotescant. Specimen igitur sectione II de traditionibus, concretorum naturalium analysis, præparatorumque atque processuum chymicorum examen, secundum regulas ex antecedentium cognitione desumptas, instituit docet. In doctrina salium, quæ libro huic annectitur, ea vel ut alkalia, vel ut acida, vel ut enixa considerat: duo priora vel volatilia dicit, vel fixa, vel mediæ consistentiæ; ultima vero pariter vel volatilia, vel fixa, vel fixo-volatilia. Differentias hæc sequuntur pro-

positiones, nempe qualia se illa vel in mutua mixtione, vel singillatim exerant, explicantes. Agmen denique claudunt quidam medicamenta sine igne culinari conficiendi processus, atque brevis manu ductio, quomodo secundum operationes & effectus diversos medicamina praesertim selectiora obtineri possint, demonstrans, quam exercitium chymiae vocat.

CHRONICON SARACENICUM ET TURCICUM
Wolfgangi Drechsleri, a Georgio Fabricio & Johanne Rosino emendatum auctumque; nunc in libros IV & capita divisum, notisque ac supplementis, nec non Appendice secunda ad Annum usque 1689 addita, illustratum ac locupletatum a M. Joh. Reiskio, &c.

Lipsiæ, apud Joh. Christianum Wohlfart, 1689, in 8.

Constat plagulis 25.

Seculum integrum cum triginta & octo admodum annis jam effluxit, ex quo *Wolfgangus Drechslerus*, vir ab eruditione atque diligentia omnino commendandus, *Chronicon de Saracenis & Turcis* memoriz non intermonituræ tradidit. Quod opusculum cum *Georgio Fabricio*, viro de literis ac de pube scholastica non Mifma tantum, sed totius Germaniæ meritissimo, sese oppido approbasset, non emendare illud auctiusque de suo reddere non potuit; quod & accurante illo A. 1550 in lucem prodiit. Hanc editionem aliz atque aliz exceperunt, quæ a Clarissimo *Reiskio* in Praefatione ad Lectorem referuntur; sed sexta præ cæteris memoratu digna est, *Johannis Rosini* videlicet, Viri ab opere Antiquitatum Romanarum toties recuso perquam famigerabilis, quæ Lipsiæ A. 1594 in publicum evulgata est. Nam is Appendicem Chronico Drechsleriano a Fabricio emendato atque aucto subjunxit, illudque ab A. 1550 ad sua usque tempora, h. e. ad A. 1594 continuavit. Quamvis vero ex illo quoque tempore id Historiæ Saracenicæ-Turcicæ plus vice simplici fuerit editum, aliisque id genus Chronicis Saracenicis insertum (quod & ipsum a *Reiskio* d. l. prænotatum est) solum tamen illius ad hæc usque tempora deductum nondum fuerat. Hunc itaque laborem in se
susce-

suscepit Reiskius, Vir πολύλωτος, & varia eruditione instructissi-
 mus; præsertim cum libellum Drechsleri non Germanis tantum, sed
 & Helvetiis, Belgis, aliisque exteris in historia Saracenicæ-Turcica
 singulariter probari intellexisset. Saracenicam autem Historiam
 cum Drechslero exorditur ab anno post C. N. 596, eamque in libro I,
 quem in capita VII divisit, ad annum Christi 1290 perduxit. Huic no-
 tas, animadversiones & supplementa quoad singula capita subnectit,
 quæ ex Arabicis scriptoribus fide hac in re dignissimis desumpsit. In
 ipso autem limine monet Autor doctissimus, autorem Chronicon
 suum de Saracenis Turcisque tanquam distinctis nationibus recte in-
 scripsisse, perperamque adeo gentem utramque, ac res utriusque ge-
 stas confundi. Saracenos enim Arabes ex Arabia oriundos; Tur-
 cos e Turkeстана sive boreali Asiatica Scythia, portisque Caspiis fu-
 isse effusos. Saracenos suis olim tribubus distinctos ad Joktanem
 seu Kathanem, Semi posterum, suas revocasse origines; Turcos tan-
 quam gentem obscurissimam nihil certi hæcenus de ortu suo tradi-
 disse. Porro res Arabum priscorum & reges in sacro V. & N. Testa-
 menti codice, imo & in libris Græcorum historicis summa hædieque
 invenire locum; Turcorum vero omnia in tenebris profundis latitare.
 Denique Saracenos & Arabes omnem elegantioris doctrinæ partem,
 Mathesin, Physicam & Medicinam maxime, attigisse, suamque lin-
 guam non sine summo studio excoluisse; Turcas vero nihil aut pa-
 rum elegantia in suam intulisse gentem, & lingua sua in hunc usque
 diem non nisi barbara & inculta admodum uti, nisi quod Arabicæ
 cum Muhammedismo locum in sacris precibusque dederint. Ul-
 terius cum nativitas Muhammedis inter Arabes & Christianos histo-
 ricos valde sit controversa, ex omnibus Elmacinum se sequi proste-
 tur Reiskius, tanquam antiquum in historia Saracenicæ scriptorem;
 & ex seculo post N. C. septimo superstitem. Emergit vero sic annus
 nativitatis post N. C. 572, dièsque 22 mensis Nisan, h. e. Aprilis. De
 cætero cum Drechslerus Chronicon Saracenicum ad annum C. 1290,
 uti jam indicavimus, deduxisset, Reiskius novem annos in supplemen-
 tis capiti VII subjunctis adjecit, illudque adeo ad annum usque 1299
 extraxit. Plura enim & certiora ex ipsis Arabum scriptoribus,
 quos MSSos pariter atque editos Bibliotheca Guelpherbytana per
 orbem lit. erarium decantatissima cum eo exprompte communicavit,

haurire ipsi licuit; de Chalifis inprimis Saracenorum, unde & dissertationem politicam de *Chalifatu Saracenicis*, h. e. de Imperio rerum civilium sacrarumque summo, sive Pontificatu inter successores Muhametis continuo conscripsit; quam ut publico diu haud invidere velit clarissimus Autor, rogatum eum quam humanissime heic volumus. In libro II, quem in capita III dissecut, Historiam Turcicam incipit ab A. C. 1300, quo ipso Ottomannus rapinis & prædationibus ditatus intra decennale spatium bonam Bithyniæ partem, & adjacentia Ponto Euxino loca suo imperio adjecerat, & primi Regis Turcarum nomen meruerat. Huic suas quoque, prout in libro I cum Historia Saracenicis fecerat, notas, animadversiones ac supplementa capitulatim annexuit Reiskius, Arabes, quos Pocokius in supplemento Historiæ ad Abul-Pharajum addito laudaverat, nec non Annales Ottomannicos Joh. Gaudieri, Joh. Leunclavii, & Joh. Baptistæ Podestæ, aliosque bonæ fidei scriptores secutus. In libro III exhibet *Johannis Rosini Appendicem* in capita IV a se dispartitam, quam *primam*, appendicis suæ huic subjungendæ intuitu, appellat ipsi placuit. Continuavit autem Rosinus hanc telam ab A. C. 1550, quo Dragutes Raifus, pirata celebris, Solimanni auspicijs Aphricam seu Aphrodisium Barbariæ oppidum occupaverat, præsidioque muniverat, usque ad A. C. 1594, quo Amurates, cum annum ætatis L, & imperii XX explevisset, calculi doloribus confectus vita excessit. Inseruit in hoc quoque libro Reiskius gemmulas ubique suas, h. e. notas, animadversiones, & supplementa necessaria. In libro denique IV, quem Chronici Turcici *Appendicem secundam* vocat, historiam Turcicam a Rosino ad annum usque 1594, quo Mahometes III sedem vacantem, strangulatis mox XVI fratribus, occupaverat, continuatam, ad annum usque seculi jam invergentis 1689 Reiskius noster perduxit, paratus illam in subsequentes etiam annos, si vitam Numen indulserit, laborque hic eruditus non displicuerit, extendere. Quantumvis autem Scriptores Turcicos consilere ipsos quoad seculi hujus historiam non potuerit, ex probatissimis tamen omnia scriptoribus, v. g. Sleidano, Thuano, Gothofredo, Tavernierio, Joh. Cluvero, Isthuanfio, Metterano, Lundorpio, Brachelio & Struckhusio, nec non ex Theatri Europæi autoribus, & Diarii Europæi collectoribus excerptis, & secundum annorum rerumque gestarum ordinem enarravit. Chronico sic ad nostra tempora

pertexto

per texto annexa est tum ob affinitatem materiae, tum ob exemplorum raritatem dissertatio de *Imperio Turcico*, sub praesidio celeberrimi Jenensium Polyhistoris, *Job. Andreae Bosii* ab Alhardo Hermanno Kummén, Hannoverano, A. C. 1662 habita, in qua universa Imperii Turcici Ratio Status breviter quidem, sed accurate & magno cum judicio excutitur; quam eo nomine legentibus quibusque non commendare non possumus.

**DN. VARIGNONII RESPONSIO AD ANIMAD-
versionem Dn. Abbatis de C. qua habetur in Actis**

*Erud. 1688 mens. Augusti p. 414, ab ipso ad Collectores A-
ctorum Gallice transmissa, & in Latinum
conversa.*

Dominus Abbas de C. hanc suam Animadversionem ita incipit: *neque Autor nova Mechanica, neque ulli, qui ad hac usque tem-
pora scripserunt, imo ausim dicere scripturi sunt de mechanicis, aut sta-
biliverunt aut inveniunt aliquod principium hujus scientia, quod de-
monstrare non possim (dummodo verum sit) esse tantum casum parti-
cularem aut simplicem consequentiam principii Cartesiani. Quae cer-
te propositio maximi esset momenti, si legitime foret demonstrata; quonia
sive quis acquiesceret principio hoc, sive minus, labore tamen melius
aliquod indagandi esset levatus. Verumenimvero Dominus Abbas demonstra-
tionis loco exemplum duntaxat aliquod affert, quod tamen ita comparatum est,
ut vel illud unicum sufficiat ad propositionem ejus falsitatis convincendam.
Nimirum advocat sententiae suae testem *Principium nova Mechanica*; sed ut appareat, quod ex hoc
ipso exemplo contrarium potius ejus sequatur, quod ille inferre su-
eo praetendit, non opus est, ut omnia ipsius legamus vestigia, neque
ut tantum subeamus laborem, quantum ipse impendit, ut hoc principium
habitu Cartesiano indueret; sufficit enim illud cum Dn. Cartesii principio
contendere. Principium Mechanicum Cartesii in eo consistit, quod neque major,
neque minor vis requiratur ad al-
quod corpus grave certam ad altitudinem elevandum, quam ad elevan-*

Cartes.
T. I. ep. 73.

dum

dem alterum minus grave ad altitudinem tanto majorem, quanto ipsum minus grave est; vel ad elevandum aliud gravius ad altitudinem tanto

minorem. Id quod generaliter ita efferri potest: *Potentia fieri a-
pag. 416. quales, quando agunt, aut agere intendunt, eodem tempore per spatia
reciproce proportionalia corporibus, quibus sunt applicata; ex quo se-
quitur, quod in aliqua machina opposita se in aequilibrio detineant, &
hac corpora maneant quiesca.* Ex quo deinde Dominus Abbas de C.
concludit, quod *Aequilibrium sit quies, qua ex oppositione duorum
motuum aequalium oriatur, atque hinc unice in motuum aequalitate &
oppositione aequilibrii causa sit quarendam.*

Delin.
Nov. Mech.
Præfat.
&c.

Principium novæ Mechanicæ vero eo redit, quod, quando dua
*aut plures potentia una agunt, impressiones ipsarum particulares,
quamcunque proportionem servant, in unam quasi coeant, qua tota
agit in omne illud, quod ipsi obstaculo est in directionis linea* (e. g. in
pondus, quod solum funiculis sustinetur; centrum trochleæ, sive
mobilis ea sive immobilis sit; punctum superficiæ, quod perpendi-
culariter subjacet centro directionis ponderum, quæ super ipsis susti-
nentur; hypomochlium &c.) *ita ut hoc obstaculum, quando majus
est, aut minimum aequale, viribus hujus impressionis compositæ, (illamque
adeo sustineat non secus ac si esset effectus unius cujusdam potentia, a
qua superari non possit) necessario sufflaminet concursum actionis po-
tentiarum omnium, quæ conspirant ad hanc impressionem faciendam,
atque illas in quiete & aequilibrio retineat.*

Hæc ergo sunt duo illa principia, de quibus disputatur, eaq; tam
essentialiter diversa, ut licet utraque de Aequilibrio agant, illud tamen
non solum sub alia, sed plane contraria specie concipiant. Vidimus
enim modo, quod, si Cartesii sequamur principium, *considerandum
sit Aequilibrium, tanquam quies, qua ex duobus moribus aequalibus & op-
positis oriatur; cum contra, secundum principium novæ Mechanicæ,
quies hæc non oriatur, nisi ex oppositione invincibili alicujus obsta-
culi, quod existit in directione communi plurium potentiarum con-
junctim agentium.* In priori potentia illa omnes non solum ut di-
versæ considerantur, sed etiam quatenus sibi invicem opponuntur:
in posteriori vero, tanquam unita in eadem directione, cui obstacu-
lum aliquod objicitur, non secus ac si solum unam potentiam con-
stituerent. Verbo, Dn. Cartesii principium ex divisione & con-
trarieta-

varietate directionum particularium duarum potentiarum, dispositarum ad motus æquales & incompatibiles, Equilibrium deducit: contra vero principium novæ Mechanicæ ex reunionem & consensum non solum duarum, sed quotcunque potentiarum, in unam eandemque directionem concludit æquilibrium ratione adeo obvia, ac si omnes illæ potentiz non constituerent nisi unam totalem, cujus hæc directio communis esset effectus.

Ex quo apparet, quod principia illa duo, Cartesii nimirum & novæ Mechanicæ, nulla alia ratione conveniant, quam quod ambo de Equilibrio agant, sed vias adeo diversas insistendo, ut, quando in nonnullis consequentiis conveniunt, id non accidat, nisi ideo, quia ambo vera sunt.

Paret etiam, quod principium novæ Mechanicæ eo simplicius sit altero, quo facilius potest concipi, quomodo obstaculum in directione alicujus potentiz existens, a qua vinci nequit, illam sistat, quam quomodo duæ potentiz se in Equilibrio detineant per oppositionem duorum motuum, quos non habent.

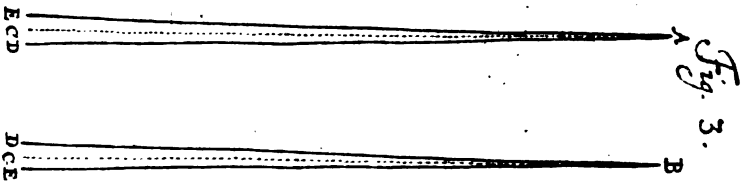
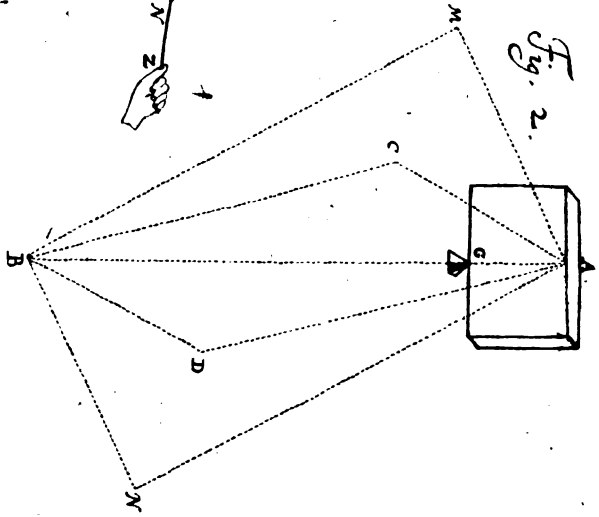
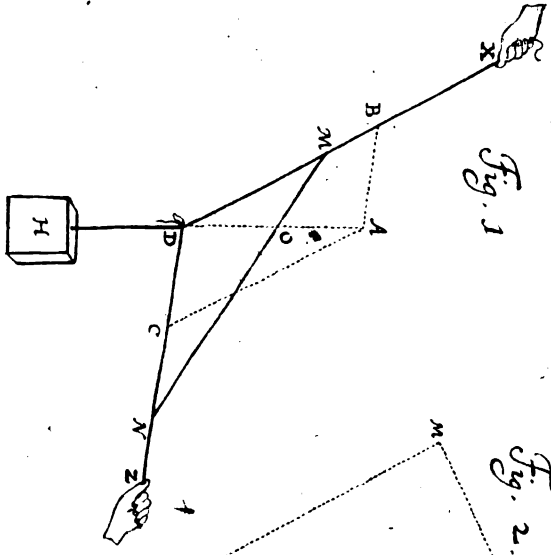
Habent vero motus æquales, forsitan dicit aliquis, si una vinceret alteram, id quod impossibile est secundum principium Dn. Des Cartes. Fateor id quidem, hoc tamen non est probare æquilibrium, nisi indirecte & per necessitatem consequentiæ; cum in nova Mechanica illud in se ostendatur & per ipsam generationem, quæ consistit in modo, quo potentiz illæ inter se disponuntur & uniuntur, ut omnes in unam directionem conspirent, quæ tota in punctum agit, ubi fit Equilibrium.

Cartesii principium solum dicit, quantum vitium necesse sit, cuius ex his potentis, ut maneat in Equilibrio, ob inconveniens aliud, quod in motu ipsarum oriretur, absque hoc si esset. Sed principium quod nova Mechanica habet, id explicat ulterius, qua ratione potentiz illæ ordinandæ & componendæ sint, ut debiliores a fortioribus ne superentur; adeoque, si scholarum velimus terminis uti, dici potest: Principium Cartesii ad summum nihil aliud exhibere, quam Equilibrii causam efficientem, novæ Mechanicæ vero principium dare etiam causam ejus formalem, hoc est modum, quo illud fieri intelligitur.

Et profecto Dn. Abbas non attendisse videtur ad hæc duo causarum genera, cum dixit: *quod nemo stabilis eris, nec unquam invensurus*

venturum sit aliquod principium Mechanicam, quod demonstrari non possit (dummodo verum sit) esse tantum casum particularem, aut simplicem consequentiam principii Cartesiani: aut minimum credidisse, quod causa formalis Mechanicorum inventu esset impossibilis. Evidens enim est Cartesii principium illam non magis attingere, quam magnum illud principium physicum, ex quo illud deduxit (effectus suis causis esse proportionales) attingit effecta naturæ. Atque forsitan ipse Dn. Abbas, si majori cum cura examinasset hoc Cartesii principium, deprehendisset, id ipsum non adeo plene satisfacere circa causam efficientem æquilibrii, ut solum sufficiat ad cognoscendam rationem potentiarum aut ponderum, quæ manent in Equilibrio. Certe si quis dicat: *duas potentias in Equilibrio existentes esse inter se in ratione reciproca viarum, quæ emittuntur, si una vinceret alteram,* parum admodum ille docet, nisi regulam generalem afferat non solum ad has vias cognoscendas, sed etiam rationes, quas servant, quæ nonnunquam æque ignotæ sunt, ac potentiarum rationes, quæ per illas debebant nobis innotescere. Quocirca cum supra diceremus, hoc principium afferre causam efficientem æquilibrii, adiecimus verba ad summum. Possimus etiam addere omnibus istis differentiis, quod hæc ratione, qua Cartesius aliique Equilibrium considerant, h. e. quoad ad nihil aliud respicient, nisi contrarietatem actionis potentiarum, aut ponderum in hoc statu manentium, quacunque etiam ratione istorum principia explices, ad summum nihil aliud possit detegi, quam ratio, quæ est inter potentias illas aut illa pondera, nunquam vero onus aut directio hypomochliorum aut obstaculorum, quæ illa in Equilibrio detinent, nisi metamorphosi reciproca potentiarum in hypomochlia fixa, & hypomochliorum in animatas potentias utaris. Quoniam illud omne non dependet, nisi ab impressione & directione, secundum quam omnes illæ potentie inter se invicem componuntur atque uniantur. Contra vero per principium novæ Mechanicæ, quod actionem potentiarum illarum non contemplantur, nisi sub ratione illius unionis & concursus, primum, quod se intellectui offert, est directio & onus hypomochliorum, aut generalius loquendo, omnis illius rei, quæ impressioni communi se opponit: ex quo deinde statim detegitur ratio, quam inter se servant, sed tam facili negotio, ut omne illud uno eodemque tempore nobis innotescere videatur.

E. g.

E. g. Non opus est, nisi mediocri cognitione motus Compositi ad videndum, si vectis MN applicaretur puncto O, per quod transiret DA linea directionis impressionis communis potentiarum X & Z, quæ ipsi applicatæ sunt in extremitatibus M & N, illas non solum manuras in æquilibrio, sed etiam onus hypomochlii O, ad quamvis istarum potentiarum X & Z fore, ut Diagonalis DA parallelogrammi BC ad quòdvis suum latus DB & DC. Et per consequens potentias quoque illas fore inter se, ut ipsa illa latera, aut uti AC & CD, h. e. (per lemma Trigonometricum, quod probat *latera trianguli rectilinei esse inter se, ut sinus angulorum, quibus opponuntur*) ut sinus anguli ADC ad sinum anguli CAD, aut ipsi æqualis ADB; vel quod eodem redit, in ratione reciproca distantiarum linearum directionis particularium, a quovis puncto lineæ directionis communis DA. Debuisset ergo Dn. Abbas experimentum sumere principii Cartesiani tali in casu, aut in Problemate aliquo proposito in nova Mechanica, ut videret, quantum hujus Mechanicæ principium antecelleret Cartesianum; tantum abest, ut nihil aliud sit, nisi casus particularis aut simplex ejus consequentia.

Principium ergo Mechanicum Dn. Cartesii tale non est, ut cuiquam spem demere debuisset aliquid melius inveniendi, teste, ut patet, hoc ipso, quod Dn. Abbas pro exemplo in contrarium afferbat. Verum equidem est, quod supponat pro principio novæ Mechanicæ, quod *potentia X & Z applicata Machina cuidam aut ponderi H se invicem in Equilibrio teneant, quando sunt reciproce ut sinus angulorum ADZ & ADX, factorum a funiculis DZ & DX, quos potentia trahunt, & a directione DA communis impressionis earum versus A, ubi videtur Dn. Abbas subintelligere: dummodo adsit aliquod obstaculum, v. g. sustentaculum machina, aut pondus H, juxta directionem DA hujus impressionis communis, cujus resistentia sit ad aliquam ex his potentibus, v. g. Z, ut sinus anguli XDZ, quem funiculi ipsarum faciant, ad sinum anguli ADX, comprehensum inter funiculum alterius potentia X & directionem impressionis communis.* Absq; hoc enim propositio absolute falsa esset, ut apparet ex Corollario 14 propos. 1 hujus Mechanicæ, ubi demonstratur, non esse possibile, ut mutetur directio funiculorum DZ & DX, quibus potentia X & Z sustinent pondus H, sine mutatione Equilibrii, quamvis possint mille diversis modis variari;

A. N. P. 44.

ut tamen ratio singulorum angulorum ADZ & ADX, qui constituntur ab illis funiculis & linea impressionis communis non mutetur. Sed & hoc ipso in casu solum illud est simplex aliquod Corollarium principii, de quo controversia est, quale est septimum propositionis primae huius Mechanicae.

Quod vero finis attinet, non equidem placet Dn. Abbati, ut hae expressio illi, quae longo iam tempore in usu fuit, & perpendiculariarum nomine utitur, praeferatur. *Sinus*, inquit ille, *angularium*, quos facit concursus linearum directionis, tam potentiarum motricum, quam communis illarum impressionis, non differunt nisi solo nomine a perpendicularibus, ductis ab hypomochlio harum potentiarum super lineas directionis. Notissimum sane hoc est, dixitque hoc autor nova Mechanicae compluribus in locis. Sed ut nihil dicamus, quanto sit facilius invenire angulos directionum illarum mediante aliquo Instrumento Goniometrico, quam distantias illarum a quocunque puncto ope normae, non solum ob vitium normae nonnunquam satis magnum, sed etiam, quando sustentacula, aut lineae, quae terminare debent illas distantias, tantummodo sunt imaginariae. *Ue*, inquam, hoc latius non est quamur, vel minima attentio ad generalitatem omnium illorum, quae Autor per sinus exprimit, sufficit, ut intelligatur, illum non debuisse loqui aliter, nisi seipsum obscurum reddere voluisset.

l. c. p. 415.
Projet.
& une
nouvelle
Mech. Prop.
des Cor.
des Levier
Cor. 13.
p. 66.

TAB. VIII
Fig. 1.

E. g. si velimus exprimere rationes, quae sunt inter potentias X, Z, & pondus H, quod sustinent solum funiculis, si, inquam, velimus exprimere eas ope perpendiculariarum, quae respondent tribus angulis XDA, ADZ & XDZ, quos format concursus linearum directionis DX, DZ & DA; postquam concepimus in duabus eiusdem directionis lineis duo hypomochlia aequaliter a puncto D distantia; a quorum uno v. g. O ductae duae perpendiculares in lineas DZ & DX, & ab altero, quod suppono in C, itidem una in DX; dicendum iam esset, quod potentia Z, & pondus corporis H, quod funiculis tantum sustinent, sine inter se, ut perpendiculares ducta a puncto O in DX & DZ, & ex puncto C in DX, posita quod puncta G & O sint aequaliter distantia a D, ubi haec concurrunt. Cum, si per sinus fiat expressio simplicissime & abaque ulteriori preparatione, nisi quam ipsa dispositio chordarum exhibet, diceretur, quod sint inter se ut sinus angulorum

corum XDH, HDZ & XDZ, quos funiculi eorum inter se invicem faciunt, & sic in cæteris. Judicandum vero cuius relinquo, quænam harum expressionum sit simplicissima & maxime intelligibilis. Sed quocunque modo se res habeat, quum controversiæ nostræ momentum plane nihil commercii habeat cum istis diversis loquendi modis; quicquid hæcenus differentiæ, aut potius oppositionis & proinde independentiæ, ut ita loquar, inter principium novæ Mechanicæ & Cartesianum intercedere ostendimus, firmum ratumque manet.

Quod ad *Æquilibrium* liquorum attinet, Principium Dn. Cartesii ejus tantum rationem vagam & superficiariam affert, quæ nos nihil eorum docet, quæ in ipsorum particulis accidunt, neque modum, quo sese impellunt aut disponunt, ut hæc liquida vel reducant ad illum statum, vel retineant in eo. Cum contra, si consideremus parvula ista solida tanquam totidem globulos, qui se impellunt aut se retinent in cavitate tubi, quo includuntur, omnia hæc manifeste ex *propositione de superficiibus* Novæ Mechanicæ consequantur. Brevitas autem illius sciagraphiæ, quam sibi Autor propositam habebat, non permisit hanc materiam explicandam sumere; forte tamen propositum illud, quod cœpisse se dicit, applicandi hanc Mechanicam ad Philosophiam naturalem, aliquando occasionem dabit hæc omnia fusius demonstrandi.

Interim videamus quæso, quomodo ratio *physica effectuum*, quos maxime in machinis admiramur, possit esse ratio motuum compositorum, atque ideo jam de generatione omnis *Æquilibrii* agamus. Nihil certe simplicius est, & per se genuinum magis, quam concipere, quod obstaculum aliquod in directione corporis alicujus occurrens necessario debeat id sustinere in motu, hoc ipso tantum, quod illi invincibiliter & directe oppositum est, non vero ideo, quia hæc impressio potius ab hac, quam illa causa oritur, quoniam diversitas illarum causarum nullam plane mutationem infert. Sive ergo hæc impressio resultet ex concursu plurium potentiarum, sive ab una solum oriatur, qualis est pondus, *Æquilibrium* semper eadem ratione existet, ob solam oppositionem obstaculi alicujus, quod ab hac impressione superari nequit, modo certe æque naturali ac ille est, quod pondus a plano aliquo Horizontali ipsi subjecto retinetur, & per consequens

Præfat.
A.E.p.418

sequens sine omni alia dependentia ab his potentiis nisi in hoc, quod ipsæ omnes conspirant in hanc impressionem communem. Quocirca ex oppositione inter hanc impressionem totalem & obstaculum invincibile, quod in ipsius via occurrit, omnes æquilibrii species immediate sequuntur, non autem ex oppositione motuum æqualium circa punctum aliquod fixum, uti Dn. Abbas de C. putat, licet vel maxime illos haberemus pro potentiis, quas reciprocatio viarum æquales redderet, quoniam, præterquam quod videmus illas nihil conferre ad Æquilibrium nisi ratione ejus, quod impressiones particulares confunduntur semper in unam solum, quæ tota agit in punctum, quod illas eo in statu detinet; hæc oppositio non convenit Æquilibrio, ubi onus hypomochlii tantum concipitur, ut effectus unius potentie, v. g. quando pondus manet quietum super plano horizontali,

Ratio ergo physica maxime immediata & universalissima Æquilibrii consistit in æqualitate actionis & resistentie inter impressionem totalem corporis, quod est in æquilibrio, & hypomochlion, quod ipsi objicitur. Adeoque cum hæc impressio, quando resultat ex concursu plurium potentiarum, non accidat nisi ope motuum compositorum, fatendum erit, quicquid Æquilibrium hoc rationis physice habere potest, ex parte istarum potentiarum, unice hac via investigandum esse, h. e. solum deduci debere ex modo, quo potentie hæc se disponunt in hac compositione, ut conspirent omnes in unam impressionem, quæ per hypomochlion transit, ubi omnia in Æquilibrio manere debent; non vero ex æqualitate aut oppositione motuum. Hinc ergo, quotcumque fuerint illæ potentie, sufficit considerare illarum impressionem communem, ut cognoscatur, utrum corpus, cui applicatæ sunt, super hoc aut illo hypomochlio in Æquilibrio manere debeat, nec ne? Ita in corpore AG satis est, si sciamus impressionem ejus totalem sequi lineam AB, neque superiorem esse resistentia hypomochlii G, quod in illa linea existit, ut concludamus, illud corpus ab hypomochlio necessario retentum iri in Æquilibrio. Quod si ergo respiciamus causam impressionis, & reperiamus illam esse effectum unius tantum potentie, qualis gravitas hujus corporis esse concipitur, nihil prohibet, quin dicamus onus hypomochlii G esse æquale viribus hujus impressionis. Sin

vero invenitur, impressionem hanc oriri ex concursu duarum potentiarum, huic corpori applicatarum secundum lineas AC & AD, completo parallelogrammo CD, cujus AB sit diagonalis, ulterius reperietur, quod potentia sequens lineam AC fit ad illam, quæ sequitur lineam AD, ut AC ad AD, & quod duæ illæ potentiaæ sint ad impressionem totalem ut AC & AD ad Diagonalem AB. Eadem ratione, si impressio juxta lineam AB procedat ex concursu actionis duarum potentiarum applicatarum huic corpori secundum lineas AM & AN, si itidem parallelogrammum MN compleatur, eodem modo invenietur, quod potentiaæ & impressio, quæ fit juxta AB, sint inter se ut lineæ AM, AN, & AB. Atque non secus judicandum de omnibus potentiis imaginabilibus, quæ conspirare possunt in impressionem, quæ fit juxta lineam AB, aut generatius, in impressionem totalem corporis, quodcunque etiam fuerit.

Atque ita Auctor novæ Mechanicæ naturam sequitur, omnia æquilibria ad simplicissimum reducens, h. e. ad æquilibrium corporis, quod ab unica potentia premitur contra obstaculum invincibile, e. g. ponderis super plano Horizontali, & deinde aperiens, opæ motuusti compositorum, quomodo natura, cum hoc æquilibrium est inter plures potentias, uniat omnes illarum impressiones particulares in unam, quæ tota agit in hypomochlion corporis, cui applicatæ sunt, non secus ac si hæc impressio, composita esset solum effectus unius potentiaæ. Hinc apparet, quantum Dn. Cartesius aliique abeant ab uniformitate & simplicitate viarum, quibus natura uti solet, quando præter illam æquilibrii speciem, quam negare non possunt inter unam solum potentiam & obstaculum, quod illam remoratur, intercedere, aliam volunt insuper introducere, quam in oppositione & æqualitate, quas credunt hypomochlion ponere inter potentias, quæ in hoc statu manent, consistere contendunt, & quam non aliter probant, nisi ab inconvenienti, motus scilicet fore æquales, si æquilibrium cessaret, h. e. tantum per deductiones ad absurdum, quas tamen natura plane ignorat, quæque proinde nihil habent physici, si conferantur cum eo, quod hæctenus ostensum est circa generationem æquilibrii per motus compositos.

His ita absolutis, nihil superest, nisi ut satisfaciatur quoque Dn. Abbati ratione illius difficultatis; qua motus rehuic concedere, ut lineæ duæ, quæ angulum infinite acutum constituunt, habeantur pro paralle-

parallelis: quasi nesciret ea, quæ in infinitum appropinquant euidem rei, pro hac ipsa haberi posse; atque ideo circulum ab omnibus Geometris pro Polygono infinitorum laterum haberi, idemque de omni alia figura, quacunque curva terminata, procedere. Fallitur autem in eo, quod non observat, quod finis omnium angulorum possibilium, dum maxime acuti fiunt, sit initium parallelismi, quodque duæ lineæ non possint esse in uno ex his statibus, nisi eodem tempore in altero quoque reperiantur. Id ipsum vero quoque hac ratione demonstrari potest: *Propos.* sint duæ lineæ AD & DB, quæ in D faciunt angulum infinite acutum, h. e. minimum omnium angulorum possibilium. Dico, quod hoc in casu lineæ sint inter se parallelæ.

Fig. 3.

Demonst. si non essent, duci possent duæ aliæ AE & BE, quæ essent tales, & in hoc casu lineis AD & BD anguli DAE & DBE forent percurrendi, antequam parallelæ fierent. Sicque cum lineæ illæ existerent v. g. in AC & BC, alium adhuc facerent inter se angulum ex parte C, qui minor esset, quam is, quem supponuntur constituere in AD & BD, & proinde posterior ille non esset minimus omnium angulorum possibilium. Id quod est contra hypothesin. Ergo lineæ, quæ supponuntur constituere inter se angulum infinite acutum, ex parte D, sunt inter se vere parallelæ. Q. E. D.

MELCHIORIS FRID. GEUDERI MED. DOCT.

*Diatriba de Fermentis variarum corporis animalis
partium specificis & particularibus. Cui subicitur
Dissertatio de Ortu Animalium.*

Amstelodami, apud Joannem Wolters, 1689, in 8.

Constat plagulis 22.

POSTquam Chymia hoc nostro seculo insigni cum fructu apud Medicos vigere coepit, plurimi eorum *Helmontii* famigeratissimi illius per ignem Philosophi vestigia legentes, quo solennes corporis Animalis functiones, inanibus Facultatum nominibus explosis enodarent, sæpius non sine applausu peculiaria in subsidium vocarunt Fermenta, ratione partis certæ solidæ, cui insideant & propria sint, insita & specifica ipsis appellata. Verum annon hæc easdem cum

cum facultatibus experiantur difficultates, i. e. annon supponantur magis, quam solide demonstrantur, paucis abhinc annis *Borellus*, *Bohnius*, *Charletonus*, aliique mechanicam rationem in actionibus plerisque animalium extricandis seligentes, multum hæsitant. Quibus subscribere nec Auctor noster in Diatriba præsentis veritus, rem omnem duplici absolvit sectione. Prima harum fermenta corporis animalis in genere examinaturus, ante omnia ingenue fatetur, eandem de fermentis hypothesein aliquamdiu sibi arrisisse, utpote mox sub incunabulis a plurimis approbatam, nec aliorum dogmatum novorum ad instar multis contradictionibus vexatam; postea nihilominus modestorum, cum primis *Borelli*, *Bohni*, *Rivini* & *Kemperi*, scriptis ferdulo evolutis sententiam se mutasse, methodumque phænomena in animalibus obvia mechanicas ad leges revocandi arripuisse, ceu magis expeditam, omnibus etiamsi difficultatibus haud destitutam. Hinc diverso fermentationis sensu considerato, hanc sanguini modo denegat, modo attribuit: scilicet fermentatio si intestinum saltem denotet motum materiæ ad perfectionem tendentis, cujus effectus spiritus sit sulphureus sive ardens, nullam sanguini similis spiritus experti inesse; ast ubi generalius paulo pro quovis liquidi alicujus heterogenei motu intestino, a corpusculorum subtilium nisu expansivo dependente, accipiatur, quem variaz insequantur alterationes, fermentationem omnino sanguini videri concedendam, ita tamen, ut minus repugnet, si quis neglectis effervescentiæ, fermentationis aut ebullitionis nominibus litigiosis, genericis magis vel rarefactionis, vel tumultuationis, commotionis aut agitationis terminos malit adhibere. Fermenta vero ab *Helmontio* obscurius, clarius ab aliis descripta, quemadmodum in animali machina vel adventitia perhibentur, vel innata sive insita; ita horum præsertim existentiam multis destruere rationibus nititur. Etenim primo, si fermenta ejusmodi in corpore animali præsto essent, partium ejusdem mereri titulum; interim nec solidas partes dici, nec fluidis, nec spirituosis, cum propriis hæ non contineantur terminis, posse accenseri. Adhæc genuinam eorum originem, non minus ac naturam, dubiam esse & ignotam, secus ac *Willisio*, *Helvetio* iisque, qui spiritus insitos somniant, videatur. Porro ipsam viscerum structuram fermentationi adversari, vel ut intuitu strictissimorum canaliculorum omnem fermentationis mo-

tum vertiginosum & rarefcentem impediens. Sanguinis denique circulationem celerrimam tantum temporis haud largiri, ut fermenta in canalibus adeo multis iisque angustissimis, tum in omnes partes fluidi misti sese diffundant, tum easdem absque substantiæ partium destructione ab invicem separent, tum corpusculorum discretorum inter se homogeneorum in unum locum colligendorum ergo, novus dissolutioni factæ motus superveniat; ni forsan ex momentanea fermenti actione idem sanguinis massæ contingere deberet, quod in filtrationibus solutionum v. g. auri, sulphuris &c. intempestive adornatis solet observari, quippe quæ confestim ab instillato præcipitante, v. g. sale tartari, aceto &c. filtro commissæ, sub liquoris turbidi specie integræ chartam bibulam permeant. E diverso ad Recentiorum mentem convenientius longe fluidorum in animali corpore indagari secretiones, si motu sanguinis intestino, pariter ac progressivo a corde & arteriis jugiter ad fecermentium partium canaliculos vibrato, una cum diversarum particularum e sanguine fecermentarum aptitudine, suppositis, sola pororum (præter debitum fibrarum a spirituum animalium influxu dependentem tonum) in visceribus, glandulis aliisque partibus probe perpendatur dispositio, figuræ & magnitudini separandarum molecularum congrua, a variis demonstrata phenomenonis, & tunc etiam, ubi vel maxime fermenti cujusdam quæcunque ratione corpuscula segreganda ad fecessum disponentis concederetur præsentia, in ipso secretionis actu omnino admittenda. Isti tamen porulorum configurationi forsan particularum ex conformatione varia oriundum nisum, tendentias, ad hunc illumve motum facilius suscipiendum promptitudinem, indeque sub utroque sanguinis motu resultantes impulsuum differentias, adjungi posse; cum corpus aliquod versus proportionatum foramen projectum pro diversa vel recta, vel obliqua, vel alia incidendi ratione, modo facilius, difficilius modo, modo plane non pertranseat. Quæ singula quidem quamvis in genere facilem mereantur assensum, attamen ubi ad explicationem minimorum perventum fuerit, propter ignotam partium configurationem internam nihil prorsus de speciali secretionum modo constare. Atq; sic fermentis solidarum partium innatis in genere rejectis, antequam priorem sectionem dimittat, in *Guilielmi Cole & Johannis Pascalis* inquirat sententias, quorum ille de *Secretione animalis*

animali succo nervoso in fermentorum numerum recepto primas in mixtis secretionibus efficiendis desert, hic vero *Explicatione nova fermentationis in corpore humano*, fermenta vel fixa, vel volatilia constituens, fixorum existentiam ab effectibus demonstrat, volatiliū autem originem a nervis petit spiritusque animales acidos declarat: utrumque nihilominus ficulneis insistere fundamentis sapiusque sibi met contradicere, fusius exponit. Ad *posteriores* vero *sectionem* perveniens, qua de certis corporis animalis partium fermentis in specie disquirat, mox salivam, liquorem gastricum, bilem, succum pancreaticum, liquorē nervosum &c. ceu fermenta ad secretiones præcedanea ab allegato modo *Cole* salutata, e fermentorum genuinorum classe propterea expungit, quod non in exigua, sed insigni satis ad corpora proportione admisceantur. Argumenta dehinc, quibus vel fermentum ventriculi acidum propugnari, vel chylicationis negotium per fermentationem explanari solet, promte diluit, ac ad chylicationem absolvendam salivam & alimentorum reliquias, liquorem gastricum, fluidum nervorum, nec non viscerum ventriculo adjacentium calorem concurrere, se invicem juvare, adjuvari que a proprio ventriculi motu, probabilius asserit. Neque in ullam bilis cum succo pancreatico consentit effervescentiam, cui utriusque ductus insertio magno potius sit obstaculo. Fermentum autem stercoreum in intestino cæco ab *Helmontio* locatum, merum appetitatur figmentum: præterquam enim, quod *Helmontius* sibi contradicat, omne fermentum vitale, stercoreum vero corruptivum nuncupans, in intestinis jamdū tenuibus a sæculentis emitti fœtorem, multa que animalia, quorum nomina adduntur, cæco penitus carere. Glandularum itidem conglomeratarum, præsertim parotidum, æque ac conglomeratarum mesenterii aliarumque fermenta, acida quæ creduntur, constanter negat: ibi namque salivam minime acidam, etiamsi sola colatura segregetur, idcirco tamen haud penitus coincidere cum sero, eo quod novo spirituum accessu sit roborata simulque aere fœta; nec pleraque interna salivam moventia acida esse, v. g. masticatoria, sale potius volatili acri turgentia, item Mercurius ratione molecularum rotundarum, lævium, summeque mobilium serum fundens; hic vero sive in conglomeratis glandulis acido præsentem, nec chylum, nec lympham, nec lac suam tueri posse consensientiam, cum fluida nominata ab acido quovis, teste experientia,

coagulentur. Lympham præterea qua maximam sui partem fecedere potius a massa sanguinea, per poros tum tunicarum arteriæ antequam in vas capillare minimum desinat, tum vesicularum minimarum a vasis capillaribus formatarum, quam operose glandularum, ceu plurium vasculorum contortorum, ministerio secerni; eam vero lymphæ portionem, quæ in glandulis mesenterii ex sanguine arterioso ibidem deposita, una cum insigni fluidi nervosi copia chylo accedit, menstrui potius & vehiculi, quam fermenti titulo venire insigniendam. Unde & lympham a vasculis lymphaticis excipi, ne in partium solidarum nutritione gelatinosarum molecularum coagulationem impediatur, a calore sanguinis absque ullius inexplicabilis fermenti assimilantis adminiculo præstandam, concurrentibus saltem spiritibus animalibus debirum fibræ & poris tonum conciliando. De cætero sensibilem Cordis texturam musculosam nullum in Ventriculis ejus concedere fermentum innatum, multo minus, ut tale vel per calcinationem, vel per acescentiam inibi produci possit. Similiter spiritus animales subtiliores longe esse, quam ut in cerebro a fermento peculiari sive sale, licet maxime volatili, possint ac debeant acui & volatilifari: sal siquidem volatile destillatione acquisitum a nullo fermento oriri, sed particulas esse seri rosidas, intra cerebri poros congestas ac putrefactionis motu resolutas; neque cerebri fermentum pro spirituum ad sensum & motum determinatione exigi necessarium, cum hæc partim pororum dispositioni, partim ipsis spiritibus commode assignari possit. Rationes insuper quibus a diversis aliquid lieni fermentum assignatur, evidenter ostenduntur vanæ; lienem namque hepatis inservire, in quantum sanguis in amplioribus ejus cellulis nervorum fluido copiose irroratus, a lymphâ liberatus, simulque a membrana fibrosa conquassatus, ad bilificationem disponitur. Nec bilem, etiam si non qualitate eadem sanguini inesse concedatur, necessario fermentum requirere transmutans, quia simplex particularum ab aliis liberatarum unio, mediante pororum dispositione facile efficienda sufficit; in hoc saltem bilis secretionem ab aliorum humorum percolatione differre, quod tardius & facilius peragatur absque eo, ut sanguis tanta vi ad hepatis colatorium propellatur. Quoad renes, nulla in his fermenti, vel putrefactivi, vel fusorii, deprehendi vestigia, quin serum urinosum laxius Massæ Sanguineæ coherens, sine præcedanea fermenti divellentis energia, mediante

diante solo sanguinis per strictissima vascula capillaria impulsu & pororum certa configuratione secedere posse. Tandem quod testiculorum in viris, ac uteri & mammarum in foeminis attinet fermenta; hæc non magis quam reliqua concipi posse; mutationes quandoquidem pæbertatis tempore in utroque sexu evenientes, neququam a testium vel uteri connato dependere fermento, sed causam imprimis ipsam massam sanguineam agnoscere, quatenus hæc sua sponte tunc a particulis nutritiis & spirituosis, in solidarum nutritionem non adeo copiose amplius abstamendis, magis exaltatur, prætereaque a subtiliori feminis portione ad ipsam e testibus & ovario regurgitante vigoratur & commovetur. Circa mammarum vero fermentum plane non apparero, quidnam illud per tantum temporis spatium inors & latitans integrum fervet, & quid illud ipsum tunc demum, ubi hæc generari incipit, in actum deducat.

In Dissertatione autem, quæ annexita, de Animalium ortu ad Excell. *Sturmius* enarrata, diversis circa generationis negotium hypothesebus, quibus hoc vel facultati formatrici, vel Animæ rationali aut sensitivæ, vel formæ substantiali; vel ideis seminabilibus, vel seminibus motis, vel spiritibus ideis instructis acceptum fertur, probe ponderatis iisque repudiatis, in *Swammerdamii*, *Malebranche*, *Perraltii*, *Peyori*, & c. ipsiusque *Sturmi* concedit sententiam, quibus non sine rationum momentis, in ovulis singulis integram & absolutissimam partium omnium admirandum in modum constructarum ideam ac delineationem subtilissimam latere videtur, a summo omnium Creatore immediate inditam, ac a spirituoso feminis virilis contagio evolvendam & in motum suscitandam. Cui equidem dogmati a multis multa objici dubia, quæ tamen non solum hic recensentur, sed & solide evelluntur. Unius *Leewenbæckii* hic adduxisse sufficiat rationes a nostro labefactatas, quibus ille & contra ovulorum assignatum usum disputat, & novam quoque Hypothesin proponit. Scilicet ipsum semen masculinum non necessario matricem intrare debere, galli gallinæ exemplo, in momento tantillo feminis ejecto integrum ovorum racemum fecundantis. Nec semper eandem ovulorum in fetibus magnitudinem, sicut in adultis observari; quin posito quoque hoc phænomeno perpetuo, nondum tamen exis ovulorū ad generationem elici ineptitudinem, quoniam non magnitudo hæc ovu-

la ad officium suum apta reddat, sed liquoris quem continent laudabilis constitutio, & reliqua tum ad intromittendam feminis masculinam auram, tum ad sui a reliqua ovarii substantia liberationem dispositio, imo ovulum, observante *Bohnio*, post sui ab ovario secessum, minus, quam antea, deprehendatur. Interim quæ ovula intra brutorum aliquot post eorum coitum diebus sectorum, uterum ejusque cornua *Leeuwenhoeckio* non apparuere, ab aliis Anatomicis oculatissimis fuisse visa, neq; metuendum, ne vel reliquæ feminis virilis in globuli formam coagulatae, vel alterius generis particulæ excrementitiæ undiquaq; æquali vi compressæ, adeoque globosæ reddita, pro veris ovulis habitæ fuerint, cum nec semen masculinum ad tubas usque pertingat, nec excrementitiarum particularum origo innotescat, aut concipi possit, quomodo excrementa æquali vi pressa ideo statim in vesiculas membranaceas liquore turgidas efformentur. Quod Vermiculos autem concernit, in semine masculino microscopii ope incredibili copia annotatos, ac secundû *Leeuwenhoeckium* foetuum stamina constituentes, primo quæstionem de ortu illorum redire, insignemq; difficultatem remanere expediendam, quomodo illi vermiculi præcise in corpore maris tam artificiosè elaborati ad testes vasq; feminalia reliqua deferantur, & superstites ibi aliquamdiu existentes in uterum maternum provenire queant. Deinde minus patescere, cur in tanta vermiculorum copia omniumq; pari vigore non plures uno in foetus excreseant tam in utero, quàm hujus tubis: etenim si animalcula ejusmodi cum semine virili injecta aliquot post coitum diebus utrobique, *Leeuwenhoeckio* narrante, supervixerunt, opus omnino habuisse nutrimento non aliunde, quam ex utero hujusque tubis surgendo. Quo concesso, utrobique ingentem loculorum copiam, ex quibus animalcula ista alimentum sugere queant, necessario adesse, consequenter majorem semper foetuum numerum gigni, ac frequentius conceptiones quoque tubarias contingere debere, cum nil impediatur, quo minus animalcula, si semel locum invenerint nutrimentum suppeditantem, ibi persistant & in foetus excreseant. Tandem *Leeuwenhoeckii* hypothesin enervari, quod ovarii fascellarum castratione ademptis, aut casu vel morbo destructis, formellæ pariter ac mares castratis testibus sterilescent nec amplius concipiunt.

CASUS

CASUS CONSCIENTIÆ SIVE QUÆSTIONES

Practica novem, soluti pro re nata atque decisi per Robertum Sanderfonum, Episcopum nuper Lincolniensem. Ex Anglico sermone (post repetitas editiones) recens in Latinum conversi.

Cantabrigiæ, apud Henr. Dickinson & Rich. Green, 1688, in 8.

Constat plagulis 9.

Quamvis Casus Conscientiæ in præsentî opusculo propositos, eo tantum animo, ut privatis quorundam desideriis velificaretur, deciderit clarissimus Autor, in manes tamen illius haudquaquam injurius fuisse videtur, qui eosdem in Latinam linguam traductos publici juris fecit, utilitatemque ex his percipiendam nemini invidere voluit. De qua ut, cui libellus ille nondum visus, constare possit, ex Casu VII, Scandali naturam concise pariter atque erudite exhibente, specimen aliquod dabimus. Ibi primum observat, in casibus de scandalo dijudicandis non tam eventum, quisnam is sit vel esse potuerit, quam causam ex qua oriatur, esse spectandam. Interdum enim justam dari scandali causam, neque tamen inde sequi scandalum, quia non accipiatur: alias accipi scandalum, neque tamen justam dari causam: alias denique tum justam dari scandali causam, tum inde scandalum accipi. Deinde in modos, quibus aliquis scandalus reus vere reddatur, inquirat, & ad quatuor revocari omnes posse asseverat. *Primus* illi est, cum quis coram altero fecerit, quod per se malum est, illicitum & inhonestum. Eoque in casu ostendit nullû habere momentum aut facientis intentionem, aut eventum respectu illius qui factum videt: quippe nihil referre, utrum facientis propositum fuerit alterum illum exinde in peccatum pellicere; nec etiam referre, utrum alter ille ad peccatum admittendum exinde adductus fuerit: etenim ipsam materiam & substantiam actus, utpote mali & coram aliis perpetrati, sufficere ad hoc, ut agens scandalus datus reus efficiatur, quamvis neque ipsi illud præbendi consilium esset, neque revera quisquam inde scandalizaretur. *Alter* modus ipse est, ubi quis coram altero quid fecerit, cum directa intentione & formali proposito eum inde ad peccati admissionem pertrahendi. H-

loque

loque in casu declarat neque materiam actus omnino attendi, neque eventum: nihil enim prorsus interesse, (quoad scandalizandi crimen) utrum quis exinde ad peccatum admittendum efficaciter illiciatur; neque etiam interesse, utrum res perpetrata per se illicita sit nec ne; dummodo speciem mali habeat, adeoque aptitudinem inducendi alterum ad id ex imitatione faciendum, quod sit realiter & intrinsece malum. Solam scilicet intentionis pravitatem, quicumque demum fuerit effectus, aut quibuscunque medijs adhibitis promoveatur, sufficere ad culpam scandali dati agenti affigendam. *Tertius* modus eidem est, ubi quis coram altero fecerit aliquid, quod per se malum non est, sed adiaphorum, ideoque quod ex Christianæ libertatis norma agere licet vel non agere, prout cuique videbitur (imo forsitan quod alias ipsi utile est, & fieri expedit) a quo tamen probabile fore providet, ut alter ille accipiat scandalum, atque inde occasionem arripiat malum perpetrandi. *Quartus* tandem illi modus est, cum quis coram altero quid fecerit, quod non licet solummodo, sed etiam admodum expedit, imo & aliquatenus ipsi factu necessarium est, verum prævidet valde verisimile, fore, ut alter ille male eo utatur, inde semet ad peccatum admittendum confirmet, nisi simul summa adhibeatur cura scandalum, quod exinde accipi poterit, quantum fieri queat, præcavendi. Singulis his modis certas regulas subjicit Autor. Primo quidem: *Non facies aliquid mali, ut ne scandalum des.* Secundo: *Ne quid sive bonum sive malum feceris cum intentione scandalum præbendi.* Tertio: *Nil agas, quod commode poterit omitti, unde probabile est scandalum acceptum iri.* Quarto: *Ejus rei, que commode omitti nequit, actionem ita dirigas, ut nullum exinde scandalum tua quidem culpa accipiatur.* Reliquos casus, quorum I. de Sabbatho. II de Voto temerario cum deliberatione iterato. III. de formula sponsonis Anti-monarchicæ, Anglice *the Engagement.* IV. de Liturgiæ usu. V. de Nuptiis cum Papista contrahendis. VI de Syngrapha obligatoria merito Regis nomine accepta. VIII de Amore illicito. IX de Vita Militari, agunt, perlegisse non poenitebit.

Errata nonnulla.

Pag. 152. lin. 11. pro *Toron* lege *Tobin.* p. 168. l. 5. pro *Gaca* lege *Graca.* p. 170. l. antepenult. lege *paradicos* *di* *ei* *di.* p. 182. l. 20. pro *quam* *amanioribus* lege *quam* *qualem* *amanioribus.* p. 228. l. 25. pro *Currierium* lege *Curcierium.* p. 233. l. 8. post *Martinus* dele comma. p. 289. l. 10. pro *ob* lege *nobem.*

N. VIII. 397
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DC LXXXIX.

REFLEXIONS SUR LES LIVRES DE L' ECRITURE
Sainte, pour etabliſſir la verité de la religion
Chrétienne. Tome II.

id eſt;

Tomus Secundus Considerationum in libros Sacræ
Scripturæ, ad ſtabiliendam veritatem Religionis
Chriſtianæ.

Amſtelodami apud Paulum Marret, 1689, in 8.

Conſtat plagulis 24.

Tomum hujus operis *primum* partesque ejus duas non immerito, ut confidimus, in Actis anni præteriti p. 237 laudavimus, & continuationem illius optavimus. Ejus voti compotes, *alterum* eumque poſtremum Tomum nunc exhibemus. De Autore, etſi nomen ejus *alteri* huic Tomo præfixum non legatur, minime tamen dubitandum eſt, quin idem ſit *Allixus*, quem d. l. indicavimus. *Dua* etiam hujus ſecundi libri partes ſunt. In *prima* capitibus XXV tractatio inſtituitur ex libris *Veteris Teſtamenti*: in *altera* ex *Novo Teſtamento*. Veritas librorum historicorum Veteris Teſtamenti deducitur ex ferie non interrupta eventuum, quos autores ſacri referunt. Egregia conexio rerum a ſcriptoribus traditarum oſtenditur, quarum una alteram vel ut prædictam & præteritam reſpicit, vel futuram indicat. Ita v. g. in libro Joſuæ diviſio terræ Cananæ describitur ut executioni data, quæ a Moyſe jam ordinata erat. Idem liber quoad futura fundamentum præbet caſui Gabaonitarum, qui poſt annos 430 regnante Davide accidit. Eadem obſervatio ad libros ſequentes applicatur, & in parvo illo, cui *Ruth* Moabitidis nomen dedit, annotari tamen,

Cap. I.

Bbb

ut Au-

- ut Autor monet, possunt, quæ connexionem cum antecedentibus & consequentibus habent libris & historiis. Accedit consensus quidam profanorum historicorum, quorum fragmenta Josephus & Eusebius conservarunt, ex quibus maxime memorabilia breviter adducuntur, additis observationibus haud inutilibus. Indicatur exacta impletio vaticiniorum de rebus vel cito vel tarde secutis, nec solum Judaicis, sed & aliorum populorum. Ex cito impletis exempla præbent Josuæ deus & expeditio, a Moysæ; Baraci victoria, a Debora; exaltatio Sauli & Davidis, & illius rejectio, a Samuele; Absalonis defectio, a Nathane; Jeroboami regnum ab Ahia prædicta, & alia quibus Prophetarum auctoritas secuto mox implemento stabilita est; unde & fidem merebantur de iis, quæ serius eventura erant, v. g. quæ Josua voverat & prædixerat de infortunio ejus qui Hierichuntem restauraret, quod non nisi post annos 570 accidit, & nativitas Josuæ annis 350 antequam fieret, indicata. Sic memoria Prophetarum in seris etiam seculis renata quasi est, & venerabilis mansit. Neque solum facta & fata singularia, sed & publica prædicebantur, licet aliquando tardiori, certissimo tamen eventu, v. g. quod Abrahami posteritas Palaestinam sit acquisitura; eversio tribus Judæ ad regnum; divisio regni in duas partes; captivitas Babylonica & restitutio ex illa, & quæ sub regibus Alexandrum secutis, & denique sub Romanis passuri essent Judæi. Vicinorum etiam & peregrinorum regum & populorum res non minus Prophetarum vaticiniis designabantur, e. g. ruina Syrorum, Moabitatum, Niniviticæ, Babylonici & Persici Imperii. Tales autem libri, tot insignibus prædictionibus & oraculis referti, quæ tempora annorum 3500 complectebantur, toto orbe nunquam sunt reperti. Ex iis Danielis prophetia tam evidens est, ut capitalis ille Christianorum hostis Porphyrius non potuerit se ab argumento, quod ex ea depromebatur, expedire, quam impudenti calumnia, quod post Antiochi tempora ex eventibus composita esset; cum tamen constaret, centum ante id tempus annis in Græcam linguam traductum Danielis librum fuisse. Nec indignum notatu est, quod Judæi veteres prophetias jam ultra tot secula, postquam novæ edi cessarunt, magno studio conservent, neque tamen similes fingere aut producere unquam potuerint aut ausi sint. Respondet inde Autor objectioni, quod etiam oracula ab idolis gentium magno numero edita fuerint, & licet concedat,

illos

falsos quoq; Prophetas extare potuisse & extitisse, monstrat tamen plurimas differentias divinorum oraculorū ab iis quæ gentiles jactabant, & ex illis ipsis prærogativam & veritatem Judaicarum prophetiarum deducit. Exactius postea ostendit, quare supponi libri sacrarum prophetiarum non potuerint, ex insignibus temporura, quæ in iis notantur, & factorum publicorum characteribus. Urget etiam versionem Græcam trecentis ante natum Christum annis factam, & quod Judæi ex iisdem libris, etiam hodie, quanquam pro literali aut falso sensu, argumententur. Notat, quod alii sunt qui vaticinia conscripserint, alii qui implementa; quodque diverso stylo omnes & singuli scripserint. Speciatim expendit mixturam & connexionem historiarum & prophetiarum, & quod officium Prophetarum elencticum & paræneticum cum historia temporum, quibus vivebant, apte cōhæreat, & suspicionem corruptionis omnem amoveat. Personæ etiam Prophetarum & diversæ eorum conditiones, fidem & auctoritatem illorum confirmant: alii enim sacerdotes erant, alii reges aut regii generis viri, alii plebeji. Materiarum etiam pondus, de quibus vaticinati sunt, considerat, & effectus secutos, qui ad tot populorum notitiam pervenerunt. Memorabile etiam est, ut ait, quod post Malachiam nullus Prophetarum liber supersit, cum tamen æque facile fuisset post illud tempus quosdam fingere, quam antea. Negat ulla ratione Judæis suppositionem tribui posse: si enim id ausi essent, vaticinia de Messia, & de vocatione gentium, quam tantopere detestantur, ante omnia alterassent aut sustulissent. Ista ad stabilendam auctoritatem sacrorum scriptorum externo quodam modo, ita tamen pertinent, ut atheis & scepticis satisfacere possint. Jam C. VII. ulterius progreditur Autor, & contemplatur, cur prædictiones de Messia commixtæ sint cum aliis materiis, aut in eas dispersæ, quæ ab eo valde remotæ & alienæ sunt; cum majorem fidem inventura forte fuerint vaticinia, si uno libro & ordine conscripta essent, itaq; videri adversariis possit, ac si Apostoli loca quædam Veteris Testamenti per allusionem allegent, aut centones ex iis depromant, quos non secus ac ex Virgilio aut Homero Nonnus & Eudoxus fecerunt, Evangelio adaptent. Respondet igitur, Deum rationes suas habuisse, cur isto modo vaticinia de Filio suo cum rebus alienis mixta obscuraverit, quarum rationum quædam ad ipsius Messie personam pertinere poterint,

tuerint, ne diversæ ejus naturæ evidentè proposi-
tæ fidem amitterent & chimericæ esse viderentur; aliæ ad Judæos spectabant, qui partem
eorum, quæ de Messia prædicebantur, exequi debebant, quod non
fecissent, si tota Messia historia aperte descripta fuisset. Denique
gentilibus etiam tam clare proponenda non erat, quia post rejec-
tionem demum Judæorum vocari ad Evangelium debebant, ejusque
probationem ex conservatis eo usque, cum Judæorum libris, vaticini-
is percipere. Interim etiam animadvertit Autor, Judæos & Genti-
les ex prophetiis utcunque obscuris & dispersis, characteres tamen
Messia insigniores satis percepisse. Sciebant tempore nativitat-
is Christi locum, in quo nasci deberet, licet ante multa secula prædi-
ctum, & sic alia quoque non ignorabant, & dicta Prophetarum de
Messia ita intelligebant, ut Apostoli illum sensum præsupponere pos-
sent, nec opus haberent, ut prius demonstrarent, quod hoc vel illud
dictum ad Messiam referendum esset. Ita licet Pharisei respondere non
possent ad quæstionem Christi de intellectu Ps. CX, minime tamen du-
bitabant, Psalmum de Messia loqui; alias inepta fuisset interrogatio, &
illi ad eam non siluissent, sed qualem hodie Judæi malitiose fingunt,
responsionem dedissent, qua Psalmum ad quemvis alium, quam ad

- C. VIII. Messiam applicassent. Regulas inde proponit, secundum quas vetera
oracula & vaticinia Messia applicari debere existimat. (1) ait, antiqui-
ores prædictiones, licet generaliores, ideâ tamen sequentibus præbent.
(2) Deus populum Israelis in expectatione Messia, post multa secula de-
mum venturi, conservare voluit, per ideas vivas & prædictiones magis
particulares. (3) Ideo, si quem illustrem virum aut magnam aliquam
prosperitatem populo prædixit, tali promissioni semper etiam illam
de Messia immiscuit, ut ad objectum illud primarium populus conti-
nuo respiceret. Quædam igitur oracula ad neminem alium quam
ad Messiam applicari possunt, v. g. de semine mulieris, Gen. III, 15.
de Propheta a Moyse prædicto, Deut. XVIII, 15. Quædam ad alium
etiam referri posse videntur, sed ita, ut propter quosdam characteres
particulares nulli alii exacte conveniant. Ita Baalami vaticinium
Num. XXIII, ut Julianus Apostata cavillatus est, Davidi applicari
potuit, ut & quæ Psalmo II leguntur. Notat hic contra Judæorum
recentiora commenta, antiquiores eorum doctores pleraque oracu-
la, ut Christiani faciunt, de Messia intellexisse, v. g. Ps. CX, Ps. II, &
Michæ

Michæ prædictionem de loco nativitatis: dein cum duos Messias finxerint, quibus convenirent, quæ contrario modo prædicta videntur, nil prohibet, (ait,) quo minus unum idemque dictum de Messia & de alio diverso respectu explicari possit, sicut & veteres Rabbinæ & Apostoli fecerunt; antiquis autem longe plus deferendum esse, quam recentioribus, tanto odio & invidia jam excæcatis. Addit quædam de Prophetarum stylo, vaticinia de Messia cum mediis ad ejus adventum promovendum necessariis sæpe commiscentium. Notat etiam, vaticinia eorum non una vice edita aut conscripta, nec eodem, quo prolata sunt, ordine temporis compilata & juncta esse; unde sæpius inter Prophetas, præsertim contemporaneos, ad connexionem & seriem materiæ, quam ad ordinem libri seu capitum, ut hodie extant, respiciendum sit. Subjungit alias observationes, puta quod necesse sit, vel Maimonide teste, ubi vaticinia videntur naturæ rerum repugnare, ut ad sensum metaphoricum confugiatur, v. g. cum dicitur fore, ut lupi & agni simul pascerentur: deinde ut quæ de Messia diversimode prædicuntur, ad diversas ejus naturas statusque referantur. Licet vero his jungi possit regula, quod, quæ dicta Veteris Testamenti ab Apostolis ad Messiam applicata sunt, indubitanter de illo accipi debeant; agnoscit tamen Autor, hæc ab iis tantum concedi, qui in Apostolis spiritum propheticum fatentur, adeoque a Judæis & non credentibus exigi nondum posse. Viam posthæc præstruit ad præcipua oracula de Messia ex omnibus libris Veteris Testamenti adducenda, & rationes allegat, cur ordinem temporis potius quam materiæ secutus sit, quia nempe divina sapientia eundem tenuit, & posteriora vaticinia semper clarius & specialius quam priora proposuit, & quidem uno tempore per plures Prophetas, qui inter se non consultaverant. Ex adductis autem vaticiniis constare docet (1) quod Deus Ecclesiæ suæ infallibilia argumenta suppeditare voluerit de Filii sui missione, ejusque memoriam ad salutem generis humani semper conservare. (2) quod diligenti illa circumstantiarum annotatione præcavere voluerit scandala & stulta hominum judicia, quæ Messiaæ vita abjecta & humilis producere potuerat. (3) quod irrefragabiliter demonstrare voluerit, missionem hanc esse opus sapientiæ & veritatis suæ, statim post lapsum hominis revelatæ. Quamvis autem referri dignissima sint, quæ Autor ex libris Veteris Testamenti de

C. XXV. Messia producit, & insignibus observationibus illustrat vaticinia, prolixitas tamen relationis vitanda est, & liber ipse consulendus, in quo a capite IX ad XXIV omnia aut præcipua, quæ de Christo ejusque Ecclesia prædicta sunt, egregie proponuntur & asseruntur. Cap. XXV subnectit Autor observationes quasdam haud vulgares de tempore post cessationem prophetiæ, sive a Malachia usque ad Christum nativitatem, v. g. quod odia Idumæorum aliorumque vicinorum adversus Judæos imminuta fuerint, sublata veteri de Messia æmulatione, qui jam satis clare revelatus fuerat; quod Deus quatuor seculis cessare fecerit prophetias, ut ex jam extantibus characteres Messie tanto diligentius discerentur, & desiderium ejus magis accenderetur; quod intermedio hoc tempore Biblia Hebraica in Græcam linguam translata ad omnium nationum noticiam pervenerint, sublata hoc modo cavillandi oracula de Messia occasione: memorabile enim est, quod longe ante exortas Judæorum cum Christianis rixas, vaticinia de Messia, v. g. quod ex virgine nasciturus esset, a septuaginta interpretibus verbotenus translata fuerint. Ista ergo Gentiles ex Græca versione intelligere & simul discere poterant, se non simpliciter ad autoritatem Judæorum sequendam adstringi, cum rejectio eorum satis clare prædicta esset. Status etiam Judæorum illo tempore observari meretur, ut honoris ab Alexandro Magno habitus fuerit, quomodo a Regibus Syris & Ægyptiis tractati fuerint; quæ pro religione sua passi sint; ut ex persecutionibus emerferint; ut favore & decretis Regum adversus Samaritanos prævaluerint, & sacerdotes suos diademate regio ornatos viderint; ut postea divisionibus internis occasione Romanis ad evertendum regnum Judaicum ipsi dederint, & tamen, oreis licet inter eos hæresibus multisque corruptelis, Legem tamen Moysæicam & libros sacros, ex quibus Christus demonstrandus erat, retinuerint, & ab idololatria sese abstinerint, & sic omnes notæ temporis advenientis Messie a Prophetis prædicti satis evidentes extiterint.

De parte altera sequenti mensè, Deo volente, agemus.

LES OEUVRES POSTHUMES DE M^r.
Claude, Tome V. i. c.

Opusculum

Amstelodami, apud P. Savouret, 1689, in 8.

Constat plagulis 43.

Qui priores IV Tomos hujus Autoris posthumos in compendio recensuimus, ultimum hunc, epistolas 45 ad diversæ fortis, illustrioris etiam, viros foeminasque exaratas complectentem, cui similem operam impenderemus, apprime dignum reputavimus. Paucitatis culpa in eos, qui cum plures penes se habeant, in facienda tamen earum copia parciores se præbuerint, rejicitur; addita invitatione, ut, quibus integrum hoc sit, uberiori literarum Claudianarum suppeditatione alteram editionem locupletare haud negligent. In Præfatione vindiciæ præmittuntur contra relationem Mercurii Politi, (*Mercurie Galant*.) *Claudium* sub vitæ clausulam de fide sua interrogatum, obverso quærentibus tergo, nihil respondisse, & cum ita religionis suæ incertus oculos clausisset, ut nonnulli assæctæ sui Pontificiis accederent, ansam præbuisse. Quam parum vero fidei Mercurio illi, non nisi farraginem, citra boni & mali, veri & falsi discrimen coacervanti, tribuendū sit, autoritate libri *Les caractères des mœurs de ce siècle* (*Characteres morum hujus sæculi*) adfruitur, qui verbis: *Le Hermas ou Mercure Galant est immédiatement au dessous du rien* (*Hermes seu Mercurius ille politus minoris ipso nihilo faciendus est,*) valorem ejus admodum extenuet. Sed fraudulentam hanc propagandæ fidei in Romana Ecclesia viam non inusitatam esse monetur, nec simplici vice jam dudum Parisiis alibique commutata Claudii religione famam increbuisse; quin & Archi-Episcopus Parisiensis, quod datam de amplectendo Papismo fidem Claudius sefellerit, asserere non erubuisse, cum tamen neuter alterum convenit, vel quicquam commercii cum altero habuerit.

Ex Epistolis ipsis intra A. 1664 & 1686 scriptis, potiorum saltem argumenta, prolixitatis evitandæ studio, indicabimus. Et quidem Epist. I de difficiliore loco I Cor. XV, 28 & 29 consultus, mentem suam ita aperit, ut *subjectionem* Christi non de humana, secundum quam in Scriptura nunquam filius Dei appelletur, sed divina natura intelligat, quia opponatur regno, quod vero in divinitatem solum cadat. Eam porro subjectionem non permanentem sed momentaneam.

neam fore, ceu ultimum actum regni œconomici, quo, sine æquali-
tatis tamen personalis præjudicio, Patri de data sibi omnipotentia,
ejusque extremis actibus, veluti mundi judicati, dæmonum in abyssum
præcipitatorum, Ecclesiæ liberatæ, infidelium condemnatorum, mor-
tis in victoriam absorptæ, electionis æternæ completæ, & coeli mul-
titudine sanctorum referti, rationem redditurus, & hac ipsa subjectio-
ne omnibus manifestaturus sit, quicquid fecerit, jussu Patris se fecisse;
Ut Deus sit omnia in omnibus, i. e. ut cesset œconomia, qua pro Patre
Filius ad extremum usq; diem ecclesiæ imperavit, & tota Trinitas sine
personarum subordinatione cœlites quantos quantos ita beet, ut ni-
hil in iis humani, nihil diabolici remaneat, sed universis Dei *χαρισ-
μα* in summo gradu exornati Deo similes reddantur. *Ep. III. Ar-
naldum* magni nominis, & id genus conflictibus aptum natum exerci-
tiumque, adversarium se natum esse, lætabundus innuit. *Ep. V.* cir-
ca susceptam *presentia vel absentia realit* refutationem Amici cujus-
dam judicium Logicum expetit, eo quod tota hæc materia ad Logi-
ces ferè potius, quam Theologiæ tribunal pertineat, *Ep. IX* dif-
ficultati ex Jac. IV, 5 sibi propositæ ita occurrit, ut verba: *amputatis,
quia inaniter Scriptura dicit* (quæ ad omnia ab initio Capitis hactenus
prolata, ac in Jobo & Psalmis obvia respiciant,) versui præcedenti 4
adhuc annexenda; verba vero: *ad invidiam concupiscit Spiritus,
qui habitat in vobis*, contra Vulgatam & Gallicam Translationem ita
legenda esse censeat: *contra invidiam &c. habitat in nobis*, ut iste
sensus emergat: *Spiritum Dei invidia* (quæ nobis persuadeat, majo-
ri nos gratia dignos, eamque inæqualiter distributam esse,) *contra-
rius motus in nobis operari*, ut accepta gratia plane nos indignos æ-
gnoscentes, tam corâ Deo quam coram hominibus nos humiliemus;
58. & hoc ipso juxta v. 6 majorem nos obtenturos gratiam. *Ep. XIV*
circa perseverantiam Sanctorum, cum Lutheranorum opinionem de
perseverantia *finali*, & fidei amissione *totali*, ob Paulinum assertum
Ebr. VI, 6 (ubi licet de peccato in Spiritum Sanctum agatur, a minori
tamen ad majus, si vere fidelem fidem & regenerationem *totaliter* amit-
tere contingat, idem concludi possit) non sustineri posse putet, alio-
rum quoque sententia sua incommoda habeat, mediam hypothesin
tutissimam esse docet; nimirum I.D eum in prima justificatione, si fidem
& poenitentiam actuali inveniatur, præterita peccata remittere, condi-
tions

tiona perfectæ obedientiæ imposita, ita tamen ut imperfectiones fidei & obedientiæ leviores, modo generalis poenitentia sincera fuerit, misericordia sua tegere, & enormiora quoque peccata, quoties actualis poenitentia sequatur, remittere velit. II. Si in enormius peccatum incidat fidelis, primam justificationem non revocari, nec jus ad vitam æternam concessum tolli, nec a communione Jesu cum rejici. III. Nihilominus durante tempore peccati *in reatu mortis eum constitui*, & non quidem *sub odio Dei*, sub *ira tamen paterna esse*, veram condemnationem, sed non irrevocabilem producente, cujus executio per expectationem poenitentia suspendatur. IV. Hunc statum usque gratiæ, neque odii absoluti esse vel totalis derelictionis, sed amoris suspensi & iræ paternæ. V. Ob *Electionem tamen obstantem*, in tali statu mori eum non posse. Si per impossibile supponatur eum mori, tunc Deum ob frustraneam poenitentia expectationem, peccata remissa revocaturum, & jus ad vitam æternam aboliturum; quod vero ob dictam rationem fieri nequeat. *Ep. XV ad ob-* pag. 63.
jectionem huic asserto factam, quomodo adoptio & jus ad vitam æternam, ceu actus indivisi plus & minus non recipientes, ex parte subsistere & ex parte revocari dici possint, responderi distinguendo inter rem & rei statum; & secundum hunc saltem actus istos revocari. Ita fidelem in peccato suo manere filium quoad rem, sed non quoad rei statum; h. e. esse filium rebellem, qui Deum quidem pro patre, sed irato habeat; & jus ad vitam æternam retineat, sed remotius, quo, nisi obstaculo per poenitentiam & novam remissionem sublato, frui nequeat. Ep. XVI ad questionem: ubi anima miraculose resuscitatorum durante mortis spatio fuerint? cum de facto hoc particulari nulla extet revelatio, tutissime responderi ait, quod nobis non constat. Interim Papicolarum, Græcorum, Anabaptistarum, & Socinianorum opinionibus exploris, ex tribus probabilioribus: 1. in cælo fuisse, primitiis quasi æternæ gloriæ fruenter, nec bonitati divinæ reductionem earum repugnare, nec unquam majori gaudere gloria animas, quâ ubi gloriæ divinæ miraculo tali manifestandæ inserviant; 2. ad exiguum tempus fuisse in certo dispensationis loco; 3. in corpore fuisse, ita tamen ut huic nec instar informantis, nec assistentis formæ vitam aut motum communicaret: hanc ultimam ob autoritatem Pauli, Eutychi animam in ipso esse dicentis, ceu verosimillimam ample-

C c c

ctendam

- pag. 76. *stendam esse autumat. Dubium, quomodo Apostoli a Patre dati Joh. XVII; 6. a Christo tamen electi dici queant Joh. XV, 19. diluit, & utramque electionem tam ad fidem, quam manus Apostolicum admittens, loca illa ita explicat: erant tui per æternum electionis decretum; dedisti mihi eos, non solum in discipulos meos & fideles eos destinans, sed etiam executionem decreti mihi committens, & Spiritus gratiæque conversionem ipsorum effecturæ dispensatorem me constituens. Ep. XVII circa materiam de efficacia baptismi in provinciis aliquid turbæ enatum esse dolet Claudius, & triplicis efficaciam Sacramentorum in genere, nempe 1. immediata, quatenus Sacramenta sunt, 2. mediata per objecta Evangelica, 3. concomitantis ex pacto & promissione divina, expositione prævia; in specie, ratione Padobaptismi, ait quinque Infantum genera distinguenda esse.*
78. *I. In Infantibus, qui adulti facti nunquam se convertant, quosve Deus in impenitentia sua mori debere prævideat, baptismum aliam efficaciam actualem, nisi condemnationis, non exerere. Quæ enim de peccati originali remissione tradantur, absurda esse. II. In Infantibus, qui in adulta ætate serius actualiter se convertant, etiam tum demum, cum convertuntur, baptismi efficaciam se prodere, tempore vero intermedio in fœdere Dei eos non fuisse, nec in baptismo aliquam mensuram Spiritus sanctificationis accepisse; quomodo enim hic per 20, 30, & plures annos sine efficacia latere potuisset? III. Infantes, qui post baptismum, ad mensuram rationis magis magisque exerentis, piæ educationi respondent, a Deo, qui ab una parte nativitatem in confederatione Christiana, ab altera futuram fidem communioni Christi jam quasi incorporatorum aspicit, harum qualitatem intuitu adoptatos gradum Spiritus accipere, qui eos ad recipienda objecta Evangelica idoneos reddat; quæ gratia statim ab utero matris collata, ratione tamen declarationis publicæ in ipso etiam baptismo, licet non præcise hujus virtute, concessa dici possit. Et his, non ratione sui ipsorum (quod demum in adultis fiat, quando Deus fidem in ipsis format) sed ratione Dei, & Ecclesiæ, baptismum in signum, pignus, arrham & notam cedere. IV. De infantum ante ætatem cognitionis decedentium salute dubitandum non esse, non fidei futuræ intuitu, sed vel germinis fidei a Spiritu Sancto in ipsis formati, vel si hoc admitti non debeat, sortis nascendi in confederatione*
80. *tionis*
- 85.
- 86.
- 87.
- 90.

tione Ecclesie. V. Infantes ante baptismum morientes itidem intuitu fortis nascendi salvos pronuncianos esse. Quoad difficultatem ratione parentum hypocritarum opponi solitam, respondetur, non ad proximos parentes, sed avos, atavos &c. respiciendum esse, divina misericordia usque ad millesimum gradum se diffundente; deinde & totam ecclesiam matris adoptivæ vices subire, quæ omnes infantes in sinu suo natos Deo offerat, & consecret. *Ep. XIX. prima parte* 123.
methodum studii antiquitatis, & selectum autorum Historiæ Ecclesiasticæ, inter quos Centuria Magdeburgenses extantiorum errorum insimulantur, Collectaneorum item suorum dispositionem suggerit, 130.
 addito de Patribus Græcis & Latinis iudicio, quod inter hos *Augustino*, inter illos *Rasilio* primas deferre videtur; ita tamen, ut de quibusdam Augustini operibus, sermonibus puta & enarrationibus in Psalmos, Johannem & epistolam ad Romanos abjectius sentiat. *Alteram partem Justificationis materia XI propositionibus inclusa* 134.
 ingreditur: 1. Justificatio ab Electione est distinguenda. 2. Electio irrevocabilis est, justificatio per se revocabilis. 3. Justificatio ubi est irrevocabilis, talis est non ex sua natura, verum ob qualitates justificati conditiones divinitus requisitas implentis. 4. Conditio justificationi apponitur, fidei scilicet, poenitentiae & perseverantiae. 5. Qualis sanctitas requiratur? 6. In Justificatione peccata præterita remittuntur, non futura. 7. Quomodo conditio sanctitatis temperetur? 8. Vere justificatus in apostasiam non dilabitur. 9. Quomodo justificati permissione Dei, in sui humiliationem, etiam in enormia peccata dilabuntur? 10. Fidelis pendente peccato non est in statu justificationis sed condemnationis, in quo tamen mori non potest. 11. In hoc eodem statu prima justificatio non est sublata. *Epist. XX. Carolam, Caroli Ludovici Electoris Palatini conjugem* obtestatur, ne in divortium, quod quidam susceperant, consentiat. *Epist. XXVII. Amicum B. quem a peritia rerum Orientalium propria experientia acquisita laudat, rogat, ut apographum mittat Epistolarum circularium Pasisi, Patriarchæ Hierosolymitani, hujus & Anglicanæ Ecclesiæ unionem confirmantis, itemque Confessionum publicarum Græcorum & Pasisi Ligari:ii, nec non Commentarii in I. Cor. XI, 26, 27, 28 Germani Rasoxeste, ut habeat, quod adversariis, Græcorum in dogmate transubstantiationis & adorationis Eucharistiæ consensum confidenter jactantibus, opponere*

- pag. 198. nere posse. *Epist. XXVIII.* autorem Libri *Jugulum causa* monet, sibi non probari, quod sub prætextu destruendi *Potestatem Papalem*, omnem simul *Potestatem Ecclesiasticam*, intra simplicis persuasionis cancellos eam recludens, subruere conatus fuerit, quæ tamen omnino salva relinqui debeat. *Epistola XXIX.* ænigmatice scripta est ob materiam nimis delicatam, consilium nimirum Protestantium Galliæ in Carolinam regionem Americanam fugam meditantium, ut clavis in Præfatione hujus Tomi innuit. *Epist. XXX.* est responforia ad Episcopum *Tornacensem*, qua autor Responforis ad Episcopi *Condomensis Monita salutaria* excusatur, de quo Episcopus ille questus fuerat, quod in *Epistolam* suam *Pastoralem* acerbius invecus esset. Subjunctæ sunt & literæ Episcopi, cum copia literarum Cardinalis *Bona*, circa *Monita* illa, & *Epistolam Pastoralem*, judicium suum ferentis.
207. *Epist. XXXII.* formulis loquendi ex Catechismo alterius finistre acceptis commoda explicatione succurrit; in Catechismis non adeo rigide verbis Scripturæ inhærendum, sed sensum potius exprimendum esse, cumq; Autor Sacramenta instrumenta gratiæ vocasset, male se posuisset, *canales* seu *media*, per qua *Deus gratiam communicet. Ep. XXXIV.* consolatur feminam illustrem, ejus maritus Pontificis accesserat, eique ex displicentia, quam idem testatus erat, elychmii nondû extincti, & egressus ex palatio Caiphæ cum Petro accelerandi spem facit. Cumque ex eo, quod in *Defensione Reformationis*, ante hanc in communionem Romanam salutem obtineri potuisse concesserat, hanc consequentiam, *ergo etiam hodie idem ibi fieri posso*, exculpi intellexisset, differentiam temporis reformationem antegressi & subsequuti attendendam esse excipit. Illic multos instar tritici inter zizania conservatos, per libertatem conscientiæ relictam, bonum a malo potuisse secernere, nec anathemata Tridentina viguisse, nec abjuramentum exactam fuisse; hodie vero, si quis ad illam regredi velit, aut idololatram, aut hypocritam fore. Illic simplicem corruptionem, hodie cum furore conjunctam esse. Quis enim, inquit, salvari posset in tali communionem, quæ per horrendas illas persecutiones apertum Anti-Christianismû profretur, & conversionem suam terribili principio superstruit, religionem & fidem ab unius hominis arbitrio pendere, & absoluta voluntate Regis, mutationem religionis per milites, carceres, & tritremes imperantis? Hæc & similia seqq. duabus *Epist.* ulterius persequitur

sequitur, dictæque foeminae conditionem in custodia sua, præ libertate eorum, qui fuga sibi consuluerint, excolit. *Epistolis XXXVII.* pag. 253. & seqq. diffidium Episcopaliū & Presbyterianorum in Anglia argumentum præbuit. Utrinque ait peccari, tam ab iis, qui regimen Episcopale necessarium, quam qui pro reliquiis Anti-Christianismi illud venditent. Deo placuisse, ut Anglicanae Ecclesiae Episcopi, Protestantibus Galliae Presbyteri præsentent. Utrumque regimen suis laborare incommodis, quæ tamen temperare satius sit, quam violentis remediis & separatione vinculum unionis rumpere. Circumferri querelas, (ita ad ipsum Episcopum Londinensem scribit) de despotica, quam in Ministros Episcopi sibi arrogent, potestate; rigida ceremoniarum observatione; de non admissis ad ministerium, nisi qui Episcopos de jure divino sub jurisjurandi vinculo agnoscant; de Sacerdotibus Romanis, si qui in Angliam veniant, denuo ordinari non solitis, veluti in Ministris ultramarinis, si qui accedant, id obtineat. Hæc, si vera sint, tolli suadet, & prærogativam quærì potius per charitatem quam per dignitatem. *Epist. XL.* cum 5. seqq. ad Filium Latino idioma scripta, sed & ut desiderio nonnullorum satisficeret, Gallice reddita, de controversiis inter Protestantes & Pontificios agitatis agit. Distinguit eas in *primarias*, quæ justam statim Reformato-ribus contendendi causam præbuerunt; v. g. de *justificatione, transsubstantiatione, purgatorio, invocatione sanctorum &c.* & *secundarias*, quæ ex primariis propter vituperationem Adversariorum nate, circa principia fidei versantur. Missis prioris generis quæstionibus, de controversiis secundi generis prolixius acturus, memorat, quomodo Adversarii, cum probe scirent, tam crassos errores ex Scriptura defendi non posse, auctoritatem hujus declinare ausi, tandem non solam neque perfectam regulam esse tradiderint. Hinc I. de norma fidei disputari cœptum, & Adversariis ad Verbum Dei non scriptum, quod in Traditionibus & Definitionibus Ecclesiae consistat confugientibus, inde 8. quæstiones enatas fuisse: 1. an Scriptura sit norma, ad quam omnia exigenda sint, quæ ad Religionem Christianam pertinent? 2. an Scriptura quam habemus, sit perfecta perfectione suarum partium, h. e. in se? 3. an Scriptura sola sit norma seu norma perfecta? 4. an Scriptura habeat per se auctoritatem quoad nos, an vero per Ecclesiam, sive unde nobis innotescat, Scripturam esse divinam?

5. an Traditiones possint esse norma? 6. an Ecclesia sit infallibilis? 7. an Pontifex Romanus sit infallibilis? 8. an Concilia sint infallibilia? II. Adversariis dicentibus, non tam de Scripturæ autoritate, quam legitimo ejus sensu quærendo agi, & ad Ecclesiam solam, non vero ad privatas personas pertinere, de vero Scripturæ sensu definire, 4. quæstiones enatas esse. 1. an Scriptura sit perspicua aut obscura? 2. an unicuique fidelium liceat legere Scripturam? 3. an unusquisque fidelis jus habeat interpretandi Scripturam, ejusque verum & genuinum sensum inquirendi? 4. an interpretationibus Ecclesiæ simpliciter acquiescendum? III. De Judice controversiarum disputatum esse, 4. quæstionibus inde emergentibus. 1. an Pontifex Romanus solus jus habeat definiendi controversias? 2. an Concilium sine Pontifice possit controversias definire? 3. an iudex controversiarum teneatur judicare ex Scriptura? 4. an acquiescendum simpliciter & sine ulla disquisitione sententiæ judicis? IV. disceptatum esse de partibus integrantibus Scripturæ, h. e. de numero librorum divinarum, atque hinc duas ortas quæstiones: 1. an ex sola Ecclesiæ autoritate pendeat, quod liber aliquis habeatur pro Canonico vel Apocrypho? 2. an Libri, qui a nobis habentur apocryphi, revera sint apocryphi? V. disputatum esse de Bibliorum editionibus Hebræis Veteris Testamenti, & Græcis Novi Testamenti, nec non de Versionibus; & hinc quæsitum fuisse, 1. an fontibus Hebræis & Græcis acquiescendum tanquam authenticis? 2. an Editio LXX sit authentica, & per illam Hebræa corrigenda? 3. an Vulgata sit authentica? 4. an Scriptura vertenda sit in linguam vernaculam? Has XXII. quæstiones omnes momentosas & vindice dignas accurate tractandas Autor sibi proposuerat. Sed cum non nisi priores quinque nervose Epistolis 41, 42, 43, 44. discussæ compareant, ex egregio hoc solidi iudicii specimine, utilissimi operis telam non ad finem peractam esse, non immerito dolemus.

LUDOV. CAPPELLI COMMENTARII ET
Nota Critica in V. T. Accessere Jac. Cappelli Observa-
tiones in eisdem libris, item Lud. Cappelli Arcanum

Punctuationis ejusque Vindicia:

Amstelodami, apud Wolfgang, Jansenio-Waesbergios, Boom,
 Someren & Goethals, 1689, in fol.

Constat pagulis 253.

Clariss

Clarissimum non minus in Gallia, quam universo orbe literario, Cuno alteroque abhinc seculo fuit CAPPELLORUM nomen. Hoc ut tanto magis pateat, utque facilius sit Lectori *Cappellos* *diversos* a se invicem distinguere, non abs re erit, præstantiores a Ludovico Cappello nostro in commentario de Cappellorum Gente volumini huic præmissio laudatos, compendiose ac in schematisimo exhibere:

Dionysius Cappellus. † VII. Id. Sept. 1482.

Gervasius Cappellus.

Jacobus Cappellus, Francisci I. R. Galliarum Consiliarius & Orator Regius in supremo Senatu Parisiensi. Pro Rege suo causam egit solennissime xviii. Kal. Febr. 1536 contra Carolum V. Austriacum, ut demonstraret, hunc, utpote infidelem clientem, a Francisco I. exuendum esse possessione Comitatum Flandriae, Artesiae & Carolesii. Edidit quoque *libellum* pro eodem Rege & ecclesiae Gallicanae immunitatibus, vulgatum inter alios id genus a *Puteanis* fratribus, volum. I. p. 27.—58. editionis 1651. † xiii. Kal. Aug. 1541.

<p><i>Jacobus Cappellus</i>, natus IV. Novemb. 1529. Senator in summa curia Parisiensi; sed ob religionem Reformatam a. 1570. officio remotus, obiit XI. Kal. Jun. 1586. Octo ejus ad Jacobum Fil. <i>epistola</i> voc. humini huic præmittuntur.</p>	<p><i>Guillelmus Cappellus</i>, Pregniaeci Dominus, religioni Pontificiae addictus, Curio Planæ juxta Valdæum; natus 5. Idus Jan. 1530. Vide <i>Cracium Cenomanum</i> in Biblioth. Francica.</p>	<p><i>Ludovicus Cappellus</i> de Moniambert, Relig. Ref. Ecclesiastes & Professor Sedani & alibi; n. 18. Kal. Jan. 1534. † postridie Novemb. Januarii 1586. Pluribus de eo agit <i>Meursius</i> in Athenis Batavis.</p>	<p><i>Angelus Cappellus</i>, Luaticus Dominus, Galliarum regi ab Epistolis fuit librosque aliquot edidit; natus 12. Kal. Nov. 1537. Relig. Pontif. † 1623. Confer de eo <i>Cracium Cenomanum</i>, l.c.</p>
---	--	---	--

JACO

JACOBUS CAPPELLUS, natus m. Mart. 1570. Minister ecclesie Sedanensis, ibidemque tum L. Ebr. tum Theol. Professor. † 7. Id. Sept. 1624. Hujus *Observationes in V. T.* nunc eduntur.

LUDOVICUS CAPPELLUS natus Idib. Oct. 1585. V. D. M. S. Theol. & Ebr. Linguae Prof. in Acad. Salmurienfi. † 14. Kal. Jul. 1658. Hujus *opera* maximam voluminis recensendi partem constituunt.

Jacobus Cappellus, patris adhuc vivi in Lingua Ebraea Salmurii publice docenda successor; natus postrid. Id. Aug. 1639, nunc ob religionem exul. Huic *editionem* hanc *operum posthumorum Cappellianorum* philologiae sanctioris cultores debent.

Inter haec *posthuma* primus locus datus est *Ludovici Cappelli* annotatis in *Esaia* caput *LIII*, & finem capitis *precedentis*. Heic, quae de servi Dei statu duplici, tenui altero, altero glorioso, vaticinatur *Esaia*s, de Cyro quidem succincte, mox tamen prolixè ac solide (utinam unice!) de Christo Cyri antitypo explicantur. Neque enim insolens Nostro est, diversissimas authorum de vocis alicujus sensu sententias conjungere & utriusque simul veritatem assertum ire; quemadmodum v. 8. vocem *גנן* *generationem*, qua interpretum alii *longavitatem*, alii *sobolem* notari ajunt, utrumque h. l. significare, unicaque adeo heic voce innui statuit, quod duplici v. 10. h. m. offeratur: *Videbit semen, prolongabit dies*.

66. Sequuntur ejusdem in *Abdiam*, *Micbaam*, *Nabum*, *Habacuc*,
 213. *Sophoniam*, *Aggeum*, *Zachariam* & *Malachiam* annotata, porro tractatus *de ecclesie Christianae supra Judaicam prerogativis*. Huic subnectitur dissertatio accurato theologorum examine oppido digna, *de statu animarum post mortem ante resurrectionem corporis*, a statu tum vitae praesentis, tum vitae post judicium extremum futurae maxime opere diverso. Hinc commentarius comparet in octo capita *Genesis* a II ad IX, in quo prolixa *de Sabbato* disputatio omnium maxime legi meretur. Huic adjecti sunt tum *Zobaris* Cabbalistica expositio initii cap. II. *Geneseos*, tum *Abrahamus*, *Isaacus*, *Jacob*, *Esau* *אברהם*, *יעקב*, *עשו*, quibus ob argumenti similitudinem separatim addi par fuis-
243. tum vitæ praesentis, tum vitæ post judicium extremum futurae maxime opere diverso. Hinc commentarius comparet in octo capita *Genesis* a II ad IX, in quo prolixa *de Sabbato* disputatio omnium maxime legi meretur. Huic adjecti sunt tum *Zobaris* Cabbalistica expositio initii cap. II. *Geneseos*, tum *Abrahamus*, *Isaacus*, *Jacob*, *Esau* *אברהם*, *יעקב*, *עשו*, quibus ob argumenti similitudinem separatim addi par fuis-
259.
 263.
 308.
 389.
416. 425. set, Josuam & Samsonem *אֲדָמוֹרְעָאִיטוּס*; quin & Samsonem

מֹבֹו-

μυθολογούμενον sive cum Hercule collatum, qui *Nariv. criticis* in Veteris Testamenti libros plerosque proximum a supra memoratis locum occupantibus inseruntur. Has excipiunt *nota Critica* in plerosque libros apocryphos. Atque hi universi foetus posthumi unum parentem *Ludovicum Cappellum* agnoscunt, atque mole sua dimidiam voluminis partem excedunt. Quæ reliquam partem constituunt, titulo tenus jamjam in relationis hujus inscriptione indicata satis, alio tempore ad Acta referemus.

426.
396.
560.

Præter ea vero, quæ post alios monuit Clarissimus Philologus, multa passim habet, quæ novam eamque præclaram lucem literis sacris fœnerari videntur. Ea aut versionem illam antiquissimam LXXviralem, aut textum Hebræum concernunt. Et illam quidem, ubi ab hoc dissentire creditur, sæpenumero tum integritati suæ ingeniosa conjectura restituit, tum Ebræo satis bene cum eadem conveni-
re demonstrat. Sic *Habakuk II, 5.* pro κατοκόμενον legi jubet κατοκόμενον; *Malach, II, 16.* ἐσθύματα pro ἐσθυμήματα; *Eccles. II, 3.* εἰς αἰνον πτο ὡς οἶνον; *1. Sam. IX, 24.* pro ἠψησεν, ἠψωσεν; *Psal. II, 12.* δεξιᾶς τοῦ παιδὸς pro δεξιᾶς τοῦ παιδίας; *Jerem. V, 31.* ἐπιποθήσαν pro ἐπιποθήτησαν; *Jos. XVII, 16.* pro ἐν ἀερέσει, non plases, ἐν ἀερέσει non sufficiat; נצפ' נל; quo pacto optime respondent Hebraicæ veritati universa illa τῶν ὀ interpretamenta.

108.
202. 403.
435. 468.
521.
411.

Nec infelicioribus conjecturis assequitur Criticus noster, quæ ratione LXX. in suo Codice Hebræo proculdubio non punctato, nec ut videtur, ullis spatiis distincto, aliquid legerint, aut legere se putarint, cui consonum quid in Exemplaribus Masoreticis frustra quaesiveris. Ita namque *Esaï. IX, 6.* pro אביר ער שר שר pater æternitatis, princeps pacis, legerunt אביר ער שר נכין; ἄβω την εἰρήνην ἐπὶ τὰς ἀρχαίους. *Jerem. VI, 6.* dicitur: Lupus ἐρημὸν solitudinum vastavit eos; At apud LXX: λικῶ εὐς τῶν οἰκειῶν ὠλοθρησεν αὐτούς. Nimirum legerunt אביר ער ad domum usque. *1. Sam. II, 1.* pro צלל Exultat cor meum, legerunt אביר ער, ἐστρεώθη ἡ καρδία μου; nam ער significationem habet fortitudinis, unde aliquoties redditur a LXX. per ἰσχύειν & ἀνδρῶν. *Caput XI. 1. Samuelis LXX.* ita ordiuntur: καὶ ἐστρεώθη ὡς μοταί μήνα καὶ ἀνέβη Νάας; Priores nempe voces quinque ex capitis præcedentis sine de-

500.
521.
430.

D d d sumserunt

serunt, ubi nostri codices habent: **וְיָדוּ כְמוֹתַי** *Et erunt sicut*
surdus. At LXX. legerunt: **וְיָדוּ כְמוֹתַי כְּמִי**

Quandoque notat Cappellus, aliter lectum a LXX, sed quomodo modo, non indicat. v. g. *Isai. XVI, 1. pro* **וְיָדוּ כְמוֹתַי כְּמִי** (*mittite agnum dominatoris terrae*). LXX. hæc habent: **וְיָדוּ כְמוֹתַי כְּמִי** *ερωσεν ετι την γην.* Nobis hic, extra dubium, videtur esse *pro* illos, qui in codice suo nulla puncta, nullaque spatia distinctura habebant, legisse: **וְיָדוּ כְמוֹתַי כְּמִי** *missam sicut reptilia super terram.*

Complura quoque glossemata, quæ in textum septuagintaviralem irreperunt, accurate a genuino textu distinguit, illorumque origines investigat ac detegit. Sic illud *εως αδος Jerem. XXXIV, 5.* esse statuit ipsamet Hebraea **וְיָדוּ כְמוֹתַי** (*Ve Domine*), quæ Septuaginta senes jam *εως αδος* reddiderant, a quodam vero margini codici cisfui Græcis literis allita ac dein, imperitia librariorum, ipsi textui illata fuerint. *Jes. XXXIII, 18.* memoratur **סוּפֵר הַמְנַדְּרִים** *scriba* (seu *numerator*) *turrium*, qui Cappello vernacule dici videtur *le Sergeant major de la ville.* Longe aliter *o. d.* Legerunt quippe, pro **סוּפֵר הַמְנַדְּרִים** *turrium* **מְנַדְּרִים** *educatorum.* Hinc verterunt: *ο αρειθμων συντροφομενος.* Et Hieronymus, illorum vestigia premeus: *ubi doctor parvulorum?* Quæ autem apud LXX. sequuntur, **μεγαν κει** *μεγαν λαον*, glossema esse autumat Cappellus. Adscripsisse nempe aliquem margini **μεγαν λαον**, eo quod respiceret ad significationem vocis **גָּדוֹל** *magnus*, unde illud **מְנַדְּרִים** videbatur derivandum. Alium adscripsisse **מִנְדְּרִים**, quia **מְנַדְּרִים** sunt *parvuli.* Vertente dein tempore utrumque glossema textui irrepsisse.

Hujus generis innumera excerpere possimus; quæ omnino observatu digna sunt, iis cumprimis, qui antiquissimam illam Bibliorum versionem a mendis repurgatam edere volunt, id quod ut a Clarissimo *Paulo Colomæso* propediem fiat, isque tandem fidem suam literato orbi datam liberet, vehementer desideramus. *Confer sis Acta Erud. 1687. p. 223. lin. antepen.*

Sed hæc de Cappelli in *versionem Græcam* meritis speciminis loco sufficiant. *Cetera Textum Hebraicum modo rigidi censorie, modo interpretis*

pretio partes in se suscipit. Et illius quidem personam sustinet e. c. *Ibren. IV, 2.* ubi vulgo legitur: *Filii Sion pretiosi* בָּנֵי צִיּוֹן מְבֹרָכִים 547
אֲשֵׁר אֵין אִוְרֵם; cum enim radix אִוְרֵם nec in Bibliis Ebrais, nec vicinis
 Ebrae linguis occurrat, Cappellus textum in mendo cubare, adeo-
 que legendum suspicatur: בָּנֵי צִיּוֹן לְאִוְרֵם אֲשֵׁר *auro victi*, encha-
 sez. en or. Hac significatione אִוְרֵם in Piel & Pual haberi *Exod.*
XXVIII, 17. & Cant. V, 15. Quin & forte בָּנֵי (*filii*) heic positum
 esse pro בָּנֵי אֲבָנִים (*lapides*), aut saltem eo alluisse & respexisse pro-
 phetam. Sicque oppositionem reddidit iri elegantissimam, si fi-
 lii Sion, qui instar lapidum pretiosorum auro victorum in annulo
 sint, reputati dicantur instar vasorum testaceorum. Nec minus con-
 fidenter praefert lectionem עָבַר לֹא אֲעֹבֵד *Jer. II, 20.* עָבַר לֹא אֲעֹבֵד *ἐδύλωσω* 520.
 Judaeorum lectioni עָבַר לֹא אֲעֹבֵד *non transibo.* *Josua I, 10.* pro עָבַר
 voce composita legi jubet simplicem עָבַר, quam post notare, at-
 que hac ratione magnum *ἐυαίολο Φαυός* sublatum iri opinatur. 448

Interpretationum autem insolitarum exempla haec sunt: *Prov.* 473
XV II, 1. extat parosmia: *Melior est* פֶּת חֲרֻבָּה מִפֶּת חֲרֵב *buccella sicca do-*
mo plena victimis jurgii. Sic interpretes ad unum omnes praeter פֶּת חֲרֵב
 qui פֶּת חֲרֵב *ψωμὸν, desolatum* reddidere. Sed cum פֶּת חֲרֻבָּה *buccellam pa-*
nis passim notet, *sicci* epitheton superfluum videtur Cappello; Ex
 harmonia igitur linguarum Chaldaicae & Arabicae probat, פֶּת חֲרֻבָּה *si-*
liquas, & פֶּת חֲרֻבָּה *buccellam panis ex siliquis confecti* vel *edulium*
aliquid ex siliquis confectum, significare, huncque adeo locum alii
 e. *Prov. XV, v. 17.* parallelum esse. *Prov. XXI, 8.* חֲרֻבָּה חֲרֵב אִישׁ
וְיָרֵךְ יֵשֶׁר פְּעֻלָּתוֹ *vertit: Perversus via (est) vir delicti (sive* 474
homo peccati) et qui purus est, rectum est opus ejus; adeoque nova
 voce חֲרֻבָּה Ebraeam linguam auctiorem reddidit, quam interpretes
 universi hactenus ex *παρ* copulativo & *ἄ* alienus compositam cre-
 diderant. Vexatissimam vocem חֲרֻבָּה חֲרֵב *equos celeres* in- 443
 terpretatur & ex Graeca *ὄστραγοι* corruptam censet. חֲרֻבָּה חֲרֵב *Johi* 448
VI, 6. (quod *vitellum* vulgo vertunt,) aequae ac Arabicum חֲרֻבָּה חֲרֵב *ex-*
tremitates mammilla significare sensumque loci hunc esse adserit:
Num sapor est in eo, quod instar salivae ultero de extremitate mammilla
desinit? Hoc sane est res non insipida modo, sed & gustui ingrata.
 Locus *Esaï. XXXVII, 30, 31.* ex mente Cappelli ita exponendus est:
Hoc autem oris tibi signum (i. e. simile,) quod hoc anno (Sabbathico)

comeditis sponte — natum, (רָבֹב), anno vero sequente (צָמַח) sponte — renatum, anno autem tertio serite, metite, plantate vineas & comedite fructus illarum. Nam quemadmodum experientia didicistis, anno sabbathico demessas segetes, absque hominis ope, sequenti anno in pauperum usum protrudere novam messem, unde anno subsequente novæ spicæ renascuntur: ita & exigua vestra reliquia, quæ campo demesso similes sunt, radices agenti deorsum & fructus ferens sursum, &c.

324

Ad Jerem. XI, 18. Ego autem fui, sicut agnus ante bos, qui ducitur ad mactationem, neque novi, quod cogitarent in me hanc cogitationem: נִשְׁחַתְתִּי עֵץ בְּלֶחֶם (perdamus arborem vel lignum cum fructu suo, h. e. extirpemus hominem funditus) Cappellus annotat, verba de Christo magis, quam de Jeremia esse dicta, crucisque Christi supplicium innui, ac נִשְׁחַתְתִּי עֵץ בְּלֶחֶם, manifesta hypallage, dici pro נִשְׁחַתְתִּי בֶעֱץ לֶחֶם h. e. Perdamus ligno carnes ejus. לֶחֶם enim carnem notare Soph. I, 17. & apud Arabes passim.

432

I. Sam. II, 35. mutatis punctis pro לִפְנֵי סִישַׁי לִפְנֵי לֵוִי coram Christo meo legi vult לִפְנֵי סִישַׁי לִפְנֵי לֵוִי coram me Christus meus. Totumque vaticinium verba esse dicit Dei patris non de Zadoco, sed filio suo, loquentis: Coram me ambulabit omnibus diebus Christus (unctus) meus.

Plura id genus afferre liceret. Sed ne nimis diu aivēgion patientia abutamur, verba tantum monemas, fol. 405. seq. de art. his 430. peregrinationis Israeliticæ ab ipso egressu Abrahami ex Ur Chaldæorum ordiendis, ad Exod. XII, 40; f. 422. seqq. de voto Jephthæ, inter anathemata, (de quibus legem tulit Deus Lev. XXVII, 29,) referendo, ad Judic. XI, 41; alibique talia legi, quæ cum superius excerptis juncta, non poterunt non, nisi fallimur, horum studiorum custosi salivam movere, ac ut integro volumini perlegendis tempus suum impendat, facili negotio ei persuadere. Nec minoris momenti sunt, quæ proximo mense de reliqua voluminis parte referre, apud animum nostrum constituimus.

LA POLITIQUE DE LA MAISON D'AUTRICHE, par Mr. P. Arillas. i. e.

Anto-

Antonii Varillasi Tractatus de Politicis Domus Austriacæ Artibus.

Hagæ Comitum, apud Abrah. de Hondt & Jacob. van Ellinghufen, 1689, in 12.

Constat plagulis 10.

Etiã *Augusta Domus Austriaca* ea, quæ esse debet, mentibus nostris infixæ sit veneratio, nec nisi eum dolore percipiamus quæ verbis aut factis illius Majestati adversantur, malimus tamen libellum hunc Gallici scriptoris, jam satis noti, in Actis nostris producere, quam disimulare, ut ingenium & Autoris & gentis apparet, & quia æquis lectoribus Gallica hæc selectissima considerantibus, refutationis argumenta ex ipsa lectione offerentur. Belli tempore scriptum esse satis apertum est, sed non hujus, cujus impetum superiori autumnò erumpere vidimus, sed quod pace Pyrenæa finitum esse credebat, certe debebat. Ingens apparatus operi præmittitur, in quo non solum politicarum argutiarum copiosa notitia ex veteribus recensibusque libris scholisque hausta, sed & magni veritatis & modestiæ studium ab Autore ostentatur. Scopus ex initio præfaminis elucet. Profiteatur Auser, se revelaturum esse interioris senaculi Austriaci, (quod adulatores ab annis centum & viginti pro æterno vendicaverint) arcana; destructurum esse incarnationis, qua omnes nationes Europæ, Gallica etiam, fascinata fuerint, donec *Ludovici XIII* Galliarum Regis & Cardinalis *Richelii* fortitudo & audacia fatali opportunitate facum, ut ait, sustulerit. Exactam tamen expositionem sibi non arrogas, illamque suas supra vires & cujuscunque esse agnoscit, qui omnibus & secretissimis consultationibus non intervenerit, aut cuncta belli pacisque negotia vel ipse tractaverit, vel a supremis arcanorum in aula Hispanica magistris (quorum aliquos nominat & describit) edoctus fuerit. Fatetur itaque, se in examinandis consiliis profundiori cognitione destitutum, conjecturas sensu communi secutum esse. Expliare in compendio non possunt, quæ de ventilatione consiliorum per gradus & vices in Belgio & Hispania, tum de conformitate Cæsaris & Hispaniarum Regis intentionum, antio demum 1636, ut putat, stabilitæ committuntur. *Reconstructurum se tamen esse velum Hispanici*

Ddd 3

Consilia

p. 38. 39.

Confilii, quod Madriti habetur, promittit, magno cum Gallia, pa-
 triæ suæ, commodo; juramento etiam se obstringit ad sincerum de
 omnibus, quæ comperta habeat, judicium, & quod virtuti etiam in
 hostibus non sit detractus. Laudat itaque summam aliqua Au-
 striacorum consilia & gesta, & fidem mereri se confidit, si in censuram
 vocet, quæ ambitiose aut inique acta esse putavit. Exaggerat inter
 alia periculum religioni Catholicæ ab Hispania structum, cum Lusita-
 nos (post motum Braganinum) ab omni commercio cum sede Ro-
 mana per multos annos arcuerunt. Scripsit hæc vero, antequam
 paria exempla in Gallia ederentur. Notabilis est, sed quæ limam
 poscit, Consilii Viennensis & Hispanici comparatio. Longus inde est
 in suæ industriæ & fidei commendatione, creditque se prætextus & si-
 mulationes sufficienter deprehendisse; eandem tamen fiduciam in
 censuris & ratiocinationibus suis non habet, errorisque periculum
 maluisse se subire dicit, quam simplici relatione defungi, aut agertas
 imitari, qui curiositatem excitant, non solvunt. Libertatem in judi-
 cando & arguendo (quam multi pro licentia habebunt) non dissimu-
 lat, majorem in verbis & sermonibus efformandis fatetur, eo tamen
 moderamine (ut ait) usus, ut ingenio quidem & gloriæ indulgeret,
 conscientiam vero non læderet. Inter eos, ex quorum informatio-
 ne profecerit, duos tantum jam defunctos nominat; vivorum mo-
 destiæ, ut scribit, parcens. Transitionum artificia, ut coherere vi-
 deantur, quæ re aut tempore disjuncta sint, & usum digressionum,
 tum Philosophorum, Aristotelis maxime, allegationes, regulas de-
 nique, quas statuit & sequitur, pluribus exponit & defendit. Mul-
 ta tamen præterita a se esse dicit indecora & odiosa, aut moderate
 proposita, ne scriptoribus maledicis, & in narratione rerum pessima-
 rum gloriam aut delectamentum quærentibus, similis fieret; solen-
 ne etiam sibi esse scepticorum disciplinam sequi, quando res non sa-
 tis cognitæ & certæ appareant. In stylo singularitatem agnoscit,
 quæ censuram vix sit evitatura, nisi novitatis gratia sublevetur: sub-
 mittit se tamen, quoad sententias & conjecturas suas iudicio eorum,
 qui ingenio valent, & usu rerum in magnorum Principum negotiis
 exercitati sunt, maxime Italorum, & quoad stylum Academiæ Gal-
 licæ, vel exactissimis, qui hodie florent, scriptoribus gentis. Cete-
 rum duas operis partes designat. In una de rebus Hispanicis a rem-
 pore

pag. 40.

49.
57.63.
65.67.
69.

70. seqq.

pore Philippo I. ad IV; in altera de Austriacis in Germania acturus : de illis tamen prolixius, ita ut singulis Hispanorum regibus volumine integrum destinaverit, Germanica vero uno volumine in decem libros five capita diviso comprehensus sit. Ab his ob Imperii Romani axioma initium facit, & nunc quidem librum primum solummodo de Caroli V. gestis exhibet.

In hujus principio duo præsupponit, & explicat. Primo agit de vera forma regiminis Imperii Romano-Germanici, & innovationibus, quas ut ait, Domus Austriaca adversus eam molita fuerit. *Secundo* in quo consistat imperialis dignitatis character, quibusque artibus hunc sibi contra leges, ut putat, Austriaci asseruerint, exponit. Quoad primum misari non debemus, quod Autor suæ nationis principia teneat, formamque Imperii eum in modum mixtam statuatur, ut Imperator non tam caput ejus, quam pars præcipua sit; cui consequens est, ut Principes absolutam superioritatem habeant, & obligationum erga Imperatorem vinculis non nisi nexus quidam inter Cæsarem & Principes conservetur. His cætera innituntur, quæ de administratione Imperii philosophatur. Altero capite Austriacis infractionem legum exprobrare non dubitat, in libera electione impedienda, & dignitate in sua familia retinenda. Probari hoc posse existimat, si acta eorum examinentur in foederibus vel in eundis vel dissolvendis; in perpetua exercitus prætextu belli Tusci collectione; in habendis aut impediendis conciliis Ecclesiæ; in sequestratione regionum & locorum, de quibus lis est; denique in feudorum Imperialium confiscatione. His utcumque præstructis (quam vere & firmiter, jam non disquirimus, & erunt qui perperam dicta arguent) Caroli V. historiam, quatenus ad suum scopum pertinet, percurrit, iterum tamen protestatus, se jam nunc revocata & non dicta haberi velle, quæ in calore dissertationis minus verecunda adversus Domum Austriacam sibi exciderint. Ante omnia Carolo confidenter tribuit propositum, *de acquirenda Monarchia universali*, eoque plurima ejus acta refert & applicat; præsertim adversus *Franciscum I. Galliarum Regem, & Pontifices*. Eodem trahit bella contra Tureos, & nescio quam jurisdictionem in Imperio & abusum foederis Suevici, cujus dissoluti laudem Gallis consiliis & Langæi industriz tribuit. Exterritus tamen Carolum aut excusantis specie insinuat, quod Lutheri hære-

page 94

97-
99

107

108. 110.

hæresin, quam vocat, sciens lubensque ferre & promovere, quam extinguere maluerit. Ista, & quæ de bello Smalkaldico operose subjungit, vix sustinebunt censuram, si cum historicis fide dignis conferantur. Nos id non agimus; exempla tamen neglectæ vel veritatis, vel studii, ex notissima nobis nostrarum rerum historia annotabimus, quæ vel ipsam Autorem, si patiatur, admoneant, vel lectores ab errore præmunire possint. Non sufficit Autori Carolo Imperatoris solertiam reculisse, qua *Johanni Friderico Saxonia Electori agnatos Mauritium & Augustum* opposuit, sed analogum aliquid non invenit, sed finxit, cum scribit: *Philippo Landgravio Hassia fratrem fuisse, qui Zuingliani schismatis autor fuerit, aliudque in familia sua motum sit, pactus ab Imperatore, ut divisa cum fratre regione partem sub titulo Landgravatus Darmstadtini obtinere.* Nemo tamen nescit, Philippo fratrem non fuisse, & Darmstadtinam separationem in filiis demum ejus secutam esse. Turbat paulo post temporis ordinem, & condemnationem Electoris in castris ad Wittenbergam factam, post captivitatem Philippi collocat, alioque non magis conciano loco summam Principis illius laudem, indigna annotatiuncula ad marginem corrumpit, nescio quid *Demoniacum* illi impingens. At religiosissimam *Johannis Friderici* mentem etiam hostes & æmuli admirati sunt, ut infani hominis sit, diabolici raptus infamiam illi aspergere. Quæ de civitatibus Imperii, cum Carolo in comitiis A. 1548. de calliditate politica veluti certantibus, commentatur, suo quidem loco reliquimus, sed impetitam rerum Germanicarum ostendit, quod Legatos civitatum inducit, apud Cæsarem excusantes, quod *Principum suorum decreta corrigere sibi non liceat*, quasi scilicet libertæ illæ Imperii civitates Principes pro Dominis agnoscant, & ab eorum placitis, quandocunque id e se sua esse putant, non discedant. Impertinenter etiam edictum Imperatoris, quod *Interimisticum* vocatur, favore Protestantis fuisse dicit, cum vix unum eorum vel modice sapientem lateret, id in perniciem suæ religionis conditum esse, idcoque a nemine nisi invito acceptum, ab aliquibus manifeste rejectum fuerit. Persequi non possumus, quæ de gloriosissime memorie Principe *Mauritio* Electore contumeliosa aut falsa afferuntur, adeo varia illa & multa sunt, & quæ ad famam pertinent majori studio tractari merentur. Ex historia obiter pauca monebimus. *Lazarum*
Suedicum

pag. 136.

147.

150.

154.

163.

186. 202.

Suedicum Consiliarium & Legatum Caesaris, nescio quem familiarem Mauritiū facit, qui ab exilio revocatus & Lipsiæ præfectus fuerit. Pro arce Ehrenbergenſi, quæ ob angustiam faucium in montibus, claustrum (die *Etause*) vocatur, oppidum facit inter optima Germania referendum. *Johanni Friderico* e captivitate sua dimisso contraria plane tribuit, quam ille publicis scriptis professus est. Totam enim ille liberationis suæ gratiam non agnato & lociis, ut *Varillafius* tradit, sed Imperatori acceptam ferre voluit. Conjecturæ itaq; locus hic non erat, cum res ex actis narrari deberet. Sed ista eo quo diximus sine, & speciminis loco adducta sunt. pag. 197. 200.

ANALECTA EX DISCURSIBUS ACADEMICIS
Christophori Lynckeri ad D. Gabrielis Suederi
Introductionem in Jus Publicum Imp. Rom. Germ.
novissimum.

Jenæ, apud Joh. Bielcke, 1689, in 4.

Constat plagulis 11.

Annus jam nonus agitur, ex quo *Introductionem in Jus Publicum Imperii Romano-Germanici novissimum*, Vir Consultissimus *Gabriel Suederus*; Consiliarius Wurttembergicus & Placitorum Feudalium in Academia Tubingensi Professor, publici juris fecit, non sine multorum applausu exceptam, & nobis etiam in *Actis A. 1681, pag. 255* laudatam. Quod vero aliis, qui idem argumentum pertractandum magno quidem numero ante Suederum susceperunt, contigit, ut in tanta de Imperii Romano-Germanici rebus libertine, & prout quisque vel partium studiis ducitur, vel præjudicii occupatus est, diversimode sentientium multitudine, aliorum experti censuras & animadversiones fuerint: idem & Auctori huic usu venit, in eo tamen præ aliis felici, quod in Censore incidit & dignitate amplitudineque muneris, & doctrinæ fama illustrem, quemque adeo a se subinde dissentientem æquo passurus videatur animo. Nimirum cum *Nicolaus Christophorus Lynckerus*, Consiliarius Saxo-Vinariensis intimus, ac primarius in Academia Jenensi Juris Professor cognovisset, Suederianam illam Introductionem studiose harum litte-

E e e

rarum

rarum Juventutis manibus assidue versari, in hujus imprimis gratiam sub accuratius eam examen votare, suamque de ea sententiam cum pluribus communicare constituit. Ex quo factum, ut Academicis Discursibus & quaedam obscurius ab Auctore dicta dilucidarit, & suppleverit quæ prætermissa ab eo fuerant, & quæ sibi minus probarentur, adjecta animadversione emendaverit, dissentium candido ubique sed sine opprobrio profossus. Neque male de re litteraria censei debet meritis, qui ex Discursibus illis Analecta, quæ nunc exhibemus, publicæ luci exposuit, Auctore, ut arbitramur, non invito. Nam & addisci ex illis multa poterunt, quæ frustra alibi, & in magnis etiam Juris Publici voluminibus quæsieris, & jucundum est, in nobilissimo hoc doctrinæ genere doctissimorum virorum diversa sensa prospicere, eorumque momenta, cui id integrum est, expendere. Nam id quidem persuasum habemus, eandem in se libertatem relicturum Lynckerum aliis, qua in Suederum usus ipse est, neque nobis succensere

pag. 174. posse, si quod in Suedero ipse reprehendit (Imperium nempe hodiernum Romano-Germanicum a veteri Romano solite distinctum) idem viderit præcipuum quondam fuisse, quod in Suederi instituto laudandum nos quidem existimavimus. Cæterum uti ex *Analectis*

In *Actis*

A. 1781.

p. 255.

Analecta dare incongruum, quodque liber ipse brevi tempore perlustri a quovis possit, supervacaneum ducimus: ita quantum circa capitalem in hac doctrina questionem, a Suedero non solum, sed plerisque scriptoribus aliis Lynckerus dissentiat, operæ pretium fuerit obiter indicasse. Subscripserat nempe Suederus, cum de forma Reipublicæ dicendum esset, sententiæ in scholis magno consensu receptæ, neque vel Cæsareæ hæcenus Aulæ, vel Imperii Principibus Statibusque, quod constat, improbatæ: *divisam in Imperio majestatem sic esse, ut quadam ejus jura soli Cæsari, alia Cæsari & Electoribus aliisque Principibus Statibusque conjunctim vindicentur; mixtamque adeo esse regiminis ex monarchia & aristocrazia formam.* Contra Lynckerus, resuscitata *Reinkingii* opinione, quam & ab *Henrico Henniger* non ita pridem iusto propugnata operè meminimus, statum Imperii Romano-Germanici monarchicam esse censet, ita ut plena majestas ejusque exercitium sit penes Cæsarem, Ordines autem Imperii, in juribus certis exercendis, non tanquam concussa vel causa sociæ, sed solum tanquam conditio sine qua non concurrant. Atque huic hypothese, velut

pag. 18.

funda-

fundamentali, passim eum infervire videas. Hinc enim majestatem integram Cæsari per electionem conferri, neque per capitulationem immitti contendit; quippe qua officium tantum Imperatoris describatur, modusque exercendæ potestatis determinetur: quod ita tamen accipi cupit, ut actum contra Capitulationem susceptum nullum fatetur, non quidem quod a principio impotenti procedat, sed quod moraliter agens, vi antea, *Idoneæ* voluntatis, actui a se processuro nullitatem inducere possit. Negat, Cæsarem recte dici *in consortium majestatis Status Imperii recepisse*: consortium enim hoc esse tantum quoad modum exercendi, ne quidem quoad exercitium ipsum. Rejicit *Lampadis* aliorumque sententiam, soli quidem Cæsari partem majestatis quæ *in jure reddendo* versatur, non soli vero eam quæ *in jure constituendo* consistit, tributentium: legislativam enim potestatem Cæsaris esse statuit, ita ut comitialium etiam decretorum causam efficientem solus Cæsar constituat, Statibus locum *conditionis sine qua non* habentibus: & comitiales quidem inter Cæsarem & Status conventionem, materiam legislationi præbere eamque antecedere non diffiteatur, ipsam vero legislationem, quoad formam suam, totam & solius esse Cæsaris contendit. In *Instrumento* etiam *Pacis Osnabrugensis Artic. 8.* potestatem legislativam Statibus nequaquam tribui docet; sed his tantum de requirendo eorum consilio & consensu prospici. Denique quando Status fidem suam *Cæsari & S. Imperio* obstringunt, negat *Imperii nomine* Ordines accipiendos esse, sed *inspirationem & salutem universi* intelligendam ait, cui fidem vasallus debeat. Sed hæc speciminis loco suffecerint.

DECAS PROPOSITIONUM DE MOMENTIS

Gravium, ad Illustriss. & Reverendiss. D. Joann. Ciampinum, autore Joanne Francisco Vanneo e Societate Jesu.

Romæ, typis Joann. Jac. Komarck, 1688, in 8.

Constat plagula unica.

Quæ circa propositionem staticam de momentis gravium, aliquot annos abhinc inter viros doctos vignerit controversia, plerisque

que contra *Joannem Franciscum Vannium* receptam doctrinam afferentibus, ex non uno Actorum ab anno 1684 publicatorum loco apparet. His vero objectionibus effectum non est, ut doctissimus Pater victas dederit manus, sed potius ut (falsus se perlegentem, quæ subinde Romæ, Lipsiæ, Neapoli & Florentiæ a celeberrimis Mathematicis impressa fuerunt, observasse tum aliena impugnari, tum sua stabiliri posse rationibus magis propriis & idoneis) novam instruxerit aciem hac propositionum decade, a celeberrimo *Magliabochio* nobis communicata. Qua quidem magis laborare videtur, ut sententiæ communiter receptæ probationem confutes, quam ut placita, quæ propria ipsi sunt, confirmet. Quoniam enim *D. Alexander Marchetti* (& ante ipsum *M. Marci*) *schol. propos. 1. fundamentorum universæ scientiæ de Motu uniformiter accelerato*, propositionem controversam

TAB. IX. his verbis fere demonstrare conatur: *Cum* (vid. fig. 1.) *bina puncta*
Fig. 1. *O & E sunt veluti fulcra ponderum æqualium D & B, distet autem centrum gravitatis D a fulcro O per rectam DO; centrum vero gravitatis globi B a fulcro E distet per FE: palam est, gravia D & B æqualia suspendi ex inequalibus longitudinibus DO, FE; idcirco ut DO (EB) ad FE (b. e. VS ad ST) sit a momentum globi D suffens ex O, ad momentum globi B suffens ex E: negat Vannius propositione 2, 3, 4, & 5, momentum globorum D & B esse compositum ex gravitate eorum totali & distantis DO & EF. Deinde vero, si vel maxime quis considerare velit distantiam gravitatis, quæ producit descensum globi B super plano declivi SV, contendit tamen propositionibus sequentibus, lineam directionis respectu descensus naturalis globi B super plano declivi esse lineam BA, non BC, atque hinc gravitatem non habere distantiam FE a contactu E. Cæterum in scholio propos. 4. perstringit quoq; propositionem Staticam receptissimam: *Momentum gravium desinentium in æquilibria vectem primi generis, proportionem habere compositam ex proportionibus ponderum & longitudinum.* Cum enim hoc in casu centrum gravitatis commune utriusque ponderis incumbat hypomochlio, implicare dicit, ea pondera habere centrum gravitatis commune incumbens fulcro, & tamen utriusque ponderis gravitates habere suas certas distantias ab eodem hypomochlio; adeoque falsum esse, in illo vecte dari compositionem momentorum. Hanc vero & alias propositiones plures, in quibus Auctoris doctrina*

TAB. IX. ad A. 1689. pag. 124. 599.

Fig. 1.

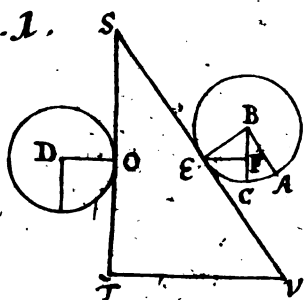

Fig. 2.

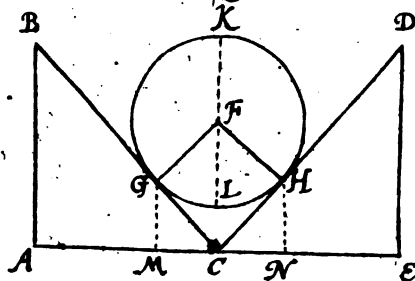

Fig. 3.

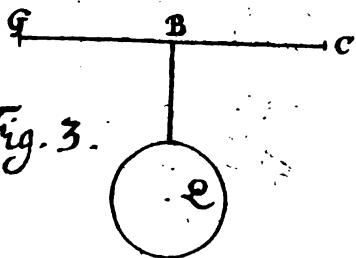

Fig. 4.

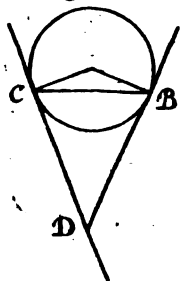

Fig. 5.

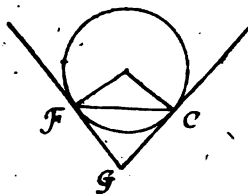

Fig. 7.

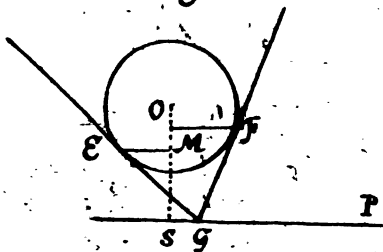
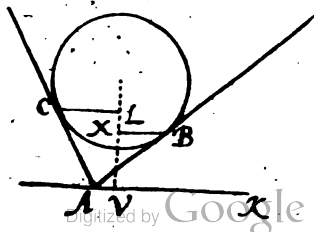

Fig. 6.

de momentis nova methodo exponitur, typis edendi facultatem cum obtinuerit, (ut in fine monet,) propediem dubio procul plura, nec ea minus paradoxa, cum Mechanicæ peritis communicabit.

**PROVE DELLE CONCLUSIONI INTORNO
a' Momenti de' Gravi sopra i Piani decli-
vi &c. h. e.**

**Probationes Conclusionum circa momenta gravium,
quas contra quemcunque opponentem defendendas
propofuerat Angelus Marchetti, Alexan-
dri filius.**

Florentiæ, 1689, in 4.

Constat plagulis 10.

Jungimus Vannio adversarium *Marchettum*, parentis *Alexandri* partes erudite libello hoc, quem itidem *Dn. Magliaboschio* debemus, defendentem. Hunc enim cum in specimine de momentis gravium nominatim impetisset Vannius, filius ejusdem A. 1687 conclusionum decadem edidit Vannio e diametro oppositarum, quas etiam prolixius demonstrare hoc opusculo aggressus est. Putat vero Vannio, cui laudem ingenii non denegat, erroris causam fuisse libidinem contradicendi magno illi & nunquam satis laudato *Galileo*, nec non quod evidentiam demonstrationis *Marchettianæ* non attente factis considerarit. Quo factum sit, ut duo supposuerit falsissima, quorum primum est, Momentum totale globi F esse æquale summa TAB. IX.
momentorum partialium ejusdem globi (fig. 2) super duobus Fig. 2.
planis inclinatis BC & DC. Sequi enim ex hoc, globum incumbentem duobus planis cujuscunque declivitatis semper unum idemque momentum habiturum, quod *ἀπορρον*, cum in confesso sit, in planis pro diversa declivitatis ratione variari quoque momenta gravium. Hunc vero errorem procul dubio originem traxisse ex eo, quod statuatur, plana BC & DC premi toto globi pondere, & momentum globi F in plano BC (DC) æquale esse pressioni, quam exercet secundum lineam FH in planum DC (BC), quum tamen globus ille non premat plana secundum directiones FG & FH, sed secundum

Ecce 3

lineas

lineas GM & HN, momentumque ejus æqualeat potentia, que adplicata in K aut L potest sustinere globum deorsum ruentem; quoniam propensio ejus ad descensum est secundum lineam FL, non vero juxta lineas FH aut FG. Hoc enim Vannii assertum si ponatur, colligi posse exinde, centrum F in casu proposito per duas diversissimas lineas FG & FH simul tendere, quod absolum. Licet autem non neget Marchettus, incumbentis globi centrum, remoto plano DC, ferri ob planum suppositum per lineam FH; hunc tamen motum æqualem ab ipsa propensione, energia, momento & exigentia gravis probe discernendum esse, monet, idque exemplo libræ inflexæ declarat. Alterum quod falso Vannius supposuisse dicitur, est: Momentum globi super duobus planis inclinatis conjunctis esse æquale summæ momentorū ejusdem globi super iisdem planis separatim sumtis; quod æque absurdum, ac si quis dicere vellet, momentum globi

Fig. 3. Q (fig. 3.) pendentis ex puncto B lineæ GC, bifariam divisæ in B esse æquale summæ momentorum ejusdem globi pendentis ex GB & BC separatim sumtis. Illa verò momenta, qua ratione sese habeant, ut specialius determinet Marchettus, aggreditur propositionum sequentium demonstrationem: (1) Momentum gravis super duobus planis declivibus conjunctis, esse minus tam momento totali, quam aggregato momentorum ejusdem gravis, super iisdem planis separatim sumtis. (2) Hoc vero aggregatum nunc æquale, nunc majus, nunc minus esse momento totali. (3) Momentum globi incumbentis

Fig. 2. planis æqualiter declivibus conjunctis (fig. 2.) esse æquale momento ejusdem globi incumbentis unico ex his planis separatim sumto, & esse ad momentum totale ut BA ad BC. (4) Momentum globi incumbentis duobus planis diversæ declivitatis esse minus momento, quod haberet, si plano, quod ex his duobus minus declive est, separatim incumberet.

Fig. 4-5. (5) Momentum globi incumbentis (fig. 4. & 5.) duobus planis CD, DB æqualiter declivibus, ad momentum ejusdem globi positi super alijs duobus planis FG, GC declivitatis inter se ejusdem sed diversæ a declivitate planorum CD & DB, esse ut BC ad FC.

Fig. 6. 7. (6) Si globus incumbat (fig. 6. & 7.) planis CA & BA inæqualiter declivibus, nec non EG & GF diversæ declivitatis; sit verò summa linearum CL, XB; ductarum ex punctis contactus ad lineam LV, quæ ex centro perpendiculariter cadit in horizontalem AK, æqualis summæ

Summa linearum EM, FO; Momentum globi super planis CA, AB esse ad momentum ejusdem super EG, GF, ut rectangulum CLXB ad rectangulum EMOF. (7) Iisdem positis si summa linearum CL + XB, non sit æqualis summa EM + FO, momentum globi super planis CA, AB esse ad momentum ejus super planis EG, GF, ut Parallelepipedum, cujus basis rectangulum CLXB, altitudo CL + XB, ad parallelepipedum, cujus basi constituit recta EM + OF divisæ secundum rationem CL ad BX, altitudinem vero EM + OF.

HENRICI COETSI ARNHEMIENSIS HORO-
logiographia plana seu Methodus in superficia-
bus planis omnia horologiorum genera descri-
bendi Methodus.

Lugd. Batav. apud Jacob. Moukée, 1689, in 4.

Constat plagulis 110 tabulis item aeneis 20.

Cum maxima semper ratio habenda sit temporis, quod etiam nobis nihil tale opinantibus subducit sese furtim, atque rerum gerendarum opportunitatem secum abripit, procul dubio non solum optime de humano genere meritis est, quisquis illè fuit, qui horas per umbram gnomonis in plano erecti observare primus docuit, sed illi etiam operam suam non male collocare censendi sunt, qui scientiam gnomonicam vel inventis novis locupletant, vel perspicue ex genuinis fundamentis deductam proponunt. Quorum in numero sub loco merito suo commemorati a nobis fuere doctissimi Galli, *De la Hire & Ozanam*, (eruditissimæ enim notæ & auctoris celeberrimæ *Sturmii*, quæ *Welperi* Gnomonicæ fuerant addita, initium Actorum nostrorum anteverunt) & nunc quoque eidem accedit Auctor presentis opusculi, qui methodum suam adeo breviter & perspicue se tradidisse proficitur, ut ad clarum illius intellectum vel semel id perlegisse sufficiat. Absolvitur vero hoc ipsum capitibus octodecim, in quorum primo Horologia in 28 genera dispeſcuntur; sequentibus vero octo descriptio eorundem problematibus 28 proponitur. Successunt his capita quinque, in quibus clarior explicatio & demonstratio Methodi, quæ in superioribus circa horologiorum descriptio-

nem

nem adhibita fuit, traditur. Capite XV sciatherica, in quibus angulus inclinationis & reclinacionis major est complemento elevationis poli, aut etiam excedit ipsam poli elevationem (quippe cum in antecedentibus de illis actum non fuerit) explicantur. Ultima tandem tria capita modum describendi quævis horologiorum genera (exceptis declinantibus) succinctiorem per triangulum aliquod fundamentale edocent. Est vero Auctoris institutum unice, ostendere rationem horas in linea Æquinoctiali Geometricè inveniendi, omitendo inscriptionem signorum Zodiaci, horarum Italicarum &c. quam ex *Clavio & Claudio Franc. Milliet Desbales* petendam monet.

LETTRES DU PRINCE DE CONTI &c.

id est:

Epistolæ Principis Contii, sive Informatio de concordia liberi arbitrii cum gratia Jesu Christi, quam Princeps ille Serenissimus P. Stephano des Champs e Soc. Jesu, quondam Primario Professore Theologiæ, Rectori Collegii Parisiensis, & ter Provinciali, nunc vero Superiori Domus Professæ impertivit; cum aliis quibusdam scriptis de eadem materia.

Coloniæ, apud Nicolaum Schouten, 1689, in 2.

Constat plagulis 11.

A *Rnensis Borbonii*, Principis de Conti, ex Regio in Gallia sanguine nati, (cui Condæus, Germaniæ nostræ bellorum superiorum casibus notissimus, frater fuit) nomen & memoria majori & recentiori fama celebratur, quam ut de eo multa hic referri opus sit. Verum de eruditione in Principibus rara, & de pietate ejus minus innotuit exteris; neque malam gratiam apud eos iniit, quisquis hujus libelli editionem procuravit, sive *Arnaldus* is sit, haud obscuri nominis & sæpe nobis memoratus scriptor, sive alius non imparis doctrinæ & eloquentiæ, quod in dissertatione epistolis præmissa non sperendam de eo narrationem præmisit. Laudat in ea ingenium Principis, exactamque controversiarum Theologicarum notitiam, qua factum fuerit, ut inter magna licet, quæ pro generis sui conditione sustine-

sustinebat; negotia, ex disputatione cum magistro horum studiorum veterano, imo & suo (discipulus enim ejus fuerat) inira, haud inglorius discesserit. Addit notabilem, & quae a Clerico Romano-Catholico vix expectari potuit, animadversionem in eos, qui vulgari praesidio occupati, a judicio de sublimibus in religione controversis eos arcent, qui non sunt ex Clero aut Doctores Theologi. At enim, non minus prestari possunt ab eis, quos Deus solido ingenii acuminis donaverit, & quantum diligentia & fide lectioni sacrarum literarum & traditionum ecclesiasticarum cognitioni vacaverint; neque obscurum esse, primos & celeberrimos fidei defensores non nisi laicos fuisse. Episcopus quidem decere, ac fundamenta fidei ponant, catholicae veritates determinent, & errores cum autoritate damnent; Sed Deus non ita ligatus esse manus, quin & in alios lucent veritate suadiffundat, & laico pro sufficienti vocatione & missione esse tantam cognoscendi & explicandi veritatem, accedente Ecclesia utilitate & divino quodam instinctu, & sic ex bono laico excellentem cooperatorem vocaretur, sive per colloquium, sive per scripta publica promovenda evadere posse. De Principe inde refert, quomodo in adolescentia sacris destinatus sit, ut Doctor fieret Sorbonicus, creatus etiam Baccalaureus Theologiae, quam in collegio Jesuitarum didicerat, magistro illo ipso, qui in titulo libri nominatus est, *Stephano des Champs* sive *Campiano*. Paulo ante disputari satis rigide, ut refert, & notum est, cooperat occasione libri, quem sub Augustini titulo *Cornelius Jansenius* Episcopus Yprensis ediderat; & tractatus *D. Arnaldi* de frequenti communiione, Jesuitae de *Sermaisons*, quanquam non nominato oppositus, ad acerrimam defensionem Jesuitas accenderat, qui inter alia autoritatem & gloriam quaesiverunt ex disputatione publica, quam sub praesidio Coadjutoris Parisiensis, postea Cardinalis Radefiani (*de Retz*) Princeps Contius A. 1646 d. 10 Julii in Sorbonica palaestra habuit *de gratia, penitentia & eucharistia*, tanto elogio a Campiano ea de causa maculatus, ut suffragio Cleri Gallicani pro Augustino haberi diceretur. Theses istas Jesuitam illum tractatum suo de libero arbitrio, hoc ipso anno, sub nomine *Antonii Richardi*, tertia vice excuso, denno publicatas adjunxisse, notat Autor, easdemque editas a Jesuitis, sub titulo *Bibliotheca Janseniana & Triumphus veritatis Catholicae*, libris conservatas fuisse, & Doctoribus Catholicis

annumeratum ab iis esse Contium, ut sententia Jesuitica approbata-
 rem. Sed quaecunque tunc mente fuerit Princeps, sedecim anno-
 rum adolescens & alienum sequens ductum, divina tamen providen-
 tia & lumine gratiae, ab opinionibus, quarum defensor tunc esse vo-
 luit, retractam esse. Lumen vero illud in admirando a moribus
 minus probatis ad pietatem singularem conversione ei prius affulsisse.
 Accidisse id illi memoratur die quodam festo Apostolorum Philippi &
 Jacobi, post afflictiones in quas per tempora motuum civitium in Gal-
 lia inciderat, cum ex Evangelio festi ad mentem revocasset verba:
santo tempore vobiscum sum, & non cognovistis me. Adjutum inde
 libris piis, sed maxime brevi quodam tractatu Meditationum Christi-
 anarum Doctoris cujusdam Serbonici *Foydeau*, Theologi Belle-
 vacensis, annitentibus Jesuitis postea relegati. Sed plus profe-
 cisse ex *Nicolas Pavillonii* Episcopi Aletensis instructione, cu-
 jus etiam consilio duos nobilitate & pietate insignes viros in fami-
 liam adsumserit, quorum monitis, remotis, quibus ut plurimum Prin-
 cipes corrumuntur, adulatoribus, in Christiana disciplina proficeret.
 Laudatur inde immensa & per *milliages* effusa liberalitas in pia-
 causas, tam a vivo, quam condito testamento, & quod fere continen-
 tiae exemplo pensionem annuam quadraginta aureorum millium,
 quam etiam post relictos sacros ordines & ductam uxorem, con-
 cessione Pontificis retinere potuerat, ultro dimiserit, nolens sacris
 redditibus sine legitimo titulo frui. Tam religiosus etiam fuit, ut gu-
 bernatione amplissima Occitaniae, cui a Rege praefectus erat, & quam
 sanctissime administraverat, ob infirmitates quasdam abdicare
 se voluerit, nisi monitus a pio conscientiae directore fuisset, Prin-
 cipis conditioni convenire, ut poenitentiam se dignam exerceat,
 vires suas in publico ministerio consumendo. Scripta ejus com-
 mendantur *contra comedias, de officio magnatum, & de sua aconomia,*
 quorum orationum praecipua ipse prius in usum & praxin deduxisse,
 quam literis mandasse dicitur. Vertit etiam librum Augustini *de pra-*
destinatione Sanctorum & de dono perseverantiae, sed eum eodem tem-
 pore alia egregia versio prodidisset, suam suppressit. Hanc ejus con-
 versionem in motibus excepit, ut Autor indicat, altera in doctrina,
 cum sententiam ex Jesuitarum dogmatibus haustam, ut supra dici
 coepit, mutavit. Id autem ex epistolico, quod ei cum magi-
 stro

pro suo intercessit commercio, probatum ite Autor, qui ad publicationes literarum istarum permotum se esse dicit Jesuitæ cuiusdam in discipulos Augustinianeore, quo nuper admodum librum ante annos quadraginta titulo *Secreti Janseniani* editum recudifecerit; ejus etiam calumniis refutandis, præter ea, quæ olim & non ita pridem responsa sint, sufficere posse has epistolas. Fætetur tamen, non in omnibus convenire Principi cum Jansenii defensoribus, sed illam Thomæ dogmata exacte sequi, quod corrigere Jansenista volunt, quise Augustini geminos discipulos venditant.

Clarius patet hæc differentia ex subjuncta, alterius præloqui loco, explicatione status controversiæ, quæ in literis Principis & Jesuitæ ventilatur. Exponit itaque Autor tres in materia de gratia sententias sive opinionum sectas. *Primum* facit *Augustini*, ejusque quos vocans discipulorum, qui *prædeterminationem*, sive auxilium gratiæ efficacis, ut in statu hominis post lapsum necessarium requirunt, in integro autem non admittunt. *Alteram* Thomæ & Thomistarum, qui prædeterminationem seu concursum causæ primæ etiam in statu innocentie præsupponunt, alio tamen modo in statu corrupto. *Tertiam* denique *Jesuitæ* tribuit, qui *Malinam* secuti, omnem gratiam *prædeterminantem & efficacem per se*, absolute rejiciunt, tam in statu innocentie quam corruptionis, ejusque loco sufficientem substituant, a voluntate hominis, debili quidem & morbida determinandam, adeoque vincibilem, & ut Princeps loquitur, *versatilem*, cujus efficacia a scientia metua dependeat, quam Jesuitæ vel invenisse, vel a Semi-pelagianis mutuati esse dicuntur, ut liberum arbitrium hominis cum gratia Dei concilient, quia aliter subsistere id non posse putant. Hanc controversiam jam annos centum inter *Dominicanos & Jesuitas* agitatam esse & adhuc agitari, nemini ignotum est, eaque nec Concilii Tridentini definitione, neque oportosa illa, quæ Romæ sub Clemente VIII. habita, & ex publicatis nuper relationibus in Actis nostris indicata est, consultatione sopiri potuit. Utraque quidem pars Concilii Tridentini placita pro se allegat. Notavimus in relatione Tractatus de traditione Ecclesiæ, qui sub *D. Germani* nomine A. 1687 prædit, in Actis A. 1688, p. 363, & 402, ut Jansenianæ sententiæ patroni verba concilii, quod homo dissentire a gratia, sive resistere ei possit, si velit, ad facultatem restringant, & de actu sacunde negent. Idem allat in epistolis hæc Princeps Contius, allata & acriter defensa di-

functionis scholasticæ formula, inter *sensum divinum & compoſitum*. Hæc præcipua totius diſſertationis, quam cum magiſtro ſuo habuit, materia eſt. Explicatur autem hæc diſtinctio in præloquio hoc, & qui eam intelligit, ſimul etiam cardinem hujus controverſiæ percipit, quam hic prolixius exponere non poſſumus. Rodeunt, ut diximus, omnia ad diſtinctionem potentie & actus reſiſtendi gratiæ; illam admittunt Thomiſtæ & Janseniſtæ, hunc negant. De illa loqui dicunt Concilium Tridentinum *ſenſu diviſo*, de hoc *ſenſu compoſito*. Exemplum proponit Autor noſter in præloquio, de quo agimus. *Gratia* (dicit) *movet voluntatem hominis efficaciter, ut velit ipſo actu diligere inimicum, & ita efficit gratia, ut non poſſit cum non diligere; gratia enim prædeterminat voluntatem ejus efficaciter, invincibiliter, inſuperabiliter ſive inſallibiliter, ſenſu namque compoſito, ut non poſſit odiſſe inimicum. Eo tamen ipſo tempore retinuit homo & ejus voluntas* (ita ajunt) *potestatem, ut odio habeat inimicum, & ita libertatem hanc habet ſenſu diviſo*. Iſta ſive ſubtilitate ſive argutia purant ſe ab hæreſi Calvini, cujus inſimulantur Janseniſtæ, quæ gratiam irreſiſtibilem facit, immunem eſſe, ut jam d. l. in Actis 1688 p. 404 notavimus. Opèroſe autem & acute id paſſim agit Princeps, & Jeſuitam, qui Auguſtinum ſpecioſe a Calvinianis allegari poſſe non diſſimulat, ſatis rigide reprehendit, ut ex epiſtolis conſtat. Sed ſtatu quæſtionis ex præloquio ſatis prolixè expoſito, in recenſione epiſtolarum breviores erimus.

Exhibentur autem Principis epiſtolæ ad Jeſuitam octo, hujus novem; prima enim Principis, quæ ex converſatione cum Jeſuita occaſionem habuit, perdita eſt: reliquæ omnes, manu utriuſque ſcriptæ & editioni paratæ, inter chartas Principis repertæ eſſe perhibentur. Licet vero, ut diximus, quæſtionem ipſam tractare nolimus, ſciendum tamen eſt, Principem pro materiæ perplexitate tam perſpicue & acute ſcripſiſſe, ut ſummam in *Theologia Scholaſtica* & maxime *Thomiſtica* peritiâ ſatis demonſtraverit; neq; tamen Jeſuitæ laus ſua auferenda eſt, licet Autor noſter victoriam cauſæ eipſane abjudicet, qua in re cuique judicium ſuum relinquendum eſt. Nos parerga quædam ſive ex epiſtolis ipſis, ſive ex editoris annotationibus, relatu haud indigna ſubjiciemus. Allegaverat Princeps epiſtola ſua altera d. 7 Auguſti A. 1664 data, pro ſua ſententia, *ellec ony eg arant de auxiliiis*

gilia de qua in Actis nostris sæpius, & præsertim A. 1687 p. 353 & 399. prolixè dictum est.) Male id habuit Jesuitam; ideo commonefecit Principem epistola sua secunda, acta illa a Pontifice Innocentio X pro apocryphis declarata esse, ita ut opponi Jesuitis non possint. Sed Princeps Gallos obligari decreto illo negat; deinde authenticam actogram exemplum Lutetiz extare asserit, quod pro apocrypho haberi nequeat; neque illico librorum materias ipsas reprobari, et si editiones censuram subeant; prohiberi non sine iudicio Romæ libros quosdam, quorum tamen veritas idcirco non pereat; p. 44. Persistit in assertione hac tam firmiter, ut dicat, Inquisitionis Romanæ decreta, et si sub Pontificum nomine publicentur, absque rebellionis vitio rejici in Gallia posse, jure libertatis Ecclesiæ Gallicanæ competentis, ex observatione veterum sacrorum canonum, (resp. II, p. 55) Jocos in his epistolis uterque aliquando intermiscet, acriter Princeps. Cum enim hic se Thomistam sæpius professus esset, Jesuita (epist. IV. p. 86) cavere eum jubet, ut credat, omnes Thomistas angelos esse, additque historiolum. Accepimus (ait) Barcinone literas, ex quibus intelligitur, Franciscanum quendam per exercituum feminam obsessam liberatum, exitu dæmonem jusse, nomine immaculatae conceptionis Beatae Virginis, sed dæmonem respondisse: *nihil agis, sum enim Thomista.* Ad hæc Princeps (p. 97) respondet, si Thomistæ non sint angeli, angelos tamen suo iudicio esse Thomistas, quia ad horum sententiam de omnipotentis Dei operationibus loquatur. Ad historiolum vero illam regerit, unum solum diabolum, miserum nempe illum, qui monachum deluserit, Thomistam fuisse, cæteros omnes esse Molinistas. Sed falsius id explicat (Ep. V, p. 116) & Molinistas cum diabolis comparat, qui ad Luciferi exemplum plus iusto suæ naturæ tribuant, & ei assignent, quæ solius sunt Dei. Plura consulto omitimus. Ex annotationibus Autoris memorabilia sunt, quæ de scriptoribus aliquibus Principi memoratis hinc inde commentatur, maxime de Jesuitis. Ita ad III. Contii responsum p. 69. *Theophili Reynaldi* ambitionem & summam maledictionem viginti librorum voluminibus exercitam taxat, qui nec suis pepercerit, scripto in eor. libello sub *Theophili Eugeni* nomine, cui titulus est *Protocataphasi seu Prima Societatis Jesu institutio restauranda*, & alio, cui *Hipparchi* nomen dedit, in quo mercatura studium Societati

tati exprobravit. Approbatione etiam Jesuitarum catere dicitur tractatus ejus de *exsolutione a votis*. *Gregorium de Valentia* in Congregatione de auxiliis Pelagianismi convictum esse refert, quod incaute majorem quandam Syllogismi propositionem *Lemosii Dominicans* concesserit, ita ut egressus e confessorio a Generali suo objurgaretur, quod Societate illa concessione funditus perdidisset: in falsificatione etiam Augustini deprehensum esse, ab ipso Pontifice Clemente VIII, & ita conterritam, ut tunc in animi deliquium incidere, nec multo post Neapoli elanguerit. Hunc tamen encomio Doctoris Doctorum a Clemente ornatum esse, gloriantur, ut ait, Jesuitæ. *Stephani Banni* plurima scripta moralia tam Romæ, tum Parisiis condemnata esse refert, quibus vehementer contra pietatem impegerit, quamquam nec ista laudare cessent Jesuitæ. *Dionysio Petavio* multimoda eruditionis laudem non invidet, sed judicii debilitatem imputat, in primis, quod patres trium priorum seculorum cum magno scandalo pro fautoribus Arianismi habuerit. Obscuriores sunt *Nicolaus Taronius* & *Claudius Taphanius*, quorum acta & scripta refert. His addi possunt, quæ de P. Nicolaio qui ex *Jansenista*, sicut *Molinista* vel *Thomista* mitigatus factus esse a Principe & Notarum autore dicitur (p. 62, & 98) & de *Didaco Nunez* Dominicano, alioque qui *Cabocando* dicitur (p. 51) item de *Benedicto Pererio* & *Henrico Henriquez*, (p. 169. denique etiam de libris ipsius Jesuitæ *des Champs* (p. 143) notantur, aliaque ejusmodi. Succedit dissertatio Autoris, qua Augustinum a Calvinismo, cujus cum Jesuita in epistola sua VII insinulare videtur, absolvit, & demonstrare vult, eum quidem gratiam efficacem per se & determinantem cum Thomistis & Jansenio, non vero necessitatem cum Calvino statuisse. Respondet etiam ad allegata ex *Sadoletto*, *Comarano*, *Bellarmino* aliisque. *Pighium* vero, quem Jesuita magni facit, contentum tractat, & Pelagianismi haud obscure accusat. *Genebrardum* & *Claudium Santibium*, dum hæreticis sese opponunt, in excessum lapsos esse dicit. Addit deinde & exagitat, quæ adversus liberum arbitrium Calvinæ, & ex parte etiam Lutherum docuisse dicit, & ostendere contendit, quomodo ab Augustini sententia longissime distendant. Multum prædii querit in distinctione *voluntatis* & *volitionis*, sive voluntatis & volentis. Dein verba Præfulum & Theologorum in Concilio Tridentino ad suæ senten-

sententia confirmationem trahit; Jesuitarum testimonio etiam usus; ex quibus Bellarminus statuit, nullam opinionem Augustini deferendam esse; quam ipse testatur esse de fide Ecclesie. Denique exhortatio ad Jesuitas juniores valde pathetica subiungitur, ut obligatos se esse agnoscant Thomae Aquinatis doctrinam sequi. Id vero ut illis persuadeat; Ignatii Loyola & primorum ejus sociorum sententia adducio, idem inculcantes. Dehi *Claudii Aquavivae* Jesuitarum Generalis epistolam circulares, post consultationes ultra biennium habitas, d. 14 Decembris A. 1674 datam, & decretum eodem die, quod alibi citatum a nobis est, integrum apponit; nec non *Musii Vitellesii* R. Idem Generalis adhortationem, A. 1677 conscriptam; ex quibus aliisq; manifestum esse dicit, ab usibus in Theologia tam speculativa, quam morali, per Jesuitas introductis remedia dudum provisae esse, ut scilicet novis opinionibus abstineant, & Thomae placitis adhareant. Hoc tyronibus Societatis faciendum esse, spreto quae aliqui ex hodiernis Doctoribus suis proponant, ante omnia vero inventum *scientia media*, quod cum Augustini & Thomae systemate consistere nequaquam possit, explodendum; neque tamen ita eos Thomae opinionibus adstringit, ut non a quibusdam, quae ipse levius tractavit, & a quibus alii ejus sectatores discesserunt, dissentire illi liceat.

L' IMPIETE' DES COMMUNIONS

Forcées &c. i. e.

Impietas vi obtrusa Communionis seu sacrae Synaxeos demonstrata, una cum quibusdam animadversionibus in poenas iis infligi solitas, qui sumere Sacramentam decreverant &c.

Daventriae, 1689, in 12.

Constat plagulis quindecim.

IN eo maxime occupatur Auctor anonymus, Reformato olim in Gallia ecclesiae Pastor, ut sacrilegi Clerum convingat Franciae, cuius impulsu tot miseri homines ad sumenda Romae more Sacramenta, & audiendam Missam, tantae secundum illos mysterium sanctimoniae, quantumcunque reluctarentur, abrepti novissime fuerint. Quod

finis

sine relatis in *prefatione* specialioribus historiis, vim quomodi *sacram* omnino esse demonstrantibus, cum ex celeberrimi *Jurii* Literis Pastoralibus, ipsius Pontiiopolitani in Occitania episcopi scriptam tribus abhinc annis testem stitisset epistolam, lectu sane ob dictionis & argumentorum pondera dignissimam: animadverti vult in Pontificem Romanum *Innocentium XI*, cuius censuram ipsa *S. Ludovici*, et loquuntur, ecclesia, quod Marchionem *Levardinum* excommunicatum Regis Legatum ad sacra audienda & accipienda, in sacramenti ecclesiaeque profanationem sacrilege admisisset, Romae eodem tempore subit, quo in Gallis decretæ fuerunt poenæ Sacramenta Romana recusantibus durissimæ. Impudentiæ vero inculcat *Dionysium Sammarthanum*, Benedictinum e Congregatione *S. Mauri* Monachum, qui libro *Réponse aux plaintes des Protestans*, h. e. *Responsum ad querelas Protestantium* inscripto, falsissima pronuncia- vit, quæ dicta vulgo fuisse de persecutione Gallica, ac si nihil fere se- veritatis in Reformatos fuisse adhibitum. Dicta nihilominus in Sam- marthani gratiam causa, cur ipsi in Anglia Reformati severioribus se muniverint contra Papismum legibus, *Breannum* Jesuitam laudat, qui Gabaonitarum exemplo aliisque evicerit rationibus, tenet omni- no ad fidem subditis herodoxis sancte servandam Principem, si se- mel illis libertatem fidei promiserit.

Verum ipsa tractatione fatetur Autor, ex multis Franciæ Regis declarationibus illam sese consideraturam potissimum, quæ A. D. 1686, d. 19 Aprilis, contra nove, ut vocant, conversos, Sacramenta in eorum recusatibus publicata Versalis est, quippe quæ spiritum profanationis & impietatis regnare in persecutoribus, omnium aper- tissime demonstrat, non modo quod constitutas poenas, sed & quod deci- dendæ rationes attinet. Ac profecto copiose satis ex Scripturis, ex Ec- clesiae antiquæ in administrandis Sacramentis legibus, ex Patribus, Cy- priano in primis, ex sana ratione, ex ipsorum adversariorum testimo- niis & conciliis, imo ipsius Inquisitionis praxi, contra Gallos sacro- rum suorum nimis prodigos, & in ipsum Deum suum nimis truces disputat. Nos quidem cum argumentum ipsum luce sua radiet, & nemini non constet præseorum Patrum in dispensandis Sacramentis di- sciplina & circumspectio, veniam a Lectore impetrabimus, si missis aliis, pauca quædam huc transcripserimus, quæ Gallos ex Gallis mo-
nuit

avit Auctor. Neque enim post synodum Rhemensem A. 1564 habitam, & secutam paulo post Burdigalensem, solum producit *Albaspineum*, Aurelianensem episcopum, eumque in sacra antiquitate verfatissimum: aut *Thiersium*, qui Albaspinæi libro *de Antiqua Politia Ecclesie* laudato, peculiari scripto *de Expositione Sacramenti* invehitur in monachos, qui in quæstum indignum converterint frequentem nimis Sacramenti expositionem populo factam, introducta hoc pacto consuetudine, quam pro sacrilegio prima habuisset ecclesia: aut Sorbonicum Doctorem *Dyrois*, qui libro, *Preuves & Prejuges pour la Religion Chrétienne, h. e. Argumenta & Præjudicia pro veritate religionis Christiana*, (quem in *Actis A. 1683 pag. 364* recensuimus) vim illam, qua pagani externam in idola sua veneratorem extorsere, cacodæmoni acceptam, referri debere ex eo contendit, quod parum deinde fuerint solliciti, animo quis simul & serio, an ore tantum, gestibus & lingua Deos adoret suos: sed & e recentissimis Gallis ipsum *Maimburgium*, in *Historia Gregorii M. in Actis A. 1686. p. 343.* nobis recensâ, judicem habet, tot fuisse olim commissa sacrilegia, quot quidem Judæi unquam ad suscipiendum baptismum adacti ævo sequiore fuerint; Gregorium M. autem laudari oportere magnifico, ob inhibitam istam in Judæos violentiam, Christiano nomine indignam. Miratus igitur Auctor, cur Jansenistæ, qui quadraginta aut quinquaginta abhinc annis, Sacramenti honorem Jesuitarum indulgentiore disciplina convelli, tanta clamarint voce, rebus nunc longe in deteriora lapsis conticescant omnes, aurem vellit istorum sat acriter, neque Cardinalem *Camum* respondisse digne superiorum zelo, censet sola illa epistola, qua clericos dioceseos suæ Gratianopolitanæ ab obtudendo reluctantibus Sacramenti usu abstinere iussit. Cæterum quod prælaudatus *Thiersius* optasset, corporis Christi Sacramentum populis monstrari quam rarissime, nec nisi festo corporis Christi, durante festi octava, ut loquuntur, aut urgente casu quodam singulari, approbante episcopo; extra illa vero tempora conspici publice, aut conspectui dari, absque profanatione non posse venerabile mysterium censuisset: admonet Auctor, primitivæ quidem Ecclesie simpliciter, & sine ulla exceptione temporis, damnatam fuisse Sacramenti expositionem, ut loca evincant ab ipso *Thiersio* allegata,

Absoluta in Clerum Franciæ sacrilegii actione, poenas considerat

Ggg

derat

derat, in regia illa declaratione, recusantibus in morbo Sacramenta viris foeminisve statutas, quæ sunt, si viri revaluerint, deprecatio publica cum nota infamiae (*amande honorable*;) bonis fisco addictis, & corpore ad remos in perpetuum damnato: sin stertina, præter deprecationem illam publicam, & bonorum additionem, carcer in elaustrò perpetuus: sin obietint, bonorum iactura, & cadaverum super crate tractio, inque locum jumentorum cadaveribus destinatum (*à la voirte*) abjectio. De singulis singulatim differit, adjectis in fratrum sororumque fidei talia patientium gratiam variis consolationibus: omnium autem fusissime persecutorum in cadavera savitiem castigat, Arianorum susceptam exemplo, quos primos corpora lacerasse fidelium, Athanasius auctor est. Qua occasione veteris ecclesiæ in sepeliendis corporibus cura exposita, undecimo demum seculo episcopos introduxisse censet sepulchralis juris privationem, non quidem propter hæreticos, sed excommunicatos, sed latrones, sed invasores bonorum ecclesiæ, sed interfectos in spectaculis publicis, & id genus homunciones alios, ac, quod probe vult notari noster, sepultura prohibitos fuisse ejusmodi sceleratos, non omni omnino, sed ecclesiastica tantum, benedicta, & Christianis reliquis communi. Hæreticos demortuos quod spectat, authenticam hac de re constitutionem aliam sibi non obvenisse, nisi Concilii Lateranensis tertii, sub finem seculi XII, præside Alexandro III P. R. habiti, ejus, ut & Lateranensis quarti, annos triginta sex post celebrati, decreta adhuc nonnisi de sepultura loquantur ecclesiastica, et si secutis temporibus duriora scripserint Gregorius IX, Innocentius IV, Alexander IV, Nicolaus III, præcipue Concilium Albiense seu Albigense in Gallia anno Christi 1254, quo severius quid de effodiendis publiceque comburendis omnium hæreticorum ossibus decretum fuerit. Eodem seculo Bonifacium VIII jussisse memorat *Hermannum* quendam Italum, qui longo tempore sanctus Ferrariæ habitus fuerat, terra erutum cremari: ex quo deinde mos effodiendi ossa, rapiendi ad locum cadaveribus bestiarum destinatum, aut cineres combustorum in ventum projiciendi, in ludum abierit. Ut igitur Gallis suis, qui tot hæc in consecratis locis sepelivere, quos non immortuos fuisse fidei Romanæ hodiernæ sat bene noverant, aut nosse poterant, novam juris Pontificii violationem noster objicit: ita

capite

capite ultimo, cujus sit spiritus ista eruculentia; deinde persecutionem ultimam fuisse omnino violentam persecutionem, eamque multis rationibus omnium dirissimam; tandem nullam fidelibus posse aut debere intercedere cum ejusmodi ecclesia communionem, demonstrat. Ne autem obscurum Lectori videatur, quod ex Auctore memoravimus, persecutionem Reformatorum in Gallia violentam utique fuisse, notandum est, opponi istud monitum, passim declamationibus Episcopi Valentis in Delphinatu, & Colberti Coadjutoris Rotomagensis, qui Regi persuadere ausi sunt publice, *converti subdissis sine vi, sine armis, exemplo magis pietatis regis quam edictorum robore; Bossueto* item Episcopo Meldensi, qui sub epistolæ pastoralis finem ad neocatholicos A. C. 1686 d. 24 Martii scriptæ, illam convertendi rationem *opus charitatis vocat, & pacis*; interspersis quantumvis minis, vel ex eo apostolicis scilicet, quod Apostoli verbis utitur 1. Cor. IV, 21; nec non Baroni *des Contours*, qui scripto illo, *Esprit de l'Écriture Sainte*, h. e. *anima & medulla Scriptura S. Regem a patrio mansuetudine celebrat in eos, qui igne & sanguine & demoniacæ furore pseudo-reformationem defenderint &c.* De Dionysio Samaritano supra.

**JOHANNIS BAPTISTÆ SCARAMUCCII DE
Motu Cordis Mechanicum Theorema, ad Illu-
strissimum Antonium Magliabechium.**

Senogallia, apud Franc. Anton. Percimineum 1689, in 4.

Constat plagulis 2.

Quanto magis recentiores inter convenit, a turbinato cordis musculo, in artificiosissima animalis vivi machina hydraulico-pneumatica, exactissime antiæ sive siphonis suppleri vicem, vivificum sanguinis fluidum per tubulos arteriosos ad solidas partes quasvis jugiter propellentis; tanto graviori nihilominus dissensione, unde tanta cordi vis accedat, hæstenus ab iisdem disceptatum fuit, aliis alias hypothese eudentibus. Autor noster clarissimus in theoremate præsentis ad celeberrimum *Magliabechium*, a cujus nos id accepimus manu, mero facultatis vitalis nomine litigioso repudiato, nec *Harvee*,

Ggg 2

ventricu-

ventriculos cordis a sanguine irruente dilatatos consideranti, nec *Borello*, mutuum succi tartarei ac nervi ebullitionem intuenti, subscribit, sed novum dogma quoad cordis motum hic proponere constituit. Ventriculos siquidem cordis a sanguine per venam cavam propulso non ita dilatari, ut fibrarum muscularium distractionem hanc a sanguine factam spontanea cordis contractio insequatur, exin suspicatur, quod in corde vel e viperis exempto non solum immediate a sanguinis ab auriculis ad ventriculos transfusu cordis vigoratio sive contractio contingat, sed & notabilis intercedere observetur morula, priusquam cordi a vigoratione jamdum cessanti auricularum denuo vigoratio sive contractio superveniat, adeoque ventriculorum capacitas vigorationi cordis magis cessanti, quam sanguini irruenti debeatur. Multo minus spirales cordis fibras ab ebullitione tendi fermentativa, quam tartareus succus cum spirituosus, aliquantum viscido, e strictissimis nervorum osculis guttatim exstillante concipiat, sibi habet persuasum, cum primo spiritus animalis sive succus cerebri spirituosus viscidam indolem neutiquam redoleat, utpote partem quamcunque ad lubitum oculi momento agilem reddens; dein infinitæ propemodum nervorum propagines deprehendantur aliquid spirituosum ad cor adportantes; hinc per alios exilissimos nervorum surculos eadem motus spirituum interrupti oriatur necessitas; tum e cylindro, e quo aqua guttatim effluere supponitur, nullo ordine guttæ elabuntur, multo minus e pluribus; tandem pars qualibet in tono suo, non nisi a continuo spirituum affluxu expectando, conservari debeat. Propriam vero sententiam interrupto sanguinis per cordis substantiam motui superstruit, quia ex lege circulationis certum videatur, systoles cordis tempore sanguinem intra arteriam saltem, non venam coronariam propelli, diastoles autem e diverso momento eundem sanguinem intra fibrarum interstitia tantummodo & venam, non arteriam coronariam moveri. Hinc namque ab interrupta sanguinis intra cordis substantiam periodo reciproci motum cordis vigorationis sive systoles, & desinentiæ vigorationis sive diastoles promoveri omnino colligit, in quantum sanguis tempore diastoles ad fibrarum muscularium cordis interstitia vibratus, vel cum spiritibus animalibus novam huc tam suscipiendo, vel vetus adinstar easdem fibras distrahendo & elevando, systolen ipsam efficiat. Interim

terim si quærat, a quam causa tunc vigoretur cor, quando sanguis hujus ventriculos subit, antequam mediante vigoratione ad arteriam magnam, consequenter coronariam quoque, in vigorationis promovendæ gratiam propellatur? responsum non aliud, quam in cordis rudimento seu puncto saliente motum tremulum & inordinatum inchoari, a quo nutrimentum ad partes in embryone augendas possit dispensari, suppeditat. Quemadmodum denique vigorationem auricularum cordis eidem sanguini auricularum substantiam interrupta periodo subeunti fert acceptam, ita ne auricularum systolen cum ventriculorum cordis contractione synchronicam plane admittere cogatur, resistantiam fibrarum auricularum promptius a sanguine irruente superari posse, quam fibrarum cordis resistantiam, inculcat.

Cæterum in *Appendice*, quæ annectitur, *de motu arteriarum & pulsuum differentiis simplicibus ad Illustrissimum Dn. Curtium Tresanum* conscripta, Autor aliorum vestigiis insistens tum sanguinem, tum debitam arteriarum trutinat structuram, quorum ille a corde intra arterias plus minus copiose, aut celeriter propulsus diastolen arteriarum pulsusque, vehementem vel debilem, magnum vel parvum, celere vel tardum, frequentem vel rarum, effingat; hæ autem sive arterias ex lato in angustum protensæ ac plus minus rigidæ, tam vi elastica propria, quam spiritibus animalibus succurrentibus, ubi a sanguine dilatata fuerint, sese contrahendo systolen ac pulsus durum aut mollem producant.

LATOISON D'OR, OU RECUEIL DES STATUTS & ORDONNANCES DU NOBLE ORDRE DE LA TOISON D'OR, LEURS CONFIRMATIONS, CHANGEMENTS, ADDITIONS, CEREMONIES, IMMUNITÉZ, EXEMPTIONS, PRÉCÉDENCES, HONNEURS & BULLES PAPALES, DEPUIS L'INSTITUTION JUSQUES À PRÉSENT. I. C.

Vellus aureum, sive Collectio statutorum & decretorum nobilissimi Ordinis aurei velleris; ejus confirmationes, mutationes, accessiones, ritus, libertates, exemptiones, prærogativas, dignitates, & Pontificias bullas, ab institutione prima ad hoc usque tempus exhibens.

Amstelodami, apud H. Desbordes, 1689, in 8.

Constat plagulis 51.

Inter

Inter ordines militares primus ac augustissimus habetur, nec nisi Imperatoribus, Regibus, Principibus, ac illustri dignatione conspicuis conferri solet is, qui anno 1429 a Philippo Bono Burgundiæ Duce institutus, *Anrei velleris* ordo dictus ex Argonautarum & Jasonis fabula, ad Potentissimos Hispaniarum Reges summos istius Præfectos devolutus est. Plenam ac luculentam ejus historiam condidit *Jo. Jac. Chiffletius*, quæ tamen in lucem prolata non est, facta tamen ab ipso Recensio gentilitiorum insignium hujus Ordinis Equitum CCCLXXVIII, Gallice & Latine anno 1632 Antverpiæ prodijt, Auctor vero quem jam recensemus, qui nomen suum occultavit, binis libellis historiam omnem complexus est: quorum primus institutionem & fundationem Ordinis a Philippo Bono 1431 sancitam, & leges quibus is contineri eum voluit, statuta item & decreta consecutis temporibus edita, quibus numerus Equitum amplificatus est, alia etiam immutata fuerunt, juramentorum quæ recipiendi in eum præstare tenentur formulas, insignia item, vestitus, a Pontificibus concessa privilegia, Cancellarii quoque, Thesaurarii, Secretarii & Heraldici munia exponit, & Notationibus p. 259 & seqq. pleraque illustrat. In his p. 301. S. Andream Ordinis hujus Patronum esse indicatur, idque cum primis notandum e *Wolfg. Lazio* profertur p. 263. quod *Johanni Intrepido*, qui pater fuit *Philippi Boni* Ordinis hujus fundatori, Vates quidam prædixerit, futurum ut ex posteris ipsius, qui in pectore ignem (hoc est silice excussam flammam, quam torques Ordinis insigne refert) gestet, Turcarum potentiam & imperium sit fracturus: quam prædictionem in gloriosissimo Imperatore *Leopoldo* impleri manifestum est. Carmen ordinis hujus originem & laudes decantans, quod p. 157. & seqq. exhibetur, auctorem habet *Godofridum Wendelinum*, qui anno 1631 istud conscripsit, quod subjectum extat *Chiffletii* libro supra memorato. Altera pars quæ inscribitur *le Mausolée de la toison d' or, ou les tombeaux des chefs & des chevaliers du noble ordre de la toison d' or*, nomina, ætatem, clogia, monumenta, symbola, numismata & inscriptiones exhibet Equitum hujus Ordinis; cujus supremi Principes fuerunt

Philippus Bonus Burg. Dux, qui obiit A. 1467. p. 1.

Carolus Dux Burg. qui in prælio *Nannetensi* occubuit anno

1475. p. 44.

Maximé.

Maximilianus Imp. qui obiit 1519. p. 59.

Philippus I. Hisp. Rex, qui obiit 1526. p. 75.

Carolus V. Imp. qui obiit 1558. p. 102.

Philippus II. Hisp. Rex, qui obiit 1598. p. 181.

Philippus III. Hisp. Rex, qui obiit 1621. p. 264.

Philippus IV. Hisp. Rex, qui obiit 1665. p. 331.

Carolus II. modernus Hispaniarum Rex, qui Serenissimo Hungariae Turcis creptae Regi Josepho anno 1687, cum is coronaretur Posonii, per Invictissimi Patris Leopoldi auctoris velleris aurei insignia tradidit. Omnes Galliae, Angliae, Hungariae, Bohemiae, Atragoniae, Navarrae, Siciliae, Poloniae, Sueciae, Lusitaniae, Daniae & Scotiae Reges, qui hujus Ordinis augusti insignibus decorati sunt, recensere & e Mausoleo hoc depromere longum foret, & ipse libri hujus auctor Part. I. p. 170. 171. brevi velut tabella quadam eos enarravit.

LIBRI NOVI

D. Philippi Jacobi Speneri Illustriores Galliae Stirpes Tabulis Genealogicis comprehensae. Francofurti, apud J. D. Zunnerum, 1689. in fol.

Critica Historico-Chronologica in Annales Ecclesiasticos Cardinalis Baroni, auctore R. P. Antonio Pagi. Lutetiae, apud J. Bouquet, 1689. in fol.

Magistri Fr. Dominici de Brancaccinis Florentini de Jure Doctoratus libri IV. Romae, apud N. A. Tinassium, 1689. in fol.

Christophori Wittichii Theologia Pacifica defensa. Amstelod. apud J. Wolters, 1689. in 4.

De Jure Gladii Tractatus & de Toparchis qui exercent id in Diocesi Ultrajectina, auctore Antonio Matthaeo. Lugduni Batav. sumptibus Auctoris, 1689. in 4.

Theodori Craanen Tractatus Physico-Medicus de Homine, edente Theodoro Schoon. Lugd. Bat. apud P. Vander Aa, 1689. in 4.

Johannis Vander Waeyen Summa Theologiae Christianae. Pars prima. Franekerae apud J. Gyselaer, 1689. in 4.

Engelands Gods-Dienst en Vryheid herstelt door sijn Hoogheid

heid den Heere Prince van Oranien. t' Amsterdam, by Marcus Doornik, 1689. in 4.

Petri Petiti Homeri Nepenthes, sive de Helenæ medicamento suctum abolente Dissertatio. Trajecti ad Rhenum, apud Rud. a Zyll, 1689. in 8.

Histoire de Louis XI par Mr. Varillas. A Paris chez Claude Barbin, 1689, in 4. & A la Haye chez Abraham de Hond, 1689. in 12.

Second Voyage du P. Tachard & des Jesuites envoyés par le Roy au Royaume de Siam. A Amsterdam chez P. Mortier, 1689. in 12.

Traité de la Divinité de Nôtre Seigneur Jesus Christ, A Rotterdam, chez R. Leers, 1689. in 12.

La Monarchie Universelle de Louys XIV, traduite de l' Italien de Mr. Leti. A Amsterdam, chez Abraham Wolfgang, 1689, in 12.

La Juste Idée de la Grace immediate, ou Réponse a la Critique de la Doctrine de Mr. Jurieu sur les Habitudes infuses & la Grace immediate. A la Haye chez Abraham le Hond, 1689. in 12.

Histoire de Guillaume I. Prince d' Orange, avec les Actions de Guillaume III. Roy de la Grande Bretagne. A Amsterdam chez Paul Marret, 1689. in 12.

Histoire des Revolutions d' Angleterre sous le Regne de Jaques II. jusqu' au couronnement de Guillaume III. A Amsterdam chez H. Desbordes, 1689. in 12.

Guerres des Turcks avec la Pologne, la Moscovic & la Hongrie, par le Sr. de la Croix. A la Haye, 1689. in 12.

Voyage de Dalmatie, de Grece & du Levant par Mr. George Wheeler. A Amsterdam, chez Walters, 1689. in 12.

Histoire de la Guerre de Hollande depuis l' année 1672 jusques en 1677. A la Haye chez H. van Buldern, 1689. in 12.

Anti-Baillet, ou Critique du livre de Mr. Baillet intitulé *Jugemens des Savans*, par Mr. Menage. A la Haye chez Est. Foulque, 1688. in 12.

Pag. 426 delcantur in margine literæ FG, GC.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC LXXXIX.

REFLEXIONS SUR LES LIVRES DE L' *Ecriture Sainte &c. i. e.*

Considerationes in libros Sacræ Scripturæ ad stabilien-
dam veritatem Religionis Christianæ. Tomi se-
cundi Pars altera.

Amstelodami, apud P. Marret, 1689, in 8.

Primam secundi Considerationum harum tomi partem in Actis nostris mense proximo Augusto pag. 397. seqq. recensuimus. Nunc promissi memores alteram perlustrabimus. Postquam nimirum ex Veteri Testamento demonstravisset doctissimus Auctor religionis Christianæ veritatem, dum ostendit, quomodo scopus Dei in mittendo Messia, eoque per evidentissima signa manifestando, per omnes Scriptores sacros observatus & traditus fuerit; jam ad Novum Testamentum progreditur, in quo exactum propositi divini implementum exhibetur, & agnoscendum est, ut ista veritatis demonstratio sibi recte constet.

Monstrat autem ante omnia accuratam convenientiam Novi Testamenti cum Veteri, illiusque perpetuum ad hoc respectum. Præsupponunt nempe libri Novi Testamenti indubitatam Veteris veritatem. Sicut autem hujus finis primarius fuit, ut spem Messia certam daret, ejusque personam & officium singularibus insigniret characteribus; ita Novi Testamenti scopus est, ut promissa & prædicta Veteris Testamenti impleta esse ostendat. Unum idemque igitur (ait) utriusque objectum est, ab ipso Christo Joh. XVII, 3. expressum;

H h

Hæc

Hac est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum; & quem misisti Jesum Christum. Mittendum nimirum significavit Vetus, missum asseruit Novum Testamentum. Eadem etiam est utriusque disciplina, tam coetus quam singulorum; & Dominus sermone illo suo in monte Matt. V, 5 & seqq. nihil aliud docuit, quam purum sensum legis moralis a Deo per Moysen promulgata. Precatio etiam Dominica plena est ideis Veteris Testamenti, quibus Judæi adfueti erant, ita ut & panis quotidianus, quem quarta petitione poscimus, ad Mannam Veteris Testamenti respicere videatur. Lustrationes Veteris Testamenti Baptismus repræsentat, agnum Paschalem & sanguinis effusionem & aspersiones Sacra Cœna. Talia plura addit Auctor, ex quibus utriusque Testamenti nexum & respectum ostendat, licet Vetus, quoad ceremonias typicas, securo antitypo, necessario aboleri debuerit. Utilis etiam est observatio, quod Judæi sub adventum Christi opinione & spe venturi Messiae plenissimi fuerint, neque ullum ex vaticiniis Veteris Testamenti, quod singulis Sabbathis publice recitabatur, magis ad animum revocarint. Inde in historia Evangelica tot disquisitiones de Messia leguntur. Eodem pertinet imaginatio discipulorum de regno Israelis, & petitio filiorum Zebedæi, omnesque conatus impostorum, qui se pro Messia gerebant; quamvis hodie ea sit Judæorum malitiosa obstinatio, ut Messiae characteres & temporum supputationes magis magisque negligant, imo execrentur, postquam ad argumenta Christianorum de impleto calculo nihil sanè & solidi respondere possunt. Interim tempore adventus Christi meliori statu erat Ecclesia Judaica, corrupta quidem in moribus maxime, sed Scripturarum intelligentior & cultu religiosior. Vigebant tunc omnes Veteris Testamenti ritus, neque latere poterant notæ & characteres adventantis Messiae, nisi ad eos agnoscendos, ob causas profanas oculos perverse clausissent. Manifesta erat sublatio sceptri Judaici a Jacobo Patriarcha prædicta, & ipsi Talmudistæ (Sanhedr. XXIV, 2.) fatentur, quadraginta ante excidium urbis annis adempta Judæis a Romanis fuisse judicia capitalia. Occurrit Auctor cavillis Judæorum, quos ex statu Babylonica servitutis formant, & notat brevem illam fuisse, & finem ejus post annos 70 a Prophetisclare prædictum, cum nihil tale de restitutione post cladem a Romanis illatam promissum fuerit, & Prophetiae donum Judæis profus ablatum

Cap II.

III.

IV.

V.

ablātum, ad Christianos tranſierit. Allegatur inter alia accuratum implementum temporis, quo Chriſtus mortuus eſt, a Daniele præditi. Accedit inde Autor ad conſideranda ſpecialia quædam, ad adventum Chriſti pertinentia. Commentatur non vulgaria de præcurſore Chriſti Johanne, & duo ejus vaticinia obſervat Matth. III, II. II. unum clariffimum de effuſione Spiritus Sancti, obſcurius alterum, ſed non minus eventu probatum, de excidio gentis. Adducit rationes, cur minime ſuſpecta eſſe poſſint, quæ Evangeliftæ de Johanne narrarunt, toti Judæorum populo notiſſima. Genus Mariæ virginis ex tribu Judæ & ſtemmate Davidico, inter alia ex itinere ejus in montana Judæ ad Elifabetham, & ex cantico illius, ut & Zachariæ confirmat. Impleta enim in ſe eſſe cantat Virgo, quæ de Meſſia naſciturum præmiſſa erant, quod afferere non potuiſſet, niſi generis ſui conſcia; notiſſimum enim erat, ex Davidis poſteris Meſſiam prædictum eſſe. Zachariæ autem ex trimeſtri cum Maria converſatione de myſterio incarnati Meſſiæ jam edoctus, profiteri non veretur, in domo Davidis erectum jam eſſe cornu ſalutis. Virginitas Deiparæ inter alia ex Prophetico illius dicto percipitur, cum canit: *Ecce beatam me docent omnes generationes*; id quod non niſi vera & divina vaticinanti applicari potuiſſet, corruptæ & mendaci nullo modo convenit. Qualis vero deſcriptus promiſſusque erat in Veteri Teſtamento Propheta, Moyſi ſucceſſurus, talis ſecundum omnia Prophetarum vaticinia in tempore comparuit. Incepit docere in tribu Naphthali & Zabulon, prædicavit pauperibus, annunciavit remiſſionem peccatorum, ex plebejo & fabro repente doctor absque ulla inſtitutione prodiit, moribus tam ſanctis, ut provocati ab eo inimici nullum illi crimen objicere potuerint. Miracula omnia, quæ prædicta erant, edidit, congruentibus omnibus temporis, loci & perſonarum circumſtantiis, & tanta facti notorietate, ut a nemine in dubium vocari potuerint, extantibus tot teſtium millibus, quos per totam Judæam a variis morbis liberaverat, & diu (ut veriſimile eſt) ſuperſtitibus tribus hominibus ex morte ab illo reſuſcitatis. Secutum eſt exactum implementum omnium, quæ Chriſtus ipſe prædixerat, tot ſcriptorum teſtimoniis comprobatum, per totum orbem divulgatum, & in diſputationibus Chriſtianorum cum paganis clariffime aſſertum. Mors ejus qualem ſuſtinuit, & omnia quæ eam præ-

Cap. VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

- cesserunt & comitata sunt, accurate erant prædicta, nec minus præcise sunt impleta, consciis multis Judæorum & peregrinorum millibus, ut nulla falsitatis suspicio locum inveniat. Idem apparet de prædicta & secuta resurrectione, ad ascensionem in cœlum, & de effusione Spiritus Sancti in discipulos, quæ omnia doctis & piis observationibus illustrat Autor, & ab objectionibus vindicat. Repetit inde quod ab initio operis præstruxerat, religionem Christianam evidentissimi facti probationibus niti, quæ nullius incertitudinis convinci possint; id quod succincta enarratione omnium aut plerorumque, quæ Christus fecit & passus est, demonstrat, & explodendos esse omnes pronuntiat, qui illa in dubium vocare audeant. Si quis vero ambigat, an libri Novi Testamenti vere ab Apostolis scripti sint, considerare eum jubet stylum librorum simplicissimum, auctoritatem Veteris Testamenti, quæ ubique substruitur, sinceritatem narrationis, quæ etiam ea complectitur, quæ nullus impostor propalasset. Observat etiam, quod libri Evangelici primitivæ Ecclesiæ tempore in celeberrimis & populosissimis urbibus publice prælecti, epistolæ etiam Apostolorum ad illustres & numerosas civitates & ecclesias missæ fuerint, nemine de autoribus librorum aut epistolarum dubitante; ut propagato illo per tot secula testimonio, frivola sit omnis de autoribus hæsitatio. Addit plura ad eundem finem, & insignes veritatis characteres erudite eruit & confirmat. Pro conclusione operis duas subiungit observationes. Notat *primo*, quod aliud implementum prophetiarum Veteris Testamenti neque dari neque excogitari possit, quam quale in historia Evangelica describitur. Respici in primis jubet totalem illam Judaismi dissipationem & confusionem, qua inter alia factum est, ut stantibus Veteris Testamenti principiis, nullus unquam Messias præter Christum demonstrari possit, aut plane nullus unquam sperandus fuerit, quod absurdum & impium dictum est.
- Secundo* ad Judæorum oblationes respondet, siue religionem Christianam pugnare dicant cum ratione, (in asserenda v. g. Trinitate personarum, & virginitate Mariæ) siue sectis & divisionibus Christianorum impediri se dicant, quo minus ad eorum sententiam accedant. Primæ objectioni revelationis & testificationis divinæ certitudinem opponit; altera negat moveri debere Judæos, quia hæreses ad examinandam & firmiter stabilendam veritatem conducunt,

ducunt, & de quæstionibus facti nullus aut exiguus est inter Christianos dissensus, dum capitales fidei articulos quoad factum uno ore omnes consententur.

JOHANNIS COCCEJI, THEOL. D. ET PROF.
Lexicon & Commentarius Sermonis Hebraici & Chaldaici. Editio altera, Lugdunensi longe correctior atque auctior, opera atque studio Jo.

Majus.

Francfurti ad Mœnum, apud Balthaf. Christoph. Wustium,
 1689, in fol.
 Constat plagulis 152.

EX eo tempore, quo Johannes Reuchlinus, (Capnio vulgo dictus) Ebraicæ linguæ studium in Germania potissimum excitavit, Grammatica & Lexico primum Pforzhemii anno 1506 publicatis; non pauci viri hujus industriam æmulati, nova Lexica Ebraica adornarunt, quorum auxilio studiosa juvenus sermonem Propheticum veteris divini codicis intelligere posset. Sed tamen dissimulandum non est, fuisse interea temporis viros harum literarum callentissimos, qui in omnibus, quæ prodierunt lexicis, aliquid desiderarint, adeoque perfectius aliquod requisiverint. Id quod in præfatione sua hic etiam Clarissimus *Majus* animadvertit. Huic eruditorum desiderio satisfecerit doctissimus *Coccejus*, qui instinctu Serenissimæ Principis Palatinæ Viduæ, Mariæ Eleonoræ Brandenburgicæ, A. 1669 Lugduni Batavorum hoc Lexicon primum in lucem publicam emisit, nostrum non est determinare. Id tamen in eo novum deprehendere licet, quod ex B. Lutheri versione Bibliorum Germanica interpretamentum inseruerit, & collatis Sacræ Scripturæ sententiis, proprietatem tum singularum dictionum, tum phrasum indagare atque exprimere fideliter laboraverit. Ex LXX interpretatione etiam Græca subinde vocabula insperfit, ut, quid distet illa versio a fontibus Ebraicis, adpareat. Qua occasione multa simul Veteris Testamenti loca illustrat; admixtis tamen quandoque suis hypothesibus, quas in Theologia ab aliis in Belgio Theologis diversas fovet. *Clarissimus Editor* illud a mendis, quibus Lugdunensis editio infecta erat, purgavit, significatio-

H h h 3

cationes v̄ocum diversas numeris distinxit, auctorumq; a Coccejo adductorum in loca indicavit: quin & Animadversiones ac Supplementa seorsim excusa adjecit, brevia quidē, & ut ipse vocat, subitaria, sed quæ specimen tamen exhiberent perfectioris, tum in restituendis radicibus oblitteratis, tum in constituendis significationibus genuinis, Operis; quali elaborando si impendere ingenium viresque Vir doctissimus voluerit, de publico præclare merebitur.

DEFENSIO ANTIQUITATIS REGALIS SCOTORUM *pro sapia, qua ostenditur, a quo primum tempore Scotia regibus gubernata sit; libris episcopi Asaphensis, & doctissimi Stillingsfleeti S. S. Theol. Doctoris opposita: autore Georgio Mackenzie, Regii in Scotia Advocati. Ex Anglica in Latinam linguam versa a P. S.*

Trajecti ad Rhenum, apud Franciscum Halma, 1689, in 8.

Constat plagulis 14.

DE antiquitatis prerogativa ut armis olim inter Anglos Scotosque certatum fuit, ita calamo etiam contendi superiori seculo coepit. Primus eum contra Scotos *Luddus* quidam strinxit, sed cui obvia strenue itum est a *Buchanano* in primo & tertio historiarum suarum libro. Cum vero postea *Luddi* vestigia *Cambdenus* juxta ac *Usserius* legissent, Scotorum causa in ambiguo fuit, controversia vero ipsa tantum non sepulta jacuit; Anglis post regnorum sub Jacobo I. conjunctionem Scotiam Angliæ, Scotis Angliam Scotiæ, quoties decreta Comitiorum recensionem tituli regii postularent, postponentibus. Resuscitata vero paucis abhinc annis lis fuit, cum vir celeberrimus *Wilhelmus I. Ioyd*, Episcopus Asaphopolitanus, in Historica sua Relatione de regimine ecclesiastico magnæ Britanniæ & Hiberniæ, quale id fuerit, cum primum Christianam fidem susciperent, Anglico idiomate conscripta (quam excerptam Acta anni 1685 p. 120 exhibent) arrepta occasione nullum genti Scotorum in Britannia ante annum Christi 503, nullam religioni Christianæ Scotos inter locum tribuens, Scotorum præ Anglis antiquitati adeo derogasset, ut XL etiam nationis Scotiæ ante Coranum, quem anno 501 rerum potitum esse ajunt, reges, quasi fuissent haut unquam, rejecerit, severamque in Historicos

storicos alia edifferentes strinxerit censuram. Offensi enim Scotorum
 animi instituto isthoc vehementissime fuerunt, ac *Mackenzius*, eques
 auratus, quod Comes Perthenfis, supremus Scotiae Cancellarius, libraria
 Asaphani ad se misisset, multique stimularent alii, Vindicias antiqui-
 tatis regiae familiae Scotorum sermone Anglico promulgavit, qua-
 rum summam Acta nostra concisissime exhibent anno 1686 p. 317.
 Sed patrocinium episcopi Asaphani doctissimus vir *Eduardus Stil-
 lingfleet* paulo post suscepit, in Antiquitatibus Britannicarum Ecclesia-
 rum, earumque praesertim praefamine; atque illud hoc magis, quod
 episcopo Mackenzius crimen laesae maiestatis intentasset, siquidem
 reges magnae Britanniae, qui ratione Scotiae antiquissimi in orbe mo-
 narchae sint, tali pacto ultimos fecerit, imo ipsam regalis prosapiae suc-
 cessionem prorsus intempestive adduxerit in discrimen. Opus Stil-
 lingfleeti Anglicum in Actis recensuimus p. 24 A. 1688. Nec de-
 stituit tamen *Mackenzius* suam causam. Nam *Stillingfleet* pecu-
 liare scriptum opposuit, sed quod nostras ad manus nondum perve-
 nit, nisi in hac, quam nunc exhibemus, *Defensione*, in qua interpres P. S.
 ex consilio Mackenzii utrasque, ad Lloydum & ad *Stillingfleet*um
 directas responsiones, in unum congestas librum donatasque Latinita-
 te publici fecit usus. Iste vero liber lectori primo in limine sistit de-
 dicationem Mackenzii ad Jacobum II Regem magnae Britanniae, e-
 pistolam in super ejusdem ad Perthensem Comitem; quibus interpres
 dedicationem suam *Job. Georg. Gravio* inscriptam addidit, efflagitans,
 ut is atque *Gronovius* arbitrium causae haud gravatim velint suscipere.
 Opus ipsum XIV vel rectius XIII capitibus (nam in sexto numerus fal-
 lit) absolvitur. In primo Autor prolixius edocet, quae fundamenta sint
 historicae veritatis. Animadvertit, quod historia omnis nec mathema-
 ticas demonstrationes, nec solennes legibus constitutas probatio-
 nes requirat; quin firma satis sit, si communi indigenarum nitatur
 consensu, utpote cum exteri aliam nullam, quam ab his traditam no-
 ticiam hausisse possint. Eum vero consensum tum iustum esse pro-
 nuntiat, quando fide dignis traditionibus, codicibus ac testimoniis
 domesticis absolvatur, tandemque exterorum suffragiis, rationi-
 bus probabilibus, & omnium ad plausu obfignetur; quemadmodum
 gentium quarumlibet, Judaicae quoque, historia fuleris aliis atque
 talismodi haudquaquam sustineatur. Reliquis capitibus prae-
 hae

hæc hypothesis Scoticæ historiæ ordine applicatur. Etenim in secundo Traditiones, quæ Scotos inter antiquos vigerint, e quibus sequaci tempore Historici copiam mutuo acceperint scribendorum, & probat Autor, & vindicat, perhibens Scotos, quorum majores ex Græcia in Gallæciam, ex hac in Hiberniam, tandemque in Britannia partem, quæ hodie Scotia audit, trajecerint, cum Druidas suos habuisse, qui Græco idiomate publicas æque ac privatas rationes consignerint; tum Sanachios & Bardos, quorum hi numeris, illi soluta oratione traditiones de genealogiis nobilium posteris transmitterint; præterquam quod, *Fordano* ac *Majore* testibus, in priscorum inaugurationibus regum inque illorum exequiis, nobilis quidam annis & dignitate venerabilis more consueto genealogias regalis Scottorum prosapix a primo usque fundatore retexerit; quemadmodum id non constat tantum de inauguratione *Alexandri III* facta anno 1249, deq; exequiis *Davidis* anno 1150 mortui, verum adhuc hodie moris sit atque consuetudinis. Addit *Lycurgum* vetuisse scribi suas leges, ac tamen dicente *Plutarcho*, eas ultra 600 annos in hominum memoria servatas: pariter *Judaicam* historiam primis bis mille annis non nisi traditionibus constitisse. Eapropter liquidum satis esse ait, res *Scoticas* traditione ab initio probe fuisse conservatas, maxime quod ad annos tantum 800 ea, monumentis postmodum studiosius exaratis, persisterit; istis etiam temporibus, quibus vita hominum longior fuit; quodq; *Scoti*, qui ipsis *Romanis* obicem posuerant, a nulla gente fuerint subjugati, secus ac in *Anglia* factum, cujus genealogiæ a tot victoribus sunt turbatæ, mutatæ, ac suppressæ. Capite tertio *MSS*is vetustis que monumentis *Scoticam* historiam, & quidquid de antiquitate nationis ea comprehendit, niti ostenditur. Declaratur namque, in monasterio *Hy* sive *Jona*, circa annum *Christi* 506 condito, ac sepulcra *XLIX* priscorum *Scotiæ* regum totiusque gentis annales continente, abunde *MSS*torum existisse, nec caruisse ejusmodi thesauro cœnobio alia, quæ magnam partem nominantur; quippe cum singulis duo libri fuerint, unus, quem *Registrum* aut *Chartubarum* adpellarunt, jura & instrumenta monasterii continens; alius *Niger* dictus, complectens res memorabiles cujuslibet anni. Insuper testes *MSS*ti, ad *MSS*ta hujus generis antiqua provocantes, adducuntur magnam partem ex *Chambro de Ormond*,
Verimun-

Verimundus Hifpanus Fani *Andrez* anno 1076 Archi-Diaconus; *Turgotus*, quem *Scoticæ nationis annales* a primordiis ad annū 1098, quo vixit, interpolasse dicunt; *Aluredus Rivalensis*, qui historiam *Davidis* concinnavit, mortuus anno 1166; *Joannes Campbellus*, qui ab origine gentis *Scotorum* historiam ad annum 1260, quo floruit, perduxit; *Bartholomæus Anglicus*, a quo scriptum *Scoti-Chronicon* circa annum 1360, aliique. Quartum caput *Historicos Scotorum* adducit, dictam antiquitatem adfirmantes: *Joannem Fordonum*; *Joannem Majorem*, Scholæ *Theologicæ Lutetiæ Parisi*. *Gymnasiarcham*; *Buchananum*; *Leslium* episcopum; *Dempsterum* ac alios plures: adductos ab objectionibus cum *Lloydii* tum *Stillingfleeti* adserit. Sexto (nam quintū caput abest) testimonia ex *Historicis* exteris conquesturū *Autor* monet, Romanos quidē, quod in *Scotiam* intimius nunquā penetrarint, de rebus gentis non ita potuisse scribere, uti de *Brittonibus* ac *Gallis*, populis a se devictis: nihilominus tamen locū *Eumenii* in *Panegyrico* ad *Constantinū*, cujus verba recensentur, explicantur, vindicantur; item aliū *Latini Pacatii Drepanii* in *Panegyrico* ad *Theodosiū* seniorem; adhuc alia *Seneca*, *Valerii Flacci*, *Martialis*, *Taciti* &c. *Scotis* favere probat. *Florum* poetam *Scotorum* etiam mentionem fecisse vult, in carmine ad *Adrianum* scribentem: *Ego nolo Cesar esse, ambulare per Britannos, Scoticas pati pruinas*; perperam enim *Scythicas* legi, siquidem *Adrianus* nunquam in *Scythia* fuerit, attamen bellum *Scotis* intulerit & *Adriani* strui curavit vallum. Septimum caput decem argumenta a ratione petita complectitur. Octavum & decimum objectiones episcopi *Asaphopolitani* aggreditur. Præcedens nonnum criticos & antiquarios, *Scaligerum*, *Sigonium*, *Seldenum*, *Lipsium*, ac *Baronium* in partes vocat, æquum judicante *Autore*, ut adversarii, cum *Scotos* repudient, exteris, quales plerique sint, commissum arbitrium relinquunt. In cap. XI *Autor* errores notat, in quos sunt prolapsi *Antagonistæ*. Perstringit *Lloydium*, quod *Stanburstum* & *Giraldum Cambrensem*, longe alia innuentes, ad suas partes invitos traxerit. Hinc *Usserium* culpat, qui *Sedulium* atque *Mariañum* *Hibernos* vocet, cum fuerint *Scoti*. *Vardaum* etiam ridet, quod integrum librum concinnarit, *Lovaniæ* cum commentariis *Sirini* anno 1662 vulgatum, eo probaturus, *Rumoldum*, Archi-Episcopum *Mechlinensem*, *Hibernum* fuisse; cum tamen ex regum

Scotiz stirpe oriundus insignia ejus regni usurparit, ac omnibus fenestris Basilicæ, uti adhuc conspiciatur, inseruerit. In XII. recensetur, qua ratione Scotiz reges, ex Hibernorum regio stemmate oriundi, sanguinis necessitudine mixti successive Brittonibus fuerint, Pictis, Danis, Anglis, Normannis ac Cambro-Britannis. In XIII. disputat cum Stillingfleeto super genealogia regum Scotiz, ipsiusq; objectiones ex genealogia supra nominata, quam montanus aliquis nobilis in Alexandri III inauguratione anno 1249 recitavit, quæve in fine capituli adjecta legitur, discutit. Demum in XIV evincere nititur, Scotorum Historicos Hibernis anteferendos, cujus contrarium Stillingfleetus Hibernos sæpe adhibens adfirmarat. Argumenta quibus utitur Autor, præcipua sunt: (1 Stillingfleetum ipsum in sua præfatione probare conari, Hibernos nullum solidum Historiæ columnen ante XI. seculum habuisse, adeoque multo post eam ætatem, qua cum ipse, tum Lloydus gentem Scoticam in Scotia consedissee agnoscant. (2 Hibernos multa, quæ intra proxima sex a Japheto secula gesta fuerint tradere, v. g. quosdam 40 diebus ante diluvium ex Hibernia profectos; Bartholanum cum quibusdã aliis anno 312 mensis Majo, quarto a novilunio & Mercurii die post diluvium, in Hiberniam venisse &c. quæ fabulosa sũnt, neque abs alio ullo Historico animadversa. (3 In genealogiis Hibernicis errores Chronologicos, item circa successionem regum Scoticorum contineri: imo nec Stillingfleetum cum Asaphopolitano convenire, neq; huic cum Cambdeno, Usserio atque aliis.

VERA CONSTRUCTIO GEOMETRICA PROBLEMATUM Solidorum & Hyper-solidorum, per rectas lineas & circulos, Auctore J. B.

Quadratura Circuli, Inventio quarundam mediarum proportionalium inter datas rectas, Cubi Duplicatio, Trisectio Anguli, &c. Problemata fuere ab omni retro memoria vexatissima & antiquitus usque adeo celebratissima. Inter illa hoc intercedere notatur discriminis, quod Circuli Tetragonismus nullatenus vel calculo exhiberi, vel constructione accurata confici hucusque potuit, dum cætera construi quidem possunt, sed ita, ut ad ipsorum

Fig: 1.

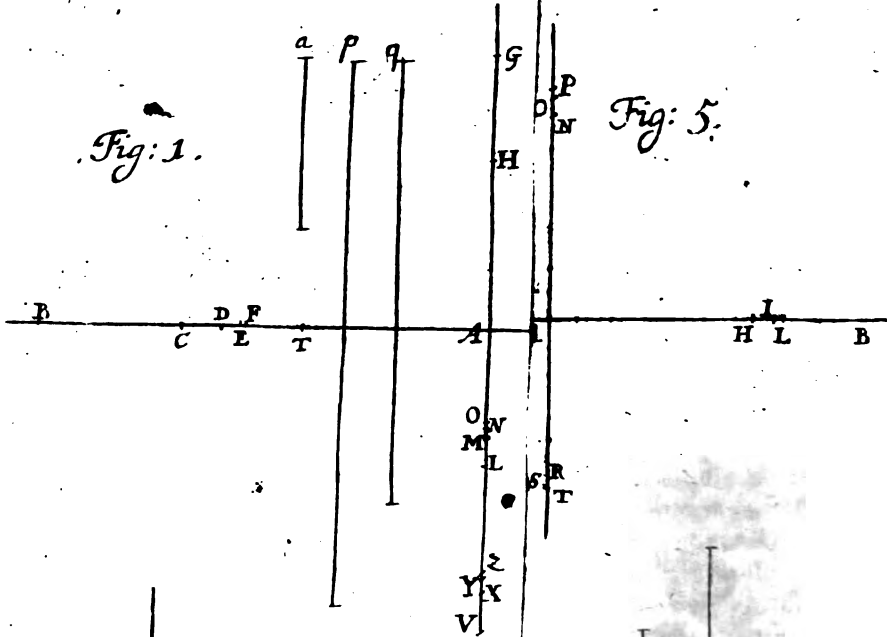

Fig: 5.

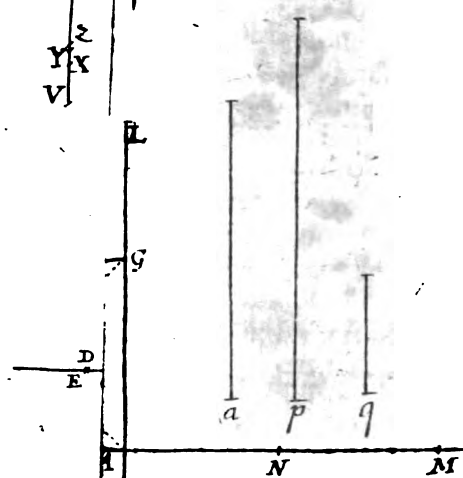
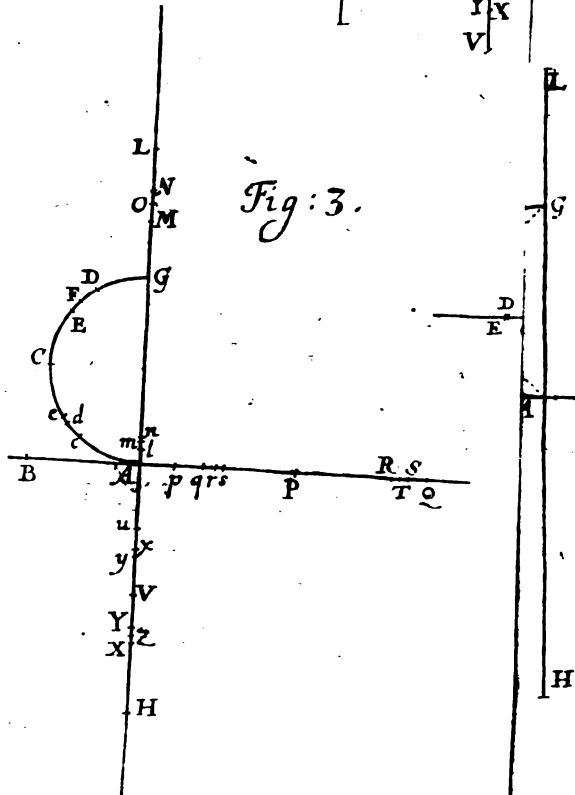

Fig: 3.

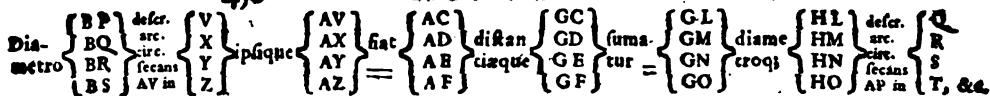

ipsorum constructionem requirantur lineæ, quas Veteres ob difficilem & incommodam earum delineationem, non omnino in Geometriam admittere ausi fuerunt: quapropter præstantissimi omnium seculorum Geometræ in rei arduæ molimine quærentes gloriam, eo semper omnes suas vires intenderunt, ut tum circulum si qua possent arte quadrarent, tum reliqua memoratorum Problematum linearum rectorum & circularum ope construerent; quorum tamen utrumq; pari difficultate involutum senserunt, quousque a perspicacioribus ingeniis omnimoda utriusque impossibilitas hoc nostro ævo detecta fuit. Hac itaque visa, alia sibi incedendum esse via rati sunt; cumque Circuli exactum valorem uno aliquo numero exhiberi posse impossibile ducerent, eundem saltem per seriem infinitorum numerorum exprimere sunt annisi; qualem omnium primus in initio horum Actorum vulgavit Cel. Leibnitius. Ei, quod hic in quadrando circulo præstitit, simile nunc ego quiddam circa reliqua illa, & in genere circa omnia solida multa que etiam hypersolida Problemata aggredior, & quod circini normæque ope una aliqua constructione accurate consequi hætenus non licuit, hoc per seriem, ut sic dicam, constructionis certa lege in infinitum continuandæ exequor; eaque ratione id obtineo, ut quæsitæ radici ita continuo magis magisque appropinquetur, ut error tandem data quavis quantitate minor fiat, rotaque adeo constructionis series exactum ejus valorem exprimere debeat.

Notum, omnes Æquationes Cubicas, ad quas Problematum Solidorum difficultates referuntur, ad unam harum Formularum reduci posse: $x^3 = -apx + aaq$, $x^3 = -apx - aaq$, $x^3 = +apx + aaq$, & $x^3 = +apx - aaq$; quarum prima habet unam radicem veram, altera unam falsam, tertia unam veram cum duabus falsis, & quarta unam falsam cum duabus veris.

I. Pro inveniendâ Radice vera Æquationis $x^3 = -apx + aaq$, aut falsa hujus, $x^3 = -apx - aaq$.

Constr. Ductis (fig. 1.) indefinitis rectis BP, GV, normaliter TAB. X, se decussantibus in puncto A, assume in earum una AH = a, & ex eadem parte AG = $\frac{1}{2}p$; in altera AB = q, & in parte opposita punctum utcunq; P; tum ita perge:

Ubi obſervandum, quod ſi punctum P caſu ſic aſſumptum fuerit, ut facta deinceps circini revolutione punctum Q coincidat cum puncto P, erit AP vel AQ ipſa quaſita radix accurata: ſin minus, rectæ AP, AQ, AR, AS &c. ad verum valorem radice continuo magis magisque, & tandem data quavis quantitate propius accedent.

2. Pro inveniendâ Radice vera Equationis $x^3 = \frac{1}{2}apx + aaq$; aut falſa hujus, $x^3 = \frac{1}{2}apx - aaq$.

Fig. 2. Constructio (fig. 2.) eadem, quæ præcedens; niſi quod AH & AG ad partes oppoſitas ſumendæ, & GL, GM, GN &c. non deorſum verſus A, ſed ſurſum abſcindendæ ſunt: qua ratione lineæ AP, AQ, AR &c. valori radice, ut prius, magis magisque appropinquabunt.

3. Pro inveniendis Radicibus falſis Equationis $x^3 = \frac{1}{2}apx + aaq$; aut veris hujus, $x^3 = \frac{1}{2}apx - aaq$:

Fiat ibidem Ab = AB, ſumtoque AR quam minimum & inſenſibiliter differre a radice vera prioris, aut falſa poſterioris Equationis (prout illa per præcedentem conſtructionem reperta fuit) jungatur RH, eique parallela ducatur bh; factisque As = $\frac{1}{2}$ AR, & Ag = Ah, diametro gH deſcribatur arcus circuli ſecans AP in l, aliusque centro s radio As, quem ſecet recta lq parallela ipſi AG in punctis p & q; eruntque lp, lq, binæ radices quaſitæ. *Not.* ſi circumlocum centro s deſcriptum non ſecet vel tangat recta lq (quod fit, cum ultimus æquationis terminus major eſt quarta parte cubi, aut quantitas cognita penultimi minor tribus quartis partibus quadrati radice AR; aut etiam cum quadratum ſemiſſis ultimi majus cubo trientis quantitatæ cognitæ penultimi;) indicio eſt, duas reliquas radices eſſe imaginarias.

Fig. 3. *Aliter per peculiarem conſtructionis ſeriem:* (fig. 3.) Fiant eadem, quæ ſupra, niſi quod rectæ AC, AD, AE &c. (Ac, Ad, Ae &c.) non jam capiendæ ſunt in linea AB, ſed applicandæ ſemicirculo ſuper diametro AG deſcripto; diſtantiisque GC, GD, GE &c. æquales abſcindendæ GL, GM, GN &c. ſurſum pro majore radicum quaſitarum (ſaltem in primo ſequentium caſuum;) & ipſis Gc, Gd, Ge &c. æquales Gl, Gm, Gn &c. deorſum pro minore: Ubi cavendum, ne punctum

punctum P (p) quod constructionem inchoat, assumatur vel prope vel remote nimis a puncto A; fieri enim posset, ut sic assumtum alteram rectarum AC vel AD (Ac, Ad) majorem exhiberet, quam quæ circulo inscribi posset: facile autem assignari possunt limites, intra quos si capiatur punctum P, id incommodi evitabitur; nam

1. Si *Quadratum ultimi termini minus est Cubo semissis quantitatis cognita penultimi*: Sumatur (fig. 4.) ad BA & AG tertia proportionalis AM, ut & tertia ad HA & inventam AM, quæ sit AL, major scilicet futura ipsa AG: hinc semicirculo applicetur GC = GL, junctaque AC quærat tertia proportionalis ad AB & AC, quæ sit AN; eruntque puncta M & N limites, quos intra quodvis punctum accipi poterit pro invenienda radice majore: pro minore nullo indigemus limite ex parte A, sed quodvis punctum inter A & M pro initio constructionis accipi poterit; quod & de radice majore intelligendum, quando ipsa GL major est, quam ut semicirculo inscribi possit.

Fig. 4.

2. Si *Quadratum ultimi termini aequale est Cubo semissis quantitatis cognita penultimi*; limites M & N indistantes fiunt; proinde ipsa AM vel AN est radix major.

3. Si *Quadr. ultimi termini majus est Cubo semissis quant. cogn. penultimi*, radix major consistit in indivisibili, hoc est, quo diutius continuatur constructio, eo longius ex utraque parte ab ejus genuino valore receditur: quare tum sola minor appropinquando inveniri poterit: qua tamen cognita nec major latebit amplius, quandoquidem ambarum summa tertiam radicem supra per construct. fig. 2. inventam perpetuo, ut notum est, in istis æquationibus æquat. Sumto igitur rectam AR huic tertiæ radici proxime accedere, ut statum inentur porro limites pro invenienda altera, bifecetur AR, poteritque punctum quodvis in sinistra ejus medietate acceptum pro operationis initio statui.

4. Si demique *Quadr. semissis ultimi termini aquet cubum trientis quantitatis cognita penultimi*, erit quæ sita radix utraque æqualis semissi rectæ AR: *sin cubum hunc sup. ret.*, constat, utramq; esse imaginariam; quare nec per hanc constructionem ulla inveniri potest.

Cæterum observare non injucundum, quo pacto in omnibus istis constructionibus rectæ AP, AQ, AR, AS &c. (Ap, Aq, Ar, As &c.) fig. 1. 2. 3. continuis vel incrementis vel decrementis vero radi-

rum valori appropinquant; præterquam pro sola radice majore figuræ tertiæ, ubi alternis nunc decrementis nunc incrementis ad ejus valorem accedunt; sic ut verus radicis valor ibi exprimatur per seriem infinitam: $AP + PQ + QR + RS \&c.$ vel $AP - PQ - QR - RS \&c.$ hic per seriem: $AP + PQ - QR + RS - ST \&c.$

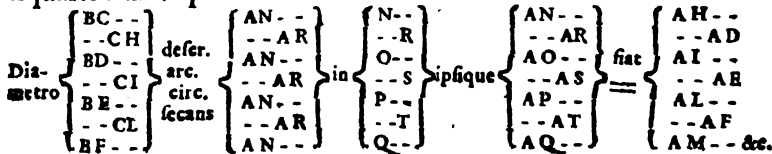
Quemadmodum vero nulla jam dari potest Æquatio Cubica, quæ non eo reduci possit, ut juxta allata præcepta solius circini & normæ ope construi queat; ita similes omnino afferre possem regulas pro constructionibus Æquationû 4 dimensionum, si Lectori voluptatem easdem proprio Marte eruendi præripere vellem. Unam exempli loco dabo pro Æquatione $x^4 + a p x^2 - a q x - a r = 0$, ad quam construendam eadem prorsus observanda, quæ fieri jubentur in figura I. nisi quod insuper in recta BP abscindenda est ex A in alterutram partem recta Ar, quæ sit mediâ proportionalis inter a & r; & tum rectæ AC, AD, AE &c. non ipsis AV, AX, AY &c. sed distantiis rV, rX, rY &c. æquales capiendæ.

Subjungo nunc applicationem novæ hujus construendi methodi ad nobilissimum Problema de Inventionem quarundam mediarum proportionalium:

Fig. 5.

a. Invenire duas medias proportionales inter duas datas: (fig. 5.)

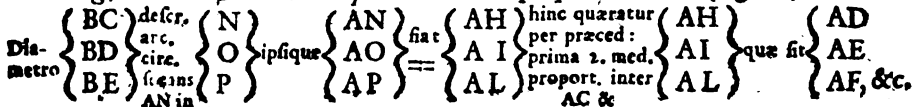
Constr. Ductis normalibus indefinitis CB, NR, sese ad rectos angulos secantibus in A, abscindantur ex earum una rectæ AC, AB, æquales datis; quo facto

Hac ratione rectæ AD, AE, AF &c magis magisque appropinquabunt primæ & rectæ AH, AI, AL &c. secundæ duarum mediarum proportionalium inter datas AC & AB, quousque easdem post infinitam operationis seriem præcisè assequantur.

Fig. 6.

β. Invenire quatuor medias proportionales: (fig. 6.)

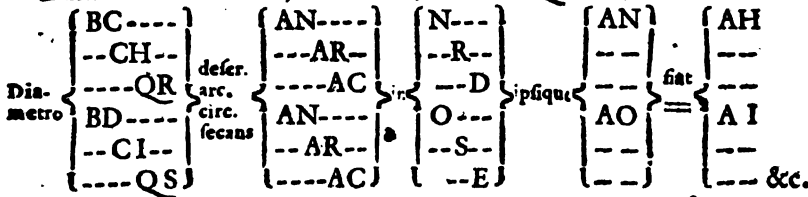
Hac

Hac ratione ipsæ AD, AE, AF &c. accedent primæ, & AH, AI, AL &c. tertiæ quæ sitarum quatuor proportionalium inter AC & AB,

γ. *Invenire sex medias proportionales:* (fig. 7.)

Fig. 7.

Data sint sicut antea, CA & AB; & fiat AQ = AC; tum vero

Quo pacto ipsæ AD, AE &c. appropinquabunt primæ; AR, AS &c. secundæ; & AH, AI &c. quartæ sex mediarum proportionalium.

In plerisque harum, ut & superiorum, constructionum hoc peculiari annotamus, quod delineatis semel normalibus indefinitis & abscissis rite datis, cætera constructio seu appropinquatio fieri possit, ut circinus non amoveatur charta, sed perpetuo alternis super illa pedibus incedat, & quasi in orbem ambulet; si modo concedatur rectæ bisectione mechanica, quæ nunc aperiendo, nunc claudendo circum peragitur.

Observandum etiam, non necessum esse, ut diametro CB arcus describatur, ad determinanda puncta H & D: potest enim alterutrum horum initio statim operationis accipi ad lubitum, & ab illo inchoari constructio: & quidem si constructionem compendificare desideres, poteris rectas AH vel AD tales assumere, quas iudicio oculorum æstimaveris, aut aliunde sciveris, quæ sitis proportionalibus quam proxime accedere.

Qualescunque vero assumantur, plerumque pauca admodum circini revolutiones requiruntur, ut error penitus insensibilis evadat; adeo ut præter Geometricam hujus negotii *ἀνεύθετος*, ad ipsam quoque praxin mechanicam vix quicquam accuratius & expeditius dari possit; quod si quis secum rite pensitaverit, fatebitur, & hoc invento non levem Geometriæ accessionem factam esse.

In Actis hujus anni p. 312, lino. proanteperult. pro. tang. perpendic. lege, tang. ang. perpendic.

Voyage

ACTA ERUDITORUM
 VOYAGE DE DALMATIE, DE GRECE ET DU
 Levant, par MS. G. VVbeler.

five,

Dn. Georgii Wheleri, Armigeri Angli, Iter in Dalma-
 tiam, Græciam, aliaque Maris Mediterranei loca.

Amstelodami, apud Joh. Wolters, 1689. in 12.

Contat plagulis 36.

Librum exhibemus, qui Gallicum noviter indutus habitum ad no-
 stras nuper demum oras pervenit; ut ut jam ante aliquot annos,
 & quidem ut videtur, non ita diu post *Jacobi Sponii Itinerarium*, An-
 glisce conscriptus prodierit. In præfatione, cujus quidem non inte-
 grum contextum expressit Gallicus Interpres, sed potiora tantum
 ejus contenta, genii utriusque linguæ discrepantiam causatus, ratio-
 nes reddidit Autor, cur post editam licet a Sponio itineris sui cum
 illo peracti descriptionem, quippe quæ & ipsum *Wbeleri* nomen in
 rubrica præ se fert, non tamen omiserit suum hocce scriptum orbi
 communicare. Nimirum etsi hoc Itinerarium cum Sponiano in
 plerisque consonet, haud paulo locupletius prædicari nihilominus
 meretur: nam cum Sponius cognitioni antiquorum monumen-
 torum præcipue semet impenderit, aliarum rerum minus curiosus;
 noster e diverso præter istorum descriptionem, variis observa-
 tionibus res naturales maxime concernentibus immorari volupe
 duxit: aliquot etiam septimanis diutius in Græcia commoratus, re-
 giones quasdam lustravit, quas Sponio, reditum scilicet festinanti,
 videre nondum contigerat: præterea & in circumstantiis nonnullis
 hujus sui comitis relationibus contradicere necessum duxit, quod
 istum semel iterumque commentaria atque diaria sua fefellisse de-
 prehenderet.

Divisus autem omnis hic labor est in duos tomos, quorum uter-
 que rursus in tres separatos libros dispescitur. Nimirum Tomi I. libro
primo persequitur Autor historiam itineris ex urbe Venetiarum Con-
 stantinopolin usque peracti; *secundo* describit civitatem Constanti-
 nopolitanam, cum locis quibusdam vicinis & antiquitatibus ibi ob-
 viis, ac *tertio* iter per Asiam minorem: Tomi II. liber *primus* idem
 conti-

continuat ex Zacyntho versus Athenas; cujus urbis plenariam delineationem *secundus* largitur; ac *tertius* denique diversas excursionses ex eadem civitate in Atticam, Corinthum, Boeotiam factas enarrat. Eadem methodus a Sponio quoque observata reperitur: qui & ipse cum jam in omnium manibus dudū versetur, non opus fore credimus quicquam eorum hic commemorare, sive seriem & loca itineris, sive ejus tempus, sive denique res notabiles ubivis observatas concernant, quæ ab isto jam tradita fuere: sed iis potissimum excerptis operam dabimus, quæ ab ipso prætermissa, aut certe non ita plene explicata deprehendimus. Et omnium quidem primo mentionem meretur nova ista *Achaia*, quousque ab Autore peragrata est, quam communicat, Mappa Geographica; quippe quam omnibus aliis, quotquot hac de regione hactenus extent, correctiorem esse confidit; in qua quod promontoria, flumina, portus, montes, provincias concernit, nomina antiqua simul cum recentioribus exprimere pensi habuit: at urbium nomina moderna modo adscribere fuit contentus, quarum tamen exactam descriptionem in *Tractatu Latino de Attica* dare promisit. Delineavit verò potissimum hanc mappam e vertice diversorum montium ope pyxidis magneticæ, redactis nempe ad certa triangula locorum positionibus & adhibita dein scala secundum distantiam cognitam duorum locorum: quam quidem methodum magis accuratam autumat ea, quæ sit per longitudinum indagationem, nimis puta incertitudini obnoxiam; unde optat, ut tabulæ Geographicæ universales simili ratione concinnarentur; quod quo pacto fieri possit, quodammodo in præfatione docuit. Porro cum scientia botanica maxime delectaretur, in plerisque, quas perlustravit, terris sedulo annotavit plantas potiores, quæ ipsi occurrerunt; rarioribus etiam subinde figura ænea expressis atque depictis: de quibus tamen vel ideo dicere superfedemus, quod earum præcipuas jamjam a solertissimo *Rejo Historiæ Plantarum*, nequaquam suppresso nobilissimi *W. beleri* nomine, insertas reperimus. Plurima quoque in effigie communicavit numismata, partim in itinere coemta, partim post reditum in Angliam ipsi transmissa, ad declarandas antiquitates variorum locorum haud parvam facientia, quæque una diversis observationibus philologicis insam dederunt: sed cum eorum plurima pariter jam a Sponio publicata fuerint, quodque reliquas attinet, selectum

pag. 14. instituere difficile, omnes vero commemorare prolixum nimis fit; malumus ad librum ipsum ablegare talium curiosos, ubi eorum figuras quidem in frontispicio uno in cumulo, explicationem vero sparsim in ipso contextu, ubi ipsorum mentio facta, reperient secundum numeros in paginarum margine expressos. Jam ad specialia magis ut descendamus, indeque in gratiam lectoris unum alterumve excerpamus, exempli loco memorat Autor; se *Zara* in Dalmatia vidisse famosum illud, quod creditur, corpus S. Simeonis, Christum puerum quondam in templo amplexati: quod simillimum ratione coloris albicantis & speciei incorruptæ esse perhibet iis cadaveribus, quorum Tolosæ ad quingenta fere spectaverit, in cœmeterio templi Franciscanorum; cujus nempe loci ea sit natura, ut corpora ibidem humata intra anni spatium mumiarum instar evadant, colore albedo, ita quidem, ut exsiccata paulatim omni humiditate, muscoli, nervi atque pellis suam retineant consistentiam, & digitis quoque compressa resiliant locumque tueantur; quemadmodum & sese rem habere eum cadavere S. Catharinæ, quod miraculis clarum Bononiæ spectatur, adstruit. Prope aliam ejusdem nominis urbem, sed quæ ad differentiam *Zara vetus* dicitur, observavit tellurem velut crusta quadam faxea ac squamosa operiri, qua de superficie sublata humus emergat fertilissima & olearum viniq; feracissima. Tragurii, quæ nunc *Traou* dicitur, perlustravit Autor celebre illud MSC. Fragmentum Petronii Arbitri, a *Valesio* quidem pro suspecto habitum, at a *Lucio* & Romano Abbate *Gradi* propugnatum, & a *Reinesio* quoq; nostro cum solida Epicurisi, suisq; & *Job. Schefferi* notis Lipsiæ a. 1666 editum: sicut & aliorum MSCC. mentionem facit, in insula *Corfu* apud Hieronymum *Machi*, abbatem Palæopolitanum repertorum plusquã viginti, nunquã hactenus typis impressorum, e quibus nominatim commemorat Origenis Commentarium Græcum in Evangelium S. Johannis; item Augustinum de Trinitate ex Latino in Græcum translatum, ut & Sermones Ephrem antiqui monachi, aliaque. Quoad insulam *Zacynthum* annotat, montem urbi primariæ adjacentem adeo fortiter percussere solares radios, ut media etiam hieme tantum caloris circum sentiat, ac in Anglia per æstatem, dum caletur maxime: fontibus etiam quamplurimis irriguum hunc montem reperit, utot mari adeo vicinum, ut vix viginti passibus ab eo distent istarum scaturiginum

gnum aliquæ, in istud etiam semet exonerantes: unde argumentum
 peti posse noster existimat adversus eos, qui aquam ex mari per cana-
 les subterraneos ad fontes istos evehi persuasum habeant; id enim fi-
 eri non posse, nisi prius probetur, qualitates contrarias, gravitatem
 & levitatem, uno eodemque tempore aquæ inesse; licet alio sensu,
 mediantibus scilicet vaporibus a Sole elevatis, nolit inficiari, rivos
 ex mari habere originem. De uvjs porro Corinthiacis vulgo vocatis
 (utut hodie non amplius circa Corinthum crescant, sed ex modo
 dicta potissimum insula petantur) earumque cultura & modo colligendi
 plura differit: observans insimul, maximum harum uvarum
 commercium fere ab Anglis exerceri; nec sine ratione, eo quod so-
 li Angli, plurima nempe ferculorum genera iis condire soliti, fere
 sexies majorem earum quantitatem insomant, quam Galli atque Ba-
 tavi conjunctim: Zacynthi vero incolæ, harum Anglicæ gulæ deli-
 ciarum ignaros, non alios ad usus uvas has ab istis adhiberi, quam
 ad tingendos pannos, credere. Insulam *Tine*, quæ olim Tenos
 dicta est, unicam nunc notat superesse ex insulis Archipelagi, quæ
 Turcarum ab invasionibus defendere sese hæcenus potuerit: ac eam
 quidem Venetorum dominationi subesse; attamen ita cum hisce
 pactos esse insulanos, ut quamprimum ipsi aut nolint aut nequeant
 eos amplius protegere, teneantur castellum incolis restituere, ut ipso-
 rum dein stet arbitrio, quemnam sibi protectorem adsciscere velint.
 In *Mycœnensium* foeminarum, pulchritudinis laude inclytarum, habitu,
 quem etiam depinxit, observavit, earum tunicas, breves licet ac vix
 ad genua pertingentes, tam luxuriante tamen plicarum ordine dis-
 tendi, ut ad unam earum conficiendam 80 aut 90 ulnis telæ gossy-
 pinæ opus sit. Mirum etiam est, quod de insulæ *Scio* incolis tradit,
 eos nempe ne per mortem quidem a Tributo Capitationis, *Caratsch*
 dicto, omnino liberari, sed integro adhuc post obitum triennio id
 ab heredibus, eorum nomine, Sultano exolvi debere. In *Constanti-*
nopoleos, (quam non 43, ut plerique moderni Geographi volunt,
 sed paulo plus quam 40 gradus latitudinis tantum habere probat Au-
 tor,) descriptione, cui integrum librum dicavit, ita versatus est, ut
 diversorum, quos simul citat, scriptorum observationes per compen-
 dium in gratiam lectoris recenscat, ac propriis dein, quas ibidem fe-
 cit, illustret: de quibus tamen, cum pleræque jam a Sponio perhi-
 bitæ

- pag. 135. bitæ sunt, multa dicere non attinet. Dolet vero, quod non licuit Sultani Bibliothecam inspicere, vel ideo, quod Livium integrum in ea asservari fama sit: addit nihilominus, eundem hæcenus ibi reperiri non potuisse, ingentibus licet argenti summis Bustangi Bassæ, Bibliothecario, oblatis: id quod fortean Turcarum invidia, qua Christianos insectantur, tribuendum est; quemadmodum alibi narrat, periculosum quodammodo nostratibus esse, istis manuscripta Arabica exquirere: horum enim inspectionem infidelibus, quos vocant, minime indulgendam putare Turcas. Lectu digna sunt, quæ de Græcorum ceremoniis & fide circa Sacramentum cœnæ disserit; ex diversis a se ipso data opera habitis discursibus probans, quantopere circa hunc articulum, ex crassa in materiis religionis ignorantia, communiter vacillent ipsi sacrorum antistites iis in terris; aliquibus nempe aut transsubstantiationem, aut certe præsentiam realem diserte asserentibus, aliis vicissim eandem tanquam rem dictu absurdam & inter suos inauditam explodentibus. Quæ de Turcarum victu, ac speciatim familiari eorum ferculo, quod *Pillau* vocant, ex oryza semicocta & carne gallinæ composito, potu item *Serbet* dicto, ex uvis passis aqua maceratis, aut etiam melle saccharove cum succo citri parari solito, ut & abstinentia a vino (quod inde pretio cariori, nec nisi ad pondus ibi vendi soleat) affert, ex aliis autoribus jam satis nota sunt, adeoque non est, cur iis multum immoremur. *Thyatira*, (quæ nunc *Akeisar* seu Castellum album vocatur, prisca ista appellatione ipsis quoque incolis tantum non penitus incognita,) inter varias inscriptiones duas reperit, vel ideo notabiles, quod in iis dei cuiusdam, *Tyrinni* nomine, velut istius loci quondam protectoris mentio fit; quem tamen, cum nulla ejus apud Historicos mentio injiciatur, merito inter deos incognitos referendum putat noster. *Smyrna* dum versatus est, (cujus urbis celebre, ac Aleppensi civitati æmulum, cum Europæis nationibus, præsertim Anglis atque Batavis commercium pluribus describit,) occasionem habuit accuratius in naturam & proprietates Chamæleontis, ibi locorum nempe frequentissimi, inquirendi; ac certe haudquam vanum esseprehendit, quod de colorum variatione in animalculo hoc vulgo prædicatur. Nimirum ordinarium quidem ejus colorem ait esse viridem, fusco circa humeros mixtum, sub ventre vero flaventem, ac maculis jam candidis, jam rubentibus interstinctum:

Album: est eundem sepiuscule transire in colorem pullum aut nigrum, maculas vero nunc disparere penitus, nunc obscurari, nunc purpuream induere tincturam, inquietato praesertim animalculo: quod ipsum porro si sub tegmine albo aut rubro dormiat, album fieri observavit, sub viridi viride, sub fusco aut nigro fuscum pariter ac nigricans: rubrum tamen aut caeruleum colorem nunquam induere vidit, licet satis diu istiusmodi tegmine opertum jacuisset. Credit vero, hanc facultatem ei a natura ad sui tutelam atque conservationem concessam esse, narratque, sibi ipsi contigisse, cum aliquando tale animalculum captaret, viridi ramo infidens & ipsum viride, ut inde in terram delapsum tantum non ejus oculos penitus eluserit, ex templo scilicet adoptato pullo humi substrata colore. Ait vero eadem quoque juniora sunt, eo ad transmutationem hanc aptiora esse, id quod ferocitate eorum magis adhuc vegetae tribuit. Oculos in ipsis habita proportione corpusculi sat magnos observavit, pisum nempe adaequantem aut excedentes, qui tamen toti cuticula callosa obtegantur, rugis circularibus striata, cujus in medio foraminulum sit, vix aciculae capiti aequale, per quod lumen recipiant; unde necessum sit, angulum visionis perquam acutum in iis fieri. Id quoque praeter alios, quantum constat, animantibus praecipui habent, quod cum natura caput immobile ipsis dederit, in hujus compensationem eorundem oculis motum largita sit expeditissimum, & talem quidem, qui ad lubitum alterutro oculo separatim fieri queat, alterius actione ab altero minime dependente, ut ita uno eodemque momento liberrime *chamaeleon* oculorum unum sursum, alterum deorsum, unum dextrorsum, alterum sinistrorsum flectere valeat: quod ipsum quidem jam olim a *Peireskio* observatum esse, apud Gassendum legimus; quamquam is alterum illud experimentum, colorum mutationem concernens, tantum non penitus inficietur. Alibi quoque Autor noster mentionem facit incognitae apud nos *ranarum* speciei, magnitudine & colore dimidiam juglandem referentis, in arboribus degere & cantare solitae; quaeque eum in finem a natura pedibus peculiaribus instructa sit, quorum digiti in formam acus capitatae desinant materiam glutinosam continuo exsudantes; ut adeo horum ope & arbores commodius scandere, & de ramo in ramum expedire, ad modum sciuri, saltare, & vel ab unico pede semet suspensas e fronde

pag. 333.

- pag. 242. sustinere queant. Aliis in locis upuparum meminit, ut & querquelularum, *calcarium* quandam speciem in aliis habentium, iis similium, quæ galli in cruribus gestant. *Parnassum*, poetarum quondam fabulis adeo celebratum, quoad situm Geographicum perinde ac alia, per quæ transit, loca accurate descripsit, eumque non Græciæ solum, sed & totius orbis altissimum montem reputat. Non ita procul inde diffitus mons *Stiri* Caloyerorum seu Græcorum monachorum famosum satis cœnobium habet, dedicatum S. Lucæ, non Evangelistæ, sed Stiriote, ita dicto a monte hoc, quem quondam eremita incoluit; quorum monachorū instituta & vitæ ratio pluribus recensentur. Inter alia de iis narratur, quod non ita pridem Gallico legato, Dn. de Nointel, expetenti ab ipsis, ut in Ecclesia sua Missam Latinam celebrari permetterent; id nullo pacto indulgere voluerint, causati se, id si fieret, deinceps ministerio suo eo in templo defungi amplius licite non posse. *Athenarum* civitatem olim nulli secundam, ast hodie ad extremum miseræ delapsam Autor, ceu supra diximus, integro libro descriptam dedit: talem enim, ut ait, relationem de hac urbe concinnare studuit, quæ non ita censuris pateret, ac aliæ quæ hæctenus extiterint. Hinc non modo de prima ejus origine & antiqua politia per compendium differit, sed & illius incrementa & historiam persequitur ad Justiniani usq; ævum; a quo ipso nempe tempore vix ullam ipsius mentionem amplius factam, sed memoriam tantum non in obscuro penitus mansisse ait, usque ad seculum decimum tertium; a quo proinde filum narrationis redorditur & ad hæc usq; tempora continuat. Porro ejusdem hodiernam regiminis formam delineat, dum in octo parochias divisa est, quarum quælibet Epitropum sibi ex melioribus familiis constituit, qui lites inter ipsos enatas dirimat, ne ea propter ad Cadi seu prætorem a Sultano ipsis præfectum, adeoque rigidum Turcarum tribunal ire opus habeant; maxime cum incolarum vix quarta pars Mahomedani, sed plerique Christiani sint. Archiepiscopus quoque Atheniensis ibi residet, a quo episcopatus Salonæ, Libadiæ, Bodinizæ, Talantzæ atque Granizæ dependent. Sacra tamen satis frigide ibi tractari innuit Autor, cum rarissime ac vix festis diebus sermones ad populum habeantur, & contenti sint diebus dominicis prælegere homilias quasdam antiquas, quarum tamen stylus ita obsoletus nunc sit, ut vulgus auditorum parum

rum aut nihil inde percipiant. Etenim testatur, tantam ibi Græci sermonis (antiqui puta, non moderni quem ipsi non ἑλληνικόν, sed *ρωμαϊκόν* ad differentiam vocitant) ignorantiam invaluisse, ut præter Archiepiscopum vix unum alterumve Athenis repererit ejus gnarum. Per singulas quoque alphabeti literas ostendit, quantum hodierna Græcorum pronunciatio ab antiqua discrepet; optatque ut utraque simul in scholis nostris doceretur, id quod nempe iter istuc aliquando facturis magno usui esse posset. Victum Atheniensium quod concernit, perhibetur ipsorum vinum quidem admodum bonum in se esse, ast dum aliquid picis ei indere soleant, quo melius conservetur, austerum nonnihil & ingratum inde gustui reddi. Olivæ quoque istius loci summopere commendantur, maxime earum species quædam, nunquam ad maturitatem pertingere, sed dum vires, sale conditi solita; quippe quæ tanto in pretio sit, ut tanquam res rara & neutiquam vulgaris ad aulam Turcicam sæpius pôrtetur. Ac certe olivarum proventum latiore inter potissimas soli Attici divitias jam ab antiquo habitum esse constat; unde dubio procul factum, ut in *Templo octo ventorum*, quod Athenis hodiernum superest, curiose tam a nostro, quam a Sponio delineatum, inter alias ventorum effigies lapidi in parietibus incisas, Euroboreas figuratus sit specie barbati senis lancem olivis onustam effundentis; id quod Sponius quidem ita interpretatus est, ac si ventus iste Atheniensibus acceptus fuisset, olivarumque culturæ favens: ast autor noster contrarium potius ex effusione lancis colligit, existimans id significare, quantum noxæ arboribus ac speciatim oleis ventus ille afferat; quemadmodum hodiernum in Anglia nec hominibus, nec pecoribus conducere communi proverbio judicetur. Obiter & hoc notavit, ventos in ista turri seu æde non inflatis buccis representari, sed facie eleganti & nativa: unde miratur, pictores sculptoresque modernos id velut necessarium reputare, cum tamen istius sæculi, quo ars sculptoria maxime floruit, artifices id neutiquam curarint. Post illustratas Athenas Autor quoque loca circumfita varia invisere satagit, speciatim montem Hymettum, apum cultura mellisque præstantia & olim & hodie celebrem: qua occasione forma alvearium Græcorum, apumque cura istis in terris vicens & non parum a nostratibus regulis œconomicis discrepans pluribus exponitur: speciatim mirati perhibentur Græci,

pag. 412.

410.

407.

407.

477.

492.

Græci, ad Sponii relationem, mel Narbonense in Gallia ob albedinem suam maximo in pretio haberi, cum tamen ipsi colorem hunc pro signo habeant mellis. non satis cocti, ac neque a natura, nec ab apibus sufficienter elaborati. Porro Corinthum solcite peruestigavit Auctor, modernæ tamen amplitudinis intuitu pagis potius, quam urbibus accensendam. Pauli epistolarum ibi nullam aut exiguam superesse mentionem testatur, ac minorem pro ejus dogmatibus zelum: facellum nihilominus restare eidem Apostolo dicatum rupique incisum. Diogenis Cynici sepulcrum in eadem urbe quasivit, ac reperire non potuit: perhibet tamen, sese Venetiis in Palatio Dn. *Ericii* ipsius epitaphium marmoris inculptum reperisse, istuc fortean delatam, dum Morea adhuc Venetorum imperio subesset: ait vero, in illo representatam videri canis figuram, cum duobus distichis Græcis, quæ simul communicat. *Lacum* quoque de *Livadia* invisit, ibidemque curioso oculo contemplatus est famosa illa *Catabathra*, seu meatus subterraneos numero plus quam 50, a natura quidem factos, sed ab arte magis elaboratos, quorum ope lacus iste sese in mare exonerat, ac sine quibus alioqui Bœotia facile ab aquis, quæ circumcirca a montibus delabuntur, inundaretur; dum ab his velut unicam catenam formantibus undiquaque cingitur, inter se quidem disjunctis, non ita tamen in planitiem desinentibus, ut undis exitus pateat: id quod inter alia diluvio Deucalionæo, utpote quod has potissimum terras vastavit, occasionem dare potuisse conjicit auctor. Sed nimis forte jamjam gratæ brevitatis terminos transgressi sumus, dum paucissima saltem eorum, quæ a Sponio prætermissa Whelerus recensuit, delibare conati fuimus. Longe plura superessent, quæ in medium afferri digna forent, Geographiam partim concernentia, utpote quam sedulo corrigere & Scriptorum tam antiquorum, quam modernorum errores detegere, cordi habuit; partim ad explicanda varia Strabonis, Pausaniæ aliorumque loca, ut & eruditam antiquitatem facientia: verum ea commodius ex ipsius libri inspectione hauriet cupidus lector: perinde ac perspiciet figuram atque situm variorum monumentorum, ruderum, ædificiorum atque locorum, utpote quæ ubivis æri incisa delineantur.

MELCHL.

MELCHIORIS ZEIDLERI, S. THEOL. D. ET

P. P. in Academia Regiomontana Notæ & Animadversiones in Scrutatorem Veritatis, &c.

Helmſtadii, sumtibus Georg. Wolfg. Hammii, 1689, in 4.

Constat plagulis 31.

PRæmittitur huic Animadversionum operi 1. Autoris Vita, 2. Operum ab ipso editorum hætenus, & imposterum ab aliis edendorum catalogus, & 3. ipsa, in quibus refutandis labor hic versatur, Scrutatoris anonymi Postulata. Horum architecto quoniam pro scopo fuit, onus probandi, quod Ecclesie Christi sint, in eos devolvere, qui Romanum Præfulem non agnoscunt pro Oecumenico Ecclesie capite; negat Zeidlerus statim, Lutheranis onus hoc incumbere, quod fidei Symbolum, & necessaria doctrinae Christianæ capita in sensu Catholico hi amplectantur: quodque cum Civili, tum Canonico jure, bonus aliquis sit tamdiu præsumendus, donec ab adversario velut actore, liquido probatum fuerit contrarium. Et licet immunis ab eo negantis sententia patronus vulgo habeatur, id tamen, juris Canonici autoritate, capiendum non de negationibus qualitatum esse, affirmationem aliquam involventibus. Huic negationi itaque, *Lutherani non sunt in Vera Ecclesia*, cum affirmatio diserta subſit, *Lutherani sunt extra ecclesiam*, eamque suam faciat adversarius, posse eum probandi officium nulla ratione subterfugere.

Cæterum *scrutinium veritatis*, quod quidem promittit titulus, nullum in hoc scripto reperiri, quoniam Autor non doctorum scientificorum more, certa sumserit principia, ex quibus concludat, sed quæstiones tantum proposuerit dialecticorum in modum, non veritatem, sed opinionem indagantium. Imo non Dialectici, sed Sophistæ personam eum induisse, ex eo manifestum facit, quod dissidentes jam tumultuario ordine collocentur, jam Neo-Evangelicorum nomen Concionatoribus evangelicis per injuriam tribuatur, eoque aperte *ὡς ἀρχὴν* petatur: quodque plurium interrogationum impostura regnet in Postulatis passim, jam aperte, ubi de Lutheranis, Reformatis, Socinianis, Anabaptistis, Mennonistis, Quakeris conjunctim quæstiones proponuntur; jam occulte, dum quæstiones ubi-

que particulis exclusivis constantes, in veritatis fraudem adhibentur. Neque observatione indigna sunt, quæ de discrimine inter Arianos & Socinianos; item inter Socinianos, Anabaptistas, Mennonistas, Quakeros, ex una, & Calvinianos ex altera parte; nec non inter Ecclesiam Romanam & Papatum: quæque de valore Concilii Tridentini, & Transactionis Passaviensis effectu hoc loco adferuntur.

39. **Animadversiones Primum Postulatum destruentes, regulam** a iudice, & fidem a peritia theologica distinguendam volunt. Iudicem in theologicis quoad *fidem* esse quemvis fidelium, ductu locorum I. Cor. II, 14, 15. I. Joh. II, 27. II. Cor. XI, 13. I. Thess. V, 21. I. Joh. IV, 1. Regulam, Dei verbum esse. Quoad *peritiam* vero theologiam non quemvis fidelium iudicis personam sustinere, sed eos solum, qui sint *πρωταδευμένοι*. Ideo enim controversiarum decisionem Conciliis, vi Canonum Apostolorum, & Nicenæ Synodi competere, & Ecclesiæ doctores non fide solum, verum & scientia Theologica instructos esse oportere. Scripturam, unicam esse regulam absolute sic dictam, unanimem vero ecclesiæ catholicæ consensum dici posse regulam secundum quid & *ἡ μετ᾽ ἐν*, Lutheranorum Libris Symbolicis non repugnantibus. A Lutheranis haberi pro regula Scripturam, verum *non depravatam*, ubicunque etiam inveniatur illa, quod non ab hominibus, verum a Deo autoritas ejusdem pendeat. Non levem vero *ἀπαιδευσίαν* esse, demonstrativa argumenta postulare pro hac regula, quod regula proprie dicta sit in suo genere primum quid & principium, principia autem proprie demonstrari nequeant. Imo Paganos ipsos sine ulla demonstratione, Scripturæ assensum esse præbituros, si *θεόπυστον* illam crederent, ut veri nominis Christiani faciunt, certe facere tenentur. Majoris *ἀπαιδευσίας* esse, a Lutheranis postulare, ut argumentum apodicticum, quale Postulator expectat, ex ipsa illa regula defumant. Nihil hoc enim aliud esse, quam exigere, ut idem per idem probent, hoc est, ut petant dari & concedi sibi, quod in principio quæsitum est. Argumenta vero inducentia hic discernenda monet a ratione prima, ob quam fidelis homo assentitur libris sacri codicis. Prioris quippe generis dari varia, auctoritatem v. g. & singularitatem styli, sanctitatem doctrinæ, efficaciam & modum propagandi per homines simplices,

miracu-

miracula in Scripturæ confirmationem edita, imperium quod in daemones exercuerint doctrinam hanc amplexi, doctrinæ antiquitatem, vaticiniorum in Scriptura contentorum impletionem, consensum profitentium, martyrum constantiam, mirabilem Scripturæ doctrinæque conservationem, efficaciam percellendi hominum animos, subitanam morum in iis qui eam assument, mutationē, &c. Hanc vero non aliam esse nisi hanc ipsam, quod divina sit ipsorum auctoritas, eoq; per & propter se fidem mereantur. Controversias, quæ Lutheranis cum aliis intercedunt, ad unam eandemque regulam utique decidendas esse, quod oppositorum una sit regula, quodque adversarium non aliunde, quam ex principiis, quæ probat, fas sit convincere. pag. 59.

Refutatio *secundi* ostendit inter alia, gaudere Lutheranos perfecto canone tam Veteris, quam Novi Testamenti, licet non soli eum habeant, verum simul cum aliis. Varias in Codicibus, quibus utuntur, lectiones non obstare, quo minus certo sensu dici possit, quod authentico etiam Scripturæ canone instructi sint; de versione tamen authentica neminem illorum gloriari. Nullum concilium, neque universalem quidem ecclesiam, ista pollere facultate, ut versionem non-authenticam, *authenticam* facere queat. Authentica itaque versione cum Pontificii non minus, quam Lutherani careant, illis æque ac his ad fontes recurrendum esse. Notatur & hoc loco Scrutatoris absurditas, probationem versionis Lutheranis authenticæ ex Scriptura postulantis. 63. 68. 76. 77.

In *tertio* examine definitur, quousque suam Scripturæ expositionem a Spiritu Sancto intentam Lutherani statuunt, videlicet ratione credendorum atque agendorum, & quæ his annexa sunt. Non enim ullum reperiri hominem, qui gloriari queat, absolute in omnibus se Scripturæ sensum perfecte assequi, obscurioribus præsertim in vaticiniis. Dissonas Scripturarum interpretationes apud Sanctos etiã Patres occurrere; idq; ex diversis Hieronymi, & Augustini sententiis de Angelorum creatione, de creatione Paradisi, de Samuele Levita, de Prædestinatione, de reprehensione Petri a Paulo profecta, non obscure intelligi. Non omnium Lutheranorum interpretationes ab ipsis Lutheranis approbari, sed eas quæ libris Symbolicis continentur. Interpretandi leges habere Scripturam cum scriptis aliis communis. 78. 80. 81.

maunes. Quo loco prima regula, quæ scopum investigandi causa, ad antecedentia & consequentia respicere: ut & altera, quæ loca parallela consulere & excutere jubet, ex autoribus profanis pariter & sanctis Patribus illustrantur. Has interpretationis regulas quoniam observarint studiose Libri Symbolici, & consensum Ecclesiæ Catholicæ pro sensu Scripturæ allegarint, admodum absurdum esse, amplius quid a Lutheranis postulare. Sensum hæreticorum proprium nunquam probari ab Ecclesia Catholica.

pag. 87.

Quartum vel eo nomine ineptum esse observat, quod a parte postulet, ut se totum integrale demonstrat, siquidem nusquam a Lutheranis asseratur, quod sint Catholica Ecclesia, verum quod partem ejus constituent. Elenchum ergo hic pervertere scrutatorem subdole, & homonymia fallere, imo falli turpiter. Exceptioni scrutatoris ut tanto facilius occurrat, ad id, ut aliquis in Catholica Ecclesia sit, non requiri contendit consensum circa omnia, sed solum circa necessaria, quod simili desumpto ex humano corpore, in quo nonnulla ad esse, alia ad melius esse comparata sint; & aliarum Societatum exemplo illustratur. Inter moratas gentes catholicum esse quoddam omnibus commune, Jus naturæ nempe & gentium, alia vero propria singulis. Catholicam item ecclesiam Societatem esse diffusam per totum orbem. Ad consequendum istius scopum requiri cognitionem Dei, non qualemcunque, sed revelatam, quæ non nisi fide possit apprehendi, eoque fide opus illi esse, qui in Catholica Ecclesia haberi velit. Signacula hujus fidei baptismum esse & Eucharistiam: fidem, in quam baptisemur, esse fidem Symboli Apostolici. Symbolum vero apostolicum non quoad verba tantum, verum & quoad genuinum sensum ab unoquoque recipi debere, qui membrum Catholicæ ecclesiæ censeret cupiat; eum vero sensum in œcumenicis confessionibus manifestatum legi. Utendum præterea eidem esse Sacramentis, & eo quidem modo quo Christus ea instituit; ac proinde ad Catholicam ecclesiam neutiquam eos pertinere, quorum audacia materia & forma Sacramentorum immutetur. Ex his & aliis requisitis, ut sunt, vitæ studere sanctimoniam, amplecti scripta ab Apostolis ecclesiæ tradita, Scripturæ & catholicæ ecclesiæ sensum sequi, constitutionibus ecclesiasticis conformare se, fraterni amoris documenta exhibere, solventem pariter & ligantem clavem custodire; definitio denique

niq; ista coetus, qui catholicis nominari mereatur, colligimus. Pontificis enim dedisse schismati non illi tantum, quod Græcæ ecclesiæ intercessit cum Latina, verum & alteri, quod in occidentali ecclesia est ebortum, eoque Catholicorum titulo se indignos reddidisse, licet quidam inter illos sint vere Catholici, quemadmodum & aliis in catibus boni malis reperiantur mixti. pag. 131.

Ad *quintum* transiens, scrutatorem notat infallibilitatem & perpetuitatem a Lutheranis fraudulenter requirere, quod longe alia universalis, alia particularis ecclesiæ sit conditio. Probare eostamen ex Scriptura posse, fidem quam tenent, certam esse, infallibilem, atque perpetuam. 151.

In *sexto* retundendo sic versatur, ut concedat, obscuriora quædam in Scripturis contineri; in quibus tamen si quis offendat, non etiam esse propterea removendum ab Ecclesia: in prædicatione verbi, rudiorum habendam esse rationem, eaque propter in homiliis abstinendam ab obscuritate. Quod si abest in his aliquem contingat, falso credendorum agendorumque fundamento, dicendum esse nihilominus pure ab eo verbum prædicari, quod non omnis defectus effectum ei tollit. Secus si statuatur, de nullo Ecclesiæ deceptæ affirmari posse, quod verbum Dei pure prædicarit. ad puram igitur prædicationem verbi sufficere concludit credendorum & agendorum ipsam doctrinam, qualem suis in ecclesiis haberi, Lutherani satis certi snt. 166.

Septimum profligaturus, sufficere Lutheranis asserit, quod certi sint de legitima Sacramentorum administratione in sua ecclesia. In aliis quoque ecclesiis legitima esse Sacramenta secundum substantiam, sed occidentales ritus variant. Lutheranos reprehendere in Pontificis, quod in Eucharistiæ celebratione abusus minime probandos introductum, veluti, quod cum integrum quidem Sacramentum habeat, tamen non dent integrum, sed specie, seu parte alteratissimum: quod, cum sacramentum hoc a Christo non alio fine institutum norint, quam ut fideles illic esu corporis, & potu sanguinis ipsius sacrificetur, aut ut una memoriam sacrificii ejus semel in ara crucis pro se oblati peragant, in alios etiam usus illud convertere non vereantur, de quibus nihil novit vetus ecclesia, utpote, quod hostiam consecratam circumspiciant, quod adorare illam jubeant &c. In 170.

Græcis reprehendere eosdem, quod non seorsim panem, non seorsim vinum consecratum communicantibus porrigant, ut constat Seruatorem porrexisse Apostolis, sed utrumque conjunctim incochleari. Hujusmodi abusus rejicere, quodque abusus sint, ex regula fidei, Scriptura Sacra, demonstrare Lutheranos.

172.

174.

177.

In octavi examine Lutheranis satis esse ostendit, quod ministros habeant vocatos legitime atque ordinatos. Vocandi enim ministros verbi potestatem connexam esse cum regni cœlorum clavibus. Has vero non solum presbyterio, sed ecclesiæ toti a Christo fuisse traditas, ut pote quæ sponsa sit, Joh. III, 29. & uxor Christi, Psal. XLV, II. cum Episcopi & Pastores, ejus solum œconomi & ministri sint I. Cor. IV, I. usu & ministeriali dispensatione clavium gaudentes, quarum possessionem ecclesiæ acceperit. Excommunicandi quoque potestatem, & jus vocandi ad totam ecclesiæ pertinere, per Apostolorum, & primitivæ Ecclesiæ praxin confirmatur ulterius. Quod autem vocatio a certis alicubi in ecclesiæ personis pendeat, id non aliunde esse, quam quod histota ecclesiæ suum jus, quo antea fuit gavisa, cesserit, easque propterea quod hic agant, non suo, sed ecclesiæ nomine & auctoritate agere. Lutheranorum ordinatio probatur porro exemplo Timothei a presbyterio ordinati. Unde concluditur, & vocationem & ordinationem ministrorum in Lutheranis cœtibus Scripturæ admodum esse conformem. Quo vero exceptioni de ordinatione abs episcopo peragenda satisfiat, Episcoporum Romanorum nimio rigore, & prurigine excommunicandi eos, qui nihil minus quam tale quid commeruerant, factum esse ait, ut Jus Episcopale, consentientibus omnino Imperii Statibus, Romanæ etiam parti addictis, ad Principes, liberæque respublikas tamdiu devolveretur, donec controversæ religionis negotium transactum esset, & omnia in pristinum ecclesiæ vere catholicæ conformem statum redacta. Jam sine eorum directione, qui jus episcopale possident, nullam ordinationem inter Protestantes peragi. Ordinationem a presbytero collatam probat etiam e corpore Canonico. Ut vero Lutherani probatum eant, ministros ecclesiæ suæ solos legitime vocatos & ordinatos esse, nulla specie necessitatis postulari ideo, quod hi negent minime, alias quoque ecclesiæ verbi ministros habere vocatos rite ordinatosque: unde a Pontificiis ordinatis ordinationem non magis, quam

quata baptisatis eorum ministerio, baptismum denuo impertiant. Non enim sufficere rite vocatum esse & ordinatum, nisi cætera paria existant; quam in rem Phariseorum in cathedra Moysis sedentium, & Judæ proditoris exemplum adducitur. Mores Pontificiorum Sacerdotum pravos esse, & repugnare Scripturæ juxta canonumque voluntati.

Noni occasione de jure agitur reformandi, & de ipsa reformatio- pag. 180.
ne recte peracta. Illud probatur ex Scriptura, quod ad officium Spiritus Sancti elenchus pertineat, quodque Magistratus sit, corruptelas in religione tollere. Totius ecclesiæ curam a quovis ministro habendam esse ex Patrum sententia, Romanum, sicubi deflexisset ab officii curriculo, ab aliis episcopis notatum libere, a Græcis v. g. quidni Lutheranis idem licuerit? A Lutheranis igitur qui postulat, ut solos se habuisse probent jus Ecclesiam reformandi, is elenchum se ignorare prodit, & nescire quid in controversia ponatur.

Decimum everurus, monstrat initio tautologias Scrutatoris, fallique eum consequente, ubi erroneum & falsum cum hæretico sic conjungit, ut idem esse arbitretur: falli præterea homonymia in *fidei* & *symboli* vocibus manifesta. Hinc de Confessione, & Lutheranorum Libris Symbolicis eorumve probatione differitur; quaque ratione non soli Lutherani Symbolo fidei orthodoxo gaudeant. 187.

Undecimum denique & *duodesimum* non minus tautologiis laborare ostenditur, imo utrumq; coincidere cum præcedenti: rem eandem vero mutatis verbis iterato proponere, Sophistarum esse. Si Lutheranorum doctrina vera sit, fieri quidem aliter non posse, quin sit falsa eidem opposita; ut tamen omnia dogmata ei opposita sint hæretica, non esse necessarium. 191.

Postulatorum jam pretio & valore ad unguem ita excusso, juncunda ratione docet Zeidlerus, quam vanum sit Scrutatoris anony- 192.
mi institutum, & quam lepide is sine suo excidat. Nimirum, voluit adversarius ostendere, *Nullam ex iis quas nominavit ecclesiis, adeoque nec Lutheranam veram esse Ecclesiam, in qua certo promittere sibi salutem viventes queant*: idque exinde confectum dare, quod *istarum nulla prestare queat, que hisce postulatis ab iis requirantur*: hoc est, nullam posse probare, quod soli instructi sint unica, sufficiente, & adæquata fidei regula; quod soli versione gaudeant authentica; quod 191.

quod soli verum & legitimum Scripturæ sensum teneant; quod soli una sint, sancta, Catholica Ecclesia, quæ sit infallibilis ac perpetua; quod soli puram prædicationem verbi & Sacramentorum administrationem legitimam, veros legitimeque vocatos ministros, & jus reformandi ecclesias; soli item orthodoxum, catholicum, & Apostolicum symbolum habeant, librosque dogmaticos, qui soli sanam in se doctrinam contineant. Deinde cum persuasus sit, *Calvinianos etiam, Socinianos, & Anabaptistas præsupponere, unicam fidei suæ regulam atque normam Scripturam esse; Lutheranos, si probandi munus vel maxime explere veliat & in se recipere, nihil allaturos esse credit, quod sibi non & reliqui appropriaturi sint, indeque effectum iri, quod vel omnium religiones & doctrinæ veræ & Apostolicæ, vel nulla talis sit habenda.*

pag. 193.

Respondetur vero per *ἐπισημῶν* ad primum, neque Romanam, neque Corinthiacam, neque Ephesinam, neque Galatarum, neque Colossensium Ecclesiam de se probare posse, quæ hic a Lutheranis requiruntur: universalem enim & particularem Ecclesiam aperte nimis in his confundi: a Pontificiis autem talem probationem requiri multo rectius; quod se solos esse Catholicos contendant, neminemque ad ecclesiam pertinere, ac salutem consequi posse doceant, nisi Pontifici Romano subfit. Alteri tendiculæ subesse fallaciam monet accidentis & consequentis. Non enim sequi: *Sociniani, Anabaptista, & aliis additi scitis, non minus quam Lutherani ad Scripturam velut unicam fidei regulam provocant; Ergo Lutheranorum ecclesia non minus, quam Socinianorum & Anabaptistarum falsa est.* Neque enim horum ecclesiam falsam ideo censeretur, quod ad Scripturam ceu regulam fidei provocent; cum & Christum, Apostolos, atque Evangelistas idem fecisse constet; sed propterea, quod dictam regulam distorqueant & pervertant, & quidem in iis etiam, quæ ad ipsum salutis fundamentum pertinent; licet inficientur se id facere. Immotam ergo manere Scripturam controversiarum decidendarum regulam, quod res fidei non nisi ex divina revelatione, vel ipsius Pythagoræ, Platonis, Aristotelis suffragio sint dijudicandæ. Fraudes autem eorum, qui regulam pervertunt, adhibitis justis interpretationis mediis detegendas atque coercendas esse; quod cum a Lutheranis studiose sancteq; observetur, ab Anabaptistis vero & Socinianis negligatur pessime,

196.

fine, in eundem hos cum istis censum inique admodum & præter meritum referri. In calce denique libri subjiuntur, instar syllabi totius operis atque indicis, Notarum & Animadversionum argumenta.

MELCHIORIS ZEIDLERI, S. THEOL. D. ET P. P.
in Academia Regiomontana REFUTATIO
TUBÆ PACIS &c.

Helmstädtii, sumtu Georg. Wolff. Hammii, 1688, in 4.

Constat plagulis 29.

IN suspensionem animi ad Papatum non parum inclinantis adducere Autorem laboraverat Matthæus quidam Prætorius, in libello Romano Pontifici dedicato, qui *Tuba Pacis* inscribitur. Expurgare igitur & dimovere suspensionem illam hoc cum primis scripto Zeidlerus voluit: natumque id fuisse fatetur ex *Animadversionibus*, quas in Prætorii hujus *Dissertationem de Pace in Ecclesiæ restauranda*, antequam edita fuisset, Tubæque pacis nomen indepta, eo sine scripserit, ut monstratis erroribus in Dissertatione admittis, retraheret hominem ab instituto, caveretque, ne is pacificatione intemptiva novas in ecclesia Lutherana turbas excitaret.

Præmittitur ergo in hoc volumine ea *Dissertationis Prætoriana* pag. 27.
pars, quam Autor virga censoria notavit. In ipsis dein animadversionibus, iis argumentis & elogiis, quæ pro agnoscenda jurisdictione, & infallibilitate Romani Pontificis erant a Prætorio adducta, fucum Zeidlerus detrahit, & ostendit antiquis Ecclesiæ doctoribus nunquam venisse in mentem, ullius jurisdictionis in reliquos omnes episcopos potestatem Romano sui temporis Pontifici tribuere: tantum abesse, ut istis elogiis Pontificem ornandum Zeidlerus ipse duxerit. 162.
 Docet enim præterea, pacis & unitatis gratia neminem quicquam illæsa conscientia, verum pronunciare posse, quod non verum esse arbitretur, quare nec infallibilem dici a Lutheranis Pontificem 163.
 pacis causa posse: in cassum item autorem Tubæ laborare, ubi ostendere conetur *rationem* sub qua, aut propter quam idem Pontifex sit infallibilis, antequam evictum dederit, *quod* ulla ratione infallibilis existat,

M m m

- pag. 123. existat; stultitiam sapere, illud manifestare velle, hoc neglecto. *Esse quidem sibi non ignotum, quod dictus Pontifex, Pontifex maximus, & episcopus episcoporum, a Tertulliano; Catholica ecclesia Papa, abs Athanasio; summus sacerdos, ab Hieronymo; Antistes ad quem propter sedis dignitatem cura omnium pertineat, a Chrysostomo; quodque Petrus omnium Apostolorum caput, abs Optato Milevitano nominetur; ex his tamen honorum titulis jurisdictionem, de qua queratur, nullam posse extorqueri. Primum siquidem & ultimum innuere duntaxat primatum ordinis; in secundo Catholicam Ecclesiam non particulari, sed falsa & hæreticæ opponi: reliqua præconia Romano cum cæteris episcopis esse communia. Attendendum & hic esse*
126. Theodoreti monitum: *Qua in ecclesia panegyricæ & declamatoricæ dicuntur, non constituunt dogmatum regulam.* Eoque Ecclesiam
128. Christi universam paci & concordie non posse restitui, nisi juri ficto, quod inique hætenus prætendit Pontifex, suapte sponte renuntiet.
131. 134. Ex cathedra Petri occupata, non majori certitudine effici infallibilitatem Pontificis, quam Phariseorum, ex occupata Moïsi. Et
141. quamvis Romana olim ecclesia, *prima ecclesiarum omnium, ecclesia eminentia digna, abs Ignatio: maxima & antiquissima, ab Irenæo: Ecclesia catholica radix & mater, Cypriano: mater & caput omnium ecclesiarum, Athanasio dicatur, manere eam particularem nihilominus, & esse Lutheranis sermonem hic de ecclesia Romana non temporum præcedentium, sed sequiorum, in quibus nimium quantum mutata fuerit istius facies. Bethel fuisse quidem locum sanctum Jacobi Patriarchæ tempore; minime vero, imo Bethaven, Jeroboami: idem Hierosolymorum urbi, idem ipsi Dei templo contigisse. Ab ejus vero generis mutatione Romanam non eximi, aperte nimis experientiam testari; adversus quam disputare, nihil aliud esse, quam cucurbitas pingere, seu oleum, quod ajunt, & operam perdere. Concludit tandem, quamdiu Romani Præsules donum infallibilitatis sibi concessum crepent, frustra Romanam curiam inter, & Græcam aut etiam Protestantium ecclesias concordiam sperari. In libri extremo epistola in lingua legitur vernacula, qua iisdem pene argumentis Principi suo se purgat Autor de eodem crimine, quam ipsam index rerum excipit.*

MENSIS SEPTEMB. A. M DC LXXXIX. 479
SECOND VOYAGE DU PERE TACHARD.

id est,
Guidonis Tachardi e Societate Jesu, alterum iter in
regnum Siamense, cum aliis Jesuitis a Rege Gallie
eo missis.

Ad exemplar Parisiense.

Amstelodami, apud Petrum Mortier, 1689. in 12. Plagul. 16.

DE rebus Siamensibus, in Actis nostris A. 1687 p. 107, & A. 1688
p. 6 & 507 ex *Chaumontii, Choiseulli, Gervasii*, & hujus ipsius
Tachardi relationibus satis multa recensuimus. Ad cognoscendam
tamen historię seriem novus hic Tachardi libellus utilis erit, nec inju-
cundus lectu. Regressus ex India in Galliam *Tachardus* cum Lega-
tis Siamensibus, postulata eorum in aula eo successu inter alia com-
mendavit, ut quatuordecim mathematicarum scientiarum periti,
ex variis Gallie collegiis Jesuiticis delecti, in Indiam destinarentur.
Hos Rex Gallie ad se a Tachardo introductos, ipse allocutus & ad
exequendum, ad quę mittebantur, exhortatus est, his inter alia,
quę Latine versa referri mereantur, verbis: *Difficillimum est, Patres, pag. 3.*
iter quod aggredimini, sed cause, quę vos movent, longe graviores sunt,
quam ut vos descere in proposito sinant. Itę igitur ad promovendam
gloriam Dei & honorem Gallie, implete spes nostras. Apprecor vobis
prosperam professionem, & precibus vestris me commendo. Eosdem
in literis ad Regem Siamensem d. 10. Januarii 1686 datis, quibus Le-
gatis suis *Luberio & Cebereto* fidem faciebat, amplissime commen-
davit. Idem fecit *P. la Chaise*. Classis, qua vehebantur, regio sum-
ta instructa, naves bellicas duas & tres celoces habebat. Hęc Lega-
tos Gallicos, nec non Siamenses ex Gallia reduces, & copias milita-
res Gallorum cum ducibus in regnum Siamense transportandas fe-
rens, ex portu *Aremoricę Brivatensi* (Brest) Kal. Mart. A. 1687 solvit,
& d. 11 Junii ad famosum Africaę promontorium *Bona Spei* appulit,
morbis tamen vehementer afflicta, ita ut trecentos ægrotos in terram
exponeret. Discesserunt inde, benigne, ut in primo itinere, a Gu-
bernatore Batavo habiti, d. 25 Junii, & Javam d. 25 Augusti attige-
runt, non paucis ex militibus vi morborum amissis, itemque uno ex
Jesuitis. Receptio in Batavorum isthoc emporio non æque comis

M m m 2

fuit,

7.
II

ACTA ERUDITORUM

fuit, ac in priori itinere: delata enim illuc fama erat, de *Reformatio-*
rum in Gallia oppressione, ita ut Praefectus dubitaret, an Jesuitas ab
 insultu plebis tutos prestare posset. Neque tamen veritus est *Ta-*
 pag. 79. *chardus* asseverare, *nihil duri a Rege passos esse Reformatos, sed omni*
circumspectione & bonitate tractatos. Navigatio hæc, quæ libris tri-
 bus prioribus describitur, septimo mensè finem habuit; die enim 27
 Septembris litus Siamicum classis tenuit. Digressiones his libris
 50. insertæ sunt non paucae; de fluxu nimirum & refluxu maris, cujus
 tempora eadem ad litus promontorii *Bona spei* ac in Belgio observa-
 53. ta sunt; de Legatione Persica ad Regem Siamensem missa, de cujus
 recipiendæ ceremoniis multa fuit disceptatio. Refertur epistola Sia-
 58. menisum Legatorū *Oo Paoisū, Oo Luan, Oo Coum,* (cognomina ejusdē
 soni prætermissa) ad P. la. *Ghaile* ex littore *Bona spei* data. Descriptiones
 & icones plantarum in ora illa Africae repertarum exhibentur; ut &
 65. observationes de acus magneticæ variatione, ex quibus & aliis appa-
 ret, nihil certi de ea statui posse, longa denique narratio de rebellionē
Macassarorum, quos Rex Siamis e patria profugos benignissime ex-
 88. ceperat, & sedibus donaverat, quorum horrenda perfidia & fero-
 99. cia, tum innata, tum opii usu provocata, prolixè describitur. Refertur
 etiam ejusdem gentis hominum conjuratio in nova Batavorum
 colonia Javensi inita, quam secuta est animadversio in sceleris auto-
 res, & reliquorum fuga, sed & Batavorum non exigua clades ab iis
 accepta, cum profugos persequerentur. *Libro IV.* enarrantur, quæ
 post appulsum classis Gallicanæ in regno Siamensi gesta sunt, ex qui-
 bus pauca quædam observabimus. Dictum jam est alibi, de servili &
 superstitiosa miseræ gentis erga Reges suos reverentia. Hujus speci-
 124. men notat *Tachardus*, dum narrat, attonitos fuisse & plane tacuisse
 proceres quosdam Siamenses, cum e navi egressus, de valetudine Re-
 gis bona mente & solita humanitate eos interrogasset. Didicit vero
 postea, nemini ne sic quidem licere de Rege quicquam inquirere
 aut loqui. Admiranda est & fortassis sine exemplo promptitudo,
 135. qua Rex barbarus omnia a Legatis Gallicis proposita admisit & exe-
 cutus est, neque tamen absque deliberatione, sed sciens volensque,
 ita ut agnosceret, foret, ut incredibilia videantur Europæis, quæ Gal-
 lis concederet. Non enim solum plenissimam, & qualem deside-
 rabant, commerciorum & sacrorum libertatem illis indulxit, sed &
 duos

de ope percipuos portus & claustra regni, *Burrag & Merguy*, Gallorum ducibus & copiis consumisit, suaque ipsis praesidia subesse iussit. Multum ad haec consulerunt Siamensium, qui ex Gallia redierant, Legatorum relationes. Scribit enim *Tachardus*, dixisse eos, cum a regio ministro *Constantio* interrogarentur, *se in Gallia non homines, sed angelos, non regnum sed mundum inuenisse*: cum vero de Rege loqui coepissent, a lacrymis abstinere non potuissent, tantoque affectu & tam ingenioso de illo disseruisse, ut *Constantius* negaret, sibi unquam talia audita esse. In ceremoniis quibus Gallici Legati excepti sunt, nihil fere mutatum narratur ex illis, quae in prima Legatione observatae fuerunt, nisi quod *Luberius* stans & nudo capite Regem allocutus est, licet aliud pactus esset. Integra ejus oratio refertur. Magna benevolentia exceptus quoque est dux copiarum Gallicarum *Fargeseus*. Notavit tamen *Tachardus*, ut aliquid singulare & insolitum, quod ex duodecim corporis Regii custodibus, qui latera ejus clauderant, quatuor converso ad Regem vultu, dorso vero accedentibus obverso, adstiterint, forte ut nutum ejus facilius observarent. Inserta est huic libro proluxa relatio *Fonseni* Jesuitae, de itinere ex regno Siamensi in Chinam infeliciter & frustra suscepto. Libro V. varia annotavit Autor de Legatorum Gallicorum, maxime vero de Jesuitarum ad Regem admittance; de extractis a *Constantio* aedificiis sacris & profanis; de jussu Regis, ut Jesuitae linguam Siamensium sacram addicerent, qua de causa tres ex illis sacerdoti cui-dam idololatraz, quanquam invito & aegre parenti, erudiendi traditi fuerint; de venatione elephantorum; de spe metalla, Gallorum industria, inveniendi; de itinere *Fonseni* ad rupem quandam magneticam, quam tamen propter periculum a belluis aliaque impedimenta satis diligenter explorare non potuerit. Fabula inde de Deo sive heroe Siamensium *Sammonacodone* recensetur, quod ex virgine natus esse dicatur, multaque egerit & passus sit, quae si quid judicamus, ex historia Christi detorta esse videntur. Scutissimum est, quod vestigium pedis ejus saxo impressum ostenditur, quinque pedes longum, unius latitudinem. Irrisisse hoc barbarus quidam ex vicina *Camboja* regione dicitur, festivo quarens, cur Deus Siamensium unquam pedem illos accesserit. Lata refertur de successu missionis apud Sineses, & ut Episcopi eorumque Vicarii (quibus Rex Siamen-

pag. 187.

195.

198.

127. 165.

223.

230.

246.

253.

- sis 500 aureos quotannis elargiri dicitur,) anno 1686. decem incolarum millia, *confirmacionis*, quod vocant, Sacramento initiaverint; & mille baptizaverint. Diploma regium exhibetur, quo Jesuitis ad preces Constantii, (quem Rex *Oya Vitochaigen* vocat) locus ad extruendum observatorium astronomicum assignatur, & centum mancipia cum omni progenie donantur. *Libro VI* post descriptiones quarundam arborum, plantarum & ferarum, literæ Regis Siamensis ad Gallicum inferuntur d. 22 Decembris anni 1687 datæ, quem Barbari 2231 numerant, quæ plenæ sunt submissionis & venerationis erga Gallicæ Regem, & laudum Tachardi, cui, licet titulos & præmia aulici ministerii recusasset; negotia tamen sua commississe se profitetur.
264. Eadem comitate, nec minori in Tachardum fiducia, ad *P. la Chaise* scripsit. Oratio Luberii, cum dimissionem a Rege petiit, brevis sed elegans exhibetur, ut & relatio ultimi inter Regem & Tachardum colloquii, quod cum tempore festi Christianorum natalitii haberetur, occasione summissæ se dicit Tachardus, de mysterio illo aliquid commemorandi. Illa libenter se percipere Rex dixisse perhibetur; nihil tamen ad rem respondit, neque alius huc usque ex omni illa Jesuitarum familiaritate, in aula Siamensi effectus ad Regem Christianæ religionis imbuendum extitit. *Liber VII* pauca habet de rebus Gallorum in Europam, longa vero narratione occupatur Mandarinus cujusdam Siamensis, de naufragio, quod ante aliquot annos ad oram
279. Africae passus erat, quæ tamen fabulæ simillima videtur. Retulit enim ille, ut totos triginta dies per loca inaccessa vagatus, omni prope alimento hominibus convenienti, aqua etiam plerumque destitutus, & ignotis herbis, corio etiam calceorum vitam tolerans, ad Batavoniam coloniam in promontorio Bonæ Spei penetraverit. *Libro VIII*, qui ultimus est, Autor historiam itineris sui, & classis qua vehebatur, ab ora Africae in Galliam usque persequitur, utque Regi suo mense Novembri A. 1688 gestorum rationem reddiderit. Jussum autem se esse dicit, ut cum Mandarinis Siamensibus, quos adduxerat, Romam festinaret, idque ita executus est, ut hospites illos d. 23. Decembris Pontifici stiterit. Remissus fuit illis ritus pedem Pontificis osculandi; recusabant enim illum, ut actum religiosum, suæ superstitioni inhaerentes. *Tachardus* verba Regis Siamensis nomine fecit, literasque ejus, die supra notato, 21. Decembris 1687 datæ, & aureis laminis pro

pro morte inferiptas exhibuit. Blandis illarum verbis, & promissa de protegendis in regno Jesuitis & Christianis reserata erant, titulus etiam sanctissimi patris Pontifici datus. Accessit manus regium, cistula aurea quindecim marcarum pondere. Constantius argenteam capsam insignis celsatura miserat, tredecim librarum. Offerebant hæc Siamenses; trina genuflexione, erectisque ad frontem manibus, & postea ad pedes demissis, inclinato etiam capite, & apice pileorum acutorum quos gestabant, simbriam stolæ Pontificiæ tangentes, venerationem testati. *Tanquimensium* quoque catechistas, quos vocant, tres adduxerat Tachardus, qui Pontifici literas ducentorum millium Christianorum in illo regno nomine exhiberunt. Adstabant Pontifici Siamenses admittenti octo Cardinales, omniaque ad pompam composita erant, quam impense mirati esse dicuntur Barbari, maxime cum Missam solennem in sacello Pontificio celebrari vidissent; unde magnam de religione Christiana existimationem concepisse dicuntur, duoque ex illorum famulitio baptismum desiderare visi sunt. Responsus Pontificis ad Regem Siamensem aureæ pyxidi inclusum fuit, & præmia Tachardo & Mandarinis exhibita sunt. Inter ea fuerunt numismata effigiem Pontificis, & in altera parte iconem charitatis representantia, cum dicti Paulini inscriptione: *Non quaris qua sua sunt.* Discesserunt Roma Tachardus & Siamenses d. 7. Januarii hujus anni 1689, & sequenti die conscensis navibus Galliam repetierunt.

Atque sic oeconomiam præsentis Itinerarii delineasse suffecerit. Cæterum cum in eo inter alia *Anatomicam* etiam, eamque satis accuratam animaleuli cujusdam, in Siamensi regno infrequentis *Descriptionem*, in eo quidem librorum genere inexpectatam, deprehenderimus: id Medicorum filiis, aliisque qui vel Historia Animalium delectantur, vel Anatomem comparatam in deliciis habent, dandum existimavimus, ut separatim ea e Gallico in Latinum sermone translata hic exhiberetur. Itaque sequitur nunc

DESCRIPTIO ANATOMICA ERINACEI SIAMENSIS; excerpta ex Tachardi Itinere altero Siamensi lib. 6. p. 250. seqq.

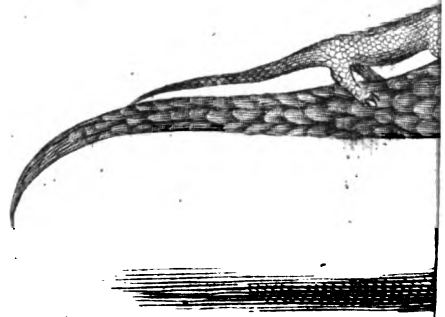
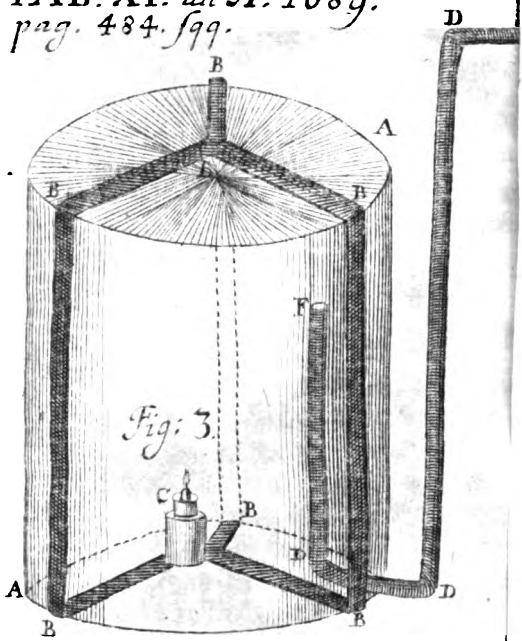
Anima

TAB. XL
Fig. 1.

A Nimalia inter exotica non ultimo considerari meretur loco, quod in Figura adposita delineatur, ac longitudine duos pedes & dimidium circiter cum cauda adæquans, a Siamensibus *Lin*, a Portugallis *Bicho Vergenhoso*, i. e. insectum verecundam appellatur; ab Autore vero Erinaceus seu schinus (*l' Hariffan*) eo salutatus, quod metu perterritum, erinaceorum nostrorum adinstar, in se ipsum se contrahat, omnesque squamas, quibus cutis undique tegitur, ventre solummodo ac interna crurum parte exceptis, erigat. In sylvarum alias degit cavernis; nonnunquam arbores conscendit, ac granis quibusdam durissimis saleem vescitur, utpote præter quæ, lapillis nonnullis sociata, in ejus ad minimum ventriculo, quem Autor dissecuit, repertum fuit nihil. Et permiram omnino, nec fructus, nec oryzam, nec legumina, neque carnem, neque pisces, neque aliud quidpiam, quod porrigebatur, ab eodem fuisse assumptum. Fauces ei erant admodum angustæ, lingua vero longa & stricta, quam interdum e faucibus instar serpentum evibrabat, ita nihilominus ut neminem læderet. Pilis satis longis stipabatur inter squamas prodeunibus; cauda superius rotunda, inferius plana, perquam gaudebat longa, in parvam quandam excrescentiam carneam albicans finiente, squamisque durissimis cooperta. Pedes tribus munitabantur unguibus incurvis majoribus, duabusque minoribus, in arboribus ascendendis admodum commodis. Cum post obitum mox apertum esset, sanguis deprehendebatur frigidus, corq; rubicundissimum, eo, quo sectio infituebatur, momento ab omni pulsatione cessans. Pulmones ejusdem coloris cum humanis e quinque lobis, quorum nonnulli in extremitatibus in multas alias dividebantur partes, coalescebant, ac inflati totum includebant cor. Ventriculus similem ac in porco obtinebat situm, secundum longitudinem vero pylori apertus (1) observandam præbebat texturam ejus a tribus coagmentatam membranis, altera externa carnea, satis crassa; altera interna nervea, rugosa admodum & glandulis copiosissimis, imprimis pylorū versus intertexta; tertia denique intermedia tenuissima. (2) Membranam inter ventriculi internam, & pelliculam hanc subtilissimam, duo exiles perquam sensibiles tamen annotabantur ductus, qui a duabus exiguis glandulis, circa medium ventriculi, aliquanto nihilominus magis versus inferius, quam superius orificium situæ, exoriebantur, ac

a supe-

TAB. XI. ad A. 1689.
pag. 484. 599.

a superiore parte ad inferiorem progrediendo, semicircutum ventriculi oblique absolvebant, tandem multis tortuosis circuitibus emensis, intus angusto quodam orificio carnosio & in marsupii morem corrugato, quo coibant invicem, terminati. (3) Pylorum crassities quædam sub ovi columbini specie circumdabat, perquam rubicunda & musculo crasso admodum similis; interiorum vero pylori partem parva quædam obsidebat glandula, crassitiem juglandis minoris æquans, & substantiam albicantem ac conglobatam referens, a qua exilis quidem canalis exsurgens, atque sub interna duodeni membrana excurrens, osculo idem intestinum, ad trium digitorum transversorum distantiam, prope insertionem meatus biliarum pertundeat. Eadem glandula totam pylori cavitatem occupando ipsum constituere pylorum videbatur. Cavum præterea ventriculi, uti jamjam indigitatum, non aliud, quam semina quædam parva durissima, Auctori minus nota, lapillis nonnullis mixta, continebat: parum saltem substantiæ mucilaginosæ ingratum odorem nequaquam spirantis jungebatur. Mesenterium glandulis obsitum erat eo majoribus, quo propiores accederent ad centrum: deerat tamen hic glandula illa magna, Pancreas Asellii dicta, & in canibus aliisque animalibus obvia. Uterus in duo expansus cornua, in alterutro horum unicum more consueto gerebat foetum, duabus equidem membranis, crassa altera & sanguinea, altera tenuissima & albicante inclusu, nulla tamen placenta sustentatis. Cæterum animalia hæc pusilla, quo per foramina & antra quæcunque comitentur matres, harum semper dorso extremitati & principio caudæ superius insidere (confer figuram appictam) ipsisque plicis, quæ in perterrefactis corrugandum inter formantur, ita sese accommodare, ut squamas solum dorso ostendentia nullo inde modo amoveri queant, *ἀντίπυρ* Auctor testatur; a pauca alias aqua dorso adpersa eadem animalia in se contracta cogi, ut denuo sese extendant, simul advertens.

EXCERPTA EX LITTERIS Dn. DION. PAPINI
ad — de Instrumentis ad flammam sub aqua
conservandam.

N n n

Refert

Refert Illustrissimus Dominus Boyleus in suo tractatu de *Aerea No-*
stiluca, quod præter alios usus non contemnendos, Phosphorus
 ille possit etiam noctu piscatoribus esse utilis: quum enim suam in
 obturata phiala lucem diu conservet, potest ad quamlibet requisitam
 profunditatem sub aquas demitti, ubi retia tenduntur, atque ita pi-
 sces, quos ad lumen alluci compertum est, in eum locum concurrunt,
 & plurimi capiuntur. Hinc mihi venit in mentem, posse *construi in-*
strumentum aliquod, cujus in hunc finem utilitas Phosphoro esset an-
 teponenda: ejus enim ope candelam sub aqua ardentem quamdiu
 libet, conservare possum, quæ lucem profundat longe majorem,
 quam quæ ex Phosphoro emittitur. Londini instrumentum illud
 Regiæ Societati exhibui, visoque experimento celebris ille Cœtus
 rem approbare dignatus est: ejus igitur descriptionem publici ju-
 ris facere non vereor.

TAB. XI. Orificio vasis vitrei AA fig. 2. imponitur operculum BB, quod
 Fig. 2. ibi statim retinetur & premitur ab elatere CCCC: ac simul exercer-
 dus est follis DD, qui valvis ita instructus est, ut ventus per tubum EE-
 EEE in vas AA impellatur, regressu vero prohibeatur, ac proinde
 per tubum FF erumpens fumos secum abripiat: candela igitur in
 vase AA ardens novo ac puro aere continuo alluitur; unde flamma,
 quamdiu libuerit, conservari potest. Quum autem vas AA undi-
 quaque sit exacte clausum, potest sub aquam sine extinctionis peri-
 culo demergi, modo superius orificium tubi FF extet supra superfici-
 em aquæ: illius autem tubi longitudo, ut & tubi EEE potest pro lu-
 bitu produci: ac proinde vas AA ad quamvis optatam profundita-
 tem demitti potest, & pisces candela inclusa magis allicientur, quam
 ope Phosphori, cujus lumen multo languidius est. Potest verò hoc
 instrumentum in alios etiam usus non minus expectendos adhiberi:
 ad distillandas nimirum materias, quæ actu inflammari debent, qua-
 le est sulphur, ex quo spiritus acidus extrahitur. Notum enim est, quod
 juxta vulgarem methodum, spiritus plerique fere omnes disperdantur,
 quum propter exiguam moram per pauci condensari queant, sed sta-
 tim ex campana, sub qua comburitur sulphur, exitum inveniunt atque
 in auras avolent: at nostri instrumenti ope tanta posset fieri longitu-
 do tubi FF, & si opus esset, in tot sinus incurvari, totque variis vasis
 sub aqua frigida demersis successive inseri, ut spiritus omnes conden-
 sari

fieri atque in liquorem resolvi deberent, priusquam per extremum orificium possent egredi, atque ita nihil amitteretur.

Videtur præterea ejusmodi artificium ad meliorandam *campanam urinariam* non mediocriter etiam posse conferre. Conatus est equidem Clarissimus Dominus Sturmius flammam in campana vitrea sub aquis conservare, prout in ipsius Colleg. Exp. part. 2. videre est; verum tam exiguo tempore flammam ibi durare expertus est, ut nullam inde utilitatem liceret percipere: rem igitur alio modo aggressus sum. Vasis vitrei AA fig. 3. orificium deorsum spectat, TAB. XI. atque ipsum amplectuntur laminæ metallicæ BBBB, quæ supra centrum fundi superioris connexæ, inferius ad centrum orificii concurrunt, ibique adferruminantur & candelam C sustinent; ipsis etiam annectuntur pondera, quantum satis ad vas demergendum, ita tamen ut cum æquali volumine aquæ in æquilibrio ferme remaneat: tubus autem EDDDF, variis suis flexuris orificium vasis inferius subit, immissum aerem versus summitatem defert, atque altero sui extremo ad follem aut antliam pertingit, unde novus continuo aer suppeditatur.

In utendo utroq; hoc instrumento quædam mihi occurrerunt observanda, quæ relatu forsan non indigna videbuntur. 1. Si removeatur follis DD, fig. 2. atque ore admoto in tubum EE aerem impellamus, videbimus quod aer ejusmodi ad conservandam flammam non solum inutilis, verum etiam noxius invenietur: quoniam vero in vase exacte clauso tam brevis est duratio flammæ, ut differentia parum sit sensibilis, sive aerem ore impellamus, sive nullus immittatur aer; ad rei veritatem manifestius comprobendam operculum BB ita disposui, ut vas AA totum ferme apertum remaneret, etiamsi orificium tubi EEE ad fundum vasis AA tantum non pertingeret: tum vero diutissime durabat candelæ flamma, neque sponte extinguebatur: at si aerem ore admoto per tubum EEEE immitterem, brevi temporis spatio extinctio sequuta est: hinc itaque concludi posse videtur, quod aer per expirationem ex pectore nostro emissus, partibus ad flammam conservandam idoneis non solum defraudatus est, verum etiam alias continet, quæ sunt instar veneni igni admodum exitialis. 2. Observavi, flammam in instrumento fig. 3. multo difficilius quam in altero conservari; cujus phænomeni causam adscribo fumis, qui supra flammam ascendentes versus eandem repelluntur ab aere, per orifici-

um F subintrante, sicque ipsam suffocant; at in instrumento fig. 2. fumus ex flamma ascendentes recta per tubum FF transire possunt, neque versus candelam regrediuntur, unde minus imminet extinctionis periculum. Lectores igitur existimo monendos, quod si simplex follis DD (qualis pro instrumento fig. 2. felicissime inservit) ad instrumentum fig. 3. adhibeatur, intentum obtineri non potest, at semper flamma extinguitur: quapropter necesse est follem adhibere duplicem, qui ventum constantem sine intermissione suppeditet: tum vero poterit instrumentum fig. 3. optatum effectum non minus feliciter quam alterum præstare. 3. Observavi, quod si flamma in instrumento fig. 3. per semiquadrantem horæ aut circiter sub aqua duravisset, aqua illa tenuibus sebaceis laminulis tota conspersa reperiebatur: cujus rei causam adscribo fumis, qui ex inferiori parte vasis AA egredientes ambientem aquam penetrant, ipsiusque frigore condensati, sebi formam iterum induunt: non tamen propterea existimem, totum ardentis candelæ sebum hac arte posse recuperari (ex quibusdam enim Boilianis experimentis patet, corporum naturam per inflammationem penitus alterari; spiritum vini e. g. dum comburitur in aquam puram converti; verum arbitror solas flammæ partes interiores, quæ aeri minus exponuntur, minus etiam perfecte accendi: unde sit, ut formam sebi nondum profus mutatam facile reassumant, dum in aqua condensantur.

Commoda autem insignia ex hoc invento in companam urinatoriam emersura, manifestissime patent. i. Aer per tubum DF ingrediens aquam sibi subjacentem deprimit, & ex campana expellit, quæ proinde semper vacua remanens, idem ferme æquilibrium cum aqua ambiente semper servat, sive ad fundum demergatur, sive in superficie aquæ hæreat; atque ita homines in dicta campana inclusi ipsam quaquaversum, pro data occasione, facillime transportant: & quo facilius id fieri possit, superiorem partem tubi DE ad magnam longitudinem conficio ex corio, quod facile flecti & reflecti potest, prout campana huc vel illuc transfertur; at in aliis machinis comprimitur aer a pondere aquæ super incumbentis, & in angustias spatium redigitur: campana ergo, aqua repletur plus vel minus, prout ad majorem vel minorem profunditatem demittitur: tanto igitur pondere gravata nequaquam potest ab hominibus in ea inclusis de-

loco

loco in locum moveri: id autem multis in casibus valde incommodum est. 2. Aqua illa campanam subintrans & pro parte replens, impedit quominus fundum aquæ satis detegatur, ut ibi plurima pro voto exequi & videre queamus: nostra vero campana, quum semper ab aqua remaneat vacua, potest fundo aquæ ita applicari, ut pars subjacens tantum non sicca remaneat, hominesque ibi inclusi omnia videre atque operari feræ tam facili negotio possent, ac si in aere libero versarentur: nec dubito, quin hac ratione maxima impensarum pars devitari queat, dum ædificia aliqua in aquis extruenda sunt. 3. Nullus hic esset metus, neque a defectu luminis, neque a frigore, de quo sæpissime urinatores conqueruntur: possent enim ignis & candela, quantum satis in campana conservari. Postremo etiam si ignis & candela aerem brevi inquinare respirationique ineptum reddere queant: non tamen impedirent, quo minus urinatores in fundo aquæ remanerent, quamdiu ita luberet; campanæ vero urinatoriæ vulgares eisdem extrahi necessario debent, quo possit aer in iis inquinatus nova & pura aura commutari, quod sine magno laboris & temporis dispendio fieri nequit.

Si in insigni profunditate folles ex corio confecti minus validi reperirentur, quam ut aerem ad sufficientem compressionis gradum redigere possent: huic difficultati facile esset remedium ferre, adhibendo nimirum follium loco antlias metallicas, quarum ope intentum procul dubio obtineretur, modo vires adhiberemus, quantum satis ad aerem hominibus & igni sufficienter suppeditandum: tubus autem coriaceus DE certo certius poterit inservire; quandoquidem in machinis ad incendia restinguenda comparatis reperiuntur tubi coriacei, qui non minus validas distensiones patiuntur, quam quæ in machinis urinatoriis ad insignem profunditatem demersis perferendæ essent: præterea vero in his minor requireretur tuborum diameter, ac proinde minus foret ruptionis periculum.

LVDOVICI ET JACOBI CAPPELLORUM
opera posthuma.

Amstelod. 1689, fol.

Quem superiori mense p. 410. orsi sumus voluminis hujus recensum, redordiri nunc ac ad finem perducere constituimus. Super-

Nam 3

persunt

perfunctum autem memoranda, tum Jacobi Cappelli in selecta librorum V. T. loca observationes, tum Ludovici Cappelli Arcanum punctationis revelatum, cum vindictis hactenus *ἀνευδότης*.

578-695.

Quod ad illas, generatim monuisse juvat, eas maximam partem ex Rabinorum veterum ac recentiorum scriptis depromtas ab Autore esse, non eo quidem animo, quod universa illa Judæorum placita fide aut admiratione saltem digna crederet, sed quod inde phrasin aliquam Scripturæ sacræ, ac præsertim Levitici cultus ritum non perfunctorie illustratum iri confusus esset. Multa tamen heic videas recutitæ gentis commenta, quæ cordatioribus non magis sese approbabunt ac vilissimi scurrarum mimi. Unde in his talibus non amoenitatem, quæ in Judæorum scriptis nulla sit, quæri cupit, attamen novitatem eorum aut peregrinitatem Lectori non displicituram arbitratur Cappellus. Exempli loco sunt feriæ illæ Judæorum nugæ de loco

Num. XXXI, 18: Omnes parvula inter feminas, quæ non agnoverant cubitum masculi; Hoc est, (inquiunt Talmudistæ, Jebbamoth, c. 6.

618.

fol. 60) quæ majores non erant annis tribus & uno die. Nempe (addit Cappellus,) si major trium annorum fuerit puella, Judæi volunt jam incertum esse, sit ne virgo nec ne. Sic, quam sæpe exceptionibus suis

639.

Legi fraudem faciant Judæi, observat: E. c. *Deut. XXII, 14, seqq.* poena constituta cavere voluit Deus, ne innocenti fœminæ injuria fieret a marito, qui illius forte pertæsus, læsæ ante nuptias pudicitia per calumniam ream agere posset. Quid heic Judæi? Vaferrime illi legem ad puellam 12. modo annos natam restringunt, rimamque adeo, qua tantum non omnes legis transgressores elabantur, aperiunt. Ita enim *Maimonides*, *Constit. de Virgine c. 3. §. 2. Misnæ tom. II. f. 106. ex versione Cappelli: Qui famam læserit קטנה* minorennis, *vel בוגרת* *ὑπεραγαγῆς*, adultæ, *insons est tam a multa quam a verberibus, nec penas luere tenetur, nisi læserit famam נערה* puellæ. *Filia, donec duodecim a natali suo solidos annos expleverit, dicitur קטנה* minor, *ubi 12. annos & diem unum attigerit, vocatur נערה* *naara* puella, *Ubi sex præterea menses impleverit, vocatur בוגרת* adulta. *Inter puellam & adultam interjuncti sunt tantum sex menses.*

596.

Majoris momenti sunt, quæ Cappellus ex proprio ingenio ad difficiliora Scripturæ dicta commentatur. Hujus generis est, quod *Gen. X, 5. gentes Europæas איי הנורים* *insulas gentium* vocari putat

putat ex sententia popularium Mosis, qui isthmum ignorarint, quo Asia Europæ connectitur, sed pelagus notissimum habuerint, quod Europam ab Asia Africaque determinat; Asiam autem Africamve insulam nunquam vocarint, quod ambas isthmo sibi invicem coherere probe nosset; ideoque Continenti Asiam Africamque complexæ, contradistinxerint *insulas* h. e. Europam, mari a continente illa sua diremtam.

Gen. XIV, 12. nove omnino vocem רכוש (facultates) vertit pag. 598. equitarum, & vocem נחל (cibum, annonam,) exercitum reddidit; an feliciter, philologi dispiciant.

Exod. XXXIV, 17. lex habetur: *Festum azymorum observabis septem diebus; ede azyma, prout præcipi tibi: præstito mense (Abib) novarum spicarum; quia mense novarum spicarum egressus es ex Ægypto.* Cum autem *Abib* incipiat a Martio vel Aprili, Cappellus monet, non spectandum heic nostrum clima, sed *Judææ & Ægypti*, in qua *Plinius* l. 18. c. 18. messem dicit ante Kal. April. inchoari, finiri mense *Majo*. *Quin, Leone Africano* teste *P. VIII. Descript. Africæ* cap. IV, messem in Ægypto finiri solere ante XX. Maji; ac (quod idem *Leo* P. III. c. III. habet) in Ansa civitate *Temefinæ* in regno *Fessano* melones & citrea mala circa medium Aprilis maturescere.

617.

Eccles. II, 8. שדה ושדור או תה אלעו & siphonibus aquam ejaculantibus, aut de instrumentis hydraulicis explicandum conjicit. Nove sane; an vere, judicatu difficillimum est, cum voces illæ εὐ τῶν ἀπαξ λεγομένων sint.

666.

Nec magis trita sunt, quæ ad *Eccles. VI, 9.* de voce נפש (anima) habet: *Melius quidem est ambulare cum oculorum aspectu (hoc est, cum perspicacia,) quam ambulare cum cupiditate; hoc est, melius est, judicio mentis, quam cupiditati accedere sive parere, tamen etiam illi sua vanitas est & afflictio spiritus.* נפש cupiditatem significat, ἐπιθυμία, libidinem, ut *Pf. CV, 24. Prov. XIII, 2. XIX, 2. XXIII, 1. XXV, 11.* Hinc *ἡ σκλαβία τοῦ ἡρώδου* dicitur is, qui suæ cupiditatis est servus, *1. Cor. II, 14.*

667.

Locum *Jer. XI, 18.* de Christo explicandum censet, æque ac *Ludovicus Cappellus*, de quo proximo mense dixisse meminimus; eo tamen cum discrimine, quod *Ludovicus* hypallagen adhibeat, *h. m. Perdamus lignum carne ejus, i. e. perdamus carnem ejus ligno crucis*

677.

crucis: *Jacobus autem Cappellus*, neglecta hypallage, & *Perdamus lignum carne ejus* exponat: *Lignum, carne ejus ei affixa perdamus*, h. e. execrationi devoveamus. Ingeniose uterque. Cæterum, quod vulgaris versio: *לחמנו עץ בלחמו* *perdamus lignum cum fructu ejus*, h. e. *perdamus hominem funditus*, simplicior longe & forsitan verior sit, Ebrææ linguæ gnari in dubium vix vocabunt,

Pag. 676.

Jer. XX, 14. 15. diræ habentur, quæ interpretibus multum negotii faciunt. Alienum enim esse videtur a spiritu prophetico id genus execrationibus uti, præsertim in innocuos. Verum Jacobus Cappellus autumat, Jeremiam non ex mente sua illas protulisse, sed per profopociam tantum dixisse ac vaticino spiritu prædixisse, quid desperabundi impii dicturi sint, ubi poenæ, quas præcedentibus verbis iis interminaverat, suo tempore exantlandæ fuerint. Hinc versu 13. post clausulam: *a potestate maleficorum, vocem, dicturorum, supplementi loco adjicit.*

681.

Sed ne exemplorum copia nausæam cieamus lectori, tres tantummodo in Daniele observaciones coronidis vice addamus. Prima spectat 4. animalia totidem Monarchias denotantia, cap. VII. Nimirum quartum *animal* Romanum esse putat Imperium, decem *cornua* sive imperatores habens, Pompejum nempe, Cæsarem, Augustum, Tiberium, Caligulam, Claudium, Neronem, Galbam, Othonem, & Vitellium. Pompejum (Xiphilini exemplo) Imperatoribus adnumerat, non tantum propter immensam & civili majorem potentiam, qua spoliatus est a Cæsare, sed & eo quod Pompejus reliquias successorum Alexandri subegit, Seleucidæ quidem ipse, Ptolomæos autem per Gabinium. *Parvum cornu* ipsi est Vespasianus reliquorum omnium obscurissimus, *ascendens inter alia* (*Ner. Galb. Orb. Vitellium,*) & *dejiciens tres* (posteriori loco memoratos); *proferens verba contra excelsum & perdens sanctos excelsi*, (Hierosolyma scil. Matth. XXVII. 53.) & *proponens sibi mutare tempora* (legem & festivitates Judaicas) *intra tempus, tempora & dimidium temporis*, h. e. intra tres annos & serius, quorum initium ab A. D. 66. Contra hunc Vespasianum *judicium sterit & abolitus est ejus Dominatus & c.* tam, dum filiis ejus erepta est vita una cum regno, quam quia æternum est impiorum exitium: *Et regnum datum est populo sancto*; Christianis, i. Petr. II. 9. Apoc. I, 6.

Dan.

Dan. X, 13. per Principem Regni Persarum ad infensissimum pag. 682.
Judzorum hostem *Cambysen* Cyri F. respici, author est.

Denique *Dan. XII, 11. 12.* πνευματικῶς *A tempore, quo sublatum fuerit ab Antiocho jage sacrificium, idque ad substituendum illi abominationem desolatricem fluent dies 1290, ad sublatum videlicet Antiochum ipsum. Beatus, qui expectaverit donec pervenerit ad dies 1335, additis diebus illis 1290. Ita colligit dies 2625, quorum initium ducit ab A. V. C. 586. 17. vel 27. Novemb. quibus diebus conveniat jugis sacrificii abolitio, desinit vero in A. V. C. 594. sub finem Januarii aut Februarii initium, circa quod tempus Jonathan ultus est fratrum suorum Johannis & Judæ cædem. Macc. IX, 35. quam ultionem deinceps prosper rerum Judaicarum successus fecutus est.* 683-

Et hætenus quidem de observationibus *Jacobi Cappelli* dictum est. Restat *Ludovici Cappelli* Arcanum Punctuationis revelatum, auctius post priorem Editionem Erpenianam editum. Refutare id fatigit peculiari opere *Buxtorfius* Filius. Huic in hac demum editione opponuntur *Vindicie* prolixæ sæpiusque nimium quantum amarulentæ. *Vindicie* sane digna est de *punctorum antiquitate* controversia, & si quid contra hanc in medium proferri potest, id certe omne cum pulvillo quasi corrasum in *Cappelli* operibus, tum præsentibus, tum *Critica Sacra* offendere est. Momenta vero quæstionis sigillatim enarrare non consultum videtur; quod si enim pauca ac in compendio de iis differeremus, non possent ea non tritissima esse. Si autem prolixius ea enarraremus, ut Lectori de robore universo argumentorum *Cappellianorum* accurate constaret, ratio nostra præter morem in nimiam molem excreveret. Meretur tamen hic, si quis alius, acutissimus Criticus, ut illius sententia ab harum rerum peritis nulloque partium studio fascinatæ sub examen iterum revocetur. Neque enim dubium forsan erit, magnum illi a Clariss. *Buxtorfio* relictum esse spicilegium. 796-979.

Voluminis hujus extrema occupant *locorum Scripturae, vocum Hebraicarum, rerum denique indices*. Eidem vero præmittitur *index operum Cappellianorum* tum *editorum*, tum suo tempore *edendorum*. E posterioribus cum primis avide expectanda videtur *Historia Christi & Apostolica*, item *de Mensuris* volumen unum, autore *Jacobo*

Cappello; porro Ludovici Cappelli Confutatio IV. librorum Socini de Christo Servatore, ejusdem *epistole* variaz ad eruditos, ut & dissertationes *αυοισβαται* ejusdem Ludovici Cappelli & Primerozii Pastoris Burdigalensis. Cætera utriusque Cappelli opera affecta magis, quam absoluta esse, Clarissimus editor indicare videtur.

ANTIBAILLET, OU CRITIQUE DU LIVRE
de Mons. Baillet intitulé Jugemens des Scavans, par Mons. Menage.

id est,

Antibailletus, sive examen libri Antonii Baillei qui inscribitur *Judicia eruditorum de precipuis Auctorum libris*, auctore Ægidio Menagio.

Hagæ Comitum, apud St. Foulque &c. 1688. in 12.

Tomis duobus, plagulis 37.

Quod in collisione silicum accidere cernimus, ut scintillæ profligant, id in eruditorum contentionibus similiter usu venire videmus, ut dum libellis se mutuo isti petunt ac cæduntur, & ut Horatius ait, totidem plagis hostem consumunt, eruditionis variaz quidem lumen accendatur, ac proinde verum omnino reperiat istud Hæfiodeum, *ἀγαθὴ δ' ἐστὶν ἡδὲ βεβρωῖσι*; sed simul ab utraque parte dictæria proficiantur, quæ ii magis quos ea non tangunt, quam hi in quos sparsa sunt, ferre possunt. Non prorsus autem indecoras Doctis sed utiles & doctrinæ salutare habendas esse hujusmodi rixas, vel Cicero- nis testimonio patet, qui in ipsa Græcia philosophiam tanto in honore nunquam futuram affirmat, nisi doctissimorum contentionibus dissensionibusque viguisset. Igitur modo contumeliæ verborum absint, haud improbandum est, si exemplo boni illius & prudentis viri ab Horatio descripti, Doctorum scripta quæ prodeunt ad vivum referentur, ac super iis doctæ Aristarchorum lites exoriantur. Tale certamen inter doctissimos duos in urbe Parisina viros, ÆGIDIUM MENAGIUM, & ANTONIUM BAILLETTUM, superioribus annis excitatum fuisse accepimus: quorum cum neutri ad summam doctrinam quicquam desit, nos arbitrium ferre, quis eorum vel argumen-

to vi-

to vicerit, vel elegantia verborum superior extiterit, superfedemus, ~~quæ~~ extra instituti rationem ducentes omne partium studium, potissimum fidem concertationis & exprobrationis mutæ capita recitaturi.

Emittere in publicum Antonius Bailletus, Bibliothecæ Lamoniariæ celeberrimæ præfectus, judicia eruditorum de præcipuis scriptorum præstantium libris (*Jugemens des Sçavans sur les principaux ouvrages des auteurs*, cœperat, ejusque operis priores quatuor libros anno 1685 evulgarat, a nobis in Actis mens. Maji anni 1686 p. 251 memoratos. In his Menagijs se æque ac alios amicitia & studiorum communione junctos cum animadverteret notatos, ægerrime id tulit, & Hendecasyllabos, (qui in postrema Poematû ejus editione, quæ octava est, p. 156 leguntur,) scripsit in hæc Bailleti de Doctis iniquiora quæ existimabat judicia; alii etiam venusti in Gallia Poetæ, Valesius, Lucas, Comirius, evulgatis satyricis carminibus Bailletum infectati fuerunt. His, cum anno 1686 quinque volumina Judiciorum de Poetis ederet, respondit Bailletus, & Declarationem atque Præfationem enarrationi istî Poetarum (a nobis in Actis mensis Octobris anni 1687 p. 574 recensitæ) præmisit, in qua cum alios tum in primis Menagium adortus est, multaq; illi tum in Præfationibus istis, tum in ipso opere, (cum primis *Tom. IV. Part. V. p. 246 seqq.*) objecit. Hæc diluenda ratus Vir doctissimus, probrosa dicta ferre nefcius, in provecâ adeo ætate (cujus septuagesimum sextum annum eum agere, e *Tomo I. Antibailleti p. 263* patet, ubi se natum dicit d. 23 Aug. 1613) ab humanioribus literis & elegantioribus Musis nondum alienus, sed earum gloriam sustinens, librum duobus abhinc annis (ut ex Præfatione apparet) conscripsit Bailleto oppositum, & superiore anno Hagiensibus in Belgio typis sub *Antibailleti* elogio evulgavit: nam Parisiis imprimendi ejus facultatem non concessam sibi fuisse, sub finem queritur. Præcipuum Auctoris in hoc opere institutum est, objectas sibi a Bailleto criminationes quæ vel mores vel studia spectant repellere, commissos etiam Adversarii errores notare, alios eruditos viros a reprehensionibus ejus vindicare, denique recte ab eodem posita confirmare ac eruditis Dissertationibus illustrare.

Quæ Menagio ipsi Bailletus crimini dedit, ad tria ferme redigi possunt capita: nam & philautiam, & plagium, & carminum lasciviam

viam, in eo inculpavit; quas & alias sibi objectas culpat rectissime amolitur Vir doctissimus. Laudibus suis nimium additum eum esse, *Adoptivorum carminum* libro, quem *Miscellaneis* suis anno 1652 editis inseruisset, & quod elogiorum suorum collectionem instituisset, probare fategerat Bailletus: cui *cap. 81* respondet, & exemplo Heinricorum Danielis & Nicolai, Balzaci item, & Ferd. Furstenbergii Episcopi Monasteriensis, librum *Adoptivorum* tuetur: laudes autem poetam sibi tribuere posse, tum rationibus, tum pluribus Græcorum & Latinorum veterum, Gallorumque hodiernorum exemplis *capitibus 136. 137. 138. 139. 140* ostendit; nec se tamen adeo magnifice semper de se locutum fuisse, sed sapius modestissime pronunciasse, *cap. 141. 142* demonstrat, ac nunquam laudum suarum recensum instituire sibi in animo fuisse *cap. 143* affirmat, etsi alii de carminibus suis præclare senserint, quorum elogia iis tributa Bailletus eadem elevanti *cap. 84. 85. 86. 118* opponit. Supplicem libellum *Dictionariorum Gallicorum*, (*la requête des Dictionnaires*) per jocum a se conscriptum, ab illustri Societate Academiæ Gallicæ haud male acceptum fuisse, quod Bailletus dixerat, *cap. 82* docet, ibique late exponit causam, ob quam ipse in Societatem istam toto orbe clarissimam nec receptus fuerit, nec recipi admodum expetiverit. Furtum poeticum, cuius turpitudinem ipsi Bailletus adperserat, quod in sua poemata e veterum poetarum scriptis multa transfulisset, & dimidiatos interdum eorum versus suis carminibus inseruisset, excusat & impune hoc licere docet, ac unde quædam in sua poemata derivavit indicat. De furtis & imitationibus Poetarum (*du larcin & de l'imitation des Poetes*) Dissertationem se condidisse in *Observat. ad Malherb. p. 255* profitetur. Sua autem carmina si in comparationem aliorum veniant, qui idem argumentum tractarint, sive veteres ii sint, sive recentiores, sive Græci, sive Latini, sive Galli, sive Itali, palmam istis facere ambiguum demonstrat *a p. 202 ad p. 277 Tom. II.* nam capitum numerus hic profusus est turbatus. Amatorios versus, quos Bailletus potissimum in crimen vocavit, & doctissimo Abbati exprobravit, nullum crimen habere, imo laudem mereri, quod sine Venere Apollo frigeat, (ut *cap. 99* asseritur) nec ab ordinis sacri dignitate alienum censeri, aut sanctitati vitæ adversari, quod vel Phillidem in Italico carmine nimium sibi adamatam queratur & doleat, (*cap. 4*) vel postquam

quam

quam studio isthoc se abstinere posthac velle ætate ingravescente dixerat, tamen denuo istud sumferit, *capitibus 123. 124. 125* probat; cum primis autem *duobus postremis capitibus a pag. 324 usque ad finem libri*, carminum eroticorum causam diserte agit, & exemplis veterum æque ac recentiorum sanctissimorum Virorum ostendit, religioni sacræ haud adversari studium hujus poëtos, quæ in castis amoribus describendis excitandisque exercetur.

Hæc mota sibi crimina dum repellit Menagius, aliorum simul, quibus iniquiorem se Bailletus præbuerit, famam & existimationem vindicat: ut Balzaci *cap. 1.* Salmasii *cap. 2 & 3.* Bodini *cap. 19.* Lipsii *cap. 11 & 28.* Malherbei *cap. 102.* Henr. Valesii junioris *cap. 105* & quorundam aliorum. Prioris autem tomi capita ferme omnia (quæ enumerare longum foret) in erroribus Bailleti notandis versantur, quos inde ortos existimat Auctor, quod non ipsos auctores, sed eos qui istorum excerpta collegerunt, consuluerit Bibliothecæ Lamoniæ præfectus. Vide *Tom. I. p. 37. 66. 149. 173. 174. 246. 284. Tom. II. p. 151. 266.* Nec tamen ubique Menagius Bailletum se præbet adversum, sed sapiens dicta ab eo confirmat & illustrat, ac memorabilia quæ alibi non reperiuntur profert. Prolixa & lectu digna est quæ de Marco Antonio Mureto ejusque vita & moribus *cap. 83* legitur dissertatio; nec minus memoratu digna de Johanne Casa Archiepiscopo Beneventano *cap. 119* digressio, ubi potissimum disquiritur, an is auctor sit carminis *de Sodomia laudibus*, quod ipsi tribuitur, scriptorumque id affirmantium testimonia *cap. 120* excutiuntur: ejus quoque in Petrum Paulum Vergerium investiva oratio ab Illustri viro Antonio Magliabechio suppeditata sub calcem operis *p. 355* exhibetur. Continet ea vehementem objurgationem ob mendacia de Paulo III Pontifice a Vergerio disseminata *p. 385*; ob veneficium & homicidium in uxorem commissum *p. 357 369*; ob levitatem in religionis duratione, cujus ipsum paulo post poenituerit *p. 370*; ob malevolentiam in Cardinalem Polum *p. 372*; ob paupertatem *p. 370 & passim*; ob crimina Petro Aloisio Farnesio falso objecta *p. 379*; ob lauream poeticam inepte affectatam *p. 381*. Mutii laudes Vergerio tributas *p. 377* evertit Casa, suum autem *de Furni laudibus* carmen (quod plerique Sodomie encomium continere persuasi sunt) cum juvenis esset, conscriptum ait, ejusque lasciviam excusat *p. 376*, & quæ occa-

sione Vergerius Pontificius Nuncius factus sit *p. 384* exponit, ac Germanorum laudes sub finem attextit *p. 390*. Cæterum in ipso Menagii libro multa præterea occurrunt, quæ Bailleti de auctorum scriptis iudicia illustrent: & præ cæteris observari merentur, quæ de Aristophanis editionibus *cap. 113*, ut & de sexaginta βασιλικῶν libris *cap. 40* annotavit, quæ de eclogis & pastoralibus carminibus item observavit *cap. 54*, & an sublimiori in istis stylo liceat uti, *cap. 127* docuit. Nec vulgaris sunt quæ de doctis viris copiosius exposuit: de Demosthene quodam Massiliensi medico *cap. 20*, de patria Æmari Ranconeti *cap. 36*, Bernix *cap. 37*, Torquati Tassii *cap. 38*, de Berengario *cap. 39*, de Zenonibus quatuor *cap. 41*, de Carolo Stephano typographo Parisiensi ejusque eruditione & libris ab eo conscriptis *cap. 59* de Roberto Stephano & Johanne Thierrio *cap. 69*, de Gulielmo Morello *cap. 68*, de Scaligeris *cap. 79*, de auctore Erymologici magni *cap. 76*, de Jacobo Bonfadio *cap. 89*, de Carolo Labbæo *cap. 106*, de Theophilo Viaudro, qui *Parnassi Satyrici* habetur auctor, *cap. 90* de Antonio Bayso, qui versus Gallicos ita conformari voluit, ut certo saltem pedum numero gaudeant, instar Latinorū Græcorumq; , rhythmum autem nulla ratio habeatur, *cap. 111*, deque aliis qui clari literis extiterunt. Nomina etiam doctorum virorum investigandi studiosum ipsum fuisse e *cap. 14*, ubi de Angeli Politiani nomine, & *cap. 77*, ubi de Suidæ nomine agit, apparet: nam quæ de Bailleti nomine *cap. 42* disserit, & an *Bejuletus* Latine appellandus sit disquirat, animi potius causa, quam ut veram ejus rationem exponeret, ab eo dicta putamus.

HISTOIRE DE LA GUERRE DE HOLLANDE.

id est,

Historia belli Belgici ab A. 1672 usque ad A. 1677.

Juxta exemplar Parisiense. Hagæ Com. apud Henricum van Bultern, 1689, in 12.

Constat plagulis 25.

Liber hic non magnæ molis est, & cui typis excubendo modici sumptus impendendi fuere. Nihilominus ut indemnitati suæ rectius caveret bibliopola, Ordinum Hollandiæ privilegio munierum illum censuit, quod amplum satis operi ipsi præfixum legitur. Mireris tamen, in eodem privilegio, quo bibliopola quicumque alii, præter editorem, intra annos quindecim recudere librum, aut recu-

sum

Nam alibi venum exponere prohibentur, protestari Illustrissimi Ordines, minime se hoc facto fidem ac auctoritatem conciliatam cupere iis, quæ in libro enarrantur, sed editorem ad respondendum de illis omnibus obstrictum velle. Ita vero suspecta quodammodo reddita per protestationem hæc Historia videri poterit, cujus autor præterea Gallus est, & Rex. In hoc ipso bello, quod describendum suscepit, militarem præstitit operam, ut adeo in Gallos non potuerit non esse propensior. Profitetur tamen sancte in Præfatione, se omni partium studio seposito candide singula, ut gesta fuere, recensuisse, ac lectores optat obtingere libro suo, qui æque sint a partium studio alieni. Quicquid ejus sit, de quo judicare nostrum non est, nulli tamen dubitamus, quin lectu jucundissimus liber futurus sit quamplurimis, tum ob casum, quibus illustratum illud bellum fuit, miram varietatem, tum eo etiam nomine, quod expeditionibus bellicis plerisque Autor ipse interfuerit, longeque adeo accuratius eas enarrasse præsumendus sit, quam qui non nisi ab aliis audita tradiderit. Quemadmodum nec id dissimulandum, Autori quoque nostro, ubi aliena tantum fide & rumoribus vulgi nititur, excidisse quædam aperte falsa. Ita enim e. g. cum de fœdere inter Galliarum & Angliarum Reges *Tomo I*
 adversus Fœderatos Belgii Ordines inito sub initium Historiæ suæ dixisset, subjicit, bellum ipsum tamen non erupisse, nisi postquam Rex Angliæ Parlamentum, quod vocant, convocasset, illiusque consensus de bello Batavis inferendo impetrasset. Tametsi vero nemo ignorat, eundem Regem Angliæ Carolum II, cum A. 1664 bellum adversus Fœderati Belgii Ordines moliretur, Parlamenti suffragio niti voluisse, ut eo facilius nervum rerum agendarum adipisceretur: palam tamen est, A. 1672 sua unius auctoritate, Parlamento inconsulto, Regem bellum illud suscepisse, sumptus eam in rem necessarios Gallo abunde subministrante. Sic anno 1675, cum Sueci Gallorum partes implorati palam essent, ac Marchiam Brandenburgicam invadere constituerent, exercitum Suecicum in Pomerania *Rege ipsa Tom. I*
 illustratum fuisse memorat: eam consistet tamen, Sueciarum Regem, qui *pag. 320.*
 jam tum regnare propriis auspiciis coeperat, regnatque hodiernum, hactenus quidem Germaniæ pedem nunquam intulisse. Ita anno 1677 Regem Daniæ Malmogiam, munitissimam Scaniæ urbem, quam prima aggressione frustra, nec sine accepta clade oppugnave-
 rat,

Tom. II.
pag. 174.

rat, cum alterum assultum pararet, in deditionem, a profecto utraque honestis conditionibus factam accepisse, sollemnique in eam ingressum cum ducum bellicorum præcipuis celebrasse: quod quam sit et vero alienum, cum potiri ea urbe Rex nulla ratione possit, norunt omnes. Præteritus consulto alia: neq; hæc in opprobrium Autoris notata volumus, sed ut lector de cautela scribenda, usque quibus Autor ipse interfuit, ab aliis quæ fama sola, sæpe fallaci, agnoscere potuit, probe discernendis admoneretur. Cæterum in eodem prælo divinum opus est, quarum prima quatuor libris recensentur, quæ annis 1672, 1673, 1674 & 1675 contigerunt; altera de duobus libris, quæ annis 1676 & 1677 gesta fuere, donec pax Noviomagi coacta, enarrantur. Promittit vero Autor, se, ubi cognoverit laborem hunc suum publico non displicuisse, peculiari opere de huiusmodi pace, Noviomagensi ad hæc usq; tempora agitata, præterita digna.

JOHANNIS LUYTS, PHILOSOPHIE PRAELECTORIS,

Astronomica Institutio: in qua Doctrina Sphaeræ utriusque Theoretica, intermixto usu Sphaeræ Cælestis, & Astronomiae Geometricis, pertractantur.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Francisci Halma, 1677 in 4.

Constat plagulis 40.

PAUCIS indicandum censemus præsens scriptura, quod Astronomice Institutionis nomen gerit. Cum enim etiam in schola sphaerica pariter ac theoretica doceat, supervacaneum fore, quæ alibi passim prostant, prolixius huc transcribere. Idcirco Auctor ejusdem clarissimus, qui Introductionem quoque ad Astronomiam novamque Geographiam cum Sansonis chartis præpositam edendam pollicetur, haud exiguam perspicuitatis meretur laudem, ad quam quoque pertinet, quod Schematismi ita continenti præterita non literis, uti communiter fieri solet, sed in gratiam, ut dicitur, vocibus, quid per schema intelligatur, in seipso breviter notatum. Cum autem hæc Institutio prolixior sit, quam ut in schola seminare privatis prælectionibus explicari possit, hinc hanc in Synopsin contracta est, quæ Institutioni subjicitur.

Non ignorare Lectorem Benevolens volumus, quod hæc Institutio præteritam quoque tertiam Supplementorum sectionem.

••(•)••

N. X. .501
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Octobris Anno M DC LXXXIX.

CHRISTOPHORI WITTICHII THEOLOGIA
Pacifica Defensio.

Amstelod. apud Joh. Wolkers, 1689, in 4. plag. 138.

Christophorus Wittichius, cum inter eos esset Theologos in Belgio, qui Cartesianam philosophiam praeferunt omni alii, atque per eam multa detegere conantur non bene dicta nec recte docta ab aliis, more Scholastico Theologiam tractantibus; auditoribus suis privatis Systema Samuelis Maresii explicans, defectus & errores in eo simul annotavit. Cujus Commentarii partim dictati, partim ex ore docentis, a diligentioribus auditoribus excepti exemplar nactus Maresius, tractatum integrum edidit *de abusu Philosophiae Cartesianae* in rebus Theologicis & fidei. In quo novatores Cartesianos accusat agitare nocentissima Ecclesiae Reformatæ consilia, de universa Theologia per novas suas hypotheses & cogitationes funditus enervanda, ut sic vel Papiſmo, vel Muhammetismo, vel etiam Indifferentismo & Gentilismo via complanetur; dicit eos oves lupis committere, qui Theologiae studiosos ejusmodi doctorum Cartesianorum institutioni committant. Quæ crimina a se remove susceperit Wittichius in *Theologia Pacifica A. 1671. primum edita*. Non acquiescens autem Maresius, *Judicium Controversiarum præcipuarum* emisit, in quo ostenderet controversias, quæ inter se atque Wittichium agerentur. Wittichius igitur in Appendice ad Theologiam Pacificam facta, ad *Judicium* illum respondit. Maresius indignatus adversarii pertinaciam, novam Systematis sui editionem paravit cum annotationibus, Groningæ A. 1673. in quibus Wittichii errores repetit & exaggeravit. Biennio post, nimi-

Ppp

rum

rum A. 1673, altera editio *Theologia Pacifica cum Appendice* prodit; quam tertia infecuta dicitur, sed quã videre nobis non contigit. Interea Wittichius non territus argumentis aut auctoritate Mareſii, quam inter Reformatos ishabet, *Defensionem Theologia Pacifica* elaboravit, quam tamen post mortem suam demum in lucem proferri suis de causis voluit. Ex quibus prolixis Vindiciis potissimum controversias seligemus, de quibus Wittichius *Cartesianus* & *Coccejanus cum Mareſio agit*, omiſſis fere iis, quæ jamdudum inter Theologos vigerunt, aut in quarum tractatione querela est, mentem disputantis non recte acceptam fuisse.

- Cap. I. Distribuitur Opus in duas partes. In priore quæſtiones Philosophicæ tractantur, quæ in Theologia usum habere possunt. Defendit itaque Wittichius, contra Mareſium, personas divinas non congrue dici *reges, videntes*; easdem inter se nec realiter, nec modaliter distinguï, sed personaliter; Philosophiam non esse ancillam Theologicæ, sed liberam. Conclusiones mere philosophicas ex Scriptura non esse probandas, atque hinc male ex eadem Physicas, Mosaicas & Christianas, atque systema mundi concinnari; mundo nullum centrum posse assignari, cum ejus ignoremus extremitates; nec ex ratione, nec ex Scriptura constare Solis motum, aut terræ quietem; non esse impium dicere, Scripturam loqui aliquando secundum apparentiam sensuum, & non juxta rei veritatem. Affirmare & negare esse diversos modos volendi; judicium pertinere ad voluntatem; voluntatem seipsam determinare; de voce *Irresistibilis* non esse litigandum cum Remonstrantibus; pugnam inter rationem & affectus oriri ab impulsione glandulæ pinealis per spiritus animales, contraria impulsioni illi glandulæ, quæ ab anima proficiscitur; male affectus in communi philosophia ad appetitum referri.
2. Non differre, nisi ratione, conservationem mundi a creatione; uniuscujusque diei opera non momentò, sed successive fuisse peracta.
3. Mundum non esse finitum extensione, neque infinitum, sed indefinitum; nullam tamen implicari contradictionem, si infinitus extensione diceretur. Omnia propter hominem facta esse, non legi in Scriptura. Mentis naturam & essentiam consistere in cogitatione, non in rationalitate. Voluntatem nobiliorem nostro intellectu esse, eamque se extendere ulterius quam intellectum; esse suo modo infinitam, quod

quod quodammodo possumus voluntatem nostram offerre in infinitum, sive quod possit se extendere ad omnia objecta, ad quæ se extendit voluntas divina; animam humanam post solutam unionem, similiter & æque naturaliter existere sine corpore, ac Angelos, nec appetere ex sua natura conjunctionem cum corpore; voluntatem recte distingui in iudicium & voluntatem stricte dictam; voluntatem non determinari ab intellectu, sed a se ipsa; subiectum fidei salvificæ esse solam voluntatem; intellectum rerum credendarum præsupponi, tanquam necessarium antecedens ad fidem; omnes facultates animæ posse reduci ad intellectum & voluntatem; axioma, nihil esse in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, esse falsum, & per explicationem vulgarem everti: falsum aut errorem subesse non posse iis, quæ luce rationis humanæ percipimus; æqualem esse certitudinem ex evidente demonstratione ortam illi, quæ clara verbi divini revelatione nititur; bestias carere sensu vel perceptione; distinctionem fidei in historicam, temporariam, miraculorum & salvificam, esse divisionem potius generis in species, quam vocis ambiguarum in sua significata; infantes non salvari citra ullum suum actum, quem Spiritus Sanctus regenerans animam infantis, in ea producit; fidei actus essentialis esse tres, primum quidem assensum, secundum amorem Christi sincerum, tertium fiduciam, qua nobis persuademus auxilium certum divinum a Christo &c. Actus autem accidentales, & qui solum fidei firmæ conveniunt, esse unum *fiduciam*, qua quis persuasus est sibi remissa esse sua peccata propter meritum Christi, alterum *gaudium* in fidei ex sensu & conscientia remissionis peccatorum sibi factæ, & tertium *pacem* & tranquillitatem conscientiarum; & pro diversitate illorum actuum, etiam varia fidei objecta esse assignanda; charitatem erga Christum pertinere ad formam fidei, si generaliter de forma loquamur, si formam stricte accipiamus, charitatem esse fidei salvificæ proprietatem. Animam immediate præsidere isti cerebri parti, ubi concursus est spirituum animalium, quæ a forma glandula pinealis dicitur; formam hominis non esse animam rationalem, sed humanitatem, i. e. conjunctionem animæ cum corpore; vitam corporis non dependere ab anima rationali; ubi definitivum non pertinere ad rerum spiritualium existentiam. Animas separatas tam perfectas esse, quam Angelos; easdem ibi tantum

esse, ubi operantur; posse esse Angelum quodammodo in pluribus locis; non valere eundem producere novum motum, cum maneat eadem motus quantitas in tota rerum universitate, quamvis in singulis eius partibus mutetur. Habere mentem hominis ideam Dei innatam, i. e. potentiam eliciendi actualem cogitationem Dei; non recte dici, Deum seipsum determinare; vitam Dei consistere in unico illo & simplicissimo illius actu, quo omnia intelligit & vult; a voluntate Dei omne verum & bonum pendere, omnemque realitatem, adeoque & possibilitatem; abstinendum esse a phrasi, Deum non posse ea, quæ implicant contradictionem a parte rei. Non proprie dici Deum esse ubique, vel esse ubique replete; rectius loqui nos, si res omnes dicamus esse in Deo. Accidentia esse tantum modis substantiarum, sine quibus non possunt concipi, neque habere distinctam existentiam ab existentia substantiarum, sed essentiam accidentium, ut & eorum existentiam, esse ipsam essentiam & existentiam substantiarum; decreta Dei non debere appellari Dei actiones; immutabilitatem divinorum præceptorum duplex habere fundamentum, aliud pendens ex natura Dei immutabili, aliud ex natura rerum, quas Deus voluit esse immutabiles; distantiam inter ens creatum & nihil non debere cogitari infinitam; Angelos & creaturas non posse dici alio sensu operari, quam quod posita tali eorum voluntate, aliud quid sequatur in creaturis, quod tamen totum quoad omnem suam realitatem Deus efficiat; circumscriptionem non convenire corpori qua corpori, sed tantum competere corporibus particularibus, quatenus ab aliis sunt distincta; Christum adorandum esse qua mediatorem, si particula *qua* sumatur pro *qui*, non vero si designet rationem formalem adorationis, quæ sit sola divinitas; motus celeritatem in infinitum posse augeri; justificationem hominis peccatoris coram Deo non fieri formaliter per imputationem Christi justitiæ, sed variis aliis actibus; melius distingui justitiam in universalem & particularem, quam in justitiâ causæ & personæ; ad omnes & singulas actiones a Diabolo non incitari homines, sicque eum posse injuste accusari, atque adeo justum esse particulariter; ex bonis operibus nos justificari, quatenus ea sunt signa, ex quibus colligamus, nos in gratia esse apud Deum, sicque postquam justificati sumus, justificemur adhuc; hinc Paulum cum Jacobo in dissensu de Justificatione non melius concilia-

conciliari, quam si dicamus, Paulum loqui de Justificatione prima, Jacobum de Justificatione secunda, quam distinctionem, alio tamen sensu, quam Pontificii intelligunt, tradiderint etiam alii Theologi; pudorem & penitentiam esse virtutes imperfectas; falso dici in axiomatico, partes se mutuo perficere; Sacramentorum rationem recte posse institui, etsi ambiguis notionibus formæ & materiæ non utamur.

In altera parte hujus Theologiæ Pacificæ Defensæ tuetur Auctor Cap. 17. quæstiones Theologicas problematicas & dissensiones, quæ particulares aliquot locorum expositiones spectant. Coloss. 2, 8. nomine Philosophiæ intelligi doctrinam Rabbiorum, inter quos Pharisæi prædominabantur; ex 1. Cor. X, 15. recte colligi, quod revelatio revelationem supponat; locum 1. Joh. V, 7. ex quibusdam exemplaribus fuisse deletum non ab Arianis, sed ab antiquioribus hæreticis, Artemone scilicet & ejus discipulis; Sublapsariorum sententiam non posse conciliari cum summa Dei & perfectissima independentia & sapientia; se inclinare in mediam sententiam, h. e. objectum prædestinationis esse hominem creandum; secretionem aquarum, quæ erant super terram, earumque in maria & flumina collectionem, factam esse non die creationis tertio, sed secundo. Triplicem observandam esse oconomiam fœderis gratiæ, primam ab Adamo usque ad legem latam in monte Sinai sub promissione, secundam a Mose ad Christum sub lege, tertiam a Christo usque ad finem mundi sub Evangelio; sub Veteri Testamento non fuisse gratiam, neque *ἀφεσον*, i. e. peccatorum remissionem plenam, sed solum *κρίσιν*, dissimulationem & tolerantiam peccatorum, adeoque fideles Veteris Testamenti habuisse spiritum servitutis, fuisse perpetuo subjectos metui mortis seu contrariæ promissioni, fuisse subjectos Angelis tanquam Legis vindicibus, fuisse subjectos Senioribus populi, Principibus, & Legislatoribus atque Sacerdotibus, a quibus servitutibus fideles Novi Testamenti a Christo sint liberati. Psalm. 82, v. 6. 7. Deorum nomine non intelligi quosvis Magistratus supremos, sed Magistratus Judaicos; nec Magistratus Christianos sub Novo Testamento unquam titulo Elohim vel Deorum designari & Deo in Scriptura; nec Angelis in Novo Testamento vocem Elohim tribui. Nomen *Rabbi* Matth. 23. denotare majestatem aliquam

atque præminentiam inter Judæos, iisque, quibus conferebatur hic titulus, simul collatam fuisse jurisdictionem; κατηχητη loco dicto non recte exponi *doctorem*, potius verti debere *ductorem*, Eph. I, 21. verba *sub hoc seculo*, pertinere ad statum Veteris Testamenti, mox penitus finiendum cum destructione Urbis; libertatem Novi Testamenti pedetentim & per gradus fuisse concessam fidelibus.

- Cap. 19. Ecclesiæ Repræsentativæ appellationem relinquendam Pontificiis; regnum Dei in Veteri Testamento fuisse comparate loquendo clausum; traditionem Satanz pertinuisse ad potestatem Apostolicam, quam habuerunt in corpora; titulum Legati κατ' ἐμφασιν & ex usâ Scripturæ competere solis Apostolis; Adamum & Evam ex paradiso, & Cainum a facie DEI expulsos, male adduci tanquam exempla excommunicationis ecclesiasticæ; Joh. 20, 22. sermonē esse de auctoritate Apostolis immediate concessa; potestatem cum jurisdictione conjunctam ex jure divino nullam competere ministris Ecclesiæ, sed quam habuerunt Episcopi, accepisse a summis Principibus delegatam & dependentem; neque in Veteri neque in Novo Testamento, jus prædicandi verbum divinum & administrandi Sacramenta ita alligatum fuisse Levitis, & ministris Ecclesiæ, ut non Magistratibus & aliis hoc licitum fuerit, & nunc etiam, si ita res ferant, & nihil incommodi metuendum, id licitum esse possit; falso doceri, per ordinationem jus conferri exercendi ministerii, & per electionem exercitium filii juris; vi ordinationis neminem ad ministerium obstringi, quoad vixerit; posse ordinationem fieri ab illis, qui non sunt ordinati; Ambrosium excessisse limites sui officii, quod Theodosium Imperatorem etiam poenitentem nollet admittere. Επιλαμβάνει Hebr. 2, 16. non debere exponi per *assumere*, sed cum Coccejo per *vindicare*; Gal. 3, 19. per mediatorem intelligi non Christum, sed Moſen; sub Veteri Testamento sacrificium propitiatorium typicum locum habuisse rei inanimatæ, quod in sola ejus destructione confiterit, adeoque sic fuerit incursum; Cocceji interpretationem Hebr. 6, 4. 5. esse genuinam; poenitentiam stricte acceptam designare tristitiam de malo commisso, late sumtam esse idem cum conversione, atque adeo tria sub se comprehendere, tristitiam de malo commisso, remedium contra istam tristitiam, atque studium emendationis & novitæ; 1. Theſſ. V, 22. mali speciem sumi rectius ethice quam logice; lo-

ce; solennem Judæorum & Turcarum conversionem, introitum plenitudinis gentium in Ecclesiam, & Antichristi everisionem, expectari oportere in Ecclesia Christi ante diem judicii; Hebr. 10, 25. ἐπισημα-
 γωγῆ non coeundi actum, nec coetum Judæorum infidelium notare, sed coetum Judæorum fidelium; Actor. 15, 21. συναγωγῆ etiam signifi-
 care coetum Christianorum; vocem Ecclesie apud profanos aucto-
 res aliquando designare locum conventus; hinc nihil repugnare, quo minus & pro loco sumatur a Scriptoribus sacris, sicque sumi 1. Cor. 11, 18, 22; Barnabam & Paulum in locum Jacobi gladio percussu fuisse electos; Actor. 14, 23. χερουζικῶν designare constitutionem ministri simpliciter, non electionem per suffragia; per vocē Ecclesie Matth. 18, 17, non posse intelligi senatum ecclesiasticum constantem ex Pastoribus & Senioribus. Joh. 13, 4. & seqq. lotionem pedum designasse ablutionem peccatorum; conventum Hierosolymitanum non fuisse Concilium proprie dictum; in Papatu retineri suo modo fundamentalia dogmata, iis additos errores fundamentum quidem evertere per se, sed non in conscientia simpliciorum; Matth. 28, 20. per consummationem sæculi non indicari finem mundi, sed sæculum Veteris Testamenti, cujus finis concurrat cum everisione Reipublice Judaeicæ & templi: Arborem scientiæ boni & mali non fuisse Sacramentalem; 1. Pet. 3, 21. aquas diluvii arcam sustinentes appellari baptismi ἀντίτυπων, ita ut baptismus & aquæ diluvii sint duo ἀντίτυπα seu signa & ty-
 pi ejusdem rei significatæ, salutis æternæ; 1. Cor. 10, 2. per baptis-
 mum in mari intelligi purificationem illam, quæ injuncta fuit Israe-
 litis Exod. 19, & per baptismum in nube, quod dum extra castra pur-
 garentur leprosi & immundi, protegerentur a nube contra vim ho-
 stium.

Plura asserre superfedemus, cum ex adductis abunde constet, de quibus inter se disceptarint pertinaciter duo Theologi Reforma-
 tæ Ecclesie non incelebres.

**L' HISTOIRE DE FILIPE EMANUEL DE
 Loraine, Duc de Mercœur, dédiée à sa Ma-
 jesté Apostolique.**

id est:

Histo-

ACTA ERUDITORUM
 Historia Philippi Emanuelis Lotharingi, Ducis Mercuriani, dedicata Majestati Apostolicæ.

Coloniæ, 1689, in 12. plag. 16.

Autoris nomen in Dedicacione ad JOSEPHUM, Serenissimum Hungariæ Regem (cui *Apostolici* nomen veteri more tribuitur) per literas G. G. D. M. significatur, addito *Protonotarii Apostolici* titulo, ut appareat, clericum esse. Idem in præfatione, quæ amici nomine præmissa est, indicatur, referendo, quod Autor sit Nobilis Ecclesiasticus (*Gentilhomme Ecclesiastique*) in confinibus Lotharingiæ vivens, & castrensi aliquo beneficio gaudens, quod non multam animorum curam, sed otium habeat ad studia literarum. Sed absque hoc indicio, ex ipsa indole scriptionis haud difficulter conspiciendum se dat character clericus aut monachalis, tum frequenti cultus erga sanctos contestatione, tum acribus contra Protestantium partes affectibus, quos compensari posse putat præfationis Autor, candida virtutum *Francisci de LaNoue*, celebris olim inter Reformatos Gallos viri, commendatione. Si quis tamen hac excusatione non contentus, nihilominus monasticum improbet ingenium, ei *Theophili Raynaldi*, Jesuitæ satis noti, effatum veluti scutum Gorgoneum in eadem præfatione objicitur. Scripsisse enim is dicitur, quod odium contra monachos sit signum reprobationis, & amor ac patrocinium eorum prædestinationis argumentum. Notatur porro, Autorem diu in Gallia versatum esse, & quicquid boni in illa est, omiſſis malis, inde reportasse. De linguæ cultu & elegantia, & quæ in præloquio laudatur, orthographia recentiori, peritiores judicabunt. Rerum Gallicarum copiosam notitiam ostentat, non æque Germanicarum. Putat enim *Magisterium Ordinis Teutonici* cum Imperatoris sive opibus sive axioma, comparari posse (*n'est pas moins qu'un Empire*) & Norimbergenses pro Calvinianis habet. Sed mittimus ista & alia ejusmodi. Quod historiam ipsam attinet, non admodum fecundam ejus materiam delegit. Licet enim Dux Mercurianus inter magni nominis Principes superioris sæculi non immerito referatur, tum ob splendorem natalium, ex Serenissima stirpe Lotharingica, tum ob regiam affinitatem, cum soror ejus Henrico III. Galliarum Regi nupta esset: virtuti tamen suæ angustum & infelix stadium descriptum habuit,

Dedic. p. 7.
 pag. 257.
 Historiæ.

buit, in bellis civilibus Galliarum, triumphus gloria carentibus occupatus, tum & in angulo illo regni, Britannia Aremorica veluti constrictus. Cum vero laudabili ausu fortitudinem suam auspiciis Cæsareis contra Turcos exercendam destinasset, vix biennium supervixit, improvise morte in vigore ætatis & fortunæ subtractus. Justa tamen præconia a gravibus illorum temporum scriptoribus denegata ei non sunt; inter quos principem locum haud immerito dari posse existimamus Illustri Thuano, qui præter res ab illo in Gallia gestas, (quas noster consulto præterit) expeditiones ejus Hungaricas libris CXXIV & CXXVI diligenter enarravit; mortem vero Ducis libro CXXVII ita retulit, ut simul morum characterem & vitæ compendium egregie expresserit. Merentur verba magni Historici, cum pauca sint, hic inseri. Postquam enim memorasset, Mercurianum ex aula Cæsarea, ubi ob res ad *Albam Regalem* bene gestas ingenti cum gratulatione exceptus fuerat, in Galliam iter suscepisse, ut inde impetrata a Rege venia denuo ad bellum Hungaricum rediret, sed inopinata morte Norimbergæ oppressum esse; hæc subjungit: *Fuit elato ingenio & ad magna nato, profunda prudentia, cunctantior natura; ubi periculum instaret, in eo discutiendo solers & præsentis animo. Cum vero primarium armorum robur in Gallia ultimis bellis secundum Meduanum penes illum fuisset, magnum etiam laudis decus Cratumenfi prælio meruisset, pace facta in ordinem cogi agere ferens, ultero præclaræ huius militiæ nomen dederat, in ea potius procul a patria, dilectissima conjuge, & unica filia, opulentissimorum bonorum herede, certius consensescere, quam ignavo otio domi marcescere, ut gloriam jam partam, & porro majorem his iniitiis secuturam, inertis aula nostra fumis posthabuisse videretur. Obiit XI Kal. Martias cum ætatis XLIII annum attingisset.*

Autor noster, ut librum alicujus magnitudinis efformaret, maximam operis partem Gallicarum rerum narratione replevit. Prolixus est in *Lige*, quam vocant, Catholicæ descriptione, cui Henrici IV transitum ad religionem Romanam acceptam refert. Producit primum fœderis illius instrumentum, ab Equestri Picardiæ Ordine compositum, culpato *Maimburgio*, qui rationes habuit ut omitteret. Eundem taxat, quod gente Lotharingus, in oppidulo *S. Nicolai* prope Nancejum, ut refert, natus, rationem tamen *Henrici Guisfi*, Lotharingici

pag. 36

pag. 60. ringici sanguinis Principis ab Henrico III necati, non habuerit. In hujus igitur laudes diffunditur, sed nec vitia tacet, quæ ita describit, 140. 148. ut Maimburgii silentium fortassis huic elogio præferendum sit. Henrici IV amores & liberos, tum mortem intra paucas pagellas bis narrat, ut appareat a relectione scripti exclusum fuisse autorem. Digressionibus etiam aliis indulgit. Inferuit catalogos Ducum Lotharingæ, & Aremoricæ, tum Regum Hungariæ; literas etiam Cæsareas ad Jacobum Angliæ Regem, nuper expulsum, produxit. Jesuitarum, qui Regibus Gallicis a confessionibus fuerunt, insigne elogium composuit ad *Franciscum* usque *de la Chaise*, quem nobilem Lugdunensem vocat, omnibusque instructum dotibus ad tantum munus requisitis prædicat. Multus quavis occasione est, in extollendo & venerando *Francisco Saleseo*, cui Sancti nomen Roma dedit. 275. Integram ejus Lib. IV exhibet orationem, in exequiis Ducis Mercuriani die 27. Aprilis A. 1602 habitam. Erat tunc Franciscus Episcopi Genevensis Suffraganeus, eique postea successit. Huic orationi pleraque debet Autor, quæ de vita Mercuriani paulo rariora commentatur: sed majorem forte gratiam apud cordatos lectores iniisset, si illam orationem non interpolatam retulisset. Excusat id quidem styli recentioris nitore, quo vetustior illa Salesei dictio caruerit; sed habet quæque ætas suum decus, & si quod est archaismi fastidium, aliis virtutibus compensatur. Qui igitur flumen novæ orationis veterum scriptis importune affundunt, flammam sensus plerumque extinguunt. Cæterum ut ad Mercuriani historiam redeamus, cum duo potissimum, quæ ab illo in Hungaria gesta sunt, fama celebrentur, tentata *Causis* liberatio, frustra quidem, sed cum magna reducti sine damno exercitus Cæsarei, ab hostium longe majoribus copiis, gloria; dein capta *Alba Regalis*: in utriusque expeditionis relatione omisit Autor, quæ Thuanus non tacuit, & memoratu non sunt indigna. Ad incohumitatem Cæsarei exercitus a Canisia reducti, industriam Ducis non parum contulisse non dubitatur, sed manifestum etiam auxilium a cælo adfuit. Tempestas enim horribilis Christiana castra prætervecta, Turcica disjecit, & terrore perculit, ut nostri noctu per tenebras evadere potuerint. *Alba vero Regalis* expugnatae felicitatem corrupti miles Belgicus, magnopere licet ab Autore laudatus. Non enim tantum urbem crudeliter diripuit, & Germa-

nos simul socios spoliavit, sed & sepulchra Regum Pannoniæ effregit, & ossa eorum disjecit. Sed his atque aliis omissis institutum fuit, ut tenuit Autor, qui panegyricum potius quam historiam moliri se ostendit. Occasionem sumpsit ex dicto quodam, quod morienti Mercuriano excidisse asseverat, (Salesio quidem non memoratum,) fore, ut olim aliquis Lotharingicæ stirpis Princeps, sibi nomine tantum dissimilis, Turcorum vires frangeret. Id pro vaticinio habet noster, & in Serenissimo *Carolo Lotharingia Duce*, qui Cæsareis copiis cum summo imperio præest, impletum esse asserit, ejusque historiam libro V subnectit. Nos omen merito accipimus, & tanto Heroi, post profligatum bellum, Germaniæ a Gallis injustissime & sævissime illatum, ad subjugandos penitus Turcos, liberandumque eorum tyrannide Hungariæ regnum, divinum apprecamur auxilium.

HISTOIRE DE LOUIS XI, PAR Mr. VA- rillas. i. e.

Antonii Varillæ Historiæ de Ludovico XI. Galliarum Rege.
Volumina duo.

Hagæ Comitum apud Abrah. de Hont, 1689, in 12. maj.

Constat plagulis 38.

DE Autore toties nobis sermo fuit, ut nihil superfit, quod præfaminis locum suppeditet; Historiam vero, quam post tot alios, maxime post *Cominaum* operose tractat, in compendium redigere, longe minus convenire nobis existimamus. Procedemus itaque, ut in aliis hujusmodi scriptis, & annotabimus, quæ singularem quandam observationem mereri nobis visa sunt. Offert Autor Regi suo in dedicatione quartum & quintum decimum, ut computat, historiarum suarum hæc volumina, & tres parallelismos proponit, ex quibus ostendat, quanto majori prudentia & virtute Ludovicus XIV præditus sit, quam fuerit Ludovicus XI. Hic, ut ait, Franciscum Britonum Ducem, vasallum obsequentem & quietum, persequi non destitit, eaque iniquitate magna sibi mala conciliavit; at Ludovicus XIV (*si Autori credas*) Carolum IV Lotharingiæ Ducem mitissime tractavit, restituito ei per tractatum Vincenis initum Ducatu suo, conditio-

conditionibus tam æquis, ut felicissimus inter Europæ Principes esse potuisset, si generositate illa regia uti scivisset. (2) Ludovicus XI occasionem neglexit, Belgicas provincias a Maria Burgunda, nuptias Delphini ultro ambiente, oblatas acquirendi; Ludovicus XIV ab usurpatione vicinarum ditionum (*sic scribis*) alienissimus, Mamertinos sive Messinenses Siculos, veteres Galliæ subditos, deditionem offerentes accipere noluit, sed liberæ Reipublicæ formam assumendi media illis dedit, nulla alia conditione, quam ut pro subditis amicos haberet. (3) Ludovicus XI educationem filii sui profusum neglexit, ita ut omnium bonarum artium pacis & belli rudis, veluti in carcere, inter foeminas & homines viles pueritiam consumeret; sed Ludovicus XIV Delphinum suum ita educavit, ut diligentia, quam adhibuit, exemplum omnibus Regum & Principum filiis instruendis posthac præbere possit; tandem vero ejus ductu, capto *castro Philippino*, Rheni claustra obstruxit, & Germanorum formidandis copiis aditum in Galliam præclusit. Hæc legentes si sciant & considerent, quid cum Carolo Lotharingo actum sit, quid cum Messinensibus & quo cum eventu, & qualis Delphini A. 1688 irruptio in Germaniam fuerit, judicabunt de ingenio Autoris, singularem blandæ laudationis speciem invenientis. Nobis etsi succurrerent quæ moneremus, & patriæ clades querelas haud paucas provocet, judicium tamen multis ex causis suspendendum nobis esse agnoscimus.

In præloquio, paragrapho I, apologiam quandam præmittit acerrimæ, quam in tota historia proposuit, Ludovici XI censuræ. Annotat II, quod nothi sive *bastardi* appellationem illo seculo non refugerint, sed ultro ipsi assumserint illustrium parentum filii ex concubinis suscepti. Probat id exemplo Johannis Comitis Dunensis, ex quo Longavillani Principes propagati sunt. III. Ex scriptore historiae de familia Lucemburgica, quem *Parvillonium* nominat, quædam de Ludovico Comite S. Pauli, & de Johanne Croio adducit, morem illius temporis observans, quo impuberes liberi ex parentum conventionione matrimonio jungebantur, ducta etiam in sponsi aut parentum ejus domum puella. IV. Philippum Cominæum, cui maxima pars historiae Ludovici XI debetur, adversus objectiones quasdam Meyeri, Belgicæ historiae scriptoris haud incelebris, defendit; fatetur tamen, se in quibusdam a Cominæo discessisse, ea potissimum ratione, quod libri

libri ejus perfecte nunquam editi fuerint, truncati nempe a *Johanne Sebuna* Præsidente Senatus Parisiensis; id quod testimonio *Francisci Belcarii*, illustris Gallorum historici, confirmat. V. Ampliorem quandam relationem de supradicto *Ludovico Comite S. Pauli* ejusque opibus & gestis quibusdam subjungit. VI. Multa de Ducibus Lotharingæ tradit, in quibus sunt, quæ examen mereri videntur, ea maxime, quæ de mota Antonio (ex quo Duces descendunt,) a Claudio fratre secundogenito, (Guilianæ familiz propagatore) natalium controversia afferuntur. VII. Considerat conjugium Caroli Burgundi, Lancastrensi licet in Anglia familiz addictissimi, cum Margaretha ex opposita gente & factione Eboracensi, & observat, quam raro felicia sint matrimonia, ex sola ratione status contracta. Cum vero plurima in hoc opere commentetur Autor, de quibus easdem, quas expertus est circa alias historias suas, dubitationes & rixas orituras esse conjicit, fontes unde tradita sua hausert, indicat. Laudat inprimis *Collectanea MSS. Marchionis Beburnii*, bibliothecæ regiz postmodum illata, eaque secum ab A. 1648 ad 1652, cum Historiographus *Gastonis Aurelianensis Ducis* esset, communicata esse refert, sed eo tempore nondum compacta fuisse volumina, itaque allegari ea non potuisse; dubitat etiam, an omnia in bibliothecam Regis pervenerint. Secundo loco allegat *Lomenii*, senioris ex tribus hujus familiz Secretariis regis, Compilationes MSS. Tertio manuscripta regia in *thesauro* quem vocant *chartarum*, Colberti benignitate sibi ab A. 1661 ad 1671 domum missa; sed & inter hæc pauca memorat conglutinata fuisse, ita ut nec volumen, nec loculorum numerum indicare potuerit: remittit ergo curiosos ad octo indicum volumina, quæ in chartas illas a *Puceanis* & *Gothofredo* composita esse dicit. His adversus æmulos, qui de fide allegatorum litigare solent, Autor præmunire se voluit. Jam ex historia ipsa pauca feligemus.

Primum locum mereri nobis videtur descriptio, sive ut hodie Galli loquuntur, magnamque industriæ laudem in scribendi hoc genere affectant, effigies (*pourtrait*) Ludovici XI. Proponitur illa Lib. pag. 3. I hoc sensu: Ludovicus XI habebat omnes bonas malasque qualitates, quæ ad magnas acquisitiones quovis modo faciendas & conservandas aptæ sunt; sed metus, ne vel uno prælio infeliciter commisso regnum in discrimen mitteret, omnes illas dotes prorsus fere inutiles reddi-

reddidit. Specie erat Rege digna: corpus habuit grande, congruentibus membris, robustum, omniumque militarium functionum capax; ingenium penetrans, callidum, negotiosum, & non minus in nugis quam rebus arduis occupatum. Religionem plerumque ad statum suum accommodabat, & exiguum quod ex ea habebat, ad superstitionem flectebat, qua populus capi solet. Ab omni prope affectu & naturalibus etiam inclinationibus intactus pene erat, itaque nec bonus erat filius, nec bonus pater, nec maritus, nec frater, nec amicus, nec herus aut princeps bonus. Omnes moralis disciplinae regulas spernebat, quæ cum axiomatibus politicæ suæ non conveniebant. Etsi vero virtuti & meritis per se nihil daret, nemo tamen Principum majori pretio dotes illas prosecutus est in ministris aliisque, dummodo sibi utilitatem aut inimicis incommoda parerent. Ad scopum suum nunquam recta via pergebat, semper anfractus quaerens & vestigia sua occultans. Amabat bella, sed vix cœpta infelicis eventus metu sopire nitebatur; pacem vero aut inducias tam anxie sectabatur, ut ab hostibus eo nomine despiceretur. In rebus prosperis multorum Principum more animum relaxabat, sed errores ea occasione commissos diligentissime corrigebat, nullis sumptibus parcens, dignitatis etiam suæ oblitus, cum se valioribus quoque, quos offenderat, submitteret. Conciliationes absque aliorum ministerio ipse procurabat, successu, quem frequenter expertus erat, animatus. Si ministris opus esset, ob locorum distantiam aut alias causas, nihil nisi industriam & versutiam in his quaerebat, de experientia aut probitate parum sollicitus. Ministris infimæ conditionis impense lætabatur, secretiora ratus negotia fore, aut facilius acta illorum rescindi posse. Mandata in scriptis dabat, sed tam obscura, ut nunquam prætextus deesset, alia mittendi. Exempla mandatorum non retinebat, memoriæ suæ fidens, a qua etiam nunquam destitutus fuit. Totâ vita cum hostibus tractatus habuit, nec facile iniis erravit. Maximum ejus vitium erat, quo suam & regni tranquillitatem misere turbavit, *vehementia odii*, quod vincere aut moderari nunquam potuit; irreconciliabilis statim fiebat, & excessus ille cum ætate semper ingravescens, luculentius percipi non potest, quam ex mira illa aversione a Maria Burgunda, Belgii herede. Ita factum est, ut multas amplissimarum illarum provinciarum, quas in dotem afferebat, possideret.

possessione Galliam privare, quam Mariam nurum, aut agnati, qui Francisci I Regis parens fuit, uxorem habere.

Hanc ejus obstinationem acriter & sæpe taxat Autor, illique tribuit quicquid mali ex bellis, inter Austriacos Principes, ad quos Mariæ opes dotali jure transferunt, & Galliarum Reges per duo secula gestis, secutum est. Eodem hoc libro I memorabilis est relatio de abolita anno 1461 a Ludovico in Pontificis Pii II (ingratissimi licet) pag. 57. gratiam, *sanctione*, quæ dicitur *pragmatica*, quæ libertates Ecclesiæ Gallicanæ continebat. Nec tacet Autor, quæ Parlamentum & Clerus Galliarum adversus Regis impetum, frustra quidem, opposuerunt, gravissimas nempe de abusibus curiæ Romanæ querelas, quæ acrius vix ab ullo ex Protestantibus proponi possent. Urgebant maxime ingentem pecuniæ vim, quæ variis titulis, injustis plerisque, ex Gallia Romam deferebatur. Computabant ex viginti tribus Episcopatibus nuperrime collatos 520000 aureos, totidem ex sexaginta Abbatibus; 100000 intra triennium ex Prioratibus, tantundem ex *Gratiis*, quas vocant *expectativis* corrasa. Majorem summam Libro XI (Tom. II p. 399) ex Procuratoris Regii actione indicat Autor, intra triennium, ab anno 1461 ad 1464, Romam delatam, duorum nempe millionum auri; licet alterum tantum solvi debuerit, nisi variis modis fiscus Pontificis (*Datariam* vocant) defraudatus a Gallis fuisset. Libro II originem refert nexus feudalis & tributii, quo regnum Neapolitanum Pontifici devinctum est, & ex *Leone Hostiensi* narrat, Henricum II Imperatorem ex Bambergensi territorio, quod sub titulo Ducatus Franconici possederit, tributum constituisse, equum nempe magnifice ornatum & centum marcas argenti a Principibus Bambergensibus Pontifici quotannis solvendas: mutatum autem hoc fuisse anno 1053 ab Henrico III, & Bambergæ substitutum Ducatum Beneventanum in regno illo Neapolitano, quod postea totum onus illud subiit. Non examinamus cætera; videtur tamen latuisse Varillatum, aut quem citat autorem, quod Henricus II Bambergam nunquam possederit titulo Ducatus Franconici, (illum enim Wurzburgensis Episcopatus sibi vindicat) sed quod jure belli aut fisci Comiti Bambergensi ditionem illam abstulerit, neque in Ducatum, sed in Episcopatum mutaverit. Libro IV notat, reditus regni annuos, qui sub Carolo VII patre Ludovici non

85-

256

- ci non nisi nongenta librarum millia conficiebant, sub Ludovico, tributa contra veterem morem & inconsultis Ordinibus imponente, ad quatuor milliones & septingenta librarum millia adauctos fuisse. Eodem libro octodecim exempla refert disfidiorum, astu Regis inter magnates regni seminatorum. Ingenue ut alia multa, ita & magnam Ludovici imprudentiam taxat, quod in potestatem Caroli Burgundi Peronæ concesserit, ad iniquissima pacta adigi se passus, & quod illa vili mente executus sit, cum quadringentis equitibus in castris Burgundi adversus Leodienses militans, quos turpiter destituerat & in summam adduxerat perniciem. Notat hic insigne erratum
- pag. 308. Cominazi, qui licet negotiationi Péronensi adfuisset, omnium Regis consiliorum & actorum particeps, scripserit tamen, unum solum pactum inter Regem & Carolum initum tunc esse; cum tamen in chartario Regis & MSS. Lomenianis 22 variorum capitum formulæ extant, uno die 14 Septembris 1468 ab utroque Principe signatæ. Sed si vera sunt, quæ de ingenio utriusque refert, quod pleraque absque arbitris & ministris gesserint, & gloriari soliti sint, si equo infideant, totum senatum suum eodem vehi; facile fieri potuit, ut in illo conventu etiam intimæ admissionis ministros a conscientia actorum abstinerent. Libro V memorabile subreptionis Pontifici Calixto III factæ exemplum affert, qui permoveri se passus est, ut matrimonium inter Comitem Armeniacensem ejusque sororem, (vitiatam antea ab ipso fratre) concederet: sed eam indulgentiam Pium II rescidisse, severamque poenitentiam delinquentibus injunxisse; dato tamen insigni documento, non infallibiles esse Pontifices. Disputat paulo post Autor de causis, ex quibus Cominæus relicto Carolo Burgundo,
389. Ludovico Regi operam suam addiderit, & refutat scriptores Belgas, qui contumeliam quandam Cominzo a Carolo illatam fuisse scribunt.

90. Subjungimus quædam ex Tomo II. Notabilis est comparatio Libro VII inter priores Burgundiæ Duces, & Carolum ultimum. Illi ita regimen suum instituisse dicuntur, ut patres potius quam domini subditorum esse viderentur. Nihil, ait, magni neque pace, neque bello agebant, absque consultatione cum proceribus ex Nobilitate. Quod si non semper horum placita sequerentur, nihil tamen invitis illis moliebantur. Sed Carolus maluit Ludovicum XI, hostem licet

licet suum, imitari, qui rigore dominationis libertatem Ordinum
 pessumdedit, & illos quidem multis modis infelices reddidit, regni
 tamen opes consumpsit, & infinitis malis sese cerebrosa illa imperandi
 intemperie implicuit; idemque Carolus magno suo malo expertus
 est. Eodem libro insigne astrologiæ judiciaræ experimentum exhibet, pag. 150.
 dum refert, *Angelum Cattum* Neapolitanum, ob illam scientiam
 Burgundo charum, cum ex hujus horoscopo deprehendisset, illum
 propediem in acie periturum esse, deserto illo in aulam Ludovici
 Regis concessisse, benigne exceptum, & Archiepiscopus Viennen-
 sis dignitate donatum. Hunc vero Cattum, cum sacra faceret, ac-
 cedenti ad altare Regi infurrasse, hoc die Carolum in acie casum
 esse; fuisse autem eundem diem, quo ad Nancejum pugnatum est.
 Alia ejus prædictio Adolfo Geldrix Duci, celebri ob malitiam ho-
 mini, a Catto hoc facta traditur. Libro IX artes & suntus Ludovici
 memorantur, in corrumpendis omnium pene Regum & Principum
 ministris, Anglis maxime, multaque exempla afferuntur, quan-
 tum ista calliditate & prodigientia commodi sibi, vicinis vero damni
 Rex conciliaverit. Tam aperte tamen & confidenter inter Ludovicum
 & pensionarios illos Anglos actum est, ut hi non vererentur da-
 tis apochis acceptos nummos confiteri, quas adhuc in scriniis regiis
 extare asseverat Autor. Cæterum tanta cum libertate de Rege
 hoc commentatus est Varillastus, ut non solum in ipsa historiæ serie,
 quicquid in regia gubernatione peccaverit, palam reprehendat, sed
 & integrum librum X destinaverit, in quo interioris vitæ labem de-
 tegeret. Nec mitior est Libro XI, in quo comparationem inter Lu-
 dovicum hunc, & Ferdinandum Arragonium cognomento Catholicum
 instituit, eum quidem in modum, ut incertum relinquat, utrum
 altero gravius vituperet. Vix certe, quidquam ex veterum tyranno-
 rum Græcorum aut Barbarorum historia concinnari poterit, in quo
 tot perfidiæ, sævitæ, avaritiæ, injustitiæ, impudicitæ, aliorumque
 criminum, multarum etiam ineptiarum exempla coacervata legantur,
 tanto quidem magis detestanda, quanto plus lucis ex Christiana reli-
 gione Reges hi habuerunt, majoremque devotionis & sanctimonie spe-
 ciem induerunt. Num vero omnia indubitata sint veritatis, & an non
 consultius fuerit, post duo secula non omnia tantorum Principum
 crimina, malignitate forte famæ in majus aucta, aut partim plane

conficta refodere, alii judicabunt. Non peperit quidem Carolus Burgundo; nec Imperatoribus Friderico III & Maximiliano I, sed quæ duobus hisce imputat, levia sunt præ illis, quæ in Ludovico & Ferdinando insectatur. Neque tamen deessent, quæ ex monumentis & documentis, pro duobus illis Imperatoribus adversus osculos Varillafianos opponere possemus; sed alterius hoc est ætatis & temporis. Unum modo speciminis loco exhibemus. Scribit noster, Maximilianum Mariæ Burgundæ nuptias *pari Germanis, i. e. plane incivili (à la mode de son pays, c'est à dire dans les formes les plus grossières)* ambiisse. Extat Maximiliani oratio coram Cardinalibus Imperii anno 1507 Constantiæ recitata, & tunc eadem typis excusa, sed quæ hodie raro invenitur. In hac historiam conjugii sui hoc modo proponit Cæsar: *Cum post cladem Muræ in Carolus Burgundie Dux Friderico Imperatori conjugium inter, filiamque Maximilianum suamque filiam Mariam denuo offerret, nullam aliam conditionem stipulatus est, quam ut Fridericus Lotharingia Ducem repocatu Germanorum Alsatico fœderi (Elsassische Vereinigung) multorum auxilio defereret, cum antea easdem nuptias proponens, dignum sibi Vicarii Imperialis conferri sibi postulasset. Sed nec illam desideranda Lotharingi conditionem Fridericus admisit, operam tamen suam & arbitrium optulit, ut Carolo satisfaceret, si quid adversus illum Gallorum imperatoris Lotharingus injuste egisset. Acceptavit hoc Carolus, & de matrimonio filie fidem si ripto dedit; destinavit etiam Legatum (Halterum Protonotarium vocat) ad Cæsarem, qui pacta nuptialia perficeret. Veram hic dilato negotio Romam properavit, Cardinalium purpuram induens; inde (spe sua quidem delusus) serius ad Imperatorem venit. Cum igitur mandata sua exposuisset, & Fridericus de eis deliberasset, quarto post die nunciatum est, occubuisse ad Nanciam Carolum. Hoc intellecto Fridericus splendidissimos Legatos misit, Ludovicum Silesiæ Veldentianum, & Georgium Badensem Episcopum, ut in Haslerum ipsi Haslero. His litera Caroli, quibus filia nuptialium promiserat, tradita, & Ordibus provinciarum Belgicarum, ut ea fierent, peritumque, ut conjugii illius effectum procurarent, quod etiam facile impetratum est, Gallis mala fama apud Belgas Legationibus, quæ per artibus Carolo pernicium accelerassent. Hæc à tanto Principe conjugio Ordinum consensu publico dicta fidem utriusque plenissimam accipiuntur,*

centur, neque quisquam facile ex narratione hac exculpet, quod ut indecens & barbarum cum contumelia nationis Germanicæ fugillari debeat. Ad hoc est, ut inter magnos Principes fieri solet, per Legatos & scripta. Procandi enim elegantia privatarum familiarum fere sunt, earumque exempla plura in fabulis Gallorum heroicis (*Romans*) quam in historiis Regum inveniuntur.

LA JUSTE IDE'E DE LA GRACE IMMEDIATE, ou Réponse à la Critique de la doctrine de Mr. Jurieu &c. i. e.

Vera Idea Gratiæ Immediatæ, sive Responsio ad Criticam doctrinæ D. Jurii, de habitibus infusis, & de gratia immediata.

Hagæ Comitum, apud Abrah. de Hont, 1689, in 12. Plag. 13.

Præmittitur brevis relatio de libro, cui hic oppositus est: *Essais de Theologie &c. i. e. Specimina Theologica de providentia & gratia.*

Francofurti, apud Fridericum Arnold. 1687, in 12. Plag. 24.

REpetendum est ad ea, quæ ex hoc libello enarrabimus, rectius intelligenda, quod in *Actis anni præteriti* 1688 p. 602 notavimus, prodiisse nempe adversus D. Jurii libros, *de methodo rigida & laxiori in articulis de providentia & gratia*, item *de natura & gratia*, scriptum anonymi, cui titulus est: *Specimina Theologica de providentia & gratia*. Ejus autorem Jurium Papinum Pajonii nepotem esse conjectavit, ut & alterius libelli, qui inscribitur: *Critica doctrina D. Jurii de gratia immediata*; & licet quædam adversus illum in iterata tractatus *de methodo rigida & laxiori* editione sparserit, tum dogmata, tum mores ejus in censuram vocans, refutatione tamen abstinere se professus est, quod cum tyrone congredi nollet. Id igitur certamen, quod Theologus veteranus detrectavit, in hoc libello suscipit alius, qui nomen in titulo omissum dedicationi subjecit, *Arbusfi*, nobis quidem neque fama, neque ex aliis scriptis notus, sed ejus & eruditionis & eloquentiæ, ut quisquis Critices autor fuerit, de oblato sibi

impari adversario queri fortassis non possit. Dudum a nobis edi potuisse fatemur excerpta ex anonymi supra memorati libris, quibus hic opponitur, sed varia nobis impedimenta, quo minus id huc usque præstare potuerimus, oblata sunt, & fortassis rectius fuerit, opiniones receptis sententiis Theologicis nimium adversantes, non facile in Actis nostris produci, aut non prius, quam examina & refutationes earum extent, & simul recenseri possint. Pauca igitur de libris, quos D. Jurius *Papino* tribuit, præmitteremus. Proderunt anno 1687, si titulo fides est, Francofurti ex officina *Friederici Arnoldi*, volumine sat magno. Habet enim tres partes. *Prima* opponitur D. Jurii libro de *methodo rigida & laxa*, cujus compendium in Actis 1687, p. 148 exhibuimus. Altera tractatus de *natura & gratia* impugnatur, anno 1688 p. 566 & seqq. a nobis recensitus. Accessit tertia, versio nempe, sed quam ipse Autor liberam vocat, capitum II & XIV Methodi Theologicæ *Richardii Baxteri*, quæ Londini anno 1684 in fol. edita est. In duabus prioribus partibus sive tomis operose defenditur Pajonii & sequacium, qui magistrum superasse opinandi novitate dicuntur, hypothesis, qua negata immediata in animis hominum Spiritus Sancti operatione, fidei salvificæ productio ratiocinationi humanæ ex Scriptura informatæ asseritur, acri cum infestatione D. Jurii, quæ in præfationibus potissimum elucet. In adjuncta versione ex *Baxtero* id agitur, ut *Jurius* a Theologo illo inter Presbyterianos Anglos celeberrimo, refutatus esse demonstretur, iisdem scilicet argumentis, quibus eos adortus est, *qui prædeterminationem physicam ad peccatum statuunt*; hanc enim sententiam a Jurio adoptatam esse, Criticus dicit. Parti isti tertiæ prolixum præfigitur præloquium, in quo multa ex *Job. Launoii* tractatu afferuntur, quem is anno 1636 pro *Durandi* opinione de concursu Dei & creaturæ edidit, & quem raro inveniri notat Autor. Adscribuntur itaque Launoii verba Gallice versâ, in quibus cum *Durando* consensisse contendit ex eadem schola Parisiensi *Petrum Aureolum*, vulgo *Capreolum*, *Nicolaum Bonnetum*, *Richardum Armachanum*, *Petrum de Aquila*, qui omnes seculo decimo quarto vixerunt. Subjungit testimonia *Johannis Gersonii*, *Jacobi Merlino*, *Guilielmi Petiti* & *Nicolai de Martimbor*, itidem Parisiensium Doctorum seculi XV & XVI, qui *Durandum* magnopere commendarunt,

sunt. Licet vero Launoius non neget, disputatum esse aduersus *Durandum*, & adhuc disputari, negat tamen sententiam illam condemnatam esse, eoque allegat *Hurtadam Mendozam*, Jesuitam, aliosque. Post hæc Anonymus aduersus *D. Jurium* insurgit, & quam ille sententiæ Pajonianæ inurere voluit, notam Epicureismi & Paganismi in ipsum retorquet, Baxteri argumentis per compendium recensitis. Alia deinde ex se promit, quibus objectiones *Jurii* a *Baxtero* non prævisas refellit. Elevat denique autoritatem (cui multum innititur *Jurii*) Synodorum Gallicarum, in quibus anno 1677 opinio Pajonii damnata est, & septem Ministrorum artibus, aduersus pacta inter Pajonium & Claudium inita, decreta ista malo more procurata esse dicit.

Hæc de tractatibus illis criticis retulisse sufficiat; nunc ad *Arbustii* libellum accedimus, ex cujus relatione primaria controversiæ capita (quorum aliqua ex libro *D. Jurii de natura & gratia* d.l. Act. 1688 recensuimus) denique haud difficulter intelligentur. Præfatur etiam hic Autor, ad exemplum *D. Jurii*, aliqua de insigni eruditione & stylo *Pajonii*, sed non minus novitatis studium in eo reprehendit, magis vero impetum eorum, qui id secuti & supergressi sunt Excusat inde moram refutationis, quam altero post publicatam Criticam mense conscriptam fuisse indicat, monetque lectores, ne actum a se agi putent, quod post *Jurii* tractatum *de Natura & Gratia*, in quo doctrina de gratia immediata eruditissime proposita sit, scripserit. Neq; enim ab illo responsum esse objectionibus Critici, & se, licet in questione ipsa pro se cum *Jurio* consentiat, alia tamen in ejus explicatione via progressum esse. Fatetur dein, se quædam ex destinatis omisisse, cum sufficere crederet, quæ eduntur; quia præter *Jurii* tractatum *de natura & gratia*, extent libri, quibus eadem sententia fortissime defendatur, *Claudi* nempe, (quorum editio propediem speranda sit) & *Turretini*, qui parte II Theologiæ Elencticæ materiam hanc egregie tractaverit. Libellus ipse, pro materiæ amplitudine, brevis est & octo capitibus absolvitur. I. Ostendit Autor, sententiam de gratia

immediata & de habitibus infusis novam non esse, sed novatores esse, qui eam pari, ut ait, cum impudentia, novitatis accusent, quæ ii, qui quotidie clamant, ubi fuerit religio Protestantium ante Lutherum aut Calvinum. Affert inde pauca, quibus antiquitatem dogmatis de gratia immediata probet, ex *Augustino* & *Fulgencio*, & ut recens-

riorum consensum indicet, ex *Calvino, Chamierio, Becharro, Riveto, Amyraldo*, & denique ex Synodi Dordracenæ & Gallicarum quarundam decretis & actis. Cum vero adversarius, *Petri Martyris & Georgii Calixti*, quem incomparabilem Theologum vocat, assensu variari se putet, id agit Auctor, ut demonstret, hos minime cum Pajonio consentire. Novitatis igitur reum facit censorem Jurii, nec ab eo crimine absolvi statuit, licet jam quinto seculo pessimus hæresiarcha *Pelagius* insanum illud contra gratiam immediatam dogma produerit, & Concilium Tridentinum id, ut ait, renovaverit. II. Probationem thesisi suscipit. Quemadmodum autem in præfatione jam notaverat, confundi non debere, ut Criticus in titulo libri sui fecerit, gratiam immediatam cum habitu infuso; cum illa cause; hic effectus locum habeat: ita hic monet, per habitum infusum se non intelligere cum Adversario actiones Dei immediatas in corpus hominis, ad mutandas ejus malas habitudines & dispositiones innatas, sed eas, quibus facultates animæ corrigantur, aut capaces fiant ad cognoscendam & credendam veritatem Evangelii. Talem vero actionem Dei immediatam probat (a) ex comparatione, qua Scriptura utitur, cum intellectum hominis oculo assimilat, sed qui omni plane visu post lapsum privatus sit, & immediata illuminatione opus habeat in rebus fidei; (b) ex necessitate mutationis, qua homo velut arbor mala, prius bona fieri debet, quam fructus bonos ferat; (c) quod inter objectum & facultatem proportio requiratur; (d) adducit ex innumeris Scripturæ locis *Ps. CXIX, 18: revela oculos meos; Act. XVI, 14: aperuit cor Lydia; Eph. I, 18: illuminatos oculos cordis vestri*. Quærit inde ex Censore, cur immediatas Dei operationes in mutantis corporis pravitatibus admittat, easdem tamen ad tollenda animi vitia non requirat. Dicit enim (ait) absque impietate non potest, minus dependere spiritum seu mentem a Deo quam corpus; & major utique proportio sive affinitas est inter mentem quæ est spiritus, & Deum patrem spirituum, quam inter Deum & corpus. Rejicit igitur, quæ Criticus in præfatione libri & p. 237 commentatur. Concedit homines a Deo non regi ut bruta, aut ut truncos & sari, sed pro natura & facultatibus animæ, quibus a Deo ornati sunt; ut proinde veritas Evangelica per usum rationis, ut instrumentum, cognoscatur. Negat autem, cognitionem hanc viribus naturæ absque lumine gratiæ acquiri

P. 48. 37.

45.

acquiri posse, & eos, qui hoc excludunt, Pelagianismi accusat. Ad pag. 50.
 dit, mysteria fidei, v. g. incarnationis & redemptionis Jesu Christi, nul-
 lam habere cum cognitionibus, quas ratio hominis acquirit, analo-
 giam seu connexionem; itaque Spiritus lumine opus esse, ut dociles
 fiamus ad mysteriorum cognitionem. Negat postea, quod, ut di-
 xerat Censor, persuaderi menti non possint veritates divinæ absque
 prævio examine nostro, ex quo nobis constet, an divinæ verita-
 tes sint, quæ proponuntur. Duas enim esse notat vias persuasionis,
 unam per sensum sive assensum, alteram per ratiocinationem & exa-
 men. Priori modo plebejos credere, iisque persuaderi, esse Deum, item
 animam esse immortalem, licet rationes, cur id credant, non exa-
 minent, nec examinare possint. Qui igitur, ait, persuasionem ex
 sensu sive assensione cordis tollit, atheismum inducit, quin imo, et si
 non nisi per ratiocinationem persuasio fieri posset, superesse tamen
 quæstionem, num ratiocinatio illa viribus mentis humanæ fiat, an
 opus habeat lumine gratiæ. Negat præterea verum esse, quod d. p.
 237 Censor statuit, Deum alio modo in spiritum seu mentem agere
 non posse, quam producendo ideam. Aliam methodum Dei esse
 existimat in ideis Evangelicis, quam in aliis, quæ ad fidem non per-
 tinent. Has percipit homo rationis beneficio, at illas non magis per-
 cipit, quam cæcus, cujus oculis lumen offertur. Aperiendi igitur
 sunt prius per gratiam divinam oculi, qui ad mysteria illa omnia v. g.
 de Trinitate, de incarnatione, morte & resurrectione filii Dei prorsus
 cæci sunt. Ideas igitur illas, quatenus ratione solum comprehen-
 duntur, stultitiam esse Græcis & scandalum Judæis; si enim per se
 convincerent rationem, ab omnibus utique hominibus acciperentur,
 quibus illæ ex Evangelio proponuntur: aut cum blasphemia dicen-
 dum esset, a Deo quibusdam ut veras, aliis ut falsas proponi. Nec
 multo sapientius esse, si dicatur, quibusdam magis efficaces, vivas &
 pulchriores quam aliis offerri. Addit quædam de modo converten-
 di infideles & infantes, absque productione idearum; item quod
 stante Censoris sententia, gloria conversionis ad hominem rediret,
 qui ideas perceperit, cum ab aliis rejiciuntur. Denique cum Scri-
 ptura conversionem attribuat omnipotentiæ, eamque comparet cum
 creatione, resurrectione, regeneratione, cordis immutatione ex la-
 pideo in carneum; omnia ista frustra dici notat, si solum per idea-

rum

pag. 69. rum productionem conversio fiat; & Paulum non potuisse Thessala-
 71. nicensibus prædicationem suam commendare, ut *uirgulum* *Sancti* i. Thess. I. 5. nec Ephesius *supereminentem magnitudinem virtutis & operationis potentiam*, qua crediderint, Eph. I. 19. Perpetua itaque illusionem, mala fide sæpe repetitam, & sophistica Censori imputat, cum in præfatione & alibi negat, hodie revelationes immediatas dari, quasi de his quaestio esset: neque enim de his, sed de operationibus Spiritus Sancti immediatis quæri, quibus facultates mentis humanæ ad recipiendam veritatem completam disponuntur & moventur. Differentiam denique enthusiasmi & habitus infusi ostendit; illum enim absque verbo fieri, & animæ scilicet secum ferre, excluso sæpe usu rationis, neque corrigi, ut ex Balsami exemplo constet: at per habitum infusum operationem gratiæ intelligi, quæ verbi prædicationem comitetur. *Adversarius sententiam* Adversarii, qua (ut invidiam profusæ operationis divinæ in mentibus hominum leniret) explicare conatur, quid fiat habitus infusi. Totam vero explicationem ejus non reciderat, ut intemperies humorum in corpore, quæ ad affectus tendit, corrigatur. Hoc immediate a Deo fieri posse, concedit Pajoni *adversarius*: negat autem, idem fieri in illuminatione mentis. Sed *autor* multis argumentis absurditatem hujus opinionis ostendit, tum quod terminos, quos ridicule ad materiam hanc trahi existimat, cum questio non sit de temperamento corporis, neque de habitibus acquiritis per creditas actiones, sed de infusis in animam ejusque facultates; tum quod modum agendi quem Deo tribuit, qui utique non esset imbecillus, si per temperamenti in corpore emendationem ad animæ disciplinam perveniatur. Arguit etiam superbiam Censoris, qui tandem fatetur, se ista non alio fine invenisse aut concedere, quam ut infirmioribus consuleret, pro quibus habeat omnes, qui operationes divinas immediatas statuant, i. e. *Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Prosperum, Fulgentium*, patres conciliorum, doctores ex rebus sacris, quos & totas Gallicarum ecclesiarum synodos. Occurrunt quoque difficultati, quam Censor iterum moverat, quod ex illis non immediatam operationem asserentium sequatur, habitus *quædam* *compositio* *inveniendi & revelationes novas fieri*. Distinguit enim inter dispositionem ad recipiendam persuasionem, & hanc tribuit immediatæ Dei *inven-*
 73.
 75.
 81.
 86.
 89.
 91.

mis hominum operationi, & inter cognitionis actum; utro confes-
 sionem actualem non ex revelatione immediata, qualis Prophe-
 tis contigit, sed ex auditu, lectione, meditatione verbi acquiri, præsentia
 Spiritus Sancti ad salubrem applicationem gratiæ, quæ, ut loqui-
 tur, velut ignis, materia Evangelii alitur. IV. Inquiratur, an vires
 naturales ad veritatis salvificæ comprehensionem sufficiant, & quæ
 sit vera causa inefficaciæ verbi divini. Summe improbat audax Cen-
 soris assertum, & Pelagianismo pejus figmentum esse existimat, cum
 p. 236 statuit, *plus nobis adesse virtutem, quam opus sit, ad veritatis salu-*
tatis cognitionem. Concedit sane Noster simplicem perceptionem
 seu comprehensionem viribus naturæ fieri posse; sed talem, quam
 Deus requirit, & quæ salutem operatur, a Deo immediate donari, alle-
 gatis Scripturæ dictis firmiter concludit. Distinguit itaque inter co-
 gnitionem mere theoreticam & historicam, quæ naturæ viribus ac-
 quiritur, & practicam atque salutarem: illam absque hac esse posse
 & sapissime inveniri, non inficiatur; at alteram, quæ ad salutem ho-
 minis pertinet, a lumine gratiæ immediate, eo quo docuit modo,
 proficisci, sine dubitatione statuit. Confirmat hoc ex consideratione
 immanis corruptionis nostræ, quæ fit, ut absque Dei operatione nihil
 salutariter & debito modo cognoscamus. Adducit ad id probandum
 & explicat insignia Scripturæ loca, ea que ab insultu Censoris vindic-
 cat, qui hyperbolas & metaphoras scriptoribus sacris in isthac mate-
 ria tribuit. Addit, si illius opinioni locus esset, frustra in Scripturis
 tantopere urgeri necessitatem gratiæ, frustra vim salvificam Legi a
 Paulo abjudicari, imo peccatum originale tolli, & vires liberi arbitrii,
 Pontificiorum more adstrui. Examinat inde & rejicit tradita Censo-
 ris, quibus contendit, passiones humanas in causa esse, quod verbum
 non semper & in omnibus sit efficax, quia nempe affectibus & cupidi-
 tatibus nostris non convenit. Concedit quidem Autor, inter obstacu-
 la salutis merito referri cupiditates illas, sed longe difficiliora esse ex
 cæcitate & tenebris animæ, quæ post lapsum Adami lumen intelle-
 ctus & sanctimoniam voluntatis perdidit, ita ut homo loco Dei se
 ipsum pro ultimo fine habeat. Ad reparandum hoc damnum, reme-
 dia naturalia, moralia & supernaturalia quæri. Ad primum genus
 referri correctionem temperamenti; ad alterum præcepta philosophi-
 ca; utraque tantum palliativa esse, nec per ea Christianos, sed hon-

pag. 95.

102, 106.

109.

110.
111.

112.

117.

- stos paganos effici, quorum summæ virtutes proprii amoris labæ & gloriæ affectatione ita inficiantur, ut pro vitis haberi mereantur; abesse enim scopum verum, respectum invisibilem & amoris divini; quapropter verum remedium non nisi ex gratiæ auxilio superesse. Respondet postea ad exempla, quibus Censor asserta sua adstruere conatus fuit, & egregie ostendit, quæ sit differentia veræ fidei & pietatis a divina gratia productæ, ab illa cognitione, quæ ex rectæ rationis dictamine nascitur. Summam vero difficultatem non ponit in perceptione veritatis theoreticæ, sed in defectu practicæ, quæ oritur ex profunda cæcitate & surditate nostra spirituali, & ex ingenti distantia inter facultates animæ nostræ & objecta fidei. Huic remedium nullum esse, nisi Deus nobis dederit cor ad intelligendum, oculos ad videndum, aures ad audiendum. V. Sequitur disputatio de impotentia nostra morali, cujus correctionem a divini gratiæ immediata operatione Autor accersit. Censor, ut hac carere posse homines evincat, impotentiam illam quærit in depravatione corporis & cogitationibus perverfis, ob intemperiem corporis in anima exorientibus: hæc igitur correctæ & mutata, corrigi statuit & mutari animæ inclinationes. Hic notat Autor, illam corporis intemperiem physicam potius esse quam moralem, & non nisi certo modo moralem dici posse, quia arma, ut Paulus loquitur, injustitiæ & peccato suppeditat; monet autem, terminos hos, licet parum æstimentur a Censore, non confundendos, sed accurate distinguendos esse. Negat impotentiam moralem consistere in modo agendi aut cogitandi, sed in naturali & invincibili per naturam indocilitate, obstinatione & induratione adversus res spirituales, ex peccato, ut malo morali, consequenti & ideo sedem, ex doctrina Christi, in corde habenti. VI. De peccato originali ita sentit Criticus, ut consistere id dicat in intemperie corporis & in cogitationibus malis, ex corporis dyscrasia orientibus. Ex his prius admittit Noster eatenus, quia etsi sedes peccati proprie non sit corpus sed anima, in hoc tamen consummatur peccatum & perficitur, quia corpus est animæ domicilium: alterum rejicit; neque enim pravæ cogitationes ex intemperie corporis potissimum, sed ex corruptione facultatum animæ nasci, tanquam malos fructus ex mala arbore. *De corde exeunt &c.* Matth. XV, 19. Cum igitur de facultatum corruptione nihil loquatur Censor, prodece mentem suam dicitur,

tur, quod peccatum originale, sive corruptionem illam omnino ne-
 get, aut si verbis confiteatur, re tollat. Id pluribus urget, & peccati
 originalis naturam describit, ut non solum sit privatio virtuti op-
 posita, sed & habitudo injustitiæ & corruptionis, ideoque aliquid
 positivi habeat, ex doctrina *Thomæ* I. II. q. 82. art. 1. Addit & ex-
 plicat Scripturæ dicta, Gen. V, 3, VI, 5, VIII, 21. Ps. LI, 7. Joh. III, 3.
 Denique notat, peccatum originis malum universale esse, quod o-
 mnia corrumpit; quia ultimum finem mutat, qui erat amor Dei,
 & pro eo nobis substituit amorem nostri; unde necesse esse ait, ut
 non solum cogitationes, sed & facultates animæ corruptæ sint, cum
 omnes a fine aberrent. VII. In examen vocantur, quæ de viribus re-
 ctæ rationis Censor differuit, & quicquid de illis jactatur, ad spiritua-
 lium cognitionem non sufficere ostenditur, ex dictis Eph. IV, 17. 18.
 Rom. I, 28. Tit. III, 3. Cum Pelagio itaque errare dicuntur, qui sta-
 tuunt, rationem in se rectam mansisse; eo enim ipso peccatum origi-
 nale & corruptionem per lapsum negari, ex quo omnis rationis in
 spiritualibus defectus ortum habet. Vehementer itaq; reprehendit Au-
 tor dictum Censoris p. 242. (*des Essais*) ubi concludit: ad regeneratio-
 nem animæ & conversionem cordis nil requiri, quam ut primo cor-
 poris intemperies quocunque remedio corrigatur; secundo, ut ad
 vivum represententur objecta intellectus, & voluntatis, mendacium &
 veritas, vitium & virtus. Hæc, ait, Pelagianismum in summo gradu
 exhibent. Refutat inde quæ Censor statuit, quod ratio humana sal-
 tem per subreptionem fallatur, & ad lapsum Adami applicat. Impu-
 gnat iterum, quæ Criticus de immediata Dei operatione ad corrigen-
 dam intemperiem corporis admittit: ait enim, si ea sufficeret, ne-
 cessariam non futuram fuisse missionem Jesu Christi in carnem aut
 ejus mortem, nec operationem Spiritus Sancti, & hanc tantum phy-
 sicam fore, cum suo modo moralis dici debeat: fatetur tamen cum
 Augustino & Synodo Dordracena, non posse accurate & perfecte co-
 gnosci & definiri, cujus illa sit generis & naturæ, licet actio ipsa sit
 verissima & credi debeat, sicut plurima alia etiam in rebus naturali-
 bus, quæ non comprehendantur: hyperphysicam dictam esse ait
 ab Amyraldo, sed post *Franciscum Camuelem*, & sensum illius phra-
 sis explicat. VIII. Concludit tandem Autor, Censorem nullam pla-
 ne Spiritus Sancti operationem in conversione hominis admittere.

pag. 168.

175r

183.

189.

185.

196.

208.

210.

214.

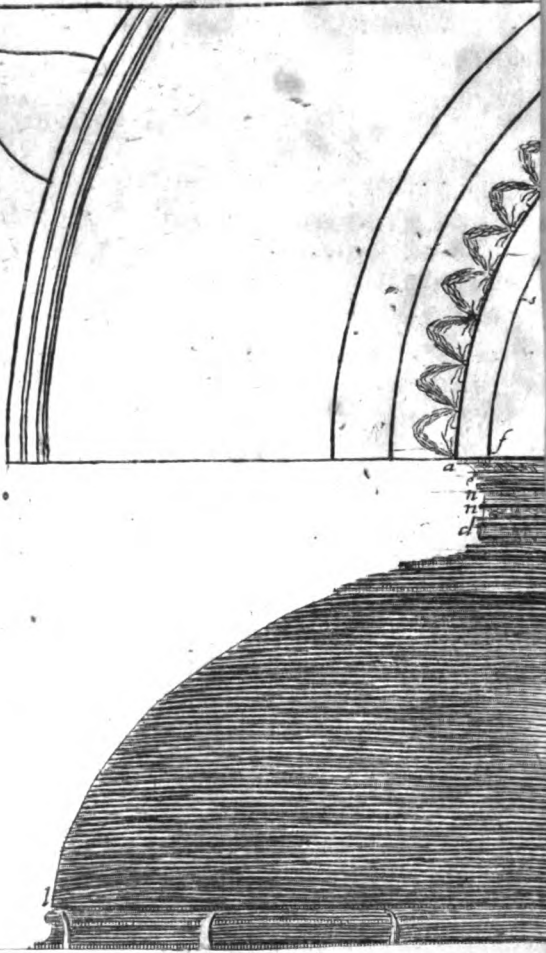
219.

PAG. 225. Adducit loca quaedam ex Critica p. 243, 252, 271 & 272, in quibus satis aperte dicere videtur, sufficere ut temperamentum corporis emendetur, idque per causas secundas fieri posse, jejunii & patientia afflictionum. Refellit ista plurimis & egregijs rationibus, ostendens, minime sufficere istam correctionem, in aliquibus etiam hominibus

231. bono temperamento præditis superfluum esse: ea admissa, conversionem, adversus tot dicta Scripturæ, hominis viribus tribui: ob stare etiam exempla conversionum, quæ subito peractæ sunt, absque ulla temperamenti corporis correctione, v. g. per conciones Johannis Baptistæ, & ipsius Christi, uno momento quosdam a telonio aut vita impura revocantis. Nullum Scripturæ locum produci posse, quo Censoris sententia juvetur; omnem potius conversionis causam in Dei operatione, cor novum creantis, oculos intellectus illuminantis, & nos regenerantis poni. Jejunii conversionem minime dicit deberi, ideoque in toto Novo Testamento nunquam præcipi, etsi encomia & exempla habeant & corpus doment. Idem de afflictionibus monet. Acriter deinde asserta Censoris infestatur, immediatam Dei operationem contemtim rejicientis, unde pessimas consequentias elicit. Monstrat etiam, ut Criticus Pajonii magistri sui sententiam in deterius verterit. Ille enim ad potentiam moralem non solum correctionem temperamenti, sed ut Censor ipse faretur, illuminationem intellectus & cognitiones salutare requirebat: hic vero in correctione temperamenti omnem potentiam moralem consistere facit. Nihilò tamen magis Pajonii sententiam probat, quis istam illuminationem & cognitionem ex solo verbo absque auxilio Spiritus Sancti accersèbat; pejorem tamen Critici errorem esse indicat, & potentiam moralem longe aliter cum schola Theologorum definit, quam quæ in sola correctione temperamenti corporis consistat, quæ physica potius dici debeat, nec ab operatione Spiritus Sancti immediata pendeat. Duo igitur requirit ad conversionem hominis, primo instructionem ex verbo Dei, secundo domum docilitatis ad recipiendam instructionem: illa, ait, per verbi auditum & lectionem fieri potest; hoc a Spiritu Sancto immediate proficiscitur. Explicat hoc similitudine a lumine Solis, oculis representato, qui aperiendi sunt, si lumen percipere velint. Aperire autem oculos hominum, naturaliter ad spiritualia plane cæcorum, divi-
ni est

TAB. XII.

ad a. 1689. pag. 529.

ni est operis: ideo ex Esaia Salvator noster asseverat Joh. VI, 45. pag. 278.
Erunt omnes docibiles Dei.

EDUARDI BERNARDI DE MENSURIS ET *Ponderibus antiquis libri tres.*

Oxoniz e Theatro Seldonio, 1688, in 8. Plag. 22.

ANceps semper fuit inter eruditos de ponderibus & mensuris antiquorum disceptatio, notique satis sunt circa hanc rem Pæti, Budæi, Alciati, Agricolaë, Villalpandi aliorumque labores: non tamen invenias facile, qui feliciter in hoc argumento versatus fuerit clarissimo Eduardo Bernardo, qui quæ apud alios habentur varie dispersa, summo cum judicio in librum hunc congeffit, ita tamen, ut ex instructissima sua penu multa addiderit de Talmudicorum, Arabum, Sinarum &c. mensuris, quæ frustra apud alios quærantur. Quamvis autem scriptum hoc ex editione priori, Eduardi Pocokii in Prophetiam Hofæ Commentario subjuncta, & a nobis in Actis A. 1688. pag. 586 indicata, notum satis sit: non possumus tamen non monere, id & purius, & duplo locupletius altera hac vice in lucem prodierit, adjectis binis epistolis, in quarum altera clarissimus Vir *Thomas Hyde* doctrinam de *mensuris & ponderibus Sinensium* explicat uberius; in altera vero Vir doctus, cujus nomen litteris initialibus, N. F. D. innuitur, structuram *maris ænei* Salomonis nova ratione exponit, atque

TAB. XII.

schemate quodam, quod & hic exhibemus, objicit oculis. Cum enim profanum quoddam genus hominum multa de *ἀνεμωρεσία* Scripturæ quoad hunc locum oggerere soleat, operam dedit, ut sua figura & explicatio non solum cum descriptionibus in libro Regum & Paralipomenon, nec non illis, quæ apud Josephum, & Eusebium ex Eupolemo, habentur, sed & cum optime constituta a clarissimo Bernardo bati magnitudine conveniret. Præterea se rationem decori atque verisimilis in hac delineatione aliquatenus quoque habere voluisse dicit, idque ab insignibus interpretibus iisque architecturæ peritissimis neglectum fuisse demiratur. Cum enim *Villalpandus* (quem verbis præcedentibus haud obscure petie) non solum ita in angustum cogat duodecim boves, quos Scriptura docet mari æneo subjectos fuisse, ut necesse sit eorum posticas partes simul confundi,

5 ff 3

mon-

monstrumque unicum ex duodecim bobus emergere, sed etiam amplissimum vas & ponderosissimum in altum extollat, interpositaque inter ipsum & boves exigua quadam basi, sustentaculo gracili imponat, ut tota structura appareat labilis & lubrica; (*Vid. Schema, quod habet Villalp. Tom. II. Part. II. Explanat. in Ezech. p. 488.*) aliam proponit formam ex duabus partibus, cylindrica scilicet & hemisphaeroidica constantem, ita tamen ut neque hanc suam accuratissimam & prototypo simillimam esse pertinaciter velit contendere. Ipsum schema mare æneum a latere adspiciendum exhibet ea projectione, quæ supponit oculos ad maximam distantiam remotum. In superiore tabulæ parte ichnographia ejus adposita est super horizontali plano projecti, ad dextram vero figuræ partem sectio ipsius per axem. Quantitas autem linearum hæc est: $ab = 10$ Cubit. $c p = 5$ Cubit. $f g = 1$ Cubit. ae vel $dd = 9, 549$ Cub. Semidiam. Circ. $h i b = 9, 355$ Cub. Ex hisce si investigetur Geometrice corporis totius soliditas, reperietur ea 3000 batorum, prout vult liber II. Paralipom. IV, v. 5; ac proinde quoque 2000 capiet, uti in I. Reg. VII, 26 extat. Boves distant circuli parte decima sexta, inter ternos quosque vero dupla intercedit distantia. Ipsum præterea mare columnæ innititur, cujus diameter cubiti unius, quam & fundi latitudo postulare videatur, & per spiram in helices decem circumductam a Josepho intelligi Auctor Epistolæ conjicit, qui etiam hinc circa eam spiram unicam in helices decem complicatam delineavit. Plinthus, quæ in columnæ capitulum cernitur, non contigua est cum maris ænei fundo, sed ab eo remota dimidia parte cubiti, intercedente corpore quodam rorando, ne capitulum intra basis orbem occultaretur. In circulis non delineati sunt duo ordines nodorum seu capitum bovinorum, quorum decem in unoquoque cubito continentur, & trecenti in tota colli circumferentia. Cætera fere addita sunt ornamenta causa, & ad quinque quosque nodos distinguendos, qui cum essent minores & in una linea dispositi, inelegantem alioquin & nudatam formam præbuissent. Nihil addimus, nisi quod iterum Bernhardo celeberrimo optium atque vires apprecamur, ad novam operum *Flavii Josephi* editionem, quam dudum molitus est, & ante hos novem annos jam auspiciatus, propediem absolvendam. Ejus enim desiderio non poterunt non incendi, quotquot vel ex hoc de mensuris & ponderibus libello ingenium Viri & eruditionem cognoverint.

DISCUS

MENSIS OCTOB. A. M DC LXXXIX.

DISCUSSIO QUÆSTIONIS, AN FILIA-FAMILIAS a nexibus patriæ potestatis, etiam adversante Jure Communi Justiniano, in omnibus provinciis Germanicæ indistincte, præsertim autem in Ducatu Brunsvico-Lunenburgico Wolfenbütanæ partis, per Nuptias ita liberetur, ut statim in solius Mariti potestatem transeat? Negative facta atque edita a D. Hieronymo

Andrea.

Helmeftadii, apud Frid. Ludervvald, 1689, in 4:

Constat plagulis 13.

TRactatum hunc non ita pridem ad nos transmiſit Nobilissimus Autor, Ducalis Fisci & Cameræ Guelpherbytanz Advocatus, humanissime simul rogans, ut calculum judiciumque nostrum super eodem ipsi aperiremus. Quandoquidem vero judicium partes nobis sumere haud solemus, utpote qui recensere quidem libros, non censere suscepimus, contentum fore eundem speramus, si, quod potuimus, scripti argumentum nude & quam brevissime pro instituti ratione retulerimus, epicrisi aliis in totum relicta. Quæſtionem itaque hanc, cujus tenorem ex rubrica repetere non erit opus, pertractavit secundum methodum in consiliis juridicis plerumque adhiberi solitam, per rationes nempe tam dubitandi, quam decidendi; ita quidem ut has primo loco perhibeat, illas vero dein proponat, & aptis tandem responsionibus diluere satagat. Ante omnia ergo ex jure communi deducit, nuptias non esse modum dissolvendi patriam potestatem, ut non inficietur, quosdam ejus effectus per illas alterari, nuptæ domicilium, forum, operas & similia potissimum concernentes: hinc porro ex diversis ordinationibus provincialibus Serenissimorum Ducum Brunsvicensium probat, strictam juris communis Cæsarei observantiam illis in terris introductam, usum vero jûris Saxonici ibidem expressis verbis abrogatum esse: id quod vj juris territorialis, facultatem puta legislatariam simul annexam habentis, valide fieri potuisse evincit: unde tandem concludit, modum hunc solvendi patriam potestatem, tanquam Saxonici juris inventum, illò in Ducatu plane pleneque cessare debere. Inde progressum facit ad rationes dubi-

dubitandi ab adverſa parte allegatas, quæ quidem in his maxime conſiſtant: initio urgetur, in Germania vigere notorie conſuetudinem generalem, quod per matrimonium fiat emiſſio a nexibus patriæ poteſtatis, eamque in rem, (præter etymologiam vernaculæ vocis *freyen* / propria vi jamjam *liberationem* involventis) ingens JCtorum, Germanorum potiſſimum, cumulus adducitur hoc de negotio teſtantium: quin & idem apud omnes fere moratiores nationes & gentes (ſpeciatiim vero in regionibus Ducatus vicinis) communi aſſenſione introductum eſſe; ipſique ſocietatis conjugalis proprietati divinxque inſtitutioni congruere; ex natura quoque domini fluere, quod nempe in eandem perſonam duobus in ſolidum, patri & marito, competere nequeat: denique patriæ poteſtatis, ex jure Romano reſultantis, multorum judicio vix umbram in Germania ſuperſeſſe, adeoque quæſtionem tantum non penitus pro otioſa reputandam. Singula hæc jam reſutare occupatus eſt Noſter: & primo quidem allegatam conſuetudinem nec intuitu generalitatis, nec ratione notorietatis ſatis probatam autumat; autores quoque allegatos aut idoneos teſtes eſſe, aut aliud plane ſibi velle, factò ſingulorum examine demonſtrare nititur; argumentum ab aliorum populorum, vicinorum etiam, obſervantia inſufficientiæ arguit, cum inde nulla juriſ dependentia aut legum conſuetudinumve identitas inferatur; rationem vero ex etymologia vocis *freyen* petitam, non fragilem modo credit, ſed plane falſam: cum ejus origo rectius deducatur aut a *Freia*, Germanorum priſcorum Venere, aut à vocabulo *frygan* / quod *amare*, aut a *fryan* / quod *eligere cum affectione quadam ſingulari*, antiqua Gothorum lingua ſignificet. Nec minus in reliquarum obſectionum diſcuſſione ſuam in cauſis perorandis dexteritatem atq; promittudinem offendit; cujus tamen vis ex ipſius ſcripti perfectione melius percipi poterit, quam quidem ex compendiaria, quæ nobis familiaris eſt, relatione; ubi nempe periculum eſt, ne argumentorum pondera, concifa nimis verborum brevitate minuantur.

ANTONII MATTHÆI, ANTECESSORIS

Lugdunenſis, Tractatus de Jure Gladii, & de

Republicis qui exercent id in Diaceſi Ultra-
jectima.

Lugduni Batavorum, ſumptu Autoris, 1689, in 4. Plag. 91.

In

IN Proœmio Clarissimus Autor affectum fidemque eorum collaudat qui acta & monumenta, nunquam antea præter unum aut alterum publicata, veritatis stabiliendæ gratia ipsi communicarunt; sententiam deinde suam, qua in Tractatu de Nobilitate, anno 1686 edito & a nobis in Actis illius anni pag. 460 seqq. recenseo, l. 2. c. 1. Ultrajectum a Wiltis etiam Wiltenburch appellatum esse dixerat, Historica fide confirmat; & locum denique, ex quo probari potest, Frisones olim corpus occisi terræ non mandasse ante, quam homicida vel aliquis ex ejus familia vindictæ nomine vicariam quasi mortem perpessus esset, in ipsa tractatione c. 38 omissum supplet. Hinc ad materiam ipsam conversus, in cap. 1. quid sit jus gladii, quid merum mixtumve imperium, quid notio & jurisdictio, explicat. Cap. 2. tradit, in qua re merum imperium consistat; ubi inter alia pœnarum genera, a diversis gentibus usurpata, etiam quid sartago cinerumque supplicium fuerit, commemorat, & in cap. 3. præter reliquos gravius coercendi modos de excæcatione, membri mutilatione, & exilio tractat, atque hoc moribus proxime ad relegationem accedere, per se autem nec bona nec civitatem auferre asserit. Cap. 4. exhibet eos, qui jure gladii apud Romanos usi sunt, & iis non semper jus gladii in universum, sed nonnunquam pro parte tantum, concessum fuisse docet. His pro instituti ratione præmissis, ad mores hodiernos accedit, & c. 5. jus gladii adeo in commercio & patrimonio esse confirmat, ut vendi, donari, in feudum dari & quovis modo in alium transferri possit; unde contra *Vinnium*, Toparchis jus mandandi aliis merum imperium denegantem, disputat. Præterea c. 6. Toparchis jus constituendi præfectum, prætorem, scabinos, edicta proponendi, multas statuendi & exigendi &c. largitur; cognitionem vero de causis venaticis, publicam securitatem respicientibus, similibusque gravioribus negotiis, non æquali ratione omnibus concedit, sed potestatis amplitudinem hac in parte ex singulorum usurpatione & speciali concessione colligere jubet. Cap. 8. illi, quem Toparcha tanquam superiorem agnoscit, jus capiendi reum in illius territorio denegat: Toparcham nulla necessitate ad superiorem ejusve milites præsidarios in castrum suum admittendos cogi affirmat, & pacti, quo dominus superior hoc jus sibi reservat, utilitatem commendat, atque exemplis declarat. Sequentia capitula ab octavo ad trigessi-

muna tertium usq; , solicite recenset Toparchas dioceses Ultrajectinae, eosq; qui in ea jure gladii fruuntur, in qua tractatione initiū facit a Præpositis Ecclesiarum S. Johannis, S. Martini & S. Salvatoris, hanc potestatem in tractu inter Isalam & Leccam interjacentē habentibus : ab his progreditur ad Dominos de Dyckvelt, Montfoort &c. Toparcham de Amerongen, Vreesvvyk, Zuylestein, Vseland, Oudegein, Baern, Eem, Soest, Emmenes, Rensvoude, Odyk, Seyft, Gasbeek, Wyck, Abcoude, Nyenrode, Amstel, Woerden, Yselstein, Jaersvelt, Zuylen &c. Groningæ olim jus gladii majori Ecclesiæ competiisse, ejusque factū id aliis concessum esse, c. 28 probat, & altam jurisdictionem habenti mediam plerumque etiam competiisse commemorat, c. 29. Qua ratione Episcopo per diocēsin suam jus gladii datum fuerit, c. 30. explicat, interq; reliquos coercendi modos *studii pænale*, vi cujus pœnam hanc meritis per aliquot annos studiis in certâ Academia vacare jussus est, c. 13. refert. Quin etiam Chomarchis in c. 32. merum imperium non omnino denegat, & de re venatica quis cognoscat, c. 33. exponit. De militari judicio c. 34. loquitur, & c. 35. determinat, quousque se Magistratus Ultrajectini jurisdictionem oppidana extendat. Sicut autem Ultrajecto plenissimam jurisdictionem & jus gladii quoad omnes partes largitus est, ita reliquis ejusdem dioceses oppidis paria jura tribuere non audet c. 36. Tandem a c. 36. ad finem usque hæc præcipue circa meri imperii explicationem reliqua, persequitur: in quos jus gladii exerceatur? quinam sit procedendi modus? quid circa confiscationem bonorum, quam juri gladii non adhærere tradit, Ultrajecti & in vicinis locis observetur? quatenus condemnato saluum sit appellationis remedium, & quomodo rei mors interveniens, pœnæ remissio, & præscriptio crimina extinguant? cui postremo crimina tollendi modo circa finem capitis ultimi prohibet inquisitionem annumerari.

THEODORI CRAANEN PHIL. ET MED. D. & C.

Tractatus Physico-Medicus de Homine, in quo status ejus tam naturalis, quam præternaturalis quoad Theoriam rationalem mechanice demonstratur. Edente Theodoro Schoon, M.

D. Hagienfi, cum Figuris aeneis & indicibus tam Caputum quam Rerum & Verborum locupletissimis.

Lugdun.

DE Homine equidem *Nobilissimi des Cartes* jamjam inclaruit Tractatus: hunc tamen, si ulli, certe hic ingenio magis, quam veritati litasse, quod experientia exactiori, Anatomica cum primis destitutus, structuram Hominis tantum non meris adaptarit ideis, omnes inter, ad experientia pariter atque rationis lydium lapidem res physicas & medicas libere examinantes, videtur convenire. Tanto majorem proin præsens de Homine opus merebitur applausum, etiamsi Recentioris præmemorati Philosophi potius, quam Veterum methodo insistat, quo minus præsumi poterit eum, qui Autor ab Editore perhibetur, multa, dum viveret, experientia pollentem, ad eundem alluisse scopulū. Et omnino in capitibus fere singulis, numero CLVI, quibus corporis nostri status & naturalis, & præternaturalis, nec non multa ad manus huic auxiliatrices ferendi ratione spectantia edocentur, adeoq; Physiologia, Pathologia & Therapeutica propemodū absoluntur, Experientiam Rationi præluere, vel per pauca subsequencia e multis annotata sufficienter attestabuntur. Scilicet cum non nisi in adultis Anatomica hauriri possit cognitio, qua demum perspecta tum generationis negotium, tum morborum natura commode explanari possunt, adulti potius hominis, quam infantis fabrica automatica primum consideranda proponitur, secus quidem ac *Cartesio* ex primitiis mundi hujus sensibilis machinam deducere fuit visum. In hac pinguedinem ad salivæ essentiā nihil conferre censetur, quia ob pinguedinem intermixtam minus evaderet penetrans, gladii instar vagina recondita ad secandum & pungendum profus inepiti. Loco pulveris dentifricii, tartarus vitriolatus de prædicatur præstantissimus. Alimentorum diversitati concoctio ventriculi maximam adscribitur partem, in quantum in translatione tam diversorum & discrepantium particularum, diversi relinquuntur & efformentur pori, diversa magnitudinis & figuræ, ad quos vacuo omni exulante replendos materia ætherea pariter requiratur diversa, pro magnitudinis & figuræ diversitate ubique sese accommodans, eoque ipso alimenta ingesta ulterius comminuendo & fermentando concoctionem in ventriculo absolvens. Acidum æque ac salinum sanguini nostro inesse, ex iis, que solent assumi, colligitur, nam non solum condimenta inter ob-

pag. 4

34

35

29. 47.

38

- 53- vatur acetum, sed & multa alia facile v.g. cerevisia, acescunt, aut acidi-
 dis particulis abundant, e. g. panis secalinus. Lac ab acido Ventriculi
 fermento, aliisque quæ ingeruntur, semper coagulari, adeoque lactis
 in Ventriculo coagulationem vix, nisi excessivam, metuendam esse
 traditur, inprimis cum ætate lac ab acido ventriculorum vitulino-
 rum succo coagulatum, aliisque temporibus caseus sine detrimento
 72- assumi soleant. Medicamenta vero Ventriculo extrinsece applican-
 da non tam regioni epigastricæ, quam dorso debere admoveri, quia
 dorsum facilius, quam tot integumenta abdominis, a medicaminum
 83- spiritibus penetrari queat. Circa vermium in corpore nostro pro-
 ventum ova præsertim in aere volitantia, & vel cum alimentis, vel
 cum aere ipso inspirandum inter haurienda, perpenduntur; dari si-
 quidem ova ejusmodi subtilissima, intuitu insectorum adeo exiguo-
 rum, ut in oculum nisi microscopio armatum haud incurrant, decla-
 rantur. Clysteres tum ratione, tum experientia affirmantur nutrien-
 93- tes: primo namque hominem phrenitide laborantem per decem di-
 es solo clysteris nutrientis usu in vita fuisse servatum, item angina la-
 borantibus vix nisi iisdem succurri posse; deinde intestina crassa la-
 cteis vasis non penitus carere, cuniculorum exemplo, in quorum re-
 95- cens mactatorum intestinis crassis lactea apparuerint. Quin etiam si
 vasa lactea in crassis intestinis deessent, operari nihilominus adhuc
 posse clysmata nutrientia, per poros intestinorum blandos vapores ad
 sanguinem emittendo, simili profus ratione ac clysteres anodini &
 107- emollientes in dolore colico deprehenduntur proficui. Vapores ali-
 as in cavitate abdominis obvolitantes, aliquam ad minimum urinæ in
 vesica contentæ partem reputantur constituere, quod poros vesicæ
 foras intro spectantes facile ingredi, ob valvularum vero impedimen-
 tum minus regredi, sed coagulari potius & condensari in urinam pos-
 113- sint ac debeant. Lien in thorace aliquando repertus simul annota-
 115- tur. Sanguinis arteriosi major præ venoso fluiditas chylo cum pri-
 117- mis tribuitur admixto. Fixorum in genere triplex constituitur diffe-
 124- rentia, ratione vel ad ignem, vel ad aerem, vel ad nostrum denique
 corpus habita. Omnes interim morbi cum ab obstructione primum
 oriri videantur, panacæ vel medicamenti alicujus universalis ad-
 struitur possibilitas, attendendo una, remediolorum efficaciam non
 solum a particularum subtilitate, respectu cujus sapius reflexa mox e
 corpore

corpore rotant, sed a stabilitate, & pororum, certam, stabilitatem
 copiosam primi elementi materiam sanguinis nostri ætheri amicam
 secum vehentium, dependere. Febres omnes censentur putridæ,
 quatenus putredo tum introduci dicatur, quando ordo rerum com-
 positarum turbatur & tollitur a causa levi, sensim atq; sensim particula-
 rum nexum destruente. Via ubi ad signanda, per quas materia purulenta
 e pulmonibus ad vesicam possit deferri & cum urina excerni, parti-
 tim pori venarum pulmonalium subtiliorem puris partem recipien-
 tium, circulationis beneficio dehinc in renibus cum urina secernend-
 dam, partim diaphragmatis pori vaporibus purulentæ materiæ
 in thorace e pulmonibus extravasatæ transitum ad abdomen conce-
 dentes, quo in hujus cavo oberrantes vesicæ tandem poros foras in-
 tro spectantes subintrent, proferuntur in medium. Anastomoses sive
 inosculationes arteriis cum venis intercedere, ex celeri sanguinis ef-
 fluxu e vulnere vasi inflictio demonstratur, propterea siquidem, quod
 Anatomico cultro minus detegi queant, existentiam earum haud neg-
 gandam esse. Causa fontium vera in diurno telluris nostræ motu
 constituitur, quo rapidissime ab occidente in orientem procedente
 tellus sine negotio ab aliis separetur, præsertim iis, quæ nexu parum
 firmo gaudent, uti aqua copiose tunc superficiem ipsius adherens.
 Arteriotomia ob periculum, cui exponitur, dissuadetur; arteria
 enim in cephalalgia secta quod opem tulerit, non arteriotomiæ sim-
 pliciter, sed repetita potius sanguinis educationi venire adscribendum.
 Quemadmodum inter omnes constat, in membris vulneratis male
 denuo consolidatis sæpius variam aeris percipi mutationem, ita hæc
 omnis diversitati pororum certam saltem aeris materiam transmitten-
 tium adsignatur. In animi deliquio homines, ut citius ad se redeant,
 supini poni censentur, quo in situ tali corporis horizonti parallelo
 sanguis promptius & copiosius ad caput assurgens majorem separatio-
 ni spirituum, a quorum novo influxu omnis recreatio, suppeditet
 ansam. A remediis autem somniferis, v. g. opio & camphora, somni-
 um conciliari propter coagulationem in sanguine & humoribus horum
 auxilio introductam, similem ei, quæ a spiritu urinæ rectificatissimo
 alcohol vini addito fieri apprehenditur. Item ex acidorum usu
 dentes stupere, quatenus nervorum radicibus dentium insertorum
 fibrillæ solvantur, ut tensione ad tempus amissa sensationi haud infer-

pag. 226.

292.
692.

292.

297.

326.

382.

416.

440.

477.

viant, æque ac narcotica nervorum quasdam fibrillas solvere & tu-
 porem inferre soleant. Respirationem a diaphragmate, tanquam
 pag. 485. vero instrumento ejus activo, dependere, vel ex sola respiratione diffi-
 333. ciliiori, cum quis se ingurgitaverit, comprobatur, ventriculo tunc ab
 ingestis distento diaphragma sursum urgente, ut non nisi majori
 cum vi deorsum ferri queat. Medicamenta multis pro memoria con-
 fortanda extolli solita flocci penduntur, quod omnia talia assumpta
 in primis viis ac massa sanguinea ita invertantur, ut ad cerebrum de-
 629. lata, nec humiditatem hujus nativam corrigere, nec fibras siccas flexi-
 les reddere ullo modo valeant. Sapor fumi tabaci perquam gratus
 fertur ei, cujus lingua oleo vel spiritu vitrioli fuerit imbuta, indicio
 manifesto, saporum diversitatem ac mutationem a rerum proficisci
 638. mixtura. Ligaturæ in affectibus soporosis supponuntur conferre,
 in quantum nervorum tubuli a materia viscida obstructi, dum in una
 parte vinculo arcte ad se invicem comprimuntur, in extremitate alte-
 ra magis ab invicem recedant, adeoque apertiores evadant, ut spiri-
 tus novi a cerebro adfluentes pituitam remove ipsamque soporem
 166. tollere possint. Bilis ad ventriculum in biliosis deferri dicitur, non
 quod per pylorum e duodeno regurgitet, sed potius, quod ab arteria
 gastrica ad ventriculum eodem modo deponatur, ac in hepate ab ar-
 teria hepatica fieri animadvertitur. Fœtus respiratio in utero ma-
 741. terno asseveratur necessaria, quo pulmonum cellulae exiguae conser-
 vari possint cavæ, neque nervi phrenici intuitu obstructionis omni-
 no ob quietem suppositam subsequenter inutiles emergant, ita tamen,
 ut loco aeris aqua potius, cui fœtus innatat, quemadmodum in pi-
 scibus inspiretur, hinc & pulmones fœtus propter cellulas aqua re-
 pletas graviores esse & fundum aquæ petere, secus ac ubi in lucem e-
 761. dito aer jamjam inspiratus fuerit. Infantibus alimenta potius liquida
 exhibenda suadentur, quam solida, ne horum assumptione ossa tam
 cito ad statum perfectæ duritiæ perveniant, adeoque in longiorem
 765. exrescere staturam impediuntur. Tandem cum Cartesio ex eo nos
 mori statuitur, quod corpus ab anima recedat, i. e. tum animam co-
 gi a corpore secedere, quando ineptum hoc ad illi amplius inservien-
 dum existit; animam quippe immortalem omnisque varietatis exper-
 tem nequaquam mortis posse dici causam, sed corpus potius, vel per
 morbum, vel per meram senectutem labefactatum.

THEO-

MENSIS OCTOB. A. M DC LXXXIX.
THEODORI CRAANEN, PHIL. ET MED. D.
Prof. olim Leidensis, ac Consilarii & Archiatri Braun-
denburgici &c. Observationes, quibus emendatione & il-
lustratur Henr. Regii Praxis medica, medica-
tionum exemplis demonstrata.

Lugduni Batavorum apud Petrum vander Aa, 1689, in 4.

Constat plagulis 100.

INter illos, qui artem nostram a scholasticis erroribus vindicare conati sunt, primus fortasse fuit Henricus Regius Professor Medicinæ Ultrajectinus, qui secundum Cartesii placita artis Afclepiadæ emendationem aggressus est. Et quamvis celeberrimi hujus philosophi testimonio rem masculè nec sine fructu gesserit, non tamen omnimode perfecit. Partim enim Cartesii dogmata sponte reliquit; partim qua semel imbutus erat a teneris, pristinæ philosophiæ præjudicia omnino exuere non potuit. Itaque memoratæ hypotheseos celeberrimus patronus Craanius in Collegio quodam Praxin Regii, quam Institutionibus suis, sub Medicinæ nomine olim jam publicatis, adjunxit, notis suis nunc emendavit, nunc illustravit. Tanto hoc factum auditorum fuit applausu, ut non tantum ipsi eas innumeris vicibus, nec sine gravibus impensis describi curaverint, & vix cum aliis nisi amicissimis communicare dignati fuerint, sed alii etiam earundem publicationem avidè desiderarint. Verùm quia hæ Craanii notæ non conceptis ab ipso verbis propositæ, sed pro Auditorum ingenio ex ejus sermonibus collectæ fuerant, non potuerunt non illæ quandoq; mutilæ, & invicè diversæ existere. Precibus igitur quorundam intimioris admissionis discipulorum fatigatus Craanius favit, & quæ conceperant calamo suo, corrigere aggressus est, sed solum ut auditoribus de sententia sua rectius constaret, non vero ut unquæ ea prælo committenda expeteret. Desiderio nihilominus plurimum satisfacturi alii has Craanii in Regium animadversiones, diverso tamen sub schemate, in publicum emisérunt. Quamobrem jam A. LXXXVI Medioburgi Praxis Medica Reformata Henrici Regii, sub Luminis Rationalis Medici titulo prodiit in lucem, uti in Actorum ejusdem anni mense Novembri p. 555. recensuimus. At-

que

que hæc editio, ex sententia genuinorum quorundam discipulorum, cum emendatis a Craanio notis inprimis convenire perhibetur. Jam vero industrius ille Lugdunensium Bibliopola, postquam theoriam Medicam in tractatu de Homine exhibuit, practicam quoque partem, adeoque Craanii observationes Regii ipsius praxi interspersas tradere non incongruum existimavit. Verum enimvero hæc bina scripta non ubique Craanianam exprimere hypothesin, Bibliotheca Universalis & Historica Collectores testantur. Sed ad institutum. Regius medicationibus CXXX totidem ægrotantium casus proponit, in libros quatuor distributos. Primus morbos capitis, secundus pepectoris, tertius abdominis, quartus qui habitum & artus corripiant, recenset. Post historiam, in morbi denominationem, partem affectam, causas procataceticam & continentem, & per has in symptomatum rationes, prognosin tandem & curam inquirat. Craanius vero quæ minus apposite dicuntur, aut a sua sententia recedunt, interjectis notis emendat; quæ autem cum ratione & experientia conveniunt, suis observationibus illustrat. In genere vero nullam intemperiem calidam aut frigidam partium solidarum, v. g. hepatis, cordis, admittit; humidam qua humidum peccare negat; venæsectionem ubique purgantibus, etiam clysteribus quandoque præmittit; venarum selectum superstitiosum rejicit, eum concedens, quo in sanguine subtiliore educendo vena in brachio, in crassiore in pede secatur. Partibus solidis nulla corroborantia tribuit; eucurbitulas & scarificationes improbat; vesicatoria evacuandi causa damnat, in apoplexia excitandi ergo præcipit. Magnam fiduciam in decoctis sudoriferis ex lignis paratis reponit, omnem apozematum purgantium usum detrectans. Ast in specie, ubi animus est motum sanguinis impetuosiores refranare, lapidem prunellæ, saccharum Saturni, imo & camphoram sæpius exhibet, adeoque horum usum in cephalalgia a causa calida, mania, phrenitide, inflammationibus, synocho, febre &c. iterum iterumque commendat. Nimias vigilias caute opiatas debellandas esse asserit; pulverem vero sequentem extollit, quod & bilis motum infringere, & sanguinis impetum coercere valeat: Rec. tartari vitriolati gr. XV, laud. opiat. gr. j vel ij, camphoræ gr. iij vel jv. M. F. pulvis. Similiter tincturam suam opii hic & sæpius alibi prædicat; quæ est solutio opii leviter tosti in spiritus vini tartarificati
in signi

inigni quantitate, creberrime repetitis filtrationibus depurata. In
 catalepsi non spiritus animales congelari, sed glandulam pinealem
 fortuito catarrho obsideri pronuntiat. Quippe hanc cum Cartesio
 primarium mentis instrumentum agnoscit, quo & corporis motus
 illa percipiat, & suos cum corpore communicet. Sic etiam quod
 hac ratione nec a spiritibus commoveri, nec hos ad partes determi-
 nare valeat, objecta externa non tantum non percipi, sed etiam mo-
 tus voluntarios quiescere. Epilepsia, in qua visciditatem cum acri-
 monia conjunctam accusat, mederi tanquam specificum affirmat pul-
 verem secundae humanae in umbra exsiccatae, a scrupulis duobus ad
 drachmam unam. Febrium naturam in eo consistere arbitrat, quod
 ad sanguinem aliqua deferatur materia per suos poros trajiciens athe-
 rem non convenientem cum eo, qui per poros nostri sanguinis fluit,
 sive illa ab erysipelate, & inflammationibus, sive ab aliis causis suppe-
 ditetur. Adeoque sudorifera sola appropriata remedia asserit ante
 paroxysmum propinanda, inprimis e mineralium classe, utpote quae
 fomitem in partibus haerentem eluere & eliminare valeant. His tin-
 cturam croci, opii, item camphoram pro circumstantiarum diversita-
 te admiscet. In quartana magni facit decocta sudorifera diebus a
 paroxysmo vacuis, eidem vero obnoxiiis sudoriferum, cui cortex Pe-
 ruvianus additur, ante paroxysmum commendat: uti hic pariter ra-
 dici ostrutii splendenti dum frangitur, tam in decocto, quam in for-
 ma pulveris singularem efficaciam tribuit. Hypochondriaci mali
 extirpationem per decocta sudorifera attenuantia, cum purganti-
 bus ex melanagogis & mercurio dulci compositis, atque venesectioni-
 bus alternata aggreditur. Et simili fundamento reliquorum affe-
 ctuum resolutiones innituntur.

RUDIGERI CHRISTIANI DE VVEDEL

Elogia Sacra, ad ductum Evangeliorum

concepta.

Coloniae Brandenburgicae, typis Ulr. Lieppert, 1689, in 4. Plag. 59.

Inscriptionum, quae & *Elogia* appellari solent, longe feracissimum
 fuit hoc seculum. Originem illarum ex remotissima Graecorum
 ac Romanorum antiquitate, imo ex ipsis legum tabulis, sepulcrali-
 busque

busque atque aliis monumentorum inscriptionibus, quales post *Jacobum Beyellium, Petrum Apianum, Martinum Smerium, & Justum Lipsium, Janus Gruterus & Tb. Reinesius* ad posteritatem transmiserunt, accessit vir clarissimus *Christianus Weifus*, qui & primus ex professo de hoc scribendi genere libris duobus, quos *de Poesi hodiernorum Politicorum* sive *de argutis inscriptionibus* inscripsit, fuit commentatus. Est autem Inscriptio, finiente illam eodem Weifio, *Oratio verbis solutis Poesin imitata, argutis sensibus laudem aut vituperium alicujus referens*. Est enim medium quid Inscriptio inter Oratoriam & Poesin, & ab Oratoria quidem dicendi libertatem illigatam, nec pedibus metricis adstrictam, a Poesi laxuriam verborum, lususque poeticos, unde & libera Poesis *Juglari* dicitur, veluti mutuatur. Inter artifices Inscriptionum ejuscemodi, *Emanuele Thesaurio*, Patritio Turinensi, nemo temere est superior, sive sacri, sive profani argumenti Inscriptiones contempleris. Et sacra quidem quod attinet, scripsit is *Elogia Patriarcharum* ab Adamo usque ad Christum, quos in pastores, milites, duces, reges, solitarios ac sanctos distinxit; stylo certe ut conciso, ita arguto admodum ac peraeuto. Hunc non infeliciter æmulatus est *Aloysius Juglaris*, Jesuita & popularis Thesauri; quippe qui præter XL *Elogia*, quibus Ludovici XIII Galliarum Regis vitam virtutesque complexus est, centum Inscriptionibus universam CHRISTI vitam comprehendit. Libri titulus sic habet: *Christus Jesus, b. e. Dei Hominis Elogia*, qui Genæv. A. 1641 in 4. Moguntiarum A. 1665 in 8 cum Elogiis Patriarcharum Thesauri prodit. Fallimur? an Duum-Virorum horum vestigiis insistere voluit Vir generosissimus, *Rudigerus Christianus de Wedel*, qui hodieque Potentissimo Electori Brandenburgico a consiliis est judicialibus. Sane & ipse *Elogia* ejusmodi sacra scripsit, eaque, ut titulus præ se fert, ad ductum Evangeliorum concepta. Ostendere autem hoc ipso Autor voluit, in Aulis quoque, sub probo inprimis Principe, non frigere plane pietatis studium. Et vero non doctum tantummodo atque argutum, sed pium quoque ac devotum his ipsis Elogiis legenti cuique se Autor approbat. Non diffidetur autem ipsemet, stylum non per omnia esse æqualem, nec totidem super eadem materia reperiri in hoc libro meditationes; scribendi etiam venustate hic adhibendam desiderari posse, eo quod a XXIV anno ætatem in judiciis, aliisque publicis functionibus transegerit; facilius

facilis etiam laborem cessisse sibi, quoties de Salvatoris miraculis factis, quam ubi de dictis ejus ac parabolis consignandam fuerit. Sed de his ipsi lectores viderint. Cæterum uti hæc Elogia *Friderico Wilhelmo Magno*, Domino suo indignissimo consecrare instituerat nobilissimus de Wedel, ita, hoc spe citius terris hæc erepto, felicissimo ejus successori *Friderico III* non dedicare ea non potuit. Et hinc duplex dedicatio præmissa Elogiis deprehenditur.

**CAPITA DOCTRINÆ ET PRAXIS CHRISTIANÆ
insignia ex LIX illustribus Novi Testamenti dictis
deducta, & Evangelicis Dominicalibus in concionibus A. 1677
Francofurti ad Mœnum habitis applicata a Philippo Ja-
cobo Spenero D. & Seniore Evangelicæ Mini-
sterii Francofurtensis.**

Francofurti, impensis Joh. Dav. Zunneri, 1689, in 8.

Constat plagulis 30.

Hunc libellum ob argumenti similitudinem priori haud immerito jungimus. Continet enim selecta quædam religionis Christianæ capita, quæ Theologus Summe Reverendus Dn. *Philippus Jacobus Spenerus*, hoc tempore Potentissimo Saxonie Electori a concionibus aulicis primariis, & consiliis ecclesiasticis, dum adhuc Francofurtensi ad Mœnum ecclesie præesset, ex illustribus nonnullis Novi Testamenti dictis deduxit & in concionibus publicis A. 1677 habitis ad pericopas Evangelicas, quæ diebus dominicis & festis explicari in publicis ecclesie conventibus solent, applicavit. Equidem hæc ipsa doctrinæ & praxis Christianæ capita jam A. 1680 Germanice, prout a Venerando Autore concepta & populo proposita fuerant, typis impressa & operi majori integras homilias continenti, quod inscribitur: *des thätigen Christenthums Nothwendigkeit und Wichtigkeit* i. e. *Christianismi actualis necessitas & possibilitas*, inserta novimus. Verum cum Vir quidem haud minus incomparabili doctrina quam natalium splendore & meritorum in rem publicam gloria Perillustis, cujus pietatem & modestiã tacite vene-

rari, quam celeberrimum Nomen contra nutum evulgare malumus, haud exiguum coelestis sapientiae gustum inde percipi sentiret, operae se pretium facturum censuit, si has meditationes ex majori concionum opere excerptas, in gratiam eorum, qui Germanicae linguae minus periti suat, vel majori illo opere carent, Latine redderet. Nec improbavit hoc consilium Magnificus Autor, sed versionem sibi communicatam luci publicae exponendam duxit, in praefatione monens, generosissimum Interpretem, etsi augustioris & nitidioris styli facultate polleat, simplicius tamen dicendi genus, & quod huic materiae aptius esset elegisse; dicta vero Scriptura juxta Vulgatum adduxisse, indeque nonnunquam fieri, quod sententiarum, quibus probandis adhibentur, sensum haud fatis exprimant; nonnunquam tamen, ubi Vulgatus a scopo nimis aberravit, Lutheri versionem Vulgatae subjungi.

*HISTOIRE DES REVOLUTIONS D' ANGLE-
terre sous le Regne de Jacques II. &c.*

id est,

Historia Mutationum Angliae sub Regno Jacobi II. usque ad coronationem Guilielmi III.

Amstelodami, apud Henr. Desbordes 1689, in 12.

Constat plagulis 20.

Fig. I.

Simili Historiae in Gallia, a cujus Scriptoribus hodiernis non nisi Satyrae vel panegyrici expectandi dicuntur, adornandae, libello hoc, qui majori veritate nitatur, obviari Praefatio innuit. Primitus ostenditur, quomodo Anglia tragicorum semper eventuum theatrum fuerit, nec, nisi Pontificii omnibus potentia exuantur, tale & deinceps esse desitutum sit: quomodo etiam ab *Henrici VIII* temporibus Romano-Catholici, ut Pontificio jugo illam denuo subderent, nihil non tentaverint. Eo tendisse *Caroli I* matrimonium cum Galliae Regis filia contractum, & inspirata *Carolo II* & *Jacobo II* tunc exulibus Jesuitarum dogmata, eoque fratrem eorum tertio genitum *Glocestriae* Ducem brevioris fuisse vitae, quod aures illis praebere noluerit. Apparuisse idem consilium ex conspiratione in *Caroli II*

praeter

præter spem diutius viventis caput A. 1678 conflata, sed a D. *Tiribon-
tes* tempestive detecta, quam Parlamenti decreta de Pontificia a
sessione iureque suffragii, & *Jacobo* tunc *Eboracensi* Duce in suc-
cessionem in perpetuum excludendis infœcra fuerint, qui favore Regis
signationem Decreti impediens ad sedandos Scotiæ motus mis-
sus, rebus etiam feliciter gestis, Anglis nihilominus suspectus man-
ferit. Post novam, quam Jesuitæ machinati fuerint, conspirationem
de Rege & Fratre (etsi quoad hunc totius negotii probe conscium,
omnia simulate agi debuerint) pugione simul confodiendis revelatâ,
multis innocentibus in societatem supplicii tractis, & intra 5 annos
67 Proceribus capite plexis, Angliam cruento macello parum abis-
malem fuisse. Rege d. 16 Febr. 1685 non sine veneni suspitione vivis
exempto, & Fratre successore variis gratulationibus (inter quas *Qua-
kerorum* Oratiuncula e Jesuitæ cujusdam cerebro prodiisse dica-
tur, veluti jam dudum multi hujus Societatis inter illos latere credan-
tur) excepto, & statu tam civili quam militari firmato, in D. *Oates*
Jesuitarum calumnia sententiam dictam esse, ut præter fustigationem,
& perpetuum carcerem, quotannis ignominioso conspectui publice
exponeretur. Qua occasione idem *Oates*, jam septuagenarius, ex
Ministro Ecclesiastico Jesuita antehac evaserit, paucis hic simul at-
tingitur. Hinc Ducis *Montmourbensis* (antea *Arkenii*) filii natura-
lis *Caroli II.* ex puella quadam *Walliensis* sub matrimonii, uti quibusdam
creditur, promissione procreati, multisque dignitatibus a patre,
tenerrimo præ reliquis affectu eum prosequente, decorati infelicia
fata recensentur, quomodo jurisjurandi sui de solo patrio mutando,
& armis contra Regem aut ejus Successorem nunquam arripien-
dis præstiti immemor, *Malecontentis* ducem se præbuerit, sed a suis
desertus, & proprii canis indicio captus, rebellionis non minus quam
imprudentiæ pœnas dederit; quomodo etiam Comes *Argile* (qui
A. 1680 inter motus Scotiæ Edinburgi custodiæ datus, sed cum filia
ipsum visitante, cum cujus pedissequo sagum permutaverat, simul e-
gressus, & syrmatiss, quod servili ministerio portatum in lutum delabi
siverat, a filia ex simulata indignatione in faciem impacti beneficio
elapsus, nullibi hæcenus apparuerat) eodem tempore novarum rerum
in Scotia auctor, æque tristem vitæ exitum expertus fuerit. Comme-
morata hinc severa in geminæ hujus seditionis intra bimestre repressæ

pag. 7.

17.

20.

27.

35.

29.

36. — 71.

56.

73. complices animadversione, qua se unum plures carnificis manus-
 tulisse, quam omnes a *Guilielmi* Conquæstoris tempore iudices, *Ge-*
orgius Jeffrey, cui Cancellarii munus inde præmi loco obtigerit, glo-
 riatus sit; complures violenti & in despoticum plane arbitrariumque
 degenerantis, quod *Jacobus* exorsus sit, imperii actiones longo filo
 76. deducuntur. Inter has præ aliis eminent interdictum de festo anni-
 versario, in memoriam *Elisabethæ* & conspirationis pulverariæ, non
 celebrando: Jesuitarum in consilium vocatio & Monachorum in-
 88. tductio: quæ sita modificatio, quin totalis abolitio legis *Testi*, de
 98. qua in Actis anni superioris pag. 569 seqq. uberius diximus: septem
 item Commissariorum, qui rerum ad Jurisdictionem Ecclesia-
 sticam pertinentium curam gererent, constitutio, eorumque violenta
 167. fatis, quam passim & imprimis contra *Collegium Magdalense* Oxoni-
 ense exercuerint, functio: nec non *Curie honorum*, Nobilitati non pa-
 rum formidabilis, instauratio: *Libertatis Conscientiæ* proclamatio:
 215. Nuntii Pontificii admissio: legum & privilegiorum violatio: *Burne-*
 236. *ri* ob Historiam Reformationis Anglicanæ, & septem Episcoporum
 24. ob detrectatam Regiæ Declarationis, de libertate conscientiæ, recita-
 219. tionem persecutio: Membrorum futuri Parlamenti Regi addictorum
 selectus, & complures alii, quos consulto præterimus, violenti regimi-
 nis & Papismi introducendi nimium evidentes prodromi. Quibus
 omnibus populus non potuerit non irritari, ita ut militia etiam ad
 249. *Testi* legumque pœnaliū abolitionem promovendam sollicitata, ob-
 sequium detrectaverit. Et licet Rex ab uno extremo ad alterum pro-
 265. gressus, 4 annorum telam intra 20 dies retexens, Commissariis ec-
 clesiasticis abdicatis, Collegio Magdalensæ restituto, privilegiisque
 Civitatum redditis, proximo Parlamento plenam de revocatione
 273. *Testi* statuendi libertatem promississet, tantum tamen abfuisse, ut dif-
 fidentiam omnem eximere potuerit, ut potius Principis *Orangii* clas-
 sisque Hollandicæ adventus summo desiderio expectari cœperit,
 293. postquam peculiari libello septem querelarum capita pluribus ex-
 posita essent. Narratur inde, quomodo animosissimus Princeps,
Schombergio comite, cum 65 navium classe 21000 hominum transve-
 ctura d. 30 Oct. superioris anni ex Hollandia solverit, & licet adversa
 tempestate, quæ in Gallia aculeatis scommatibus, ingeniosa tamen
 ab aliis inversione refutatis, in triste omen versa fuerit, portum repe-
 tere

tere cogaretur, denuo inde egressus d. 15 Nov. memoria *Consilii* *Regina pulcherrima* sacro, in littore occidentali ex censione facta magno u-
 bid; applausu exceptus fuerit. Rationes, quæ tam Principem ad tra-
 jiciendam in Angliam, quam Status Fœderati Belgii ad assistendum
 Principi permoverint, ex subjectis eorundem *Declarationibus*, qui-
 bus iustitia instituti, *tranquillitatem Regni* unice respicientis, pro-
 lixe asseritur, clare satis addiscere est. Refertur porro, ut Rex *Jaco-*
bus, adventu successuque Principis intellecto, Parlamentum quidem
 indixerit, sed animi anceps, literis circularibus revocatis, Reginam cum
 filio in Galliam præmissam & ipse sequi constituerit: ut venti con-
 trarii vi retro actus, & *Evershamii* a rusticis, sub e mentita veste Je-
 fuitam latere & argento gemmisque onustum fugam meditari cre-
 dentibus, detentus fuerit: ut libera, quorsum vellet, se recipiendi fa-
 cultate a Principe promissa, primum *Londinum*, hinc *Rochestriam*, &
 inde literis, quibus fugæ causæ explicantur, ibi relictis, mense Januario
 hujus anni in Galliam trajecerit, ubi Rex confœderatus benigne regi-
 um advenâ exceperit, & in propensâ affectus signum monetam, quæ
 Anglum dextræ Galli assidentem cum verbis: *sede a dextris meis* &
 primæ quoque concionis coram illo habitæ argumentum suggeren-
 tibus, exhibet, cudi, & paulo post paucis navibus instructum in Hi-
 berniam, ubi *Tirconnellum* sibi adhuc addictum habebat, transve-
 hi curaverit. Memoratur inde, quod post Regis fugam in *Con-*
ventione Proceres quidam Angliæ, & *Consilii* Scotiæ Deputati, ne-
 gotiorum publicorum administrationem Principi obtulerint,
 qui summa eam cura exorsus Nuntium Pontificium honeste ha-
 buerit, & ne Jesuitis vel cuiquam religionis causa molestia crearetur,
 omnesq; vel discedere vel remanere cupientes securitate publica gau-
 derent, maximopere caverit, & quia Parlamentum non nisi a Rege
 convocari potest, aliam interim *Conventionem* indixerit, in qua Pro-
 ceribus congregatis, articulisque certis, qui correctionem præte-
 riti, & futuri regiminis formam respiciunt, consignatis, Principi ejus-
 que Conjugi ex Hollandia accersitæ Regia dignitas, cui Jacobus a-
 ctionibus suis renuntiasse intelligendus esset, addicta fuerit, ita ut Re-
 gina sine liberis decedente, successio ad *Annam* Georgii Principis Da-
 niæ Conjugem ejusque liberos devolveretur, & post illos ad Principis
 Orangiæ liberos, si ex alia conjugate tales eum suscipere contingeret, re-

pag. 364.
 310. 315.
 344. 376.
 361.
 382.
 388.
 401.
 390.
 447.
 392. 404.
 398.
 410.
 422.
 versè-

verteretur, Principi administratione rerum per vitam relicta. De alia quoque *jurisjurandi fidelitatis* formula conventum esse perhibetur, qua Regi Reginaeque fidelitas & obsequium promittitur; doctrina, a Papa excommunicatos Principes deponi vel necari a subditis posse, damnatur; & ulli Principi, Praesuli vel Statui extraneo, ullam jurisdictionem, superioritatem, praeminentiam, seu auctoritatem secularem vel ecclesiasticam in Regnis competere debere, negatur. Ipso proclamationis regiae actu subsecuto, *Conventio* auctoritate Regia in *Parlamentum* transmutata dicitur, & haud obscura de *Episcopalis* & *Presbyterianis* uniendis spes concepta. Nervosa etiam Regis *Oratio* de ratione stabiliendi regiminis, & sumptuum in expeditionem Hibernicam Gallicamque erogandorum necessitate habita, eum effectum consecuta narratur, ut magna vis pecuniae promte promitteretur. Refertur denique quo modo coronationis ceremoniae ab Episcopo Londinensi, *Burneto* Episcopo nunc Salisburiensi & Cancellario ordinis perisclididis verba faciente, peractae fuerint, Principique Daniae Baronatus *d' Okingham*, Comitatus *Kendall*, & Ducatus *Cumberlandiae* axiomata, Duci vero Schombergio jus indigenatus & primaria rerum bellicarum cura decreta. Ut mira adeo rerum in Anglia catastrophe fidem fecerit, praesagium Poetae cujusdam Flandrici, Principi, dum nasceretur, eum defensores legum, Regem, potentissimorumque Regum terrorem futurum, praenuntiantis, item phaenomenon illud coronae Arausione, teste *Chambrunio* Theologo, A. 1665 visae, & A. 1688 VI Maji iterata vice conspectae, *Zulychemique* Epigramma eo alludens omine tunc non caruisse.

LIBRI NOVI

Horti Malabarici pars IX, de herbis & diversis illarum speciebus. Amstel. 1689. fol.

Joh. Munnicks Chirurgia ad praxin hodiernam accommodata. Trajecti ad Rhenum, 1689, in 4.

Joh. Marckii in Apocalypsin Johannis Commentarius. Amstelod. 1689, in 4.
Parallela Sacra & Profana, seu Notae in Genesin, autore Joh. Bompardio. Amstel. 1689, in 4.

Henrici Hulfii de Molitione, Opere ac Sabbatho Dei Liber unus. Lugdun. Bat. 1689, in 8.

Cornelii von Eck Principia Juris Civilis secundum ordinem Digestorum. Franequerae, 1689, in 8.

Frid. Spanhemii Summa Historiae Ecclesiasticae. Lugd. Bat. 1689, in 12.

L' Apocalypse avec une Explication par Mr. J. B. Bossuet. A Paris 1689, in 8.

Explication des quelques Difficultez sur les Prieres de la Messe; par Mr. J. B. Bossuet. A Paris, 1689, in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Novembris Anno M DC LXXXIX.

**Die Ehre des Herzogthums CARIN/ außge-
breitet von Johann Weichart Valvasor /
Freyherrn ꝛ.**

five,

**Gloria Ducatus Carniolæ, explicata per Johannem
Weichardum Valvasor, Baronem, ditionis Carniolensis in
Inferiori Districtu Capitaneum & Societatis Re-
giæ Anglicanæ Sodalem.**

Laban apud Wulfg. Maur. Endterum, Bibliop. Norimb, 1689.
in fol. Tomus I.

Constat plagulis 186.

Carniolam, inter ditiones Serenissimæ Domus Austriacæ
haud postremam, qua ratione e tenebris, (queis hæctenus
non sua, sed Cosmographorum culpa, parce nimis de ea
dicentium, involuta latuerat,) in lucem proferre fategerit
D. Job. Lud. Schönleben, retulimus jamjam in *Actis anni 1682, pag. 380*
seqq. Ejus exemplum secutus, eodemque, quo ille, patriæ amore sti-
mulatus alius nunc se nobis commemorandum sinit scriptor, nem-
pe perillustri *Valvasor, Baro de Galleneck & Neudorff, Dynasta in Wa-*
gensberg & Lichtenberg: qui cum animadvertisset, Schoolebium in
egregio suo, cujus mentionem modo fecimus, opere exteras fere res
magis, quam indigenas curasse, laborique præterea huic immortalium
multum in eo imperfectionis reliquisse, uberiorem mox de Ducatu
hoc tractationem moliri cœpit: cumque ansea jam in animo habu-

XXX

isset

ACTA ERUDITORUM

ffer, Carniolæ chronicon provinciale, nec non miracula naturæ ibi terrarum obvia tantum describere; mutato mox proposito, plenariam hujus Ducatus historiam tam naturalem, quam civilem consignare suscepit, tandemque non sine maxima opera & industria ad umbilicum perduxit. Nimirum omnibus ad ingens hoc opus absolvendum adminiculis destitutus, præter documenta nonnulla ex Cancellaria ipsi communicata, & paucula ista, quæ ex magno autorum cumulo hanc in rem delibare ei licuit, necesse habuit pleraque ex propria experientia ac indefessa indagazione haurire atque sibi comparare: proindeque ipsemet passim montes atque valles hujus regionis peragravit, ac singula notatu digna perquisivit, situmque locorum ut plurimum propria manu delineavit, suis potius quam aliorum oculis confidere edoctus: quemadmodum & antehac laudabili curiositate ductus, non Europæ modo provincias, sed ipsam quoque Africam longe lateque pervestigavit, nec uspiam viæ longinquitate a desideratis res rariores, naturales potissimum persequendi deterritus est.

Vol. I.
pag. 417.

Quo vero nitidius præfens hoc suum opus, maxime quoad styli Teutonici puritatem, evaderet, expoliendum illud commisit *Dn. Erasmo Francisci, illustrissimorum Comitum de Hobenlob & Gleichen Consiliario*, scriptis quamplurimis in Germanica lingua hæc editis inclyto; qui proinde non solum stylo suam adhibuit linam, sed & librum ipsum, Autoris bona cum venia, passim relationibus ac historiis parallelis, nec non observationibus & annotationibus, tam naturalibus quam moralibus, elucidare ac amplificare satagit; quemadmodum etiam *Liber I & V.* in præmissa dedicatione eidem ex toto accepti feruntur. Nimirum *quindecim* in universum *libris* labor hic absolvitur; qui in *quatuor Tomos* ita dispescuntur, ut trium anteriorum unoquoque quaterni, postremo vero tres libri comprehendantur, quorum singulis quid pertractetur, paucis exponemus.

Tom. I.
pag. 38.

Ac *primus* quidem liber fere circa solam nomenclaturam tam provinciarum ipsius, quam incolarum antiquorum modernorumque occupatus est. De provincia, quæ hodiernis habitatoribus *Krainka des Kela* vocatur, refertur, eam quondam sub variis per temporum intervalla nominibus venisse, Japydiarum puta, Pannoniarum, Taurisicarum, Norici, Istriarum, quarum nempe regionum partem una fecisse haud obscure videatur: novissimum vero *Carniola* seu *Carniolia* nomen

vix

vix extare ante Paulum Warnefridum Diaconum, qui tempore Desiderii, ultimi Longobardorum Regis floruit: circa annum 760, & Eginhardum, Ludovico Pio coram. Incolæ antiquissimi sub populis Chittim, item Hyperboreorum, Scytharum, Celtarum, Gallorumque priscorum appellatione latere perhibentur: qua occasione, ne materia libro decisset, interpres *Francisci* in varias antiquitates nostræ Germaniæ evagatur, de quibus dicere hic nil ardet, maxime cum plurima ad rem magis facientia suppetant.

Liber *secundus* lectori sistit Topographiam Carniolæ generatorem, & velut prægustum præbet specialioris illius & singula loca sigillatim pertractantis, quæ in libro undecimo subsequitur. Hic nimirum initio exponuntur limites hujus Ducatus & regiones ipsi continentur, a quibus undiquaque cingitur; tum summaria sequitur consideratio incolarum hujus temporis; qui intuitu externi habitus sat robusti, & ad labores, frigora aliasque molestias perferendas adfuerunt, adeoque ad militiam subeundam perquam idonei, victu etiam simplicissimo contenti prædicantur: religionis vero professionem quod ardet, fidei Romano-catholicæ addicti sunt; cui & ipse Autor noster semet adscribit, solenniter hinc in præfatione protestatus, se pro non scripto ac nullo declarare, si quid hoc in opere contentum sit, quod ulla ratione in sanctiones Ecclesiæ Catholicæ impingat iisve adversetur: ea tamen incolarum pars, quæ sub nomine *Usgokorum* venit, Græcæ communionis ritus maxime servare fertur. pag. 104.

Porto subnectitur partitio universi Ducatus, civitates omnino 21, oppida 39, pagos plusquam 4000, arces 254 comprehendentis; non connumeratis tamen illis locis, quæ sua lingua *Tabor* nuncupant, suntque rudera munitionum in montibus quondam excitatarum, quo refugium adversus hostium irruptiones præberent. Ipsam regionis divisionem quod concernit, improbatum eorum scriptorum traditio, qui eam aut bipartiantur in Carniolam irriguam & siccam, aut in tres portiones distinguunt, nempe superiorem, inferiorem, & tractum *Laybacensem*: utramque enim hanc fundamento destitui noster arguit: rectiorem vero & normæ regiminis descriptionique in actis publicis congruam, tradit eam, qua in *quinque* partes dispelcitur, Superiorem puta, Inferiorem, Mediam, Interiorem, ac denique *Istriensem* portionem; harum enim quamlibet in publicis, quæ subinde 104.

sunt, subditorum evocationibus separatim considerari proprioque subesse Capitaneo prohibet. Tandem quamlibet harum regionum seorsim pertractat, & cujusvis fines, urbes, vicos, arces, monasteria, parochias, postarum stationes, pagos præcipuos, montes, vales, sylvas, vineta, fontes, lacus, thermas, quas ibi locorum generali appellatione *Teplitz* vocitant, rivos, specus, speculas denique distinctim enumerat. Per speculas vero significamus loca eminentiora maximis lignorum acervis instructa, quos extemplo speculatores, cum primum vicinos Turcas irrumperere sentiunt, explosis simul aliquot mortariis majoribus incendunt; quo sic signo hoc per vicinorum montium incendia similiter propagato, rumor mox totam ditionem pervadere, & intra trihorium circiter omnes incolæ de hostium incursione certiores fieri, & semet aut ad pugnam aut ad fugam parare queant, quæ loca communiter *Kreutz* - sive *Kreutz-feuer* nuncupantur. Hæc inquam singula distinctis capitibus ac nominatim recenset Autor; facta simul in transitu mentione, quænam singulis in locis naturæ miracula occurrant; de quibus tamen, cum in sequentibus duobus libris plenius repetantur, hic nihil opus est dicere.

Nimirum continet liber *tertius* potissimum historiam Carniolæ physicam, & quid quoad singula naturæ regni istic memorandum veniat. Ubi primo quod situm attinet, montosam valde regionem esse apparet, non exiguam Alpium portionem complectentem; quas inter aliquæ *Festricenses* a vicino tractu dictæ, juxta dimensionem a nostro institutam, 10274 pedes geometricos altitudine adæquant: unde erroneam evincit eorum opinionem esse, qui montium nullum ultra 8000 pedes ascendere tradiderunt. Potiores ejus montes nec antiquis Geographis ignoti celebrantur *Carvanta*, *Caruladius*, *Cetius*, *Ocra*, *Albius*, *Phlygadius*, *Alpius*, *Picis*, quorum singulorum situm determinare laborat Autor; speciatim *Cetium* ait esse longissimum jugum, & *Laybacum* cum *Vienna*, utut 90 milliaria Germanica distante, jungere, adeoque *Austriam* cum *Carniola* continua veluti catena connectere, cujus certa portio hodie nuncupetur *der Kalenberg*. Inter fluvios ducatum hunc pervadentes, qui porro enarrantur, agmen ducit *Sava*: qui hoc in tractu ob saxa cursus ejus subinde sufflaminantia, tanta rapiditate ferri dicitur,

tur, ut Rheni aquas prope cataractam Schafhusiensem adhuc superet impetu, nec adeo navium patiens sit, nisi ex unico arboris trunco excavatarum. Flumen *Wipach* etiam non incelebre est, Romanis pag. 305. antehac sub nomine *Frigidi* non ignotum: quam ipsam appellationem a Nic. Heinsio pro mero epitheto perperam acceptam fuisse, obiter notatur. Non vulgare est, quod de rivo, cui *Reks* nomen, adducitur, eum aliquoties post primam scaturiginem intra terram semet abscondere, iterumque emergere, tandemque emenso quatuor milliarium itinere subterraneo, denuo erumpere, sub alio tamen *Timavi* titulo; de cuius fontium numero haud exigua inter antiquos scriptores discrepantia adducitur ac quodammodo deciditur. Progre- 275. dicitur hinc Autor ad aeris Carniolensis temperiem, quam quidem non ubique eandem, sed pro locorum, etiam non ita disistorum, diversitate multum variare ait: sic ut eodem tempore, quo in parte Ducatus Interiore jam mala persica & uvæ maturescunt, e contra in Superiori Carniola vix cerasa ad perfectionem pertingant, ut quæ nonnunquam circa festum Michaelis demum de arboribus decerpantur; cum tamen inter utrumque hunc tractum nonnisi sylva inter- 273. jaceat tria circiter milliaria latitudine continens. Porro tempestuosum valde clima hujus regionis esse oportet, dum non tantum singulis prope per æstatem diebus tonitrua istic audiuntur; sed & grandinis imbres tam frequentes irruunt, ut inde quotannis minimum quinta frugum nascentium pars, variatis modo locorum vicibus, regulariter perdat: quod quidem a vulgo communiter sagarum, non infrequentium, malitiæ tribuitur: unde & familiare ipsis est, ut quam- 322. primum nubem obscuriorem suboriri cernunt, mox ad campanas templorum accurrant easque magna vi exagitent: (ex quo continuo nolarum sonitu Autor fieri ex parte arguit, quod pluvie quandoque, dissipato scilicet nubium agmine, diu satis nonnullos istorum tractuum destituant:) quod si ne sic quidem tempestatem ingruentem dispelli animadvertant, vocatur in subsidium parochus, qui ante templum stans nubes exorcismo ferire jubetur: qui ipse tamen omni li- 310. cet opera adhibita, quandoque vix a verberum grandine tutum se præstat, a furibunda rusticorum plebecula ipsi intentatorum, utpote quæ damnum nimbi talis violentia agris illatum magna ex parte istius imperitiæ imputat, quod nempe diris non satis efficacibus nubes

incessere didicerit. Cæterum aerem Carnioliensem robustum satis
 ac vegetum corporis habitum indigenis conciliare, vel inde evidens
 est, quod ibi senes, utut nonnunquam centenarii prope, raro tamen
 plene canescant, sed plerumque externam servent speciem, ac si vix
 pag. 322. 50 aut 60 annos explevissent: quodque regulariter, per omnem fere
 Carniolam, plures per annum nasci, quam denasci soleant. Rustici
 præprimis tam durato corporum robore esse perhibentur, ut rivos
 352. sat rapidos nec parum profundos media etiam hyeme non solum ipsi
 vadando transeant, sed & viatorem una cum sarcinis suis transvehant
 humeris impositum: tametsi & alicubi flumina superare grallis insi-
 stentes consueverint. Quod si tamen contingat, rusticorum ali-
 quæ morbo corripitur, remedia sponte nascuntur facileque parabilia
 373. adhibere norunt; cuius generis varia ab Autore communicantur,
 speciatim oleum olivarum aceto mixtum & potu assumptum; imo non
 raro acetum solum panaceæ loco ipsis æstimari dicitur. Non mi-
 rum, si huic cœli salubritati pariter & soli fertilitas respondeat: hæc
 etenim tanta esse prædicatur, ut arva quotannis binas messes culto-
 384. ribus suis largiantur; alteram quidem siliginis aut tritici legumi-
 numve, alteram fagopyri: hoc etenim frumenti genus, quod ipsi *Hei-
 den* seu *Aida*, Germani *Heidelkorn* & *Buchweizen* vocant, commu-
 347. nissimum plebi panem ac victum præbens, mox post collectam pri-
 mam illam segetem agris committitur, quo adhuc ante hiemis adven-
 tum pariter maturescere possit: ac ne fortean prior illa messis ob hu-
 midam tempestatem in longum protrahatur, adeoque secundariam
 hanc sationem retardet, frumentum a solo separatum non relinqui-
 tur in campis, donec plene siccum evadere queat; sed extemplo ma-
 nipuli convehuntur, ac in certum pegma ligneum, quod ab aliquali
 figuræ similitudine *Citharam* seu *Harpfen* nominant, simplici ordi-
 ne in struem componuntur, ubi nempe a pluvia tuti, & libero nihilo-
 minus aeri perslabiles, satis ad siccandum spatii habent. Depictam e-
 jusmodi Citharam rusticam exhibet pag. 105, quemadmodum & ali-
 as figuræ æneæ sat magno numero totum huncce librum passim de-
 347. clarantes partim, partim exornantes adimplent. Nec exiguum porro
 fertilitatis argumentum præbet, quod unus milii sati modius aliis o-
 ctoginta modis messorum beare soleat. Inter reliquas fruges, in qui-
 bus recensendis non erimus prolixi, vicia eminent, cuius varia ge-
 nera

nera hic locorum ubere proventu crescunt; quæ quidem limpeditate alicubi aquæ puræ nil quicquam cedunt, at nihilo secius gustui generositatem suam abunde probant. Reperitur quoque, nonnullis in sylvis genus quoddam uvarum agrestium baccis nigris & parvis, sed acidissimis; quæ utut collectæ temporis successu dulcescant, rarius tamen in usu habentur. E reliquis hujus terræ vegetabilibus notamus adhuc *Hederam*, tanta ibi subinde crassitie conspicuam, ut facile tres cubitos circumferentia trunci adæquet; item *Juniperum*, baccas maturas coloris perfecte coccinei seu scarlatini ferentem; qualis in tractu Istriensi potissimum reperitur, cum in aliis hujus Ducatus partibus nigros modo, ut alibi, fructus gignat. Præter alios, quos præbent, usus baccæ hujus fruticis, adhibentur ab incolis mediocris fortunæ ad conficiendum potum quotidianum, quem hoc modo parant: vasculum ligneum media parte baccis juniperi replent, reliquum spatium aquæ superinfusæ relinquunt; ita duas vel tres hebdomadas obturato orificio macerari eas sinunt, quibus exactis vas in fundo perforant, ex quo quantum lubet quotidie extrahunt, tantum aquæ recentis superius reassundentes, quantum qualibet vice liquoris infra effluit; id quod ad sex aut septem menses continuare licet: qui potus non linguam solum grata acrimonia afficere, sed & satim egregie extinguere per ætatem dicitur. Flores quoque in Carnioliâ multiplici varietate luxuriare hinc evidens est, quod ibi *anemomum* triginta quinque diversæ species, *ranuncularum* plusquam octodecim, *hyacinthorum* ultra septuaginta numerari feruntur. Inter mineralia hujus regionis eminet cum ferrum, cujus varizæ fodinæ indigitantur, ac fabricæ delineantur; tum argentum vivum maxime, cujus fodina *Hydriensis*, anno 1497 primum casu fortuito detecta, pluribus describitur: quam in rem communicatur non solum antiquum carmen Germanicum, rythmi simplicitate seculi istius genium satis referens, qua historia inventionis pluribus continetur; sed & adducitur descriptio hujus fodinæ a *D. Gualtero Pope* concepta, quæ jam tum in *Actis Societatis Anglicanæ anni 1665 mens. April.* reperitur, prætereaque varia ad pleniorum ejus cognitionem facientia ex propria Autoris experientia adjiciuntur; qui etiam vulgatam istam fabulam refutat, qua creditur Hydriæ parari argentum ex Mercurio; qua occasione obiter vanitatem jactati

pag. 352

354

372

181

297

413

toties

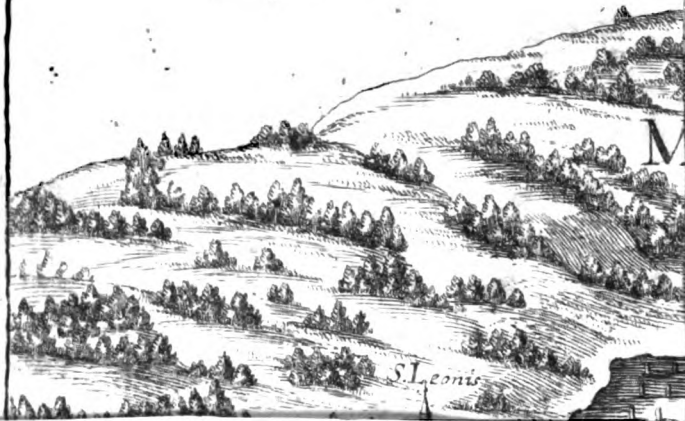
- toties lapidis Philosophici perstringit, utut non diffiteatur, propriis nempe experimentis convictus, alia metalla in aurum tingi posse, verum non aliter, quam opo concentratæ cujusdam extractionis auri,
- pag. 435. sed quæ majori cum damno, quam lucro paranda prius sit. *Marmor* insuper Carniolensis terræ viscera magna satis quantitate continent, cujus *tredecim* distincta genera variis coloribus conspicua enarrantur. Sicut autem ex hæcenus dictis videre est, naturæ regnum tam vegetabile, quam minerale sat dives esse, ita non minus regnum animale
443. varia continet non alibi facile obvia. Sic v. g. *aquila* in Carniola non infrequentes reperiri feruntur, tantæ sæpius magnitudinis, ut integras oves, unguibus comprehensas, vivas per aera abspoliare valeant; item numerosæ *columbarum* turmæ, in spatiosis montium cavernis hybernacula quærentes, at vere redeunte uno agmine multis myriadibus rursus evolantes ac per totâ regionem semet dispergentes;
230. 684. *lucii* pisces 20 aut 30, imo nonnunquam 40 libras pondere adæquantur; *trutta* coloris purpurei, quæ viginti quinque non raro libras pendunt; *canceri* fluviales tam ingentes, ut eorum quinque una summi procerum virum longitudinis mensura superent, de quibus præterea refertur, eos alicubi fistulæ sono e latebris prolici atque sic magno numero capi; porro pisciculi tam minuti, ut ipsorum viginti aut triginta facile uno bolo deglutiri queant, quos *Pfrillen* vocitant; *vipera*, crassitie brachii humani, utut vix tres spithamas longæ; *scorpiones* item ingenti numero sub Alpium saxis latitantes, ac inde in exteras terras venum exportari soliti; (contra quorum ictum, familiare Carnis præservativum simul communicatur, nimirum jubetur quis de herba *Perficaria* tria folia jejunos comedere die pentecostes, atque sic in perpetuum ab eorum noxa tutus fore creditur;)
458. denique vermes in senticostis fere reptantes, longitudine dimidii digiti & calami scriptorii crassitie, splendidam nocturno tempore lucem de se spargentes, & quidem non aliqua tantum sui portiuncula, uti cicindelæ solent, sed toto corpore. Peculiarem vero considerationem merentur animalcula Carniolæ fere propria, quæ incolarum lingua *Poub*, Germanice *Pilich* sive *Bilch* vocantur, glire nonnihil majora, coloris cinerei, sciuris non absimilia, totam hiemem intra terram latitantia, (quo tempore certum modo lapidis genus lambere ac cæteroquin absque alio cibo vivere dicuntur,) æstate

vero tanto numero, in sylvis maxime fagineis, conspicua, ut aliquando eorum aliquot millia ex uno antro prodeant. Vulgo creduntur a diabolo ad pastum educi, & ad hunc finem scuticæ aut fistulæ sono ab eodem convocari, Sabbathi præsertim vespere aliisque festis diebus: addit fabula, eorum quodlibet ab infernali hoc pastore, ad primam comparitionem, incisura unica in alterutra auricularum velut signari; ac certe mirum est, incisuram talem (& quidem unam, non plures) in singulis conspici, quæ semel in apricum venerunt; juniora vero, utut jam fere adulta, quæ nondum ex arborum foraminibus, in quibus nidulantur, prodierunt, ea semper carere. Modos ea capiendi varios pluribus Autor exponit; non enim esui solum adhibentur, dum ob insignem, qua pollent, pinguedinē sale condiuntur ac in deliciis habentur, (nisi quod nonnulli ob vulgatam istam traditionem iis vesci recusant:) sed & pelles ipsorum, quibus adpersa calce nigræ conciliantur maculæ, magno numero divenduntur & ad fulciendas vestes inserviunt. Hactenus de libro hujus operis tertio.

Quartus, qui sequitur, non dissimilis argumenti est, nisi quod hic ad specialiora descendat naturæ opera: dicatus etenim unice est recensendis & plenius repetendis (pleraque enim jam in anterioribus libris citata fuere,) naturæ miraculis, seu rebus rarioribus, quas Carniola præ omnibus aut saltem plerisque aliis regionibus præcipuas nacta est; in quibus tamen, ne in immensum excrescat ratio, brevissimi erimus, pro pleniori talium cognitione ipsam jucundissimi hujus scripti lectionem curiosis commendantes. Et primo quidem loco commemorare lubet *Glossopetras* seu lapides in perfectam pag. 144. linguæ viperinæ similitudinem a natura efformatos, utpote quos non 467. Malta solum gignit, ut vulgo creditur, sed Carniola quoque in quatuor distinctis locis; diversa quidem magnitudine, dum plerique unius circiter drachmæ sunt, alii vero ad decem prope uncias pertingunt. Sequuntur *cochlea*, *ostrea*, aliæque res *petrescæ*, quæ variis 475. in locis hujus ditionis reperiuntur; porro mons una cum rivo certis temporibus eructans *amaticulas* nigricantes ac prope implumes, nec ante 14 post eruptionem dies ad volandum aptas, admodum tamen 479. pingues & gustui suaves; aliis mons per cujus medium navigare licet, 481. anfractuoso tamen & obscuro itinere; variæ *specus* diversis naturæ artificii mirandæ, uti specus prope S. Servuli arcem, ubi inter alia mi- 497.

- randa fons profilit, qui res immundas non patitur, sed quam primis talibus adhibetur, mox evanescit, & non nisi post aliquod temporis spatium renascitur; & alia caverna prope *Podperschie* tantæ capacitatis, ut in ea chiliæ equitum commode in aciem disponi queat; lacu insuper ingenti subterraneo ac diversis siphonibus a natura fabricatis insignis; item *specus Adelspergensis & Luegensis*, quarum utraque Autore iudice Baumannianam, celeberrimam licet, curiosa raritate longe vincit, prout ex proluxa utriusque descriptione latius videre est. Speciatim de Adelspergensis refert noster, se iter duorum miliarium in ea emensum, adminiculo facium accensarum, ast neminem adhuc ad ejus terminum pertigisse; cæterum locum ubi pro integris pagis extruendis sufficientem suppetere; præcipitia quoque tam horrida in eadem extare, ut lapis inde delabens vix binam post recitationem orationis dominicæ sonum edere audiatur; præterea simulacra amphitheatrorum, alicubi velut columnis ornata, variisque imaginibus serpentum, animalium, laryarum conspicua; pontem quoque lapideum ibi reperiri, sub quo aqua profundissimæ præterlabatur. Ulterius commemorantur quinque *antra* subterranea, quæ horridas tempestates subinde gignere feruntur; præsertim si quid in ea projiciatur; (id quod de lacu Pilati in Helvetia olim creditum, moderna diversorum experientia fabulosum esse comprobavit,) unde & mos est quotannis solenni supplicationum ritu eadem expiare; quemadmodum & de monte *Kerma* perhibetur, quod circa istum, ad excitatum scutiæ sonum, tempore meridiano mox tonitru cum grandine suboriatur. Aliæ porro *cavernæ* indignantur naturæ lufibus conspicuæ, una v. g. quæ irrepentes ab aurium vitiiis, alia quæ a dorfi doloribus liberat; alia quæ pertotam æstatem glaciæ riget; alia frigidissima quidem, sed quæ vinum in lagenis ad refrigerandum illuc reconditum mox vappescere & foetere facit. *Rivi* etiam diversi singularibus pollentes proprietatibus commemorantur, quorum alius regulariter non nisi hora 9 antemeridiana & 12 nocturna, nec qualibet vice ultra quadrantem horæ fluens, quando cunque tamen prope scaturiginem conto irritatur, cum impetu erumpit & sic aliquandiu manat, cujus aqua scabiosis ut & parturientibus conducere creditur; alius lineaminum sordidorum impatiens, uti alius pecorum ad aquandum appulsoꝝ, fonte utrobique aliquandiu aquas retrahente; alius in quo

TAB. XIII. ad A. 1689. pag. 55

quo pisces cancrive injecti mox emoriuntur, licet aqua horum u-
 sibus in cibo ac potu interserviat nec insalubris sit; alius qui molæ, quam pag. 238.
 606.
 impellit, rotas crusta lapidea sensum obducit. Nec stagna desunt
 mirabilibus rebus insignia, quale est quod molam in medio sui raris-
 simo artificio ædificatam habet rapidissimam, & una hora plus grano- 609.
 rum comminuentem, quam aliæ intra quadrihorium faciunt, exem-
 titem tamen ob undas ex profundo, ob maris viciniam, subinde re-
 gurgitantes; aliud, quod parvam insulam natantem sustinet; aliud 588.
 611.
 cujus pisces musco obfisi deprehenduntur; aliud nigras alens truttas,
 sed insalubres & febrem gignentes. Ex reliquis Carniolæ cimeliis
 physicis adhuc notamus *ibermas Falckenbergenses*, continua vicissi- 612.
 tudine fluxum & refluxum maris imitantes; *juglandem* prope pagam 614.
 579.
Loque, quotannis regulariter usque ad vigiliis S. Johannis externa
 specie aridam, sed ipsa festi istius nocte & folia, & fructus mole illis
 nil quicquam cedentes, quos vicinæ arbores ferunt, uno velut impè-
 tu protrudentem; *cocleas* nigras, pugni magnitudine, sapore non 565.
 inferiores ostris, quæ in medio petræ durissimæ, cavernosæ tamen,
 viventes reperiuntur, postquam ea malleis comminuta est. Superes-
 set adhuc indicandus famosissimus ille & inter maxima dubio procul
 naturæ miracula reponendus *Lacus Circknicensis* (cujus miræ propri-
 etates jam antehac in relatione supradicti operis D. Schönlebi paucis
 verbis indigitatæ fuerunt,) quem scilicet Autor, non secus ac plera-
 que hætenus recensita, propria experientia plene percognoscere, ra-
 rorumque ejus effectuum causas ex principiis physicis & mathemati-
 cis assignare satagit: sed cum nimiam in præsentiarum profusitatem
 merito vereamur, horum communicationem in aliud tempus differ-
 re cogimur, lectorem rogantes, ut accurata Lacus illius delineatio-
 ne, qualis hætenus nondum extitit, quamque hic, prout propria Au-
 toris manu confecta, & pag. 631 inserta est, apponimus interim, con-
 tentus esse velit: quemadmodum & ea, quæ reliquis undecim hujus
 Operis libris pertractantur, alia vice, volente Deo, recensobimus.

TAB. XL

**JOHANNIS DOLÆI MED. D. POTENTISSI-
 mi Hasie Principis Consilarii ac Archiatri, S.
 R. I. Curioforum Collegæ, Encyclopædia Chir-
 urgica Rationalis Sc.**

III

Fran-

INter Recentiores, qui Praxin non solummodo Medicam, sed & Chirurgicam ad evidentiora Physices & Anatomes principia sedulo reformare fuerunt annisi, apud Batavos cum primis *Bonsekoe, Overkamp, B'ancardus, Maÿs, Solingen &c.* hactenus eminere. Palmam tamen hisce si non præripit, dubiam saltē facit Autor noster Clarissimus, qui haud contentus interna corporis nostri pathemata morbida sexennio abhinc in *Encyclopadia Medica* A. 1685 p. 131 a nobis recensita dilucidasse, in *Encyclopædia præsentis Chirurgica*, quo fidem tunc datam coacervata inter Præceos & Aulæ negotia liberet, simulque strenuūm utrobique agat Reformatorem, externis morbis eadem methodo extricandis operam addicit, eoque quidem, *Præfatione* innuente, promtius, quanto avidius Opus primum fuisse arreptum, vel ex novis hujus editionibus brevi temporis intervallo, & in Belgio bis idiomate eodem Latino, & semel in Anglia lingua huic vernacula repetitis, præter spem intellexit. Omnem siquidem Chirurgiam tyronum gratia septem hic comprehendens *libris*, horum *primo* morbos Capitis externos, *secundo* Thoracis morbos, *tertio* morbos externos Abdominis, *quarto* morbos partium genitalium utriusque sexus, *quinto* affectus artuum sive variarum corporis partium tum magnitudinem vitiose augentes, tum cutem deformantes, *sexto* morbos artuum sive variarum corporis partium tam magnitudinem vitiose imminuentes, quā continuitatem dissolventes, *septimo* denique manuum & pedum in specie morbos, capitibus distinctis ita pertractatos sistit, ut ubivis quoad pathematum ætiologiam æque ac medellam, quid Antesignanis illis famosissimis, Galeno, Paracelsō, Helmontio, Willisio, Sylvio & Cartesii affleclis, pariter atque sibi videatur, ultro pateat. Quod per singula nihilominus Libri cujusvis capita in præsentis deducere cum prolixū nimis ac tædiosum foret, sufficere poterit, nonnulla saltem circa Autoris tum fundamenta, tum *Observationes*, tum Medicamina denique delibasse. Scilicet propriam Autor sententiam circulantium humorū motui, cum *Deastra Veterum* Natura paria facienti, *superstruit*, internas morborum causas non nisi in succis vel canalibus indagans, quorum illi defectu, acredine acida, mo-

Præfat.

da, mortu tardiore vel crassitie peccare videantur, nunquam copia, in quantum, alijs nunc omisis rationibus, in morbos incidentes ad pondus librati leviores, quam sani dum erant, deprehendantur; horum vero sive canalium vitia Obstructio, Apertio, Inflexibilitas, Teneditudo, ac Motus convulsivus vel paralysis observentur; pedissequarum ad instar, pro reliquis morbis patrandis, Calculo, Pure, Vermibus, Flatibus ac Contagio interno sese habentibus. Quod vero Autoris Observationes, nec non medicamenta potissimum ea, quorum preparationem simul communicat, promiscue concernit, Trepanationi sæpius præter fatus externos, injectiones in cerebrum pag. 69. per nares anteponuntur. Fistulæ lachrymali cauterium Autoris 145. indolens, quod ex cineribus fraxini sacculo linteo inclusis constat, præcipitur imponendum. Succum taraxaci lacteum oculis instillatum leniter mordicare quidem, attamen visui clarificando & cuticulæ in ungue absumentæ inservire optime. 171. Vermem ex aure alicujus nuper egressum longitudine digiti, capite instar serpentis præditum. A cepa manibus comminuta nuchæ in filia 13 annorum applicata hæmorrhagiam narium, omnibus etiam nobilissimis remediis incassum adhibitis, confestim fuisse sedatam. In Aphonia aliisque 447. affectibus cephalicis, Astrum Autoris cephalicum, ex oleo succini & camphora compositum, præ aliis conducere. In resolvendis tumoribus strumosis linimentum Autoris ad scrophulas maximi videri 625. usus. E thorace suppurato infantis cujusdam tertium annum nondum egressi, spicam frumenti materiæ purulentæ admixtam prodidisse. Modus exponitur, quo Chirurgus quidam Francofurtensis Almacherus luxationis vertebrarum introrsum factæ restitutionem, a multis pro impossibili plane habitam, soleat perficere. Neque 704. dexteritas reticetur Chirurgi cujusdam *Melling*, Cassellis gibbosos vinculo idoneo ad tempus suspendentis, ut vertebræ reponantur. 705. In cancro mammarum non exulcerato, expertu celebratur colcothar 652. edulcoratum & cum aqua albuminis ovorum in cataplasma redactum. Vulnera Ventriculi non saltem superficialia, sed & profunda. 679. Limburgi ac Deciz sanata perhibentur. In viro quodam Francothalensi tempore pestis. A. 1666 Hernia intestinali laborante, quamvis tumor indies majorem ruborem concipiens tandem gangræna correptus medicamentorum ope apertus fuerit, fæcesque intolerabili cum foetore

- tore emanarint, cum successu nihilominus felici remedia adpropria
 fuisse admota, ita ut æger etiamnum sanus degat, sed cibus copio-
 sius ingestis eo loci tenuem transudantem percipiat lympham. Em-
 pag. 708. plastrum Hoffmanni magneticum sæpius ullo absque levamine Her-
 729. niosis adaptari perhibetur. Balsamius vitæ *le Mort* describitur in fi-
 757. stulis sanandis præ aliis longe præstantissimus, In Scirrho viscerū tin-
 cturæ Antimonii volatili, nec non tincturæ martis cum sale essentiali
 971- tartari interne, externe emplastro Autoris emollienti multum tri-
 1010. buitur. Nec minor virtus de Tinctura aperiente ac Tinctura Anti-
 monii solari in scirrho effertur uteri. In corpulentia nimia Autoris
 1072, essentialiam tum signorum, tum catarrhalem eximium præbere sudori-
 1075. ferum. In Bubone pestifentiali eidem quoque scopo Tincturam
 1150. ejusdem bezoardicam & pulveré bezoardicum satisfacere. Pro bubo-
 ne vero simplici dissolvendo Liquorem Autoris valere dissolventé,
 æq; ac emplastrum ejus de Herba Thee paratum, in resolvendis tumo-
 1208. ribus rebellibus potentem existere. Puellam 10 annorum leprosam
 ac toto corpore squamis crustosis coopertam solo Nostri pulvere su-
 dorifero Mercurio antimionali ad grana decem & ultra de die in dié
 1297. propinato, perfectam recuperasse valetudinem, quod remediū tamen
 Autor æq; ac Balsamum suum divinū in vulneribus excellentissimum
 Mercurium solarem, Sal Mercurii &c. sibi servat arcanū, quale & cos-
 1300. meticum ejus advertitur in cutis nigredine multoties expertum, ob
 Emphyrios vero haud propalandum. Quod vero Anglis Cosmeti-
 1455. cum in nævis aliisque cutis maculis & tuberculis in usu sit, fida tradi-
 1522. tur manu. Decoctis vulnerariis Essentia Autoris traumatica commo-
 1601. de substituitur. In ossium autem fracturis præ aliis Emplastrum ejus-
 dem ad rupturam ceq; multis experimentis comprobatum extollitur.
 Clavis denique pedum extirpandis oleum lini vel profundius iisdem
 prius incisis tepide illitum, vel linteo exceptum ac impositum sua-
 detur certissimum.

JOHANNIS MUNNICKS, DOCTORIS ET
Professoris Medici, Chirurgia ad Praxin bodier-
nam adornata.

Frage

Chirurgiam hactenus perlustratam alia nunc excipit Chirurgia, ab Autore e *Dissertatione de Urinis A. 1674 Traiecti ad Rhenum edita*, jam clato conscripta. Quemadmodum vero externi corporis nostri morbi solertiam Chirurghi efflagitantes quinario plerumque includuntur numero, ita eidem noster quoque insiftens methodo, *quinis libris* omne negotium, demtis ubique superfluis, absolvit. Nempe *Lib. I.* de Tumoribus præter naturam agit in genere æque, ac in specie de Inflammatione, Furunculo, Epinyctide, Erysipelate, Oedemate, Tumore flatuoso (cujus resolvendi gratia solum oleum cucumeris asinini illitum aliquando proficuum advertitur, p. 35.) Testudine, Tumoribus tunicatis & aquosis, Scirrhus, Bubone, Carbunculo, Gangræna & Sphacelo, variisque Affectibus cutaneis, quibus Strumas, Cancrum, Polypum, Epulidem, Ranulam, Aneurisma, Varices, Paronychiam, Hernias, ac ani demum & uteri prolapsum subjungit. Uterum namque revera locum quandoque mutare, propria experientia p. 186. dat comprobatum, ceu qua in muliere difficulter pariente, uterus cum incluso foetu in vaginam ad vulvæ usque orificium prolapsus ipsi innotuit, extra pudendum interno uteri osculo ad duorum digitorum latitudinem prominente. *Lib. autem 2.* vulnera explanat, horum Diagnosin, Prognosin & Curationem tam in genere tradendo, quam in specie Vulneris Carnis, vasorum, nervorum, cum contusione, venenati, scelopetorum, capitis, faciei aliarumque thoracis, abdominis & artuum partium. *Lib. 3* circa ulcera versatur consolidanda, sive simplicia hæc fuerint, sive variis accidentibus, v. g. vitioso humorum affluxu, malignitate, vermibus, ossis corruptione &c. stipata, sive particularia denique, oculorum, aurium, labiorum, oris, pectoris, abdominis, vesicæ urinariæ, pudendorum, ani atque artuum. Tandem *Lib. 4.* Fracturarum, pariter atque *Lib. 5.* Luxationum medela & in genere, & in specie edocetur: ibi quidem Observationum vice mira fragilitas in muliere septuagesimum septimum agente annum scorbutica p. 429 enarratur; neque brevitatem membri semper pertimescendam esse, etiamsi ossis portio quædam abscessa fuerit, callo defectum hujus compensante,

Viri

Viri cujusdam Nobilis tibiz ac fibulæ in medio circiter fracturam insignem perpessi p. 149 ostenditur exemplo; hic vero, ubi in luxatione cum vulnere os extra cutem protrusum sphacelo fuerit correptum, membri extirpationem omnino necessariam esse, Rustici cujusdam exemplo, post cruris prope genu ablationem demum brevi restituti, p. 484 illustratur.

*REFLEXIONS SUR LES DIFFERENDS DE
la Religion &c. i. e.*

Considerationes controversiarum de religione, & probationes traditionis Ecclesiasticæ in singulis capitibus controversis, ex Gallice versis Patrum locis. Editio quarta, revisa & aucta.

Lutetiæ apud Gabrielem Martinum, 1689, in 12.

Constat plagulis 24.

P*elissonii* nomen, ab opera in Reformatorum Gallorum conversione, quam vocant, præstata, notius est, quam ut cuiquam in legendis quæduntur libris Gallicis versato, ignotum esse possit. Huic tractatus hocce, jam quarta vice intra paucos annos editos, attribuendus esse, fama fert, & haud obscure *Tomo II pag. 511* innuitur. In præloquio indicatur, hos libellos non nisi majoris operis vel primitias, vel compendia esse. In primo (qui de examine controversiarum inscribitur) idem agit, quod perpetuo agunt Romanæ Hierarchiæ assertores, ut evincant, necessarium esse tribunal aliquod externum & infallibile, quod religionis controversias definiat. Examen enim, quod quisque ex Scriptura Sacra, accedente Spiritus Sancti gratia, privatim instituit, quibusdam impossibile, aliis difficile, omnibus inutile esse, ab Autore hoc statuitur. Invitat itaq; ad demonstrationem, quam molitur, Reformatos, quos fratres vocat, & bona fide quosdam errare non negat, sed & periculum ostendit, si informationem rejiciant. Ad examen illud, ut ita dicam, individuale neminem ait obligatum esse. Deum enim, qui omnes vult salvos fieri, medium certitudinis universale proposuisse, examen & judicium Ecclesiæ, semper visibilis & in monte positæ: at judicium priva-

Sect. I.

II.

privatum difficillimum esse putat, neque sine perfecta & exacta Theologia cognitione fieri posse. Negat capita fidei necessaria tam clare proposita esse in Scripturis, ut singuli de iis convinci possint. Allegat, quod omnes hujusmodi scriptores solent, Lutheri & Calvini certamina de verbis institutionis S. Cœnæ. Alia inde, quæ obijciuntur, & quæ secretiora appellat, in disquisitionem vocat. Negat sufficere capita fidei, quæ Protestantes ut bona & necessaria retinuerunt, rejectis quæ Romana Ecclesia ex traditione, quam vocant, servat. Schismatis etiam culpam iisdem imputat, licet quædam in Romana Ecclesia (quod tamen negat) erronea sint; ait enim capitalia non esse vel ex Protestantium principiis, nec eorum causa ab unitate Ecclesiæ discedere licuisse. Addit, quibus demonstrat, falsam esse ideam de erroribus Ecclesiæ Romanæ, & sanctâ puramque hanc esse, in qua sola salus quæri debeat, & qua exclusi damnationem effugere non possint. Redit postea ad impossibilitatem examinis privati ostendendam, & consilium subjungit, Reformatos exhortans, ut servato quidem modestæ indagationis studio, hoc tamen eo potissimum impendant, ut ex methodo Apostolicæ doctrinæ, in successoribus eorum conservatæ, autoritatem Ecclesiasticam agnoscant, accedente a veteribus novisque miraculis confirmatione. Suadet etiam, ut si supersint difficultates in judicio de quæstionibus controversis, majorem numerum sequantur, qui doctis non minus, quam indoctis securitatem præstet.

III.

IV.

V. VI.

VII. VIII.

IX.

X.

XI. XII.

XIII.

Alter tractatus, sive potius initium aut compendium quoddam majoris, quem Autor promittit, de Eucharistia agit. In hoc asseritur præsentia realis Christi in Sacramento, per *verisimilitudinem* (sed quæ ex fidei fundamento concipiatur) per *Scripturam*, & per *sententias Patrum*. Inserta est relatio quædam Latina cum versione Gallica, ipsius fortasse Pelissonii, in qua successus conversionis in dioecesi quadam Gallica enarratur. Eum Autor magna ex parte tribuit libris, quos doctissimi ex Reformatis, *Dallaus*, *Albertinus*, *Blondellus* & similes ediderunt, in quibus testimonia adduxerunt de veteris Ecclesiæ in articulo de S. Cœna sententia. Hos scriptores *pejimos optimos* vocat, interque eos *Jacobum Cappellum* taxat, qui etiam Mahometanos a salute excludere vix sit ausus. *Calvini* quoque singularem & intricatam opinionem, qui communionem corporis & sanguinis Domini

III.

pag. 74.

81.

in actu manducationis, exclusa tamen presentia reali, quæ fuerit. Momentum deniq; afferri dicit a Cleri emendatione: ab illo enim originem mali olim profectam esse, non negat, sed hodie pro indocto, doctum; pro socordi, vigilantem; pro dissoluto, compositum esse affirmat. Sequitur compilatio probationum sive documentorum, ad utrumque tractatum pertinentium. Adscribuntur loca *Lutheri, Zwinglii, Calvini, Centurionum Magdeburgensium*, & aliquorum ex Reformatis, ex quibus vel testimonia sumi possint, vetustissimas esse sententias & ceremonias, quas pro erroneis Romanæ Ecclesiæ exprobrant Protestantes, vel horum inter se dissensiones ostenduntur, aut alia liberius dicta censuræ exponuntur. Quædam hic leguntur de controversia Sacramentaria, ex *Cassandro & Hospiniano*, & de vano illam conciliandi conatu, quodque inter se minime conveniant, qui articuli ad fundamentum fidei pertineant. Subjunguntur versiones catechesium, quas vocat, sive homiliarum de S. Coena, *Cyrilli Hierosolymitani, Ambrosii, Gregorii Nysseni & Gaudentii Brixiani*, ex quibus constare putat Autor, eandem illis seculis fidem in Ecclesia de Sacramento viguisse, quam nunc Romana profitetur. Ad objectiones vero, quas ex aliis Patrum locis Protestantes facere solent, Autor p. 77 responderat, aliter locutos esse cum infidelibus, aliter cum initiatis; & hæc est *disciplina illa arcana*, ad quam alii docti illarum partium viri hodie confugiunt, cum ex ipsis Patrum scriptis, aut ex sacrarum literarum silentio arguuntur.

301.
Tomo II Autor objectionibus, quæ tractatibus illis duobus, ab Anglis & Batavis quibusdam, quos charos & æstimatos sibi esse dicit, factæ fuerunt, magna cum diligentia respondet. Proponit eas in exordio summatim. Deinde distinctionem inter *examen & discretionem* rejicit, dum nempe adversarii statuunt, hanc sufficere, & in articulis ad salutem necessariis facilem esse, ita ut onerosum examen non requiratur: putat enim, eadem difficultate utrumq; laborare, neque planum & certum esse, qui sint articuli ad salutem necessarii. Gratiam quam illi ad inveniendam veritatem requirunt, non negat, sed distinguit inter allegatam & probatam. Illam enim a singulis frustra jactari: hanc non nisi in cœtu Ecclesiæ Catholicæ, pro qua Protestantes ipsi venditare se non ausint, reperiri, & huic soli promissam esse. Confirmat ista ex vulgato asserto, quod nemo, dum

dum vivit, de gratia certus sit, unde nec immunis ab errore in fide esse Sect. IV. possit. Ecclesiam solā (non exprimit tamen, conciliumne, an Pontifi. V. VI. cem aut alium Cleri confessum intelligat) certam de illa esse ait, adeoq; infallibilem. Qui igitur ab Ecclesia sese separent, gratia destitui, licet sana habeant dogmata. Probationem exigit, quod privato promissa sit veritatis cognitio, si Scripturam legat, attente licet & cum VII. submissione. Supponi enim in dictis Scripturæ quæ allegantur, ut legat intelligatq; debito modo, i. e. secundum sensum & interpretationem Ecclesiæ. Promissiones generales, v. g. *qui credit & baptizatur, salvabitur*, non impleri in omnibus & singulis, sed in corpore Ecclesiæ, in quo, non vero extra illud, salventur, qui eo modo credunt, quo debent, nempe sub directione & iudicio Ecclesiæ. Stabile VIII. re vult hæc ex missione Apostolorum *Matth. ult.* quæ extendatur ad illorum successores Episcopos, & ab his ordinatos in perpetuum, & huic annexam esse infallibilitatem, una cum potestate ligandi & solvendi; utrumque Ecclesiæ tribui existimat *Matth. XVIII, 15.* & seqq. Urget igitur notissima illa, *dic Ecclesia; & tu es Petrus*; item quod Ecclesia sit *columna veritatis*, & quod *hereticus sit devitandus*, imo excommunicandus, quod ex praxi & doctrina Protestantium confirmat. Commentatur etiam quædam argute ad vocabulum *prevalere*, *Matth. XVI, 18.* Aggreditur inde, sed paucis, D. Jurii *Systema de Ecclesia*, & ejus invento Romanum dogma juvari dicit; deinde demonstratum esse arbitratur, majorem suffragiorum numerum IX. jure naturali, gentium & divino sequendum esse. Rejicit quæ ex dicto Christi de parvo grege opponi solent, item de schismate Israelitico, & septem millibus de quibus Eliæ dictum est. Prolixior est XII. in explicando Hieronymi loco, qui asserere videtur, *mundum factum XIII. fuisse Arrianum*, & ex historia concilii Ariminensis alium sensum elicit. De sensu gratiæ & veritatis monet, eum quem singuli habere XIV. se putant, cedere debere illi, qui cœtui sive Ecclesiæ confertur; ordinarie itaq; præferendam esse sententiam plurium. Extraordinarium XV. fuisse statuit, quod de Beræensium inquisitione *Act. XVII, 11* traduntur. Reliquas objectiones de Ecclesia Græca & Abyssinorum breviter elidit; inter alia dicens, has cum Romana comparatas vix sese habere ut stellas ad Solem. Inde iterum & acrius contra Jurii Systema XVII. insurgit, non sine aculeo in ea, quæ de regno millenario & implemen-

XVIII.

plemento vaticiniorum Apocalypticorum publicavit. Denique etiam Baylio ad ea, quæ in Novellis Reipublicæ litterariæ mense Julio 1686 de priori tractatum horum editione annotaverat, quædam reponit, cum digressionem in laudes Regis, cujus virtutes incomparabiles enumerat, easque etiam ab hostibus & æmulis agnosci dicit: paternum quoque ejus animum in omnes subditos, ipsosque Reformatos prædicat, quem etiam in rigore illo, ut loquitur, salutari (i. e. violenta ad Romana sacra compulsione) ostenderit. Invehitur in libertatem religionis malo exemplo affectatam & Regibus vi extortam; stylum tamen ubique ita temperat, ut ex charitate scribere videatur, & sæpe preces ad Deum pro conversione dissentientium interserat. Accessit etiam huic tractatui farrago probationum ex Patribus, aliisque vetustis tum etiam novis scriptoribus, Reformatis maxime & *Juvonio*, itemque quem hic pro Propheta habeat, *Dravio*, cujus prædicationem de regia Hungariæ *Buda*, quod armis superari non possit, falsi convictam ab eventu ostendit. Non deerunt, ut putamus, Reformatis, contra quos istæ diriguntur, quæ respondeant. Haberent etiam Lutherani quæ regerent, nisi jamdudum controversiæ tales disputationibus exhaustæ essent. Redeunt enim omnia ad arcem illam Romanæ religionis, de qua in mentem nobis veniunt Cardinalis *Pallavicini* verba Lib. III. Hist. Conc. Trid. cap. IV. §. 6, ubi scribit: *Nostra fides (i. e. Romana) unico articulo individuo universa innititur, qui est autoritas Ecclesiæ falli nescia: quapropter statim atque quamcumque partem desereremus, universa corrueret; cum in comperto sit, individuum vel integrum perflare, vel integrum deficere.* Hac stante, nulla spes est ullum articulum non æque magnum & fundamentalem apud illos haberi, & omni vi defendi & inculcari, qui qualicumque antiquitatis specie, vel si hæc probari non possit, decreto Pontificum (ad eos enim omne jus Ecclesiæ reducitur) suffulcitur, quam quem clarissima sacrarum literarum dicta docent, & Christianarum mentium assensui, Spiritus Sancti operatione verbum comitante, insinuant.

CATHOLICISME HISTORIQUE, CONTENANT
en abrégé l'Histoire sainte, & la doctrine Chrétienne.
par Mr. Claude Fleury & c.

id est,

Claudii

Claudii Fleurii, Presbyteri & Abbatis in Loc-Dieu,
quondam Præceptoris Principum de Conty, Catechismus
Historicus, sive Compendium Historiæ Sacræ & Do-
ctrinæ Christianæ. Editio quarta, correctæ
& aucta.

Parisiis apud viduam Gervasii Clouzier, 1688, in 12.

Constat plagulis 18.

Repetita quater libelli hujus editio, quarum postrema tantum ad nos pervenit, argumentum non leve præbet inventæ in Gallia approbationis. Commendat eundem in signe testimonium *Jacobi Benigni Bossueti* Episcopi Meldensis, & *Piroti* D. Sorbonici. Scopus Autoris, ex scriptis aliis, quæ Actis nostris inseruimus, non ignoti, ex dissertatione libello præmissa luculenter cognoscitur, & hæc ipsa non unam ob causam prolixius enarrari digna nobis visa est. Satis ingenue queri videtur Autor de ignorantia religionis inter suos, non in plebe tantum, sed & in cultioribus & literatis, imo in sacri ordinis hominibus. Ex hac primariam corruptelam in moribus causam deducit, cum boni ignoti nulla sit seu cupiditas, seu praxis; nec Theologi, in Scholasticis licet quæstionibus versati, aut in decisione casuum, quos vocant, exercitati, Scripturæ & Oeconomiam divinam, & instruendi suos aut refutandi adversarios, eandem habeant capacitatem. Spernitur, ait, religio vel maxime ab iis, qui scientiis & artibus secularibus, hujusque vitæ commodis magna quidem cum industria attentis, religionem, posthabita cura & indagatione, negligunt & contemnunt: nec rectius agunt, qui prima elementa utcumque didicerunt, uberiori cognitione tamen carere se posse, imo debere putant, prætexentes, simplicem veritatem sufficere. Religio vero minime refugit studia inquiringium, nihilq; habet, quod lucem non ferat. Scriptura ipsa, licet rationem nostram ad obedientiam fidei subigat, lectionem tamen & meditationem serio exigit. Falsa religio in hoc maxime a vera differt, quod illa in cultu exteriori & variis ceremoniis consistat, hæc doctrinam & studium requirat, & licet in praxi versetur, hanc tamen ex theoria informer & regat. *Discipuli* itaque nomen antiquius fuit, quam *Christianorum*, Act. XI 26, & præceptum Domini ad Apostolos id maxime exigit, ut *doceant*

pag. 2.

5.

6.

- omnes gentes, Magnam porro culpæ partē grassantis ignorantia, Pastoribus Auctor tribuit: defectus etiam auditorum taxat, quod repleti sint quæstionibus curiosis, & Latine ac difficili stylo scripti & plebi inutiles; idem instrumentariis Biblicis, & quod hi justo sint prolixiores.
7. *Eruditorum*, quarum lectio simplicioribus in Ecclesia Romana commendatur, desiderat, quod particularia solum morum exempla exhibeant; in libris *spiritualibus & mysticis*, quod perfectionem præstent, fundamenta vero religionis præsupponant. In conditionibus præcipua specialia tractari, occasione festi aut textus; raro præcipua principia fidei, adeo ut multi tota ætate concubant, auditorum parum tamen vel ex primis Christianismi elementis hauriant. Hæc, pergit, in catechismis quidem traduntur, sed pueris, & adultis eorum illius instructionis pudet tædetque. Fastidant, & in multis scriptoribus illi, qui sua potius quam quæ Christi sunt, querunt. Quæ maxime valent, de pulpitis id ostentant; qui hauriunt, & auditoribus audiendis sese applicant. Sterilis est ut plurimum auditorum acceptus catechismorum stylus. Labor docentibus, ut plurimum, qui charitate tædium non superant, ob auditorum rudem ignorantiam. Fætet tamen Auctor, ante duo secula longe maiorem Christianam religionis regnasse, antequam nempe *Ignacius Loiola* pueros methodum primus in ecclesiam Romanam introduxerit; manifeste tamen sterilitatem & scabritiem libellorum auditorum, ut & pueri ægerrime illos discant, adulti vero spernant & derideant. Causam ficti & inamœni styli ab indole autorum accipit, qui Scholasticæ Theologiæ studiis innutriti, eorundemq; styli secuti, exactæ methodi ordinem & definitionum atque divisionum accuratam, etiam pueris inculcare velint, nullo successu; quia discipulos habent instrumentarium disciplinarum & terminorum imperitos. Statim igitur simplicem facti narrationem, cui doctrina postea in præcipuis & utilissimam, & Ecclesiæ melioribus temporibus, ante hanc ætatem aut octo secula, conformem esse. Ita, scribit, hæc multa mundo condito annis de religione instituti sunt homines a patribus avisque, gesta Dei narrantibus. Moyses traditionem maiorem in scripta redegit, nihilominus tamen populo injunxit; ut quæ viderint, liberis narrent, & legem frequentes legant & meditentur. Continua fuit eadem
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
14. 15.

eadem scribendi diligentia ad Maccabæorum usque tempora, neque Scriptura obfuit traditioni, sed eam conservavit. Nec alia ratio in Novo Testamento observata fuit: nam & Apostoli enarratione factorum, ut in Actis legimus, populum instruxerunt, representando præstitisse Deum in Novo, quod in Veteri promiserat. Eandem methodum, in Patrum quoque scriptis deprehendi dicit, citatque libellum Augustini *de Catechizandis Rudibus*. Observat tamen, catechizari illo tempore ista methodo adultos solum consuevisse. Infantibus autem, qui in Baptismo fidei donum acceperant, quam primum ætas ferebat, symbolum fidei propositum fuisse, memoriæ mandandum; neque tamen dubitat, adjectam fuisse explicationem historicam. Durasse illum morem tradit ad nonum usque seculum, cum essent adhuc adulti ex barbaris gentibus, qui Quadragesimæ tempore catechizarentur, & in Paschate Baptismum acciperent. Cum vero postea non nisi infantes baptizarentur, & Clerus in ignorantiam magis magisque laberetur, catechesin prorsus fere intercidisse. Providere illi malo concilia quædam voluisse, præcipiendo, ut populo proponeretur Symbolum & Oratio Dominica, in quibus totus tunc consistit catechismus; putat tamen, explicationem subintellectam fuisse, & inde concludit, quod demonstrandum sumserat, ex narrationibus facti longe melius catechesin apud simpliciores procedere, quam argumentatione & ratiocinatione. Hanc methodum a Deo ipso probatam esse, qui facti narrationes miraculis confirmaverit. Accedere ait methodi suavitatem; delectari enim juventutem historiæ narratione, eamque ob causam catechetas quosdam finire solere lectionem narratiuncula quadam; sed reprehendit in iis Autor, quod ex libris fide non satis dignis, *Legendis* nimirum, eas desumant. Laudat postea inventionem figurarum, quibus historiæ sacræ representari solent; queritur tamen, quod majori pretio libri illi consent, quam ut in manus tenuiorum ex plebe pervenire possint; ipse tamen suo huic libello figuras addidit. Respondet iis, quibus prolixiores historiæ sacræ videntur, quam ut iis onerari juvenis debeat; cum tamen tot superflua in brevissimis etiam catechismis Romanis tractentur, v. g. de *virtutibus infusis, theologalibus, cardinalibus, de latvia, dulia & hyperdulia*. Longe igitur & facilius & utilius esse, imo & necessarium, ut historiæ sacræ juventuti proponantur, sine quibus neque cultum publicum, neque dogmata percipere

pag. 16.

17.
18, 19.

20.

21. 22.

23.

24.

26.

- pag. 27. cipere possint; ex historiis enim ista optime explicari, eamque ipsam
 28. methodum in ordine librorum Scripturæ deprehendi, in qua præcedunt libri historici, sequuntur morales & prophetici. Fatetur, si hoc tempore, quemadmodum in primitiva Ecclesia, homines Christiani Scripturam ipsam legerent, opus non fore compendiaria illa enarratione; sed jam plerosque a lectione abstinere, aut ex translationum imperfectione, & sine aliquo interprete, parum proficere. His se
 29. consulere voluisse libello hoc, de quo tamen non exigit, ut simpliciter legatur, multo minus ut memoriæ mandetur, sed ut ipsis catechetis usus sit, iisque ansam præbeat, pro diversitate discipulorum alia aliter proponendi & dilatandi. Hoc sine duos catechismos exhibet; unum
 30. *minorem & breviorē*, teneræ ætatis & rudioribus proponendum; alterum *majorem*, provectioribus utilem. Ab his præteriri minorem, at qui hunc perceperint, ad majorem progredi cum fructu posse. Non negat, inserta quædam esse ad fidem non simpliciter necessaria; confidit tamen, utilia esse futura. Repetitionem quorundam
 31. in *majori*, quæ in *minori* dicta erant, exemplo Scripturæ, & utilitate, quæ ex repetitione nascitur, excusat. Monet catechetam, ut Scripturæ peritus sit, omniaque ex illa explicet, nec nisi certissime vera proponat, vitatis incertis & curiosis, v. g. *de actis Christi in pueritia, & de presentia Apostolorum in ascensione B. Virginis, milleque alii ejusmodi*. Vetat quæstiones problematicas cum decisionibus fidei misceri, v. g.
 32. *de qualitate pœnarum in purgatorio*. Commendat formulas præ noviter inventis, & in illis omnes, quos hodie vocant, *actus fidei, contritionis, adorationis & oblationis*, reperiri ostendit. Cor moveri & erigi debere monet; hoc facto, verba facile secutura, aut si non sequantur, cogitationes & suspiria ad Deum nihilominus pervenire. Improbatur superstitionem certarum formularum statis temporibus observationem. Stylum popularem iterum commendat catecheta: licet enim, ait, fides objecta habeat obscura & a sensibus remota, cognitio tamen est, quam etiam simplices habere possunt & debent, eamque certam. Ad eam nihil faciunt termini scholastici, *actus, potentia, qualitas, dispositio, habitus &c.* nihil *abstractionum & secundæ intentionis* vocabula, & fatius esset, symbolum fidei Latine, quam obscura ista populo proponere, quibus usa non est Ecclesia, antequam hæreticorum subtilitates

nates emergerent; imo, ne tunc quidem, quia sat longo tempore, &
 per quatuor aut quinque priora secula, alia quam Scripturæ phrasés
 usurpatæ non fuerunt. Imitandi, ait, sunt Christus & Apostoli, qui pag. 40.
 vulgari more locuti sunt, i. e. simpliciter, clare & solide, neque ta- 41.
 men viliter aut abjecte; & quo antiquiores sunt Patres, eo plus ha-
 bent ex ingenua illa & nobili simplicitate. Post Scripturæ phrasés tenet-
 ri etiam jubet stylû Ecclesiæ in symbolis & confessionibus fidei, itemq;
liturgiis & breviariis, satisque esse putat, si quis puer & ex populo ex
 illis libris & ex catechismi historici *parte I*, absque formulis & termi- 42. 43.
 nis intelligat primaria fidei capita, v. g. Christum esse Deum & ho-
 minem, & ad quem usum instituta sunt Sacramenta, licet ignoret vo-
 ces *materia, forma, substantia, accidentis*. Si qui vero tam ru-
 des sint, ut capere nequeant simplicia ista, eos putat Deo commen-
 dandos, & pro iis orandum esse; neque enim ex verbis memoriæ man-
 datis, si intellectus absit, majoris profectus aut salutis spem esse. Post
 verba, etiam periodorum rationem haberi vult a Doctore cateche- 44.
 tico, ut eas familiariter, non vero rhetorice aut stylo elaborato con-
 cipiat, sed captui discendum sese accommodet, ita tamen ne cum
 iis balbutiat aut nugetur. Eo fine catechismum minorem ita ador-
 navit, ut primo brevem & perspicuam enarrationem præmiserit, deinde
 quæstiones & responsiones ex illa formaverit; absurdum enim esse
 putat, ex discipulis quærere, quæ nondum illis enarrata sint. Quæ- 45.
 stiones ita concepit, ut paucis verbis ad eas respondere possint pueri,
 quia brevilogui, nec copia verborum instructi sunt; deinde ut ex ipsa
 interrogatione constringantur, ut aliter quam desideratur, respon-
 dere non possint. Exigendum tamen non esse, ut iisdem præscriptis
 verbis respondeant; imo melius fore, si æquivalentibus utantur.
 Sed hoc interrogandi & respondendi exercitium in *catechismo majori* 46.
 omisit, retentis saltem narrationibus, quæ adultioribus intellectu
 non sunt difficiles. His vult indicari loca Scripturæ, ex quibus nar-
 ratio composita est, itemque Patrum dicta & libros rituales. 47.
 Post hæc fatetur & pluribus deducit, optimos catechetos fore patres &
 matres familias, si illis prius cognita essent capita doctrinæ. Mon-
 strat incommoda catechizationis publicæ, brevitatem temporis,
 puerorum congregatorum difficilem disciplinam & numerum ma- 48. 49.
 jorem, quam ut singulis satisfieri possit: faciliora omnia esse paren-
 tibus

30. **P. 50.** tibus, qui liberos numero paucos semper in potestate, ingenium-
 que & mores eorum cognitos habeant. Ignavia eorum imputat,
 quod Pastoribus solis hoc onus imponant, ut ipsi scilicet in otio aut
 rerum suarum cura, absque illa informationis molestia vivant. In
 modo proponendi plurimum positum esse ostendit: nihil agi, nisi
 omnia ad amorem Dei referantur. Non vero nudis verbis dici debe-
 re, v. g. *amandum esse Deum*, sed rationes deducendas, cur & propter
 35. **P. 51.** quæ beneficia amandus sit; hoc omisso, nil nisi sterilia & frigida ver-
 ba pueris inculcari. Non minus necessarium & utile esse ait, ut ca-
 techeta contentione vocis & convenienti gestu ostendat, se ex ani-
 mo loqui, & quæ docet, in pectore habere: si enim ipse de miraculis
 Dei ita loquatur, ut admiratione & reverentia plenus esse deprehen-
 datur; si levatis in coelum oculis & manibus, & calidis suspiriis, ex-
 pectare regnum Christi cum appareat; si beatam aternitatem anhe-
 let; si passiones Domini tenero cum affectu describat; si ista tractan-
 do in lacrymas solvatur; iisdem affectibus discipulos imbuat. Faciet
 autem ea, si ipse intus convictus est de veritate eorum, quæ docet, &
 si est homo precum. Ideoque Autor proloquium hoc piis concludit
 precibus; neque nos ingratum futurum esse lectoribus veremur, quod
 hæc paulo fufius recensuimus. Multa enim, quæ de catechismi uti-
 litate, & sacrarum literarum lectione & studio laicis incumbente, &
 de veteris Ecclesiæ institutis Autor tradit, nostræ Ecclesiæ magis
 conveniunt quam Romanæ. Certe non huic aut *Lojole*, sed *Lan-
 thero* debetur prima post tot secula (quorum barbariem ipse de-
 plorat *Fleurius*) catechesis restitutio, & sacrarum literarum ad popu-
 lum translata lectio; & quicquid salubriter in hoc tractatu monetur,
 a nostratibus & olim uberius observatum est, & subinde renovatur.
 Excitari tamen & confirmari hoc exemplo in nostris etiam cœtibus
 tam docentes quam discentes possunt.

Jam de libello paucis agemus. *Pars I. exhibet catechismum hi-
 storicum minorum capitibus XXIX, nempe de creatione, de lapsu Ada-
 mi, de diluvio & Patriarchis, de servitute Egyptiaca & agno Paschali,
 de peregrinatione Israelitarum in deserto, de lege Moysi, de fœdere
 Dei cum Israelitis, de horum idololatria, de Davide & promissione Mes-
 sia, de schismate Samaritano, de Prophetis, de captivitate Babilonica, de
 Bata Judaorum post illam, de Judaïs prout erant spirituales aut carna-
 les*

les, de natiuitate Christi, de Johanne Baptista, de uocatione Apostolorum, de concionibus Christi, de hostibus eius, de passione, morte & resurrectione illius, de effusione Spiritus Sancti, de uocatione Gentilium, de fundatione Ecclesie, de traditione & Scriptura, de excidio Hierosolymitano, de persecutionibus Christianorum, de libertate Ecclesie, de monachis. Singulis capitibus hæc figura præfigitur, contenta narrationis præcipua exhibens: sequuntur interrogationes & responsiones, quales diximus. Pauca in his reperiuntur, quæ non exacte cum Scriptura Sacra conveniant; abstinere tamen pro religionis, quam profitetur, instituto Autor ab his non potuit, quæ sola traditione, quam Scripturæ equiparat, nituntur. His demtis, utilem omnibus Christianis libellum hunc esse, negari non potest. Pars altera minoris catechismi, dogmata proponit, itidem XXIX capitibus, quorum singula narrationem, dein quæstiones & responsa habent. Rubricæ sunt de fide & spe, charitate, de S. S. Trinitate, de incarnatione Verbi & redemptione generis humani, de descensu Christi ad inferos, de resurrectione & ascensione Domini, de extremo iudicio, de Spiritu Sancto, de Ecclesia, de comunione sanctorum, de remissione peccatorum, de resurrectione hominum & uita æterna, de oratione Dominica, de Decalogo, de præceptis Ecclesie i. e. de Missa, confessione in festo Paschali necessaria, de ieiuniis &c. de septem Sacramentis. Quædam maioræ ampliores in duo & plura capita distribuuntur. Sequitur Tomo II Catechismus maior in duas iteram partes diuisus. Prima continet capita historica, eodem, quod in minori, ordine, sed uberosius & distinctius proposita. Sunt enim KLIX. In altera, dogmata capitibus LII explicantur. In his plura deprehenduntur ex Romanæ Ecclesie & Tridentini Concilii placitis, & docetur potestas Pontificis, Sacrificium Missæ, invocatio sanctorum, aliaque ex quibus sobrius ortum & huc usque continuatum est.

PETRI PETITI NEPENTHES HOMERI, SIVE
de Helena medicamento, luctum animique omnem
egritudinem abolente, & aliis quibusdam eadem facultate præditis Dissertatio.

Trajecti ad Rhenum, apud Rud. a Zyl, 1689, in 8.

Constat plagulis 12.

Aaaa 2

Intee

Inter herbas ab antiquis scriptoribus memoratas, quarum ratio non
 Latius expedita est, primum merito illa locum obtinet, quam sua quo-
 que ætate usurpasse Diospolitanae Ægypti mulieres scribit Diodorus
 Siculus *Lib. I. p. 87. 88. edit. Rhodom.* ab Homero in quarto *Odyssæ*
 descripta, ubi herbas Ægyptias a regis Theonis uxore Polydamna
 plurimas Helenæ narrat traditas, ac inter eas nobile illud *Nepenthes*,
 quod ipsa Telemacho apud Menelaum exhibuit, ad inducendam ex-
 antlatorum oblivionem; omnibus, utique mortalibus, quando tri-
 stitiz oblivionem veniamq; affert, propinandum, ut loquitur Plini-
 us *Nat. Hist. lib. XXV. cap. 2.* Prolixum de hac herba commentari-
 um edidit Petrus la Sena, quem insignivit, *Homori Nepenthes, seu de ab-
 olendo luctu liber:* in quo tamen multum inanis & superflua opera ab
 auctore posita, censet Petrus. Qui ut indagandi ac perscrutandi
 omnem præcaram, cum primis naturalem historiam studio, quoad vi-
 xit (vivere autem defuit Idibus Decembris anni 1687) fuit affixus, ita
 hanc quoque ejus partem haud perfunctorie attingendam sibi puta-
 vit, ac proinde de hoc Helenæ medicamento Dissertationem con-
 scripsit, quam sibi inscriptam doctissimus vir Joh. Georgius Grævius
 Ultrajecti fecit excudi. Cum *Nepenthes* significatione herbas, quæ
 communiter alio nomine veniunt, ab Homero indicatas fuisse qui-
 dam existimat, opiniones eorum prius discussit, ac nequaquam He-
 lenium, quod Latine corrupto vocabulo *Enula* vocatur, ab Home-
 ro intellectum fuisse, *capit. 6 & 7* docet; nec vinum, quod & ipsum
 mordaces diluere sollicitudines Horatio dicitur, eo significari *cap. 12*
 & 13 ostendit radicem vero æthiopiam sive ænotheram ipsummet *Ne-
 penthes* fuisse, si quis e Galeno & Theophrasto asserere velit, eum æ
 vero nil alienum statuere, cum omnia quæ Poeta medicamento He-
 lenæ tribuit, huic radici convenient, vis nempe animi ægritudinem
 leniendi, iras placandi, malorum omnium oblivionem inducendi,
 modus etiam utendi, in eo consistens ut vino injiciatur, sit idem, *cap.
 8. 9. 10. 11.* probat. Eorum sententiam, qui allegorice hanc herbam
 accipiendam, & jucundam ac temporis aptam confabulationem in-
 telligendam putant, quod censent Plutarchus, Athenæus, Ma-
 crobius, Philostratus, & ipse Eustathius fluctuans, *cap. 14. 15. 16.*
 confutat. Affines herbas lætificantes, quales sunt buglossus, cro-
 cus, galotophyllis, fistulicæris, aquila, *cap. 17. & 18.* enumerat, de ar-
 bore

bore etiam quæ hilaritatem provoëet, sed quam fabulosam putat, e libro qui Aristoteli falso tribuitur, quædam pag. 58. 59. narrat, nec non de opio, sive liquore e capitibus papaverum incisis marianthe, de Turearum Afferal vel Matslach, quo in prælium ruentes utuntur, de Areca seu Fausel, Cohobba, Cahoino, Dutroa, Assi, Bosa, Bernavi, Bers, Sicera, Caffè, & Thee, ex Itinerariis quædam recitat; de vino etiam myrrhato, Salvatori in cruce pendentis quod porrectum Marcus cap. 15 memorat, p. 71. 72. 73. differit.

Hæc postquam historice in priore Dissertationis parte ita exposuisset, in altera, quomodo herbæ, quæ Nepenthes Homero dicta est, vis in animum pertingat, eumque exhilarare valeat, ostensurus, lætitiæ naturam investigat, & sanguinis temperiem ac spirituum indolem, queis anima ad hilaritatem proclivis reddatur, prioribus quinque quo capitibus describit; opium & alia narcotica quæ ratione lætitiæ excitent, curas deprimant, animum erigant, (quod ipse laudani, seu opii præparati usu se expertum scribit) cap. 6. exponit; de somniis autem jucundis cap. 8. 9. disquirat, causam demonstrans, quamobrem e variis atque omnimodis rerum phantasmatis, quædam e memoriæ firmæ excitentur potissimum, quæ dormientium animum percellant, reliquis immotis manentibus. Cum vero optimum & prope unicum tristitiæ remedium vulgo existimeretur, si quis se vino obruat, quid de inebriatione statuendum sit, & quæ somno cum ebrietate intercedat affinitas, cum utroque rationis officium tollatur, exponit, aliæque de largiore usu vini, cap. 12. 13. 14. 15. 16. 17. tradit. Et quandoquidè antepe remedium contra animi anxietates inde peti, cap. 18. statuit; aliæque quæ ab omni periculo remota sunt & plane innoxia, inter quæ omnissimissimum & saluberrimum Theæ decoctum habendum esse, cap. ult. demonstrat, quod non solum lugentibus lacrymas detergat, sed etiam Musarum otia festinantibus, atque in veritatis contemplatione occupatis, animi nubila serenet, non Asiæ magis incolis, quam Europæ salutarem usum præbens. Hæc eximia & singularis exhilarandi facultas in hac herba latens, ut de certu, naturæ & laudibus ejus Carsten doctissimum conderet (cujus p. 75. mentionem facit) Auctorem excitavit, cujus in poetica facultate excellentiam, inque concinnandis libris promiscuam celebrat *Claud. Nisus* in epistola

ad J. G. Grævium Differtationi huic præmissa, quæ vitam Petiti nar-
rat, cum primis autem scriptos ab eo commentarios plurimos, qui-
bus philosophiam Peripateticam potissimum exercuit, & adversus
Cartesianos defendit, sive editos sive nondum evulgatos, recenset.

PETRI PETITI, PHILOSOPHI ET DOCTORIS

*Medici, de natura & moribus Antropophago-
rum Dissertatio.*

Trajecti ad Rhenum ex officina Rud. a Zyll, 1688, in 8,

Constat plagulis 10.

ET si nihil magis alienum ab humana natura ejusque ratione vide-
tur, quam illa barbaries & immanitas, qua homines in corporum
humanorum comedendorum cupiditatem feruntur; certis tamen ter-
rarum locis inventos fuisse hujusmodi homines, & hodiernum reperiri,
ab immanitate hac *Andreas Olearius* dictos, historix nobis fidem faci-
unt. Hoc argumentum, a nemine fortasse ex professo tractatum, pecu-
liari Dissertatione executus est doctissimus Petitus, & antiquitatem,
originem ac causas rei istius tribus libris indagavit, *Primo* libro, quem
historicum vocare liceat, præcipuas & maxime notas Antropophago-
rum sedes scrutatus est, & Gigantes, quorum in *Genesi* mentio fit,
ingenti corporis mole viribusque terribiles, & stolidè feroces, effra-
nato cupiditatum impulsu parum a belluis differentes, ab ejusmodi
belluino appetitu vorandarum carniū humanarum, ante diluvium,
non alienos fuisse in *Assyria, cap. 2. 3.* existimat; rabida hac feritate
etiam *Scythas, Hibernos, Ægyptios, & Æthiopes* quosdam infames
fuisse, *cap. 4.* tradit; nec versus Austrum deesse gentes cadavera ho-
minum mandentes, ex *Vesputio cap. 5.* probat; in *Novo Orbe, seu*
America, Carybes sive Canibales atrocitate hac cognitos, nec alibi
tam frequentes anthropophagos reperiri, affirmat *cap. 6.* *Homero*
& aliis Græcis memoratos *Læstrygones & Cyclopes*, ac inter hos
præcipue *Polyphemum, capitulum 7. 8. & seqq.* excutit, eorumque
terras quas habitantur investigat, & qua ratione sibi consent, quæ
Poetæ de iisdem narrant, disquirit. *Liber secundus* causas inquiri-
t, quibus tam foeda libido & immanis ingluviēs mores hominum inva-
serit,

ferit. *Cap. 2.* exponitur sententia Scaligeri & Aponensis, existimantium, velut alias animorum propensiones; sic hanc quoque tetram humanis corporibus vescendi cupiditatem, fiderum influxui, naturam hominis fingenti atque impellenti ad certas cupiditates, imputandam esse. Causam hanc autem improbat Auctor, & in iis, quæ propius quam fidera naturam nostram attingunt, hoc est, in elementis ipsi & eorum mixturis, quarendam esse docet. Eaque occasione *cap. 3.* de Pamphagis disserit; qui ex peculiari & inusitata corporis constitutione, quælibet quantumvis absurda sibi oblata, promiscua voracitate deglutiunt, quorum exempla & hujus *De moribus & moribus Aristoteles lib. 7. Nicomach. cap. 6.* affert, ipse etiam Auctor *cap. 4. nitta* seu pica, morbi genese, laborantes adducit. E quibus huc plane pertinet, quod ex Casp. Bugati Historiarum libro sexto narrat Mareellus Donatus Hist. med. lib. 4. cap. 1, de Mediolanensi quadam femina Elisabetha, anno 1519 rotæ atque ignis supplicio affecta, quod blanditiis pueros ad se allexerit, domumque perductos necarit, ut sale conditas eorum carnes elam quotidie esicaret. Quæ effera immanitas hunc in modum tandem detecta fuerit. Cum vicini puellam, cui Catharinæ Seronæ nomen, amissam sollicito perquirerent, forte felis cadaveri puellæ superveniens manum ex illo surreptam in vicinam domum asportavit. Quo spectaculo qui ibi erant commoti, catum persequentes, in Elisabethæ istius domum confugere cognoverunt: eam perscrutantes cadaver puellæ invenerunt, sicque tunc occultati flagitii scenam patefecerunt. De malefico quodam sepulta cadavera effodiente & comedente, horrendum exemplum *cap. 10. e* Bodino profertur. Indigentia aliorum alimentorum, & sic necessitate quadam adductos, ut homines devorarent, indeque in consuetudinem victus verteretur; odio etiam aut nimio iræ ardore inflammatos interdum cadavera inimicorum lacerasse & vorasse, *cap. 6. 7.* tradit. Sed habituum horum belluorum in hominibus proprias atque ultimas causas explicare, humani ingenii captum excedere *cap. 5.* arbitratur: latere enim has in actis naturæ penitralibus & adytis abstrusas, unde nullius unquam industria protrahi in apertum possint, satisque in tam abstrusis præstitum videri censet, si ratio aperiatur, qua fiat, ut talia ad liquidum explicari non possint. In hanc igitur tandem *cap. 8.* concludit sententiam, Diaboli

instinctu & malitia corruptas & efferatas hominum mentes in hanc consuetudinem comedendi viscera humana consensisse: quippe quod internecione hominum Deos placari posse, & humanis victimis rectissime iis litari, idem Dæmon auctor gentibus extiterit, iisdemque persuaserit, neminem ad sacra rite initiari, qui non prius humanum sanguinem biberit, aut exta degustarit: facilius autem immanitatem hanc inferi potuisse gentibus à *Deiuisis*, & in summa rerum omnium ignoratione versantibus. Libro *tertio* affinia à *Democrito Phylas* exponit. Quorum primum locum dat conjurationibus, confederationibus & amicitiiis, humani sanguinis potu sanctis, *cap. 1*; alterum ex equalibus honoribus, per epulas funebres e defunctorum carnibus religiose apparatus, solenniter institutis; perditis item nonnullorum amoribus, ad potum sanguinis & esum carniū eorum, quos depreunt, stimulantibus, *cap. 2. 3. 4*; tertium arti medicæ, quæ pharmaca ex carne, sanguine, aut ossibus hominum miscere, aut balnea præparare jubet, *cap. 5*. Nihil tamen horum admittendum, & ferum ac impium esse omnem humanarum carniū esum, Auctor statuit; nec admittit Diogenis Zenonisque istum haud improbantium sententias, quas cum aliorum argumentis *cap. 6. 7. 8. 9.* recenset, sed easdem *capitulis 10. 11. 12. 13. 14. 15.* examinat, & refellit, belluasque non homines esse eos, qui hominum carnibus vescantur, concludit.

DEFENSE DE L' EGLISE ROMAINE CONTRE les calomnies des Protestans &c.

id est,

Defensio Ecclesiæ Romanæ adversus calumnias Protestantium, in qua exhibentur (1) Accurata discretio fidei Catholicæ a sententia Protestantium & Pelagianorum, de Prædestinatione & Gratia. (2) Dialogus, in quo doctrina Ecclesiæ Romanæ de mysteriis his explicatur. (3) Compendium historiæ de hæresi Pelagiana ab Ecclesia Romana semper condemnata.

Coloniæ, apud Joh. de Valé, 1688, in 12, Plag. 10.

Tres tractatus in exiguum hoc volumen compacti, sub titulo *la-xiori*, & in invidiam Protestantium, ut videatur, affectato exhibentur

bentur; addita admonitione, quod in eos tantum pugnetur, qui se Reformatos vocant, & dogma Calvinii sequuntur. Quanquam vero horum sententia Romana placita non pauca opponantur, Auctori tamen non tam is scopus videtur fuisse, ut illos refutaret, quam ut suas de prædestinatione & gratia opiniones, quatenus a Molinistarum scitis discrepant, compendiosa quadam & facili via proponeret, & Gallis recens ad Romanam Ecclesiam compulsis plausibiles faceret. Præfatur aliquid contra indiscretum, ut loquitur, zelum eorum, qui pro hæretico habent, quicquid a Reformatis docetur aut exeretur; cum tamen agnoscendum sit, orthodoxa plurima ab iis afferi, & laudanda observari. Inter illa nominat lectionem Scripturæ & usum precum in lingua patria, quæ immerito reprehensa esse, & de iis nunc mitius sentiri dicit. Magis impingere ait illos ex Catholicis, qui Reformatos refutaturi in oppositos errores incidunt, & dum Calviniani esse nolunt, Baronio iudice, Pelagiani fiunt, aut ut Auctor scribit, ne Gomaristæ aut Protestantes sint, *Arminiani, Remonstrantes, Memnonistæ & Sociniani* evadunt. Ut igitur eos ab illo periculo, & Ecclesiam Romanam ab imputatione Pelagianismi vindicet, succinctam & nervosam collationem triplicis doctrinæ de prædestinatione & gratia instituit, & tres format paginæ areolas, ea fere methodo, qua *Ludovicus Santamorius*, celebris Jansenianæ causæ patronus, in diario suo de actis apud Innocentium X usus est. In medio ponit suam sententiam, quam vocat Catholicam, ex epistolis Pauli, Augustino, Concilio Tridentino, aliisque Patribus & Doctoribus, ut ait, haustam. Ex uno latere adscribit Reformatorum, ex altero Pelagianorum sententiam: illam ex confessione eorum & catechesi, hanc ex relationibus Augustini. De quibus omnes concordant, ea uno charactere, quem Romanum sive antiquum typographi vocant; in quibus discrepant, Italico sive cursivo excudi fecit. Quinq; pagellis hanc hypotyposin absolvit, quas, si Latine, ut scriptæ esse innuantur, extarent, aut ad nos pervenissent, integras fortassis Actis nostris inseruissimus; Gallice autem versas denno Latinas facere super sedimus, ob facilem circa terminos, quos vocamus scholæ, in versione variationem aut errorem. Interpretes Gallus nomen suum literis C. B. P. indicavit. Addita est memorabilis observatio, quomodo Catholici sese gerere debeant in manifestis (ut Auctor fatetur) in eorum Ecclesia dissidiis, circa usum Sacramen-

Sacramentorum & regulam morum, tum de peccato originali ejusque poena, nec non de prædestinatione & gratia. Sex nempe regulas Autor proponit & teneri jubet: (1) Doctrinam & fidem Ecclesiæ Catholicæ semper unam eandemque; adeoque indivisibilem esse & manere, licet disputantium personæ dividantur; veritatem enim omnibus modestè & sincere querentibus sese offerre. (2) Non amitti in Ecclesiâ veritatem, etsi contradictiones tolerantur, donec tempestivum sit, zizania ex tritico evellere. (3) Indifferens habendum non esse, cui opinioni aliquis adhaereat, sed veritatem, ab ipsis licet Theologis obscuratam, indagari debere, quæ lucem suam semper retineat, nec magis ac Sol amittat, cum a nubibus & nebulis obstaculum habet. (4) Ad veram Ecclesiæ doctrinam ab opinionibus humanis discernendam, verbum Dei sequendum esse, ex sensu a Patribus explicato, & ex definitionibus Pontificum & Conciliorum, quæ verbum Dei & doctrinam Patrum præ regulis habeant. (5) Si disputantes illa utrinque pro se allegent, accedendum esse sententiæ, non quæ rationi aut sensibus hominum, sed quæ verbo Dei & doctrinæ Patrum, eorum maxime, qui fidem Ecclesiæ in controversiis defenderunt, conveniat. Id denique sequendum, quod lumen cœlestem cum humilitate & fiducia per preces impetratum offenderit, primisque fidei regulis conforme sit, donec Ecclesiâ aliud solenni judicio decreverit. (6) Eos qui ad examen hoc idonei non sint, nec alia sciant credantque, quam quæ a Pastoribus & directoribus suis docentur, Deum sedulo invocare debere, ne in fraudem inducantur, utque bonos & vera docentes Pastores accipiant, nec cæci cum cæcis in eandem præcipitentur foveam. Protestantes non multum in his regulis desiderabunt, suæque principia in illis deprehendent. Nam quæ de doctrina Patrum & definitione Ecclesiæ admixta sunt, ea forte Autor ita intelligere potuit, ut neutri plus deferat, quam ex analogiâ fidei, deferri a Christianis decet. Laudamus intorim ingenuitatem ejus, majoremque lucem ei optamus.

Tractatus alter scriptus esse in titulo dicitur per G. de L. Theologum, Gallice autem versus ab A. K. approbatus a C. C. Lic. Theol. Occultationem nominis sui Autor a loco, & hominibus inter quos vivit, & quibus scripturâ suam odiosâ futurâ fuisse metuit, in dedicatione ad Interdictionem Pontificiâ Braxillensem extulit, & ad scriben-

scribendum incitatum se esse asserit calumniis, quas vocat, *D. D. Lepdeckeri & Jurii*, qui Romanam Ecclesiam contumeliose Pelagianismi accusent. Doctrinam itaque Christianam de prædestinatione & gratia, forma dialogi inter *Theodorum & Romanum* proponit, ut os obstruat Reformatis, qui hæresis crimen tam confidenter Romane Ecclesiæ impingant, & cautiore faciat Catholicos, qui indignas de his mysteriis opiniones habeant, & calumniandi occasionem adversariis præbeant, dum *Arminianis, Socinianis & aliis Pelagianissimum* reducentibus pollicem premant. Quinq; sunt tractatus capita, in plura colloquia distincta. *Primum* tamen uno & brevi absolvitur, quo demonstratur, necessario instrui Catholicos de mysteriis prædestinationis & gratiæ divinæ debere. *Secunda* definitur prædestinatio; explicatur dictum Pauli: *Deus vult omnes homines salvos fieri &c.* ut significet, omnes qui salvantur, aut omnis generis homines. Accedit distinctio *voluntatis signi & beneplaciti, antecedentis & consequentis, Creatoris & Redemptoris*. Haud multo aliter sentitur de quaestione, *an Christus mortuus sit pro omnibus*; & condemnatio propositionis, quod Christus solum pro salute prædestinatorum mortuus sit, ab Innocentio X & Alexandro VII facta, hac subtilitate defenditur, quia fructus mortis Christi etiam ad non prædestinatos perveniat, qui plurimas gratias accipiant ad salutem, licet non ad æternam. Cæterum electio prorsus gratuita & ad ostendendam misericordiam Dei, sicut relictio & poena reliquorum ad justitiam demonstrandam, facta esse asseritur. Quia vero prædestinati ad bona opera (licet non propter illa ut ex causa) destinantur, & ex his salventur, vulgaris objectio enervatur, quasi nihil intersit, num electi bene an male agant, cum omnino bene agere teneantur. Capite *tertio*, dialogis IX, distinctiones gratiæ *in externam & internam, habitualem & actualem, efficacem & sufficientem* explicantur, & singula membra definiuntur. Gratia efficacis necessitas ad omnes partes pietatis & religionis demonstratur, & cur omnibus non detur, aut ad salutem non proficiat, ex principiis satis notis deducitur. *Quarto* colloquiis III. de libero arbitrio agitur, & ut voluntas hominis gratiæ subdita sit, ejusque efficacitæ, quamvis possit, non resistat, libertatem tamen suam nihilominus in bonis malisque actionibus retineat, eaq; de causa meritum vel demeritum incurrat explicatur. Capite *quinto*, dialogis VII, magna utilitas hujus doctrinæ commenda-

tur, quomodo ea pios ad laudem & gratiarum actionem erga Deum, tum ad humilitatem, timorem, fiduciam, preces & bonorum operum studium excitet. Dum vero dicta Scripturæ de timore & fiducia, quæ inter se pugnare videntur, confert, inexplicabile mysterium prædestinationis esse fatetur. Ad omnia quæ statuit aut refellit, textus sacros, & Augustinum, aliquando etiam Concilium Tridentinum adducit, hoc tamen alicubi, cum obstare videtur, ut potest, explicat. Subjungit brevem & tersam recapitulationem in duodecim puncta digestam, & precationem *Thoma Bradwardini* Archiepiscopi Cantuariensis, ex libro *de causa Dei*, ante annos 300 scripto.

Tractatus ultimus brevis est syllabus *historia de Pelagio & Semipelagianis*, quæ aliunde satis nota, & hujus ipsius controversiæ de auxilii gratiæ occasione, a plurimis doctissimisque viris plenissime tractata est. Monstrat vero Autor, quomodo a quinto ad nonum usque seculum, contra errores illos ab Ecclesia Romana, sive conciliorum & Pontificum decretis pugnatum sit, ita ut circa seculum decimum plane evanuisse videri potuerint. Queritur tamen in fine, non defuisse postea in ipsa Ecclesia & inter Catholicos, qui ex ingenii superbia, meritis & viribus hominum plus justo tribuerint, utque ab illustribus sæpe Theologis ex Augustini sententia refutati fuerint, commemorat. Allegat iterum Baronium de Semipelagianismo inter suos conquerentem; de his vero quæ a Molina, Bajo & Janfenio, contraque illos scripta & acta sunt, paucis verbis ad notorietatem provocat. Additur in fine approbatio hujus defensionis *Johannis de Cuper*, Lic. Theol. Decani & librorum censoris Mechliniensis.

JOHANNIS VAN DER VVAETEN, SUMMA *Theologia Christiana. Pars prior.*

Francquæ, apud Johannem Gyselaar, 1689, in 4.

Constat pagulis 65.

Summam Theologiæ Christianæ traditurus Clarissimus Autor, sicut priorem ejusdem partem modo nobis exhibeat, sub finem operis, quod exhibemus, exponit ipse, restatus rationes sibi & numero & pondere satis magnas fuisse, quibus inductus cursum in præsentia summa susteret. In hac ipsa autem, quam luci publicæ exposuit, parte,
ichno-

ichnographiam quandam præmittit, inque ea præter alia duas hypotheses ad explicandam Scripturam Sacram sibi visas admodum utiles supponit, quarum una est, Deum esse triunum, altera Deum condidisse consilium gratiæ. Ab Ichnographia deim ad ipsius Theologiæ Christianæ scenographiam progreditur, eandemque quatuor capitibus pertractat. Quorum I. de gloria Dei; II. de nominibus aliquotum Hebraicis, tum Græcis, quæ Deo in Scriptura Sacra tribuuntur; III. de essentia & perfectionibus Dei, item de SS. Trinitate; IV. de viis Dei agunt. Cum vero per vias Dei, partim Dei decreta sive consilia, partim eorundem executio intelligantur, in hoc capite solum Dei decreta explicat, illorum executionem in secunda parte illustraturus. Quam ipsam tamen antequam editurus est Autor, universæ Theologiæ delineationem sub partis hujus prioris finem nos expectare jubet.

ARISTIDIS RHETORIS ORATIONES DUÆ,
ex codice MSto, & ejusdem libri II. Τεχνῶν

Ῥητορικῶν, cum versione Latina & notis Laurentii Normanni.

Upsalæ, literis Henr. Keyfers, 1688, in 8. Plag. 32

L Laurentius Normannus, vir clarissimus, de Græcanica literatura bene meritorus, primum hoc opusculo *Ælii Aristidis*, oratoris eloquentissimi, orationes duas; quarum una *πρεσβευτικὸν πρὸς Ἀχιλλεῖα*, qua Græcorum legatorum nomine, Achillem ad depouendas, quas cum Agamemnone ferebat inimicitias, cohortatur; altera *κτὲ τῶν ἐξορχημένων* declamatio est, qua ineptos sophistas, chori oratorii dehonestamenta perstringit, exhibet: deinde duos libros *τεχνῶν ῥητορικῶν* ejusdem autoris ex vetusta eademque adhuc unica editione Aldina publicat. Horum prior est *πρὸς πολιτικῆς λόγῳ*, de *distione civili*; alter *πρὸς αἰφελῆς λόγῳ*, de *simplici distione*: utrumque cum nominatis jam orationibus Latine interpretatus est, adjectis annotationibus haud contemnendis. In dedicatione τῆς πρεσβευτικῆς memorat, qua occasione raros dictarum orationum codices MStos indeptus sit. Nempe durante Suecos inter & Polonos

Bbb b 3

bello

bello, Vir Illustris Dn. *Claudius Rolambius*, a Potentissimo Rege Sueciæ *Carolo Gustavo*, ad Portam Ottomannicam missus fuerat legatus, ut Regis sui nomine, cum Muhammede IV. Turcarum tyranno, de istius belli causis ageret. Ubi Byzantii inter alios libros Græcos, has Aristidis Rhetoris orationes MStas accepit, & ut eloquentiæ studiosis prodesse, clarissimo *Normanno*, Græcarum literarum in illustri Upsalienfi Academia Professore Ordinario, ad edendum liberaliter communicavit. Id quod ipse etiam grata mente agnoscit atque deprædicat.

NOVUM THEOREMA PRO DOCTRINA SECTIONUM Conicarum, per J. B.

TAB. XIV. **M**irum est, in materia veteribus ac recentioribus adeo trita relictum esse aliquid, quod eorum industriam adhuc effugerit; præsertim proprietatem adeo generalem, cujusmodi est hæc, quæ sequitur:

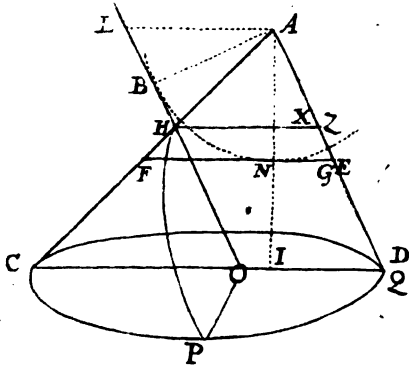
Si in Triangulo per Axem Coni AGD, demittatur a vertice in basin perpendicularis AI, & ex ea abscindatur AN, aequalis perpendiculari AB, ex eodem vertice A in diametrum ex generatione Coni Sectionis HO demissa; ac per N agatur FE parallela basi, secans crura Trianguli per axem in F & E, erit FE Latus Rectum Coni sectionis.

Dem: Ducantur AQ & AL parallelae Diametro HO & basi CD, quarum prior secet ipsam FE in G; eruntque Triang. FAG, HAL, HCO, ut & AGE, MLA, MOD, similia: sed & AL = AG (est enim angulus LAN = angulo BAG, demtoque communi BAN, angulus LAB = NAG, præterea anguli ABL, ANG recti, & latus AB = lateri AN, ac propterea Triangula ABL, ANG similia & æqualia.) Hinc

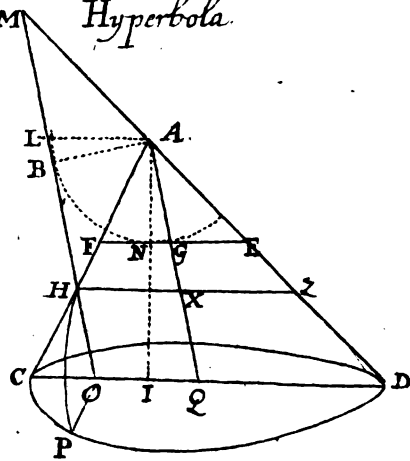
1. *In Parabola:* FG, AF :: AL (AG) AH; quare \square FAG = AH x FG. Sed ex Apoll: \square FAG (AH x FG) FGq (:: AH, FG) :: AH, R (latus rectum Parabolæ.) Ergo FG vel FE = R: *Q. E. D.*

Idem ex alia proprietate Parabola: HO, CO :: AG (AL vel OQ) FG. Ergo HO x FG = COQ = OPq = ex natura Parabolæ HO x R. Ergo FG vel FE = R: *Q. E. D.*

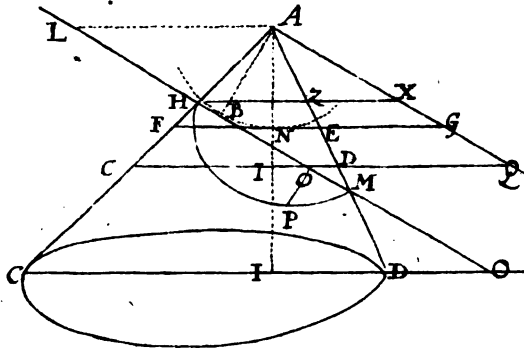
Parabola.

Hyperbola.

Ellipsis.

2. In Hyperbola & Ellipsi: $FG, AG :: AL, LH$ (unde $FG \times LH = GAL$) item $AG, GE :: ML, AL$: quare ex æquo perturbate, $FG, GE :: ML, LH$; & componendo seu dividendo $FE, GE :: MH, LH$; permutandoque $FE, MH :: GE, LH :: FGE, FG \times LH$ (GAL seu GAQ) $:: R, MH$, ex Apoll: Ergo $FE=R$: *Q. E. D.*

Idem ex alia proprietate harum Sectionum: $GE, AG :: LA, ML$; & $AG, FG :: LH, LA$: unde perturbate, & compositæ vel divisim, ut antea, permutandoque $FE, MH :: GE, LH :: GE, AG$ & $AG (AL) LH :: OD, MO \mp OC, HO :: COD (OPq) MOH :: R, MH$, ex natura Sectionum: Ergo $FE=R$: *Q. E. D.*

3. In Circulo basi subcontrarie posito res evidentior est, quam ut demonstratione indigeat.

Demonstratio Universalis pro omnibus Sectionibus:

Ducatur HZ basi parallela, secans ipsam AQ in X ; critque $HZ, FE :: HX (LA$ seu $AG) FG :: HO, OC :: HZ, R$; per ea quæ habet *Wal-tisius* in *Tract. de Sect. Con.* pag. 28, 37 & 43. Ergo $FE=R$: *Q. E. D.*

Coroll. I. Si centro A , radio quocunque AB in plano Trianguli per axem descriptus sit circulus, & circa illum rotetur planum BO , tangens subinde ejus peripheriam, secansque basin Coni secundum rectam OP ; quæ basi Trianguli per axem perpendicularis est; omnes hac rotatione genitæ Coni Sectiones, sive Parabolæ, Hyperbolæ, Ellipses, sive denique Circuli, idem habebunt latus rectum, æquale videlicet rectæ FE .

Cor. II. Quia $AI, CD :: AN (AB) FE (R)$; sequitur, in quavis Coni sectione latus rectum esse quartam proportionalem ad AI, CD & AB : Unde vel ex hoc indicio colligo, nihil hucusque constitisse Conicorum Scriptoribus de hoc Theoremate; cum non verisimile sit, illos (si scivissent) designaturos fuisse rationem Parametri ad aliam rectam, per rationem Quadrati CD ad Rectangulum CAD (ut in Parabola) aut Rectanguli CQD ad Quadratum AQ (ut in Hyperbola & Ellipsi) quam tamen per simplicem rationem rectarum constantium CD & AI , & quidem universaliter in quavis sectione, caracterizare potuissent.

Cum Fratri hæc aperuissem, mox eadem suis quoque demonstrationibus munivit; quas, quia non inconcinne mihi visæ sunt, hic subjungam; quod in novo Theoremate facile merebitur veniant:

1. In

1. *In Parabola*: FG, HX:: AG (AL seu HX) AX; proinde HXq
 = FG x AX: est autem HA, R:: HAX, HXq (FG x AX):: HA, FG.
 Ergo FG vel FE=R: Q. E. D.

Aliter: AH, FG:: AH, HX, +HX, FG:: AF, FG, +HX (AL
 seu AG) FG:: FAG, FGq:: AH, R. Ergo FG=R: Q. E. D.

2. *In Hyperbola & Ellipsi*: MH, FE:: MH, HZ +HZ, FE:: AG,
 GE + AX, AG (AL, vel HX):: AG, GE + AG, FG:: AGq, FGE::
 MH, R. Ergo FE=R: Q. E. D.

CAMPEGII VITRINGA SACRARUM OBSER- vationum libri duo.

Franequera, apud Joh. Gyselaar, 1689, in 4.

Contat plagulis 32.

PArtem priorem doctissimarum harum observationum, quibus
 celeberrimus Franequeranorum Theologus ac Professor *Campe-
 gius Vitringa* clarissimam lucem multis Scripturæ Sacræ dictis affudit,
 anno abhinc quinto p. 575. ad Eruditorum Acta retulimus. Prodit
 illa nunc *secundum*, non emendatior tantum, sed & *altera* parte au-
 ctior, qua de non pauca dicenda esse, vel ipsa argumentorum in ea
 pertractatorum dignitas satis loquitur. Capitibus absolvitur sexde-
 cim, quorum primum solutioni impenditur quaestionis; *Num Israe-
 lita in deserto, prater vitulum aureum & Baal-peorem, alia etiam
 idola coluisse, tacente licet historia Mosaica, discendi sint?* Affirmat *Vi-
 tringa* ex *Amos*. V, 25. 26. (quo de loco pluscula, non intacta tamen
 Eruditorum aliis, in medium affert,) itemque *Pf. XCV, 10. Deut.
 XXIX, 4. Pf. CVI. 35. 36.* ac cum primis *Ezech. XX, 25.* in quo inter-
 pretando eandem viam insistit, quam *Lutherus* noster, repudiata *Coc-
 ceji* sui sententia de legibus ceremonialibus divinis per *statuta non bo-
 na* intelligendis. Cum vero videatur improbabile, Israellem, Mose
 imperante, totis XL. annis Molechi sacris operatum esse, neque ta-
 men Mosen rei hujus vel minimam mentionem in pandectis suis hi-
 storis iniecisse, *Vitringa* commodum observat, plus simplici vice,
 Mose licet summam rerum obtinente, a maleferiato populo gravis-
 sime peccatum fuisse, uti ex *Korachi, Dathanis, Abirami* rebellione,
 negle-

regleſtu item circumciſionis & paſchatos per XL. annos, dilucide patet. Quin, nec Moſen qualibet toto iſto tempore geſſiſſe anno- taſſe, ſed res XXXVIII omnino annotum, (quadregelimi anni poſte- riores meſes præcedentium,) data opera ſilentio prætermiſſiſſe, imò nec idololatriæ a ſuis in Ægypto patræ, ac Ezech. XX, 7, 8. memora- tæ, vel verbulo meminiſſe, probe monet.

Sequentia capita bina ſententiam pervulgatam, *sacerdotium autem Aaroni arum electionem ad primogenitorum prerogativas pertinuiſſe,* Cap. II.
convellunt, ac primogenitos Deo ſacros, non (uti ex Exod. XIII, 1, 12. conſtare videtur) *Sacerdotes*, ſed, (quod *πρωτόγονοι*,) *sacrificia* fuiſ- ſe, egregie probant. Pepercerat nimirum Iſraelitarum primogeni- tis clementiſſimū Numen, cum Ægyptiorum primogenitos ferali illa clade afficeret. Beneficio hoc ſibi pſtriſtos, *sacros* ſibi eſſe volebat. Fit autem Deo *sacra* perſona vel res, dum communibus uſibus eximi- tur, ac in rei divinæ uſum quovis modo tranſfertur. Cum vero lex illa in Exodo memorata *conſecrationem* non *hominum* tantum, ſed & *pecudum* imperet, ac utriusque generis conſecrationes inter ſe invi- cem comparet, Vitringa colligit, primogenitos hominum (æque ac primogenitas pecudum) conſecratos fuiſſe non ut *sacerdotes*, ſed ut *sacrificia*, quæ ſi maſtationis incapacia erant, ſacris uſibus alio ali- quo modo impendebantur; uti donaria aurea, argentea, æreave, varia uſenſilia, & id genus alia. *Primogenitos* igitur illos non ma- jori dignitate gavilos, ac, qui in eorum locum vertente tempore ſuffe- cti ſunt, *Levitas*. Hi ſane non ſacerdotes erant, ſed perpetui ſacerdo- tum famuli, quibꝰ non magis, ac cæteris Iſraelitis, licebat adire Deum, apud quē Aaronitæ ſacerdotes intimæ erant admiſſionis. Hinc *Levitiæ* ſoli, non item *sacerdotes*, primogenitis ſubſtituuntur Num. III, 45, 9, 10. VIII, 16, 19. Eadem de cauſa manus illis, non his, impoſitæ, Num. VIII, 10. tanquam ſacrificiis piacularibus, *ad expiandum* datis, *verſ. 19.* quanquam & illis, (ne immolari eos neceſſe eſſet,) ſurroga- tæ ſunt beſtiæ, in quas, impoſitis manibus ſuis in earum capita, pec- cata ab Iſraelitis ſibi (Levitæ puta) per *χουρωγείας* impoſita, rursus devolverent, *verſ. 11.* quemadmodum pecudæ primogenitæ impuræ, (ſive immolationis ſacrificialis non capaci,) aut puram offerendam, ſubſtituere oportebat, aut cervices frangere. Sed & eandem ob rem *Levitæ* ab *Aarone* *agitati* ſunt, Num. VIII, 11. At id vocis non niſi,

in sacrificia quadrare videtur. Subruto igitur primario hoc, aliaque sententiæ adversæ fundamentis, concluditur, sacerdotium primogenitis, sed sæpe a parentibus aut fratribus minoribus natu sponte, non ex primogenituræ juribus, delatum, adeoque ad idem nec secundogenitis aditum præclusum fuisse. Cum primis observatu dignum est, quod *1. Paral. V, 1.* habetur, τὰ πρῶτογενεῖα five jura primogenituræ, quæ Ruben ob incestum excidit, collata esse partim Josepho, partim Jehudæ, ita quidem, ut illi dupla portio, huic præ eminentia inter fratres obtigerit. Nihil hic de sacerdotio, nihil de jure aliquo Rubenis in Levi translato. Unde collectu facile videtur Nostro, non nisi *duplicem hereditatis portionem ac præ eminentiam inter fratres, jura constituisse primogenitarum.*

Cap. IV.
V.

Absoluta hac de *πρωτογενεῖα* dissertatione, phrasæ non unæ de *collocatione ad dextram* illustrantur. Nimirum *sedere in sacris est regnare.* Hinc *sedere*, vel *regnare ad dextram Regis in throno sedentis*, est habere communionem plenariam sceptri, quod rex throno insidens manu *dextra* tenet, ideoque ad dextram suam & illum, quem in imperiū collegam adsciscit, collocat, ut idem simul sceptrum, cœu regis dignitatis symbolum, manu prehendere ac tenere queat. Hac ratione dicta *Psal. CX. 2. 3. Apoc. III, 21. Zach. VI, 12. 13.* aliaque non perfunctorie illustrantur. Morem hinc recenset veterum, quo *alior dextrum* res latus clauderat, unde patet, qua de causa Satan iis *a dextris* assistere dicatur, quæ litem intendit apud Deum, *Psal. CIX, 6. Zach. III, 1.* Sed & ex *Massechet Sambatrin* consuetudine receptum fuisse Vitringa comprobat, ut *absolvendi ad dextram* Judicis, *condemnandi ad sinistram* collocarentur, ac dein quisque sententiam factis suis dignam eo in loco ex Judicis ore exciperet; quo prænotato, cuilibet perspecta erit ratio, cur Christus agnosca *dextris*, a *sinistris* hædos sibi olim in extremo judicio collocatum iri, prædixerit *Matth. XXI, 33.*

Cap. VI.

Majoribus difficultatibus obseptam est proximæ disquisitionis argumentum. Agit ea de ratione *pedobaptismi*, quam cum neque *propriam* infantum *fidem* esse, Nostratibus, neq; *sedus externum* esse, Calvinianis concedere velit, duplici modo explicat. *Primo* enim asserit, *infantes presumi* stipulari foederi gratiæ in parentibus, qui, dum omnibus indistincte foedus illud offertur a ministris verbi, hæc

pro

pro suis non minus ac pro semetipsis acceptant ac ineunt; semper enim de homine presumimus, quod salutem suam velit, quemadmodum foedus pacis, quod Imperator civitati inimica offert, ad infantes aequae ac adultos pertinere solet, ut ut nec audiant illi nec intelligant quidquam istius negotii. Illustrat id dicto *Deut. XXIX, 10.* sq. ubi *parentuli & absentes* foederi includuntur. Quod si hic procedendi modus displiceat, *alium* habet in promptu Vitringa, infantes nempe fidelium debere baptizari, quia iusta *presumptio* sit, eos esse absque fide aetuali sanctificatos per Spiritum Sanctum advocatum nostrum, qui coram tribunali Patris, Filii meritum ad hunc infantem pertinere probaturus, pro eo spondeat, quamprimum aetas vel animae status permiserit, declaraturum eum Judici unionem suam cum Christo, imo se certo operaturum in infante, ut id feliciter praestet; ad qua iudex quiescat. Hinc liberos fidelium *SANCTOS* dici, 1. Cor. VII, 14. *quia iuste presumimus ex lege charitatis, eos esse sanctificatos per Spiritum Sanctum. Cum enim Deus gratiam suam inceperit monstrare parentibus, non licet presumere, quam quod eandem gratiam prestiturus sit infantibus, quamdiu nobis non liqueat contrarium. Infidelium vero liberos non admitti, ad baptismum, quia nullum habeamus argumentum presumendi, Deum eis velle communicare suam gratiam.* Hactenus Vitringa, qui num *presumptionibus* illis suis rem satis extricarit, viderint Theologi.

Memoranda porro videtur esse subtilis illa de morte fidelium **Cap. VII, VIII.** disceptatio. Hanc enim videri poterat in semel justificato locum habere non debere, ex quo Christus & peccatum *condemneris* Rom. VIII, 3. & illius effectus universos, mortem corporalem ac aeternam tulit sustulitque. Solutionem huius dubii sequentibus thesibus includit Vitringa: (L) *CREDENTES NON MORIUNTUR*, nullo nempe mortis genere, seu corporali, seu spiritali, seu aeterno, *Job. V, 24. VIII, 51. Rom. VI, 23. &c.* quae dicta, cum generalibus verbis concipiuntur, nullo modo ad aliquod tantum mortis genus, *aeternum* puta, restringi oportet; alias enim Christus Judaeos, apophthegma suum de morte corporis interpretantes, Joh. VIII, 51. *Psuedoquoniam* insinulasset; quod sane non fecit. Ideoq; mallet Vitringa vitam mortemve in dictis illis non distingui in temporalem & aeternam, sed generaliori conceptu finire, ut utraque inchoative in hoc, consummative

in futuro seculo locum habere queat: **TOTUS HOMO** (corpus ac animam possidens) igitur ex sententia Vitrinæ **VIVERE** dicitur, quando anima cum bona conscientia & letitia ad Dei gloriam perpetuo operans, corpori sic præest & dominatur, ut in corpore quidem sive sanguis sive spiritus omnes absolvans operationes debitas, neque hoc tantum, sed etiam, ut in corpore nulli existant motus inordinati, quibus vel mentis voluntati resistitur illiusque letitia turbatur, vel ipsi corpori certa pernicities creatur: sed ita, ut ipsi corporis motus iucunditatem mentis, ut possunt, juvent, ejusque vitam promoveant. **MORE** contra **TOTUS HOMO** dicitur, quando mens, privata Dei communiata, Deum non amans, neque querens *ἕως αἰῶνός* *δοξας*, inordinatis **CORPORIS** motibus obtemperat; per eos in male agendo juvatur, imo ad male agendum incitatur; unde fit, ut homo tandem in æmum redigatur statum, quo a Deo plane alienus, omni **SPE** vacuus, imo Dei & sanctis suam gloriam invidens, Dei iudicio molestissimis conscientie accusationibus & **CORPORIS** quoque doloribus (quos nunc neque cogitando assequi, neque fando exprimere valeamus) æternis traditur, vim iræ Divinæ, quæ omnium superat cogitata, sentiens. Atque ejusmodi mortem sustulit Christus, & ne fideles eam gustarent, effecit suo merito. Vitam vero illam fideles agere incipiunt in hoc ipso orbe & nunquam amittunt. Quamvis enim corpora fidelium exanimantur tandem ac corrumpantur; id tamen mortis nomine appellandum non est. Nam (II) **INTERITUS CORPORIS VALDE PROMOVET VITAM ET SALUTEM FIDELIUM**, Phil. I, 21. 2: Cor. V, 8. Rom. VII, 24. Corpus quippe hominis regeneriti est *potissima peccati fides*, Rom. VI, 6. 12. VII, 23. Mens contra consideratur ut perfecta. Unde Paulus Rom. VII, 25: *Nempe igitur ego ipse MENTE quidem servio Legi Dei; CARNE vero legi peccati.* Equidem mens proprie peccat, sed occasionem, instinctum, media peccandi, a corpore tantum non semper nanciscitur; unde & sæpe in regeneratione sibi ingenitum studium Deo placendi retinet, dum ipso actu a carne ad peccatum invita rapitur. Hinc lucta carnis & spiritus, Gal. V. descripta. Destructio ergo corporis, tanquam carceris, per varias afflictiones & mortem, magis magisque in eo captivum hominem ad libertatis a Christo donatæ usum pleniorē promovet. Hujus rei intuitu Paulus inquit 2. Cor. IV, 16. *Etiam si*
EXTE-

EXTERIOR NOSTER HOMO *corrumpitur*, INTERNUS *renovatur* indies. Nec nisi qui mortuus est, *justificatur* sive liberatur penitus a peccato, *Rom. VI, 7*. Hinc *circumcisionem* illam *carnis absque manu factam*, *Coloss. II, 11*, de morte Vitringa interpretatur; quæ demum carnales concupiscentias radicitus evellit. Sed & (III.) **INTERITUS CORPORIS FIDELIUM PROCEdit EX CONDEMNATIONE PECCATI FACTA A DEO JUDICE IN MORTE CHRISTI, AC PROIN IN CREDENTIBUS, UT FRUCTUS ILLIUS MORTIS, CONSIDERANDUS EST.** *Rom. VIII, 10. VI, 6*. Nimirum peccatum condemnatum fuit ut aboleretur, *Rom. VIII, 3*. Ergo & corpus, peccati sedes & fomes. Quæritur autem: cur fideles non inde a primo justificationis momento moriantur, curve tandem in carne, tot malorū causa, detineantur? numne denique hic agendi modus repugnet justitiæ divinæ, cui prædem satisfactum est? Respondet Autor: (IV.) **HUNC MODUM GLO-RIFICANDI FIDELES, QUO CORPORA EORUM INTEREUNT, SUMMOPERE ILLUSTRARE GLORIAM CHRISTI**, ac figillatim ejus *potentiam, bonitatem, sapientiam, sanctitatem & justitiam*; id quod per partes probat, ac de ultimo horum attributorum peculiari *thesi* (V.) latius disserit. Sed nimis prolixis nobis esse non licet per instituti nostri rationem. Desinimus ergo plura de hac dissertatione, in qua multa præclare ac argute, sed nec pauca nove dicta Theologi deprehendent.

Restant adhuc recensenda capita libri hujus octo, cum præmissa iis præfatione. Verum horum contenta in Actis proximi mensis cum Benevolo lectore communicare apud animum nostrum constituimus.

JOHANNIS PHILIPPI PNEIFFERI, S. TH. D.
ac P. P. in Academia Regiomontana &c. Libri
IV Antiquitatum Græcarum gentilium.

Regiomonti & Lipsiæ, sumptibus Henrici Boye, 1689, in 4.
 Constat plagulis 109.

Antiquitates Græcas commentariis suis illustrarunt haud pauci: eorum vero, quod sciamus, nemo ista eas methodo tamq; plene, quam

quam ab Autore clarissimo in luculento hoc opere factum deprehendimus, pettractavit. Quatuor vero libris argumentum hoc latissime diffusum complexus est, quorum summam paucis pro ratione instituti (singula enim attingere in tanta rerum varietate prolixum nimis, forte & tædiosum foret) indicabimus. Et in *primo* quidem ea, quæ ad cultum divinum spectant, Auctor perinvestigat, tumque professus esset, se neq; ex naturæ lumine, neq; ex fabulis, sed legibus potius civitatum, cultum Græcorum divinum esse eruturum, exponit qua ratione cultum divinū prisci illi peregerint, tum veneratione Numinis, tum adoratione, cujus formulæ, & speciatim quibus Lacedæmonii usi fuere, exhibentur. Deinde penitius cultum divinum Græcorum consideraturus, in his tribus constituisse illum refert, in sacrificando, libando & suffiando, remque declarat per partes. Qua occasione & præcipua festa in Græcia celebrari solita; & ludi Græcorum solennes præcipui certaminaque, Olympica, Pythia, Nemea, Isthmia; & oracula denique studiose enarrantur. *Secundo* libro res politicas Græcorum veterum Auctor persequitur, docetque quomodo initio quidem plurimæ Græciæ civitates, e. g. Corinthiaca, Messeniaca, Eliaca, Arcadica, Atheniensis & Spartana, Regio paruerint imperio, postea vero paulatim libertati assueverint, variam sub polyarchia fortunam ac vicissitudines varias expertæ. Inde de Magistratuum apud Græcos electione, vestitu, officiis; de judiciorum publicorum ratione; de pecunia & commerciis; de mensuris & ponderibus; de restra civium, & juventutis præcipue institutione, utq; præter morum disciplinam, ad Gymnasticam, Musicam, Graphicam & Grammaticam eruditi fuerint pueri; de spectaculis porro in theatris exhiberi solitis, Comicis, Tragicis, Satyricis; de publicis civium concœnationibus; de legibus sumptuariis; de vestitu similibusque aliis cum cura differit. *Liber tertius* in exponendis rebus militaribus versatur. Et primum quidem, quæ ad militiam terrestrem pertinent, sive pedestris illa sit, sive equestris, exponuntur, vocabulis, quorum apud Græcos in re militari usus fuit, diligenti studio explicatis. Porro de delectu militum, militari juramento, militum stipendio; de variis armorum tum defensorum, tum offensivorum, quibus Græci usi fuere, generibus; de obsidionibus urbium, ut oppugnata hæ, ut defensa fuerint; de præliis eorundemque incundorum ratione, & id

genus

genus aliis tractatur. Denique factò ad navalem militiam progressu, variaz navium species, & partes variaz, navigantiumque officia, & pugna navalis, similiaque describuntur. *Quartus* liber res Græcorum domesticas complectitur, ubi quamplurimos ritus, qui in privata vita locum habuere, solícite recenseri videas. Prolixus imprimis Auctor est in exponendis, quæ ad conjugium spectant: itaque de requisito parentum aut propinquorum mulieris, antequam duci posset, consensu, desponsaliorum ritibus, de ceremoniis nuptialibus, de divortii, de ritibus in puerperio & post illud servatis, de liberorum educatione aliisque agit. Inde ad alios domesticæ vitæ actus ac instrumenta progressus, ut dormiverint, ut cibum potumque ceperint, ut convivari consueverint, ut ludis privatis indulserint, enarrat, eaque occasione utensilium varia genera, quæ familiaria Græcis fuere, describit. Tandem ad ultimam rerum lineam, mortem putata, devolvitur, quæque tum ante hominis moribundi obitum, tum post eundem moribus valuerint, & rursus quæ partim ante funeris deductionem, partim in deductione, partim post eam peracta fuerint, commemorat, ritusque adeo funebres copiose & ordine tradit. Subjiciuntur operi tres indices, primus rerum & verborum isque luculentissimus, alter auctorum, tertius locorum Scripturæ ex Antiquitatibus illis Græcis illustratorum.

Coronidis loco, illud adhuc indicare visum, de antiquitatibus Romanorum quoque aliqua huic operi hinc inde inserta esse, & cum constat, pleraque sua a Græcis accepisse Romanos, apertos hoc pacto fontes, ex quibus ea hausserint: ut adeo abunde habeat cupida harum litterarum juvenus, unde sitim possit restringere.

LIBRI NOVI.

Παροῦσαι, sive Chronicon Paschale, a mundo condito ad Heraclii Imperatoris annum vicecesimum. Opus hæcenus Fastorum Sicularum nomine laudatum, deinde Chronicon temporum Epitomes, ac denique Chronici Alexandrini lemmate vulgatum. Nunc tandem auctius & emendatius prodit, cum nova Latina versione & notis chronice & historicis. Cura & studio Caroli du Fresne D. Du Cange &c. Parisiis, e Typographia Regia 1688, in fol.

Telluris Theoria Sacra, Orbis nostri originem & mutationes generales, quæ antè jam subit, aut olim spectantur, complectens. Libri duo posteriores,

res, de flagratione mundi, & de futuro rerum statu. Londini, apud Gu. Kettilby, 1689, in 4.

Select: Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti Capita, & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ. Auctore R. P. F. Natali Alexandro. Parisiis, apud Ant. Dezallier, 1689, in 8.

Des Satires personnelles. Traité Historique & Critique de celles qui portent le nom d'Anti. A Paris chez A. Dezallier, 1689, in 12.

La Defense de l'Eglise contre le livre de Mr. Claude intitulé *La Defense de la Reformation*. A Cologne, 1689, in 12.

Orbis Gothicus, i. e. Historica Narratio, omnium fere Gothici nominis Populorum origines, sedes, linguas, regimen, &c. exhibens: opera & studio Martini Prætorii, Præpositi VVaiheropolitani &c. Typis Monasterii Olivensis, 1689, fol.

Pauli Colomæsi Observationes Satræ. Editio secunda, auctior & emendatior. Londini, 1689, in 12.

Josephi Ramonii, Juri & Advocati Barcinonensis Consilia & Sententiæ Senatus Regii Cathaloniz, cum Observationibus Jacobi Balduccii J. U. D. & Advocati Foroliviensis. Bononiæ, 1689, in fol.

Thomæ Bartholini Thomæ Filii Antiquitatum Danicarum de causis contemptæ a Danis adhuc Gentilibus Mortis Libri tres, ex vetustis codicibus & monumentis hætenus ineditis congesti. Hafniæ, 1689, in 4.

Loci Communes sive Materiarum & Rubricarum juris universi Sylloge serie alphabetica digesta a Johanne Bechtoldo, nunc aucta & emendata ab Andrea Christophoro Rosenero, J. U. D. Lipsiæ, apud Frid. Lanckhium. 1689, in 4.

Joh. Joachimi Becheri Tripos Hermeticus fatidicus, pandens Oracula Chymica, seu Laboratorium portatile. Francof. apud J. G. Schiele, 1689, in 8.

Georgii VVolfgangi VVedelii Exercitationum Medico-Philologicarum Decas quarta. Jenæ apud Joh. Bielcke, 1689, in 4.

Diatribe Historica de Xerxe, Nebucadnezare, ac Cyro Minore liberatore Judæorum: ad Justini, Epit. Trogi, L. XXXVI c. 3. n. 8. Cui accessit Dissertatio de Incertitudine notationis temporum per Olympiades. Autore Joh. Christoph. Artopæo. Argentorati 1689, in 8.

Histoire de la Conjuration de Portugal en 1640. A Amsterdam, 1689, in 12.

Le Vrai Intérêt des Princes Chrétiens, depuis le changement arrivé en Angleterre &c. A la Haye, 1689, in 12.

La Source des Malheurs d'Angleterre. A Cologne, 1689, in 12,

De l'Education de la Jeunesse. A Paris, 1689, in 12.

De la Valeur. A Cologne, 1689, in 12.

Nouvelle Héroïe dans la Morale. A Cologne, 1689, in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno M DC LXXXIX.

TRAITE' DE LA DIVINITE' DE NOTRE *Seigneur Jesus Christ.*

id est,

Tractatus de Divinitate Domini nostri Jesu Christi.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1689, in 12.

Constat plagulis 19.

EX præmio libri non obscure colligitur, & accedit famæ testimonium, ejusdem autoris esse hunc tractatum, cujus est, quem in Actis nostris *A. 1685. p. 126.* & seqq. recensuimus & laudavimus, *de veritate religionis Christianæ; Abbatis* nempe, Theologi inter Reformatos Berolinenses clarissimi. Insistit in hoc opere iisdem principiis, quibus in edito illo ante quadriennium tractatu existentiam Dei, ejusque cognitionem naturalem primo, deinde revelatam, tam in Judaismo quam Christianismo stabiliverat; negatque fieri posse, ut qui illa admittat, de æterna divinitate Christi dissentiat. Fatetur, hanc in se consideratam mysterium esse inexplicabile, temeritatisque & superbix reos esse, qui scientix opinione inflati, inutilibus speculationibus rimari illud præsumant: interim quatenus revelatum & traditum est in Scripturis, nosci & doceri clare & distincte debere, minime dubitat. Methodum elegit, qua monstrat, aut divinitatem Christi asserendam, aut universæ religionis Christianæ veritatem in dubium vocandam esse. Argumenta sua in *quibus selectiones* distribuit; *sexta* ad objectiones quasdam præcipuas respondet. *Præmittit* monita quædam, nempe quod jam acturus solû sit de Divinitate Christi, sepositis articulis de Incarnatione, & Trinitate, con-

D d d

nexis

nexis licet & quasi concatenatis. Deinde quod cum de Deo supremo, summo & altissimo (*souverain*) loquitur, voce illa non utatur sensu paganorum, qui cum Numine supremo subakerna admittebant, sed intelligat participationem essentiae divinae supremæ & gloriosæ, cui omnia subsunt. Denique adversarius, non ut distincti sunt in sectas Arianorum, Semi-Arianorum, Socinianorum & similes, sed in universum respondet, & argumentis suis simul satisfactorum omnibus se esse sperat. Promittit & præstat styli modestiam, nec dissentientibus ingenii & eruditionis laudem detrahit; licet a sententia illorum vehementissime sese abhorrere, non potuerit dissimulare.

Sect. I.

Sectione prima demonstrat, si ex hypothese adversariorum, quam detestatur, Christus non sit verus Deus, Patri consubstantialis, secuturum esse, quod Mahometismus præferendus sit religioni Christianæ, imo cum summa blasphemia Mahometem Christo potiorum dicendum fore. Præsupponit, manifestam & inexcusabilem idololatriam committi ab adorantibus Christum, nisi is sit verus & consubstantialis Patri Deus. Nil juvare, si dicatur, cultum Christo ex pia persuasione exhibitum, ad Deum referri, aut Christo ut legato Parentis præstari; utrumque enim naturæ veri cultus soli Divinitati debiti repugnare. Non minus certum habet, idololatriam crimen esse, quod legem Dei violet, & Spiritum pietatis auferat. Rejicit igitur *Episcopi Arminiani* indulgentiam, qua putat speculativum solum errorem esse idololatriam, neque ad essentiam salutis pertinere, credatne aliquis Christum Deum esse ex æterna generatione, an nominatenus & propter commissum ei salutis humanæ ministeriū. Quæri enim ait de cultu supremo Nuntini debito, quem utique absque gravi idololatriæ crimine nulli creaturæ tribui fas sit; nec excusari, siue illa filii, siue quodcunque nomen gerat, quo per allusionem quandam Deus representetur.

Cap. I.

His præsuppositis, si Christus non sit verus Deus, negat Mahometem pro impostore & Diaboli emissario haberi posse, sed cum adorationem Christi disertis verbis in Alcorano suo prohibuerit, laudem potius mereri, quod idololatria, quæ jam inter gentes abolita erat, Christianis etiam interdixerit. Majorem quoque ipso Christo nefandum illum futurum ait, qui clarius & apertius de cultu Dei locutus sit; cum ex Christi & Apostolorum dictis tantis hominum numeris aliter argumentari non potuerit, quam quod

2.

3. & 4.

Christus

Christus se pro vero Deo habuerit, talemque prædicari fecerit: nec excusari posse adversariorum glossam, qui verba ejus & Apostolorum pro hyperbolicis & figuratis habent, & sic veraciorem candidioremque Mahometem faciunt, qui apertis & simplicissimis verbis unitatem Dei asseruit, & divinitatem Christo, quantum in ipso erat, ademat. Affert hic Autor plurima dicta Christi & Apostolorum, quibus divinitas ejus adstruitur, tam clare & liquide, ut nemo illa in alium sensum interpretari potuerit, imo dolo simillimum fuerit talia dicere & scribere, quæ non nisi figurata & metaphorica essent. Respondet ad dictum illud singulare & unicum: *Pater major me est;* (in quo Christus ad humanam suam naturam respicit,) ejusque explicationem haud difficilem esse dicit, si cum tot aliis, per quæ æqualitas cum Patre docetur, conferatur. Huc delabi ostendit omnes illos divinitatis Christi impugnatores, ut eum pro hypocrita & sycophanta traducant, qui sibi arrogaverit quæ non habebat, aut orbem terrarum obscuris & incautis loquendi formulis in fraudem induxerit, speciatim etiam Thomam Apostolum, quem ab errore liberare debuerit, in longe pejorem, idololatriam nempe præcipitaverit, dum se Dominum & Deum ab illo vocari passus est; unde simul sequatur, eos Mahometem, ut omnibus modis veriosem, & zelo pro gloria Dei ferventiosem, quam Christum commendare. Neque multum obesse Mahometi, quod morum disciplinam non optimam constituerit, & futuræ vitæ felicitatem carnalem somniaverit: præterquam enim quod errores in cultu Dei, morum vitiis nocentiores sint, & quod Paradisi illius Mahometici descriptio ad sensum mysticum trahatur; certum tamen interea esse, sincerum & cordatum fuisse Mahometem, qui agnovit se hominem esse, & maximam orbis partem ab idololatria liberaverit, a qua excusari non potuerint, qui Christum pro Deo adorarent, cum non nisi homo esset.

Sectione secunda eadem argumentandi ratione ostenditur, Sect. II. stante Sociniana vel simili hypothese, a Synedrio Judæorum juste condemnatum fuisse Christum, neque hodie reprehendendos esse Judæos sententiam illam approbantes. Ostendit Autor, jus fuisse Synedrio condemnandi eum ut blasphemum, qui se pro Deo gereret; Christi vero id fecisse, & vel maxime de confessione ejus coram Synedrio

Cap. I.

- drio facta non constaret, ex scriptis Evangelistarū & Apostolorū manifestū esse. Id prolixè deducit, & a cavillis dicta Scripturæ liberat. Mon-
- Cap. 2. stratur etiam, quam severe injunctum fuerit Judæis, ut non nisi unum Deum colerent, neque ullum cultum analogum cuiquā Deo subalterno sive secundario tribuerent. Licet vero allegare velint adversarii, aliter
3. aliquando locutum esse Christum, & divinitatem suam ipsum veluti negasse; opponit tamen Autor alia ejus & scriptorum sacrorum dicta, quibus manifestissime divinitas illi tribuitur, e. g. omniscientia sive scrutatio cordium, titulus Salvatoris mundi, quodque sit primus & ultimus; quæ omnia pro impiis hyperbolis habenda essent, si alio quam literali sensu intelligi deberent. Operose hæc confirmat ex
4. dicto Phil. II, 6. de æqualitate ejus cum, Deo, & quod adorari se passus sit, rejicitque distinctionem inter cultum verum & subalternum, & commentatur quædam ad historiam Cornelii Petrum, & Johannis Angelum adoraturi.
- 5.

Tertia Sectio. quod jam dicere cœperat, pluribus deducit; erroris, si qui sit, in credenda Christi divinitate, originem & propagationem ipsi Christo & ejus discipulis imputandam fore. Essent enim non nisi metaphoræ & phrasæ Thraonica, quæ de Christo in

Sect. III.

Cap. 1.

- Novo Testamento leguntur, ex quibus clarum & liquidum est, attribui illi quæ nulli creaturæ conveniunt. Deinde summa Dei beneficia, & maxime quod filium suum tradidit pro nobis, exilia & parum æstimanda essent, si Christus non nisi creatura est & homo. Minus etiam præstitisset Deus, tradendo ad mortem filium saltem adscititium, quam Abrahamus proprium & unicum offerens. Urget hæc & alia adversus *Socium* & sequaces, qui magnum illud opus charitatis in Patre, & obsequii in Filio extenuant. Quarit inde, quodnam *manifeste magnum mysterium* 1. Tim. III, 3. in Christi incarnatione celebrari possit, si non sit Deus? nullaque argutia defendi posse monstrat dictum illud Apostoli, nisi divinitas Christi agnoscat. Idem monet de scandalo crucis Christi; id enim omne evanescere, si non nisi homo crucifixus sit. Nec aliud statuit de omnibus mysteriis religionis, quæ sola fide percipimus, si ad rationationes & sensus examinentur. Speciatim ostenditur, quantum detrahatur majestati Christi, si titulus filii illi non nisi abusive
- 2.
- 3.
- aut ex

aut ex adoptione competat, aut solum miraculosa ejus conceptio aut resurrectio & exaltatio celebretur; nec esse, ut Angelis, imo ne Moy- si quidem aut Adamo praeferretur. Dicit porro, negata divinitate Christi, mortis quoque ejus pretium minui, quod infinitum esse debuit; neque respondere antitypum ex doctrina Evangelica typis agni paschalis & hœdi expiatorii Veteris Testamenti. Multa hic opponuntur cavillis Socinianis, alias utilitates, quam satisfactionis pro peccatis, ex morte Christi colligentibus; & consideratur interna illa passio Christi in horto, & querela de derelictione in cruce: eo enim potissimum respectu passionem Christi cruciatibus martyrum diuturnioribus & sævioribus (quos tamen multi magno & hilari animo toleraverint,) præferri debere monet, & inde Christo incubuisse, quia aliena peccata in se suscepit, quod nemo ne sanctissimus quidem facere potest aut solet, & Paulus de se negat 1. Cor. I, 13. Progreditur inde Autor, ut ostendat, Sacræ Scripturæ sensum obscurum, incomprehensibilem, falsum, illusorium, absurdum & irrationabilem futurum esse, si hypothesi adversariorum locus detur. Hoc adductis plurimis Scripturæ dictis demonstrat, quæ in tres classes distinxit. Allegat *primo* quædam, in quibus origo Christi de cœlo & reditus in cœlum significatur, & explodit impiam fabulâ quam commentari sunt, quos dicere non puduit, Christum ante cœptum ministeriû in cœlum ascendisse, docendi facultate instructû rediisse. *Secundo* producuntur, quibus præexistentia Christi asseritur, & quæ omnia absurdissimum sensum haberent, si Socinianis interpretationibus locus esset. Rejicitur speciatim illa, qua clarissimum dictum Christi Joh. VIII, 58: *antequam Abraham fieret, ego sum*, corrumpi solet, & respondetur ad ea, quæ obijciuntur ex phrasi Apocalyptica *de agno occiso ab initio mundi*. *Tertia* dictorum classis eorum est, quibus gloria divinitatis præsertim Christo tribuitur. Agmen inter hæc ducit Paulinum Phil. II, 6. quod egregie a sycophantia adversariorum vindicatur, ut & divinum illud Johannis præcœmium: *in principio erat Verbum &c.* Joh I, 2. Respondetur immanibus & blasphemis hostium Christi explicationibus, & recenti commento, quod verba illa Johannis Cerintho aut Gnosticis tribuenda sint. Singulari dissertatione Apollonium systema examinatur, ejusque futilitas ostenditur,

Cap. 4.

5.

6.

7.

8.

9. 10.

11.

Cap. II. dicitur, quodq; minus sibi constet & cohæreat, quam quod *Socinus* excogitavit. Deniq; prolixius deducitur, cujus absurditatis, obscuritatis & æquivocationis rea fiat Scriptura, imo ipse Spiritus Sanctus, si Socinianis explicationibus locus esset. Vocasset enim Scriptura Christum Deum, eique attribuisset, quæ soli Deo competunt, homini nempe quæ Deo, creaturæ quæ Creatori; hacq; sive fraude sive incuria idololatriam horrendam introduxisset, & Veteris Testamenti vaticinia, quæ ad ipsum Deum gloriamque ejus manifesto pertinent, summa cum impietate Christo applicasset, si non Deus, sed homo esset.

sect. IV.

Postremum hoc uberius tractatur *Sectione quarta*. Demonstratur nempe, cum religio Christiana duabus veluti columnis innitatur, dictis videlicet Prophetarum & Apostolorum, quæ se invicem respiciunt, & inter se connexa & harmonica sunt; tolli tamen omnem illum consensum & nexum, ex hypothesi illorum, qui æternam & substantialem deitatem Christi negant. Proponit igitur dicta, quibus Prophetæ unitatem & attributa Dei, deinde characteres Messias & regulas Judaicæ religionis, denique etiam conversionem gentium describunt. Ita omnia (ait) nec vere prædicta fuissent & inspirata a Spiritu Sancto, aut non ita enunciata, ut homines errorem evitare potuerint. Deo v. g. Prophetæ uni & soli adscribunt creationem universi, scrutamen cordium, remissionem peccatorum, judicium orbis terrarum &c. eadem tamen etiam Christo attribuunt Apostoli: quid dicendum de his esset, si non nisi figurate & nescio quam humiliter & jejuno modo intelligenda sunt? Promiserunt Prophetæ conversionem gentium a cultu idolorum; quid vero id proficeret, si deterior idololatria erga Christum hominem, non Deum, introducta esset? Quomodo excusandi essent Apostoli, qui dicta illa Prophetarum crude intellexerunt, aut orbem scientes in errorem præcipitarunt, si Socinianæ sententiæ deferendum est? Cur Johannes Baptista vaticinium Esaiæ cap. XL. ad se traxit, & præcursorem Domini Dei que se finxit, si Christus Deus non fuit? Urget etiam Autor dictum Ps. CII, 26: *initio tu Domine terram fundasti &c.* quod Christo applicatur Hebr. I, 10. & absurdis adversariorum effugiis occurrit. Insigne argumentum affert ex visione Esaiæ VI, quam disertissime Johannes Evangelista cap. XII, 40. de Christo explicat: destruit inde violentas adversariorum detorsiones. Idem facit in dicto Ps. XCVI,

6.7. *adore cum omnes Angeli ejus &c.* quod itidem ad Christum refertur Hebr. I, 6. Concludit inde, quam cerebrina, allusoria, & inepta fuisset, ex hypothese Sociniana, omnis illa dictorum Veteris Testamenti allegatio, qua tamen Apostoli os obturabant Judæis, & Gentilibus scandalum auferebant, quod ex induratione Judaica capere poterant, cum etiam hanc prædictam esse ostenderent; id denique vel maxime agebant, ut hominibus Christum adorandum esse persuaderent; eo enim pertinent dicta Hebr. I, 10. *adore enim Angeli &c.* & Phil. II, 10. *flexatur illi omne genu &c.*

Sectione quinta commonstratur, ex eadē hypothese & Judaicam sive Sect. 1.
 Moysaicam, & Christianā religionem, a superstitione & dramatico ac
 theatrico lusu, imo ab ipsa magia liberari & distingui non posse. Con-
 siderat apparitionē Moyse in rubo ardenti factam; ubi certissime præ- Cap. 1.
 supponit & evidenter probat, illum qui Moyse locutus est, non fuisse
 Angelū creatum, sed verum Deum, imo Filium Dei, qui se clarissimis
 verbis & interrogatus a Moyse Jehovah vocat. Illum vero adoravit
 Moyses jussus quidem, & ex ejus præcepto populum eduxit, & ex ejus-
 dem ore legem promulgavit, omnia frustra & cum summo erroris &
 imposturæ periculo, & peccato idololatriæ, ex parte Moyse, si aliter
 sese res haberet. Exaggerat hoc considerando, quam pessime errent, 2.
 qui Christum, si non est Deus, inferiorem faciant Angelo illo ex
 rubo loquente, cujus tamen autoritate tota stabat religio Judaica, &
 extat clarissimum, quod supra citatum fuit, dictum de præexcellētia
 Christi super Angelos. Applicat idem ad religionem Christianam, 3.
 & confundit adversarios, qui ut Christum, cui divina omnia Col. I
 & innumeris aliis locis tribuuntur, non nisi legatum Dei faciant,
 ex eodem in rubo loquente Angelum efformant. Expendit dictum 4.
 Joh. X, 30: *Ego & Pater unum sumus &c.* utque hoc Judæi probe
 intellexerint vers. 33, nempe quod Christus id dicens se Deum fece-
 rit, & responderet ad objectionem ex alio dicto Christi, quo Apostoli
 uni inter se esse dicuntur, sicut ipse & Pater unus est, itemque ad ver-
 ba Christi d. l. v. 33. quibus Judæis prout opus erat, κατ' ἀνθρώπων
 πον respondet, notatque, ut hoc responsi genus differat a directo, v.
 g. cum interrogatus Christus, an esset filius Dei, dixit, *ego sum*, Marc.
 XIV, 62; tum ab alio, quando ad cogitationes sive præsuppositum
 respondet, Luc. XVIII, 19. ubi adolescenti dixit, *nemo bonus nisi solus*
 Deus

- Cap. 5. *Deus*: sciebat enim se ab illo pro homine solum vel doctore haberi. Subjungit loca plurima, in quibus Apostoli Christum diserte Deum, & quidem cum maximis epithetis nominarunt, qui tamen vel ex Herodis exemplo, & ex communi omnium Judæorum religione sciebant, quanto id fieret cum piaculo, nisi verus Deus esset, cui tituli illi darentur. Deniq; a superstitione, fictione theatra & illusionne Satânica sive Magia distingui non posse Christianismum monstrat, nisi stante sententia de ejus deitate. Non salvari gloriam Dei, si dicatur, Christum falsum esse quod Patre minor sit; toties enim apertè Dei nomen & characteres sibi tribuisse. Neque miracula ad confirmandam ejus doctrinam sufficere, si se falso pro Deo gesserit, & idololatriam introduxerit. Demonstratum igitur esse Auctorem confidit, quod demonstrandum sumit in exordio tractatus; Deitatem nempe Christi ita connexam esse essentialiter cum veritate religionis Christianæ, ut utraque simul stet aut cadat.

- Sectione sexta ad objectiones quasdam responsurus, tria illarum genera facit. Quasdam ait ex ratiocinatione; alias ex analogia fidei; alias denique ex dictis Scripturæ formari. Primo generi plurimum tribui ab adversariis, & ex iis *Smalcium* non veritum esse scribere, fatius esse ut qualicunque inventione sensus aliquis Scripturæ inferatur, quam ut ex illa admittatur, quod rationi repugnet, e. g. quod Deus homo factus sit. Huic asserto in genere opponit depravationem rationis humanæ, & quod non ex ratione, sed ex revelatione, & quidem tali salus a Deo offeratur, cujus prædicationem pro stultitia habituri sint homines, etiam sapientissimi. Fides itaque requiritur, neque hac opus esset, si per argumenta ex ratione salvari, aut mysteria Dei capere possemus. Ducimur quidem, ait, per rationem ad fidem, quia comprehendimus, Deum esse infallibilem; discernimus etiam, an loquatur Deus & quid loquatur, & ex principiis revelatis conclusiones formamus & in his acquiescimus: judicium autem de revelatis veritatibus rationi plane abjudicari debet, & blasphemus est Smalcus, cum propositionem, *Deus homo factus est*, ex dictamine rationis rejicit, quæ tamen ex autoritate Scripturæ credenda est, licet nulla ratione percipi aut probari possit. Ad secundum genus sive analogiam fidei referri potest, quod objeiciunt de
 silen.

silentio Scripturæ. Negant enim expressis verbis tradi (quod
 men diserte & sæpe, ut articulus maximi momenti, tradi debuisset,)
 Deum esse incarnatum; licet Evangelistæ tot alia & minutiora de na-
 tivitate Christi memoraverint. Ad hæc monet Autor, postulandum
 non esse, ut mysteria fidei in omnibus Scripturæ libris, vel uno se-
 pius, vel omnia necessaria capita in uno sermone proponantur; de-
 inde quod par probatio fieri possit ex legitima verborum consequen-
 tia, ac ex verbis expressis. Allegat argumentum Christi pro re-
 surrectione sive immortalitate animæ, Sadducæis oppositum. Neq;
 deesse ait dicta clara ad probandam incarnationem Dei, v. g. *Em-
 manuel, nobiscum Deus; Deus manifestatus in carne; Verbum caro factum
 est.* Eodem refert omnia, in quibus Christus dicitur Deus, vel Dei
 filius, & divinis insignitur characteribus, unde necessario sequitur,
 illum esse Deum non minus quam hominem. Indicat rationes, cur
 quædam mysteria rarius tractentur in aliquibus Scripturæ libris, v. g.
 de vita æterna in Veteri Testamento, quia clarior de illa traditio
 Novo reservabatur: dein quod mysteria per gradus sint discenda, &
 lac præmittendum cibo solidiori, Hebr. V, 11, 12. Inter Scripturæ di-
 cta, quibus Sociniani abutuntur, primum fere est Joh. XVII, 3. Cap. 3.
*Hæc est vita æterna, ut agnoscat te solum verum Deum. & quem misisti
 Jesum Christum.* Præmittit quædam de diversis locutionibus Christi, pro
 diversitate status exinanitionis & exaltationis, & iterum rejicit argu-
 mentationem de silentio Scripturæ. Notat adversarios sibi ipsis contra-
 dicere, cum ex loco hoc Johannis constare putant, Christum non esse
 verum Deum, cum tamen epithetum illud veri, imo quod perfectissi-
 mo modo Deus sit, alibi admittant; citat *Socinum & Smalcium.* Ad
 dictum vero ipsum ita respondet, ut dicat non magis excludi phrasi illa,
 cum Pater dicitur solus verus Deus, Christum, quam a Paulo Patrem,
 cum scribit, se nihil scire quam Christum & quidem crucifixum. Cum
 enim Pater & Filius unum sint, de utroque accipi, quod de uno præ-
 dicatur, junctis nimirum aliis locis ex quibus veritas elucescit. 4.
 Allegat celeberrimum in Socini schola *Crellium*, qui agnoscat, pronomen
Te non esse copulandum cum vocabulo *Deus* aut *Pater*, se jungi
 enim interposito articulo. Posthæc accuratius constructionem illi-
 us loci examinat & triplicem facit. Ex omnibus tamen, sive repe-
 titione prioris membri, sive alia satis evidenti ratione hunc sensum e-
 ruit,

Eccc

ruit,

rui, ut Christus æque ac Pater solus & verus Deus esse affirmetur. Rejicit instantiam *Crellii* ex dicto 1. Timoth. VI, 16. idque pro sua adducit sententia. Examinat denuo locationem articuli in textu Græco post pronomen *Te*, & occasionem dicti, idque limitari contendit ex materia subiecta, quia Christus verba illa: *solus verus Deus* (fatentibus adversariis) idolis paganis opposuerit. Urget locum parallelum 1. Joh. V, 21. quo vel Socino concedente Christus dicitur verus Deus & vita æterna; licet alii impudenti cavillo hæc verba ad versum præcedentem retrahant. Ad dictum vero Christi rediens contra *Crellium* observat, Christum, dum necessitatem cognoscendi Patrem & se eandem significat, æqualitatem cum Patre apertissime indicare; præsertim cum agatur non de qualicunque notitia, sed de cognitione salutari, quæ cultum secum ferat. Eandem paritatem deducit ex eo, quod vita æterna utriusque cognitioni tribuitur, & tam Christus quam Pater esse dicuntur vita æterna, non quod eam solum promittant, aut viam monstrant, sed quod sint origo & objectum. Cum vero *Sociniani*, perperam quidem, evincere velint, nomen Dei non esse proprium, sed appellativum, ex illorum principio colligit, vocabulum illud in hoc dicto ad Christum non minus quam ad Patrem pertinere. Idem dicit de vocabulo *verum*, i. e. vere existentem & supremum, quod idolis opponitur, una cum vocabulo *solum*, & de hoc monet, quod non semper sit exclusivum, ideoque nec hic Patri tantum, sed & Filio ex unitate essentiaæ competat. Affert loca 1. Cor. IX, 6. *aut ego solus & Barnabas*: ubi Paulus non excludit Barnabam, sed idem de se & illo dicit. Item 1. Tim. VI, 16. *qui solus habet immortalitatem* &c. Hic enim locus si de Christo loquitur, de Patre quoque; aut si de Patre, intelligendus etiam est de Christo; uterque enim habet immortalitatem & reliqua quæ ibi memorantur.

JOSEPHI RAMONII Jcti ET ADVOCATI
Barcinonensis Consilia & Sententia Senatus Regii
Cathalonie, cum Observationibus Jacobi Balduccii, J.
U. D. & Advocati Foroliviensis.

Bononiæ, typis Barth. Recaldini, & Jul. Borzanghi, 1689, in fol.

Constant plagulis 142.

Prostant Lipsiæ, apud J. F. Gleditschium,

Novam

NOVAM hanc Ramonii Consiliorum editionem reticere vel ideo non debuimus, quod tantis nunc accessionibus locupletatus atque altera sui parte auctior liber inter novos recenseri non immerito valeat. Ac de ipso quidem Ramonii opere pauciora nobis erunt dicenda, cum illud, utpote jam ante sexaginta annos in lucem publicam Barcinonæ emissum, eruditis ignotum esse nequeat. Nimirum complectitur hocce Volumen Consilia quinquaginta ab Autore, variis super casibus subinde consulto, operose satis elaborata, & nullibi non copiosis Juris interpretum allegationibus suffulta; quorum plerisque sub finem annectitur integra sententia, (quandoque prolixa satis, & rationes tam dubitandi quam decidendi complectens,) in Senatu Regio Catalonia postmodo in eadem causa subsecuta, jam secundum aitoris opinionem, jam contra eam concepta. Huic Ramonii labori, cum jam prelo rursus subjiciendus esset, Balduccius egregiam adhibuit operam, dum non solum variis annotationibus ac observationibus ea, quæ ab autore dicta fuerant, illustrare & amplificare satagit; sed præterea varias Rotæ Romanæ aliorumque illustrum Italiae Tribunalium *Decisiones*, numero *quinquaginta*, in observationibus ut plurimum laudatas, sed hæctenus nondum impressas, adnexuit ac lectori benevole communicavit. Ac Observationes quidem, (quas raptim velut ob temporis angustiam a se conscriptas, ac per hiemis modo præteritæ spatium, urgente typographo, elaboratas ait,) mox singulis, ad quæ spectant, Consiliis in calce subjecit: Decisiones vero separatim exhibere maluit, sic ut hæc solæ *secundam Voluminis partem* constituent. Quum vero hæc ipsæ, uti dictum, nullibi adhuc in publicum editæ prostant, haud ingratum fore confidimus, si nonnullas earum per compendium ac speciminis loco excerptas in medium hic proferemus. Offert autem sese nobis mox *Decisio I.* qua post antegressas varias disceptationes definitum fuit, Renunciationem hereditatis paternæ; in gratiam licet fratris factam a sororibus monasterium ingressis, non pro personali, sed reali habendam esse; adeoque ad fratris hujus postea sine prole defuncti successionem venire non posse monasterium illud; sed eam deberi remotiori cognatæ defuncti, aut ejus loco alii cuidam cœnobio, cui ipsa nomen dederat. *Decisio II.* sancit, in testamento, Primogenituram in familiam introducente, vocatis omnibus Descendentibus ex

linea masculina, Fœminas quoque comprehensas putari in casum deficientium masculorum, & consequenter Primogeniti sine mascula prole decedentis filiam potiozem esse agnato ejusdem remotiore. *Decisione V.* statuitur: verba substitutionis concepta sub conditione negativa, non-existentiæ masculorum tempore obitus gravati, vulgarem tantum inducere substitutionem, non fideicommissariam, & sic expirare, si mortis tempore masculi extiterint, utrus postea moriantur. *Decisione XXI:* Bonis omnibus (exceptis solummodo ad effectum testandi scutis 2000, & usufructu bonorum ad vitam) tam presentibus, quam *futuris* in filium per donationem *inter vivos* translatis, cum filius deinde præmortuus esset uxore sua herede instituta, judicatum est, sub universali ista donatione comprehensam non intelligi Legitimam patri ex bonis filii prædefuncti debitã. *Decisione XXIV:* Pro liquidatione fructuum percceptorum, ad quos restituendos possessor condemnatus est, sufficere locationem ab ipso interim factam. *Decisione XXX:* Ex promisso, a fratre majorenni, supplemento dotis, quam non satis congruam a communi parente soror nacta fuerat, fratrem pupillum quoque valide obligari. *Decisione XXXII:* Mutum & surdum simul a natura talem nihilominus, si per signa satis intelligatur, ex concessione Principis valide testari, imò semel iterumque ultimam voluntatem immutare posse; item: Debiti, de quo aliunde non constat, confessionem in testamento simplicem nequaquam adeo validam haberi, quin per subsequutam novam dispositionem revocari rursus valeat. *Decisione XXXVI:* Introduta per fideicommissum universale primogenitura, additoque præcepto de non alienando sub poena caducitatis, si nihilominus deinde cujusdam partis distractio facta sit, alienantem non solum ab hac parte, sed a toto cadere. *Decisione XL:* Dotis hypothecam computari a die promissionis, utut matrimonium serius consummatum & solutio integro denum vicennio post factam promissionem subsequuta fuerit, uxoremque proinde omnibus intermedii temporis creditoribus in concursu præferri. *Decisione XLVI:* In fideicommissio particulari familiaris relicto non esse locum representationi, sed simpliciter proximiores tantum admitti. Atque hæc quidem exempli loco adducta impræsentiarum sufficere poterunt. Cæterum præter decisiones has, secunda hujus libri pars duplicem quo-

quoque includit iudicem: alterum quidem Consiliorum Ramonii, qualis jam in editione Barcinonensi adjectus fuit; alterum vero eumque locupletissimum, contenta in Observationibus Balduccii ac superadditis Decisionibus complectentem. Quod reliquum est, pollicetur Balduccius quamprimum aliud Consultationum pariter de novo imprimendarum Volumen, suis itidem Observationibus collustrandum; id quod proinde dubio procul eruditi nobiscum avide præstolabuntur.

CAMPEGII VITRINGA SACRARUM OBSERVATIONUM libri duo,

Franequera, 1689, in 4.

Libri posterioris *capitula* priora in Actis superioris mensis recensuimus. Nunquam reliquis, quæ maximam partem *crucifixio- ni Christi*, tum in *vaticiniis* tum in *ypis Veteris Testamenti* investigandæ, destinavit Clarissimus Auctor. *Vaticinia* illa extant *Psal. XXII, 17. seqq. Psal. LXIX, 8, 20. et 27. Psal. LXXXVIII, 6. Esai. LII, 3. LIII, 5. Zach. XII, 10. Dent. XXXII, 10. Psal. CXVIII, 22.* Horum præcipua eodem fere modo *Vitringa* explicat, quo & alii *Christianorum* Interpretum explicarunt. Paradoxa autem quæ primis est illius de *Psal. XXXIX, 6. sententia*. *Quæritur illic Servator patiens; כָּרַב מֵהַמָּוֶת וְהוּא מֵהַמָּוֶת* i. e. *In mortuis liber exiit; sicut perforati jacentes in sepulchro.* Hic libri vocem innuere dicit *Vitringa* hominem, qui ab hominum consorcio *liber* sive *separatus & exclusus* est, seu *נֶעְרַד מֵהַמָּוֶת* i. e. *quæritur*, quique eam ob rem inter alios maleficos mortis reos suspenditur *liber*, i. e. inter *caelum & terram medius*. Et quidem *sicut perforati* (non gladio, ut vulgo putant, sed *clavis*, queis cruci affigantur,) *vivi jacentes in sepulchro suo*, crues puta, in qua ex Romano- rum more crucifixorum cadavera permanebant ac feris avibusque *clanianda* obijciabantur.

Cap. IX.

Inter *ypos* familiam ducit *Isaacus ad aram oblatus*. Hic enim *impositus* fuit super lignis *מִשְׁכַּן לְעֹלֹת*, quæ (1) ipse *portavit*, fuit (2) *ligatus*, ac quidam (3) *nudus*, ac (4) *in altum elevatus*, (5) *vivus*, idque (6) *inter morte aliquo*, (7) *e jugo montium*, in quo &

Cap. X.

Christus crucifixus est. Octuplici hoc modo typum antitypo respondere, Vitrin-ga pluribus ostendit. Sequuntur *Agnus paschalis* & *serpens aneus*. De illo nihil novi afferit Noster. De hoc *Franciscum Burmannum* secutus, asserit; eum non tam ipsius *Christi*, quam *Diaboli* cum *Christo crucifixi* ac in cruce triumphati typum esse. *Momorderant* (inquit) *Israelitas serpentes igniti*. *Multis ex morsu vel halitu moriebantur*. *Hoc significabat statum illius gentis presentem, quo plurimi erant, qui per Diabolum seducebantur ad mortem*. *Deus vero serpentem in altum erigi jubet ad perticam; & quidem serpentem æneum, ceteris similem, mortuum tamen, ut videtur, & viribus suis privatum, ut eos erudiret, instare tempus, quo Diabolus in crucem agendus erat una cum Dei Filio, & in cruce occidendus viribusque suis privandus*. Hanc sententiam probat dictis *Coloss. II, 14. 1. Petr. II, 24. Rom. VI, 6*. quorum prius (in quo vox *ἀεγυπτίσιον* conferenda est cum *παράδειγματίσιον* suspendere Num. XXV, 3.) *Diabolum in cruce ἀεγυπτίσιον palam traductum, alterum peccata a Christo in lignum sursum sublata, tertium veterem nostrum hominem cum Christo una crucifixum esse*, memorat. Sed digna est tota illa dissertatio, quam ipse Lector benevolus evolvat, ac quid veri ei insit, quidve dubii, perpendat, æque ac sequens de *Israelita suspendendo* juxta *Deut. XXI, 22. 23*. quem Paulus *Gal. III, 13*. *Christi crucifixi* typum fuisse, diserte testatur. Sententiam hac de re suam *Vitrin-ga* his fere thesibus includit: I. *Lex Mosaica de suspendendo adeo fuit generalis, ut ad facinorosos quosvis (אשר יהיה כהם חטא אדם מוטט מות) capitalis pena reos pertinuerit, modo supplicii illius capitalis indoles suspensionem admitteret*. II. *Mortui, non vivi, suspensi fuere*. III. *Sensus fuit exemplar maledictionis divinae*. Sic enim *Moses: קללת אלהים תלה maledictio Dei est suspensus, i. e. suspensus est maledictus a Deo: juxta Gal. III, 13. (Non, ut aliis placet, est maledictioni vel opprobrio Deo.) Plane uti Gen. XLVI 37. תועבת מצרים כל רועה צאן abominatio Egyptiorum est quilibet pastor pecoris, i. e. non: quilibet pastor abominatur Egyptios; verum: quilibet pastor abominabilis est Egyptiis*. IV. *Maledictionis tamen causa non est suspensum, sed peccatum, suspensum pena dignum*. *Suspensio vero fuit signum maledictionis divinae peccatori incumbentis*. Dicitur autem *suspensus Dei maledictio ty-*

pice tantum; primo, in quantum hanc iræ & maledictionis divinæ partem ferebat, ut, cum *Lex* ipsum non posset fervare, in exemplum τῆς ἀδυναμίας τῷ νόμου & παράδειγμα τῆς δικαιοσύνης θεῆ & argumentum maledictionis nondum sublata, publice exponi deberet; deinde, in quantum adumbrabat alium, qui propter peccata sibi imposita vere ferret maledictionem Dei, eamque ob causam εἰς παράδειγμα τῆς δικαιοσύνης θεῆ a ligno suspenderetur. V. *Suspensus Israelita ante Solis occ. sum sepeliendus fuit.* VI. *Terra demum post suspensum sepulchrum pura declaratur.* His præmissis, Vitringa confert suspensionem cum crucifixione, quoad nomen, actum & finem. Utraque enim dicitur תליין. In utraque lignum δίδυμον usu veniebat, maleficus ligno affigebatur loris & funibus, & quidem facie directa ad populum. Utriusque denique scopus erat, ut maleficus aliis esset למוסר εἰς παράδειγμα. Confert dein suspensum Israelitam, cum Christo crucifixo, sextuplici nomine: (1) *Uterque erat Israelita.* (2) *Uterque reus erat gravissimorum criminum.* Ille propriorum; hic alienorum in se susceptorum, Psal. LXXIX, 6. Esai. LIII, 4. 8. II. 12. II. Cor. V, 21. I. Petr. II, 24. (3) *Uterque erat reus ejusmodi criminum, propter quæ maledictio Dei ipsis incumberebat, h. e. quæ condonari non poterant, nisi per mortem peccatoris summa demonstratio justitiæ Dei facta fuisset.* (4) *Uterque mortuus est & suspensus ad demonstrationem justitiæ divinæ, & sic factus fuit maledictio Dei.* Ille typice: Christus vere, Rom. III, 25. Gal. III, 13. (5) *Uterque, die ad occasum vergente, expiabatur, unde sepeliendus erat; Ac sepultura argumento fuit, quod τετέλεσται utrobique sive consummatum fuit satisfactionis negotium.* (6) *Per utriusque sepulturam terra pura esse declarata fuit.* Per sepulturam nempe suspensi Judæa; per Christi sepulturam totus passim terrarum orbis; illic typice, heic vere & meritorie.

Progreditur hinc Vitringa ad *Sacra diurna* religionis Judaicæ, C. XIII. actum in *preparatione*, tum in *oblacione* sacrificiorum, vestigia crucis Christi solerter indagat. Ventilat heic quæstionem: *An ara sit typus crucis Christi?* Affirmat eandem, motus argumentis *Johannis Cloppenburgii*, c. VI. *Spicilegii scholæ sacrificiorum.* Distinctius tamen respondendum autumat (ob rationes a *Coccejo* in *Summa Theologia* c. LXI. §. 16. allatas,) juxta triplicem altaris usum in Veteri Testamen-

stamento. Nimirum aram, in quantum *portavit sacrificium*, idque in altum tulit, præfigurasse ait *crucem*, in quam Christus elevatus est. In quantum exhibuit victimam eamque *fixit Deo*, signum fuisse Christi, vel potius divinæ ejus naturæ sistentis humanam naturam ut victimam Deo. Hoc constare dicit ex *Heb. IX, 14. XIII, 10. Apoc. VI, 9.* Denique in quantum *victimam sanctificabat* (*Mark. XXIII, 19.*) nempe per ignem cœlitus delapsum in ea ardentem, *συνβολον* fuisse Filii Dei humanam naturam præparantis, disponentis

C. XIV. excitantisque ad id, ut victima esset Deo grata. Notat autem Autor insuper, convenientiam *crucis ac aræ* triplici potissimum capite absolvi. Ara nempe holocausti constabat ex ligno, sed aræ obducto, *Ex. XXVII, 1.* Pari modo crux lignum vocatur *1. Petr. II, 24.* Deinde eidem quoque aræ imposita fuerat *signa*, quibus superinjecta fuit victima comburenda, *Lev. I, 7.* Præfiguratum ea lignum crucis, qui in altum elevatus est Christus. Quia probabile videtur Vitrinæ, *ligna* illa in tres quatuorve strues distincta, ad modum *crucis* decussatim fuisse disposita digestaque a sacerdotibus. Eadem ligna vero consideranda sunt ut pars altaris, adeoque una cum ara crucem repræsentare possunt. Nam adeo illa erant necessaria, ut nec ii ea altari inferre omiserint, qui victimam suam per ignem cœlestem consumptum iri præciebant, utur nulla alia ignis alimenta adjecta fuissent; cujus rei exemplum habes in *Eliz sacrificio 1. Reg. XV III, 33.* Observat denique cum *Oustramo ex Maimonide*, profecta holocausti mactati pro universa Judæorum Republica super lignorum strue eo *seu* iterum ordinata ac collocata fuisse, quæ *ante anagnatis* membra olim obtinuerant, ita ut integrum videri poterint, adeoque propius accesserit ad similitudinem Christi, qui & ipse *integer* ligno impositus fuit.

C. XV. Excutitur denique vox *תב טאב*, qua pii signantur *Ezech. IX, 4. 5.* monstraturque, eam nec *signum crucis*, nec *litteram Tav*, sed ali-quod obsignantis signi genus notare. Porro agitur de *unctione sacerdotum*, quam ad *crucis formam* Schickardus in *J. R. H. c. 1. Th. IV.* peractam esse opinatus fuerat. Scilicet in *Mass. Chericharb* cap. I. fol. V. traditio est, *affusum fuisse oleum capiti sacerdotis & illitum inde super oculos כִּי יוֹנָתָן כִּי יוֹנָתָן* ad spectum *Gbi Graci*. Varie de dũ-cty literæ hujus sententiæ apud eruditos occurrunt. Cum autem Rabbi-

Rabbinorum quidam hanc literam dicant ideo in exemplar sacerdotalis unctionis delectam esse, ut responderet literæ *capb* tanquam initiali vocis *Coben* כֹּהֵן *sacerdos*, hunc Vitringa conjicit, *Chi* illud *Græcicum* fuisse duplex *Capb* Hebræorum ad dorsum sibi obversum, hoc modo: כב Voluisse autem potius duplex כב in fronte sacerdotis pingere per oleum, ut figura magis appareret distincta a forma literæ O, quæ propria erat Regibus. Επιπέτης loco in sacrificiorum *agitatione* seu motione in quatuor mundi plagas *huc illuc, prorsum retrorsum*, Lev. VII, 30. crucis typus quæritur. Quod autem Levitæ quoque *agitati* dicuntur coram facie Domini, Num. VIII, 11, id, cum super sacerdotis offerentis manibus fieri non poterit, factum esse כהן וכהן וכהן וכהן *itu, reditu, descensione, ascensione, ex Abarbanel, & hunc sequentis Cocceii Lexico, Vitringa adnotat, concluditque, in omni agitatione sacrificiali formam crucis ✝ conspicuam fuisse,*

Capite ultimo investigatur, quænam *signa* populus *Judæus* C. XVI. in Messia vero desideret, & olim in Jesu Christo desiderarit, cum miraculis illis illustribus, quæ Servator tantum non quovis die edidit, non contentus fuerit. Vid. *Matth. XII, 38, XVI, 1, 2. I. Cor. I, 21.* Nimirum postulabant Judæi signa ejusdem generis, ac Moses olim ediderat; id quod ex Josepho & Abarbanel multifariam probatur, & loco *Job. VI, 30.* illustrando maximopere inservit, Sed & juxta *Es. XI, 3.* requirebant, ut Messias odoraretur sive nosset, quis mortalium probus esset, quisve improbus. Quod cum Bar Cosba ignoraret, pro plano habitus ac capitis damnatus fuit, si fides est *Gemara in Chelek.* Hinc lux non tempeuda affunditur judicii diversis de Christo latis, *Luc. VII, 38. 39. Job. I. 50. IV, 29.*

Tandem, quæ adhuc recensenda superest, prolixa *Præfatio* Operi huic duplici præmissa, accurate ac dilucide, sed in compendio, refert, quid *Dumortieris* Clarissimis, ac in eadem *Franequerina* Academia Collegis, intercesserit hætenus controversiæ de *decem Synagogæ Otiosis.* Vitringa ediderat ante aliquot annos *ARCHI-SYNAGOGUM*, quo de in Actis Eruditorum A. 1686. p. 223. seqq. egimus, adeoq; quantum forsan satis est, diximus, qualem de *Decem Otiosis* hypothesein ille fovet. Huic oppositæ sunt *JACOBI RHENFERDII* *Lingue Sanctæ Prof. Ord. Dissertationes philologica de Decem Otiosis*
Ffff
Synago-

Synagoga, in quibus V. C. Johannis Lightfooti aliorumque sententia de Otiosis examinantur, variis de Synagogis earumque jure, praefectis, ministris &c. asperguntur. Franckera 1687. in 4to. Non defuit caussae suae Vitringa. Paulo igitur post excusus est liber hoc omnino titulo insignitus: CAMPEGII VITRINGA de Decem-Viris Otiosis ad Sacra necessaria Veteris Synagoga curanda deputatis, liber singularis: in quo Lightfooti sententia de hoc argumento non ita pridem a se accepta ratio redditur, quaeque illis nuper objecta sunt, difficultates et medio remouentur; illustratis, ubi occasio est, cum locis Sacrae Scripturae, tum antiquis civitatis Hebraeorum consuetudinibus. Franckera 1687. in 4. Libro huic unica plagula respondendum iudicavit Rhenferdus, hoc titulo: JACOBI RHENFERDII Archisynagogus Otiosus avtonatdnpet, ostendens paucis exemplis, quo pacto pleraque omnia, quae in perenne in Decemviris Otiosis Rhenferdio objecta sunt, ex Archisynagogo & propriis V. C. principii atque insinuationis refutari possint. Franckera 1687. in 4. Integro anno post idem Rhenferdus in publicum emisit specimen Animadversivum in Decemvros Otiosos, in quo frequentem Decemvirorum cum Archisynagogo & seipsis pugnam ostendere satagit. Utrique Rhenferdii scripto respondetur a Vitringa in praesenti praefatione, quam Antiquitatum Judaicarum cupidos legisse non poenitebit.

EXCERPTA EX LITTERIS DN. SALOMONIS Reifselii, D. Consilarii & Archiatri Wurttembergici, ad — Stutgardia d. 5. Octobr. 1689. datis: Quibus respondetur ad ea, quae Dn. Dion. Papinus in Actis Eruditorum, mense hujus anni Junio, pag. 322. proposuerat.

Mense Junio fluentis anni Excellentissimus Dn. Dionysius Papinus, Regiae Societatis in Anglia Socius, & nunc Professor Mathematicos Marpurgi celeberrimus, communicavit ad Acta Eruditorum Lipsiensis Rosatitem Sultorem & Pressorem Hasfacum in Serenissima Aula Castellana demonstratum & detectum cum figura, structurae descriptione & usu plurimorum spe atque demonstratione, per quem aequae felici imitatione sese expressisse confusus est a me olim nominatum saltem & laudatum Sultorem & Pressorem rotatitem Wurttembergicum

gicum, ac felici successu imitatus fuerit *Siphonem Wurtembergicum*, ut in Actis Anglicis publicavit, & Novellæ Batavæ transportarunt: quod egomet confessus sum & laudavi in literis, quarum sensum ex Actis Anglicis Novellæ dictæ extractum citant.

Hic porro Vir Clarissimus ibidem sperat fore, ut ego digner declarare, utrum hic æque feliciter ac in Siphone Wurtembergico, rem acu tetigerit, aut si quid discriminis suum inter & meum Rotatilem suctorem & pressorem intercedat, id non ulterius reticendam: quo possint ex utroque invento majores in orbem utilitates emergere, palamque fiat, quid quisque de publico meruerit.

Quæ cum quidam ex Collectoribus Actorum Lipsiensium mature mihi transmiserit, ut si liberet, responderem, & ego *Serenissimo Duci Wurtembergico, Domino meo clementissimo* ostenderem, statim atque per militares actiones, quas gerit, licuit esse domi, gratulatus sibi est, quod *Serenissimus Dn. Landgravius Hassia* dignatus fuerit civis sui inventum inter cætera artium studia imitari per tam celebrem & ingeniosum Virum. Jussit itaque ut responderem, & tentarem, quantum utilitatis ex ista communicatione & communi labore posset exurgere.

Ego ergo ut & parerem imperio, & tam honestis precibus non dessem, primum dico multum differre nostrum Suctorem & pressorem ab Hassiaco, quia multis aniliis & pneumatibus instructus est, ita ut a fundo pedum sexaginta & plurimum in castellum quoddam traxerit & ejaculatus fuerit iterum in totidem aut plures pedes aquam, prout in minori vel majori modulo structa fuerit fabrica, idque continuo & non interrupto radio seu jactu. Quia vero plurimum laboris & studii requiritur in delineando & describendo isto opere, neque jam vacat propter turbas bellicas, volui differre in serenam magis temperatam, cum *Serenissimus* non invidet publico istam tam utilem & artificiosam machinam.

Cæterum ut non diffido de tantorum usuum promissorum usum præstito, ita avidè expecto illorum in experimentis magnis publicationem, & ut porro Dn. Papinus, qui tam utilibus tamque gloriosis inventis de publico hæcenus bene meritus est, sub auspiciis tanti Mæcenatis bene mereri satagat.

Interim ne ego prodesse publice nolle videar, duas ejusdem

usus & finis sed simpliciore machinas communicabo & proponam. Unam quidem, quam *Serenissimus noster* servat in minori forma efficacem & utilem, etiam, nisi fallor, in majori amplitudine, cum tantarum sit virium, ut decem unciis longa ejaculetur aquam ultra novem pedes; cujus fabricam & figuram *Sipho Wurtembergicus per majora experimenta firmatus, in vertice effluens, correctus & detectus*, ante aliquot annos promissus, sed nunc sub praeulo sudans, proximo mense secum portabit.

Altera est, quae Hanoviae in domestico fonte utiliter fuit adhibita, loco antliae vel vasorum catena & rota elevandorum, cujus modulum ex liberalitate *Illustrissimi Domini Friderici Casimiri Comitis Hanoviae*, gloriose memoriae, possideo ad formam & descriptionem Schvventeri in Deliciis Mathematicis expressam. Haec vero consistit ex rotis duabus dentatis sese invicem comprehendentibus, & insertione sua rotantibus, inclusis tympano ovali, quae externa alia rota unica vel gemina, vel manubrio circumacta, ab infra per tubum unum attrahunt aquam, per alterum superiorem exprimunt satis valide & copiose.

LETTRE DE Mr. ARNAULD DOCTEUR DE Sorbonne, à Monseigneur l'Evêque de Malaga &c.

id est,

Antonii Arnaldi D. Sorbonici Epistola ad Ildesofum Episcopum Malacensem, occasione libelli ab illo editi, qui *Querimonia Catholica* inscriptus est, & Innocentio XI Pontifici dedicatus.

A. 1689, in 12. Plag. 4.

Ildesofus, Malacensis in Hispania Episcopi, *Querimonia*, quam *Invocat, Catholicam*, A. 1686. juxta exemplar Madritense recusam, ad nos pervenisse, non dissimulamus. Ast cum praeter invectivas in *D. Petrum Jurium* aliosque, quos pro haereticis Praesul habet, nihil forte in eo deprehendissemus, quam quod Ildesofus contendat, se neque autorem esse libri, qui titulum habet *Theatri Jesuitici*, neque Regio sanguine prognatum esse (quorum utrumque & *Jurium* in libro de spiritu

de spiritu Arnaldi, & Arnaldus in tractatu, cujus autor esse creditur, de *Practica Morali Jesuitarum*, affirmaverant) factum est, ut in tanta librorum aliorum copia supersederimus *Querimoniam* illam in Actis nostris recensere. Respondere tamen ad eam Epistola hac Arnaldus, celebris sapiusq; nobis memoratus Doctor Sorbonicus, sed Sorbona non minus quam Gallia univèrsa dudum exul, voluit, seu ut Episcopum ea quæ diximus negantem convinceret, seu ut se, quod talia asseverasset, excusaret. Honorifice tamen Arnaldus tractat Episcopum, eique *Celsitudinis* titulum tribuit; sed modeste approbat, quod a Jesuitis non modo ad editionem *Querelæ* illius, sed & eo adigi se passus sit, ut exemplo plane insolito, omnia libelli exemplaria sua subscripserit manu. Hoc non tantum factum esse putat, ut Jesuitis publica recantatione satisfaceret, verum etiam ut hî suspicionem effugerent, ac si ipsi *Querimonia* illius autores essent. Illam enim Gallice versam in Gallia disseminasse dicuntur, ut odium inveteratum in Arnaldum denuo ostentarent, & Episcopi autoritate *Jurium & Arnaldum*, tanquam ejusdem hæreseos reos sisterent. Utrumque enim Episcopus flammis dignum judicavit, & Jurium cum Arnaldo tyrannici cujusdam supplicii genere copulavit. Imputat autem Episcopo, quod cum primam *Querelæ* editionem procuraret, neque Jurii, neq; Arnaldi scripta legerit: nam si id fecisset, fieri non potuisse, ut ejusdem ea autoris esse crederet. Imo nec in secunda editione cautiorem fuisse existimat. Hoc inde conjicit, quia unum quidem errorem in nomine *Jurii* commissum (hunc enim prius *Suri-en* vocaverat) correxerit; de altero autem dubius hæserit, & *Practica moralis* autorem, quem Arnaldum esse credidit, ejusdem criminis, quo Jurium, apud Pontificem accusaverit. Turpissime itaque illum illi esse dicit suggestione Jesuitarum, qui tamen probe noverint, & in aliis scriptis suis falsi fuerint, autorem *Practica* esse Catholicum. Perperam itaque librum illum *Practica* ab Episcopo condemnari, imo temere, quippe quem ab eo lectum non esse apparent, quia indistincte Volumen ejus secundum vituperet. Contineri vero in illo indicat Arnaldus non solum excerpta ex *Theatro Jesuitico*, sed & alia: Epistolam nempe *Ludovici Soreli*, quem beatum martyrem vocat, ad Pontificem: *Didaci Colladi* Dominicani, insignis Missionarii, Memoriale: Excerpta ex itinèrario *Tabernarii*, de reli-

gione Christiana in Japonia: Literas Episcopi *Johannis de Palafox*: Annotationes memorabiles ex ipsa Jesuitarum historia de Missionibus suis; & deniq; Excerpta ex libro de Apostolicis missionibus *Episcopi Heliopolitani*. Hæc omnia vero ait indiscrete ab Ildefonso attribui autoribus hæreticis, conscientia carentibus & scurris. *Sotolum* ait virum fuisse religiosissimum, & literas allegatas in præparatione ad martyrium scripsisse, quas minime suppositas, sed authenticas agnoscat totus *Ordo Franciscanus*. *Agcedere Colladi* testimonium, quod rejici non possit. *Tabernarii*, Reformati licet, relationem verissimam, magnoque rei Catholicæ honori esse, ideoque a Batavis omnibus modis impugnari. *Palafoxii* sanctimoniam notoriam a deo esse, ut Jesuitæ ipsi historiam vitæ ejus edituri esse dicantur. Adduntur alia ad defensionem excerptorum, quæ Volumini illi inserta sunt. Quod vero ad *Theatrum Jesuiticum* attinet, monet *Arnaldus*, indicatum jam esse A. 1669, in præfatione partis primæ de *Practica Jesuitarum*, quod *Theatrum* illud sub nomine *Francisci de Pietate* editum, autorem habeat *Ildefonsum Dominicanum*, postea Episcopum *Mala-fensem*. Huic indicio usque ad annum 1682 (quo altera illa pars *Practica* prodiit,) a nemine contradictum fuisse. Fatetur inde, minoris nunc *Theatrum* illud autoritatis esse videri, postquam *Ildefonsus* id a se scriptum esse negasset. Notat tamen, Jesuitas ipsos in nupera Defensione pro novis in India Christianis agnovisse, quod autorem habeat *Dominicanum*, sed talem, qui ob malos mores Ordinem deseruerit. Veruntamen *Arnaldus* *Dominicanum* illum nominat *Johannem de Ribas*, virum in suo Ordine æstimatissimum, in quo etiam A. 1688. decesserit, elogio publico a *XVI. Presbyteris Conventus Cordubensis ad D. Pauli* honoratus. Defendit igitur libri veritatem, nec infringi illam putat, quod a *Tribunali Inquisitionis Hispanica* improbatum fuerit: ab illo enim omnia scripta damnari, quæ religiofos lædant. Jesuitas vero ipsos, cum contra veteres monachorum Ordines in Germania scriberent, minime ab his insectandis abstinuisse, imo palam statuisse, non licitum solum sed & utile esse, ut religiosorum quoque vitia detegantur. Allegat libros, qui tunc sub titulo *Placidarum Disceptationum, & Cavea Turturis* prodierunt: imo in nupera Defensione novorum Christianorum paulo ante citata, pro regula tradidisse notat, quod *interfit reipublica, cognosci malos,*

Inscit

Infert inde, Episcopum rejicere *Theatrum* illud non debuisse, nisi constet falsa esse, quæ in illo memorantur, quorum tamen veritatem Arnaldus defendit. Narrat porro, cum A. 1654. *Theatrum* ederet, *Theophilum Raynaudum* Jesuitam, ex maledicentia non minus quàm multa scriptione celebrem, in libello vehementissimo contra Ordinem Dominicanum scripsisse, autorem *Theatri* esse *Goliathum spurium*, & sub verborum illorum contumelia *Ildefonsum* designasse, idque Raynaado a *Johanne Casalio* Dominicano objectum esse. Post annos quatuor Dominicanum quendam Gallum *Contensonum*, virum piium & doctum, in libro de *Theologia ingenii & cordis*, (de l' esprit & du cœur,) *Theatrum* illud *Ildefonso* palam attribuisse, ejusdemq; libri Approbatores ex eodem Ordine abunde testatos fuisse de fama, quod autor *Theatri* sit *Ildefonsus*. Hæc omnia notissima fuisse ait Jesuitis, & tamen triginta annis ab edito *Theatro*, & septendecim a publicata prima parte *Præctica*, minime ausos fuisse opponere, quod nunc fecerint, & diffensione Episcopi probatum eant. Negat tamen huic fas fuisse, ut tam atroci convitio in epistola sua oneraret omnes & pro *hæreticis venenatis* aut *hominibus insensatis & profligati pudoris* haberet, qui illum pro *Theatri* autore agnoverint; minime omnium *Contensonum*, qui summa laude in Ordine suo vixerit & non sine sanctitatis fama decesserit. Ejusdem testimonio utitur Arnaldus, ut mendacii notam a se amoliat, quasi *Ildefonso* genus Regium falso aut malitiose adscriperit. Longe vero majorem & locupletiozem testem citat *Mariam Theresiam* Austriacam, Gallia Reginam non ita pridem defunctam, quam refert apud *Dominicanos Reformatos* Parisiis in *vico S. Honorati* plus decies dixisse, *Ildefonsum* fratrem suum esse. Allegat etiam Relationes Bruxellis mense Majo A. 1688 publicatas, in quibus idem asseratur. Ultima epistolæ pars occupatur in responsione ad exclamationem Episcopi ad Pontificem, in qua facta allusione ad Doctores olim damnatos, *Arnoldum Brixianum* & *Petrum Abalar-dum*, Arnaldū hunc Sorbonicum & Petrum Jurium insectatur, eorumque libros & corpora flammis adjudicat. Hanc sævitiam non tam Episcopo quam Jesuitis imputat, notatq; quod ille Arnaldum ejusque libros pro Catholica religione scriptos minime moverit, inepte etiam Jurii supplicium a Pontifice petat, qui in illum potestatem non habeat

Falli

Falli etiam ait Episcopum, quod eos qui Jesuitis adversentur, non minori poena dignos judicet, quam qui ipsum Jesum offendant. In fine reparationem honoris sui ab Episcopo poscit & sperat. Ut vero illi aliquam fidem faciat, quis sit & quo pretio Romæ habeatur, subiungit epistolam Latinam a Cardinali *Cibo* d. 2. Januarii 1677 jussu Pontificis ad se datam, cum versione Gallica. Inscribitur: *Perillustri & admodum Reverendo Domino Antonio Arnaldo Doctore Sorbonico*; & laudantur in ea libri ab Arnaldo contra Calvinianos *singulari studio ac doctrina, nec minori ingenio & eloquentia elaborati*, eique benedictio Apostolica benigne imperitur.

NOUVELLE HERESIE DANS LA MORALE denoncée au Pape &c.

id est,

Nova Hæresis in Theologia morali, denunciata Pontifici, Episcopis, Principibus & Magistratibus.

Coloniz, 1689, in 12. Plag. 3.

Act. I.

Sive idem est auctor Denunciationis hujus cum eo, qui Episcopo *Malacensi* respondit, ut quidem ex stylo & doctrina verisimile est; sive quicumque alius eruditione ac judicio illi par; certe is paucis his pagellis magnum Jesuitis negotium facessit. *Ansam sumisit ex thesibus A. 1686 Divione in Collegio Jesuitarum mense Junio a Stephano Bougot ad disputandum propositis, quarum prima hæc est: Peccatum Philosophicum seu morale est actus humanus, disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi. Theologicum vero & mortale est transgressio libera legis divinæ. Philosophicum quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensæ Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, nec æternæ pena dignum.* Hujus thesibus hunc sensum esse dicit Denunciator: Innumera quidem crimina in mundo committi & in posterum commissum iri adversus pudorem, humanitatem, justitiam aliasque virtutes; fornicationes puta, adulteria, peccata contra naturam, homicidia & ultiones crudeles, veneficia, falsa testimonia, calumnias atroces, furta, spolia &c. sed ea omnia esse posse peccata

cata Philosophica, quibus nec Deus offendatur, nec æterna metuenda sit pœna, si modo, qui illa perpetrant, aut Deum ignorent, aut in criminis perpetratione, *acta de Deo non cogitent*. Indignatur vehementer, quod talia in celeberrimo Jesuitarum collegio in Gallia doceantur, a quibus deterreri potuissent, qui vel prima Christianæ doctrinæ elementa ex Catechismo percepissent. Miratur eos non considerasse immane scandalum, ex damnabili hac doctrina fluens, nempe quod homines seculi, affectibus suis abrepti, damnationis periculo tanto minus sint subjecti, quanto magis impii sint, sive ut dici solet, libertini, & in maxima atque continua oblivione Dei vivant. Succuset autem tanto gravius Jesuitis, quod ex erroris illius lethargo evigilare noluerint. Fuisse enim Lovanii Doctorem, qui visis illis thesibus, primam, in disputationis cujusdam sine, in censuram vocaverit, omiſſa tamen auctoris & loci, unde prodierant, mentione. Horrorem inde omnibus incussum esse: solos Jesuitas immotos & frigidos mansisse. Cum vero postea theses illæ Divionenses integræ publicatæ essent, e Jesuitis Professore Theologiæ P. de Reux mense Decembri A. 1688 hanc edidisse: *Quamvis existentia Dei etiam populariter sit demonstrabilis, non modo tamen non est proprie per se nota quoad nos sed etiam fieri potest, ut ab homine ordinariis tantum divine gratia auxiliis prevento ignoretur inculpate. Eripiant hoc nobis, si possunt, assertum, Philosophici in Burgundiam usque persecutores peccati; sed non poterunt.* Cum igitur hinc pateat, Jesuitas in errore suo perseverare, & pro *Persecutoribus peccati Philosophici* habere qui eum redarguant, absurditatem hujus doctrinæ Autor demonstrandam sumit, ostensurus tamen prius, quomodo in errorem illum Jesuitæ inciderint. Exponit igitur, quomodo illi sibi antehac persuaserint, suis opinionibus de gratia, suaq; Theologia morali facilius refutari posse hæreticos, aut converti peccatores. Falsos autem licet hac spe, non correxisse tamen errata memorat, sed pertinacius defendisse, & ex illis falsam ideam de Dei misericordia ejusque justitia, itemque de merito Christi & de libertate arbitrii formasse, atque doctrinam de gratia sufficienti produxisse, quam omnibus hominibus, fidelibus & infidelibus, justis & injustis, cæcis quoque & induratis a Deo dari dicant: misericordiam ejus ex suis cogitationibus, soto licet cœlo a divinis dissidentibus, metientes, quasi plane uni-

Gggg . versalis

verfalis eſſet, & niſi hæc gratia omnibus hominibus tribueretur, diſta Apoſtolica & Eccleſiæ, quod Chriſtus mortuus ſit pro omnibus, & de libertate hominis, ſubſiſtere non poſſent, nec Calvini hærefis, liberi arbitrii amiſſionem doctas, refelli. His enim omnibus remedia inventa illa gratia ſufficienti quaſiſſimum fuiſſe. Allegat *Leſſum* ejuſque theſes, dudum Lovanii & Duaci condemnatas. Porro, ait, cum experientia tot hominum reclamaret, qui ita vivunt, ut gratiæ illius omnibus obvia & ſufficientis nullum oſtendant veſtigium, ad reſtictionem quandam confugerunt, dicentes, ad eſſe illam quidem omnibus *ex parte Dei & in actu primo*, ſed requiri, ut ad eam obtinendam omnes naturæ vires homo convertat: *facienti enim quod in ſe eſt, ex ſolis viribus natura, Deum non denegare gratiam.* Verum hæc quoque Leſſi propoſitio inter damnatas *docimas octava*, pro Pelagiana habita, & poſtea a ſchola Moliniana deſerta fuit, & *reducta* prior de gratia ſufficienti, non illis tantum, qui eam per vires naturæ trahere ad ſe veſint, ſed omnibus hominibus obvia & exhibitæ. Hæc ſatis conſtare dicit Autor ex ſcriptis *P. des Champr*, & Jeſuitarum in univerſum. Refert porro, eum neque hanc ſententiam ad verſus tot objectiones tueri poſſent, aliam viam ingreſſos eſſe, qua peccatores ad verſus juſtitiam Dei protegerent, eaque ratione de his melius meritos eſſe quam dogmate de gratia ſufficienti, quia hæc plurimis oneri potius quam ſolatio fuerit. Novum itaque inventum jucundius & commodius eſſe, dum ex theſi illa *Burgundica Divionenſi* ſequatur, tanto remotiorem eſſe ab ira Dei unumquamque, quanto remotior ſit ab ejus lumine & gratia. Hoc ut probabile facerent, pro principio aſſumſiſſe (ex Baunio *Sum. peccat. p. 906.*) quod non peccetur niſi voluntarie; *voluntarium autem non ſit, quam quod fiat a principio cognoſcente ſingula, in quibus eſt actio; inferri inde, actiones præcipitanter & ſine diſcuſſione, bonæ ac malæ ſint, quæ aguntur factæ, neque bonas neque malas eſſe.* Verum hoc principium apertæ falſitatis accuſat Autor, cum vel ex *Ariſtotele III. Ethic. ad Nicom.* conſtet, ignorantiam boni & mali non facere actionem involuntariam, ſed vitioſam; ignorantia juris & officii non excuſari, ſed augeri culpam. Addit alia ex lib. VII. *Ethicorum*, & ex *Auguſtini lib. I. Retract. cap. 15.* cui contradicant Jeſuitæ, docentes, paſſione & conſuetudine tolli uſum rationis; inde enim ſequi, excuſationem eſſe, qui tam pro-

funde

fundere in habitu malo hareat, ut actū de Deo cogitandi magis magisque
 omittat. Factum inde, ut propositiones tales anno 1641. a Sorbona,
 & A. 1658. a *Senonensi & Parisiensi* Ecclesia condemnatae fuerint. Ni-
 hilominus, ait, Jesuita A. 1683. libello, sub nomine *Ulrici Jonsoni*
 publicato, thesin veluti communi Theologorum doctrina (paucissi-
 mis exceptis) stabilitam venditasse, *ad peccandum formaliter requiri*
malitiam malitia. Item in Catechismo Antwerpiae sub titulo *Instructio-*
nis ad primam communionem, edito & octies jam secundo statuisse: *ne-*
mo peccat, nisi quatenus scit & intelligit malitiam peccati. Et *Aquis*
Sexensis A. 1686. theses propalasse, in quarum sine dicatur: *Conscien-*
tia circa illicitum intrepida, excusat a peccato. Præmissa hac de
 origine & progressu dogmatis Jesuitici relatione, procedit Auctor ad
 thesin *Divionensem* de distinctione peccati Philosophici & Theologi-
 ci, & graviter monet, quam noxia ex hac oriantur sequela. Illa
 enim stante, dicit, atrocissima quæque crimina, adulteria, homici-
 dia & similia non merentur poenam æternam, imò nec Deum offen-
 dunt, nec ex statu gratiæ hominem dejiciunt, si in committendo
 crimine actū non cogitaverit de Deo, sed affectu suo, ut plerumque
 fit, abreptus sit; vel si cognitionem Dei non habeat, qua quidem ante
 Evangelii prædicationem ex paganis innumeri caruerint. Hu-
 jus dogmatis impietatem manifestam quidem esse ait, refutandam
 tamen sumit ex S. literis, per dicta Ps. LXXVIII, 6. *effunde iram tuam*
in gentes, quæ te non cognoverunt, & in regna, quæ nomen tuum non
invocant. Jerem. X, 25. ubi eadem fere leguntur. Eph. II, II. IV.
 17. 1. Thess. IV. 5. ubi peccata gentilium graviter damnantur. Rom.
 II, II. 12. ubi par ira & damnatio peccatoribus Gentilibus & Judæis
 denunciatur. Quærit, in quam partem collocaturus sit Jesuita in
 extremo judicio peccatores philosophicos? Duas enim ibi tantum
 classes a Christo constitui; ad neutram vero ex sententia Jesuitica
 referri posse, qui philosophice peccaverint: neque enim piis sine
 piaculo accensendos fore; neque etiam damnatis aggregandos, qui
 Deum non offenderint, ex ignorantia peccantes. Igitur ex senten-
 tia Jesuitarum, maximam Paganorum partem, utut abominabilem, &
 Apoc. XXI, 8. descriptam, in stagnum ignis, quo mors secunda
 sive infernus figuratur, præcipitandam non esse, neque lo-
 cum fore dicto Paulino supra ex Rom. II, 12. allegato, quod pe-

Art. III.

Art. IV.

GGGG

tituli

- rituri sint sine lege, qui sine lege peccaverint, & ipsam Neronē sordidissimorum licet criminum reum, impunē futurum esse, quia ex ignorantia peccaverit. Destruat inde alteram quoq; exceptionem, qua a poena excusari dicuntur, ex sententia Jesuitarum, *qui actu non cogitant de Deo*, i. e. Christiani, qui Dei quidem notitiam habent, sed affectuum imperio succumbentes, de Deo, dum peccant, non cogitant. Hos tamen damnari monstrat a Davide Ps. IX, 10. XLIX, 22. ubi utique loquatur de Israelitis Dei notione instructis, sed qui sunt ejus immemores. Ita excusari ait impudicos senes Sufannæ corruptendæ intentos, qui in historia v. 9. dicuntur *evernisse sensum & oculos suos declinasse, ut non viderent in calam*: evasuros etiam turpissimos quosq;, *Amnonem puta, Benjaminitas*, & alios brutali libidine grassantes. Addit exempla ex vita communi, ex quib; nihil sit verisimilius, quam plerosq; ex affectuum suorum malitia & impetu, in actu peccandi de Deo non cogitare, sive quod non putent prohibita esse a Deo quæ perpetrant, vel quod sperent se illum jam non offendere. Tales scilicet omnes, ex opinione Jesuitica, tantum peccare philosophice. Hoc, scribit, si verum esset, non peccasset Synagoga Joh. XVI, 2. quæ Apostolos interficiens *arbitratur, se præstare obsequium Deo*, aliter judicante Paulo I. Thess. II, 15; nec ipse Paulus tantopere de peccato suo dolere debuisset, I. Tim. I, 12. Gal. I, 13. Addit exempla hæreticorum quos vocat, qui falsa fiducia causæ suæ in Gallia exierint in Catholicos, & Atheorum, qui dicunt, *non est Deus*, & tamen
- Art. VI. corrupti sunt & abominabiles, Ps. XIII, 1. Transit hinc ad distinctionem peccatorum *mortalium & venialium*, a Calvinianis rejectam, aut alio, quam a Catholicis fit, sensu explicatam. Dicit tamen, ne a Jesuitis quidem, licet in disputatione sua thes. V. eam asserant, recte explicari. Sequi enim ex collatione cum thes. I: omnia peccata Paganorum, qui Deum ignorant, nec non Christianorum, qui de Deo *actu non cogitant*, venialia esse. Hunc errorem pejorem Calviniano habet, quo statuatur, electos nunquam mortaliter peccare. Expendit eorum exempla, qui affectibus subacti actu non cogitant de Deo, ostenditque quam periculosa sit hæc opinio in disciplina Ecclesiastica, maxime in confessionibus. Ultimo ad thesin Jesuitæ *P. de Reux* respondet, qui Burgundicam ea ratione defendere conatus est, quod existentia Dei absque culpa ignorari possit ab homi-
- ne, or-

ne, ordinariis tantum auxiliis gratiæ instructo sive prævento; unde ex Jesuitæ argumentatione sequi videtur, etiam alia peccata sine offensa Dei ex ignorantia committi. Sed Pelagianismi condemnat hanc exceptionem Autor, dicens ignorantiam Dei ex peccato originis oriri, aut ejus poenam esse, & ex hoc tot myriades hominum, v. g. in America, juste a Deo damnari, quibus nulla specialis gratia ad cognitionem Dei data esse appareat, qui tamen omnes, si Jesuitis credatur, non nisi philosophice peccarint. Deterius eos errare ait, quam *Caramuelem*, ex omnibus probabilitatis assertoribus audacissimum. Hunc enim statuere quidem, salvari posse, qui invincibiliter ignorent Deum; sed addere, nisi peccata mortalia committant. Jesuitas vero nec agnoscere mortalia peccata in illis, qui invincibiliter Deum ignorant. Subjungit patheticam ad Societatem Jesuitarum exhortationem, ut sententias tam enormes ex scholis suis eliminent, minime sane defendant, sed publice potius retractent, neque gratiæ aut opibus fidant, quibus censuram evitari posse sperent; hoc enim ipsum ad scandalum publicum & opprobrium Ecclesiæ pertinere: agnoscant potius vulgatam thesin juris Canonici, *quod omnis ignorantia juris naturalis in adultis sit damnabilis*. Hæc ex charitate se ab illis petere asseverat, & exemplum thesum Divionensium integrum in fine adjuugit.

THOMÆ BARTHOLINI THOMÆ FILII ANTIQUITATUM DANICARUM DE CAUSIS CONTEMPTA A DANIS ADBUC GENTILIBUS MORTIS LIBRI TRES, EX VETUSTIS CODICIBUS & MONUMENTIS HÆCENUS INEDITIS CONGESTI.

Hafniæ, A. 1689. Constant quatuor alphabetis.

POSTEAQUAM *Thomæ Bartholinus*, clarissimus cognominis Dren-
tis Filius, isq; Professor hodiernum Hafniensis, archivorum quoq;
Secretarius a Potentissimo Rege suo fuit constitutus, nihil prius anti-
quiusque ex illo tempore habuit, quam ut patrias antiquitates, quæ
in tenebris latitarant hæcenus, erueret, atque oblivioni ulteriori
eximeret. Nec parum operæ atque laboris in hoc patriarum anti-
quitarum studio fuisse ab eo collocatum, vel hi libri satis uberes lo-

Cap. I.
libri I.

cupletesque testes esse queunt. Placuit autem viro doctissimo et
num præter cætera argumentum, de causis videlicet contemptæ a Da-
nis adhuc gentilibus mortis, percensendum sibi sumere, & promulsi-
dis veluti loco, *Regnorum Borealium Antiquitatibus Ecclesiasticis*,
quarum volumina in dedicatione horum librorum promittit, præ-
mittere. In primo libri primi capite, ubi de timore militibus exca-
tiendo agit, fundamenti quasi loco præstat, Palnatokonis Dani, qui
Julinum seu Jomsburgum, abs Haraldo Blaatand Danorum Rege
antehac conditum, de integro condere aggressus fuerat, legem inter
alias Martiam, ex Danica lingua in Latina sic translata: *Vir nemo
Jomsburgi existeret, qui timoris verbum protulerit, vel quid apprehende-
rit, licet ad periculosissimum statum redactus fuerit.* Ostendit etiam eopse
loco Bartholinus, Jomsburgenses non aspernatos tantum mortem, sed
& eam cum hilaritate & quiete fuisse prætolatos. Nec aliam cæteris
quoque Borealibus populis ante prædicatum illis Christum fuisse
mentem. Producit etiam Agnerum, Halmum & Illugum, præcæ Da-
nicæ Heroas, qui intrepidi, imo, cum risu mortem exceperunt. Quan-
doquidem vero plerique alias homines mortem reformidant, operæ
pretium se facturum Autor non abs se existimavit, si inquireret, qui-
bus mediis, quoque naturali instinctu Dani olim, Christianæ fidei &
æternæ beatitudinis notitia necdum imbuti tam animosè mortem opt-
petierint. Hujus autem a *Φοβία*, primum incentivum allegatur im-
mensum gloriæ studium, quo veteres Dani non minus, quam Romæ-
ni, quorum & dicta & exempla afferuntur, flagraverint; producun-
turque exempli loco Rex Rolfus cum pari pugilum suorum, Anle-
thus Juticæ moderator, nec non pater & filius Gunno & Grimo,
Thelemarchiæ Duces, qui omnes gloriæ immortalis spe inescati ad
fortiter moriendum seipfos exstimularunt; a qua sententia nec Canu-
tus, Dux Slesvicensis, mitioribus licet Christi præceptis longo post
intervallo innutritus, alienus, teste Saxone Grammatico, fuerit.
Fuisse autem & ingens ad fortitudinem in bello exercendam calcat
partitionem præcæ captæ per legem Frothonis introductam, & a Pal-
natokone quoque Jomsburgensi juventuti præscriptam. Ita enim
habebat hujus lex: *Omnia in expeditionibus capta, majora cum mini-
mis, ad hastam portantur.* Sed prolixius ea consuetudo describi-
tur ex MSSto membrano. Nimirum vexillum intra septa circula-

tã a signifero fuit erectum, omniaque illuc ad divisionem faciendam
 comportata; qui mos eum apud Romanos quoque obtinuerit, hasta
 subijci dicta sunt bona omnium, quæcunque publice fuerunt vendita.
 Et quid notius penes Latinos autores hasta præconis, vel hasta vendi-
 tionis & emtionis? Videndus hic *Junius Robirina*, qui tractatum;
 Bartholino judice elegantissimum, de Hastarum & Auctionum Origine
 collegit. Utilitati autem ex præda capta redundanti antelatum Cap. III.
 fuit gloriæ studium, seu mors pro Republica; atque hinc non in le-
 stulo, sed in aciemori optabant Dani, uti e. g. Haraldus Rex Hyde-
 tand, Balderus, Egillus Lifferkus; & Bodvarus Biargo Rolfi Regis
 Heros; quorum hic in conflictu malebat cadere, quam incendiò
 absumi; quod genus mortis & Skarphjedinus exhorruit, hostem sub
 dio expectare consuevit ducens; quam comburi. Inglorium
 enim videbatur cremari; atque hinc clam intra domus cremati suas,
 qui ultima mortis gloria inimicis non videbantur digni; qua de re
 exempla non una ex historia Danica ab Autore adducuntur. Quòd Cap. IV.
 si forte contingeret, ut in prælio non morerentur Dani, aut sibi ipsis
 inferebant manus, aut ab amicis occidi malebant. Priori mortis genere
 occubuisse memorantur Hadingus Rex Danicæ, & Hundigus Rex
 Sueciæ, quorum hic ob falso acceptum de morte Hadingi confede-
 rati nuncium, in ipso opiparo convivio in dolium cerevisia plenum
 se præcipitavit; ille ut parem veneratori gratiam referret, sese ipsum
 publice suspendit. Posteriori Stareatherus, qui, postquam castra
 ab inouente adolescentia secutus fuerat, viribus tandem defectus ab
 amico Hathero, viro bellicoso, volebat interfici. Hac occasione
 mentio fit Societatis, *Fostbradrals* dictæ, quæ ea lege a prisæis Da-
 nis fuit inita, ut, diutius qui viveret, mortem alterius ulciscer-
 etur, si armis vitam finire eum contigisset. Sed quia lex isthæc legi
 Christianæ deinceps introductæ, quæ homicidium districtè prohi-
 bet, adversabatur, heroicus alius moriendi modus Danis placuit.
 Exempli loco affertur Sivvardus Danus, sed Huntyngdonicæ, West-
 merlandiæ, Cumberlandiæ & Northumbriæ quondam in Anglia
 Comes. Hic, cum post ætatem in bellis peractam profusio ventris
 sibi moriendum esse intelligeret, nolens vaccarum more, uti loque-
 batur, succumbere, plena armatura indutus fortissime militis instar
 obiit; cujus exemplum Maximilianus Egmondanus, Buræ Comes,
Bruxel-

Bruxellis angina laborans, cum mortem ipsi certissimam Andreas Vesalius, ingentis celebritatis Medicus, prædixisset, imitatus quadantenus fuisse ex Thuani lib. V. adnotatur. Scilicet armis ante obitum indui, valde videbatur heroicum. Sed illud oppido quam honorificum habebatur, si quis vulnera pectore excepta posset ostendere. Sivwardus certe laudatur, qui cum filium ex vulnere anteriori accepto cecidisse audivisset, *gaudeo plane*, dixit, *non enim alio me vel filium meum digner funere*. Nominari autem præter alios hoc loco meruit Ubbo Fresicus, ex Fresia minore, Daniæ provincia oriundus, qui ingenti strage hostium edita, non nisi pectus centum & quadraginta quatuor sagittis confossus cecidit. Gloriosum autem minime erat in facie, vel tergo vulnerari, & maxime quidem in illa corporis parte, quæ Danis *Klambögg*, Græcis *αὐχὴ* dicitur; quemadmodum & natium mutilatio probro vel maximo vertebatur. Probrosa etiam

Cap. V. Daniæ erat captivitas, eaque famæ dabatur cura, ut morituri nihil quicquam timoris verbis proderent. Exemplo sunt juvenes octo Jombsburgenses ad mortem ducti, quorum & masculæ voces ante internecionem ad *Thorkillam* editæ referuntur. Quin nec ad istus connivere absque nota timoris licuit. Memoratu itaque hic digni visi Haraldus Hyltetandi Regis Daniæ aulici & milites; nam si quis horum versibilibitate palpebræ, ut Saxo loquitur, timidius conniveret, mox aula ejectus stipendiis defungebatur; quos Suanto Sture Succiæ Gubernator fuit imitatus, nullo in familiam suam adscito, qui securi in faciem casus conniveret. Memorabile est, quod de octavo Jombsburgensium supra dictorum juvenum, cui Vagni fuit nomen, refertur. Hic æquo animo se moriturum dixit, si votum prius suum effectui dare posset. Ubi illud observavit Autor, Daniæ olim nihil ignominiosius fuisse visum, quam votum semel conceptum ad effectum non perduxisse, mortemque ideo impavidos adiisse eos, saltem voti ut sui damnarentur. Voverat autem Vagnus, se in Norvegiam si veniret, cum Ingeburge Thorkilli filia communi usurum lecto, Patre licet & amicis refragantibus, & ipsum Thorkillum quoque occisurum. Quod votum cum intrepide exposuisset Thorkillo, hic, ut votum Vagnus suum adimplere haud posset, gladium utraque manu in eum vibravit. *Sed Vagnus* (utar versione Bartholini Latina ex relatione Danica) *ante Thorkilli pedes se in terram projecit; Thorkillus*

hille Vagnum non attingens, fomiculum, quo ligatus erat, improvise
 dissecuit, ita ut Vagnus solveretur, Thorkillus autem idu frustratus,
 pronus caderet, gladio ex manu ejus dilabente. Vagnus celerrime se in
 pedes erigens, dimissum enssem arripit, & totis viribus incumbens Thor-
 killum Leyram circa humeros secans in duas partes divisit; gladio in-
 super terra infixo. Hunc vitæ exitum Thorkillus Leyra habuit. Va-
 gnus exclamat: Dimidium nunc voti perfeci, ac sodales meos aliqua-
 tenus ultus sum, quocirca aequiori animo mortem subeo. Sed Ericus
 Haquini filius ei & visam, & Ingeburgem Thorkilli filiam donavit. De
 hac Vagni magnanimitate, cæde Thorkilli, & Erici Comitis bonita-
 te, vetustissima loquuntur carmina, quæ Bartholinus ex antiquitate
 Danica cum versione Latina hoc ipso capite V. protulit. In sequenti
 veteres Danos tam impavidos fuisse ostenditur, ut ac cum Diis qui-
 dem bellicis, quos vana effinxerat credulitas, pugnare formidarint.
 Ita Hotherus Danicæ Rex contra Balderum Sueciæ Regem dimicatum
 ibat, quem Othinus & Thorus, sacraque Deum agmina tuebantur;
 & Bodvarus Biarco, se Othinum ipsum, si conspiciendum se daret,
 prosternere velle dixit. Nimirum Danis ipse gladius & robur dextræ
 erant loco Numinum, ut Mezentio olim Virgiliano, & Scythis an-
 tiquissimis, quibus non tam Mars, quam ipse gladius divino honore
 fuit cultus. Commodum hic agitur de gladio Martis apud Scytha-
 rum reges semper habito, quem forte fortuna repertum cum acce-
 pisset Attila, hunc divinitus sibi destinatum credidit, ut flagellum
 divinæ iracundiæ esse posset; nec non de juramento Scytharum per
 gladium & super arma facto, quale & Romanis ac Quadis, imo & Da-
 nis olim fuit usitatum. Nam uti gladio atque armis se protegi
 rebantur Scythæ cumque illis Dani, ita ea tanquam Numina sua
 seu Deos tutelares venerabantur. Sic dextræ quoque suæ ac viribus
 non secus ac Diis confidebant, unde & Deatris ut sacrificarent,
 induci quidam non poterant, uti Kiartanus, Oddus, Hallus alii-
 que plures ex Arngrimo Jona adducti. Agnoscebant enim hi,
 idola ac simulacra meta esse ludibria; quanquam saniores qui
 erant, eum qui Solem & totum hoc universum creasset, devote
 adorabant, ut Giestus, Thorsteinus, ejusque frater Thorus, Thor-
 killus Mani, & Haraldus Pulchricomus Rex Norvegiæ, cujus &
 hæc notabilis vox erat: *quæ dementia est, si cum mihi aut aliis opem
 latrum sperem, cujus regnum excavata arboris trunco, aut unius saxi*

H h h h

b a f

Cap. VII. *bas per angustia terminata.* Quandoquidem vero multitudo ho-
 minum vel fortissimos potest percellere, Dani veteres fugam summe
 infamæ habebant loco, itaque ad fortiter pugnandum iurejurando
 se obstringebant, legesque pariter severissimæ in primo fugientes
 statuebant, quæ quæ Romanos quoque ac Spartanos fecisse in
 comperto est. Nullam certe apud Danos facinus fuga magis infamæ
 ducebatur, & qui fugam capessiverat, *Niding* appellabatur, quæ
 vox hominem hodie sordide parum, olim summe infamem, imo
 sceleratum ac nequam, uti & *Nidingswerck* infamæ scelus signifi-
 cabat, deducta a vocula *Nid*, quæ generatim ignominiam & infami-
 am, speciatim perticæ cum notis quibusdam infamiam alterius, vel
 ejus, qui provocatus ad certamen non comparuerat, exprimen-
 tibus, erectionem denotat. Cujusmodi perticæ *irrisorius* cum &
 imprecationes inscriptæ fuerint, unam memorabilem affert Bartho-
 linus, hastam nempe Egilli Scallagrimi, quam in Erici Blodoxi, &

C. VIII. *Gannhildæ* Reginæ contumeliam exererat, quam vide. Pergimus
 enim cum Autore ad tumulos veterum Danorum in memoriam de-
 functorum, sive crematorum sive humatorum aggestos. Nam uti
 gloriæ perennantis studio mirum quantum erant incensi, (uti ab ini-
 tio indicatum est,) ita per funerum monumenta vel maxime æterni-
 tati consecrari se posse arbitrabantur. Caterum cum penes illos ali-
 ud tempus dicatur combustionis, idque vetustius, aliud humationis,
 utroque memoriæ defunctorum, Regum maxime, & fortium Heroum,
 quorum non pauci memorantur, pertumulos vel colles extru-
 ctos fuerunt continuata. Humatio autem vel propter viam fa-
 cta, ut humatorum memoria penes prætereuntes quoque renova-
 retur, vel sub montibus, vel in ipsis montibus, quibus & lapides sepul-
 crales a filiis ac nepotibus vel amicis, non sine epitaphiis seu inscriptio-
 nibus sunt impositi. Epitaphia scripta ab Adelfrunis fuisse *Olaus Wor-
 mius* in Fastis refert, non alios haud dubie intelligens, quam Scaldos
 seu poetas antiquissimos, e quibus & *Hiarnus* fuit, qui post *Frotho-
 nem* Regem Daniæ extinctum, ob scriptum huic epitaphium Rex a
 Danis, deficiente alio e regia gente successore, creatus est. Præter
 epitaphia autem, & carmina fuerunt composita, *Bragarbot*, & *Bra-
 garf* // dicta, eaque in conviviis & evacuatione scyphorum, non in
 honorem tantum Regum & Heroum, sed in Deorum quoque ipsorum
 cantari

cantari solita. Quam veterum septentrionalium consuetudinem ut abolerent primi Christianæ apud illos fidei seminatores, scyphos id genus in memoriam Dei Patris & Jesu Christi, (cum idololatria extirpari non aliter posset) haurire, sed devoto cum cultu, iusserunt. Facta etiam inter pocula recordatio B. Mariæ virginis, & S. Olai regis, qui verum Dei & Christi cultum instituerat. Convivia etiam non in hujus tantum, sed & aliorum, Canutorum imprimis duorum, & Erixi regis honorem ac memoriam celebrata, per Fratritates certis legibus adstrictas, quas *Gildas* hinc appellabant. Ipsa pocula in honorem defunctorum ebibi suæta, dicta ex veteri instituto *Minni*; quanquam & pocula in honorem Deorum evacua sic nominata; quæ & *Bragarfull* audiebant, a Deo Brago, cui consecrata primitiæ fuerant. Ad æternandam autem Heroum memoriam grandia quoque saxa erexit vetustas Danica; qualia in præliorum quoque memoriam, trophæorum in morem, erecta fuisse Wormius in Monumentis Danicis demonstravit. Monumenta id genus saxea *Bautestene* lingua Danica appellantur. Tale est *Chorea Gigantum* in planitie Angliæ Salisburiensi, dicta communiter *Stoneheng*, ut & monumentum in agro Oxoniensi, vulgo *Rolle-rich Stones*, aliaque in Anglia plura a præcis Danis condita. Sed plura ejusmodi saxea monumenta ex Dania ipsa, præeunte Saxone, profert Bartholinus. His gesta Heroum fuerunt impressa certis figuris & literis, & quidem consilio *Spekingorum* h. e. civilis sapientiæ professorum, quibus & Runicarum literarum inventum non obscure adscribit Verelius in Runographia Scandica. Exempli loco hic affertur Lapis Tilefensis, inque ære expressus, a Wormio quidem jam explicatus, sed paulo aliter in quibusdam a Bartholino interpolatus. Nec durare melius potuerunt res gesta, tam duris codicibus comprehensæ; cui duratiori & atramentum indelebile inferviebat, ex pice, sanguine Phocærum aliisque ejus generis confectum. Erat autem & aliud apud posteros innotescendi modus, per scuta videlicet, in quibus fortium virorum gesta cæclata depictaque circumferebantur. Tale scutum erat Amlethi, quod omnem operum ejus contextum exquisitis picturæ notis adumbratum exhibebat. Tale & illud, quod Haquinus Norwegiæ Comes Einaro Skalaglammo donaverat; nam & huic antiquæ historiæ inter incisuras erant inscriptæ. Fuerunt præterea in veteri

Cap. X. Danis, qui historias & acta majorum, vel domuum parietibus inscribi, vel aulis intexi, vel ligno insculpi curarunt; quemadmodum & litera amatoris signo sunt insculptae, teste bacillo amatorio, cuius ectypum a Wormio lib. 5. exhibetur. *Vilia* autem haec monumenta videri possunt praeter ista, quae de dicere jam instituit Bartholinus, praeter carminibus scilicet Poetarum seu Scaldorum; Neque enim historia aliunde sumpsit initium, quam a Poeta vetere; & Danica quidem historia ex Scaldorum versibus. Minime enim vilipendebatur olim ars poetica, sed inter ipsa Principum ornamenta referebatur, Poetaeque ipsi non nisi maximo in honore ac pretio habebantur. Sane Haraldus Hardraade Rex Norvegiae de itinere suo in Pontum Euxinum, & illustri in Africam expeditione, sedecim composuit carminas, quarum fragmenta nonnulla Bartholinus ex membranis & protalis & Latine exposuit. Verum & alii Heroes sua facta ipsimet decinere, praesertim instantibus vitae extremis, uti Regnerus Lodbroc, in carcere a colubris jam consumendus, Asbiornus Prada Herois Danicus, cum immaniter a Brusone per extractionem intestinorum torqueretur, cuius & cantio cygnea h. l. recitatur, & pugil famosissimus Orvarodds, qui ante ultima & ipse memorabilia per se praefata metris Danicis includit. Longe autem satius est aliorum, quam propriis laudibus inclarescere. Selecti itaque eam in rem Scaldi, antiquissimum doctorum genus, qui & potentissimorum Regum erant consiliarii, negotiaque illorum omnia in toga & fago cognoscebant. Quamvis enim Gothi ex Scandia tanquam ex vagina gentium in alias oras digressi, Marti litarent, non Musis; remanentes tamen & pacifruentes non civilia tantum studia, sed literas quoque & artem Scaldicam in pretio habebant excolebantque. Haraldus certe Pulehricomus Scaldos maxime aestimavit, primumque omnium inter aulicos suos locum tenere iussit; unde & Snorro de eo in praefatione Chronici Norvegiae *apud Haraldum Regem Scaldi erant, quarum carmina adhuc memoria tenentur, ut & carmina de omnibus regibus, qui ab inde in Norvegia regnarunt, composita.* Idem Scaldi in expeditione bellica Regum ac Principum fuerunt comites, ut res *avtor egowatos* vixas describere tanto melius, carminibusque suis transmittere ad posteritatem possent; qua fini Haquinus Norvegiae Comes, contra Jambsburgenses pugnaturus, quinque Scaldos,

Olaus

Olaus Haraldæ Rex Norvegiæ, fatalem sibi pugnam committiturus, tres Scaldos secum duxit. Sic in Bravica pugna, una ex acerrimis in Septentrione pugnantibus, Haraldæ quatuor adfuerunt Scaldi; Ringonit duo; quem quidem morem Poetas in bellorum ardua ducendi, Danis cum aliis quoque gentibus, Persis puta, ac Celtis communem habuerunt. Cum autem poetae alias res non tam quales gesta fuerunt, sed quales geri debuerunt, describere soleant; Scaldi non alia componebant carmina, quam veritati consentanea; eaque a sapientioribus & senibus approbata, quæ & ideo tanquam fide digna se secutum Snorro Sturlæsonius in historia Norvægica conscribenda proficitur. Erant autem Scaldi maximam partem ex Islandia oriundi, a quibus & simulrum se proficisse scribit Saxo Grammaticus; quanquam non modo longo post occupatam a Norvegis Islandiam tempore, sed & pluribus retrò seculis, historiæ & res gestæ majorum per memorias & relationes ad posterorū fuerunt devolutæ. Plurimum autem fidei Scaldorum carminibus & relationibus tributum est, deficientibus interim, qui relationes id genus scripto complecterentur, vel in unum corpus redigerent. Fecit id tandem Theodoricus Monachus in historia de antiquitate Regum Norvægiensium; qui & non nisi relata ac fando percepta se enarrare, nec alia enarrare se potuisse scribit, eò quod in Norvegia nullus ante se scriptor unquam extiterit. Coeperunt autem Islandi, si Bartholino credas, historias scribere A. Christi MC XIV, factò initio a famosissimis Duum-virio *Samundo Frode* & *Ara Frode*. Horum ille A. C. M LVII natus, post perlustratas Italix & Germanix Academias, de rebus regnorum Borealium, Danici imprimis, Norvegici & Suecici, immensa volumina singulari solertia conscripsit, sed de quibus nihil conspexisse se Autor ait, quam *Eddam* variis odis constantem, & a *Samundo* unum in corpus digestam, atque hinc ipsi attributam, quam figmentorum congeriem Huertius in *de fabularum Romanensium origine*, Sheringhamus autem, qui eam accurate elimavit, monumentum antiquissimum vocat, quod Theologiam, religionem, plurimasque antiquitates Gothorum & Anglorum exhibeat. Hic vero, vel *Ara Frode*, sacerdotio clarus, isque A. C. M LXVII natus, primus historias Islandicas Norvægica lingua scripsit. Sed de hujus quoque scriptis nihil superat, quam opusculum de Islandiæ prima inhabitatione, &

sequantibus præcipuis in Islandia & Norvegia actis, cujus ex vestigia Bartholini initium est: *Librum de Islandis primus confeci; & hic finis: & ego Arx vocor;* quæ scheda a Theodoro Thorlacio, Dialectico Scalholdinæ in Islandia episcopo sunt editæ. Cujus Arx vestigia cum non Snorro tantum Sturlasonius, sed & alii Islandi presserint, non abs re Autor sub finem libri primi monet, veras in illis historias a falsis vel fabulis Romanensibus cum cautela posse secernendas, sed hæc ex primo Danicarum Antiquitatum libro excerptisse sufficit. De reliquis proxime dicemus.

LACUS CIRKNICENSIS POTIORA PHENOMENA, ex principis physicis & mathematicis explanata per Joh. Weich. Valvasor, Baronem &c,

Sperem Lectori fecimus mense proxime elapso, cum Tomum I. Operis Valvasoriani recenseremus, nos alia vice de rarissimo Carniolæ cimelio, *Lacy* nempe *Cirknicensi* plenius acturos fore: hujus ergo nunc promissi memores, secundum ductum ejusdem Autoris Illustrissimi, illius historiam, ex postremis memorati Tomi Primi paginis in compendium contractam communicabimus.

Ac nomen quidem primo quod attinet, impositum id ei novissimis his temporibus est ab adjacenti pago *Cirknitz*; quamvis antehac apud Strabonem aliosve antiquiores Geographos sub appellatione *Lacus Lugei* venerit: utut fatendum sit, miram ejus naturam faciemque toties mutabilem ante hos centum annos adhuc parum admodum notam fuisse: eo quod tractus ille antehac incultus maximam partem jacuit, nec ita pridem demum frequentius habitari cœpit; unde per vices tantum accedentibus & inspicientibus facile imponere, ac pro simplici modo lacuna, ex aquis pluviis subinde collecta, haberi potuit. Sed innotuit postea diligentius advertentibus, lacum hunc diversis temporibus & ipsum diversissimum apparere, ac modo plenum esse & piscibus numerosissimis scatere, modo dilapsis per antra subterranea aquis, lætissima per æstatem pecoribus pascua exhibere, nec non copiosis agricolas messibus beare, quin & venatoribus

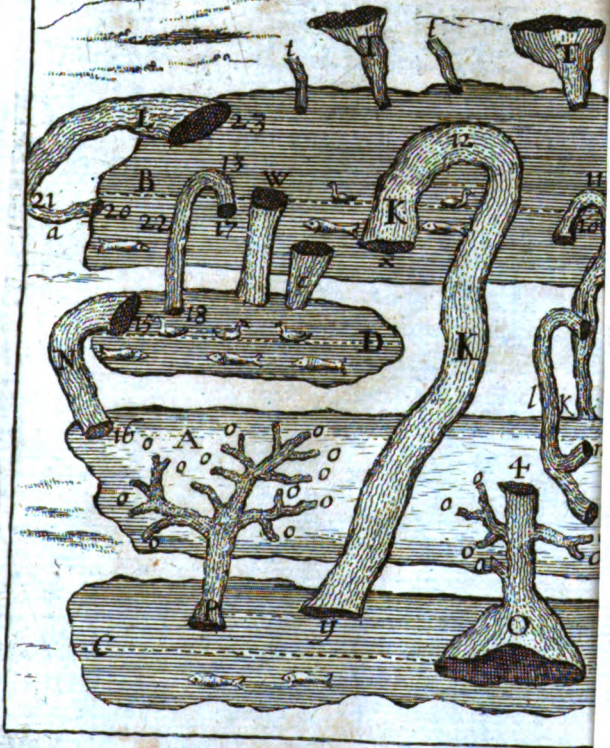
præ-

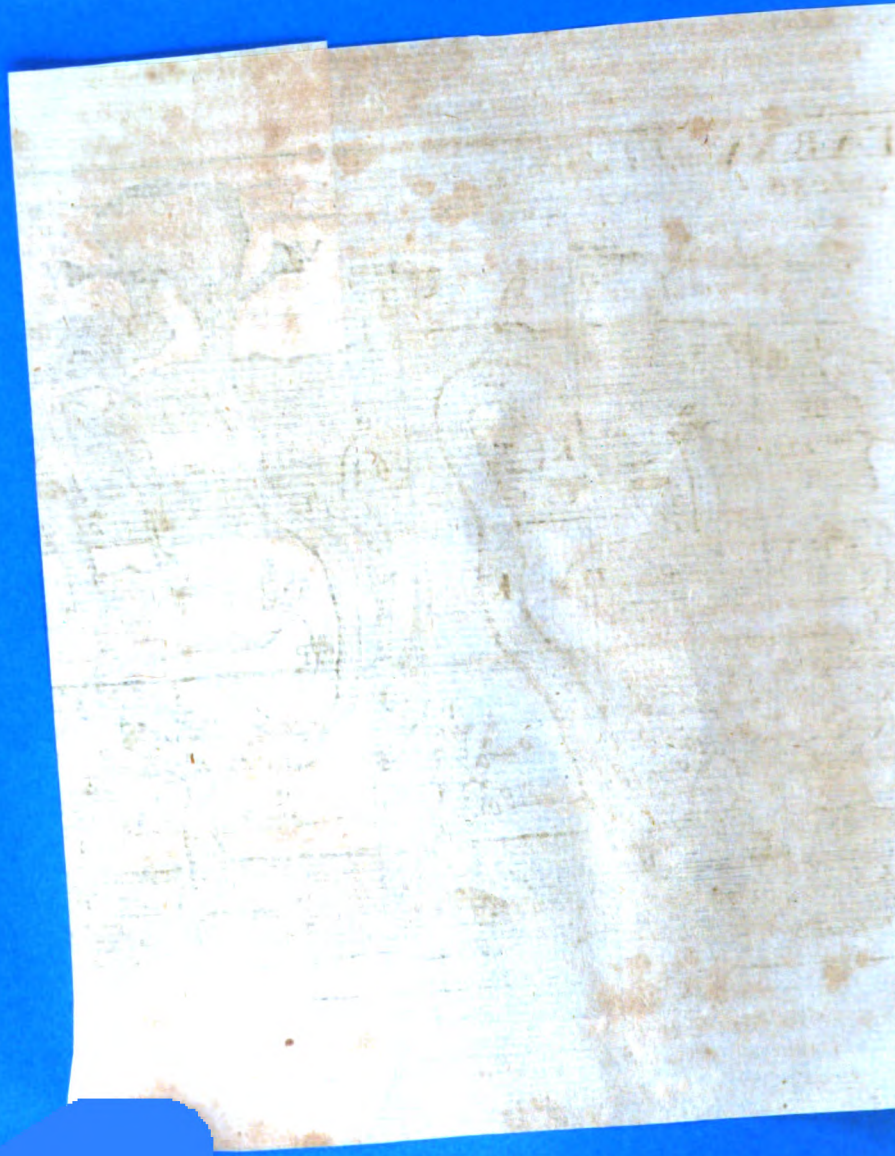
prædam satis optimam interea largiri, donec revertentē autumnio & regurgitantibus ex profundo undis rursus piscinæ largissimæ faciem adsumat. Tametsi verò regulariter semel quotannis, & quidem circa diem *Johannis* aut *Jacobi* exsicceatur; id tamen, ut ex sequentibus apparebit, non omni caret exceptione, dum aliquando continuis aliquot annis plenus manet: licet e diverso nunquam per integrum anni spaciū ipsius alveus siccitatem servare compertus sit. Magnitudinem quod attinet, longitudine unum milliare Germanicum attingit, latitudine dimidium; profunditate vero tempore plenitudinis quatuor orgyas, qua altissimus est, non excedit; nisi quod foveæ, quas plurimas habet, præterea ad duas, tres, quatuor aut quinque orgyas in terram descendant. *Foveæ* hæc seu lacuinæ, singulæ peculiaribus insignitæ nominibus optime perspicui possunt ex *mapa* ista chorographica, quam *precedenti mense* dedimus, ubi universæ per circellos punctatos representatæ comparent: id quod denuo monere volumus, partim quia lacus earum fovearum ope potissimum suas exerit operationes, dum per eas aquæ cum piscibus & præsumunt & sese recipiunt: partim quia in *his*, quæ sequentur, præterea mentio nominetenus faciendâ occurret. *Causas* jam naturales istarum operationum quod attinet, variè diversimodè de iis sensisse deprehenduntur: nemo tamen facile Autori nostrò hac in re comparari dubiamve ipsi palmam reddere poterit, dum ipse non modo Lacum multoties, tam inundationis, quam siccitatis tempore visitavit, ac circumstantias singulas sollicitè exquisivit: sed & talens commentus est explanationem, quæ singulis phænomenis probabiliter satis demonstrandis sufficere possit; cum e diverso via à *Kirchero*, *Schoenlebio* aliisque hoc in negotio inita, eorum pleraque intacta aut inexplicata relinquat. Rem vero totam exponit noster ex principio hydraulico *siphonis reflexi*, cujus adminiculo, ut & aliorum eunantium occultorum, diversa stagna subterranea, lacum *Cilavnicensem* stipantia inter se communicent, & consequenter tot distinctas edant operationes. Ne vero gratis aut absque omni fundamento tale quid coningere arguatur, ex variis exemplis ostendit, stagna talismodi subterranea in speluncis Carniolenfis non infrequentia esse; quin & in earum nonnullis siphones a natura perfecte & ex solidis lapide fabricatos conspici: indeque vitio sibi nequaquam verti posse,

Fig. XV. posse, si ex conjecturis adeo verosimilibus affine quid & circa hunc se lacum occurrere statuat. Cæterum res omnis ex adjecta figura clarius apparebit. Nimirum concipit sibi circa Lacum Cirknicensem, qui hic per *AA* indigitatur, quinque diversa stagna occulta, unum quidem maximè *CC*, subter Lacum latens; alterum pariter amplissimum *BB*, ad latus in monte adiacente occultatum, sed altitudine lacum nostrum & integris quidem 42. pedibus superans; porro tertium *D* & quartum *E* minora, inter *AA* & *BB* interposita, & quintum denique *F*, omnium & minimum & altissime collocatum. Quo vero stagno *BB* determinatâ istam altitudinem adsignaret, effecit fons quidam nomine Storfeck non procul inde dislitus, cujus nempe scaturiginè 42. pedibus a superficie lacus nostri differre, dimensio geometrica ad oculum comprobavit: at vero fontem istum ex communi cura illo, hydrophylacio derivari, colligit ex anaticulis, (colore nigricantibus & plerumque semicæcis, necdum plumis ad volandum satis instructis,) quas dictus fons tempore nimbofo protrudit, ejusdem planæ speciei cum illis, quæ ex diversis Lacus Cirknicensis antris cum aqua emergunt. Autumat itaq; ex dicto stagno *BB* prope *n. 20.* profluere fontè Storfeck per canalem *a*, qui *n. 21.* recipiat alium ductum latiorè *L*, per quem *n. 23.* pars undarum, ex nimia pluvia per venas *TT* intra stagnum *BB* coacervatarum irruat, simulque anatum, in stagno hoc probabiliter magna in copia nidulantium, turbam expellat. His prælibatis Autor tredecim diversa Lacus Cirknicensis phænomena potiora percurrit, & de singulis ex fundamento ita substrato rationes certas ac evidentes reddere satagit. Nimirum quaeritur.

1. Cur ex duobus tantum foraminibus, *Urajnajamma* & *Sekahulze*, (quæ reliquis foveis, quin & ipso lacus nostri, cum plenus est, horizonte nonnihil altiora sunt & ad montem adiacentem sita;) non etiam ex aliis, suborto tonitru, aut post largiorem pluviam, aqua mox cum impetu prorumpat, pisces quæ & anates protrudat, has quidem numerosiores, illos vero minori copia, cum tamen antea obsitum reliquis specierum fuissent? Præsciendum hic est, secundum Autorem nostrum anaticulas illas, quæ partim e dictis modo foraminibus, partim, licet pauciores, e fovea *Velki Oberch* subinde propelluntur, immediate quidem e stagnis minoribus *D* & *E* derivari: sed in hæc ipsa prius intrare per canales *W* & *X* e stagno majori *BB*, ubi nempe primum habuerint

TAB XV. ad A. 1689.
pag. 636.

Grins naturam; simile quid etiam de piscibus istis tenendum est. His suppositis primum hoc phenomenon sequenti modo contingere existimat Autor: Suborto tonitru, cum hoc ventum plerumque comitem habeat, fragor per antrum montis *G* Jesusque tubum *I* impellitur ad stagnum *F* media tantum parte regulariter plenum; (quamvis enim vena *T* illi continuo aquam advehat, hæc tamen rursus per canaliculum *n. p. n. s.* in majorem lacunam *BB* semet exonerat) hujus aqua sic vel minimum agitata extemplo per siphonem *d*, ejus nempe horizonti parallelum, influit prope *f*, in alium siphonem *e* qui hoc pacto repletus aquam ex *BB* prope *n. b.* elevat & per *n. s.* transfundit in stagnum *E*; quod ipsum cum nimias excepit undas, easdem per amplos canales *Q* & *R* rursus effundit, unde ex *p* & *q*, seu prædictis foraminibus *Urasnajamma* & *Sekadulze* dein aqua erumpit, tanto quidem majori cum impetu, quo altius ex isto montis hydrophylacio delabitur. Quod vero post largiorem imbrem simile quid observatur, inde fieri dicitur, quia tum aqua pluvia collecta per *V* infundatur in tubum *I*, indeque aucto supra modum stagno *F*, siphono *d* non minus suum exerat officium, quam cum undæ, uti dictum, ex sono tonitrus in motum cientur. Cur denique hic pisces minori, ariates vero majori copia cum aquis erumpant, inferius in Phangmeno Decimo plenius explicabitur.

II. Cur dua foveæ *Velkabobnarza* & *Malabobnarza*, quæ hic per *s. s.* indignantur, cum cælum tonat, sonum edant tympano pulsato æmulum? & cur eadem tunc modo, quando multum pluit, aquas fundant, non autem alias? Accidere hoc inde fertur, quod canalis *H* per foramen *G* receptam mugientis tonitrus vocem deferat usque ad foveas illas *s. s.* quæ ibi dein tympani sono non absimilis audiatur, forte ob longitudinem & sinuositatem ductus, quem prius permeavit. Quia vero idem canalis *H* aquam quoque pluviam largius in *V* collectam suscipit, necessum est, eam pariter sic ad *s. s.* derivari.

III. Cur levi etiam decedente pluvia, unda mox prorumpat ex quatuor scrobibus; quarum dua quidem, *Koreu* & *Zelsienza*, siue hic *n* & *m*, alias sicca visuntur, dua reliquæ vero *Tressenz* nempe & *Velki Oberch* seu *k* & *n* 16. continuis aliqui rivulus fluunt, quæ ipse tamen sum magno cum impetu aquas eructant, cum quibus in *Velki Oberch* etiam pisces & vitæque evaduntur. Provenire hoc sequentira-

tionem perhibetur: Pluvia per infundibula *TT* collecta infuit in stagnum *BB*, cuius aqua vel minimum sic adueta exitum nanciscitur per siphonem *n. 11.* ejus puta horizonti parallelum, indeque effluit in *k* ad scrobem *Tressenz*: eundem porro siphonem *n. 11.* prope *i* subintrat alius *l*, in duas extremitates *m* & *n*, seu *Zesslenza* & *Koten* definens, e quibus proinde lymphæ e siphone *n. 11.* prope *i* illata, simul emanat. Quartæ scrobis, nempe *Velki Oberch* seu *n. 16.* profluuium imputatur alii cuidam siphoni *n. 13.* (eundem cum *n. 11.* horizontem habenti:) hic scilicet eodem tempore aquam e stagno *BB* incipit effundere in stagnum *D*, quod solito magis oneratum per *n. 15.* exundat in canalem *N*, unde prope *n. 16.* postea undæ cum piscibus & anaticulis in lucem prorumpunt. Quod vero scrobes *k* & *n. 16.* etiam extra pluuiam perenni latice manare deprehenduntur, adscribitur duobus aliis tubulis, *b* & *c*, tantundem aquarum intra siphonem *n. 11.* & stagnum *D* infundentibus, quantum continuo ex *k* & *n. 16.* effluit. Unde simul liquet, cur fovearum *Zesslenza* & *Koten*, siue *m* & *n*, fluxus non æque perennis sit: nimirum cum lymphæ, quæ ope tubuli *b* jugiter per canalem *n. 11.* delabitur ad *k*, modica tantum sit, facile præterlabitur siphonis *l* ostiolum recursum, id quod sum saltem participat de aqua siphonis *n. 11.* quando is simul per orificium *n. 10.* undas astollens pleniori potest gurgite. Cum vero videri cuidam posset ex iis, quæ de *Velki Oberch* modo dicta sunt, ac si ob rationis paritatem sic aqua fovearum *Urajinajamma* & *Sekadulze*, siue *p* & *q*, simili modo perennis esse deberet, cum ad earum promtuarium, stagnum puta *E*, indefinenter per canalem *X* unda delabatur e stagno majori *BB*: occurritur huic dubio per aliam canalem *M*, qui tantum aquæ ex stagno *E* per *n. 3.* continuo subducit & ad *n. 2.* defert, quantum per canalem *X* suppeditatur.

IV. Cur post imbrem uberiorem ex aliquibus modo lacus Cirkhensis scrobibus, nempe Reschetto, Vodonos, abisque piscis ubertim cum undis profiliant, ex reliquis vero aqua solum absque piscibus? Adscribitur hoc diversæ amplitudini canalium, quibus scrobes singulæ cum stagno inferius latente *CC* communicent. Nimirum exundatio lacus nostri hoc potissimum pacto fieri judicatur: impleto maxime in partem vi pluviarum stagno *BB*, siphonem maxime *K* incipit aquas inde precipitare in stagnum *CC*, quod ipsum vero dum iis capiendis

condis amplius non sufficit, id quod abundat, per canales largos *Q, Q, Q, P,* sursum propellit in lacum Cirknicensem. Cum autem ingentes hi canales in plures sonet diffundant ramulos, inter se valde discrepantes, alios puta majores *n. 4, 4, 4,* alios minores *s, s, s, s; &c.* evidens est, per illos quidem piscibus etiam transitum facile patere; non item per hos; quorum nempe angustiam isti intrare nequeunt. Ceterum pisces hos gigni putat Autor partim in stagno *CC,* postquam intra illud decreverint aquæ lacus Cirknicenses sonet cum hospitibus hisce suis rursus recuperant: partim in stagno *BB,* in quo uberiorum adhuc piscium proventus esse, colligit inde etiam, quod hi præcipuum pabulum anatum esse soleant, quæ ipsæ autem in superiori illo stagno *BB* primario hospitantur. Et sane docuit oculari inspectio, anaticularum istarum stomachum mox post ipsarum expulsionem dissectum plerumque præter securidas & herbas viventes etiam pisciculos continuisse.

*V. Quomodo lacus Cirknicensis viginti quinque demum dierum spacio repletur; ac vero ad sui repletionem non nisi viginti quatuor aut obsoletum quandoque horis indigeat? Ratio hujus ex modo dictis jam pro parte patet, ac in eo maxime sita est, quod pauciores viz suppetant ad aquas e lacu subducendas, quæ quidem ad usus exundationis nimbeo tempore promovendam. Nimirum quando pluvie lægiter cadunt, non modo torrentes circumquaque e collibus in hanc-
cæ vallæm concervantur; sed potissimum per infundibula *TT,* alio-
oque canales *t, t,* hydrosphyliacium *BB* maxima ex parte adimpletur,
unde singuli supra indicati siphones, *d, e, n. 11, n. 13,* undas per inferiora transfundunt, maxima copia hinc ex *Ursinajamma, Schadulæ, Veb-
hi Oberch ac Treffnæ* erumpentes: præterea vero, quod maxima
est, postquam stagnum *BB* increvit usque ad altitudinem *n. 12,* in-
gens ille siphon *K* operari incipit & laticem uberrimum in stagnum
CC per y propinat: hoc ergo, ceu supra dictum, tantam aquarum
vim capere intra firum suum non valens, eas per superiora *4, 4, 4, &
s, s, s, &c.* non transmittit solum, sed & ex nonnullis scrobibus, utur
cisternæ vulgari quoad amplitudinem æqualibus, ejaculatur tanto
cum impetu, ut alieubi ad altitudinem trium quatuorve orgyatarum,
modo perpendiculariter, modo oblique, jucundissimo spectaculo
prosilire cernantur. Ita veloci facis augmento lacus excreverit
pergit*

pergit, donec pedetentim siphones memoratos aqua destituit: inter quos tamen fluxum diuissime seruat maximus ille *K*, utpote caput omnium profundissime subter aquas abscondens; quo ipso tandem stagno usque ad *x* exhausto operari desinente, lacus Cirknicensis rursus paulatim incipit imminui. Hoc ipsum vero decrementum ex altera parte contingit, cum per duas scrobes *Mala Karlova* & *Vaha Karlova* adfissi montis saxosi viscera penetrantes, quæ in schemate nostro per *n. 1. 1.* indicantur; tum potissimum ope canalium *Z* ad stagnum *CC*, licet non plane ad ejus fundum, sed paulo altius ad *x. 10.* pertingentis indeque undas aliorum derivantis: quem quidem largiorem supponit Autor octo distinctis rivis una sumtis, qui quotidie intra lacus Cirknicensis alveum, etiam quando siccus est, influunt, nec vero aliunde & aperta via rursus effluere queunt, dum lacus circumquaque collibus cingitur. Eandem nihilominus canalium *Z* inferi postea autumat in aqueductum *S*, ex *n. 1. 1.* ortum trahentem, & ex altero dein collis latere sub nomine rivus *Jesero* prodouentem; per quem adeo lacus nostri aquam (nisi & alii suppetant meatu subterranei, in Carniola alioqui non infrequentes) potissimum effluere atque subduci arguit: inde præsertim, quod rivus ille *Jesero* tam quidem cum plenus est lacus noster, usat jam decremento propior, & ipse largius fluat; isto vero exsiccato, pariter multum imminutus deprehendatur.

*VI. Cur aqua eo tempore, quo inundatio Lacus contingit, ex iisdem foraminibus egrediatur, intra quæ dar ante decremento seorsum recedere consuevit? Jam ex precedentibus liquet, id pendere ex subterraneo stagno *CC*, ejusque per sursum vergentes largos canales *O, O, O, P.* communicatione cum Lacu Cirknicensi: per hos etenim necessarium est & ascendere undas, quoties stagnum *CC*, iis capiendis non amplius par est; & descendere vicissim, dum hydrophylacium illud paulatim per ductum *Z* depleri coepit. Cæterum decrementum hoc aquarum tam regulatos seruat terminos, ut iis semel dilabi incipientibus accolæ mox norint, intra quantum spaci singularum scrobium evacuatio expectanda sit; id quod iis nosse multum interest, qui in singulis istis foveis jus piscandi per præscriptionem obtinent, ne tarde nimis venientes aqua cum piscibus intra terram jam regressa destituant inanes. Etenim non modo competum est, in quin-*

que

quo his scrobibus, *Kamins*, *Vodones*, *Reschetto*, *Koten*, *Levische* a-
que decrementum ita statum esse, ut altera post alteram successive,
interjecto inter singulas quinque dierum spacio, exsiccat: sed ac-
curatius adhuc potiorum istarum fovearum ordo ac tempus decre-
tioni per experientiam ad regulam sequentem noscuntur. Nimi-
rum depletur 1. *Malsberck*, & quidem intra triduum, 2. *Velki Oberck*
proximo biduo, 3. *Kamins*, sequens intra quadrikhoriam, 4. *Snejs-
hajamma* post horre spacium, 5. *Vodones* intra sequentes quinque
dies, 6. *Loureschka* tempore sesquidiei, 7. *Kraloudouor* intra diem
dimidium, 8. *Reschetto* per triduum, 9. *Ribeskajamma* simul cum
Reschetto, 10. *Rehie* intra bichorium, 11. *Searza* una hora ferius,
12. *Lipanza* quinque vel sex horis, 13. *Gobno* proximo triduo post
scrobem *Reschetto*, 14. *Koten* sequenti biduo, 15. *Ainz* post quatuor-
ant quinque horas, 16. *Zeslenza* elapso ulterius trihorio, 17. *Pounigh*
diobus post *Koten* diebus, ac denique 18. *Levische* intra sequens tri-
dium: ut ita lacus totius exsiccatio intra vigintiquinque dies ab-
solvatur.

VII. Cur Lacus, tot nampe accessibus tempore pluvitudinis adau-
ctus, nec ob montes circumpositos exitum habens, pagos adjacentes undis
suis non obruat? Pariter hoc decidi quodammodo ex iis potest, quæ
ad phænomenon V. monita fuere: videlicet per scrobes *n. 1. 1.*, ut
& per canalem *Z* id omne quod abundat, mox alioforum abducitur.
Et quamvis nonnunquam accidat, ut lacus jamjam in plenitate sua
stans, pluviiis justo diutius durantibus, ultra solitum modum ad duos
vel tres, imo sex quandoque pedes extrescat; ille tamen excessus re-
mittente nimbo mox cessat, & id quod superfluum erat, satis celeriter
per *n. 1. 1.* seu foramina *MalaKarlouza* & *VelkaKarlouza* subducitur:
quæ ipsa etiam idcirco multo ampliora esse feruntur, quam alias o-
pus esset, si lacus intra consuetos limites constanter subsisteret; dum
sicca tempestate per eadem nihil aquarum fluit, sed id omne, quod
ex perennibus illis rivis intra lacus alveum continuo subintrat, per
canalem *Z* exonerari valet.

VIII. Cum compertum sit, rivos indefinenti cursu intra lacus de-
clivitatem quotidie ingradientes nusquam manifesto effluere, nec tamen
per se ejus cavitatem, cum semel exsiccat a est, implere, quorsum tandem
deveniunt? Respondet Auctor, aquam per minores illos ductus atque

canales (quorum alios brachium, alios digitum, alios flum modis
 crassiusculum quoad amplitudinem æquare ait,) nempe *o. o. o. o. C.*,
 sensim diffundere ac percolari intra stagnum *CC*, & inde ulterius prope
n. 19, per canalem *Z* derivari ac exitum suum reperire.

*IX. Unde fiat, quod dua serobes Natte & Pfauze, jugi liquoris ma-
 leant, cum tamen non appareat, unde affluxum manifestantur tempore
 siccitatis? Deducitur hujus rei causa ab exiguo canali *n. 3*, qui ex
 stagno *E* modicam aquæ venam derivet ad duas hæc foveas, sive
n. 2, 2, unde necessum sit eas continuo manere humidas, dum aliquo
 circa easdem spacio desint tubuli, qui laticom stagnantem ad hydro-
 phylacium *CC* dimittere queant. Eidem vero canali *n. 3*, adscribi-
 tur etiam, quod ex *Urajnajamma & Schadulze*, sive *p & q*, non omni
 tempore manere aqua deprehendatur, uti ex *Velki Oberch* seu *n. 16*; li-
 cet enim tam stagnum *E*, quam *D*, indefinenter affluxum patiatur ex
 hydrophylacio *BB*; at tamen hic superfluous ille humor jugiter per
 canalem *n. 3* ad *n. 2, 2*, deferri solitus, non opus habet per *Q & R*
 demum exitum querere; id quod secus est in stagno *D*, quod cum
 non habeat alias, quorsum deponat id, quod ex *BB* nimium accepit,
 non potest non per *n. 15. & 16* semet in *Velki Oberch* contereare.*

*X. Cum non tantum prope Velki Oberch, verum etiam per
 Urajnajamma & Sekadulze tam anaticula, quam pisces cum aqua
 expellantur, unde contingat, quod priori in loco pisces anaticulas nu-
 merositate vincere, posterioribus duobus vero vice versa hæ illos copia
 superare observentur. Attribuitur hujus rei causa diversitati canali-
 um, per quos stagna minora *D & E*, ac ex his porro prædictæ serobes
 aquas suas, & cum his pisces, anatesque, maniscantur ex majori illo
 hydrophylacio *BB*. Nimirum licet canales hi, nempe *W & X*, æque
 alti sint & ordinariæ stagni *BB* superficiei paralleli; tamen eum *X*
 multo amplior sit, quam *W*, facilius intra illius, quam hujus gurgi-
 tem anaticulæ ab aquis, quibus innatant, abripiuntur, atque sic dein
 copiosius per *Q, p, & R. q* expelluntur, quam quidem per *n. 15. & 16*,
 quorsum nempe, ob angustiam canalis *W*, pauciores deveniunt. At
 vice versa, cum pisces rarius in superficie aquæ summa natare soleant,
 evidens est, hos parviori numero devehumiri in stagnum *E*, cum ad
 hoc non alia ipsis via pateat, quam per dictum canalem *X*: sed e con-
 trario ad stagnum *D* non modo aditum reperciunt per ductum *W*, ve-*

FINIS

nam etiam per alium canalom *c*, prope fundum stagni *BB* infectum, piscibusque profundiora ut plurimum loca petentibus facilius perviunt; quæ propter in *Velki Oberch* majorem, quam in *Utrajnamma & Schadulze* piscium abundantiam eructari necessum est.

XI. Cur post modicam quoque pluviam foramina Koten & Zeslenza, alioquin sicca, multo diutius undas evomere pergant, quam lacuna Velki Oberch, usque quæ maxime imbre desinente & ipsa undas, subito suo & perenni fluente abundantiores, prodigere cessat? Ratione hujus phenomenon quæ in diversa dispositione siphonum n. 11. & n. 13, eo quod nempe hunc citius aqua destituat, quam illum; dum is prope n. 10. orificium notabiliter profundius demittit, quam quidem hic n. 17, unde non possit non ibi profuvium esse diuturnius.

*XII. Unde fiat, quod lacus Cirkenicensis quotannis regulariter semel & quandoque bis, imo ter nonnunquam evacuetur; & vicissim aliquando bis vel ter, quin & quater in plenitudine sua conspiciatur, ac demum tertio, quarto, aut quinto etiam anno deficiat; ac e diverso nunquam per integrum anni spacium sicca maneat? Imputatur hoc varianti annorum temporali, prout ea vel ad siccitatem vel ad humiditatem magis inclinet. Sic diutina lacus plenitas v. g. dependet ab imbribus multoties per annum repetitis, qui canalibus & infundibulis *T. T. s. s.* jugiter materiam suppeditant. Econtra hiems siccior lacum repetitis vicibus deficere cogit, dum inopia nivis aut pluvie tubis istis *T. T. s. s.* parum nimis subministrat. Quod vero nunquam per totum annum sicca perduret ejus alveus, inde fieri perhibetur, quod annus etiam aridior nihilominus tantum aquæ per dictos ductus instillet stagno *BB*, ut hoc usque ad altitudinem n. 12. adimpletum, ope magni illius siphonis *K* exonerare semet valeat per inferiora, atque sic lacum sufficienter sateat, si non abundanter instruere: quo in casu tamen ejusdem inundatio non ita subito intra 18 vel 24 horas, ut alias, perficitur, sed octo demum aut quatuordecim diebus alveus repleri solet.*

*XIII. Quare tum etiam cum tempestas diu serena fuit & lacus vacuum sicca jacet, nihilominus post modicam pluviam serotes Velki Oberch, Zeslenza, Treffenz & Koten mox undas sat largas eructent? Non adeo obscura hujus rei ratio esse poterit videri, qui hætenus exposita nihil expendit. Etenim licet magnus ille siphon *K* aquis prope x defici-*
entibus

entibus fluere desierit, eoque aliquamdiu cessante interim lacus Clau-
nicensis undæ pariter elapse sint siccumque reliquerint alveum: attra-
men ex rivulis, sicca etiam tempestate intra BB confluentibus hydro-
phylacium hoc paulatim rursus impletur ad ordinariam suam altitudi-
nem: qua dein per exilis modo pluviz superventum adaucta, abs-
que mora siphones n. 11, & n. 13, aquam haurire incipiunt ac per dicta
foramina, nempe prope n. 16, m, k, & n. educunt sat copiose. Quod
ipsum quando contingit, accolæ inde augurium capiunt imminentis
lacui suo propediem incrementi & exundationis; cujus rei causa,
ipsis quidem ignota, pariter evidens est: nam stagnum BB quando
jamjam attingit summam istorum siphonum n. 11, & n. 13, non ita
procul amplius abest a n. 12, seu vertice siphonis maximi K, quo videli-
cet similiter aquis oblecto, Lacus oppletio, seu supra dictum, statim
sequitur. Tametsi vero idem quoque, quod de quatuor hisce fo-
raminibus dictum est, applicari posse videtur ad scrobas *Ursinjanæ*
me & *Schadates* seu p & q, quæ tamen non nisi post tonitru aut fortio-
rem imbrem manare observantur: nihilominus diversitatis ratio &
hic dari potest: utur enim siphon ipse ministrans e, (non minus quam
n. 11, & 13,) aquis stagni BB stet immerfus; stramen enim ad reflexam
ejus cervice n. 14, tanquam alte nimis super constructum stagni BB
horizontem positam, hujus undæ non facile pertingant, nequit illæ
per n. 5, quicquam effundere, nisi postquam stagno F per V, I, ac
T, aquis onerato, nec us per n. 9, & 8, satis effluere valentibus, siphon
ad eandem transfundat in siphonem e, quo hic tandem oppletus, si-
mili modo undam per n. 6, attollere, ac in stagnum E transmittere
modo superius explicato possit.

Hæc itaque sunt Perillustris nostri Autoris circa Lacum hunc
famosissimum meletemata: quæ si cui fortean nimis incedere anti-
bagibus videantur, periculum is faciat, num minori apparatu tot
tamque implicata & contrariantia inter se phenomena expedire at-
que demonstrare valeat: hætenus certe nemo exitit, qui hoc circa
negotium aut indefessa in observandis circumstantiis industria,
aut speculationum in iis exponendis evidentiâ, ipsi paria fecerit. Nos
vero prolixius paulo hæc recensere in exterorum inprimis gratiam
voluimus, idiomatici Germanici, quo Valvasorianum hoc opus con-
scriptum est, parum plerumque gnarorum.

JOH.

MENSIS DECEMB. A. M DC LXXXIX. 63

JOH. BRUNSMANNI GRATIA NATURÆ IN-
terpres.

Francòfurti, apud Joh. Just. Erythropilum, 1688, in 8,
Constat plagulis 32.

SCopus & meta hujus scripti, quod quinque absolvitur libris, est ostendere, a veritate quam longissime aberrare Christophorū Wittichij Professore, dum viveret, Leidensem, aliosque contendentes, Scripturam Sacram magis physicis de rebus quam de cæteris ex opinione loqui: ideoque de natura rerum nihil certo colligi ex iis posse, quæ Codex Sacer super eadem dicit. Id quod falsum esse, perquam Reverendus Auctor scripti libro primo diversis monstrare studet argumentis: contraria quoque Wittichij & aliorum argumenta late confutat, libro secundo, tertio & quarto id unum agens. Tum & toto ultimo libro, qui cæteros quatuor mole æquat, dicta illa Scripturæ explanat, quæ vulgo ad opinionem meram accommodantur: demonstrareque laborat, eorum pleraque omnia satis bene pura de veritate explicari posse. De cætero, allata ad nos Lipsiam Auctoris est epistola, in qua gravissime conqueritur de erratis, quibus typographus hoc ejus scriptum fœdavit, dicens ita mendis esse ab eo inquinatum, ut cum primum viderit impressum, dubitarit an pro suo agnosceret: eosque errores potissimum in libro quinto sive ultimo a pagina 353 & deinceps reperiri ait. Simul autem spem facit novæ & correctæ editionis: Bibliopolam enim Hauniensem, qui suis impensis excudi curavit, in se recepisse dicit, proximis nundinis emendatiorem publicæ sistere luci.

**George Adam Struvens / vornehmmen Jcti, Ju-
ris-Prudentz, oder Verfassung der Landüblichen
Rechte.**

sive

**Georgii Adami Struvii, Jcti celeberrimi, Jurispruden-
tia, seu Compendium Jurium his in terris vigen-
tium.**

Martisburgi, apud Christianum Forberger, 1689, in 8,
Constat plagulis 59.

K k k k

Nun

Nihil Germanis expediat, ad exemplum aliarum Europa nationum, Gallorum puta, Hispanorum, Italorum, Jus civile lingua vernacula exponere, haud pauci dubitarunt, vesiti, ne hac ratione plus tenebrarum, quam lucis legibus Justinianeis affundatur, ob distantem nimis a Latino Teutonici idiomatis genium, nimisque adeo difficilem terminorum juridicorum expressionem: cum e diversis gentium ante memoratarum sermo a prima sua origine voces plerasque Latinas per seveam inflexionem sui juris faciat, & sic, uti aliarum disciplinarum, ita & Juris prudentiae vocabula technica nullo pene negotio adoptet. Quinimo celeberrimus *Zasius* ad l. z. D. de O. I. §. 7. scribere non ambigit, poena etiam corporali non indignum esse, si quis auderet jus commune Caesareum in linguam Germanicam transferre. His tamen haud obstantibus, non defuerunt ex altera parte, qui tantam vernaculi nostri sermonis ineptitudinem esse nequaquam existimarent, quin potius Justinianum Teutonice quoque loqui posse, reipsa ostenderent. Sic exempli loco, in praemissa huic libro Dedicatione ad Serenissimum Saxoniae Ducem Johannem Wilhelmum, Academiae Jenensis hoc tempore Rectorem Magnificentissimum, allegantur *Andreas Pernider*, qui Institutiones, *Martinus Pegius*, qui Codicem, *Georgius Schwartzkopff*, qui quatuor Digestorum libros Germanice vertere sint aggressi. Atque horum quidem classis semet ad jungeret visum fuit Magnifico ac Illustri *Struvio*, dum compendiosam hanc synopsis juris in foro nostro recepti lingua patria scribere suscepit. Nimirum admovent jam ante aliquot annos & ad mandatum quidem Principale, huic operi manum; eandem tamen, elaboratione licet maximam partem absoluta, rursus remiserat, gravioribus dubio procul incidentibus negotiis distentus. Imperfectum istum laborem nunc ex schedis paternis iterum protraxit filius ipsius virtutum aemulus *Johannes Wilhelmus Struvius*, Secretarius Ducalis Saxonicae in dicasterio Jenensi, eumque annuente gravissimo Parente ad umbilicum perduxit, & sic in lucem emisit publicam. Methodum in libro adhibitam si requiras, eadem, quae in Latino ejus opusculo, quod *Juris prudentia Romano-Germanica Forensis* inscribitur, observata fuit, utpote cujus, facilitate nimirum sua dudum se commendantis, ductum adeo sequi placuit, ut non modo libri, sed & tituli & tantum non paragraphi utrinque ut plurimum cor-

responde

respondeant; nisi quod alicubi majoris evidentiae gratia duos titulos in unum contrahere, aliquando vicissim unum in plures dividere visum fuerit. *Allegata* vero in univcrsum omnia sunt ommissa, perinde ac alia, quae lectorem Latini sermonis signarum turbare potius, quam juvare potuissent. Plura de contentis dicere non attinet, praesertim cum laudatis antea libellus jam longo abhinc tempore omnium tectatur manibus.

D. LUDERI MENCKENI GYMNASIUM PO-
lemicum Juris, complectens plures quam
DCXX Selectas Controversias.

Lipsiae, apud Joh. Herb. Klofium, A. 1689, in 4. Plag. 34.

Cum Selectarum Controversiarum Scriptores plerumque id agere soleant, ut plenissime, quicquid de qualibet controversia dici potest, exequantur; alia methodo clarissimo Auctori incedere visum est: quippe qui, ut non exiguum Controversiarum numerum parvo volumine complecteretur, singulis quidem praecipuas decidendi rationes subjecit; leges, ubi res id exegit, in subsidium vocavit; auctores consentientes ac dissentientes cuilibet controversiae subjunxit: in singulis autem quam brevissime versatus est, & argumenta obstantia congruis in locis primo digito demonstrare, ac publicae ventilationi relinquere, quam prolixè resolvere maluit. Tractatum vero hunc in XXXI Dissertationes divisit, & inter eas tres ex Jure Naturae ac Gentium, tres ex Jure Publico, octodecim ex Jure Civili, tres ex Jure Feudali, duas vero ex Jure Canonico depromsit. Omnia sub examen vocata index adjectus exhibet, atque ex iis minimam partem mere theoreticae, maximam vero usui moderno servientes quaestiones constituit. Caterum Auctor libero sed modesto usus judicio, Juris Civilis abrogationem ex sola usus infrequentia non admisit, atque hinc partim rationibus, partim exemplis e praxi petitis, iis, qui in abrogando aequo faciliores sunt, subinde contradixit. Juri Gentium & Publico vim non fecit per argumenta ex Jure Civili petita, sed fundamenta decisionis ex ratione naturali, legibus Imperii fundamentalibus, Reipublicae moderno statu, & historiarum fide praecipue deduxit. In Controversiis Juris Civilis Digestorum ordinem

Kkkk 2

observa-

observari, atque Juris Justiniani dispositionem ab observantia, mores particulares ab universalibus, non paucis in locis discrevit. Feudalis & Canonici Juris theses frequentissime dubitandi rationes resolvunt, & nonnunquam modum suppeditant, quo dissidentes Practicorum sententia conciliari queant. Theoria & Praxis Arboris Consanguinitatis & Affinitatis, præter computationem & prohibitionem graduû (cui Cognatorum & Affinium appellationes idiomate Latino & Germanico insertæ sunt) Successionis materiam diligenter recenset, & utra computatio, Civilis an Canonica, pro causarum diversitate recepta sit, commemorat. Cum vero ob controversiarum multitudinem ad specialiora descendere instituti nostri non sit, eadem Lectoris in perlustrando industria reservamus.

ECLIPSIS SOLARIS

Anno 1689 d. 3 Septembris celebrata.

Pervenere ad manus nostras diversæ hujus phænomeni Observationes, ab Illustrissimis pariter ac Clarissimis Viris solerti studio susceptæ, quarum, ut & ipsius eclipsæ summa momenta, juxta tempora unoquoque loco adnotata, in Tabulam conjuncta Astrophilis exhibemus.

Observatio	Initium Ecl.		Summa obscuratio		Defectus	Finis Ecl.	
	H.	//	H.	//	Dig. /	H.	//
Viennoensis, Illustriss. Bar. ab Ochsenstein.			5.	7.	1. 44.	5.	45.
Grenovicensis Dr. Flamstedii.	3.	29. 17.	4.	8. 18.	1. //	4.	33. 24.
VVratislaviensis Dni D. Schulzii.	4.	30. 20.	5.	9. 20.	D. /	5.	46. 50.
Wimnenfis Domini Honoldi.	4.	15. 20.	4.	45. 6.	2. †	5.	24. 48.
Noribergensis Dni VVurzelbaueri.			4.	55. 45.	1. 57.	5.	28. 15.

Præter has Lipsicensem Kirchii nostri, ut & Noribergensem Domini Eimarti observationem, salus exponunt Ephemerides laudati

laudati Domini Kirchii: e quibus & calculus Lunaris Eclipsos, So-
larem nostram proxime subsequuta, & Observationes ejus a memo-
ratis duobus Autoribus habitæ, peti possunt Quibus hic in Synopsi
jungimus

Joannis Flamsteedii

Observationem Eclipsis Lunaris Anno 1689, d. 18 Sept. Gre-
novici institutam

	H.	1.	11.
Initium	12.	42.	41.
Immerſio	13.	40.	20.
Emerſio	15.	21.	9.
Finis	16.	18.	49.

JOH. HELFRICI JUNGKENS MEDICUS
praesenti seculo accommodandus &c.

Francofurti ad Mœnam, Sumptibus Alberti Ottonis Fabri, 1689, in 8.
Constat pagulis 62.

Quem Autoris in Actis A. 1683. p. 38. retulimus Medicum seculo
praesenti accommodandum, ne quicquam quoad partes duas
priors, si paginam primam & secundam excipias, hic immutatus, be-
ne tamen tertia auctus prodit parte, curiosa non minus in secretis hac-
tenus habita experimenta communicante, ac medicamentum faculta-
tes, unde proficiantur, indagante. Secretum scilicet primo Sal vola-
tile Philosophorum Sali armoniaco analogum ex urina humana, ad
melleam consistentiam inspissata, conficiendum edocetur, e quo
porro, vel sufficienti aceti destillati quantitati sociato, Aquila philo-
sophorum fixis salibus alcalifatis volatilifandis inferviens, vel primo
Veneris enti combinato, insignis Spiritus Antepilepticus, queant para-
ri. Etenim in urina hominis vilissima magnum aliquod magnale deli-
tascere, partim autoritate Sarckey & Thomſoni illustratur, ceu quo-
rum ille philosophorum Sal armoniacum, hic vero Essentiam suam
Stomachicam, ex urinae humanae spiritu ac spiritu acido vinoso seu
vini rectificatissimis invicem coagulatis, ad Helmontii ductum,
elaborasse videantur; partim Phosphori exemplo comprobatur,
urinae oleo foetido & salii fixo suum debentis ortum; sive intervenien-

Kkkk 3

te are-

te arena secundum Boyle, five arena omiffa secundum Comertum, modo terra propria capitis mortui vicem intermediū fluxum inhibentis subeat, idem præparetur. Deinde curiosus observatur processus ab amico aliquando Autori communicatus, utpote cui absolvendo Pharmacopœus quidam Lapidi philosophico inhians e terra virginea, Solis motu ab aqua stagnante separata magisq; addito roris majalis phlegmate præparata, nec non sale fixo, ac spiritu itidē subtilissimo ejusdē roris majalis, debita proportione inter se commixtis ac successu temporis igne fixatis, operā navasse fertur; colorum siquidē variationem ex nigro, albo, ad rubrum ex voto omnino successisse, num̄ vero optato tandē lapide benedicto, post initū fixatæ hujus materiæ cum auro per antimonium optime depurato connubium, sit potitus, minus haberi perspectum. Hinc arcana Nitri traditur destillatio, qua spiritus hujus rubicundus, primigenis particulis tam salinis, quam sulphureis puritatis constans, plurimis in receptaculis colligi, & camphoræ adminiculo in liquorem rubicundum fugacissimum, non nisi vitris hermetice ocellis asservandum, concentrari possit, ipsa camphora olei instar innatante. Modus tum sequitur Vitriolum depurandi haud vulgaris, quo hoc omne fere in spiritum, Metallorum Salis inde parandi ergo, destillatione valeat resolvi, capite mortuo non rubro, sed albo relicto. Tandem Antimonii, Auro philosophorum materiæ præsentis, sistitur Balsamus Autori hætenus arcanus, omni sulphuris vulgaris balsamo præstantior, oleis juniperi, anisi & succini, nec non spiritu therebinthinæ ac vini alcoholato e scoris Antimonii post detonationem hujus, primum cum sale, e nitro purissimo & tartaro crudo pulcherrimo invicē detonatis elaborato, mox cum carbonibus pulverisatis sufficienter factam, Regulo supereminentibus extractus. Vires autem medicamentorum non e signatura, nec odore, calore aut sapore, sed experientia sola cognoscendas, quod concernit, a millies mille variata rerum ex tot diversis aquæ, terræ, salis, sulphuris, spiritus &c. particulis combinata textura, sub Lucis & idearum directorio, dependere easdem, fufius & curiosus deducitur.

JOHANNIS HELERICI JUNGKEN M. L. PRAXIS MEDICA, sive Corporis Medicina, morborum interiorum corporæ Machina fere omnium & fendi & curandi methodum juxta Modernorum Practicorum saniora principia nudis exhibens terminis.

FRANCO.

Autor Clarissimus, qui solertem haec tenus & ingeniosam se praestitit Chymicum, tum in modo lastrato *Medico*, tum in *Chymia Experimentali*, A. 1682. p. 393. tum in *Notis ad Agricola, Supplement. II. p. 106.*, a nobis pariter recensitis, in praesenti nunc Praxi Medica Rationalis promte deprehenditur Medicus Practicus. In morborum quippe fiendi ratione aeq; enodanda, ac medendi methodo adaptanda, derelicta verbali magis Veterum theoria, hanc potius Modernorum realem amplectitur, Naturam morborum quondam decantatam curatricem, non nisi circulantium humorum interruptum esse motum in Praefatione statuminans, adeoque morborum causas in ipsis circulantium humoru constitutivis & eorum variis mixturis praeternaturalibus, sano corpori molestis & solidarum partium texturas vel invertentibus, vel vitiose contextentibus, detegens. Ordo autem, quo affectus praeternaturales machinam nostram corpoream laedentes evolvit, Alphabeti literis advertitur respondere, ita quidem, ut in singulis fere primum Definitio, nisi divisionem quandoque praemittendam necessitas exigit, deinde Subjectum, signa hinc Diagnostica, tum causae, porro Prognosis, tandem Curatio eorundem concise excutiantur. Quae ubi placuerint, Praegnantium ac Puerperarum affectus, hic omisos, eadem quoque methodo se impofterum editurum Autor pollicetur.

* * * *

D. ANTONII A MARA TRACTATUS DE CONCURSU

Creditorum jamjam in *Actis hujus anni Mens. Jul. pag. 354.* nobis recensitus fuit. Cum vero ibidem plagularum libri numerum 42. esse dixerimus, monendum adhuc habemus, eidem posthac 10. plagulas de novo superadditas esse: ne quis fortean, cui idem nunc ad manus venit, non in earum connumeratione lapsos esse autmet. Continent autem plagulae istae noviter adjectae partim *Indices*, partim *Epilogum* cum subscriptione Autoris, utpote qui verum firmum nomen amplius celare noluit, quo nempe, ceu jam tunc innumus, *Elias Schnegas D.* vocatur, Ac indices quidem, quorum esse accessione hujus scripti per-

lectio

lectio non parum facilitata & commodior reddita est, trium generum additi reperiuntur, unus nempe Titulorum, alter Creditorum, prout per classes ponendi sint, tertius denique *Rerum & materiarum præcipuarum*. *Epilogum* vero quod attinet, præfatur ibi nonnulla de libertate veterum Jctorum in perstringendis aliorum sui similibus erroribus adhibita, eamque ex adductis hanc in rem compluribus exemplis ostendere defudat; plura nihilominus ejusmodi in peculiari *Tractatu Lectorem expectare jubens; in quo ex legibus Veterum & ex principiis juris civilis & naturalis, quæ ipsimet veteres condiderint, Errores Veterum* demonstrare spondet. Reliqua epilogi pars unice directæ est contra Recensionem istam nostram, in Actis his loco citato de ipsius libro factam; quam ipsam videlicet, utur in ea tractatus sui contenta fideliter relata fuisse, diffiteri nequeat, multis tamen ex capitibus sibi displicuisse haud obscure indicat Autor. Quandoquidem autem ex iis, quæ hanc in rem affert, abunde perspicitur, ipsum aut non satis attente legisse istam nostram Relationem, aut certe eandem intelligere noluisse, idcirco quicquam hic ei reponere nequaquam opus esse judicamus; quin potius rem totam Lectoris beneyoli calculo submittimus, qui cum & Recensionem nostram & Epilogum istum perlegerit, & invicem comparaverit, facile videbit, objectiones in hoc propositas nulla penitus responsione indigere. Unicum tamen est, quod nobis imputatum amoliri necessum habebimus, ne fortassis contra bonam fidem quidquam scripsisse cuiquam dicamur. Nimirum allegavimus in dicta Relatione, Dn. Schnegassium non semel inter errores autorum ea quoque numerare, quæ autores isti expressa sanctione provinciali, ad quam scripserunt, freti adseruerunt. Contra hæc sequentibus verbis in epilogo suo insurgit: hoc non ita esse, alii, qui vel oscitanter tractatum meum evolvendo percurrent, reperient; nam nunquam & nusquam ea, quæ Autores ex sanctione provinciali statuerunt, inter errores eorum connumeravi, &c. Hoc ipsum jam quod concernit, libenter largiri possumus, tales, qui oscitanter, (vel ita saltem, uti Dn. Schnegas nostram relationem) tractatum percurrent, loca ista non mox adversuros; quæ tamen attentorem lectorem haud ita facile fugient. Quo vero fidem nostram & hac ex parte liberemus, & paucis etiam (dum nobis bella ejusmodi chartacea gerere nec vacat, nec volupe est,) nosmet expediamus, non alio

Alio opus esse credimus, quam ut loca aliquot istius farinae adduca-
mus, ac de cetero hanc quoque rem totam aliis dijudicandam relinqua-
mus. Si quis itaque de fundamento istius nostri asserti certior fieri
discipit, evolvere poterit dicti *Tractatus Lib. 1. Tit. 1. §. 7.* & confer-
re cum *Ordin. Process. Sax. tit. 42. in princ.* porro conferet haud gra-
vatim *L. 2. t. 1. §. 23. & 24. cum eod. tit. Ord. Proc. Item L. 2. t. 1. §. 8.*
8. cum d. l. Ord. Pr. & Const. El. Sax. 28. P. 1; ulterius *L. 2. t. 5. §. 24.*
& 25. cum T. 43. Ord. Pr. ut & ejusdem L. 2. tit. 5. §. 90. cum Tit. 43.
dicta Ordin. Proc. denique L. 2. t. 11. §. 7. cum Constit. El. Sax. 28. P. 1.
& tit 43. Ord. Pr. Sax. quae ipsa loca haecenus indicata si quis inter-
se comparare dignabitur, haud aegre fatebitur, nos neutiquam ab-
que ratione nimii rigoris hoc nomine Autorem inculpasse. Quod
reliquum est, integram quoque paginam infumit enarrandis suis me-
ritis, per Tractatus hujus elaborationem in rem literariam collatis, ob
quae etiam grates haud exiguas sibi a posteritate aut exposcit, aut sal-
tim pollicetur; quas quidem ipsas si & alii eruditi Domino Schne-
gasio hoc nomine decernendas esse consentiant, id ei nequaquam
invidebimus.

INDEX AUCTORUM AC RERUM.

I. Theologica & ad Historiam Ecclesiasticam spe- ctantia.

A Nonymi Judicium integrum de Abitu Pastorum ex Gallia	324
Anonymi Defensio Apologia pro Pastoribus Gallis adversus librum, cui titulus est: Judicium integrum &c.	329
Anonymi Historia de Congregatione Virginum Infantia Jesu Christi.	365
Anonymi Relatio de Instituta Congregatione Virginum Infantia Je- su, cum enarratione ejus subversionis.	370
Anonymi Impietas vi obtrusa Communionis seu sacrae Synaxeos demon- strata.	435
Anonymi vera Idea Gratia immediata, sive Responsio ad Criticam doctrinam	435

I N D E X

*doctrina D. Jurii de Habitibus infusis & de Gratia immédia-
ta.* 519

<i>Anonymi Capita Doctrinae & Praxis Christianae insignia.</i>	543
<i>Anonymi De sensu Ecclesiae Romanae in articulis de Praedestinatione & Gratia &c.</i>	580
<i>Anonymi Nova Haeresis in Theologia Morali denunciata Pontifici &c.</i>	620
<i>Abbadii Tractatus de Divinitate Domini nostri Jesu Christi.</i>	597
<i>Allixii Tomus secundus Considerationum in libros Sacrae Scripturae ad stabiliendam veritatem Religionis Christianae</i>	397. 445
<i>Antonii Arnaldi Responso ad Querimoniam Catholicam Ildefonsi Episcopi Malacensis.</i>	616
<i>Jacobi Benigni Bossueti Historia de Variationibus Ecclesiarum Protestantium.</i>	65. 157
<i>Job. Brunsmanni Gratia Naturae interpres.</i>	645
<i>Ludovici & Jacobi Cappellorum Opera Posthuma.</i>	411. 489
<i>Johannis Cinellii Vita S. Hieronymi.</i>	249
<i>Johannis Claudii Operum Posthumorum Tomus II. & III.</i>	17
<i>Tomus IV.</i>	127
<i>Tomus V.</i>	402
<i>Principis Contii epistole de Concordia liberi arbitrii cum gratia Jesu Christi.</i>	428
<i>Claudii Fleurii Catechismus Historicus.</i>	569
<i>Gery Apologia Historica pro censuris duabus, Lovaniensi & Duacena, in materia de Gratia.</i>	227
<i>Cornelii Hazart Discursus Morales in Selectiora loca Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum.</i>	55
<i>Acta Sanctorum Maii, Collecta, Digesta, Illustrata a Godofredo Henschenio & Daniele Papebrochio. Tomus VI. & VII.</i>	57
<i>Henrici Hulsii de Principio credendi libri duo.</i>	270
<i>R. Jacobi Commentarius in Torath Chabbath R. Mosi Iserles.</i>	336
<i>Melchioris Leydeckeri Veritas Evangelica triumphans de erroribus quorumvis seculorum.</i>	75
<i>P. Malebranchii Dialogi de Metaphysicis & Religione.</i>	47
<i>Antonii Massonii Historia Abrahami Patriarchae, sive Quaestiones in Genesin.</i>	55
<i>Pelissonii Considerationes Controversiarum de Religione, & Probationes</i>	55

AUCTORUM AC RERUM.

<i>haciones Traditionis Ecclesiastica in singulis capitibus con-</i> <i>trouersis.</i>	564
<i>Johannis Regii de Modo percipiendi Sacra Scriptura Divinita-</i> <i>tem Liber.</i>	275
<i>R. Salomonis F. R. Zebbi Hirsch Liber Domus Davidis & Salo-</i> <i>monis.</i>	306
<i>Bernhardi von Sanden Theologia Symbolica Luthæra.</i>	78
<i>Viti Ludov. a Seckendorff Eq. Fr. Supplementum ad Librum L. Com-</i> <i>mentarii Historici & Apologetici de Luth. ranismo.</i>	308
<i>Richardi Simonis Historia Critica Textus Novi Testamenti.</i>	114-168
<i>Eduardi Stillingsfleet Concilium Tridentinum ad Traditionem Catho-</i> <i>licam examinatum & reprobatum.</i>	5
<i>Le Touſſeux Defensio Versionum Scriptura Sacra, Officiorum ac</i> <i>Patrum Ecclesia, & Breviaris Romani.</i>	177
<i>Elia Weickii Dissertatio, in qua Ecloga Eulogii apud Photium Cod. 226.</i> <i>de Variis Oeconomia Sacra generibus illustratur &c.</i>	123
<i>Campegii Vitringa Sacrarum Observationum Libri duo,</i>	588. 609
<i>Johannis Van der Wayen Summa Theologia Christiana.</i>	584
<i>Rudigeri Christiani de Wedel Elogia Sacra ad ductum Evangelio-</i> <i>rum concepta.</i>	541
<i>Christophori Wittichii Theologia Pacifica defensa.</i>	501
<i>Melchioris Zeidlerii Animadversiones in Scrutatoris Veritatis.</i>	469
<i>Refutatio Tuba Pacis,</i>	477

II. Juridica,

<i>Hieronymi Andreæ Discussio Questionis, an Filia-familias a maribus</i> <i>patria potestatis per nuptias liberetur.</i>	531
<i>Ulrici Huberi Praelectionum Juris Romani & Hodierni Pars II, qua est</i> <i>ad libros undeviginti priores Pandectarum,</i>	302
<i>Christophori Linckeri Animadversiones in Gabrielis Susseri Introd-</i> <i>uctionem in Jus Publicum Imp. Rom. Germ.,</i>	401
<i>Juderi Menckenii Gymnasium Polemicum juris,</i>	647
<i>Anthonii Matthæi Tractatus de Jure Gladii & de Toparchis qui ex-</i> <i>ercent id in Dicepsi Ultrajectina,</i>	532
<i>Josephi Ramonii Consilia & Sententia Senatus Regii Cathalonia, cum</i> <i>Observationibus Jacobi Bolduacii,</i>	606
<i>Elia Schnegalle Tractatus de Concorso Creditorum in foro civili for-</i> <i>mando,</i>	354-651

I N D E X

Georgii Adami Struvii Juris Prudentia. 645
Elie Augusti Stryckii Disquisitio Forensis de Efficacia Renunciationis
Fori hodiernæ ad l. 29. C. d. Pass. 174

III. Medica & Physica.

<i>Jacobi Barneri Chymia Philosophica, cum Doctrina Salium, Medicamentis sine igne calinari parabilibus, & Exercitio Chymicæ.</i>	374
<i>Johannis Bohm de Renunciatione Vulnerum, seu Vulnerum Lethalium Examen.</i>	101
<i>P. Cherubini Effectus virtutis contiguitatis corporum, quibus respondetur experimentis fuge vacui & gravitatis aeris.</i>	108
<i>Theodori Craanen Tractatus Physico-Medicus de Homine.</i>	535
<i>Observationes quibus emendatur & illustratur</i>	
<i>Henrici Regii Praxis Medica.</i>	539
<i>Casparis Cramerii Collegium Chymicum, cum Decade prima Observationum Medicarum rariorum Justi Vestii.</i>	307
<i>Job. Dolæi Encyclopædia Chirurgica Rationalis.</i>	559
<i>Melch. Frid. Geuderi Diatriba de Fermentis variarum corporis animalis partium specificis.</i>	388
<i>Nicolai Grimberg Observationes Medicae.</i>	14
<i>Dominici Guilielmi Meditationes circa Figuras Salium.</i>	235
<i>Godofredi Hennickii de Panaceis Tractatio Medico-Chymica.</i>	352
<i>FridERICI Hoffmanni Exercitatio de Acidi & Viscidi pro stabilendis omnium morborum causis, & Alkali fluidi pro eisdem debellandis insufficientia.</i>	349
<i>Job. Helfrici Junckens Medicus presentis seculo accommodandus.</i>	649
<i>Praxis Medica.</i>	650
<i>Emanuelis Koenig Regnum Vegetabile.</i>	339
<i>Josephi Lanzoni Animadversiones ad Medicinam, Anatomiam & Chirurgiam.</i>	180
<i>Antonii de Levenhœck Continuatio Epistolarum datarum ad Regiam Societatem Londinensem.</i>	171
<i>Job. Munnicks Chirurgia ad Praxin hodiernam adornata.</i>	562
<i>Guerneri Neuhaufen Diss. Philos. Medica de Melancholia tum intellectuali, tum corporali.</i>	226.
<i>Christiani Francisci Paulini Sacra Herba, seu nobilis Salvia.</i>	105

Peiræ

AUCTORUM AC RERUM.

<i>Petrus Petrus Negonibus Homeri, sive de Helena Medicamento lactum abolente.</i>	575
<i>De Natura & moribus Anthropophagorum.</i>	578
<i>Claudii Salmasii Pliniana Exercitationes, nec non de Homonymis Hy- les Jatrica, & de Manna ac Saccharo.</i>	208
<i>Johannis Baptista Scaramucci de Motu Cordis Mechanicam Theo- rema.</i>	438
<i>Guidonis Tachardi Descriptio Anatomica Erinacei Siamensis.</i>	453
<i>Job. Jac. Waldschmid Institutiones Medicina Rationalis.</i>	104

IV. Mathematica.

<i>Anonymi Nova Ratio construendarum Munitionum.</i>	204
<i>Jacobi Bernoulli de inveniendis cujusque Plani Declinatione ex uni- casis variis a se projecta a stylo.ombra.</i>	311
<i>Vera Constructio Geometrica Problematum Soli- dorum & Hyper-solidarum per rectas lineas & circulos.</i>	454
<i>Novum Theorema pro Doctrina Salsignam Coni- caram.</i>	586
<i>Eduardi Bernardi de Mensuris & Ponderibus antiquis libri tres.</i>	529
<i>Henrici Coetii Horolographia Plana seu Methodus superficibus pla- nis omnia Horologiorum genera describendi.</i>	427
<i>G. G. L. de Lineis Opticis, & Alia.</i>	36
<i>Schediasma de Resistencia Medii & Motu projectorum gravium in Medio resistente.</i>	38
<i>Tentamen de Motuum Caelestium causis.</i>	82
<i>De Linea Isochrona, in qua Grave sine acceleratione de- scendit, & controversia cum Dn. Abbate de C. 195</i>	
<i>Johannis Luyts Astronomica Institutio.</i>	504
<i>Angeli Marchetti Probationes Conclusionum circa Momenta Gra- vium.</i>	425
<i>Dionysii Papini Descriptio Torcularis cujusdam.</i>	96
<i>De Gravitationis causa & propriis actibus Observatio- nes.</i>	183
<i>Examen Machine Dni. Ferrault.</i>	180
<i>Resistentis Suctoris & Pressor Hallacius.</i>	209

INDEX

*Observationes in J. B. Appendicem Tertiam ad
Perpetuum Mobile.* 322

*De Instrumentis ad flammam sub aqua conser-
vandam.* 485

Salomonis Reiselii Responsum de Suctore & Pressore Hassaco, 614

Job. Christoph. Sturmii Matheffs enucleata. 257

Francisci Vannii Decas Propositionum de Momentis Graviorum. 422

*Varignonii Responso ad Animadversionem Dn. Abbatis de C. de
Principio nova Mechanica.* 379

*Job. Weichardi Valvasoris, Baronis, Lacus Crknicensis posteriora Pha-
nomena ex Principiis Physicis & Mathematicis explanata.* 634

Eclipsis Solaris A. 1689. d. 3. Sept. observata. 648

V. Historica & Geographica.

Anonymi Commentarius de Regno Morea, Negropontico &c 200

*Anonymi Collectio Statutorum & Decretorum nobilissimi Ordinis Au-
rei Velleris &c.* 441

Anonymi Historia Belli Belgici ab A. 1672 ad A. 1677. 498

Anonymi Historia Philippi Emanuelis Lotharingi, Ducis Mercuriani. 508

*Anonymi Historia Mutationum Anglia sub regno Jacobi II, usque ad
coronationem Guilielmi III.* 544

*Adriani Bailletti Tractatus Historicus de Pueris, qui studiis scriptis-
ve inclaruerunt.* 32

Michaelis Benvengeæ Iter in Orientem, 127

*Richardi Blome Descriptio Insularum & Regionum Americanarum,
Anglia Regi subjectarum.* 146

*Antonii Bulifon Compendium Vitarum Regum Neapolitanorum, una
cum ipsorum imaginibus.* 175

*Danielis Caspari a Lobenstein Imperator Arminius, juxta cum Sere-
nissima ejus Thusnelda.* 286

*Abbatis de Choisy Historia Philippi Valesii & Johannis Gallie Re-
gum.* 222

Johannis Cinellii Series Sexta Bibliotheca Volantis. 345

*Wolfgangi Drechsleri Chronicon Saracenicum & Turcicum, cum
Supplementis Johannis Reiskii.* 376

*Joachimi Le Grand Historia de Divortio Henrici VIII Anglia Re-
gum &c*

AUCTORUM AG RERUM.

<i>gis & Catharina Arragonia. Accessit Defensio Sanderi & Relatio Historia D. Burneti de Reformatione Anglicana.</i>	27
<i>Petri Lasena de Veteri Gymnasio Neapolitano opus posthumum.</i>	231
<i>Georgii Mackenzie Defensio Antiquitatis Regalis Scororum Prosapia, qua ostendatur, a quo primum tempore Scotia Regibus gubernata sit.</i>	450
<i>Cornelius Nepos de Vita excellentium Imperatorum: cum Commentariis, Indicibus, Tabulis, Christoph. Cellarii.</i>	24
<i>Davidis Peiferi Lipsia, seu Originum Lipsiensium Libri IV.</i>	101
<i>Francisci Pictonis Tractatus de Afflictione Ecclesia Gallicana &c.</i>	204
<i>Caspari Sagittarii Antiquitates Ducatus Thuringici.</i>	52
<i>Stephani Byzantini Gentilia per Epitomen, cum notis Abrahami Berckelii & Jacobi Gronovii.</i>	237
<i>Guidonis Tachardi Iter alterum in Regnum Siamense.</i>	479
<i>Job. Weichardi Valvasoris, Baroni, Gloria Ducatus Carniola explicata.</i>	549
<i>Antonii Varillasi Politica Ferdinandi Catholici Regis Hispaniarum.</i>	181
<i>Tractatus de Politicis Domus Austriaca Artibus.</i>	447
<i>Historia de Ludovico XI. Gallie Rege.</i>	311
<i>Georgii Wheleri Iter in Dalmatiam, Graciam, aliaque Maris Mediterranei loca.</i>	460
VI. Philosophica & Philologica Miscellanea.	
<i>Anonymi Ratio bene Cogitandi in Operibus Ingenii.</i>	109
<i>Anonymi de Jure Asylis sive Franchitarum in regione urbis Romane, in qua Legati Gallici diversantur &c.</i>	259
<i>C. A. Edicti Nannetensis Irrevocabilitas ex principis Juris & Politicis demonstrata.</i>	260
<i>Trium fratrum Amaltheorum Carmina.</i>	348
<i>Griffidis Rhetoris Orationes dua cum notis Laurentii Normanni.</i>	58
<i>Thoma Bartholini Antiquitatum Danicarum de Causis contempta a Danis adhuc Gentilibus mortis libri tres.</i>	625
<i>Petri Josephi Cantelii de Romana Republica, sive de Re Militari & Civili Romanorum.</i>	108

Cebetis

INDEX AUCTORUM AC RERUM.

<i>Oebetis Thebani Tabula Graecae & Latinae cum notis Jacobi Gronovii.</i>	373
<i>Christophori Cellarii Programmata, argumenti, varii & Orationes.</i>	193
<i>M. Tullii Ciceronis Epistolarum Libri XVI ad familiares, cum Avian- adversarioribus Job. Georgii Graevii.</i>	12
<i>Job. Cocceji Lexicon & Commentarius Sermonis Hebraei & Chal- dai.</i>	449
<i>Helena Lucretia Corneliae Piscopia Opera.</i>	1
<i>Job. Deckeni Observationes Poeticae exemplis illustratae.</i>	338
<i>Caroli Du Fresnoy Dn. Du Cange Glossarium ad Scriptores mediae & infimae Graecitatis.</i>	52
<i>Servatii Gallii Differtationes de Sibyllis, earumque Oraculis.</i>	15
<i>Aegydii Menagii Examen libri Ant. Bailleti, qui inscribitur: Judi- cia Eruditorum de praecipuis Auctorum libris.</i>	494
<i>Job. Philippo Pfeifferi Antiquitatum Graecarum gentilium Li- bri IV.</i>	523
<i>Vincenzii Placcii de Arte excerptandi Liber, una cum historia Excer- ptorum propriorum.</i>	299
<i>Abbatii de S. Real Opera Miscellanea.</i>	239
<i>Job. Reiskii Exercitationes de Vaticiniis Sibyllinis aliisque.</i>	137
<i>Roberti Sanderfoni Casus Conscientiae novem.</i>	305
<i>Albii Synceri Sannazarii Opera Latina.</i>	347
<i>Job. Samuelis Schoderi Epistola Praemonitória de Publ. Virgilio Mar- tione luminosa.</i>	144
<i>Dn. Caesepini ex Marchionibus de Sfondrati Legatio Marchionis La- pardini Romam, ejusque cum Romano Pontifice Innocen- tío XI. Dissidium &c.</i>	278
<i>Matthia Zimmermanni Florilegium Historico-Pbilologicum Pars II.</i>	373

ERRATA QUÆDAM.

Pag. 396. l. 27. pro *reit*, lege *rei*. P. 416. l. 18. pro *ΠΩ* lege *ΠΩ*
 Pag. 480. l. antepen. pro *forti*, lege *fors*. P. 493. l. 30. pro *idi* lege *idi*. P.
 499. l. i. lege *Huifrifimas*. p. 578. l. 6. lege *Anthropophagorum*. P. 582. l. 21.
 pro *diserto*, lege *deserto*.

